

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ
ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ
ΕΤΗ 1945-1949

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1950

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΕΓΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

ΛΑΪΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ¹⁾

Β' ΕΑΡΙΝΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

α) Ἀπόκρεφ.

1. Γενικά.

1. Ὄνόματα τῶν ἐβδομάδων καὶ τῶν ἡμερῶν τῶν Ἀποκρεων. Πρώτη ἐβδομάς τοῦ Τριωδίου: Προφωνή ἢ προσφωνή ἢ προφωνέσιμη (ὅταν ἀρχίζουν καὶ σφάζουν τοὺς σιτευτοὺς χοίρους (Καλάβρυτα), συκκόκαλη (Κάρπαθος), ἀμολυτή ἢ ἀπολυτή «γιατὶ ἀπολυοῦνται οἱ ψυχὲς τῶν ἀποθαμένων καὶ βγαίνουν στὸν Ἀπάνω Κόσμος» (Μεσοχώρι Πυλίας) ἢ διότι κατελύοντο ἡ Τετράδῃ καὶ Παρασκευῇ (Λάστα Γορτυνίας). Ποῖον τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐξήγησις αὐτοῦ ἀλλαχοῦ;

Δευτέρα ἐβδομάς: Κρεατινὴ ἢ ὀλόκριγια (Λῆμνος), κράτινη (Μονοφάτσι Κρήτης), «γιατὶ δὲ νηστεύουμ' Τετάρτῃ καὶ Παρασκευῇ αὐτὴ τὴ βδομάδα» (Λῆμνος), Ἀρτσι-βούρτσι (Σινώπη) ἢ Ἀρτσιβούριο (Θήρα), δηλ. «τρῶν ὅ,τι νά ᾖναι» (Σῦρος).

Τρίτη ἐβδομάς: Τυρινή, Τουρνὴ (Λάστα), Μακαρονοῦ, «γιατὶ τρῶνε πολὺ τὰ μακαρόνια» (Ἀγιάσος Λέσβου).

Ἀποβολὲς λέγονται ἡ Τετάρτῃ καὶ Παρασκευῇ τῆς Κρεατινῆς ἐβδομάδος «γιατὶ τρώγουν κριάς» (Σύμη). Εἰς τὴν Κορώνην τοῦναντίον «τίς νηστεύουν γιὰ τὸ Χριστό· δὲν τρῶνε οὔτε λάδι». Ποία ἡ συνήθεια ἄλλοῦ;

¹⁾ Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου τῆς Ἑπετηρίδος ταύτης, σελ. 144.

2. Ἀρχὴ τοῦ Τριωδίου.

Τρόποι ἀναγγελίας. Π. χ. εἰς τὴν Ὑδραν «ἡ ἀποκριὰ μπαίνει μὲ τὰ ταμποῦρλα (τύμπανα) τὴν ἡμέρα τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου (17 Ἰανουαρίου) ἀρχίζουνε καὶ βαρᾶνε τὰ ταμποῦρλα σ' ὅλες τὶς γειτονιὲς καὶ γίνεται ἓνας μεγάλος ἀλαλαγμός». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται αὐτό; Εἰς τὴν Λάσταν «ἓνας ἐφώναζε δυνατά, ὅτι πλησιάζουν αἱ Ἀπόκρεω καὶ ὅποιος δὲν ἔχει θρεφτάρι ν' ἀγοράσῃ».

3. Μεταμφιέσεις.

(α) Πότε γίνονται; τὴν Κυριακὴν τῆς Κρεωφάγου ἢ τῆς Τυρινῆς; ἢ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Τριωδίου;

(β) Ὀνομασία μετημφιεσμένων: *μασκαῤῥδες, μούσκαροι, μουσκάρια* (Κύθνος, Ὑδρα), *μ'τσούν'* (Λέσβος), *κουνδουνᾶτοι* (Σμύρνη, Αἶνος), *Γιανίτσαροι* (Νάουσα, Κεφαλληνία), *μπουμπουδιάρια* (Σιάτιστα), *κουκούγεροι* (Τήνος, Δυτ. Κρήτη), *καμουζέλλες*, (Κάρπ. Λειβήσιον), *τζαμάλες* (Θράκη) κλ.

(γ) Τύποι μετημφιεσμένων: *γαμπρός καὶ νύφη, γιατρὸς καὶ γιάτρισσα, οἱ ἀτσίγγανοι, ὁ διάβολος, ὁ Ἀρβανίτης, ἡ καμήλα, οἱ νυφάδες, ὁ γέρος καὶ ἡ κορέλλα* (Σκῦρος), *ὁ Καδῆς κ' οἱ Ἀρναούτηδες, ὁ ὄβραϊος* (Κάρπ.), *οἱ Ζεῖμπέκ, οἱ νύφες, οἱ λόρδοι κὶ ὁ Ἀράπης* (Σκῦρος). Στιλὴ καὶ τρόποι μεταμφιέσεως. Προσωπίδες. Ποῦ ὡς ἐνδύματα καὶ προσωπεῖα μεταχειρίζονται δέρματα ζώων;

4. Δραματικαὶ παραστάσεις, παρωδίαὶ καὶ σατυρισμοί: Π. χ. τὸ *δικαστήριον*: σύλληψις φυγοδίκου ὑπὸ ἀποσπάσματος καὶ προσαγωγὴ ἐνώπιον δικαστηρίου, διότι ἐσκότωσε... τὸ γουροῦνι του καταδίκη αὐτοῦ εἰς θάνατον καὶ ἀπαλλαγὴ διὰ βασιλικῆς χάριτος (χωρὶα Πυλίας). Ὁμοίως ὁ *Ἀγᾶς* καὶ ὁ *Μῶρος* ἐν Χίῳ, ἡ *κηδεῖα* γνωστοῦ τινος φιλαργύρου, ποὺ τοῦ παίρνουν τὴν ψυχὴν οἱ *σατανᾶδες* (Στενήμαχος), τὸ *πανόραμα* (ἄνθρωπος γυμνὸς μέσα στὸ κασόνι (Ἀδραμύτιον), τὸ *ὄβραϊκό* τὸ *λείψανο* (Ἀδραμύτιον), ὁ *γύφτικος γάμος* (Ἀγία Ἄννα), ὁ *μυλωνᾶς* (Γορτυνία), ἡ *λήστευσις* τῶν λόρδων ὑπὸ τῶν Ζεῖμπέκ (Σκῦρος) κλ.;

Ποῦ γίνονται (ἢ ἐγίνοντο ἄλλοτε) δραματικαὶ παραστάσεις ἀπὸ τὸν Ἑρωτόκριτον, τὴν Ἑρωφίλην, τὴν Θυσίαν τοῦ Ἀβραὰμ κλ.; Π. χ. εἰς τὸ Καρπενῆσι «τοὺν παλιὸ τοὺν κιορὸ γένουνταν κὶ Χάρους κὶ Πανάριτους βασιλιάς καὶ μαζώνουνταν οὐλ' σὲ νιὰ μεριά κὶ παράστ'ναν». Πρβλ. τὶς «ὀμιλίες» τῆς Ζακύνθου: Δυὸ γαμπροὶ—μιὰ νύφη κτλ.

5. Φωτιὲς (κλαδαριὲς, Βλάστη καὶ Κωσταράζι Δυτ. Μακεδ., *μπουμποῦνες* (Καστορία) κτλ.).

Πότε ἀνάπτονται; Π. χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν «μόλις ἀνοίγει τὸ Τριῶδι, ἀνά-

βουν φωτιές σ' όλους τούς μαχαλάδες· αὐτὸ γίνεται κάθε βράδυ». Εἰς τὸ Βογατσικόν, τὴν Καστορίαν κ. ἄ. τὶς ἀνάβουν τὴν Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς (βλ. κατωτέρω).

6. Ἑσπερίδες (βεγγέρες).

Παιγνίδια διάφορα· αἰνίγματα, λογοπαίγνια· χοροὶ καὶ ᾠσματα ἀποκριάτικα (σατυρικά ἢ ἄσεμνα). Πρὸβλ. «Τσοὶ μεγάλες ἀποκρὲς

κουζουλαίνονται κ' οἱ γρές» (Λατσίδα Κρήτης).

Περιγραφή τῶν παιγνιδίων, ποὺ συνηθίζονται εἰς τὰς διασκεδάσεις αὐτάς, ὡς ἡ κολοκυθιά, ἡ μπερλίνα, τὰ τυφλοπάνια, τὸ ἄλογο, ἡ παπαδιά, ἡ ἀμπάρα, ἡ γουριζέλλα, τὸ ξύλο τὸ γομάρ' (Λῆμνος).

7. Ὑπάρχει ἡ συνήθεια νὰ διαιροῦνται οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἀπόκρεων καὶ τοῦ Πάσχα εἰς δύο στρατόπεδα καὶ νὰ μάχωνται εἴτε μὲ πέτρες εἴτε μὲ λεμόνια;

2. Ἡ Δευτέρα τῆς Ἀπόκρεω (τῆς πρώτης ἐβδομάδος τῶν Ἀπόκρεων).

1. Ἡ σφαγὴ τῶν χοίρων καὶ τὰ κατ' αὐτήν. Π. χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «τὸ γουροῦνι τὸ σφάζουν τῇ Δευτέρᾳ τῆς Ἀμολυτῆς· μαζεύονται οὔλοι οἱ συγγενεῖς καὶ βοηθοῦν. Μόλις τὸ σφάζουν, ρίχνουν ἀπάνω τοῦ κἀνα-δὺο κλωνάκια στάρι καὶ ἄρτο καὶ τὸ λιβανίζουν. Τὸν καιρὸ ποὺ τὸ λιβανίζουν, βγάζουν τὸν καρύ-τζαφλα (λάρυνγα) καὶ τὸν πετᾶνε στὴ φωτιά νὰ τὸν ψήσουν, ἔτσι ὅπως εἶναι μὲ τὰ αἷματα, δίχως νὰ τὸν πλύνουν, καὶ θὰ τὸν φᾶνε μὲ κρασί. Θὰ ψήσουν καὶ τὸ σνκῶτι καὶ θὰ τὸ μεράσουν ἓνα γῦρο στὴ γειτονιά».

2. Ἐξετάζονται τὰ σπλάγχνα καὶ ἡ πλάτη (σπάλα) τοῦ σφαγέντος χοίρου; Ποῖα σημάδια παρατηροῦν καὶ τί μαντεύουν ἀπὸ αὐτά;

3. Πράξεις μαγικαὶ μὲ μέλη τινὰ τοῦ χοίρου· π. χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας μὲ τὴν φύσιν τοῦ χοίρου ἀμποδένουν τὸν λύκο, τὴν ἀλεπού, τὸ ποντίκι κλ.

3. Ἡ Τετάρτη τῆς Ἀπόκρεω.

Ὀνειρομαντεία. Π. χ. εἰς τὴν Κορώνην ἓνα μαχαῖρι, ἓνα πηροῦνι, ἓνα σαποῦνι, ἓνιά κλωνιά στάρι τὰ βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλο, τὰ σταυρώνουνε καὶ λένε:

«Τετράδη τετραδοῦσα,
ἀρφανοκονομιτοῦσα,
τὸν ἄντρα ποὺ θὰ διαμιληθῶ,
σιτὸν ὕπνο μου νὰ τὸν ἰδῶ,
νὰ τοῦ εἰπῶ καὶ νὰ μοῦ εἰπῇ,

μαντήλι νὰ τοῦ δώσω
 καὶ ἓνα ζευγάρι στέφανα
 νὰ τόνε στεφανώσω».

4. Ἡ Πέμπτη τῆς Ἀπόκρεω.

1. Ὄνομα (Τσικνοπέφτη πολλαχοῦ), μουρδουλοπέφτη (Κεφαλληνία).

Ἐξηγήσεις: «κάθε φτωχὸς ἔπρεπε νὰ τσικνώσῃ τὴ γωνιά του κεῖν' ντὴ μέρα» κατ' ἄλλους «τὴν ἡμέρα αὐτὴ λειώνουν τ' ἀλείμματα, τὸ χοιρινὸ λίπος καὶ βγάζει τσίκνα» (Καλάβρυτα).

2. Συνήθειαι τῆς Τσικνοπέφτης. Π. χ. εἰς τὴν Λακωνίαν τὴν Τσικνοπέφτη κατεβάζουν ἀπὸ τὸν καπνὸ τὰ λουκάνικα, τὰ πλύνουν καὶ τὰ θηκιάζουν εἰς τὰ πιθάρια. Εἰς τὴν Ἡπειρον οἱ μαστόροι τὴν ἡμέραν αὐτὴν κάνουν τραπέζι εἰς τοὺς μαθητάς των (καλφᾶδες). Κατὰ τὴν εὐωχίαν αὐτὴν μαστόροι καὶ καλφᾶδες θεωροῦνται ἴσοι. Εἰς Τζαῖζι Πυλίας «γυροῦν ἓνα γῦρο τὰ σπίτια καὶ χορεύουν τὸν κατσόλυκα». Ποῖαι αἱ συνήθειαι ἄλλοι;

5. Τὸ Σάββατον τῆς Ἀπόκρεω (Ψυχосάββατον).

1. Δοξασίαι σχετικαὶ μετὰ τὸ Σάββατον τοῦτο.

2. Νεκρικὰ ἔθιμα: παρασκευὴ κολλύβων, χυλοῦ, χαλβᾶ ἢ φαγητῶν καὶ διανομὴ αὐτῶν «γὰ νὰ σχωρεθοῦν τὰ πεθαμένα». Ἐπίσκεψις εἰς τοὺς τάφους κλ. Ποῦ ἡ συνήθεια αὕτη γίνεται τὴν Τσικνοπέφτη; Π. χ. εἰς τὰς Κυδωνίας τὴν Τσικνοπέφτη ἔβραζαν πιλάφι μετὰ κρέας καὶ τὸ ἐμοίραζαν εἰς τοὺς πτωχοὺς «γὰ τοὺς πεθαμένους». Εἰς τὴν Ἀγιάσον Λέσβου «οἱ τζομπανοὶ παίρνουν ἀπὸ τὰ κόλλυβα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ ταῖζουν τὰ πρόβατα».

3. Ἄλλαι συνήθειαι τοῦ Ψυχосαββάτου. Π. χ. εἰς τὸ Τζαῖζι τῆς Πυλίας «τὰ δυὸ Σάββατα, τὸ Κρεατίνον καὶ τὸ Τυρινὸ μαζευοῦμαστε σὲ ἀλώνια καὶ παίζουμε τὶς ἀμάδες. Μετὰ πετάγαμε καὶ τὸ λιθάρι. Κάνουνε καὶ τραπέζι οὔλα τὰ συγγενικά σπίτια καὶ γλεντᾶνε».

4. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι. Π. χ. τὰ τρία Ψυχосάββατα (τὸ Κρεατινόν, τὸ Τυρινόν καὶ τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῆς Μ. Σαρακοστῆς) δὲν λούονται οὔτε κλώθουν, γιὰτὶ κουφαίνονται, ἂν λουσθοῦν (Κάρπαθος).

6. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω (τῆς Κρεατινῆς).

Ποῖαι αἱ κατ' αὐτὴν συνήθειαι;

7. Ἡ Δευτέρα τῆς Τυροφάγου.

1. Ὄνομα: Πιτεροδευτέρα (Σαμόκοβον), Μακαρονοῦ (Ἀγιάσος Λέσβου) κτλ.

2. Ἔθιμα ἀγροτικά. Μεταμφιέσεις: Οἱ *Καλόγεροι* (Βιζύη, Κωστί), ὁ *Κούκερος* ἢ οἱ *Κουκεραῖοι* (Εὐκάρουν, Σιναπλί), ὁ *Χούχουτος*, ὁ *Σταχτιάς*, ὁ *Μπέης* (Ὁρτάκιοι), ὁ *Κιοπέκμπεης*, οἱ *πιτιερᾶδες* (Σαμόκοβον) κλπ. Πρόσωπα ἀποτελοῦντα τὸν ὄμιλον τῶν μετημφιεσμένων (π.χ. Καλόγεροι, Μπάμπω μὲ τὸ ἑφταμηνίτικο παιδί της, νύφη, κατσίβελοι, ζαπτιέδες ἐν Βιζύη, Καλόγερος, Βασιλές, κορίτσι, χαρατσιάρηδες, ψωμᾶδες ἐν Κωστί, Μπέης μὲ τοὺς παραστεκόμενους, Κριτής, ἀράμπδες, Καδίνα ἐν Ὁρτάκιοι). Τρόποι μεταμφιέσεως τοῦ πρωταγωνιστοῦ καὶ τῶν προσώπων τῆς ἀκολουθίας του (μὲ δέρματα αἰγὸς ἢ δορκάδος ἢ λύκου;), κάλυμμα κεφαλῆς, ὅπλα (δοξάρι, ξύλινο σφυρὶ ἢ ξύλινες μαχαῖρες), ἑξαρτήματα: κουδούνια, σκορδορομαθιές. Ἄλλα σύμβολα: φαλλὸς κλπ. Ἀγερμὸς ἀνὰ τὸ χωρίον, περιφορὰ φαλλοῦ, ἄσεμνοι κινήσεις καὶ χοροί, ἄλλαι ἄσεμνοι πράξεις καὶ βωμολοχίαι· καταχύσματα δημητριακῶν καρπῶν, περισυλλογὴ δώρων. Ἀροτριάσεις εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου, ζευγνυομένων ἀνθρώπων καὶ ἰδία γυναικῶν εἰς τὸ ἄροτρον, σπορὰ σίτου, κριθῆς κ.τ.τ., μὲ ἀνάλογους ἄσεμνους εὐχάς, μαντικαὶ συνήθειαι ἀπὸ τὸν τρόπον ποὺ πίπτει τὸ σινίκι μετὰ τὴν σποράν.

Τέλεσις εἰκονικοῦ γάμου, φόνος τοῦ γαμβροῦ καὶ θυῆνος τῆς νύφης, αἰφνιδία ἔγερσις τοῦ νεκροῦ κτλ. Ἐμβαπτισίς τοῦ πρωταγωνιστοῦ ἢ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ ὕδωρ κτλ.

Πῶς γίνεται ἡ ἐκλογὴ τῶν προσώπων; Κατ' ἔτος ἢ κατὰ τετραετίαν ἢ ἐφ' ὅρου ζωῆς;

Ἄλλαι συνήθειαι: π.χ. εἰς τὴν περιφέρειαν Καβακλὶ τῆς Β. Θράκης «οἱ Κουκεραῖοι ἀπὸ δυὸ χωριά, ἅμα τελείωνε ἡ τελετὴ, ἔβγαιναν στὸ σύνορο καὶ ἔκαμναν πόλεμο, ποῖος ποῖον θὰ νικήσῃ». Ποῦ τὸ ἔθιμον αὐτὸ γίνεται τὴν Τετάρτην τῆς Τυρινῆς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; Π.χ. εἰς τὰ χωρία τῶν 40 Ἐκκλησιῶν «ὁ γελωτοποιὸς τῆς ομάδος λεγόταν *Σταχτιάς* ἦταν μαυρισμένος καὶ πετοῦσε στάχτη στὰ παράθυρα καὶ στὸν κόσμον». Τὴν Τετάρτη τῆς Τυρινῆς τ' ἀπόγευμα ἡ παρέα τῶν μασκαρεμένων καὶ ὁ κόσμος ἔβγαιναν στὰ χωράφια ἔξω ἀπ' τὸ χωριό. Ἐκεῖ, ὅσοι εἶχαν μασκαρευτὴ γυναῖκες, παίρνανε ἓνα ἀλέτρι καὶ τὸ τρανοῦσαν κι ὥρωναν λίγο χωράφι. Ὑστερα παίρναν ἓνα δοχεῖο γεμᾶτο στάρι καὶ τὸ πετοῦσαν ψηλὰ νὰ σκορπιστῇ. Ἄν τὸ δοχεῖο ἔπεφτε στὸ ἔδαφος μὲ τὸν πάτο πρὸς τὰ κάτω, ἡ χρονιά θὰ ἔταν καλή, ἂν ἀνάποδα, κακή». (Βλ. περιγραφὴν τῶν τελουμένων ἐν Βιζύη εἰς Θρακ. Ἐπετηρίδα 1897, σ. 102-127, ἐν Κωστί εἰς Ἀρχ. θρ. θησ. 6, σ. 282-4, ἐν Εὐκαρύφ εἰς Θρακικὰ Α' σ. 456 κέ. ἐν Ὁρτάκιοι εἰς Θρακ. ΙΓ 311-320, ἐν Σαμοκοβίῳ αὐτ. σ. 386-9).

Ποῦ τὸ ἔθιμον αὐτὸ προσέλαβεν ἀστείαν μορφήν; Π.χ. εἰς Χαλκιὸ Χίου «τὸ μεσημέρι τῆς Ἀποκριᾶς ἐπῆγαιναν εἰς τὸ λιβάδι, ἐγίνοντα δυὸ ἀπὲ μᾶς βούδια

κ' ἐσύρναν ἑναζ - ζευγάριν, ἕνας ἄλλος ἦτο ζευγολάτης κ' ἥσπερνεν ἀλάτιν... ὕστερι ἐστέκουνταν ἄλλοι γύρω κ' ἕνας εἰς τὴν μέσην ἤκαμνεν κάτι κουνήματα (φαλλικὰ) κι ὅ,τι ἤκαμνεν εὐτός, ἤκαμναν κ' οἱ ἄλλοι». Εἰς τὴν Σκανδάλην τῆς Λήμνου «τὴν Ἀποκριὰ ἔζευαν τοὺς σκύλους μὲ μικρὸ ἀλέτρι· τὸ φκιάναν μὲ ξύλα, εἶδος ἀλέτρι μικρό, ζευλῆτες μικρές, νὰ βαστοῦν τὸ κεφάλι τοῦ σκύλου. Ἐνας τοὺς τρανοῦσε καὶ κατόπιν τοὺς λαλοῦσε. Ἐνας ἄλλος ἀπὸ μπροστὰ μ' ἕνα τροβᾶ στὴν πλάτη ἔσπερνεν ἀντὶς γιὰ σπόρο στάχτη. Ἡ στάχτη πηγαινε στὰ μάτια τοῦ κόσμου· γελοῦσαν, γινόταν χάβρα».

8. Τὸ Σάββατον τῆς Τυρινῆς.

(Χαλβασάββατον ἐν 40 Ἐκκλησίαις). Διανομὴ χαλβᾶ εἰς συγγενεῖς καὶ γείτονas «γιὰ νὰ γλυκαθοῦν καὶ οἱ ψυχές τῶν ἀποθαμένων». Ἄλλα ἔθιμα τῆς ἡμέρας αὐτῆς;

9. Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου.

1. Παρασκευὴ εἰδικῶν φαγητῶν: μακαρόνια (σπιτήσια), αὐγά, τυρόπιπτες, τυροζοῦμι ἢ ἀγιοζοῦμι. Πῶς παρασκευάζεται τοῦτο; Π.χ. εἰς τὴν Ἀρκαδίαν «βράζουν ἄγρια λάχανα (μυρώνια, παπαροῦνες, κανκαλῆθρες κλπ.), τὰ γιαχνίζουν καὶ ρίχνουν καὶ τυρὶ μυζήθρα κομματάκια κομματάκια». Εἰς τὴν Κορώνην «εἶναι λίγο ἀπὸ τὸ μακαρονόζουμο, πὺν τρίβουνε μέσα λίγη μυζήθρα».

2. Προσφοραὶ εἰς τοὺς νεκρούς. Ἐπίσκεψις εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Π.χ. εἰς τὸ Κηπουριὸ Δυτ. Μακεδονίας «κάθε οἰκογένεια φέρνει στὴν ἐκκλησίαν πίττα, στάρι, κρασί, τυρὶ κ. ἄ. Αὐτὰ ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργίαν τὰ φέρουν καὶ τὰ βάνουν ἀπάνω στοὺς τάφους καὶ ὕστερα τὰ μοιράζουν καὶ τὰ τρώγουν». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

3. Ἐθιμα τοῦ Ἑσπερινοῦ. Ἀμοιβαία συγχώρησις ἱερέων καὶ ἐκκλησιάσματος, τῶν ἐκκλησιαζομένων παρατασσομένων καθ' ἡλικίαν. Ποῦ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Ἑσπερινοῦ γίνεται χορὸς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας ἢ εἰς τὸ χοροστάσι τοῦ χωρίου; Ποῖος προεξάρχει τοῦ χοροῦ αὐτοῦ; Π.χ. εἰς τὴν Ἀρτοτίναν «πρωτοχορεύουν οἱ παπᾶδες, κοντὰ οὐλ' οἱ γερόντοι μὲ τὴν ἀράδα. Τραγδᾶν: Οὐ δέντρους ἦταν οὐ Χριστὸς κ' ἡ Παναῖα ἢ ρίζα κτλ. Ποβλ. τὸν χορὸ τοῦ κὺρ Βοριᾶ εἰς τὸν αὐλόγυρον τῆς Παναγίας τῆς Κόχης εἰς τὸ χωρίον Ἀρτεμῶνα τῆς Σίφνου, τὸν ὁποῖον «σέρνει ὁ παπᾶς τῆς ἐνορίας» καὶ κατόπιν τὸν συνεχίζουν εἰς τὸ σπίτι τοῦ παπᾶ καὶ ἄλλων. Ποῦ ἄλλοῦ γίνεται τοιοῦτος χορὸς καὶ μὲ ποῖα τραγούδια τὸν συνοδεύουν; Εἰς τὴν Ἀγχίαλον, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Ἑσπερινοῦ «ἤθελα πᾶμε στὴ θάλασσα ὅλο τὸ πλῆθος κι ὅσες μάσκες ὑπῆρχαν στὴν πολιτεία,

πηγαίναμε ὅλοι ἐκεῖ συναζούδας· τ' ἀλόγατα τὰ καλύτερα τοῦ χωριοῦ κ' ἐτρέχανε. Κι ὅποιο περνοῦσε—ἦτο τὸ μέρος ἀμμουδιά—τὸ δίνανε δῶρα διάφορα ἀπὸ μπα-
σουμάδες, μαντήλια, τὸ στολίζαν τ' ἄλογο καὶ περνοῦσε ἴπομέσ' ἀπὸ τὴν ἀγορά». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο ἢ ἀγὼν πάλης;

4. Πυραὶ εἰς τὰς ὁδοὺς ἢ εἰς τὰς πλατείας.

Ὄνομασίαι: Φανοὶ (Κοζάνη), κλαδαριές (Βλάστη, Βογατσικόν), μπουμποῦνες (Θράκη, Καστορία), καψαλιές (Ζουπάνι), τζαμάλες (Ἡπειρος), καλὸς λόγος (Ἡπειρ.). Πότε τὰς ἀνάπτουν; τὴν Κυριακὴν ἢ τὴν παραμονήν;

Ὑλῃ, τὴν ὁποίαν ἀνάπτουν: φρύγανα, καλάμια, λινάρια, κοφίνια ἀλειμμένα μὲ κατράμι, κλαδιὰ δένδρων, παλιόψαθες κττ. Εἰς τὸ Βογατσικὸν στήνουν ἓνα δέν-
δρο, τὸν νοῦρο, φουντωτὸ εἰς τὴν κορυφήν, καὶ τὸ περικαλύπτουν μὲ κέδρα (μιὰ
σειρὰ κλαδιὰ καὶ ἓνα στρῶμα ἀπὸ ἄχυρα, γιὰ νὰ κάμουν κρότο κατὰ τὸ ἄναμμα)
καὶ τραγουδοῦν:

«Ένας δέντρον φουντουτός,
φουντουτός καμαροντός
καὶ στὴ μέσῃ οὐ σταυρός».

Εἰς τὰ Λακκοβίκια τοῦ Παγγαίου «τὰ παιδιὰ ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς Κυριακῆς τῆς
Τυρινῆς συλλέγουν πολλὴν καύσιμον ὕλην, μὲ τὴν ὁποίαν κατασκευάζουν μεγάλην
στοιβὴν ἔξω τῆς κωμοπόλεως καὶ δὴ εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος αὐτῆς. Ἀφοῦ δὲ
ἀποπερατώσουν ταύτην, ρίπτουν λίθους διὰ σφενδόνης λέγοντες: ὅπ' πάῃ ἢ σαγίττα
κι ὁ ψύλλος καταπόδι. Ἀνάπτουν δὲ τὰς πυρὰς περὶ τὴν πρώτην ὥραν τῆς νυκτός,
ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἐνίοτε πηδῶσι» (Γουσίου, Πάγγαιον 41).

Ὑπερπήδησις τῆς πυρᾶς. Τί λέγουν, ὅταν πηδοῦν τὴ φωτιά; Π.χ. Ψύλλ'
κόρτζις στοὺν Καλόγερου! (Ἀδριανούπολις). Φεῦγα, κάλαβρι ἀπ' τ' ἀμπέλια κι καλαν-
ρίνα ἀπ' τὰ χουράφια (Ἀρτοτίνη). Χοροί. Μήπως μαζεύεται γύρω στὴ φωτιά ὅλο
τὸ χωριὸ καὶ ἐκεῖ χορεύουν καὶ γλεντοῦν ἕως τὸ πρωί; Ποῖα τραγούδια τότε τρα-
γουδοῦν; (σατυρικά, ἄσεμνα).

5. Τράπεζα συγγενική. Ποῖοι παρακάθηνται εἰς τὴν τράπεζαν καὶ πῶς
ἀρχίζει τὸ δεῖπνον; Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην ἀρχίζουν μὲ τὸ τραγοῦδι: Σ' αὐτὴ τὴν
τάβλα πού ῥῥθαμε νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε...». Ἄλλα ἔθιμα καὶ πράξεις. Θυμιάσις
τῆς τραπέζης (μὲ τὸ ὕνι τοῦ ἀρότρου, «γιατὶ μ' αὐτὸ εἶν' ἢ ζήσ'» (χωρία Ἀγχιά-
λου). Ὑψωσις τῆς τραπέζης καὶ λόγοι καὶ εὐχαί, συνοδεύουσai τὴν πρᾶξιν αὐτήν.
Τὸ πρῶτον φαγητὸν (ἁγιοζοῦμι-τυροζοῦμι) καὶ τὸ τελευταῖον (αὐγό). Τὰ ἀποφάγια
τῆς ἀποκριᾶς.—Κοινὰ συνεστιάσεις τῶν χωρικῶν.

Παραδείγματα: Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν «τὸ βράδυ πὺν θ' ἀποκρέψουν τὶς τυρινές

ἀπόκριες θὰ μαζευτοῦν οἱ συγγενεῖς οἱ στενότεροι στοῦ γεροντότερου τὸ σπίτι. Ὡς πρῶτο φαῖ βάνουν στὸ τραπέζι τὸ τυροζοῦμι. Κάνουν τὴν προσευχή τους καὶ κατόπιν σηκώνουν τὸ τραπέζι τὸ κρατοῦν ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, μὲ τὰ μικρά τους δάχτυλα. Τὸ σηκώνουν καὶ τὸ καθίζουν τρεῖς φορές. Κάθε φορὰ λένε :

Ἄγιοζοῦμι, τυροζοῦμι,
ὅποιος πιῇ καὶ δὲ γελάσῃ,
ψύλλος δὲ θὰ τὸν δαγκάσῃ!

Ἀπὸ φτοῦνο πρέπει νὰ πιῇ ὁ καθένας τρεῖς κονταλιές. Τὸ πίνουνε γλήγορα-γλήγορα, δίχως νὰ γελάσουν κ' ὕστερα βάνουν ὅλοι μαζί τὰ γέλια κα-κα-κά. Ὑστερα τοὺς βάνουν νὰ φᾶνε μακαρονάδα. Τὰ ἀνύπαντρα παιδιά καὶ κορίτσια κοιτάζουν, πῶς νὰ κλέψουν κάνα μακαρόνι, χωρὶς νὰ τοὺς ἀντιληφτῇ κανεὶς. Ὅταν πέσουν νὰ κοιμηθοῦν, τὸ βάνουν στὸ μαξιλάρι τους καὶ ὅποιον νέον ἢ νέαν ἰδοῦν, θὰ εἶναι ὁ ἄντρας ἢ ἡ γυναῖκα τους. Στερνὰ τρῶνε ὅ,τι ἄλλο φαῖ ἔχουν ἐτοιμάσει καὶ κατόπιν ὁ μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους δίνει τὸ σύνθημα σὲ ὅλους, νὰ σηκώσουν τὸ τραπέζι μὲ τὰ μικρά τους δάχτυλα, καὶ τοὺς ἐρωτᾷ :

— Φάγατε; — Φάγαμε.
— Ἦπιατε; — Ἦπιαμε.
— Χορτιάσατε; — Χορτιάσαμε.
— Πάντα χορτιασμένοι νὰ εἰστέ,

καὶ τοὺς διατάζει ν' ἀφήσουν τὸ τραπέζι στὴ θέση του. — Εἰς τὴν Κάρπαθον γίνονται «κοινὰ συνεστιάσεις» κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς Κρεατινῆς καὶ τῆς Τυρινῆς Κυριακῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προῖστοῦ (δημάρχου), ὅστις «καλεῖ εἰς τὸν οἶκον του ὅλους τοὺς δημότας νὰ ἔλθουν ν' ἀποκρῶσουν οἰκογενειακῶς» καὶ ἐπιβλέπει εἰς τὴν ἐκ κοινοῦ ἐράνου πανδαισίαν (Μιχαηλίδου-Νουάρου, Λαογρ. Σύμμ. Καρπ. Α' 19 κέ.). Ποῦ ἄλλοῦ γίνεται τοιοῦτος συνεορτασμὸς ὅλων τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου; Τὰ τελούμενα κατὰ τὰς μεγάλας Ἀπόκρεως («μεγάλες σήκωσες») ἐν Κύπρῳ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρεσβυτέρου τῶν συγγενῶν βλ. παρὰ Σακελλαρίῳ, Τὰ Κυπριακὰ Α 711-2.

6. Συνήθειαι μὲ τὸ αὐγὸ ἢ μὲ τὸν χαλβᾶ (χάσκα ἢ ὁ χάσκαρης). Περιγραφή. Π. χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Μεσημβρίας κυλιντροῦσαν ἀπὸν τὸ τραπέζι αὐγά, ὁ καθένας ἀπὸ ἓνα, κ' ἔλεγαν : «Ὅπως κυλιντρᾷ τ' αὐγὸ, ἔτσ' νὰ κυλιντρήξ' κ' ἡ Σαρακοστή» καὶ κατόπ' βούλλωναν τὸ στόμα τ'ς μὲ τ' αὐγὸ. Πρὸβλ. «Μὲ τ' αὐγὸ τὸ κλειῶ, μὲ τ' αὐγὸ νὰ τ' ἀνοίξω» (Κίος) ἢ «Μ' αὐγὸ τὴ βούλλωσα (δηλ. τὴ Σαρακοστή), μ' αὐγὸ θὰ τὴν ξεβουλώσω (Τσατάλτζα). Εἰς τὴν Σῦρον κ. ἄ. «ἓνα αὐγὸ, τὸ τελευταῖο, τὸ κρεμάγανε ἀπὸ τὸ ταβάνι ψηλὰ καί, ὅταν ἀποτρώγαμε, καθὼς καθόμαστε ὅλοι γύρω στὸ τραπέζι, τοῦ δίναμε μιὰ κονταλιά κ' ἔφερε βόλτα γύρω στὸ τραπέζι καὶ δοκιμάσαμε ὁ καθένας νὰ τὸ πιᾷ μὲ τὸ στόμα του. Μ' αὐτὸ

κλείναμε τὸ στόμα μας γιὰ τὴ Σαρακοστή καὶ τὴ Λαμπρὴ πάλι μ' αὐτὸ τὸ ξανά-
νοίγαμε». Εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «ὅσα μακαρόνια περσεύανε, ταῖζανε τὶς κόττες,
γιὰ νὰ κάνουν ἀυγά». Μήπως τὰ ρίπτουν εἰς τοὺς ἀγρούς;

7. Διασκέδασις μετὰ τὸ δεῖπνον. Χοροὶ καὶ τραγούδια ἀποκριάτικα,
παρωδίαὶ ἐκκλησιαστικῶν ᾠσμάτων, αἰνίγματα καὶ γλωσσοδέται, μεταμφιέσεις
ἄσεμνοι, δίκαι πλασταί, παιγνίδια (π. χ. ὁ μάγος, τὸ δαχτυλίδι, ὁ λέλεκας, ἡ σκλάβα,
τὸ μουντζούρωμα κλ.), παραμύθια ἄσεμνα. Ὁ χορὸς τοῦ Πιπεριοῦ κλπ. Ποία σημα-
σία ἀποδίδεται εἰς τοὺς χοροὺς καὶ τὰς ἄσεμνους τυχὸν πράξεις τῆς διασκεδάσεως
αὐτῆς; Π. χ. κατὰ τοὺς χωρικοὺς τῆς Βιθυνίας «ἔχουν νὰ κάμουν στὴν βομβυ-
κοτροφία».

8. Πυροβολισμοὶ εἰς χαιρετισμὸν τοῦ γείτονος. (Καλῶς νὰ σ' εὔρω,
ὦρέ... — Καλῶς νὰ ῥθῃς! ("Αγραφα).

Ὅμοιος πυροβολισμοὶ δηλοῦντες βίαιον ἄρραβώνιασμα (καλίγωμα). π. χ.
«Γιάννη, (ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς κόρης) δώσε με τὴν καμήλα σου νὰ πάω νὰ φέρω
ἄλῃς. Σὺ νὰ πάρῃς τ' ἄλῃς κ' ἐγὼ νὰ πάρω τὴν καμήλα». "Ετσι τὴν καλίγωνε τὴν
κοπέλλα (Σιναπλί, Καβακλί Β. Θράκης).

9. Τὸ βάφτισμα. Διαγωνισμὸς διὰ πλειοδοσίας, ποῖος θὰ βαπτίσῃ τὸν
ἄλλον, δηλ. ποῖος θὰ ρίψῃ τὸν ἄλλον στὸ νερό.

10. Ἄλλαι παιδιαί: κρέμασμα τῶν σκύλων κτλ.

11. Μαντικαὶ συνήθειαι.

(α) Ὀνειρομαντεία μετὰ τὸ μακαρόνι ποὺ κλέβουν ἀπὸ τὸ δεῖπνον κατὰ
τὴν ἐσπέραν τῆς Κυριακῆς τῆς τυροφάγου ἢ μετὰ τὴν ἄρμυροκουλλούρα. Τρό-
πος παρασκευῆς μαγικός: προζύμι ἀπὸ τρεῖς Γιαννούδισσες καὶ ἀμίλητο νερὸ ἀπὸ
τὴ βρύση (Βασιλίτσι Πυλίας), ἡ πρώτη μπουκιὰ ἀπὸ ὅλα τὰ φαγητὰ τῆς τελευ-
ταίας ἡμέρας τῶν Ἀπόκρεων, ἀφοῦ τὴν κρατήσουν κρυφὰ καὶ τῆς ρήξουν πολὺ
ἁλάτι (Κορινθία).

(β) Πυρομαντεία. Π. χ. εἰς τὴν Αἰτωλίαν τὴν Ἀποκριὰ τὸ βράδυ «μελε-
τᾶν τ' αὐγά καὶ τὰ ψήνουν στὴ φωτιά· ὅποιον σκάσῃ, δὲν εἶναι γερός, ὅποιον
ιδρώσῃ, εἶναι γερός».

(γ) Οἶωνοί: Μερμηγκι κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι, καλὸς οἶωνός· π. χ. εἰς τὰ
χωρία τῆς Πυλίας «τὸ βράδυ τὴν Τυρινή, ποὺ θὰ ξεφᾶμε, λέμε νὰ φέρουν τὸ φῶς,
νὰ σηκώσουμε τὸ τραπέζι καί, ἂν δοῦμε κ' εἶναι ἀποκάτω κανένα μερμηγκάκι, θὰ
πάῃ καλὰ τὸ κονάκι, θὰ ἔχῃ σοδεῖα· εἰδεμή, ξεφτισμένα πράματα».

12. Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι.

Μερικὰ παραδείγματα: «Τὴν ἐβδομάδα τῆς Τυρινῆς οἱ γυναῖκες δὲν λού-

ζονται, γιατί ἀσπρίζει τὸ κεφάλι τους καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ φαῖ δὲν σκουπίζουν (ῥΗπ.) Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν «τὸν πρῶτον μασκαρᾶν ποὺ θὰ ἴδῃ κανεὶς πρέπει νὰ τὸν ἐξορκίσῃ: Σίδερο τὸ κεφάλι μου, κοφίνι τὸ δικό σου!». Εἰς τὴν Μεθώνην «τὴν Τυρινὴ τὸ βράδυ πήγαιναν στὰ φιλικὰ σπίτια καὶ ἀλείφανε τὶς πόρτες μὲ τὴν γιαούρτη». Διατί;— Εἰς τὴν Σκῦρον «ὅποιος φταρμιστῇ στὸ τραπέζι τῆς Τυρινῆς, λένε πὼς δὲ θὰ τὸν βρῇ ὁ χρόνος. Γιὰ νὰ ξορκίσουν τὸ κακὸ σύμποδο, σκίζουν ἀπὸ μπρὸς τὸ πονκάμισό του, ἀπ' τὴν τραχηλιὰ ὡς τὴ μέση» (Ν. Πέρδικα, Α' 133).

13. Προγνωστικὰ τοῦ καιροῦ.—Π. χ. τὴν Κυριακὴν ποὺ εἶναι οἱ Κρεατινὲς Ἀπόκριες, ἂν κἀνῃ ἥλιος καὶ λιαστῇ ἢ ἀρκούδα, θὰ κἀνῃ ἥλιο ὅλο τὸ χρόνο.

β) Καθαρὰ Ἑβδομάς καὶ λοιπὴ Σαρακοστή.

1. Ἡ Καθαρὰ Δευτέρα.

1. Ὄνομα: Καθαροδευτέρα, σκυλοδευτέρα, γαδαροδευτέρα κτλ. Πρωτονήστιμη Δευτέρα (Ἀπύρανθος), Ἀρχιδευτέρα (Πόντος) κλπ.

2. Καθαρὸς μαγειρικῶν σκευῶν: ξάρνισμα (Ῥύδρα), ξουλιάσματα (Καστορία). Πλύσις μὲ ζεστὸ σταχτόνερο (συνάθη (Κρήτη), ζούλια (Καστορία).

3. Εἰδικὰ φαγητὰ καὶ ἄρτοι (λαγάνες, μπουρανί, πίττα ἀπὸ τσουκνίδες, λαχανοπίττα, χουσάφι κτλ.) Τρόπος παρασκευῆς. Ἄλλα φαγητὰ νηστήσιμα.

4. Ἑξοδος εἰς τὴν ἐξοχήν. (Τὰ Κούλουμα, Μπούκλουβα (Κορώνη). — Ἑστίασις εἰς τὸ ὑπαιθρον (παραπόταμος Χαλκιοῦ Χίου)· χοροὶ καὶ τραγούδια (σατυρικά καὶ ἄσεμνα), χαιρετισμοί, εὐχαὶ καὶ χειρονομίαι ἄσεμνοι («τὰ ἐξ ἀμάξης»). Γίνεται φαλλοφορία (μὲ φαλλοὺς πηλίνους ἢ ξυλίνους ἢ ἀπὸ καρόττα) ἢ περιφορὰ δμοιώματος φαλλοῦ ἐφ' ἀμάξης, ὅπως κατὰ τὸ μπουρανὶ τοῦ Τυρνάβου;

Γίνονται καὶ μεταμφιέσεις καὶ μιμικαὶ παραστάσεις; ἢ ἀπλῶς μουντζουρώνονται μὲ καπνιὰ τηγανιοῦ ἢ ἄλλας βαφάς; Π. χ. οἱ καμουζέλλες ἐν Καρπάθῳ: ὁ γέρος, ἡ γρά, ὁ Ἀράπης, ὁ Καδῆς καὶ μιὰ καμουζέλλα μὲ τσαμπάλλια (=κουδούνια) στὸ λαιμὸ καβάλλα στὸ γάδαρο ἀξανάστροφα, ὅλοι μὲ δέρματα ζώων στοὺς ὤμους, στὸ κεφάλι, στὸ πρόσωπο. Πρόσωπα τῆς ἀκολουθίας: ὁ ὀβραῖος, ὁ γιατρός, οἱ Ἀρναούτηδες κ' οἱ κόρες. Παράστασις: ἀπαγωγὴ κόρης, σύλληψις τοῦ ἀπαγωγέως ἀπὸ τοὺς Ἀρναούτηδες καὶ δίκη αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Καδῆ (Μιχαηλίδου αὐτ. σ. 21. (Πρὸβλ. τὸν Κιοπέκμπεη τῆς Θράκης). Γίνεται ἐμβάπτισις εἰς τὸ ὕδωρ ἢ ἄλλαι ἀστεῖαι ἢ ἄσεμνοι πράξεις; Ποῖαι καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν; Π. χ. κύλισμα ἐπὶ τῆς γλόης κττ.

Παραδείγματα: Εἰς τὴν Μηχανιώνα τῆς Κυζίκου «τὴν Καθαρὰν Δευτέραν ἐξέρχονται ὅλοι μετημφιεσμένοι καὶ ἀμιλλῶνται τίς νὰ ρίψῃ τὸν ἄλλον ἐντὸς τῆς

λίμνης καὶ ἄδουσι: Σήμερά 'ναι μέρα μας | κ' ἡ σκυλοδευτέρα μας | Σήμερα θὰ γανωθοῦμε | καὶ στὴ λούμπα θὰ νιφτοῦμε» (λούμπα=τεχνητὴ λίμνη).

Εἰς τὰ περίχωρα Ἀδριανουπόλεως ὁ Κιοπέκμπεης καθήμενος εἰς τὸν πρόσθιον ἄξονα ἀνοικτῆς ἀμάξης, συρομένης ὑπὸ βοῶν, ἔφερεν εἰς τὴν κεφαλὴν καλᾶθι τρουπημένον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρέμαντο σκόρδα καὶ κρομμύδια. Τὸν συνώδευον ἄνδρες μὲ μαυρισμένα τὰ πρόσωπα (μὲ καπνιά) καὶ μὲ ρόπαλα εἰς τὰς χεῖρας, μὲ τὰ ὁποῖα κατεδίωκον τοὺς σκύλους. Ἡ πομπὴ διέτρεχε τοὺς δρόμους μὲ φωνασκίας καὶ κατέληγεν εἰς ἓνα χωράφι, ὅπου ὁ μπέης ἔλεγε τὰ ἔξ ἀμάξης. Κατόπιν ὁ μπέης ἔσπερνε κριθάρι, ἀπαγγέλλων εὐχὰς τινας, οἱ δὲ συνοδοὶ τοῦ κρατοῦντος αὐτὸν ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τὸν ἐσήκωναν ἐπάνω καὶ σιγὰ σιγὰ τὸν κατέθεταν ὕπτιον εἰς τὸ μέρος, ὅπου πρὸ ὀλίγου ἔσπειρε. (Ἀρχ. θρ. θησ. Ε 92-94).

Εἰς τὴν Σωζόπολιν «οἱ μουντζουρωμένοι σύρουσιν ἐν βωμολοχίαις διὰ σχοινίων ἱστὸν πλοιαρίου (ἀντένα)». (Εἵδησις ἀσαφής).

5. Κωμικαὶ παραστάσεις. Π.χ. ὁ *Βλάχικος γάμος* (Θῆβαι, Μεθώνη: Τροκάνια κρεμασμένα ἀπὸ τὸ λαιμὸ τῆς νύφης, τὸ συμπεθεριὸ καβάλλα σὲ γαιδάρους ἀνάποδα κτ.). Ἡ *κηδεία τοῦ Τυροφάγου* (Μεθώνη) ἢ τὸ *λείψανο* πού τὸ κλαῖνε οἱ μοιρολογίστρες:

*Χορτάριασε τὸ μνήμα σου, ἄχ-ἰχ! καὶ πάω νὰ βοτανίσω, ἄχ-ἰχ,
βοηθᾶτε, φίλοι καὶ δικοί, ἄχ ἀντρούλη μου, τὸν πόνο μου νὰ δείξω.*

Καὶ τρανομαδιοῦνται, σὰν τὶς Μανιάτισσες, καὶ χτυπᾶν τὰ κούτελά τους (Κορώνη). Πρὸβλ. τὴν κηδείαν τοῦ Καρνάβαλου εἰς τὰ Λευκόγεια τῆς Κρήτης, τὸν ὁποῖον κηδεύει ἡ Σαρακοστή: ἄνδρας ντυμένος σὰν γυναῖκα ἀδύνατη, ψηλὴ καὶ στὰ κατὰμαυρα ντυμένη. Τὸ μοιρολόγι:

*Ἐλᾶτε καὶ στὸ ξόδι του, κάμετε τὸ σταυρό σας,
ἕως τὰ χιτὲς γλεντάγατε μὲ τοῦτον στὸ πλευρό σας κτλ.*

Ὁ παπᾶς ψάλλει:

*Ἡμεῖς ἐτοῦτον κλαίμεν, ἡμᾶς ποιός θὰ μᾶς κλάψη,
ὅπου τὸ σκορδοκρέμμυδο, τ' ἄντερα θὰ μᾶς κάψη;*

Εἰς τὸ Κασιδόνι Κρήτης «τὴν Καθαρὴν Δευτέρα βάνουν σ' ἓνα βγόδωμα (σκεῦος) μακαρούνια, τυρί, κρέας καὶ ὅ,τι ἄλλο πασχαλινὸ καί, ἐνῶ κλαῖνε, πᾶνε καὶ τὰ θάφτουν· βαστοῦν ἀκόμη καὶ τὰ λοῦρα καὶ τὰ θυμιάζουν καὶ λένε συγχρόνως πὼς ἦρθεν ὁ Λουμπόνης κ' ἐξώρισε τὸν Μακαρούνη καὶ τὸν Πασκάλη:

*Ὁ Λαζανᾶς ψυχομαχεῖ κι ὁ Μακαρούνης κλαίει
κι ὁ Κρόμμυδος σουρσουραδεῖ ἀπάνω στὸ τραπέζι».*

6. Διωγμός, κρέμασμα σκύλων ἀπὸ σχοινίου καὶ περιστροφὴ περὶ αὐτὸ (τραμπάλα ἢ στραμπάλα).

7. Λήξεις τῶν χορῶν καὶ παραστάσεων. Π.χ. εἰς τὴν Κάρπαθον «περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας συναθροίζεται ὅλος ὁ κόσμος εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας ἢ εἰς ἄλλο τι κεντρικὸν μέρος καὶ χορεύουν τὸν χορὸν τοῦ Πιπεριοῦ κ.ἄ. ἀλλ' εὐθὺς ὡς σημάνη ὁ ἐσπερινὸς διὰ τὸ πρῶτον «Κύριε τῶν Δυνάμεων...», σταματᾷ ὡς ἐκ θαύματος ὅλη ἡ ὀργιαστικὴ τῆς Καθ. Δευτέρας κίνησις». Ποία ἡ συνήθεια ἄλλοῦ;

8. Μαντικάι συνήθειαι.

(α) Κατάδεσμος τῆς Μοίρας. *Κάλεσμα ἢ προσκάλεσμα ἢ δέσιμο τῆς Μοίρας* πρὸς πρόκλησιν μαντικοῦ ὀνείρου. Μὲ ποίας πράξεις καὶ ποίους λόγους γίνεται τοῦτο; Π.χ. τὴν ἐσπέραν τῆς Καθ. Δευτέρας ἢ νέα πρὸ τοῦ ὕπνου περιζώνεται χρυσομάντηλο, τοῦ ὁποίου τὰ δύο ἄκρα δένει ἀποπίσω μὲ τρεῖς κόμβους ἐπιλέγουσα: *Ἀγία Δευτέρα βγαίνοντας | ἁγία Τρίτη μπαίνοντας, | ἁγία Τετράδ' ἀληθινὴ | ὁποῦ σὲ στέλνω νὰ διαβῇς | ... τὴ Μοῖρα μου νὰ πᾶς νὰ βρῇς, | νὰ ῥθῃ ἀπόψε νὰ μοῦ εἰπῇ | ποιὸν ἄντρα θελὰ πάρω* (Λαογρ. Γ 6).

(β) Ἀρμυροκουλλούρα. Πῶς κατασκευάζεται αὕτη καὶ εἰς τί χρησιμεύει; Διατυπώσεις τῆς κατασκευῆς μαγικαί: *ἄλευροι κλειμμένοι ἀπὸ τρία σπίτια ἀπίκραντα ἢ μονοστέφανα· τὸ ζυμώνει παρθένος μὲ πολὺ ἀλάτι ἀνάποδα (δηλ. μὲ τὰ χέρια πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη), κάνει τρεῖς κουλλούρες. Τρεῖς ψήνουν στὰ κάσθονα καὶ παίρνουν ἀπὸ κάθε μιὰ κουλλούρα μιὰ μπουκουριά. Τὴ μιὰ θὰ τὴ φᾶν, τὴν ἄλλη θὰ τὴν ρίξουν ἀπάν' στὴ σκέπα, καρσί (ἀντίκου) στὸν ἥλιο, καὶ τὴν ἄλλη θὰ τὴ βάλουν κάτ' ἀπὸ τὸ μαξιλλάρ'. Στὸν ὕπνο τους θὰ ἰδοῦν τὸ παλληκάρ'. Κι ὅταν εἶναι νὰ πάρῃ λεύτερο παιδί, θὰ τὸν ἰδῇ στὸν ὕπνο μὲ ποτῆρ' χρυσό. Κι ὅταν εἶναι χηρενόμενος, θὰ πάῃ μ' ἓνα τσικνωμένο κμάρ' (λαγῆνι καπνισμένο ἀπὸ τὴ φωτιά) (Φυσίνη Λήμν.). Κατὰ ποίους ἄλλους τρόπους ζυμώνεται ἡ ἀρμυροκουλλούρα; (Βλ. Πολίτου, Λαογρ. Σύμμ. Γ' 109 κ.ἑ.) Εἰς τὴν Σκῦρον, ἀπ' τὴν ἴδια ζύμη κάνουν κι ὅλα τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, τὰ ψήνουν καὶ αὐτὰ καὶ τὰ ξαστρίζουν μαζὶ μὲ τὸ ἀρμερόπιττο.*

(γ) Σαρακοστοκουλλούρα: κουλλούρα μὲ προζύμι ἀπὸ τὸ ζυμάρι ποὺ ἐξύμωσαν τὰ μακαρόνια τῆς Ἀποκριᾶς· τὴν ψήνουν στὴ γωνιὰ χάμω καὶ τὸ πρῶτὴ τὴν Καθαροδευτέρα, μόλις ξυπνήσουν, τὴν κυλοῦνε. Ἄν πάῃ δεξιά, θὰ πάῃ καλὰ τὸ σπίτι, ἂν κάμῃ ἀριστερά, θὰ εἶναι δύστυχα τὰ εἰσοδήματα καὶ προπάντων τὸ γέννημα. (Βασιλίτσι Πυλίας).

9. Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι.

Π.χ. Τὴν Καθαρὴ Δευτέρα «δὲν πιάνουν μαχαῖρι, δὲν κόφτουν τίποτε, γιὰ νὰ μὴν κόφτουν τὰ ποντίκια τὰ γεννήματα» (Ἡπειρος). Τρῶνε μιὰ μπουκιά ἀπὸ τὴν Σαρακοστοκουλλούρα, γιὰ νὰ κομπώσουν τὴ Σαρακοστή, νὰ μὴν τοὺς πιάσῃ

ἡ Σαρακοστή νηστικούς (Πυλία). Τὰ μικρὰ παιδιὰ νηστεύουν τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, γιὰ νὰ βρῖσκουν φωλιές (Αἰτωλία) ἢ τὴν περδικοφωλιά (Κρήτη, Μάδυτος κ.ά.).

2. Τὸ Τρίμερο.

(Τριόημερο (Μακεδ.), αἰθοδώρισμα (Πόντος), Τριπλῇ (Ἀνακοῦ). Νηστεία ἀπόλυτος τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν (οὔτε ψωμί, οὔτε νερό). Παράθεσις τραπέζης εἰς τὸν τριοημερίτην κατὰ τὴν Καθαρὰν Τετάρτην μὲ εἰδικὰ φαγητά: καρυδόπιττα, σούπα μὲ φασόλια καὶ μὲ πετιμέζι, ἀφριστός, χυλόπιπτες (Σινώπη) κττ. καὶ προσφορὰ δώρων εἰς αὐτὸν (μαξιλλαρόπαννο, μαντήλια κττ. Σινώπη). Τὰ μαεροκάλεα, τὰ Θεοδώρεσια (Πόντος). Παροιμίας. Δεισιδαιμονίαί σχετικαὶ μὲ τὸ Τρίμερο καὶ ἄλλαι ἀντιλήψεις· π.χ. εἰς τὸ Τσακῆλι (Μετρῶν Θράκης) «ἂν τυχὸν πεθάν' κανεῖς πιάνοδας τρίμερο, δὲ βγάζνε τὸ λείψανό τ' ἀπὸ τ' ὅρτα νὰ τὸ θάψνε, γιὰτὶ κολάσ' κε, πὺν σκότωσε τὸν ἐγαντό τ' καὶ γκρεμᾶνε τὸ δῶρό (=τὸν τοῖχο) καὶ τότε βγάζνε» (Θρακικὰ Η 350).

Ἄλλαι συνήθειαι τοῦ Τρίμερου:

- (α) Καθαρὰ Τρίτη. Π.χ. ἀνοίγουν τὴ σταφυλαρμιά. Θεωρεῖται καὶ ἡμέρα τῶν ψυχῶν. Τί κάμνουν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει;
- (β) Καθαρὰ Τετάρτη. (Πρωτοτέτραδο, Θράκη). Προσφορὰ γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν ζωντανῶν. Εἰς τί συνίστανται αὗται;

3. Ἡ Καθαρὰ Παρασκευή.

Ὀνειρομαντεία μὲ τὰ κόλλυβα τῶν Ἀγ. Θεοδώρων. Τρία (ἢ ἐννέα) σπυριά σιτάρι κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλο μὲ μαυρομάνικο μαχαῖρι σ' ἓνα παννάκι κόκκινο ἢ ἄσπρο μὲ μαύρη κλωστή. Κάλεσμα ἢ δέσιμο τῆς Μοίρας, σπορὰ σίτου ἢ κολλύβων. Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον «τ' ἄη Θεόδωρου ἀποσπεροῦ κρεμνιῶνται ἀπὸ τὸ κλῆμα τν ὥρα π' θὰ πὰ νὰ πλαγιάσνε τσαὶ λένε: Ἐλᾶτε, Μοῖρες τῶ Μερῶ τσαὶ ἡ διτσὴ μ' ἡ Μέρα | νὰ μ' φανερώσετε, ποιὸ θὲ λὰ πάρου» κττ. Εἰς τὴν Σιγὴν τῆς Βιθυνίας «τὸ κορίτσι τὰ δένει σ' ἓνα ἄσπρο παννάκι μὲ μαύρη κλωστή καί, σὰ νυχτώνει, πάει στὴν ἐκκλησία: στὸ προσκυνητάρι ἔχουν τὴν εἰκόνα τῶν Ἀγ. Θεοδώρων τὴ σταυρώνει μὲ τὰ κόλλυβα καὶ λέει: Ἀγιε Θεόδωρε καλέ μου κτλ. Τὸ βράδυ τὰ βάζει κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλλάρι καὶ βλέπει ἐκεῖνον πὺν θὰ πάρη». Εἰς τὴν Βυτίαν τὸ στάρι πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ σπίτι ἐνὸς πρωτοστέφανου Θεόδωρου. Ποία ἡ σχετικὴ συνήθεια ἄλλοῦ; Ποῦ ἡ νέα σπέρνει τὸ στάρι καὶ προσκαλεῖ τὸ παλληκάρι νὰ ῥθῃ νὰ τὸ θερίσουν μαζί; Ἐνα παράδειγμα: Εἰς τὴν Ἀράχοβαν Παρνασσίδος «τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ, σπίτια πού ῥχουνε Γιάννη ἢ Θεόδωρο κρεμᾶνε στὴν πόρτα τοὺς ἓνα σακκουλάκι μὲ στάρι. Τὰ κορίτσια πᾶνε σὲ δυὸ Θεοδωράδες κ' ἓνα

Γιάννη και κλέβουν, δῆθεν, ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ σπίτια λίγο στάρι. Κατόπιν ἔρχονται στὸ σπίτι, σκαλίζουν λίγο τὸ χῶμα καὶ σπέρνουν τὸ στάρι. Παίρνουν ἀμίλητο νερὸ στὸ στόμα καὶ τὸ φέρνουν· στὸ δρόμο ἀκοῦν ὀνόματα. Μὲ τὸ νερὸ ποτίζουν τὸ στάρι λέγοντας: Σὲ σπέρνω καὶ σὲ ποτίζω κι ὅποιος εἶναι γιὰ νὰν τὸν ἐπάρω νὰ ῥθῇ νὰ τὸ θερίσουμε μαζί. Προσέχουν καὶ τί ὀνείρατα θὰ ἰδοῦν».

4. Τὸ Σάββατον τῶν ἁγίων Θεοδώρων.

1. Ὄνομα: Τ' ἄη Θεδώρου, τ' Ἀψυχοῦ (Καστορία) κτλ.

2. Ἐπίσκεψις νεκροταφείων. Προσφοραὶ εἰς τοὺς νεκρούς. (Μόνον κόλλυβα ἢ καὶ πίττες καὶ ψάρια τηγανητά, ψωμὶ καὶ τυρί;). Ποῦ γίνεται εἶδος πανδαισίας εἰς τὸ νεκροταφεῖον; Εἰς τὴν Πάνορμον «μοιράζουν σιμίτια εἰς τὰ παιδᾶκια, τὰ ὅποια περιέρχονται ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα καὶ λέγουν: «Προσφορᾶτο, προσφορᾶτο· | εἶδαμε, δὲν εἶδαμε, | Θεὸς σχωρὲς τοῖς πεθαμέν'».

3. Δοξασίαι σχετικαὶ μὲ τὰς ψυχάς.

4. Μαγικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι: Π.χ. εἰς τὰ Τελώνια Λέσβου μὲ κόλλυβα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν κάνουν κομπολόι (τὰ περνοῦν σὲ μιὰ κλωστή μὲ τὸ βελόνι) καὶ τὰ δένουν στὰ κλαδιά πάνω στὰ δέντρα. Εἰς τὴν Καστορίαν «τ' Ἀψυχοῦ δὲν λούζονται, γιὰ νὰ μὴ βγάλουν νεκροκόκκαλα!»

5. Μαντικαὶ συνήθειαι.

(α) Συγκέντρωσις γυναικῶν καὶ κορασίων, χοροὶ καὶ διασκέδασις πρὸς μαντικούς σκοπούς: κόψιμο ἄρμυροκουλλούρας, ψηφία τοῦ ἀλφαβήτου ἀπὸ τὴν ἰδίαν ζύμην κτλ. Π. χ. εἰς τὴν Σκῦρον «ἀνήμερα τῶν ἁγίων Θεοδώρων μαζεύνονται (τὰ κορίτσια) καὶ κόβουν τ' ἄρμερόπιττο, τραγουδοῦν, χορεύουν, κάνουν μεγάλη διασκέδαση—τ' ἄρμερόπιττο τὸ κάνουν τὴν παραμονὴ μὲ ἄλεῦρι καὶ ἄλατι κλεμμένα ἀπὸ τρία ἀπύκρानτα σπίτια, πὺν νὰ ἔχουν Μαριὰ ἢ Γιάννη (πρβλ. ἄνωτ. σελ. 14). Ἀπ' τὴν ἴδια ζύμη κάνουν καὶ ὅλα τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, τὰ ψήνουν κι αὐτὰ πάνω σὲ κληματσίδες καὶ τὰ ξαστριίζουν τὴ νύχτα στὸ λιακὸ μαζί μὲ τ' ἄρμερόπιττο. Τὰ ψηφία ἀπὸ τὴ ζύμη τὰ σκεπάζουν μ' ἓνα κόκκινο παννὶ καὶ καθεμιὰ χώνει ἀπὸ κάτω τὸ χέρι της καὶ παίρνει ἓνα. Ὅ,τι γράμμα πιάσῃ, ἀπὸ κεῖνο θ' ἀρχίζει τὸ ὄνομα ἐκείνου πὺν θὰ πάρῃ. Τὰ κομμάτια ἀπὸ τ' ἄρμερόπιττο τὰ βάζουν τὸ βράδυ κάτω ἀπ' τὸ προσκέφαλό τους καὶ μελετοῦν νὰ δοῦν, ποιὸν θὰ πάρουν» (Πέρδικα, Σκῦρος τ. Α' σ. 133).

(β) Ἄλλαι μαντικαὶ μέθοδοι τῆς ἐορτῆς τῶν ἁγίων Θεοδώρων. Κατοπτρομαντεία καὶ ὕδατομαντεία κλπ. (Βλ. ἄνωτ. κεφ. Η': Μαντική).

5. Γενικά δι' ὅλην τὴν Σαρακοστήν.

1. Ὄνόματα τῆς Σαρακοστῆς καὶ τῆς πρώτης ἐβδομάδος. (Π.χ. Ἀπονήστεια (Καλάβρυτα), Πρωτοβδόμαδο (Μονοφάτσι Κρήτης), Καθαροβδόμαδο (Θεσσαλ.). Εὐχαί.

2. Εἰκονικὴ παράστασις τῆς Σαρακοστῆς: *Καλόγρια* ἐπτάπους, ὁ *κουκαρᾶς* κλ. Π.χ. εἰς τὴν Χίον «παίρνουν μία κόλλα χαρτί καὶ σχεδιάζουν μὲ τὸ ψαλίδι μιὰ γυναικα χωρὶς στόμα, γιὰτὶ εἶναι ὅλο νηστεία· τὰ χέρια τῆς εἶναι σταυρωμένα γιὰ τὶς προσευχές. Ἔχει 7 πόδια, τὶς 7 ἐβδομάδες τῆς Σαρακοστῆς. Κάθε Σάββατο κόβουν κ' ἓνα πόδι». Εἰς τὸν Πόντον «παίρνουν μιὰ πατάτα ψημένη ἢ ἓνα κρομμύδι μπήγουν ἐπάνω ἀκτινοειδῶς 7 φτερὰ κόττας, τὸ δένουν ἀπὸ τὸ ταβάνι καὶ κρέμεται ὅλη τῇ Σαρακοστή. Μιὰ μιὰ βδομάδα ποὺ περνάει, βγάζουν ἀπὸ ἓνα φτερό. Λέγεται *κουκαρᾶς* καὶ εἶναι φόβητρον τῶν μικρῶν».

3. Ἄρτοι καὶ φαγητὰ Σαρακοστιανὰ.

Ὄνομα καὶ τρόποι παρασκευῆς αὐτῶν. Διανομὴ εἰς γείτονας, παιδιά κλ. Π.χ. τὸ *ξυνοφαῖ* τῆς Σινώπης: ρεβίθια, φασόλια, καστανά, σταφίδες βράζονται πολὺ, μαζὶ μὲ πλιγοῦρι ἢ κουρκοῦτι, ζάχαρη καὶ πετιμέρι μελωμένο καὶ κατόπιν τσιγαρίζονται μὲ προιμιῦδι καὶ λάδι. Τὸ ἐμοίωζαν τῇ Μεγάλῃ Σαρακοστῇ σ' ὅλην τὴν γειτονίαν γιὰ ψυχικόν. Εἰς τὴν Ἀμοργόν, μόλις μπῇ ἡ Σαρακοστή, ζυμώνουν καὶ κάνουν ἀνθρωπάκια μὲ μύτη, μὲ στόμα, μὲ μάτια καὶ τὰ δίνουν στὰ παιδιά· αὐτοὶ εἶναι οἱ *Λαζάρου*. Τὰ παιδιά τοὺς χορεύουν καὶ λένε:

Ποῦ ἔσονται, Λάζαρε, καὶ ποῦ ἔταν ἡ φωνή σου,
καὶ σ' ἐκλαίγανε ἡ μάνα κ' ἡ ἀδερφή σου,
—Ἦμουνε στὴ γῆς, στὴ γῆς θαμμένος,
στοὺς νεκρούς, νεκροὺς ἀνεστημένος.
—Ἔρχετε, Λάζαρε κτλ.

4. Ἔθιμα ἐπικρατοῦντα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Σαρακοστῆς: Τὸ τραγούδι τῶν ξένων (τραγούδια εὐχετικά), οἱ κούνιες (τραγούδια τῆς κούνιας), παιγνίδια κτλ. Κτυπήματα νεανίδων ὑπὸ ἐφήβων καὶ τὰνάπαλιν.

Π.χ. εἰς τὰ Βέντζια τῆς Δυτ. Μακεδονίας ἀπὸ τὴν Καθαρὰ Δευτέρα ἕως τοῦ Λαζάρου τὰ κορίτσια τραγουδοῦν τὸ Λάζαρο. Μόλις ἐμφανισθῇ ξένος εἰς τὸ χωρίον, ὅλα τὰ κορίτσια, μικρὰ καὶ μεγάλα, τὸν ἐπισκέπτονται εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου κατέλυσε καὶ τὸν τραγουδοῦν (τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς, ἐγκωμιαστικά κτλ.). Εἰς τὴν Κάρπαθον καθ' ὅλας τὰς Κυριακὰς τῆς Μεγ. Σαρακοστῆς μέχρι τῶν Βαΐων καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ οἱ κόρες κάνουν κούνια σὲ κάποιο εὐρύχωρο σπίτι καὶ τραγουδοῦν τὰ καλημεριστά, ἥτοι δίστιχα ἐγκωμιαστικά τῶν νέων, ποὺ ἀνεβαίνουν

στήν κούνια. Κτυπήματα τῶν νέων καὶ νεανίδων μεταξύ των μὲ τὸν στρόπο (χονδρὴ μαντήλα συνεστραμμένη).

5. Αἱ παννυχίδες (ὄλονυκτίαι) τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Ἀφύπνις τῶν κατοίκων μὲ κρότους τυμπάνων ὑπὸ τοῦ τουμπακάρη διὰ τὰς παννυχίδας. Ἀμοιβὴ αὐτοῦ κατὰ τὴν Λαμπρὴν μὲ κουλλούρα, αὐγά, τυρὶ (Σκῦρος). Ποῦ ἄλλοῦ ἀπαντᾷ ἡ συνήθεια αὕτη;

6. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι.

6. Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

1. Ἀναθεματισμὸς τοῦ Ἀρείου καὶ τῶν ἄλλων αἵρετικῶν.

2. Σχολικαὶ καὶ ἄλλαι παιδικαὶ ἑορταί. Ἐνα παράδειγμα: «Εἰς τ' Ἀπέρει (τῆς Καρπάθου) τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας αἱ μητέρες, ποὺ ἔχουν μωρὰ παιδιὰ χρονιάρικα, πλάσσουν γύλλες, ποὺ εἶναι σὰν Λάζαροι (μεγάλα κουλλούρια) καὶ τὶς παίρνουν στὴν ἐκκλησιὰ τῆς ἐνορίας τους. Παίρνουν καὶ ἄλλα φαγητά, ὅ,τι θέλει κάθε ἕνας, καὶ ρακί. Ὑστερὰ ἀπὸ τὴ λειτουργία κι ἀφοῦ τὰ βλοήσῃ ὁ παπᾶς, κάθονται ὅλοι, ἄντρες καὶ γυναῖκες, στὸ πέργερο τῆς ἐκκλησιᾶς, τῶν καὶ παίρνουν κ' εὐχονται τῶν παιδιῶν κ' ὕστερὰ, ὅταν ἔρτουν στὸ κέφι, ἀρχίζουν τὸν χορὸν καὶ τὰ τραγούδια καὶ ξεφαντώνουν» (Μιχαηλίδου Νουάρου, Λαογρ. Σύμμεικτα Καρπάθου Α' 185). Ποῦ ἄλλοῦ καὶ κατὰ ποίας ἄλλας ἑορτὰς γίνεται ὁμοία τις ἑορτή;

7. Τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: Τὸ μεσοσαράκοστο, τῆς μάππας ἢ τοῦ πουλιοῦ, τὸ Λουλοῦδ', (Θράκη). Ποῖοι ἑορτάζουν τὴν ἡμέραν αὐτήν; Π.χ. εἰς τὴν Θράκην ἢ Λουλούδα, ἢ Μελδὴ καὶ ἢ Μελούδα.

2. Διανομὴ δενδρολιβάνου ἢ ἄλλων κλάδων ἢ ἀνθέων εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους καὶ χοῦς αὐτῶν εἰς ἐξορκισμοὺς καὶ σταυρώματα. Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην «τὸ δεντρολίβανο, ποὺ παίρνουν ἀπὸ τὴ Σταυροπροσκύνηση, τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ ξεματιάσουν ἄνθρωπο ἢ ζῶ ποὺ εἶναι βασκαμένο. Τόνε σταυρώνουνε μὲ δαῦτο. Τὸ βουτᾶνε σὲ ἁγιασμὸ ἢ τὸ καῖνε σὲ κάρβουνα καὶ τὸν καπνίζουνε».

3. Ἀγερμοὶ παιδίων περιερχομένων τὰς οἰκίας.

Π.χ. εἰς Νένητα Χίου τὰ παιδιὰ εἰσερχόμενα εἰς τὰς οἰκίας ἔψαλλον:

Χαῖρε, Πύλη, χαῖρε, Ἀγνή, | χαῖρε, Τίμιε Σταυρέ,
ὦ χαρὰ τῶν προφητῶν, | ψάλλω κ' ἔρχομαι ἐδῶ,
νὰ μοῦ δώσης ἔν' αὐγό, | νὰ πά' νὰ φύγω ἀπ' ἐδῶ.

8. Τοῦ Μεγάλου Κανόνος (ἡ Τετάρτη τῆς 5^{ης} ἑβδ. τῆς Μεγ. Σαρακοστῆς).

Λειψόπιπτες καὶ κουλλούρια διὰ τὰ παιδιά καὶ διὰ τοὺς πτωχοὺς. Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον τοῦ Μεγ. Κανόνος «βάζουν φτάζυμο καὶ ζυμώνουν λειψόπιπτες, κουλλουράκια, καὶ σφραγίδες (ψωμάκια μὲ σφραγίδα, ὅπως τὰ πρόσφορα). Τῖς λειψόπιπτες τῖς τυλίγουν στῆς δρακοντιᾶς τὰ φύλλα (ποὺ μοιράζουν στὴ ληνυχτιὰ στὰ σπίτια οἱ φουρνάρισσες), γιὰ νὰ μὴ καίγωνται καὶ νὰ μυρίζουν, καὶ τῖς τρώνε μὲ μέλι. Τὰ κουλλουράκια τὰ κάνουν ἄρμαθιές καὶ τὰ κρεμοῦν ἀπὸ τὸν λαιμὸ τῶν παιδιῶν γιὰ τὸ καλό. Τῖς σφραγίδες, τρεῖς, πέντε, ἑφτά, πάντα μονὸ ἀριθμὸ, βάζουν ἓνα κομμάτι πίττα, μέλι ἀπὸ πάνω, καὶ τῖς μοιράζουν στοὺς φτωχοὺς γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν ἀποθαμένων τους» (Πέρδικα, Σκῦρος, Α' σ. 135).

γ) Ἀπὸ 1ης Μαρτίου μέχρι τοῦ Πάσχα.

1. Πρώτη Μαρτίου.

1. Ἀντιλήψεις περὶ τοῦ Μαρτίου: ὁ πρῶτος μὴν τοῦ ἔτους, ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ. Αἱ σχετικαὶ δοξασίαι, παροιμίαι καὶ συνήθειαι π.χ. Ἀπὸ Μαρτιοῦ καλοκαιριὰ κι ἀπ' Αὐγουστο χειμῶνας. Εἰς τὴν Ἀἴμνον πιστεύουν ὅτι «τὴν Πρωτομαρτίαν πέφτ' ἀπ' τὸν οὐρανὸ τὸ κάρβ' νοστὴ γῆς, νὰ ζεσταθῇ ἡ γῆς, κι ἀπὸ τότες ἀρχиноῦν οἱ ζέστες». Ποῦ ἄλλοῦ ἀπαντᾷ ἡ δοξασία αὕτη καὶ μὲ ποίας τυχὸν συνηθείας σχετίζεται; Π.χ. εἰς τὴν Κύζικον, ὅπου θεωροῦν τὸν Μάρτιον ὡς πρῶτον μῆνα τοῦ ἔτους «συνηθίζουν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας αὐτοῦ νὰ σπείρουν βασιλικόν, κατ' αὐτὰς δὲ οὐδέποτε πλύνουν ἐνδύματα, διότι τὰ κατακαίουν τὰ αὔλα πνεύματα, ποὺ ἐνοικοῦν εἰς τὰ ὕδατα καὶ λέγονται Δρίμνες». Ποῖαι αἱ δοξασίαι ἄλλοῦ; Ποῖαι ἡμέραι τοῦ Μαρτίου εἶναι δρίμες (ἢ τὰ δρίματα);

2. Παραδόσεις σχετικαὶ μὲ τὸν Μάρτιον (αἰτιολογικοὶ μῦθοι). Διὰ τί ὁ Μάρτης μιὰ γελάει καὶ μιὰ κλαίει; Διὰ τί ὁ Μάρτης ἔχει 31 ἡμέρες καὶ ὁ Φλεβάρης 28; κττ. Πρὸβλ. Ν. Πολίτου Παραδόσεις: τὸ βουτσὶ τῶν δώδεκα μηνῶν, οἱ γυναῖκες τοῦ Μάρτη, τῆς γριᾶς οἱ μέρες, τῆς γριᾶς τὰ κατσίκια κτλ.

Αἱ σχετικαὶ παροιμίαι: Στὴν πομπή σ', γερομαλτέζο μου, τ' ἀρνοκάτσικά μου τὰ βγαλα (Ἀράχοβα).— Μάρτη χιόνι βούτυρο, μά, σὰν παγώση, μάρμαρο (Κύζικος).— Ὁ χειμῶνας τρώει κριάσια καὶ ὁ Μάρτης κόκκαλα (Κύζικ.).

3. Ἔθιμα τῆς παραμονῆς: Ἀποπομπὴ τοῦ Κουτσοφλέβαρου. (Τὸν ὑποδύεται ἄνθρωπος χωλός; καβάλλα εἰς γάϊδαρον; Ποία πομπὴ τὸν συνοδεύει καὶ μὲ ποίας φωνάς; Π.χ. Ἐξω, Κουτσοφλέβαρε, νὰ ρθῇ ὁ Μάρτης μὲ χαρὰ καὶ μὲ πολλὰ λουλούδια) (Τρίπολις). Θραῦσις ἀγγείων καὶ σχετικαὶ ἐπωδαί:

Βγαίνει ὁ κακόχρονος | μπαίνει ὁ καλόχρονος,

ὄξω ὁ Κουτσοφλέβαρος. | Ὕξω ψύλλοι, ποντικοί,
μέσα Μάρτης καὶ χαρὰ | καὶ κονκάλια δυνατὰ (Κύζικος).

Γίνεται καὶ σβήσιμο τῆς φωτιάς, διὰ ν' ανάψουν τὴν ἐπομένην καινούργια φωτιά; Κατὰ ποῖον τρόπον τὴν ἀνάβουν;

4. Τρόποι καὶ μέσα ἀποτροπῆς

(α) κατὰ τοῦ ἡλίου, ἦτοι γιὰ νὰ μὴν τοὺς πιάσῃ ὁ Μάρτης: Κλωστή ἄσπρη καὶ κόκκινη (καὶ χρυσή;) (μάρτης, μάρτα (Κύζικος), μερτοάταρο (Κάρπαθος)). Ἐκτίθεται τὴν νύκτα εἰς τὰ ἄστρα, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν τυλίξουν σὲ μιὰ τριανταφυλλιά; Ποῦ φοροῦν τὸν μάρτην καὶ πότε τὸν βγάζουν; Ποῦ τὸν κρεμοῦν; Μὲ ποίους λόγους συνοδεύουν τὰς πράξεις αὐτάς; Συνηθίζουν νὰ στέλλουν «μάρτη» εἰς τοὺς ξενιτευμένους; Π.χ. Εἰς τὴν Πέτρην Λέσβου «τὴν πρώτη τοῦ Μαρτιοῦ δέν'νι λινὴ κλωστή, ἄσπρη καὶ κόκκινη στὸ χέρι τς. Καθὼς τὴ δέν'νι, ρωτοῦν: Τί δέν'ς αὐτοῦ; Δένω τὸν ἥλιο νὰ μὴ σὲ πιάσ'». Εἰς τὴν Κύπρον «εἰς τὰ βρέφη, τὰ μὴ συμπληρώσαντα τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν, βάνουν ἑπτὰ μάρτηδες». Εἰς τὰς Κυδωνίας «τὸν μάρτη τὸν φορούσαμε ὡς τὴν Ἀνάστασιν τότε τὸν βγάζαμε καὶ τὸν δέναμε στὴν τριανταφυλλιά, γιὰ νὰ πάρουμε τὸ χρῶμα τῆς. Δέναμε μάρτη καὶ στὸ μεγάλο δάχτυλο τοῦ ποδιοῦ, γιὰ νὰ μὴν σκοτιάφουμε, καὶ στὸ χέρι τῆς στάμνας, γιὰ νὰ κἀνῃ κρύο νερό.» Ποῦ ἄλλοῦ ὁ Μάρτης δένεται στὸ μεγάλο δάχτυλο τοῦ ποδιοῦ;

Εἰς τὰ Ὑγραφα «τὰ παιδιά, ἅμα πρωτοῖδουν χελιδόνι, βγάζουν τὸ μάρτη ἀπ' τὸ χέρι τους καὶ τὸν ἀφήνουν στὰ δέντρα, γιὰ νὰ τὸν πάρουν τὰ χελιδόνια, λέγοντας: Ὑφκα σῦκο κὶ σταφίδα | κὶ σταυρὸ κὶ ἀθημουνίτσα, | γύρσα πίσον, δὲν τὰ βρῆκα | λίτσαρ-λίτσαρ, λίτσαρ-λίτσαρ». Εἰς τὴν Κύζικον, ἅμα ἰδοῦν πελοργὸν κόπτουν τὸν μάρτην καὶ τὸν ρίπτουν, λέγοντες: Λέλεκα, χατζῆ - μπαμπᾶ | ρίξε γρόσια καὶ φλουριά κτλ. Εἰς τὴν Σωζόπολιν «ὅταν ἰδοῦν χελιδόνα, θέτουν τὸν μάρτην κάτω ἀπὸ μίαν πέτραν καὶ μετὰ 40 ἡμέρας παρατηροῦν καί, ἐὰν εὔρουν εἰς τὴν θέσιν ἐκείνου μυρμήγκια, τὸ θεωροῦν εὐτυχίαν.» Εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν (Κάρπαθον, Πυλίαν κ. ἄλ.) «τοὺς μάρτηδες τὴ Λαμπρὴ τοὺς δένουν σὶς λαμπάδες καὶ καίονται μαζί», εἰς δὲ τὰς Θήβας, (τὰ Μέγαρα καὶ ἄλ.) «τοὺς δένουν γύρω-γύρω στὰ ψηνόμενα ἄρνια τὸ Πάσχα καὶ καίονται». Ποία ἡ συνήθεια ἄλλοῦ;

(β) κατὰ τῶν ψύλλων, κορέων, ποντικῶν κλπ. καὶ κατὰ παντὸς μιάσματος. Καθαρισμὸς τῆς οἰκίας καὶ ἀπόρριψις τῶν σκουπιδιῶν (εἰς τὸ σταυροδρόμι;). Θραῦσις παλαιῶν λαγήνων ἢ ἄλλων πηλίνων σκευῶν μὲ τὴν ἐπωδὴν

Ὕξω ψύλλοι, ποντικοί,
μέσα Μάρτης καὶ χαρὰ

καὶ καλὴ νοικοκυρὰ

κι ὁ Κουτρούλης μάγειρας (Βιθυνία).

Εἰς μερικοὺς τόπους τὸ σκεῦος αὐτὸ ρίπτεται ὀπισθεν τοῦ παπᾶ μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν του διὰ τὸ «φώτισμα», μόλις ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας, ἢ εἰς τὴν θύραν ξένης οἰκίας μὲ τὴν ἐπιφώνησιν: «Οἱ ψύλλοι μετὰ σᾶς | κι ὁ Μάρτης μετὰ μᾶς (Σιγὴ Βιθυν.). Ποῦ ἡ θραῦσις τοῦ πηλίνου σκεύους γίνεται τὴν παραμονήν;

(γ) κατὰ τῶν δριμῶν: γιὰ νὰ μὴν κόψουν οἱ δρίμες τὰ παννιά. Δεισιδαίμονες συνήθειαι: Π.χ. ρίπτουν εἰς τὸ νερὸ πέταλον.

5. Ἄλλαι συνήθειαι:

(α) Ψευδολογίαι «γιὰ νὰ γελάσουν τὸν Μάρτη». Π.χ εἰς τὰ Μέγαρα «τὴν Πρωτομαρτιὰ ἔχουν ἔθιμο νὰ γελοῦν τὸ Μάρτη. Γέλακα τὸ Μάρτη μου! Θὰ ποῦν ἓνα ψέμα, γιὰ νὰ γελάσουν κάποιον. Γελοῦμε τὸ Μάρτη, γιὰ νὰ μᾶς πάῃ καλά!»

(β) Ἐξοδος εἰς τοὺς ἀγρούς, νίψις μὲ δροσὸν, ἀνάρτησις σταχύων κριθῆς εἰς τὴν θύραν κτ. Οὕτως εἰς τὰ Μέγαρα «γυναῖκες ἔρχονται στὸ χωράφι πρωὶ-πρωὶ καὶ νίβονται μὲ δροσιὰ τοῦ κριθαριοῦ, βγάζουν σιάχνα καὶ τὰ φέρνουν, νωπὰ στὸ σπίτι καὶ τὰ κρεμοῦν στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν, γιὰ νὰ εἶναι δροσεροὶ ὅλο τὸ χρόνο». Ποβλ. «ἡ δροσιὰ τοῦ Μάρτη ὁμορφίζει» (Κύπρ.)

(γ) Νίψις μὲ ἀμίλητο νερὸ, ραντισμὸς τοῦ σπιτιοῦ «γιὰ νὰ μπῇ ἡ δροσιὰ στὸ σπίτι» (Κορώνη). Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ κάθε νοικοκυρὰ ἔπαιρνε πρωὶ-πρωὶ ἀμίλητο νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι, ἔβρεχε ὀλίγο γρασίδι καὶ μὲ αὐτὸ ἐδροσίζε ὅλους τοὺς ἐνοίκους, ἐνῶ ἀκόμη ἐκοιμῶντο, καὶ κατόπιν ἐρράντιζε τὸ σπίτι, λέγουσα:

Ἡρθες Μάρτη; ἦρθ' ἡ γειά σου,
ἦρθ' ἡ πληθομαμμουνδιά σου.
Μέσα Μάρτης καὶ χαρὰ κτλ.

Χύνουν τὸ νερὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας, διὰ νὰ πάρουν καινούργιο ἀπὸ τὴν βροῦσιν;

(δ) Καθρεπτισμὸς εἰς τὸ λάδι. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ μητέρα (ἢ ἡ γιαγιά) «κρατῶντας λευκὸ ἀνάβαθο πιάτο μὲ λάδι ἔβαζε τὰ παιδιὰ νὰ κοιτάξουν μέσα τὸ πρόσωπόν των, ἐνῶ ἡ ἰδία ἐμονολογοῦσε διαφόρους εὐχάς: καὶ τοῦ χρόνου, νᾶμαστε ὅλοι καλά!» Εἰς τὴν Κορώνην, τὴν Λέσβον κ.ἄ. «τὰ κορίτσια τὴν Πρωτομαρτιὰ πᾶνε καὶ κοιτάζ'νε μέσ' στὶς σφίδες (κιούπια) πῶχνε τὸ λάδι, γιὰ νὰ μὴν τ'ς πιάσῃ γῆλιος».

(ε) Παρασκευὴ χυλοῦ. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἔφτειαναν χυλὸ καὶ τὸν ἔτρωγαν «γιὰ νὰ μὴν τοὺς δαγκάνουν οἱ ψύλλοι».

(ς) Κτυπήματα τῶν παίδων μὲ σκιλλοκρέμμυδα ἢ μὲ ἀσφόδελον

Π.χ. εἰς τὸ Κατσιδόνι τῆς Κρήτης «τὴν Πρωτομαρτιά κόβουνε μιὰν ἀσφεντρολιά (ἀσφόδελον) καὶ χτυποῦνε μ' αὐτὴ τὰ βούγια καὶ λένε: «Μάρτης εἶναι σήμερο, κι ἄλλαξε τὴν τριχιά σου, | καὶ βάλε πῆχες τὸ λαρδὶ καὶ πιθαμὲς τὸ ξύγκι». (Ἐπ. Κρητ. Σπ. Γ 419). Εἰς τὴν Κῶν χτυποῦν τὴν γάταν μ' ἓνα ραβδὶ λέγοντες: Μάρτης καὶ πάνω νορά! Τὸ κάμνουν δι' ὑγείαν.

6. Ἀγερμοὶ παίδων (χελιδόνισμα).

Συνηθίζουν τὰ παιδιὰ τὴν πρώτην Μαρτίου νὰ περιέρχονται ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν κρατοῦντα ξύλινον ὁμοίωμα χελιδόνος; Τί τραγουδοῦν καὶ ποῖα δῶρα ζητοῦν; Δίδουν εἰς τὴν οἰκοκυρὰν φύλλα κισσοῦ ἀπὸ τὸ καλάθι τῆς χελιδόνας καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν; Π.χ. εἰς τὰς Μέτρας Θράκης «δύο παιδιὰ περιφέρουν τὴν χελιδόνα, ξύλινον ὁμοίωμα πτηνοῦ, προσηρμοσμένον εἰς τὸ ἄκρον ράβδου, περασμένης δι' ἐνὸς καλάθιου πλήρους κλάδων κισσοῦ. Περὶ τὸν λαιμὸν τῆς χελιδόνος, ὑπάρχουν κωδωνίσκοι, οἱ ὅποιοι ἤχοῦν, ἐφ' ὅσον κινῆται ἡ ράβδος, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαεῖται ἡ χελιδών. Τὰ παιδιὰ τραγουδοῦν: «Μάρτης μᾶς ἦρτε, | καλῶς μᾶς ἦρτε, | τὰ ὄρη ἀνθίζουνε, | οἱ κάμποι λουλουδιζοῦνε, | οἱ χελιδόνες ἔρχονται | καὶ πᾶνε στὶς φωλιές τους. | Μάρτη, Μάρτη μου χαλέ, | καὶ Ἀπρίλη λαμπερέ, | τὴ Λαμπρή μᾶς ἔφερε, | τὸν παπᾶ μας ἔχαιρε. | Μπῆκε μῆνες θάλασσα, | θάλασσα τὴν πέρασε | ἕκατσε καὶ λάλησε κτλ. Ἡ νοικοκυρὰ παίρνει ὀλίγα φύλλα κισσοῦ ἀπὸ τὸ καλάθι τῆς χελιδόνας καὶ τὰ τοποθετεῖ εἰς τὴν φωλεὰν τῶν ὀρνίθων, διὰ νὰ γεννοῦν πολλὰ αὐγά, δίδει ἐν ἡ δύο αὐγά εἰς τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα πηγαίνουν εἰς ἄλλην οἰκίαν». «Πρβλ. ἄλλο χελιδόνισμα: Θάλασσαν ἀπέρασα | καὶ στεριά δὲν ξέχασα, | κύματα κι ἂν ἔσχισα, | ἔσπειρα, ῥονόμησα. | Ἐφυγα κι ἀφῆκα σῦκα | καὶ σταυρὸν καὶ θημωνίτσα, | κ' ἦρθα τώρα κ' ἠῦρα φύτρα, | κ' ἠῦρα χόρτα, σπάρτα, βλίτρα | βλίτρα, βλίτρα, φύτρα, φύτρα. | Σὺ καλὴ νοικοκυρὰ, ἔμπα στὸ κελλάρι σου κτλ.»

7. Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου καὶ μαντεῖαι ἐξ αὐτῶν. (Μερομήνια).

Ὁργάνωσις τῶν παρατηρήσεων: «Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν αἱ γυναῖκες τῆς συνοικίας συνερχόμεναι τὴν πρώτην Μαρτίου διμοιράζοντο μεταξύ των τὰς ἡμέρας τοῦ Μαρτίου καὶ κατόπιν κάθε μία παρατηροῦσε τὸν καιρὸν κατὰ τὴν ἡμέραν ποὺ τῆς ἀνῆκε. Ἄν ἐπεκράτει αἰθρία, καὶ τὸ ἔτος ὁλόκληρον θὰ παρήρχετο αἰθριον, ἂν ἐπεσκιάζετο ὁ οὐρανὸς ἀπὸ σύννεφα, κακὰ προοιωνίζοντο διὰ τὴν οἰκογένειαν ἐκείνην». Ποία ἡ συνήθεια ἄλλοῦ;

8. Δεισιδαιμονία. Π.χ. Τὴν Πρωτομαρτιά δὲν κἀν' νὰ σκοτώσης ψύλλο (Λέσβος). Εἰς τὴν Αἶνον τὸν Μάρτιον ὅλοι δὲν δανεῖζουν φωτιά, οὔτε πλύνουν ροῦχα χοντρά.

2. Τῶν ἁγίων Σαράντα (9 Μαρτίου).

1. Σαραντόπιττες (πίττες μὲ σαράντα φύλλα ἢ 40 τηγανίτες (λαλαγάκια), ἢ φαγητὰ ἀπὸ 40 εἰδῶν χόρτα ἢ ὄσπρια. Τρόπος παρασκευῆς καὶ διανομὴ αὐτῶν «για τὴν ψυχὴ τῶν ζωντανῶν». Προβλ. τὴν παροιμίαν: «Σαράντα φᾶς, σαράντα πιῆς, σαράντα δῶς' για τὴν ψυχὴ σ'». Εἰς τὰς Ἀθήνας ἄλλοτε τὴν ἡμέραν αὐτὴν «ἔφτειαγναν πίττες μὲ σαράντα φύλλα, ἄλλοι ἔφτειαγναν σαράντα κουταλίτες· ἀφοῦ ἔτρωγαν καὶ ἔπιναν καλὰ συγγενεῖς καὶ φίλοι, ἔφερναν καὶ τρεῖς βόλτες γύρω ἀπ' τὸ τραπέζι καὶ ἔσερνε τὸ χορὸ ὁ μεγαλύτερος τῆς συντροφιάς τραγουδῶντας: "Ἄς χορέψωμε κι ἄς εἶναι, τῶν ἁγίων Σαράντων εἶναι." Ὑστερα εὐχότανε ὁ ἕνας στὸν ἄλλον χρόνια πολλὰ καὶ καλὰ». (Πολίτου Παροιμίαι Α' 214). Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο; Εἰς τὸ Μανιάκι «καρφώνουν στὰ χωράφια λαλαγκίδες μὲ ξυλάκι για τοὺς διαβάτες. "Ὅσα χωράφια ἔχουνε, τόσες καρφώνουνε».

2. Συνήθεια νὰ καίουν τὰ σκουπίδια καὶ νὰ πηδοῦν τὴ φωτιά «για νὰ κάψουν τοὺς ψύλλους, τὰ φίδια κτλ.». Εἰς τὴν Αἰτωλίαν τὴν ἡμέραν αὐτὴν τρώγουν ζῶχο (χορταρικὸ) «για νὰ μὴν τοὺς τρώω τὰ φίδια» λέγοντες: «Ζῶχο, ζῶχον ἔφαγα, | σαράντα κι μαράντα, | σαράντα φίδια φεύγουνε, | σαράντα γκουστερίτσες». Εἰς τὴν Βλάστην βγάζουν τοὺς μάρτες καὶ τοὺς κομποῦν στὰ δένδρα, για νὰ τοὺς πάρουν τὰ χελιδόνια, νὰ κάμουν φωλιά!

3. Λειτουργήματα τοῦ μεταξοσπόρου εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Π.χ. Εἰς Σκῦρον «σὰν ἔκαναν καματερὸ (κουκοῦλι) ἔπαιρναν τὴν ἡμέρα τῶν Ἀγίων Σαράντα μιὰ δαχτυλήθρα γεμάτη σπόρο ἀπ' τὸ σκουληκι, ἔχωναν τὸ σπόρο μέσα στὸν κόρφο τους καὶ πήγαιναν στὴν ἐκκλησίαν νὰ τὸν λειτουργήσουν. "Ὡς νὰ πῇ ὁ παπᾶς τὸ Εὐαγγέλιο, ὁ σπόρος ἔσκαζε. Μόλις ἔνοιωθαν τὰ σκουληκάκια νὰ ζωντανεύουν καὶ νὰ μαμμουνιάζουν μέσ' στὸ στήθος τους, ἔφευγαν καὶ πήγαιναν γρήγορα-γρήγορα σπίτι τους, τὰ ἔβγαζαν ἀπ' τὸ στήθος τους καὶ τὰ ἔβαζαν νὰ μεγαλώσουν στὸ ἀναθροφάρι». (Ν. Πέρδικα). Πλὴν τούτου κατὰ τοὺς Κυπρίους τὴν ταχύτεραν ἐκκόλαψιν ἐπιβοηθεῖ καὶ ἡ διάδοσις ψευδοῦς εἰδήσεως.

4. Ἄλλαι προλήψεις καὶ συνήθειαι, σχετικαὶ μὲ τὸν ἀριθμὸν σαράντα. Π.χ. εἰς τὴν Μεσημβρίαν «σαράντα κλωστὲς κεντοῦν τὰ κορίτσια, σαράντα ποτιὰ πίνουν οἱ ἄντρες καὶ σαράντα κερνοῦν καὶ σαράντα ψέματα λέν». Εἰς τὴν Λακωνίαν «ἂν τὴν ἡμέραν αὐτὴν βροντήσῃ, πιστεύουν ὅτι τὰ φίδια κατεβαίνουν σαράντα ὀργυιὲς κάτω στὴ γῆ· ἄλλως ἀνεβαίνουν σαράντα ὀργυιὲς». Εἰς τὴν Λήμνον «τ' Ἀγιῶ Σαράντα φυτεῦνε δέντρα, κλήματα, λουλούδια· ἄλλη μέρα δὲν πιάνουν. Τότε ἀποκόβουν καὶ τ' ἀρνιά». Εἰς τὰς Μέτρας Θράκης τότε σπέρνουν βασιλικόν, «για νὰ γίνῃ φουντωτὸς καὶ σαραντάκλουνος». Ποῖαι συνήθειαι ἐπικρατοῦν ἄλλοῦ;

5. Μαντικάι συνήθειαι: Π.χ. «μιά κληματσίδα ἀπὸ ἐφτάκοιλο κλῆμα μὲ τρεῖς κόμπ', τὸ βάν'ν κατ' ἀπ' τὸ μαξιλλάρ', νὰ ἰδοῦν ποιόν θὰ πάρουν».

3. Τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (25 Μαρτίου).

1. Ἀπόλυτος ἀποχή ἀπὸ πάσης ἐργασίας: Δὲν σαρώνουν, δὲν βγάζουν νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι, οὔτε λάδι ἀπὸ τὸ κιούπι, δὲν ἀνοίγουν σεντοῦκι, δὲν πᾶνε στὰ περιβόλια κτλ. Δεισιδαίμονες φόβοι ἐκ τῆς παραβάσεως. Π.χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν δὲν σαρώνουν «γιατὶ βγαίνει μελιγκοῦρι (μυρμηγκι) στὸ σπίτι».

2. Συνήθειαι τῆς παραμονῆς καὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Π.χ. εἰς τὴν Ἡπειρον τὰ παιδιὰ παίρνουν ἓνα ταψάκι ἢ ταβᾶ χωματένιο, τὸ χτυποῦν μ' ἓνα κουτάλι καὶ λένε: Φευγάτε, φίδια, γκουστερίτσια, σήμερα εἰν' τοῦ Εὐαγγελισμοῦ! ἢ ἀνάβουν φωτιά καὶ χτυποῦν κουδούνια. Ἐπίσης ἀνάβουν φωτιά μὲ κοπριά ζώων καὶ τὰ καπνίζουν «γιατὶ νὰ μὴν ἀρρωστοῦν». Ἄλλοι τὰ κορίτσια ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγρούς, κάθηνται ἐπάνω στὰ σπαρτὰ καὶ τὰ ἐναγκαλίζονται. Ἄλλοι κάνουν κούνια καὶ κουνιοῦνται (τραγούδια καλημεριστά).

3. Πίστες ὅτι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐπιστρέφουν καὶ αἱ χελιδόνες Πατρίκαί συνήθειαι: προσφορὰ τοῦ μάρτη καὶ χαιρετισμὸς τῆς χελιδόνας. Π.χ. Ἀφκα σῦκο καὶ σταφύλ' | καὶ σταυρὸ καὶ λιχισιήρ' | κ' ἦρτα, ἡῦρα τὸν Ἀπρίλ' (Μέτραι Θράκης).

4. Ἐξοδος τῶν ποιμνίων ἀπὸ τὰ χειμαδιά. Π.χ. εἰς τὴν Σητεῖαν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ λένε: «Κούρευγε, κουδούνωνε, καὶ στὰ ὄρη ἀνέβαινε», ἐπειδὴ τότε μεταφέρουν τὰ αἰγοπρόβατα ἀπὸ τὰ θερμὰ μέρη εἰς τὰ ὄρεινά.

5. Ἄλλαι τυχὸν συνήθειαι. Π.χ. «Σήμερα οἱ κλέφτες βγαίνουν στὸ κλαρί· διὰ τοῦτο οἱ χωρικοὶ δὲν ἐξέρχονται τῶν χωρίων, μήπως εἰς βάρος των ἐγκαινιάσουν τὴν τέχνην των» (Μέτραι Θράκης).

4. Πρωταπριλιά.

1. Τὸ ἔθιμον νὰ γελοῦν. Μὲ ποίαν πρόληψιν συνδέεται; Π.χ. «Τόχουν γιὰ καλὸ ψεματοῦν γιὰ τὸ μετάξι» (Περιστερὰ Θράκης).

2. Δεισιδαιμονίαι: ἡ βροχή τῆς Πρωταπριλιάς θεωρεῖται γιαιτρικὸ γιὰ τὴν θέρμη· «τὴ βάζουν σ' ἓνα μπουκάλι καὶ ποτίζουν δι, ἅμα ἔχουν θέριμ γιὰ γιαιτρικό». (Κομοτινή).

δ) Ἑορταὶ τοῦ Πάσχα.

Ἑβδομάς τῶν Βαΐων.

1. Σάββατον τοῦ Λαζάρου.

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: Φτιουχουλάζαρους (Μακ.) Κουφουλάζαρους (Παραμυθία), Πρώτη Λαμπρὴ (Νίσυρος).

2. Παραδόσεις περὶ τοῦ Λαζάρου, ποὺ «σ' ὅλη τὴ δεύτερη ζωὴ του δὲ γέλασε ποτὲ καὶ μόνο μιὰ φορὰ χαμογέλασε». Παροιμίας καὶ φράσεις σχετικαί π. χ. ἀγέλαστος Λάζαρος.

3. Εἰδικὰ ψωμιά καὶ κουλλούρια (λαζάρ', λαζαράκια, λαζόνια). Ὄνομα, σχῆμα, τρόπος παρασκευῆς καὶ χρῆσις. Π. χ. εἰς τὴν Λῆμνον «τὴν Παρασκευὴν θὰ κόβουν τὰ σῦκα κομμάτια μικρὰ καὶ τὸ Σάββατο θὰ ζυμῶσιν μὲ τὴ μαγιά. Θὰ κόβουν ἓνα κομμάτι ἴσαμε μισὴ ὀκά, θὰ διπλώσουν μέσα σῦκα καὶ θὰ κάνουν τρίγωνο. Θὰ τὸ ζώσουν μὲ κομμάτ' ζμαρούδ' ὅπως γίνεται ἡ φασκιά καὶ τὰ λέν Λαζάρ'. Δίνουν σὺς φτωχὰς καὶ γιὰ σχώριο».

Εἰς τὴν Λέσβον «κάνουν λαζαρέλλια στὰ νταβαδέλλια μὲ σταφίδα, καρύδια καὶ μύγδαλο· κάνουν μὲ τὴ ζύμη ἓνα λουρέλλ' καὶ τὸ σταυρώνουν· κάνουν καὶ τὴ σταφίδα σταυρό. Τὰ παιδιά ἀνεβαίνουν σ' ἓνα βουνό, σὲ μιὰ ράχη, καὶ κυλοῦν τὰ λαζαρέλλια ὅπου σταματήσουν, ψάχνουν ἐκεῖ κοντὰ γὰ βροῦν περδικοφωλιά». Εἰς Πλαγιάριον Θράκης τὰ τυλίγουν σὲ φύλλα δάφνης καὶ τὰ δίνουν στὰ παιδιά.

4. Ἀγερμοὶ παίδων. Τὰ Κάλαντα τοῦ Λαζάρου.

Ποῖοι τὰ λένε; Μόνον κορίτσια ἢ καὶ ἀγόρια; Εἶναι μεταμφιεσμένα καὶ τί κρατοῦν εἰς χεῖρας; Παράστασις τοῦ Λαζάρου, περιφορὰ αὐτοῦ. Τραγούδια λαζαρικά κλπ. Τραγουδοῦν καὶ τὴ χελιδόνα ἢ τὴν Καλαντήρα; Ποῖα δῶρα δίδονται εἰς τὰ παιδιά;

Π. χ. εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα γυρίζουν μόνον κορίτσια (Λαζαρίτσες ἢ Λαζαρίνες) 10-12 χρόνων ἢ καὶ μεγαλύτερα. «Μιὰ βαστᾷ στὴν ἀγκαλιά της ἓνα κόπανο (ποὺ κοπανίζουν τὰ ροῦχα, ὅταν τὰ πλύνουν) τυλιγμένο μὲ πολλὰ παρδαλὰ καὶ πολύχρωμα κομμάτια παννιῶν· ἔτσι φαίνεται πὼς κρατεῖ μωρό». Ἄλλοι γιὰ Λάζαρο ἔχουν μιὰ ρόκα ἢ καλάμια δεμένα σταυρωτὰ ἢ μιὰ κούκλα, ποὺ τὴ στολίζουν μὲ πολύχρωμα λουλούδια καὶ μὲ παρδαλὰ παννιά καὶ κορδέλλες. Ἄλλοι «ἀντὶ γιὰ κόπανο, ἔχουν ἓνα καλαθάκι στολισμένο μὲ πολύχρωμες κορδελλίτσες καὶ χίλιω λογιῶ λουλούδια». Εἰς τὴν Κρήτην «κάνουν ἓνα σταυρὸ μὲ καλάμια καὶ τὸν στολίζουν μὲ κολαῖνες (ὀρμαθοὺς) ἀπὸ λεμονανθοὺς καὶ μαχαιρίδες (ἀγριόχορτο μὲ κόκκινο λουλοῦδι). Αὐτὸς εἶναι ὁ Λάζαρος καὶ τὸ πρωὶ τοῦ Σαββάτου τὰ παιδιά πᾶνε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι καὶ λένε τὸ Λάζαρο».

Εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον τὰ παιδιὰ μασκαρεύονται καὶ γυρίζουν στὰ σπίτια ἀρματωμένα μὲ γιαταγάνια καὶ χαντζάρια καὶ μὲ κουδούνια. Μπροστὰ πηγαίνει ὁ Μπαῖραχτάρης (σημαιοφόρος) κατάφορτος ἀπὸ κουδούνια καὶ μὲ μιὰ μεγάλη πάλα στὸ χέρι, ἀκολουθοῦν οἱ ἄλλοι κουμπουράδες καὶ κουδουνοφόροι, ἔπειτα ἡ νύφη καὶ ὁ γαμπρὸς καὶ τέλος ὁ γέρος κ' ἡ γριά. Ὅταν ἡ πομπὴ αὕτῃ (οἱ Λάζαροι) φθάνουν ἐμπρὸς στὰ σπίτια, ἀρχίζουν νὰ χτυποῦν τὰ κουδούνια δαιμονιωδῶς καὶ νὰ σαλεύουν ἀπειλητικὰ τὰ χαντζάρια τους καὶ τὰ γιαταγάνια τους. Ἐπειτα τραγουδοῦν τὸ Λάζαρο καὶ οἱ νοικοκυρὲς τοὺς δίνουνε αὐγά, ὀπωρικὰ κλ.

Εἰς τὴν Κύπρον «τὸν Λάζαρον παρίστανε ἓνα παιδί, ποὺ τὸ ἔντυναν ὅλο μὲ σιμιλλοῦδκια (κίτρινα ἄνθη), ὥστε δὲν φαινόταν οὔτε αὐτὸ τὸ πρόσωπόν του. Τὸν Λάζαρον τὸν περιέφερεν ὁμὰς νέων ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καί, ὅταν ἀρχίζαν νὰ τραγουδοῦν, αὐτὸς «κατεκλίνετο ἐκτάδην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ὑπεκρίνετο τὸν νεκρόν, ἠγείρετο δέ, ὅτε ἐξεφωνεῖτο τὸ Λάζαρε δεῦρο ἔξω!» Ποῦ ἄλλοῦ γίνεται τοιαύτη παράστασις; Εἰς τὰ χωρία τοῦ Μ. Αἵμου «τὰ κορίτσια λαζαρίζνε· πιάν'ται χορό, τραγουδοῦνε καὶ πᾶν' στὰ σπίτια χορεῦδας». Εἰς τὴν Νίσυρον τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου (πρώτῃ Λαμπρῇ) οἱ μαθηταί, ἀφοῦ κατασκευάσουν τὴν «καλαντήραν» (τί εἶναι αὕτη;) περιέρχονται ἐν σώματι τὰς οἰκίας καὶ συλλέγουν αὐγά, ἄδοντες διάφορα ἄσματα π.χ. «Ἡ καλαντήρα πέρασε | ἀπὸ τῇ Μαύρῃ θάλασσα | ἔκατσε κ' ἐλάλησε | καὶ πύργον ἐκοδόμησε. | Ὅποιος δὲ μᾶς δεῖ αὐγὸ | μέσα ψύλλος καὶ κοργιὸς | καὶ μεάλος φοερός. | Μάρτης μᾶς ἦρτε | καλῶς μᾶς ἦρτε | ὅρη ἀνθεῖτε, | πουλάκια κελαδεῖτε. | ὦ καλὴ νοικοκυρά, | ἔμπα στὸ κελλάρι σου, | φέρ' αὐγὰ σαρακοστὰ | γιὰ τὸν μῆνα τὸν καλό, | ποὺ ἦρτε καὶ ἐφάνηκε | στὸν Ἰορδάνην ποταμόν...».

5. Ἄλλαι πράξεις σχετικαὶ μὲ τὸν Λάζαρον. Π.χ. εἰς τὴν νῆσον Θήραν, «στήνουν τὸ Λάζαρο».

2. Κυριακὴ τῶν Βαΐων.

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: Τὰ Βάγια (Θεσσαλία, Ἡπειρος), Βαγιοτσιουριατῆ (Κύθνος), τῇ Βαγίου (Πόντος), Τσερκατζῆ τῆς ἐλιᾶς (Ἀμμόχωστος Κύπρου) κτλ.

2. Οἱ κλάδοι τῶν βαΐων. Τίνος φυτοῦ κλάδοι χρησιμεύουν πρὸς στολισμὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ πρὸς διανομὴν εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους; (π.χ. δάφνης ἐν Αἰτωλῷ, Ἡπείρῳ κ. ἄ., ἱτέας ἐν Ἀν. Θράκῃ, μύρτου, ἄλ.). Ποῖον τὸ κοινὸν ὄνομά των; (Π.χ. βάγια (πολλ.). τάταλο (Κεφαλλ.), ματοῖδι (Σύμη). Σχήματα, εἰς τὰ ὅποια διασκευάζονται οἱ κλάδοι τῶν βαΐων ἢ τὰ φύλλα τῶν φοινίκων. (Π.χ. σταυροί, φεγγάρια, ἄστρα ἐν Καρπάθῳ).

3. Ποῖοι προμηθεύουν τὰ «βάγια» εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μὲ ποῖαν πομπὴν γίνεται τοῦτο; Κτυπήματα μὲ τὰ βάγια, προλήψεις κτλ.

Ἐν παράδειγμα. Εἰς τὸ Λοζέτσι τῆς Ἡπείρου «ὅσες νύφες γίνουν τὴ χρονιά μέσα, ὅλες θὰ πᾶν τοῦ Λαζάρου γιὰ τὰ βάγια. Κάθε νύφη στολίζεται μὲ πράσινο φόρεμα, σὰν τὸ χρῶμα τῆς βάλιας, καὶ μὲ κόκκινη μάλλινη φούστα ἀπὸ μέσα. Φορεῖ καὶ κεντητὰ τσαρούχια, κόκκινα μὲ ὠραῖες φουντίτσες, καινούργια, καὶ ἄσπρες κάλτσες. Προσκαλεῖ πρωύτερα ὅλες τὶς συγγένισσές της, κάνουν ρυζόπιττα, ψήνουν φασούλια, παίρνουν ἐλιές, χαλβᾶ, παίρνουν κ' ἓνα βουτσέλι κρασὶ κι ἄλλο ἓνα νερὸ καὶ πηγαίνουν στ' Ἀλωνάκι (ἓνα ἱσάδι τοῦ βουνοῦ) κ' ἐκεῖ κάθονται. Πρὶν νὰ κινήσῃ ἡ νύφη μὲ τὴ συνοδεία της, ἔχει στείλῃ τὴν κουνιάδα της καὶ τὴν ἀδερφή της, κορίτσια ἀνύπαντρα—ὄχι παντρεμένα, νὰ ἔχουν καὶ μάννα καὶ πατέρα—καὶ πηγαίνουν στὸ λόγγο. Κόβουν ἓνα φόρτωμα βάγια καὶ τὰ ζαλώνονται καὶ τὰ πηγαίνουν στ' Ἀλωνάκι, ὅπου περιμένουν οἱ νύφες. Στὸ δρόμο τραγουδοῦν:

«Ὅλες οἱ δάφνες εἰν' ἐδῶ κι ὅλες δαφνολογοῦνται,
καὶ νιὰ βεργούλα δὲν εἰν' ὀδῶ,
πάει σιτὴ βρύση γιὰ νερὸ κτλ.»

Ἀκολουθεῖ γεῦμα, τραγούδια καὶ χοροί. Καταδύο ὥρες μέρα ἐτοιμάζονται καὶ κατεβοῦν. Φορτώνονται τώρα στὴν πλάτη οἱ νύφες τὸ ζαλίκι τῆς δάφνης καὶ κατεβαίνουν ἔτσι φορτωμένες στὴν Ἀη Μαρίνα, ἓνα ξωκλήσι κάνουν τρεῖς μετάνοιες ἀμίλητες καὶ ἔρχονται στὴν ἄκρα στὸ χωριὸ πρὸ νιὰ ραχούλα, χαμηλὴ ραχούλα. Θὰ ξεφορτωθοῦν, θὰ χορέψουν τρεῖς τέσσερις χορούς. Ἀμα τελειώσῃ ὁ χορός, οἱ νύφες φιλοῦν τὰ χέρια ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, φιλιοῦνται κι ὅλας κι ἀλλάζουν δεκάρες. Κάθε μιὰ γυναῖκα παίρνει κομμάτι βάγια, χτυπᾷ ἐλαφρὰ τὴ νύφη καὶ λέει: «Μὲ γειὰ στὰ βάγια σου!» Ἀπ' ἐκεῖ χωρίζουν οἱ νύφες καὶ πάει κάθε νύφη στὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας της. Τὰ παιδιὰ χτυποῦν τὶς καμπάνες, μόλις τὶς δοῦν νὰ ἔρχονται. Ἀμα φτάσουν στὴν ἐκκλησίαν, πᾶνε μὲ τὴ σειρὰ πὺν παντρεύτηκαν κάθε νύφη καὶ χτυπᾷ λίγο τὴν καμπάνα «γιὰ τ' ἀντέτι» (=γιὰ τὸ ἔθιμο) καὶ περνᾷ μέσα στὴν ἐκκλησίαν καὶ ξεφορτώνεται τὴ βάγια. Κάθε γυναῖκα, πὺν εἰν' ἐκεῖ, παίρνει ἓνα κλαράκι βάγια καὶ χτυπάει τὴ νύφη καὶ τῆς λέει: «μὲ γειὰ σ'». Ὑστερα βγαίνουν πάλι ἔξω μὲ τὴ σειρὰ, χτυπάει κάθε μιὰ τὴν καμπάνα, πὺν πολὺν τώρα, κ' ὕστερα χωρίζονται καὶ πάει κάθε μιὰ στὸ σπίτι της». — Εἰς τὴν Θράκην, Αἰτωλίαν, Μάνην κ. ἄ. τοὺς κλάδους τῶν βαίτων παρέχουν τὰ ζεύγη τῶν νεονύμφων ἑκάστου ἔτους. «Ὅποιος φέρῃ πρῶτος τὰ βάγια στὴν ἐκκλησίαν, θὰ πρωτογεννήσῃ ἀγόρι».

4. Διανομὴ τῶν βαίτων, οἰωνισμοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ χρῆσις. Π.χ. εἰς τὰς Κυδωνίας «καθένας πὺν ἔπαιρνε τὸ κλωνί του ἀπὸ τὸν παπᾶ τὸ κοίταζε, κι ἂν εἶχε πολλὰ ἄνθη, ἔλεγε πὺν θὰ ἔχουν τὰ κτήματά του μαξοῦλι (εἰσόδημα)

πολύ, ἂν εἶχαν λίγα, λίγο.» Εἰς τὴν Σύμην κ. ἄ. φυλάττουν τὰ βάγια καὶ μὲ αὐτὰ καπνίζονται, γιὰ νὰ μὴ τοὺς πιάνη τὸ μάτι. (Προβλ. βαγίζω=θυμιῶ διὰ βαΐων, Τῆνος). Εἰς τὴν Σωζόπολιν πιστεύουν, ὅτι «οἱ βάϊες, ἀφοῦ ἁγιασθοῦν καὶ μεταφερθοῦν εἰς τὰς οἰκίας, ἔχουν τὴν δύναμιν ν' ἀποδιώκουν ἔξ αὐτῶν τοὺς ψύλλους καὶ τοὺς κορέους, ἔξ οὗ καὶ τὸ «Μέσα βάγιες καὶ χαρές, ὅξω ψύλλοι, κόριζες». Εἰς τὴν Ἑπειρον «κρεμοῦν σιὰ καρποκλάδια (καρποφόρα δένδρα) ἀπὸ ἓνα κλωνι βάγια, γιὰ νὰ καρπίζουν, καὶ σιὰ κήπια τὸ ἴδιο, γιὰ νὰ μὴν τὰ κόβη τὸ σκουληκι». Εἰς τὴν Σκῦρον, τὸ βράδυ τοῦ Λαζάρου οἱ νοικοκυρὲς θὰ πλέξουν κ' ἓνα σταυρὸ ἀπὸ βάγια καὶ βιόλες, νὰ τὸν πᾶνε τὸ πρωῒ στὴν ἐκκλησία, νὰ τὸν εὐλογήσῃ ὁ παπᾶς. Σὰν ἀπολύσῃ ἡ ἐκκλησία τὴν ἄλλη μέρα, τῶν Βαγιῶν τὸ πρωῒ, θὰ πάρουν ὅλοι τοὺς σταυροὺς των, νὰ πᾶνε νὰ βατσάσουν τὰ δέντρα, τὰ κλήματα, τὰ βόδια, τὰ περιβόλια, τὶς βάρκες, τοὺς μύλους. Ὅλα τὰ βατσάζουν γιὰ τὸ καλό. Ὅσοι ἔχουν μάντρες παίρνουν λαζόνια, λαχανόπιττα καὶ μακαρόνια γιὰ τοὺς βοσκούς, πάνω πάνω στὸ καλάθι καρφώνουν τὸ σταυρὸ τὸ βάγινο καὶ πᾶνε πρωῒ πρωῒ στὴ μάντρα καὶ βατσάζουν τὰ πρόβατα· τοὺς δίνουν δηλ. μιὰ στὴ ράχη μ' ἓνα κλαδί ἀπὸ μυρτιά καὶ μὲ τὸ βάγινο σταυρὸ καὶ τοὺς λένε: τσαὶ τοῦ χρόνου! καλὴ Λαμπρή! Βάτσα-βάτσα τοῦ Βαγιοῦ! τσαὶ τὴν ἄλλη τετρατασὴ! μὲ τὰ κότσινα τ' αὐγά τσαὶ μὲ τ' ἄσπρα τὰ χλωρά! (Πέροδικα 135). Ποῦ τὰ μεταχειρίζονται διὰ τὸ προζύμι; Π.χ. εἰς τὸ Κασιδόνι τῆς Κρήτης καύγουνε (τὸ σταυρὸ τῶ Βαγιῶ) καὶ μὲ τὴ σκόνη του ζυμώνουνε τὸ ψωμί, χωρὶς νὰ βάλουνε προζύμι, καὶ ἀνεβαίνει ἡ ζύμη.

5. Κτυπήματα μὲ τὰ βάγια (βαγιοκτυπήματα). Π. χ. εἰς τὴν Καρδαμύλην Λακωνίας «οἱ γυναῖκες μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας χτυποῦν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη μὲ τὰ βάγια ποὺ τοὺς μοίρασεν ὁ παπᾶς. Πιστεύουν ὅτι, ἅμα μία ἔγκνος χτυπηθῇ μὲ βάγια, ἐκείνη τὴν ἡμέρα, θὰ γεννήσῃ εὐκολώτερα». Εἰς τὴν Μάδυτον τὰ παιδιὰ κτυποῦνται μεταξὺ των μὲ τοὺς κλάδους τῶν μύρτων, λέγοντα: «καὶ τ' χρόν' νὰ μὴ σὲ πιάν' ἡ μυῖγια».

6. Ἀγερμοὶ παίδων κρατούντων κλάδους βαΐων, (τὸ βάϊσμα ἐν Πόντῳ). Ἄσματα καὶ δῶρα (αὐγά, φροῦτα). Μοιράζουν τὰ παιδιὰ καὶ βάγια εἰς τὰ σπίτια;

Δύο παραδείγματα: Εἰς τὴν Λέσβον, τὸ Ἀδραμύτιον κ.ἄ. τὰ παιδιὰ κάθε ἐνορίας ἔχουν ἓνα δεμάτι ἀπὸ κλαδιὰ δάφνης· «τὰ στολίζουν μὲ βαλάδια (παννάκια κόκκινα - πράσινα ἀπὸ καινούργιο φουστάνι)· στὴν κορφή βάζουν ἓνα κουδοῦνι ν' ἀκούγεται. Ὅταν ἀπολύσῃ ἡ ἐκκλησία, γυρίζουν στὴ γειτονιά τους ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι ἀφήνουν τὸ δεμάτι ὄρθιο ἀπομέσα ἀπὸ τὴν πόρτα κι ἀρχίζουν νὰ ψάλλουν τὸ τροπάριον «τὴν κοινὴν Ἀνάστασιν». Κατόπιν χτυποῦν κάτω τρεῖς φορὲς τὸ δεμάτι καὶ λένε: Ἐξω ψύλλοι, ποντικοί, μέσα σὲ βαθὺν ρομάνι! Κόβουν ὕστερα ἀπὸ ἓνα

κλαδάκι καὶ τὸ δίνουν στὴ νοικοκυρά, λέγοντας: Χρόνια πολλά, ἐν ὀνόματι Κυρίου, δό μ' τ' αὐγὸ νὰ φύγω!»

Εἰς τὰς Κυδωνίας «τὴ βαγιοβδομάδα πῆγαινε ὁ καντηλανάφτης στὰ περβόλια καὶ ἔκοβγεν ἓνα κομμάτι, ἓνα μεγάλο κλωνὶ βάγια, καὶ τό'βαζε στὸ κελλί του. Κάθε κοριτσάκι πῆγαινε καὶ κρεμοῦσεν ἓνα κουρελλάκι ἀπὸ τὸ καινούργιο τὸ φουστάνι του καὶ ἔτσι ἡ βάγια γέμιζεν ἀπὸ κουρελλάκια. Τὸ πρωὶ τοῦ Βαγιῶ, μετὰ τὴ λειτουργία, ὁ καντηλανάφτης ἔπαιρνε τὴ βάγια σιτὸν ὄμο του καὶ γύριζεν ὅλη τὴν ἐνορία καὶ ἐπάαινε στὰ σπίτια καὶ πίσω του ὅλα τὰ μωρὰ (=παιδιὰ) φώναζαν τραγουδιστὰ:

«Βάγια, βάγια τῷ βαγιῶ | τρῶνε ψάρι καὶ κολιό,
καὶ τὸν ἄλλο Κυριακὸ | τρῶν τὸ κόκκινο τ' αὐγὸ».

Ὁ καντηλανάφτης πάαινε σὲ κάθε σπίτι καὶ ἔβαζε τὴ βάγια μέσα, τὴν κουνοῦσε καὶ ἔλεγε: «Ὁξω ψύλλοι, ὄξω κοριοὶ | νὰ πᾶτε στὰ ρουμάνια, | νὰ φᾶτε ρουμανόφυλλα. | Πέσετε, ψοφήσετε | καὶ πίσω μὴ γυρίσετε. | Ρά, ρώ, Μαργαρώ, | ἢ τσοὶ παράδες ἢ τ' αὐγὸ. | Γυρίσαμε, γυρίσαμε, | τὸ βασιλιὰ δὲν ἤρσαμε (δηλ. τὸ Χριστό). Οἱ νοικοκυρὲς τοῦ 'διναν ἓνα αὐγὸ ἢ λεπτὰ».

7. Ἄλλα παιδικὰ ἔθιμα. Χοροὶ, ἐστιάσεις κλπ.

Π.χ. εἰς τὸν Ναίμονα καὶ τ' ἄλλα χωρία τοῦ Μικροῦ Αἰῶνος «τὴν ἡμέραν τοῦ Βαγιῶ τὰ κορίτσια πάγαιναν στὴν ἐκκλησιά, ἔπαιρναν βάγιες ἀπ' τὸν παπᾶ καὶ ὕστερα μαζεύουντας σὲ μιὰ πλατέα, στὸ ἀλάνι τοῦ χωριοῦ ἔδεναν τὰ βάγια μὲ κόκκινη κλωστή, τὰ γυρνοῦσαν ὅπως κουλούρα, καὶ τὰ κατὰ στεφάνι μικρό. Κάθα μιὰ χώρια, τὸ κρατοῦσε στὸ χέρ'—βάϊ τὸ λέγαμε.—Ὑστερα τραγουδῶντας καὶ χορεύοντας πῆγαιναν μακρὰ σ' ἓνα ρέμα (τὴ Μιχαλιά) ἔσκυφταν καὶ τὰ ριχναν. Τὰ 'παιρνε τὸ νερό. Ἐνα κορίτσι ἦταν πρόβοδος καὶ τ' ἄλλα ὅλα στὴ σειρὰ πάαιναν καὶ τραγουδοῦσαν: Ἄντε μωρὴ Μαρούλα, κλπ. Ἀμα πῆγαιναν στὸ ρέμα, ἔσκυβαν καὶ κουνοῦσαν τὰ χέρια μέσ' στὸ νερὸ καὶ ἔλεγαν: «Ὅποιο βάϊ περὰς' μπροστά, κεῖνο θὰ γέν' σὺδέκνισσα». Ὑστερα τὰ 'βλεπαν τὰ βάγια, ποιὸ πῆγαινε πρώτο, κεῖνο τὸ κορίτσι γένδανε σὺδέκνισσα. Στὸ γυρισμὸ ἦτανε κεῖνο τὸ κορίτς' μπροστά, ἔσερνε τὸ χορό, γένδανε πρόβοδος. Γύριζαν καὶ πῆγαιναν στὸ σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ αὐτουνοῦ, τῆς συντέκνισσας. Ἐκεῖ, τοῦ κοριτσιοῦ ἡ μάγνα μαγέρευε καὶ τὰ φίλευε φασόλια, ἐλιές, μιλιγκούρια, τέτοια πράματα. Χορεύανε, ὕστερα γυρνοῦσαν, χόρευαν πιασμένα ἀπὸ τὰ χέρια ὅλα τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ καὶ οἱ γυναῖκες 'πὸ κατόπι ἔβλεπαν. Στὸ δρόμο ποὺ γυρίζουν λένε καὶ τὸ τραγοῦδι τῆς Βάγιας:

«Ἐσύ, κυρά μ', μὲ μάλωσες, μὰ θὰ σὲ παραδώσω.

— Τὸ τί εἶδες, Βάγια μ' καὶ τὸ πῆς, τὸ τί θὰ μαρτυρήσης;

Τὸ τί εἶδιαν τὰ ματάκια μου, κεῖνο θὰ μαρτυρήσω κτλ.»

8. Καθαρμοί, προλήψεις, δεισιδαιμονίαι. Π. χ. Εἰς τὴν Ὑδραν τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων τὸ βράδυ, μετὰ τὸν νυμφίον «λούζεται ὅλη ἡ φαμίλια, γιὰ νὰ ᾖ καθαρὴ ὅλη τῇ Μ. Βδομάδα». Εἰς τὴν Κρήτην «πρέπει νὰ φᾶνε κείνη τὴν ἡμέρα ψαρικὸ πασιδὸ ἢ φρέσκο· εἶναι ἀνάγκη νὰ γλείφουν ἔστω καὶ κόκκαλο τοῦ ψαριοῦ γιὰ τὸ καλό».

Μεγάλη Ἑβδομάς (Μεγαλοβδόμαδο)

1. Γενικά.

1. Νηστεία (τριήμερος). Π. χ. εἰς τὴν Καστορίαν «Μ. Δευτέρα, Μ. Τρίτη, καὶ Μ. Τετάρτη δὲν τρῶν τίποτε, παρὰ τὸ βράδυ μόνον λίγο νερό, ἰδίως τὰ κορίτσια, γιὰτὶ πιστεύουν ὅτι νησικῆς καρδιᾶς πιάνει ἡ εὐκὴ καὶ ἔτσι ἐλπίζουν νὰ βροῦν τὸ γαμπρό». Πρὸβλ. «Κρατάει τριήμερο αὐτὴ καὶ θὰ πιάσῃ τὸ πουλάκι».

2. Ἀπαγόρευσις ᾠσμάτων, μουσικῆς καὶ πάσης διασκεδάσεως. Εἰς τὴν Πάρον οἱ κώδωνες τῶν ναῶν καθ' ὅλην τὴν Μ. Ἑβδομάδα δὲν κρούονται, ἡ δὲ πρόσκλησις εἰς τὴν ἐκκλησίαν γίνεται μεγαλοφώνως ἀπὸ τὸν κράχτην.

3. Προλήψεις περὶ τῶν Ἑβραίων: «Κλείνονται στὰ σπίτια τους, διαβάζετε καὶ κλαῖτε καὶ τσιρίζετε».

4. Διήλυσίς τοῦ ἔργαλειοῦ. Π. χ. εἰς τὴν Λήμνον τῇ Λαβρυγιά (=τῇ Μ. Ἑβδομάδα), ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι σταυρωμένος, θὰ ξεκάμουν τὸ λάκκο (τ' ἀργαλειά), τὸν ξεβιδώνουν».

5. Παροιμίαι καὶ παιδικὰ ᾠσμάτια, σχετικὰ μὲ τὰς ἡμέρας τῆς Μ. Ἑβδομάδος. Π. χ. Μεγάλη Δευτέρα—μεγάλη μαχαίρα, Μεγάλη Τρίτη—μεγάλη θλίψη... Μεγάλο Σαββάτο—χαρὲς γιομᾶτο, Λαμπρὴ—χάσκα μπούκα,—αὐγὰ κι ἀρνὶ (Κεφαλληνία).

2. Μεγάλη Δευτέρα.

1. Καθαρισμὸς τῶν οἰκιῶν: ἀσβέστωμα, σφουγγάρισμα κλ.

2. Ἀγεσμὸς παιδίων. Τί κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τί ᾄδουν εἰς κάθε σπίτι; Εὐχαί, ἐπῳδαὶ καὶ κατάδεςμοι κατὰ τῶν ψύλλων. Δῶρα.—Ἐν παράδειγμα: Εἰς τὴν Μάδυτον τὰ παιδιὰ τὴν Μεγ. Δευτέραν κρατοῦντα σταυρὸν ἑστεμμένον μὲ μύρτα (τὸ ρουμάνι) περιφέρονται ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, ἀπαγγέλλοντα πρὸ τοῦ εἰκονοστασίου τὴν εὐχήν:

«Σήμερ' εἶν' ἄλλους οὐρανός, σήμερ' εἶν' ἄλλη μέρα,
σήμερα καταδέχεται Σταυρὸς μὴ τὸν Δεσπότην κτλ.
Χαῖρε πύλη, χαῖρε ἀμνέ, | χαῖρε Τίμμε Σταυρέ,
καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ | ψάλλειν ἤλθαμεν ἐδῶ...

᾽Οξ' οἱ ψύλλ' καὶ ποντικοί, | νὰ πάρουν ὄρη καὶ βουνοί,
 νὰ φάγουν κλαδοκούμαρα | νὰ πέσουν νὰ ψοφήσουν....
 Τὰ κουκούλια σας πολλά, | τὰ βάρη σας μετάξι,
 πάρειτε σεῖς τὴν κόττα | κ' ἡμεῖς τὰ πέντ' αὐγά».

Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο καὶ κατὰ ποίαν ἄλλην ἡμέραν; Π.χ. ἐν Λέσβῳ καὶ Δαρδανελίοις τὸ «ρουμάνι» γίνεται τὴν «Κόκκινη Πέφτη».

3. Μεγάλη Τετάρτη.

1. Τέλεσις εὐχελαίου. Γίνεται τοῦτο καὶ κατ' οἴκους καὶ κατὰ ποίαν τάξιν; Π. χ. ἐν Κοτυώροις, ὁ παπᾶς τῇ Μεγ. Τετάρτῃ γύριζε στὰ σπίτια γιὰ εὐχέλαιο. Εἶχαν σὲ κάθε σπίτι ἑτοιμα αὐγά ὠμά, ἄλεῦρι καὶ ἄλάτι, τὰ εὐχέλιαζε αὐτὰ ὁ παπᾶς καὶ τῇ Μεγ. Πέμπτῃ, ἀφοῦ ἔβαφαν τ' αὐγά, τὰ πηγαινεν μαζί με τὸ εὐχελιασμένο ἄλεῦρι καὶ τ' ἄλάτι στὴν ἐκκλησιά, στὸν Ἑσπερινό, μέσα σὲ καλαθάκια σκεπασμένα καλὰ με παννί». Εἰς τὴν Σπάρτην «ἀπ' τὸ ἄλεῦρι, ποὺ ἄκουσε τις εὐχὲς τοῦ εὐχελαίου, τρῶνε κάθε πρῶτὸ ἕνα κομματάκι».

2. Παρασκευὴ νέας ζύμης (τὸ προζύμι τῆς χρονιάς). Π. χ. εἰς τὰς Ἀθήνας «τῇ Μεγ. Τετάρτῃ ἡ κλησάρισσα πηγαινε πρὸ σπίτι σὲ σπίτι καὶ μάζωνε ἄλεῦρι καὶ τὸ ζυμώνε χωρὶς προζύμι. Ὁ παπᾶς ἀκουμποῦσε ἀπάνω τὸν Σταυρὸ με τὸ Τίμιον Ξύλον καὶ τὸ ζυμάρι ἀνέβαινε. Αὐτὸ θὰ ἦταν τὸ προζύμι τῆς χρονιάς».

3. Τελετὴ τοῦ νιπτῆρος. Ποῦ γίνεται αὕτη καὶ κατὰ ποῖον τρόπον;

4. Μεγάλη Πέμπτη.

1. Ὄνομα: Κόκκινη Πέφτη ἢ Κοκκινοπέφτη.

2. Τὸ ζύμωμα. Οἱ κουλλοῦρες, οἱ πίττες τῆς Λαμπρῆς. Ὄνομα αὐτῶν (κουτσοῦνες, κοσόνες, κουζουνάκια, κοφίνια, καλαθάκια, δοξάρι, αὐγούλα, λαζαράκι κλπ.) Τρόποι κατασκευῆς καὶ σχήματα. Ἰδιαίτεροι χρήσεις πρὸς ἴασιν ἢ ἔξορκισμὸν ἀσθενειῶν κλπ. Π.χ. Τὶς λαμπριάτικες κουτσοῦνες εἰς τὴν Κορώνην «τὶς ζυμώνουν με λάδι, μύγδαλα καὶ γλυκάνισο· βράζουνε καὶ δαφνόφυλλα καὶ βάζουνε τὸ ζουμί γιὰ νοστιμάδα. Τὶς κουτσοῦνες τὶς πλάθουνε στρογγυλές σὰν κουλλοῦρες ἢ μακρουλές καὶ τὶς περιπλέχουνε (=στολίζουν) μέσα με ζυμάρι. Βάνουνε στὴ μέση τὸ κόκκινο τὸ αὐγὸ καὶ στολίζουν τὴν κουτσούνα με ἀγκιναρίτσες, με πουλάκια, με μύγδαλα καὶ σουσάμι. Αὐτὲς ποὺ εἶναι νὰ τὶς μεράσουνε σὲ μικρὰ παιδιὰ τὶς κάνουνε σωσιτὲς κουτσουνίτσες, με πόδια, με χέρια, με κεφάλι (ἀπεικόνις τοῦ σχήματος ἀπαραίτητος). Ζυμώνουν τότε καὶ κουλλοῦρι γιὰ τὴν Πρωτομαγιά; Π.χ. εἰς τὸν Ναίμονα «τῇ γόκκιν' τῇ βέφτ' ποὺ θὰ ζυμώσουν, κάμνουν τρία μικρὰ κουλικάκια

μὲ σταυρὸ καὶ τὰ σκῶν'ν στὸ εἰκόνισμα. Κι ἅμα λυσσάξ' κᾶνα σκυλί, τοῦ δίν'ν λίγο ἀπ' αὐτό, γιὰ νὰ ξελυσσάξ'».

«Λειτουργιὰ» τῆς Μεγ. Πέμπτης. Πῶς ζυμώνεται καὶ ὑπὸ τίνων; Π.χ. εἰς τὴν Ζάκυνθον «ἐπὶ ἀγναὶ παρθένοι καθαρίζουν τὸν σῖτον ἀνὰ κόκκον, πλύνουν, ἀπλώνουν εἰς τὸν ἥλιον, ἀλέθουν, ζυμώνουν καὶ κατασκευάζουν λειτουργιά».

3. Τὸ βάψιμο τῶν αὐγῶν. Εἶναι ὠρισμένος ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐγῶν ποὺ βάφουν; Χρῶμα, τρόποι καὶ μέσα βαφῆς (π.χ. μὲ τὸ βάρζι=κόκκινο ξύλο, μὲ φύλλα ἀμυγδαλιάς κλπ.). Τὸ πρῶτο αὐγὸ ποὺ βάφουν (τὸ αὐγὸ τῆς Παναγίας). Θαυμασταὶ αὐτοῦ ιδιότητες: σταύρωμα τῶν παιδίων μὲ αὐγὸ, ἄλλαι ποικίλαι χρήσεις αὐτοῦ. Δεισιδαιμονίαι διὰ τὸ δοχεῖον, ὅπου βάφουν τὰ αὐγά (πρέπει νὰ εἶναι καινουργές;), διὰ τὴν βαφήν (δὲν τὴν βγάζουν ἀπ' τὸ σπίτι οὔτε τὴν χύνουν, διατί;). Βάφουν αὐγά οἱ πενθοῦντες; καὶ μὲ ποῖον χρῶμα; Ἀποστολὴ κόκκινων αὐγῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ λειτουργηθοῦν. Αὐγά «εὐαγγελισμένα». Αὐγά ζωγραφιστὰ (ξοδλωτά, ἢ κεντημένα, πέρδικες), εὐχαὶ ἐπιγραφόμεναι εἰς αὐτά. Διασκευὴ τῶν αὐγῶν εἰς πουλιὰ κτλ. Π.χ. εἰς τὴν Σινώπην ὅσα ἄτομα ἔχει τὸ σπίτι, τόσα αὐγά κόκκινα βάφουν κ' ἓνα τῆς Παναγίας· τὸ βράδυ τὰ βάζουν σ' ἓνα κουτάκι καὶ τὰ πηγαίνουν στὰ 12 Εὐαγγέλια στὴν ἐκκλησίαν, γιὰ νὰ διαβαστοῦν. Τὰ βάζουν κατόπιν στὸ Ἱερό, στὴν Ἀγίαν Τράπεζα ὑποκάτω, πίσω ἀπὸ τὸ θρόνο τοῦ δεσπότη, καὶ τ' ἀφήνουν ἐκεῖ ὡς τὴν Ἀνάστασι. Τὴν ἡμέρα κείνη, στὴν ἀπέλυση, τότε ὅλες ἔπαιρναν τὰ κουτάκια μὲ τ' αὐγά καὶ γύριζαν στὸ σπίτι. Τὰ τσέφλια τῶν «εὐαγγελισμένων αὐγῶν» τὰ βάζαμε στὸν μπαχτσέ, στῶν δεντρῶ τὶς ρίζες κ' ἐλέγαμε: «νὰ πιάσουν ὅλοι οἱ καρποί». Εἰς τὸ Σινίχοβον τῆς Δυτ. Μακεδονίας «τὸ αὐγὸ ποὺ θὰ πρωτοβάψουν τὴ Μ. Τετάρτη τὰ μεσάνυχτα (γιατὶ τότε βάφονται τὰ αὐγά) θὰ ταφῇ στὴν πρώτη αὐλακιὰ τοῦ χωραφιοῦ, ἅμα ἀρχίσουν νὰ σπέρνουν, καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου πρωταρχίσῃ τὸ ἀλέτρι, γιὰ νὰ ᾖ παστρικό καὶ τὸ σιτάρι, ὅπως τὸ αὐγὸ». Εἰς τὴν Σῦρον «τὰ βάφουν καὶ κίτρινα μὲ τῆς μυγδαλιάς τὰ φύλλα». Εἰς τὴν Λῆμνον «ἓνα κόκκινο αὐγὸ βάζουν στὸ εἰκονοστάσι. Ἄμα εἶναι τριῶ χρονῶ αὐγὸ στὸ εἰκονοστάσι, γίνεται κρατ'τήρα, δηλ. μιὰ πέτρα ποὺ ἅμα τὴ βάλῃς ἀπ' ὅπου σὲ ἔγκυα γυναῖκα, εἴτε ζῶο ἔγκυο, ἔχουν τὴν ἰδέα ὅτι κρατεῖ, (δὲν ἀποβάλλει). Τὰ κορίτσια βάζουν στ' αὐγά καὶ φτερὰ ἀπὸ χαρτὶ χρωματιστό, βάζουν οὐρά, μύτη μὲ ζ'μάρ' σὰν πουλὶ καὶ τὰ κρεμοῦν ἀπ' τὴ σκεπή. Σὰν μπλούδια ἦταν, γιὰ νὰ πετάξ' ν».

4. Τὰ μεγαλοπεφτιάτικα αὐγά.

Ὅλα τὰ αὐγά ποὺ γεννοῦν αἱ ὄρνιθες τὴν Μεγάλην Πέμπτην θεωροῦνται ἐξαιρετικά ἢ μόνον τῆς μαύρης κόττας ἢ τῆς πρωτόγεννης; Ποία ἢ χρήσις των; Π.χ. εἰς Σοποτὸν Καλαβρύτων «τὰ αὐγά ποὺ γεννιῶνται τὴ Μεγ. Πέμπτη τὰ πηγαί-

νουνε στὴν ἐκκλησία τὴν ἴδια ἡμέρα καί, ἅμα διαβαστοῦν, τὰ θάφτουν πάλι τὴν ἴδια ἡμέρα σταυρωτὰ στὸ ἀμπέλι, γιὰ νὰ μὴν τὸ τρώῃ τὸ σκαθάρι ἢ γιὰ νὰ μὴν πλησιάζῃ χαλάζι στὸ ἀμπέλι» (Ἀρκαδία). Εἰς τὴν Κορώνην «τὰ φυλᾶνε στὸ σπίτι καὶ τὰ τρῶνε, ὅποτε τοὺς πονάει ὁ λαιμός. Κάνουνε πολὺ καλό».

5. Τὸ κοκκινοπεφτιάτικο παννί.

Ἀνάρτησις ἐρυθρῶν ὑφασμάτων ἀπὸ τῶν παραθύρων. Π.χ. εἰς τὴν Μεσημβρίαν «τὴν κόκκινη τὴν Πέμπτη βάφνε τ' αὐγὰ καὶ βουτᾶνε ἓνα παννί. Τὸ βάφνε κόκκινο καὶ θὰ τὸ κρεμάσνε ἀπέξω ᾧ πὲ τὸ παράθυρο 40 μέρες καὶ ὀνομάζεται κοκκινοπεφτιάτικο καὶ χρειάζεται γιὰ ὅλα τὰ πράματα» (δηλ. εἰς ἐπιδάς κλπ.). Εἰς τὴν Κίον, «τὸ πρωὶ τῆς Μεγ. Πέμπτης, πολὺ αὐγὴ, πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, σηκωνόταν ἡ νοικοκυρὰ καὶ κρεμοῦσε σ' ἓνα ἀπὸ τ' ἀνατολικά παράθυρά της ἓνα κόκκινο παννί, γιὰ νὰ τὸ ἰδῇ ὁ ἥλιος. Ἄμα ἤθελ' ἂ τὸ ἰδῇ, τὸ ἔπαιρνε μέσα». Εἰς τὴν Καστορίαν «ἀπλώνουν στὰ παράθυρα κόκκινες βελέντζες καὶ κόκκινα μαντήλια». Ποία ἡ σημασία τοῦ ἐθίμου; Π.χ. εἰς τὴν Σκόπελον (Θράκη) «τὸ κόκκινο παννί, πὺν κρεμοῦν στὸ πάνω μέρος τῆς πόρτας, λένε, συμβολίζει τὴν παρθενιά τῆς Παναγίας» (Ἀρχ. Θρ. Θεσ. Η', 150).

6. Γεμί βαφουν τ' αὐγὰ κόκκινα; Παραδόσεις αἰτιολογικαί. Π.χ. «Ὅταν ἀναστήθῃκεν ὁ Χριστός, τό ἔπαν σέ μιὰ χωρὶκά κι αὐτὴ δὲν πίστεψε καὶ εἶπεν: ὅταν τ' αὐγὰ πὺν κρατῶ γίνουν κόκκινα, τότε θ' ἀναστηθῇ καὶ ὁ Χριστός. Καὶ αὐτὰ κοκκίνησαν. Καὶ ἀπὸ τότε τὰ βαφουν κόκκινα» (Καστορία).

7. Τὸ ὕψωμα τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Προσφοραὶ διὰ τοὺς ζωντανούς. Π.χ. εἰς τὰς Κυδωνίας «αἱ γυναῖκες τὸ ὕψωμα ἀπὸ τῆ λειτουργία τῆς Μεγ. Πέμπτης τὸ ἔβαζαν σ' ἓνα σακκουλάκι, πὺν εἶχε ἄνθη μέσα, καὶ τὸ φύλαγαν πίσω ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα». Εἰς τὴν Δυτ. Μακεδονίαν «φέρνουν στὴν ἐκκλησία κουλλουράκια, ὅχι γιὰ τοὺς πεθαμένους, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ζωντανούς. Ἄμα τελειώσῃ ἡ ἐκκλησία, μοιράζονται τὰ κουλλουράκια αὐτὰ γιὰ τὸ καλό. Ἐνα κουλλοῦρι θὰ στείλουν στὸν τσοπάνο κάθε σπίτι· θὰ τὸ στείλουν στὸ μαντρί, γιὰ νὰ γίνουν τ' ἄρνια καλά».

8. Προσφοραὶ διὰ τοὺς νεκρούς. Πίστις περὶ ἐξόδου τῶν ψυχῶν. Π.χ. εἰς τὸ Λοζέτσι τῆς Ἡπείρου «τὴν Μεγ. Πέμπτη κάνουν ὕψωμα, βράζουν καὶ στάρι καὶ τὸ πᾶνε στὴν ἐκκλησία. Ὁ παπᾶς κάνει συλλεΐτουργο καὶ μνημονεύει τὶς ψυχές. Λέμε πὺς ἐκείνη τὴν ἡμέρα βγαίνουν οἱ ψυχές ἀπὸ τὸν Ἄδη καὶ ξανασαίνουνε κι αὐτές, ὅπως ἀνασταίνεται ὁ Χριστός. Βγαίνουν καὶ πᾶνε στὰ λουλουδάκια. «Βγῆκαν κ' οἱ ψυχές στὰ λουλουδάκια» λέμε ἐμεῖς. Κάνουνε ἔξω 50 μέρες,

ὡς τῆς Γονοκλισιᾶς. Τότε γονατίζουμε, γιατί τότε γονατίζουν κ' οἱ ψυχές καὶ προσκυνᾶνε τὸ Θεὸ καὶ γυρίζουν πάλι στὸν τόπο τους». Ποία ἡ πίστις ἄλλου;

9. Τὸ Μεγαλοπεφτιάτικο εὐχέλαιο. Τρόπος τελέσεως αὐτοῦ κατ' οἶκον. Χρῆσις τοῦ ἀλεύρου, τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου, τὰ ὅποια ἐχρησίμευσαν εἰς τὸ εὐχέλαιον, τοῦ βάμβακος, τῶν ἀγγείων κλπ. Εἰς τὴν Κορώνην «τὰ τρία ριγανόξυλα, μὲ τὰ ὅποια οἱ παπᾶδες ἐμύρωσαν ὅσους ἦταν στὸ εὐκέλαιο, τὰ φυλᾶνε στὸ εἰκονοστάσι κι ὅταν χτίσουνε καινούργιο σπίτι, τὰ βάνουνε στ' ἀγκωνάρια τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί, πὺν καῖνε στὸ φλυτζάνι, τ' ἀφήνουνε νὰ κάψουνε ὡς κάτω καὶ τὸ φλυτζάνι ἐκεῖνο τὸ πλένουνε στὸ γιαλό, ὅχι ἄλλου». Ποία ἡ συνήθεια ἄλλου;

10. Ἀγερμοὶ παιδίων μὲ κλάδον μύρτου (τὸ ρουμάνι), ὡς κατὰ τὴν Μεγ. Δευτέραν. Εἰς τὴν Λέσβον τὰ παιδιὰ κάμνουν ἓνα στεφάνι κ' ἔχουν πάνω σ' αὐτὸ δεμένα διάφορα κουρέλια καὶ λένε τραγουδιστά: *Ρό, ρό, τὸ μωρὸ | κάτι (=κάθεται) μέσ' στὸν ἄγωγὸ | καὶ γυρεύει ἓν' αὐγὸ κλπ.* Μετὰ δίν'νε ἓνα κουρέλι στὴ νοικοκερὰ καὶ λένε: *Ἐξω ψύλλοι, ποντικοὶ | καὶ μέσα τὸ ρουμάνι.* Τὸ κουρελάκι τὸ δένουν σ' ἓνα καρφὶ τοῦ σπιτιοῦ γιὰ τοὺς ψύλλους καὶ τοὺς ποντικούς. Ἄλλοι «ἀπάν' στὰ βάρια βάζουν μιὰν ἀτσ'κνίδα κόκκιν'. Ψηλά σ' ἓνα κλαδέλλ' βάζουν ἓνα κανδουνέλλ'. Γυρίζουν τὰ σπύρια καὶ λέν: ὦ καλὴ νοικοκερὰ, | σήκω δῶσ' μας πέντ' αὐγά, | μὴ μὲ δείρ' ὁ δάσκαλος κτλ. Ὁξον ψύλλοι καὶ μαγιάκοι | μέσα τὸ καλὸ ρουμάνι». Εἰς τὰς Μέτρας (Θράκ.) «τὰ παιδιὰ κάμνουν τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα ἀπὸ παλαιὰ ράκη καὶ τὸ περιφέρουν ἀνὰ τὰς οἰκίας ἐπαιτοῦντα «*καψίδια*». Κάθε νοικοκυρὰ δίδει κλάδους ἀμπέλου ἢ λινάτσα ἢ ἐλλείψει τούτων ἐπιχέει ὀλίγον πετρέλαιον ἐπὶ τοῦ ὁμοιώματος. Τὰ παιδιὰ σηκώνουν τὸν Ἰούδαν καὶ τραγουδοῦν: *Ράτσα, κεράτσα | δῶσ' μιὰ κληματσίδα | νὰ κάψουμε τὸν Ὀβριγιὸ | πῶχει πολλὴ κασσίδα. | Ὀβριὸς φορεῖ φτερό | στὸ κεφάλι τ' τὸ ξερό...* Τὸ ὁμοίωμα καίεται τὴν ἐπομένην εἰς τὸν ἐπιτάφιον. Μόλις ἐξημερώσῃ, κρεμοῦν ἓνα κόκκινον ὕφασμα εἰς τὸ ἀνατολικὸν παράθυρον τοῦ σπιτιοῦ νὰ τὸ διῇ ὁ γῆλιος».

11. Τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια. Ἀγιασμὸς ἄρτου, ἄλατος καὶ αὐγῶν προσαγομένων ὑφ' ἐκάστης οἰκογενείας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ ὕδατος ἐν φιάλῃ. Πράξεις τελούμεναι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Εὐαγγελίων πρὸς ἀποτροπὴν ἀσθενειῶν ἢ παρασκευὴν φυλακτῶν καὶ ἄλλων μαγικῶν μέσων. Πυραί, εἰς τὰς ὁποίας τὰ παιδιὰ πηδοῦν καὶ καίουν τὸ μάρτη τους (*καλαφουνοὶ ἐν Ρόδῳ μὲ χονδρὸς κορμούς πεύκων, ἀναπτόμενοι τὴν Μεγ. Πέμπτην εἰς τὰ 12 Εὐαγγέλια*).

Μερικὰ παραδείγματα. Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν «μερικὲς γυναῖκες παίρνουν μιὰ λουρίδα, τὴ δένουν στὴ μέση τους καί, μόλις τελειώνει ἓνα ἓνα Εὐαγγέλιο, δένουν ἀπὸ ἓναν κόμπο καὶ παρακαλοῦν νὰ γίνη μέσ' στὸ χρόνο τὸ ποθούμενον.»

Εἰς τὴν Λῆμνον «στὸ τρισκέλι, πὺν ἀκουμπάει ὁ παπᾶς τὸ Βαγγέλιο, δένανε ἓνα σπάγγο κ' ἐκεῖ κρεμνοῦσαν τὰ τσεμπέρια τῶν παιδιῶν, γιὰ νὰ ἔχουν τὴ φύλαξη. Στὰ δώδεκα Βαγγέλια φέρουν μπουκάλια γεμᾶτα νερό, τὰ βάζουν στὸ Βαγγέλιο ποκάτ' κι ἅμα τελειώσουν, τὰ παίρν' ὁ παπᾶς μέσα στὸ ἱερό, ποκάτ' ἀπ' τὴν Ἀγία Τράπεζα, καὶ τὰ παίρνουν μόνη τὴ Λαμπρή, στὴν Ἀγάπ'. Ἀμα εἶναι κανεὶς ἄρρωστος, θὰ πλυνθῇ μ' αὐτὸ τὸ νερὸ καὶ τὸν σαραντίζουν, δηλ. τὸν ραντίζουν 40 φορές μ' ἓνα κλωνὶ βασιλικό. Καὶ ζῶο ἅμα ἔχ' ἄρρωστο, κι αὐτὸ τὸ σαραντίζ'». Ὁμοίως «νερὸν τῶν δεκατεσσάρων Εὐαγγελίων» θεραπεύει τὴν ἡμικρανίαν (ἐν Κύπρῳ). Εἰς τὴν Σιγὴν τῆς Βιθυνίας «στὸ πρῶτο Εὐαγγέλιο, τὸ μεγάλο, τὰ παιδιά ἔγραφαν «πιστεύοι», ὅσους ἐπρόφταναν νὰ γράψουν. Γύριζαν κατόπιν στὴν ἐκκλησίᾳ μέσα, τὴν ὥρα πὺν ἄρχιζεν ἡ ἐκκλησίᾳ ν' ἀπελάη, καὶ φώναζαν: «πιστεύοι, πιστεύοι»! Οἱ γριὲς τοὺς ἀγόραζαν, τοὺς ἔκαναν χαμαγλὶ (φυλαχτὸ) καὶ τὸ φοροῦσαν στοὺς ἀρρώστους». Εἰς τὰ Κούρεντα τὰ κορίτσια εἰς τὴν ἐκκλησίαν «γνέθουν νήματα διαφόρων χρωμάτων, τὰ ὅποια θὰ προσδεθοῦν εἰς τοὺς κωδωνίσκους τῶν ζώων, γιὰ νὰ προκόψουν τὰ κόκκινα τὰ κρατοῦν κι ἂν τὰ πρόβατα ἀρρωστήσουν ἀπὸ παρμάρα, τοὺς τρουποῦν τ' αὐτιά καὶ περνοῦν τὸ κόκκινο νῆμα, γιὰ νὰ γιατρευτοῦν».

12. Τὰ χερὰ τῶν δώδεκα Εὐαγγελίων.

Θαυμάσαι ἰδιότητες, ἀποδιδόμεναι εἰς αὐτά. Π.χ. εἰς τὴν Σπάρτην «τὸ κερὶ αὐτὸ πὺν μένει ἄκαντο, τὸ φυλάγουμε γιὰ φυλαχτὸ κι ὅταν μπουμπουνίζῃ τὸ χειμῶνα καὶ βρέχῃ δυνατὰ καὶ κάνῃ κατακλυσμὸ, ἀνάβομε τὸ κερὶ καὶ δὲν πέφτει ἀστροπελέκι». Εἰς τὴν Ἀγιάσον Λέσβου «στὰ 12 Εὐαγγέλια παίρνανε οἱ γυναῖκες κερὶ, κ' ἓνα ἓνα Εὐαγγέλιο πὺν τελείωνε, κάνανε ἀπὸ τὸ κερὶ μ' ἓνα κομματέλλι ἓνα σταυρό. Μαζεύανε 12 σταυρέλλια καὶ τὰ πηγαίνανε στὸ σπίτι νὰ τὰ κολλήσ' νε παντοῦ στ' ἀντιγώνια τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ νὰ ψοφήσ' νε οἱ ψύλλοι, οἱ κοριοὶ» κτλ.

13. Διανυκτέρευσις γυναικῶν καὶ παρθένων ἐν τῷ ναῷ. (Τὸ φύλαγμα τοῦ Χριστοῦ). Τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, τὸ Μοιρολόγι τῆς Παναγίας κτλ.

14. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι τῆς Μεγάλης Πέμπτης.

Π.χ. εἰς τὸ Γύθειον «τὴν Μεγ. Πέμπτην ἀνοιγαν τὴν κασσέλλα διὰ τὸν ποντικόν, ὅπως ἐξαλειφθῇ. Δὲν ἐσκούπιζαν, διὰ νὰ μὴ ἐμφανισθοῦν οἱ μύρμηκες». Εἰς τὸ Λοζέτσι Ἡπείρου «τὴ Μεγ. Πέμπτη πρωῒ-πρωῒ θὰ πλύνουν τὰ χοντροσκούτια τό' χουν σὲ καλό, τ' ἀγιάζουν, δὲν τὰ τρώει ὁ σκῶρος». Τοῦναντίον εἰς τὴν Θράκην «ἡ Κόκκινη Πέμπτη καὶ αἱ δύο μετ' αὐτὴν Πέμπται θεωροῦνται δρίματα καὶ δὲν πλύνουν ροῦχα, οὔτε ἀπλώνουν ροῦχα, διότι καταστρέφονται τὰ σπαρτὰ καὶ τ' ἀμπέλια». Εἰς τὸ Γιανιτσαροχωρὶ Κυδωνιῶν «οἱ πιὸ θρησκοὶ ἔτρωγαν μιὰ φορὰ τὴν ἡμέρα, μόνο τὸ μεσημέρι, γιὰτὶ μιὰ φορὰ ἔγινεν ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος».

15. Ἀποστολή δώρων εἰς ἀνάδοχον, πενθερὸν κλ.

Εἰς τὴν Καστορίαν στέλνουν τὶς πασχαλιές : δύο κομμάτια ἀραιοῦ, δύο παρμάκια (=τσουρέκια), αὐτὰ 12 ἢ 24, πάντως ζυγὸς ἀριθμὸς, ζάχαρη ζυγὸς ὀκάδες κλ.

5. Μεγάλη Παρασκευή.

1. Ὄνομα: π.χ. Καπινοπαρασκευὴ ἐν Ὀλυμπίᾳ, διότι «τότε αἱ γυναῖκες πίνουν καπνιά».

2. Ἀγερμὸς παιδίων. Τί κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τί τραγουδοῦν; Τί δῶρα λαμβάνουν; Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην «τὴ Μεγ. Παρασκευὴ τὸ πρωῒ γυρνᾶνε τὰ παιδιὰ ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι καὶ λένε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ. Κρατᾶνε ἓνα σταυρὸ στὸ χέρι καὶ τὰ φιλεύουν μὲ κουλλούρια ἢ αὐτὰ κόκκινα ἢ λεφτά». Εἰς τὸ Καστανόφυτον Καστορίας «τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ παίρνουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τὸ χελιδόνι (ξύλινον ὁμοίωμα περιστερᾶς), ποὺ τὸ κρατοῦν μ' ἓνα ξύλο ψηλὰ καὶ τὸ στολίζουν μὲ ἄνθη καὶ τὸ περιφέρουν στὰ σπίτια καὶ μαζεύουν δῶρα, αὐτὰ κόκκινα ἢ χρήματα». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

3. Περιοδεία ἀνὰ τὰ ἐξωκκλήσια. Εἶναι ὠρισμένος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκκλησιῶν ποὺ θὰ ἐπισκεφθοῦν; Π.χ. εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου «τὴ Μεγ. Παρασκευὴ συνηθίζουν καὶ σηκώνονται πρωῒ, χαράματα, καὶ γυρίζουν στὰ ἐξωκκλήσια. Πρέπει νὰ ἐπισκεφθοῦν 9 ἢ 13 ἐξωκκλήσια. Παίρνουν κι ἀνάβουν κερία καὶ θυμιάμα».

Ἐπίσκεψις εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Ἀνάθεσις στεφάνων, θυμιάματα κλπ.

4. Ἡ λιτανεία τοῦ Ἐσταυρωμένου. Π.χ. εἰς τὴν Ζάκυνθον τὴν μεσημβρίαν τῆς Μ. Παρασκευῆς περιφέρουν ἐν πομπῇ τὸν Ἐσταυρωμένον ἀνὰ τὴν πόλιν. Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο καὶ μὲ ποίαν πομπήν; Παραδόσεις περὶ τοῦ Ξύλου τοῦ Σταυροῦ.

5. Στολισμὸς καὶ προσκύνησις τοῦ Ἐπιταφίου. Ὁ θρῆνος τῆς Μεγ. Παρασκευῆς. Αἱ μυροφόροι.

Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην «τὸν Ἐπιτάφιο τότε στολίζουνε τὰ κορίτσα μὲ ἄνθη ποὺ τὰ στέλνουν ἀπὸ τὰ σπίτια. Μπουρλιάζουν λεῖμονόφυλλα καὶ λεῖμονάνθια καὶ τὰ κρεμᾶνε γύρω-γύρω στὸν Ἐπιτάφιο· κάνουν καὶ σταυροὺς μὲ ἄνθια καὶ τὰ βάνουν πάνω ἀπ' τὸ Χριστό. Δίπλα ἀπ' τὸν Ἐπιτάφιο, σὺς τέσσερες ἀγκωνές στέκονται τέσσερες μυροφόρες μὲ κάνιστρα γεμᾶτα λεῖμονόφυλλα καὶ τριαντάφυλλα μαδημένα καὶ ρεντᾶνε τοὺς ἀνθρώπους ποὺ πᾶνε νὰ προσκυνήσουν. Τὸ βράδυ θὰ ψάλλουν πρῶτα οἱ μυροφόρες, ὕστερα οἱ ἄντρες καὶ τελευταῖα τὰ παιδιὰ». Εἰς τὴν Κίον τὰ κορίτσια τὴν ὥραν ποὺ στολίζουν τὸν Ἐπιτάφιο ἔψαλλαν τὸ μοιρολόγι τῆς

Παναγίας.—Τὸ πέρασμα κάτω ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιον κατὰ ποίους τρόπους γίνεται καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν; Π.χ. εἰς τὰς Μέτρας «για νὰ τοὺς πιάσ' ἡ χάρ'».

6. Ἡ ἀκολουθία καὶ ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου.

Ποίαν ὥραν γίνεται; Πρόσκλησις ἀπὸ τὸν «κράχτη» ἢ τοὺς «σημαντηρᾶδες». Πῶς καταρτίζεται ἡ πομπή τοῦ Ἐπιταφίου; Περνᾷ καὶ ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον; Ποῖαι συνήθειαι ἐπικρατοῦν κατὰ τὴν περιφορὰν; (Δίοδος κάτωθεν τοῦ Ἐπιταφίου, πυραὶ, θυμιάματα, πινάκια μὲ χλόην κριθῆς, καῦσις ὁμοιώματος τοῦ Ἰούδα κλπ.). Τί γίνεται, ἂν τύχη νὰ συναντηθοῦν οἱ Ἐπιτάφιοι δύο ἐνοριῶν;

Π. χ. Εἰς τὴν Λατσίδα Ἀν. Κρήτης «πολὺ νύχτα τὸ Μ. Σάββατο τὸ πρωῒ οἱ σημαντηρᾶδες παίρνουν τὰ σημαντήρια ντως καὶ γυρίζουνε τὸ χωριὸ ἀπὸ πόρτα, χτυποῦν τὰ σημαντήρια καὶ ξυπνοῦν τοὺς ἀνθρώπους νὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησίᾳ... Αφοῦ ψάλουν ὅλη τὴν ἀκολουθία, κατόπιν σηκώνουν τέσσερεις ἄνθρωποι τὸν Ἐπιτάφιο. Πηγαίνουν μπροστὰ οἱ σημαντηρᾶδες καὶ παίζουν τὰ σημαντήρια. Πίσω ἀκολουθοῦν τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ ὁ Σταυρός, κατόπιν ὁ Ἐπιτάφιος καὶ κατόπιν ὅλος ὁ κόσμος καὶ γυρίζουν ὅλο τὸ χωριό. Σταματοῦν σὲ κάθε ἐκκλησίᾳ, χαλασμένη καὶ γερή, καὶ ψάλλουν παρακλήσεις. Τελευταῖα πᾶνε στὸ νεκροταφεῖο καὶ περνᾷ ὁ Ἐπιτάφιος πάνω ἀπὸ τοὺς τάφους. Γυρίζοντας στὴν ἐκκλησίᾳ αὐτοὶ ποὺ κρατοῦν τὸν Ἐπιτάφιο τὸν σηκώνουν ψηλὰ στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας καὶ περνοῦν ὅλοι ἀπὸ κάτω». Εἰς τοῦ Μελιγαλᾶ «τῇ Μεγ. Παρασκευῇ τὸ βράδυ ἀνάβουν φουνταρίες. Κάθε νοικοκυρά, ὅταν σημαίνει ἡ καμπάνα γιὰ τὸν Ἐπιτάφιο, θὰ ρίξῃ μπρὸς στὴν πόρτα τῆς δυὸ τρία μάτσα λοῦρες (κληματόβεργες) καὶ θὰ τοὺς βάλῃ φωτιά. Ὡστε νὰ βγῇ ὁ Ἐπιτάφιος, οἱ λοῦρες θὰ ἔχουν γίνει θράκα. Τὴν ὥρα ποὺ περνάει ὁ Ἐπιτάφιος ἀπὸ τὸ δρόμο βγαίνει κάθε νοικοκυρὰ καὶ ρίχνει ἐπάνω στὴ θράκα μιὰ χούφτα μοσχολίβανο καὶ μοσχοβολάει ὁ τόπος καὶ στέκεται καὶ ὁ παπᾶς καὶ κάνει παραστάσιμο». Εἰς τὴν Κίον «ὅσην ὥρα γυρίζουν τὸν Ἐπιτάφιο, οἱ πόρτες μένουν ἀνοιχτές, γιὰ νὰ μπῇ ἡ θεία χάρη μέσα». Εἰς τὰς Μέτρας (Θράκ.), «περιφέροντες τὸν νεκρὸν τοῦ Χριστοῦ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τοῦ χωρίου σταματοῦν εἰς ἓνα παρεκκλήσι, ὅπου ἔχουν στοιβαγμένα τὰ καψίδια καὶ τὸν Ἰούδαν ἐστημένον ἐπ' αὐτῶν. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὸ σχετικὸν εὐαγγέλιον, ἀνάπτουν τὴν πυρὰν καὶ καίουν τὸν Ὀβριό. Ἀπὸ τὴν στάκτην ἐκείνην λαμβάνουν μίαν φούκταν, διὰ νὰ τὴν ρίψουν τὴν ἐπομένην εἰς τὰ μνήματα ἢ διὰ μαγικὴν χρῆσιν».

7. Τὰ κεριὰ καὶ τὰ λουλούδια τοῦ Ἐπιταφίου. (Τὰ χρυστολούλουδα) (Κυδωνίαι), τὰ σταυρολούλουδα (Σπάρτη). Διανομὴ αὐτῶν καὶ χρῆσις.

Π. χ. εἰς τὴν Σπάρτην «ἅμα γυρίζουνε τὸν Ἐπιτάφιο, τὸν ξεστολίζει ὁ καντηλανάφτης, παίρνει καὶ τὰ κεριὰ καὶ τὰ φυλάει. Τὴν ἄλλη μέρα τὰ βάζει ὁ παπᾶς

σ' ἓνα δίσκο μὲ τὰ σταυρολούλουδα, γυρίζει σ' ὅλη τὴν ἐκκλησία καὶ τὰ μοιράζει σὺν γυναιῖκες. Τὰ φυλᾶνε σὰ φυλαχτὸ καὶ σὰν ἀρρωστήση κανένα παιδάκι, βάνουνε στὰ κάρβοννα λίγο νερὸ καὶ μερικὰ σταυρολούλουδα καὶ τὸ λιβανίζουν». Εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου «τὰ λουλούδια ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο τὰ παίρναμε καὶ τὰ καπνίζόμασταν. Εἶναι πιὸ καλύτερα νὰ τὸ κλέψῃς. Εἶναι καδεμλίδ'κο». Εἰς τὴν Πάρον «τὰ κερὰ τοῦ Ἐπιταφίου τὰ φυλᾶνε καί, ὅποτε εἶναι κακοκαιρία, φουρτούνα, βρέχει καὶ ἀστράφτει, τ' ἀνάβουν, γιὰ νὰ περάσῃ ἡ κακοκαιρία...»

8. Χῶμα ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιον ὡς ἀποτρεπτικὸν κατὰ τῶν ζωῶν. Πράξεις ἀποτρεπτικά. Εἰς τὴν Κίον, «τὴ Μ. Παρασκευὴ πὺν γυρίζουν τὸν Ἐπιτάφιο, σταματοῦν στὰ τριδρόμια καὶ μνημονεύουν. Οἱ ἄνθρωποι πηγαίνουν πρωτύτερα καὶ βάζουν χῶμα στὸ μέρος πὺν ξέρουν, πὼς θὰ σταματήσῃ ὁ Ἐπιτάφιος. Ἀμα τελειώσῃ ἡ ἐκκλησία, πηγαίνουν καὶ παίρνουν ἀπ' ἐκεῖνο τὸ χῶμα καὶ τὸ σκορποῦν στὸ σπῖτι καὶ χάνονται οἱ κοριοί». Εἰς τὸ Κατσιδόνι Κρήτης, «τὴν ὥρα πὺν λέει ὁ παπᾶς στὴν ἐκκλησία «ἐν καλάμι» κάνουνε σταυροὺς ἀπὸ καλάμι, γιὰ νὰ διώξουνε τοὺς ποντικούς ἀπὸ τὰ κουκιά».

9. Τὸ προζύμι τῆς Μ. Παρασκευῆς. Εἰς τὴν Ἀγ. Κρήτην «τὴν ὥρα πὺν λέει ὁ παπᾶς τὸ πρῶτο Εὐαγγέλιον τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἡ παπαδιὰ βαστᾷ λίγο ἄλευροι καὶ νερὸ καὶ κάνει προζύμι μὲ τὶς εὐχὰς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸ προζύμι ἀνεβαίνει».

10. Ἀνάθεσις στεφάνου, ἀνθέων ἢ κλάδου ἐλαίας εἰς τὸ εἰκονοστάσιον τῆς οἰκίας.

Π. χ. εἰς τὰ χωριά τῆς Πυλίας «ὅταν ἀπορραβδίσουμε τὶς ἐλιές, θὰ κόψουμε ἓνα κλαράκι, τὸν αἰτό, καὶ θὰ τὸν φέρουμε νὰ τὸν κρεμάσουμε στὰ εἰκονίσματα. Ὅλα αὐτὰ τὴ Μεγ. Παρασκευὴ τὰ καῖμε καὶ βάνουμε καινούργια. Κρεμᾶμε κ' ἓνα στεφάνι μὲ λουλούδια κ' ἓνα ματσάκι κορφοξυλάνθη, πὺν θὰ τὰ κόψουμε τὴν Πρωτομαγιά ἢ τῆς Ἀναλήψεως. Ὅλα αὐτὰ εἶναι καλὰ γιὰ τὸ ματόπονο».

11. Φαγητὰ καὶ ποτὰ τῆς Μεγ. Παρασκευῆς. Νηστεῖαι. Εἰς τὴν Κρήτην τὴ Μεγ. Παρασκευὴ τρῶνε νερόβραστα φαγητὰ μὲ ξίδι, τρῶνε χοχλιοὺς βραστούς, πὺν μοιάζει τὸ ζουμί των μὲ χολή. Εἰς τὴν Κορώνην τὴ Μεγ. Παρασκευὴ οὔτε φωτιά ἀνάβουνε οὔτε μαγερεύουνε οὔτε βάνουνε μπουκιά στὸ στόμα τους. Καμπόσοι βάνουνε σ' ἓνα ποτήρι ξίδι καὶ ρίχνουνε μέσα καὶ λίγη ἀράχνη καὶ πίνουνε τρεῖς γουλιές, γιὰτὶ ἔτσι ποτίσανε καὶ τὸ Χριστό.

12. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονία. Π. χ. τὴ Μεγ. Παρασκευὴ ἄλλοτε εἰς τὰς Ἀθήνας «μάστορης-ξεμάστορης καρφὶ δὲν ἐκάρφωνε». Ὅμοίως εἰς τὴν Κίον «δὲν κάρφωναν καθόλου καρφί».

6. Μέγα Σάββατον.

1. Ὁ μέγας ἑσπερινός, ἥτοι ἀκολουθία τῆς πρώτης Ἀναστάσεως τε-
λουμένη τὴν πρωίαν τοῦ Μεγ. Σαββάτου. Τὰ ἐθιζόμενα, ὅταν ὁ ἱερεὺς ἐκφωνῇ τὸ
«Ἀνάστα ὁ Θεός!»: διασκόρπισις δαφνοφύλλων, πυραί, κωδωνοκρουσαί καὶ κρό-
τοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κτλ. Θραῦσις πηλίνων ἀγγείων εἰς τὰς ὁδοὺς κλ.

Π. χ. εἰς τὴν Σινώπην «τὸ Μεγ. Σάββατον τὸ πρωῒ, πρὶν ἀρχίσῃ ὁ Μέγας
Ἑσπερινός, στολίζουν τὴν ἐκκλησίαν μὲ κλαδιὰ δάφνης γύρω-γύρω καὶ γεμίζουν
καὶ ἓνα πανέρι δαφνόφυλλα. Ὅταν πῇ ὁ παπᾶς: «Ἀνάστα ὁ Θεός κρῖναι τὴν
γῆν», παίρνει τὰ δαφνόφυλλα καὶ τὰ σκορπᾷ σ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ γυναῖκες
προσπαθοῦν νὰ πιάσουν στὸν αἆρα ἀπ' αὐτὰ τὰ φύλλα, γιὰ νὰ τὰ καίγουν στὸ
βάσκαμα καπνίζοντας τὸ βασκαμένο (40 Ἐκκλησίαι) ἢ τὰ ρίχνουν στὰ χοντροκὰ
καὶ ἄλλα ροῦχα καὶ δὲν τὰ πιάνει ὁ κόπιτσας (σκῶρος) ἢ τὰ ἔχουν γιὰ τὸ ποντίκι
(Κορώνη). Εἰς τὴν Μάδυτον «ἀνάπτεται ὁ ἀρσενός ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ ναοῦ ἀπὸ
κληματίδας καὶ κορμούς δένδρων, ἠχοῦσιν οἱ κώδωνες καὶ τὰ σήμαντρα καὶ ἄρχον-
ται οἱ πυροβολισμοί». (Πρβλ. ἐγένεν Ἀνάστα ὁ Θεός!) Εἰς τὴν Κορώνην «ὅσοι δὲν
ἔχουν ὅπλα σπάζουν ἓνα τσουνκάλι, ἓνα ἀγγεῖο τὴν ὥρα ποὺ πετάει ὁ παπᾶς στὴν
ἐκκλησίαν τὶς δάφνες καὶ βαρῶννε οἱ καμπάνες». Εἰς τὴν Ζάκυνθον, «ρίπτουν ἀπ' τὰ
παράθυρα ὅ,τι ἀγγεῖον ἄχρηστον πρὸς χαρὰν τοῦ Χριστοῦ καὶ πομπὴ τῶν Ὁβραίων
ἐνῷ δαγκάνουν καὶ κλειδὶ λέγοντες «Σιδερένιο τὸ κεφάλι μου, κοφίει τῶν Ὁβραίων»,
ἔπειτα δὲ τρίβουν τοὺς ὀφθαλμούς μὲ τὸν ἄμνόν, δηλαδή μὲ τὰ πέταλα ἀπὸ τριαν-
τάφυλλα καὶ νεραντζάνθια, ποὺ παίρνουν τὴν Μεγ. Παρασκευὴν ἀπὸ τὸν Ἐπιτά-
φιον. Ἄλλοτε ὑπὸ σωροὺς δάφνης ἔθετον σουσουράγιας (σεισοπυγίδας) καὶ καθ' ἣν
στιγμὴν ὁ ἱερεὺς ἐξεφώνει «Ἀνάστα ὁ Θεός» ἐλάκτιζον τοὺς σωροὺς καὶ τὰ πτηνὰ
ἀφίπταντο» (Λαογρ. Α 376).

2. Παρασκευὴ νέας ζύμης μὲ τὰ ἄνθη τοῦ Ἐπιταφίου.

Π. χ. εἰς τὸ Λασηθί «τὸ Μεγ. Σάββατο, ὀντὸ θ' ἀπολειτρονῆσῃ ὁ παπᾶς,
παίρνουννε τὰ μυρωδικὰ κάτω ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο καὶ
κάνουννε προζύμι ἢ βράζουννε τὰ μυρωδικὰ μὲ νερὸ καὶ ζυμώνουν τὸ προζύμι ἢ τὸ
ζυμώνουννε μὲ ζεστὸ νερὸ καὶ κατόπιν τὸ σκεπάζουννε μὲ μυρωδικὰ κι ἀνεβαίνει.
Ἔτσι καινούργιωνουννε τὸ προζύμι».

3. Ζύμωμα. Οἱ κουλλοῦρες τῆς Λαμπρῆς. Ὄνομα αὐτῶν, σχῆμα,
χρῆσις. Πασχαλινὲς πίττες κλπ. Π. χ. εἰς τὰς Κυδωνίας «ἔκαναν καὶ μιὰ μεγάλη κουλ-
λούρα μὲ σταυρὸ στὴ μέση καὶ μὲ πέντε κόκκινα αὐγά καὶ τὴν κρεμοῦσαν στὰ κονί-
σματα, ἀφοῦ τὴν κάρανε παξιμάδι, τὴν ἄφηναν ὥς τὴν Πρωτομαγιά (μαγιοκουλ-
τούρα)».

λούρα) και τότε την βουτούσαν σὲ γλυκὸ κρασί και τὴν τρώγανε». Εἰς τὸ Λοζέτσι Ἡπείρου φτιάκουν ψωμιὰ και πίττες, μιὰ τυρόπιττα, μιὰ γαλατόπιττα και μιὰ λαχανόπιττα».

4. Σφαγὴ ἁμνῶν. Ἐκλογὴ τοῦ λαμπριώτη ἢ πασκάτη ἁμνοῦ (γένος, χρῶμα κλπ.). Σταύρωμα τῶν θυρῶν, ὡς και τῶν παρειῶν τῶν παιδίων, μὲ τὸ αἷμα τῶν ἁμνῶν. Π. χ. εἰς τὴν Ρόδον «γιὰ πασκάτη οἱ μαντρατόρισσες ἐκλέγουν τὸ καλύτερο ρίφι ἢ ἄρνι τῆς μάντρας, ποὺ τὸ ἔχουν κλεισμένο μέσα στὸ ριφῶμα ἢ μέσα σ' ἓνα κοφίνι ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ θὰ γεννηθῇ και τὸ βγάλουν μόνον, ὅταν θέλῃ νὰ βυζάσῃ τὴ μάννα του».

5. Δῶρα πασχαλινά: πρὸς μνηστήν, πρὸς πενθεράν ἢ μητέρα, πρὸς ἀναδεκτοὺς κλπ. Π. χ. εἰς τὴν Κορώνην «ὄγοια ἔχει πεθερὰ ἢ μάννα θὰ τῆς στείλῃ τὴν κουτσούνα της (τσουρέκι), τὸ κερί της, αὐγὰ κόκκινα, κουλλούρια και ἓνα τάλληρο ἢ ἓνα τσεμπέρι ἢ μιὰ ποδιά».

6. Ἐπίσκεψις νεκροταφείων, προσφοραὶ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. Π. χ. Εἰς τὰς Μέτρας (Θράκ.), «ὁ ἱερεὺς τρισαγίζει ἐπὶ τῶν μνημάτων, αἱ δὲ γυναῖκες μοιράζονται εἰς τὰ παιδιὰ αὐγά, μουστολαμπάδες, καρύδια και λαδερά κουλικάκια. Φέρν' γε και μιὰ φούχτα ἀπ' τὴ στάχτ' τ' Ὀβριού, ποὺ πήρανε ἐψές, και τνε ρήχν' γε ἀπάν' στὸ μνημα». Εἰς τὴν Κορώνην «τὸ Μεγ. Σάββατο, ὅποιος ἔχει πεθαμένον, βράζει σιτάρι και μεράζει ἓνα γῦρο μιὰ χούφτα σιτάρι μὲ μιὰ φέτα ψωμί. Εἶναι καλὸ και νὰ μεράζῃ κανεὶς ὅ,τι μπορεῖ σὲ φτωχοὺς».

7. Προλήψεις και δεισιδαιμονίαι: «Καλὸ εἶναι νὰ πεθάνῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ Μέγα Σάββατο, γιατί πεθαίνει μαζί μὲ τὸ Χριστὸ» (Κυδωνίαι). «Τὸ βράδυ, λίγο πρὶν ἀναστήσουνε, τρέχανε οἱ νοικοκυράδες και σηκώνανε τὶς κλωσσες ἀπ' τ' αὐγά τους, γιὰ νὰ μὴ δουλεύουν κι αὐτὲς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς Ἀναστάσεως ἔπειτα, ἅμα τελείωνε ἡ λειτουργία, τὶς ξαναβάζανε πάλι νὰ κλωσσήσουνε».

7. Κυριακὴ τοῦ Πάσχα.

(α) Γενικά.

1. Λέξεις και φράσεις σχετικαὶ μὲ τὴν ἑορτὴν και μὲ τὰ ἐθιζόμενα κατ' αὐτήν: Πασκαλιά, Λαμπρή, Λαμπροφόρα πασκάτης ἢ λαμπριάτης (ἁμνός) λαμπρεύω Καλολόγος (ἐκάναμε Καλολόγο = ἀνεστήσαμεν, Καλάβρουτα), Ἀγάπη, Ἀποκερασιά, Διπλανάσταση κτλ.

2. Ἑορτάσιμος στολισμὸς τῆς ἐκκλησίας, σκορπιζομένων κλώνων δενδρολίβανου. Διατὶ τὸ δενδρολίβανον θεωρεῖται ἁγιασμένον φυτόν;

(ποῖαι αἱ θαυμασταί του ιδιότητες;), ἡ δὲ δάφνη προδότρα καὶ κατηραμένη; Αἱ σχετικαὶ παραδόσεις.

3. Αἱ λαμπάδες τῆς Λαμπρῆς. Χρῶμα, ποικίλική καὶ στολισμὸς (ἄνθη, κορδέλλες κλπ.). Προσφορὰ ὑπὸ ἀναδόχων, μνηστήρων κλπ. Αἱ παιδικαὶ λαμπάδες κλπ.

(β) **Ἡ Ἀνάστασις.**

1. Πότε τελεῖται; Προσέλευσις εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Γίνεται ἰδιαιτέρα πρόσκλησις ὑπὸ τοῦ κανδηλανάπτου (κράχτη); Προσέρχονται εἰς τὴν τελετὴν καὶ αἱ χῆραι καὶ οἱ πενθοῦντες, τὰ ἀνύπανδρα κορίτσια;

Πότε σβήνονται ὅλα τὰ φῶτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν; Σβήνεται καὶ ἡ φωτιὰ εἰς ὅλα τὰ σπίτια καὶ διατί;

2. Τὰ γινόμενα, ὅταν ὁ ἱερεὺς ἐκφωνῇ τὸ «δεῦτε λάβετε φῶς». Π.χ. εἰς τὰ Καλάβρυτα «τὰς λαμπάδας τοῦ ναοῦ ἀνάπτουν κατ' οἰκογενείας ἠνωμένας ψάλλοντες τὸ Δεῦτε λάβετε φῶς». Εἰς τὸ Ραψομάτι Ἀρκαδίας «πρώτη παίρνει φῶς μιὰ νιόνυφη καὶ φιλεῖ τὸ χεῖρ τοῦ παπᾶ καὶ τοῦ δίνει καὶ τσιμπιχανὲ» (χοήματα). Ποῖα ἡ συνήθεια ἄλλοι; Εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ κορίτσια ἀνάβουν τὴν λαμπάδα τῶν ἀπὸ λαμπάδα ἀνδρός, γιὰ νὰ παντρευτοῦν.

3. Τὰ γινόμενα, ὅταν ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκων τὸ Εὐαγγέλιον εἴπῃ: «καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας». Π.χ. εἰς τὴν Χίον «ὅλοι χτυποῦν τὰ στασίδια καὶ γίνεται ἓνα νταβατοῦρι, ἓναν κακό!...» Ποῦ ἄλλοι γίνεται τοῦτο;

4. Τὰ γινόμενα, ὅταν ψάλλεται τὸ Χριστὸς Ἀνέστη: κωδωνοκρουσίαι, πυροβολισμοί, κρότοι (χαλκούνια, καρυδάκια, σαῖτες (Λακ. Μεσσην.), ἀνοιγάρια (Πόντος). Περιγραφή. Ἀσπασμὸς ἐκκλησιαζομένων, τσούγκρισμα κόκκινων αὐγῶν κλπ.

Π.χ. εἰς τὴν Χίον «ἅμ' ἀκούσουν τὸ Χριστὸς Ἀνέστη τρανοῦν μέσ' στὴν ἐκκλησιὰ τσουκαριστὰ (=πολύκροτα) καὶ γεμίζει πιά ἡ ἐκκλησιὰ μπαροῦτι». Εἰς τὴν Κορώνην «τὰ παιδιὰ πετοῦν τοῦ παπᾶ καρυδάκια, τρακατροῦκες, ρουτσέτες στὸ κεφάλι καὶ κάθε λογῆς μπαροῦτες. Ἀλλοτε ἔβλεπε τὴ μαύρη του τὴ συφορὰ ὁ παπᾶς στὴν Ἀνάσταση».

Ἄλλαι σύγχρονοι πράξεις: θραῦσις πηλίνων ἀγγείων εἰς τὰς ὁδοὺς «γιὰ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν πομπὴ τῶν Ὁβραίων» (Ζάκυνθος), καῦσις δαφνοφύλλων, νίψις προσώπου καὶ χειρῶν, δάγκωμα σιδηροῦ ἀντικειμένου κττ. Π.χ. εἰς τὴν Κέρκυραν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα γεμίζουν εἰς τὴν ἀγορὰν ἓνα κάδο μὲ νερὸ καὶ τὸν στολίζουν μὲ πρασινάδες καὶ λουλούδια. Ὅποιος περάσῃ ἀπὸ κεῖ πρέπει νὰ ρίξῃ στὴ μαστέλλα ἓνα νόμισμα. Καὶ μόλις σημάνουν οἱ καμπάνες τῆς Ἀνα-

στάσεως, ὅσοι βρεθοῦν κατὰ τύχην ἐκεῖ κοντά, παίρνουν νερὸ ἀπὸ τὸν κάδο καὶ πλένουν τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τους, γιὰ νὰ καθαριστοῦν ἀπὸ κάθε ρύπο καὶ ἁμαρτία. Συγχρόνως οἱ γυναῖκες δαγκώνουν, στὸ σπῖτι τους, ὅποιο σιδερένιο ἀντικείμενο βροῦν πρόχειρο, (ἓνα κλειδὶ στὴ Ζάκυνθο, λέγοντας «Σιδερένιο τὸ κεφάλι μου!») Εἰς τὴν Σινώπην, «ὅταν πῇ ὁ παπᾶς τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, τότε θὰ πάρῃ ὁ καθένας ἀπὸ κάτω ἓνα δαφνόφυλλο νὰ τὸ κάψῃ, γιατί ἡ δάφνη εἶναι καταραμένο δέντρο, γιατί ἀπ' τὴ δάφνη κρεμάστηκε ὁ Ἰούδας». Εἰς τὴν Φθιώτιδα «τὴ νύχτα πού γίνεται ἡ Ἀνάσταση, ἓνας Ἐπίτροπος τῆς Ἐκκλησίας παίρνει μιὰ σκλίδα (καλάμην βρίζας) ἁγιασμένη ἀπὸ τὸν ἁγιασμό τῶν Φώτων, ἀνεβαίνει στὸ καμpanαρειὸ ψηλὰ καὶ τὴν ἀνάβει. Ὁ τόπος γύρω πού θὰ ἰδῇ τὸ φῶς αὐτῆς τῆς σκλίδας δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χαλάζι. Δὲν θὰ πέσῃ σ' αὐτὸν χαλάζι». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

5. Περιφορὰ τῆς εἰκόνας τῆς Ἀναστάσεως περὶ τὸν ναόν, εἴσοδος εἰς αὐτὸν (κεκλεισμένων τῶν θυρῶν) καὶ ἀποδιόμψεις τοῦ διαβόλου, παρασιτανομένου ὑπὸ τοῦ νεωκόρου: «Ἄρατε πύλας!—Ποῖος εἶσαι;—Ἀρχων ἰσχυρός!» Λακτισμὸς τῆς θύρας καὶ εἰσόρμησις τοῦ ἱερέως μὲ τὴν λαμπάδα προτεταμένην.

6. Τὰ κόκκινα αὐγά. Καθαγιασμὸς αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. (Τὰ αὐγά τοῦ Καλοῦ λόγου (Σινώπη), τ' ἀνεστημένα αὐγά (Λέσβος, Κυδωνίαι, Σέριφος). Π. χ. εἰς τὴν Σινώπην τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, τὸ πρωῒ, ἔβαζαν σ' ἓνα καλάθι τόσα αὐγά, ὅσα ἄτομα εἶχεν ἡ οἰκογένεια, καὶ τὰ πηγαινεν στὴν Ἀνάσταση, γιὰ ν' ἀκούσουν τὸν Καλὸ Λόγο, τὸ Χριστὸς Ἀνέστη! Εἰς τὴν Δυτ. Μακεδονίαν τὰ παραθέτουν παραπλεύρως τῆς Ὁραίας Πύλης, κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Σέριφον κάτω ἀπὸ τὸ προσκυνητάρι «γιὰ ν' ἀκούσουν τὸ Χριστὸς Ἀνέστη». Εἰς τὸ Γουρουνάκι Χασίων «ἅμα τελειώσῃ ἡ λειτουργία καὶ διαβάσῃ ὅλα τ' αὐγά ὁ παπᾶς, θὰ βγοῦνε οἱ κάτοικοι ἔξω καὶ θὰ πάῃ ἓνας-ἓνας νὰ σπάσουν τὸ αὐγὸ τους ἀπὸ τὸ ξύλινο σήμαντρο, πού εἶναι κρεμασμένο ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν».

7. Διανομὴ ὀπτοῦ ἄμνοῦ ἢ αὐγῶν καὶ ἄρτου εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους, οἱ ὅποιοι τὰ φέρουν ὡς καθηγιασμένα εἰς τὸν οἶκον των καὶ ὅλοι μεταλαμβάνουν ἐξ αὐτῶν. (Τὸ «καταβόλι» ἐν Κερκύρα, Ἑστία 27, 334).

8. Τὸ Πάσχα τῶν ποιμένων (Σαρακατσαναίων, Βλάχων). Πῶς γίνεται εἰς τοὺς στανοτόπους; Περιγραφή.

9. Ἀναστάσιμος χαιρετισμὸς: Χριστὸς Ἀνέστη!—Ἀληθῶς ἢ ἀληθινῶς ἀνέστη! Τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης.

Π. χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «παλαιότερα τῇ νύχτᾳ στήν ᾽Ανάστασιν καὶ στήν ᾽Αποκερασά (β' ᾽Ανάστασιν) ἕνας ἕνας βγαίνανε ἀπὸ τὴν ἐκκλησὶν καὶ ἀνασπάζοτανε τοὺς ἄλλους καὶ στεκότανε στήν ἀράδα, γιὰ νὰ τὸν ἀνασπαστοῦνε κι αὐτὸν ὅσοι θὰ βγαίνανε σιερνότερα. Ἔτσι κἄνεν νιὰ ἀράδα ὥς τὴν ἄκρη. Δίναν τὰ χέρια, λέγαν Χριστὸς ᾽Ανέστη, φιλιόντανε καὶ ὅσοι ἦτανε μαλωμένοι καὶ θέλανε νὰ συχωρεθοῦνε, συχωριόντασε κιόλα». Εἰς τὰ Νένητα Χίου «καθ' ἣν ὥραν ἐγίνετο ὁ ἀσπασμὸς τῆς ᾽Αναστάσεως καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐγίνετο συγχρόνως συνασπασμὸς μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαζομένων, οἵτινες ἀντήλλασσον καὶ τὰ στασίδια των εἰς σημεῖον ἐγκαρδίου ἀγάπης».

10. Ἐπίσκεψις νεκροταφείων. Προσφοραὶ εἰς νεκρούς. Τὸ μερτικὸ τοῦ πεθαμένου.

Δοξασίαι περὶ ἐξόδου τῶν ψυχῶν ἐκ τοῦ ᾽Αδου ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς καὶ αἱ σχετικαὶ μὲ αὐτὰς συνήθειαι. Π. χ. εἰς τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας «τῇ νύχτᾳ τῆς Πασχαλιᾶς οἱ γυναῖκες πηγαίνουν στὰ λημόρια (=νεκροταφεῖον), καὶ θυμιάζουν, γιὰτὶ οἱ ἀποθαμένοι νοιῶννα καὶ ξυπνοῦνα πὲ τὸ Χριστὸ μαζίτσα». Εἰς Καστανιὰν Λακεδαίμονος «πλεῖσται οἰκογένειαι μετὰ τὴν νυκτερινὴν ἀκολουθίαν τῆς ᾽Αναστάσεως, παραλαμβάνουσαι μεθ' ἑαυτῶν ὅα πασχαλινὰ, τυρὸν καὶ ἄρτον μεταβαίνουν εἰς τὸ κοιμητήριον καὶ ἀποθέτουσι ταῦτα ἐκάστη ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἰδίων αὐτῆς οἰκείων. Πτωχοὶ καὶ παιδιὰ συλλέγουσιν ὕστερον τὰ τρόφιμα ταῦτα». Εἰς τὴν Κορώνην «ἂν τύχη μιὰ γυναῖκα νὰ εἶναι χήρα, τὸ πρῶτο πιάτο τὸ φαί, ποὺ θὰ τῆς βάνουνε τὰ παιδιὰ τῆς στὸ πιάτο τῆς, δὲν θὰ τὸ φάῃ, ἀλλὰ θὰ τὸ στείλῃ μαζὶ μὲ μιὰ ἀγκωνὴ ψωμὶ σὲ μιὰ γερόντισσα φτωχιά· αὐτὸ εἶναι τὸ μερτικὸ τοῦ ἀντρός τῆς». Ποία ἡ συνήθεια ἄλλοῦ;

(γ) Ἡ ἐπιστροφὴ ἀπὸ τὴν ᾽Ανάστασιν καὶ τὰ ἐθιζόμενα κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μετ' αὐτήν.

1. Τὸ ἅγιον ἢ καινούργιον ἢ νιὸ φῶς. Σταύρωμα τῆς πόρτας μὲ τὸ κερὶ τῆς ᾽Αναστάσεως, σβήσιμο τῆς κανδήλας καὶ ἀνάμμα αὐτῆς μὲ τὸ καινούργιον φῶς, βούλλωμα τῶν ζωντανῶν ἢ φόβισμα τῶν βοδιῶν καὶ τῶν ἀκάρπων δένδρων, ἐξορκισμὸς τῶν ψύλλων κλπ. Διὰ ποίους σκοποὺς γίνονται ταῦτα; Μερικὰ παραδείγματα:

Εἰς τὴν Κορώνην «ἅμα γυρίζουνε σπῖτι ἀπὸ τὴν ᾽Ανάστασιν, θὰ κουβαλήσουν καὶ τ' Ἅγιον Φῶς μαζί τους. Θὰ κἄνουν πρῶτα-πρῶτα ἕνα σταυρὸ στὰ κουφώματα τοῦ σπιτιοῦ, πόρτες καὶ παρεθύρια καὶ ἔτσι σώζεται τ' Ἅγιον Φῶς ὅλο τὸ χρόνον στὸ σπῖτι. Ὑστερα τὸ πᾶνε στὰ εἰκονίσματα, θὰ κἄνουνε τὸ σταυρὸ τους, θὰ σβήσουνε τὸ καντήλι καὶ θὰ τ' ἀνάψουνε μὲ τὸ καινούργιον φῶς. Ὑστερα θὰ κατε-

βοῦνε κάτω νὰ βουλλώσουνε τὰ ζωντανά : γίδια, πρόβατα, τὰ βόδια, τὰ γαϊδούρια, ὅ,τι ἔχει κανεῖς· τὰ τσουρουφλᾶνε· πᾶνε καὶ στὶς κόττες». Εἰς τὰς Πάτρας κ. ἄ. σβήνοντας τὴ λαμπάδα τοὺς ἀποκάτω ἀπ' τὸ εἰκονοστάσι λέγουν : «Ὁξω ψύλλοι καὶ κορέοι | νὰ μποῦμε μεῖς οἱ νοικοκυραῖοι !» Εἰς τὸ Καστανόφυτον Καστορίας «τὸ Πάσχα, μετὰ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ πᾶνε στὸ σπίτι μὲ τὰ κεριὰ ἀναμμένα καὶ μὲ αὐτὰ φοβίζουν τὰ βόδια, φέρνοντας ξαφνικὰ τὸ ἀναμμένο κερὶ σ' αὐτὰ καὶ φωνάζοντας ζοῦρ-ζοῦρ. Αὐτὸ τὸ κάμουν, γιὰ νὰ μὴ στρακαλοῦν τὰ βόδια τὸ καλοκαῖρι (δηλ. νὰ μὴν τὰ πειράζῃ ἡ μύγα)». Εἰς τὸ Καπλάνι Πυλίας «τὰ πρόβατα ἀνήμερα τὴ Λαμπρὴ στέλνουν ἓνα κορίτσι νὰ τὰ προγκίξῃ μὲ τὴν ποδιά του, ἂν θέλουνε νὰ γεννήσουνε θηλυκὰ ἀρνιά. Ἄν στείλουν σερνικό, γεννᾶνε σερνικά». Εἰς τὸ Λασηθι τὴ νύχτα τῆς Λαμπρῆς «ἅμα ἔχουνε κιανένα ὄζο πὺν δὲ γεννᾶ, πᾶνε μὲ τὸ φῶς καὶ τοῦ κάνουνε τὸ Χριστὸς Ἀνέστη καὶ γαστριώνεται ὕστερα». Μὲ τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὴν Ὑδραν καῖνε λιγάκι καὶ τὰ δέντρα πὺν δὲν κάνουνε καρπὸ, τὰ καῖνε στὸν κόμπο τοῦς.

Εἰς τὴν Κίον λέγουν ὅτι εἶναι πολὺ καλὸ νὰ διατηρηθῇ ἡ καντήλα, πὺν ἀνάβουν μὲ τὸ κερὶ τῆς Ἀναστάσεως, 40 μέρες, χωρὶς νὰ σβήσῃ. Γι' αὐτό, γιὰ νὰ μὴν τυχὸν καὶ σβήσῃ, ἔχουν κ' ἓνα κοῦττι σπύρτα μαζί τοῦς στὴν ἐκκλησίᾳ τὴ νύχτα τῆς Ἀνάστασης καὶ παίρνουν κι αὐτὰ τίς εὐχὲς (ἀνεσχημένα σπύρτα) καὶ μ' αὐτὰ τὴν ἀνάβουν πάλι τὴν καντήλα (Κίος, Λέσβος, Ἀδραμύτιον).

2. Ἄλλαι χρήσεις τῶν κεριῶν τῆς Ἀναστάσεως. Π. χ. «Τὸ λαμπροκέρρι εἶναι καλὸ, γιὰ νὰ σταυρώσῃ κανεῖς μὲ δαῦτο ὅποιον εἶναι βασκαμένος ἢ ἄρρωστος καὶ γιὰ ὅλα τὰ γήτια. Κ' οἱ καμινιαραῖοι τὸ πρῶτο καμίνι θὰ τ' ἀνάψουν μὲ τῆς Ἀνάστασης τὸ κερὶ» (Κορώνη). Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν «τὸ κερὶ τῆς Ἀνάστασης τὸ κρύβουν κι ὄντα πέφτ' χαλάζ' τ' ἀνάφτουν νὰ σταθῇ. Εἰς τὴν Κίον «τὸ φυλάουν ἓνα χρόνον κι ἅμα κάμῃ τρικυμία, βροντὲς κι ἀστραπὲς, τὸ ἀνάβουν, θυμιάζουν κιόλας καὶ σταματᾷ ἡ τρικυμία».

3. Χαιρετισμὸς τῶν δένδρων ἢ φοβέρισμα τῶν ἀκάρπων.

Εἰς τὴν Λεμεσό «ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὸν Καλὸν Λόγον εἰς τὴν οἰκίαν τῶν θεωροῦσιν ἱερὰν ὑποχρέωσιν ν' ἀπευθύνωσι τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Χριστοῦ Ἀνέστη πρῶτον εἰς τὰ δένδρα τῆς οἰκίας ἢ τοῦ κήπου τῶν καὶ ἔπειτα μεταξύ τῶν, λέγοντες τρεῖς «Χριστὸς Ἀνέστη, δεντρά μου !» Εἰς τὸ Λασηθι Κρήτης «ὅτινα μὴ κἀνῃ τὸ δέντρο καρπὸ, πᾶνε τὴ Λαμπρὴ καὶ τοῦ κάνουνε τὸ Χριστὸς Ἀνέστη. Τοῦ λένε τρεῖς φορὲς τὸ Χριστὸς Ἀνέστη καὶ κατόπιν τὸ πετρώνουνε τοῦ βάνουνε δηλ. μιὰ πέτρα στὴ ρίζα καὶ κἀνῃ καρπὸ». Εἰς τὴν Κάρπαθον «ὅταν ἡ καρυδιά δὲν κἀνῃ καρύδια, πηγαίνουν μετὰ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη (στὴν α' Ἀνάσταση) καὶ κτυποῦν τὸν

κορμό της με τὸ *μαννάρι* (πέλεκυν) τρεῖς βολές καὶ λέγουν: «Χριστὸς Ἀνέστη! κάνεις καρὰ καρύδια ἢ νὰ σὲ κόψω ;» (Μιχ. Νουάρου Λαογρ. Σύμμ. Καρπ. Α 184).

4. Ἐξορκισμὸς τῶν ψύλλων καὶ τῶν κορέων. Π. χ. εἰς τὴν Δαμασκητιανὴν (Κοζάνης) «μετὰ τὴν Ἀνάστασιν πηγαίνει ἡ μητέρα στὸ σπίτι πρώτη καὶ μετὰ πηγαίνει ἓνα παιδὶ καὶ λέει: *Τί θὰ φᾶμε; Κ' ἐκείνη: —* "Ὁ, τι ἔδωσεν ὁ Θεός. — *Οἱ κόριτζες (κοριοὶ) τί θὰ φᾶν; Ἀπάντησις: —* Θὰ φαγωθοῦν ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη. Τὸ λέν τρεῖς φορές, γιὰ νὰ χαθοῦν οἱ κοριοί».

5. Ἀνανέωσις τοῦ αὐγοῦ τῆς Παναγίας. Τσούγκρισμα. Π. χ. εἰς τὴν Σινώπην «ἅμα τελείωνεν ἡ Ἀνάστασις, ἐρχόντανε σπίτι, ἔπαιρναν ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι τὸ κόκκινο αὐγὸ τοῦ περασμένου χρόνου, κάθονταν στὸ τραπέζι, πάστρευναν τὸ παλιὸ αὐγὸ κ' ἔτρωγε ὁ καθένας λίγο γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ. Κατόπιν ἔπαιρναν τὰ καινούργια, τὰ αὐγά τοῦ Καλοῦ Λόγου, καὶ ἔκαναν τὸ Χριστὸς Ἀνέστη (=τσουγκρίζανε) καὶ τὰ ἔτρωγαν. Ἐνα ἀπὸ τὰ καινούργια αὐγά τοῦ Καλοῦ Λόγου ἔβαζαν πάλι στὸ εἰκονοστάσι».

6. Τὰ λαμπροκούλλουρα καὶ αἱ σχετικά με αὐτὰ πράξεις. Τοποθέτησις κουλλουροῦ εἰς τὰ εἰκονίσματα τοῦ σπιτιοῦ, χοῆσις πρὸς ἀποτροπὴν χαλάζης κλπ. Π. χ. εἰς τὸν Ναίμονα «τὸ Πάσχα ἔκαμαν μιὰ κουλλούρα με σταυρὸ — ἁλῶν, τὸ λέγαμε — ἔβαναν καὶ πέντε αὐγά, ἓνα ἄσπρο στὴ μέσ' καὶ τέσσερα κόκκινα στὶς ἄκρες καὶ τὸ πᾶιναν σ' ἄμπέλ' καὶ τὰ ἔτρωγαν καὶ παράχωναν τὰ τσέφλια σ' ἄμπέλ' γιὰ τὸ χαλάζ'». Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν φυλάνε καὶ μιὰ κουλλούρα γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς Ἀναλήψεως καὶ γιὰ τὴν Πρωτομαγιά (μαγιοκουλλούρα).

7. Νυκτερινὸν γεῦμα. Τί τρώγουν ἐν ἀρχῇ; Τί κάμνουν τ' ἀπορρίμματα (ψίχουλα) τῆς τραπέζης; τὰ κελύφη τῶν αὐγῶν; Φαγητὰ ἀπαραίτητα τῆς πασχαλινῆς τραπέζης: π. χ. ἡ σαλάτα μετὰ τὰ σαρδέλλες, ἡ μαγειρίτσα, τὸ ψητὸ τῆς κατσαρόλας, τὸ τουλουμοτύρι καὶ τὰ φροῦτα εἰς τὴν Ὑδραν, ἡ τυρόπιττα καὶ ἡ γαλατόπιττα εἰς τὴν Ἡπειρον. Εἰς τὴν Σινώπην γιὰ πρῶτο φαγὶ τρῶνε κόκκινο αὐγὸ. Πρὸβλ. «Μὲ τ' αὐγὸ τὸ ἔκλεισα, μετὰ τ' αὐγὸ νὰ τ' ἀνοίξω». Εἷς τινὰ μέρη τὸ τραπέζι δὲν τὸ σηκώνουν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, τὰ δὲ ψιχία τὰ ρίπτουν εἰς τ' ἄμπέλια «διὰ νὰ μεταδοθῇ εἰς αὐτὰ ἡ ἀφθονία». Ποία ἡ συνήθεια ἄλλοι;

8. Ὁ πασχαλινὸς ἄμνός. Τρόπος παρασκευῆς (στὴ σούβλα; ἢ γεμιστὸς μετὰ ρύζι, κουκουνάκια καὶ σταφίδες στὸ φούρνο;) Ἀνάγνωσις εὐχῆς ὑπὸ ἱερέως κλπ. Π. χ. «Κάθε Ροδίτης, φτωχὸς ἢ πλούσιος, τὸ θεωρεῖ καλὸ στὸ σπιτικό του νὰ σφάξῃ τὴ Λαμπρὴ ἓνα ρίφι ἢ ἄρνι, ποὺ τὸ λέγουν *πασκάτη* ἢ *λαμπριώτη*. Τὸ παραγεμίζουν μετὰ χόντρο (σιτάρι ἁλεσμένο στὸ χερόμυλο) καὶ βάλλοντάς το σὲ μιὰ

λεκάνη τὸ ψήνουν στὸ φούρνο. Μετὰ τὴν ἀπόλυση, στὴν πρώτη Ἀνάσταση ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ γυρίζει ὅλους τοὺς φούρνους καὶ εὐλογῶντας ὅλες τὶς λεκάνες μὲ τὴν σχετικὴ εὐχὴ τοῦ εὐχολογίου, παίρνει τὸν κόπο του, ἓνα κομμάτι ψημένο κρέας καὶ λίγη γέμωση».

9. Ὡμοπλατοσκοπία. Εἰς ποῖον ἀνήκει ἡ ὠμοπλάτη τοῦ ὀβελίου ἁμνοῦ; Ἐξέτασις τοῦ ὁστοῦ τῆς ὠμοπλάτης πρὸς μαντευτικούς σκοπούς. Πότε «δείχνει», ἡ πλάτη; ποῖα εἶναι τῆς πλάτης τὰ σημάδια (βλ. Λαογραφίαν, τ. Θ', σελ. 3-51). Π.χ. τὸ ἄρνι τοῦ Πάσχα πρέπει νὰ κοιμηθῇ τοῦλάχιστο δυὸ νύχτες σπίτι καὶ τότε μόνον δείχνει ἡ πλάτη του (Παλαιὰ Ἀθήνα).

(δ) **Ἡ Δευτέρα Ἀνάστασις** (Ἀγάπη, Διπλανάσταση (Ἰνναχωρι Κρήτης), Αποκερασά (Μεσσηνία).

1. Ἡ λιτανεία. Πῶς βγάζουν τὴν Ἀνάσταση; Ἐκδοσις τῆς εἰκόνης τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα καὶ περιφορὰ αὐτῆς ἐν πομπῇ συνάντησις λιτανειῶν («ἐποῖναν ἀσπασμόν» Κοτύωρα) κλ. Ὑπάρχει συνήθεια νὰ φέρουν τὰ βρέφη εἰς τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν καὶ διὰ ποῖον λόγον;

2. Εὐλόγησις νωποῦ τυροῦ, γιαούρτης κλ. καὶ διανομὴ εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Π.χ. εἰς τὴν Ρόδον «ὅλες οἱ μαντρατόρισσες παίρνουν τὴ Δεύτερη Ἀνάσταση στὴν ἐκκλησιὰ φρέσκα τυριά, τὰ ὁποῖα, ἅμα φυχολογήσῃ ὁ παπᾶς, μοιράζονται ὅλοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι».

3. Τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης. Ἀδερφοποιτοί. Π.χ. εἰς τὴν Ὑδραν «στὴ δεύτερη Ἀνάσταση ὅλοι οἱ ἐνοριῖτες κάνανε τὸ «Ἀνέστη», δηλ. ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν παπᾶ δίνανε τὸν ἀσπασμὸ τῆς Ἀναστάσεως στὰ χεῖλια, εὐχόμενοι «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ ἀπαντῶντες: «Ἀληθῶς Ἀνέστη». Μετὰ δὲ τὸν Ἑσπερινὸ ὁ παπᾶς ἐμοίραζε εἰς ὅλους καὶ ὅλες τὸ κόκκινο αὐγὸ καὶ κρατοῦσε σὲ τραπέζι ὅλους τοὺς ἐνοριῖτες του». Εἰς τὰς Ἀθήνας (ἄλλοτε) εἰς τὸν Ἑσπερινὸν τῆς Λαμπρῆς ἐγίνοντο οἱ ἀδερφοποιτοί. ἔπρεπε νὰ ἔχουν κ' ἓνα κορίτσι μαζί τους· ὁ παπᾶς, ἀφοῦ τοὺς ἐδιάβαζε, τοὺς ὥρμιζεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, τοὺς ἐπερίζωνε μ' ἓνα μακρὸν κόκκινο ζουνάρη καὶ τοὺς ἐτρανοῦσε πρὸς τὸ ἱερόν. Ὑστερα ἐφιλοῦσεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἐφιλοῦσαν καὶ τοῦ παπᾶ τὸ χεῖρι καὶ ἐγίνονταν ἀδερφοποιτοί».

4. Δεισιδαίμονες συνήθειαι: κροῦσις τῆς καμπάνας ὑπὸ κοριτσιῶν (ἢ καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν) καὶ διατί; Π.χ. εἰς τὴν Νάξον «στὴν Ἀγάπη πηγαίνουν ὅλα τὰ κορίτσια καὶ σημαίνουν τὴν καμπάνα, γιὰ νὰ μὴν κόβεται ἡ μέση τους, ὅταν θὰ πηγαίνουν στὸ θέρος ἢ νὰ μαζεῦουν τὶς ἐλιές».

(ε) *Ἄλλα ἔθιμα τοῦ Πάσχα.*

1. Πυραὶ (Φανὸς (Αἰτωλία), ἀφανὸς (Σάμος), ἀρφανὸς (Μάδυτος), φουνάρα (Κρήτη), φουνταρίες (Μελιγαλᾶ Μεσην.) κλ.

Πότε καὶ ποῦ ἀνάπτεται ἡ πυρὰ καὶ πῶς αἰτιολογεῖται τὸ ἔθιμον; Ποῖοι παρέχουν τὴν καύσιμον ὕλην; Πηδοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὴν φωτιὰν αὐτήν;

Π. χ. εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου «ἀπὸ τῆ Μεγ. Τετάρτη μέχρι τὸ Μέγα Σάββατο τὸ πρωὶ ἀνάβουνε ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ στὸ μεϊντάνι φωτιές. Ἡ πιὸ μεγάλη φωτιὰ ἦτανε τῆς Μεγ. Παρασκευῆς. Συνεριστότανε τὰ χωριά, ποιοὶ θ' ἀνάψῃ τὴν πιὸ μεγάλη φωτιὰ. Γιὰ τὶς φωτιές ἐκλέβγανε ξύλα ἀπὸ τὶς αὐλές. Τὴν Μεγ. Παρασκευὴ φτειάναν κ' ἓνα Ὀβραῖο καὶ τὸν καίγανε. Καίγανε τ' Ὀβριοῦ τὰ γένεια. Αὐτὲς τὶς φωτιές δὲν τὶς πηδούσανε». Εἰς τὴν Βινίαν τῶν Ἀγράφων «τὴν ὥρα ποὺ θὰ πῇ ὁ παπᾶς τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, τότε καίουν τὸ φανό. Μαζεύουν τὰ παιδιὰ ξερὰ κλαδιὰ πάνω στὸ βράχο, ποὺ εἶναι ἀντίκρυ στὸ χωριὸ καὶ λέγεται Σουφλί. Ἀκούοντας τὸ πρωτο Χριστὸς Ἀνέστη τρέχουν μὲ τὴ λαμπάδα στὸ χέρι (ποὺ τὴν ἀναφανόταν ὁ παπᾶς εἶπε «Δεῦτε λάβετε φῶς») καὶ βάνουν φωτιὰ στὸ φανό». Εἰς τὰ Σβέρδια τῆς Λήμνου «στὴ Δευτερανάσταση θέλα πᾶνε κληματοῖδες, τὶς στήναν ὁλόρθες καὶ τὶς ἐβάναν φωτιὰ. Πήγαιναν οὐκ' οἱ ἄντρες ἀπὸ μιὰ κληματοῖδα».

2. Καῦσις τοῦ Ἰούδα ἢ τοῦ Ἑβραίου.

Πότε ἐγίνετο; Συλλογὴ ἐράνου διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁμοιώματος τοῦ Ἰούδα ἢ τοῦ Ἑβραίου, ἡ σακκούλα μὲ τὰ 30 ἀργύρια, τὰ πανέρια τοῦ Ἑβραίου ἄλλα στοιχεῖα διακωμωδήσεως. Περιφορὰ τοῦ ἀνδρεικέλου καὶ καῦσις διὰ πυρᾶς ἢ πυροβολισμῶν. Μερικὰ παραδείγματα:

Εἰς τὴν Κορώνην «στὴν Ἀποκερασὰ καῖνε καὶ τὸ Γιούδα. Κάνουν ἓναν ἄνθρωπο, τὸν ντύνουν μὲ ροῦχα, παντελόνι, πόλκα καὶ μιὰ ντρίτσα (ψάθινο καπέλλο) στὸ κεφάλι. Εἶναι οὗλος ἀπομέσα παραγεμισμένος μὲ κάθε λογῆς μπαρούτια τοῦ ἔχουνε κι ἀπὸ μιὰ ρουτσέττα στὸ στόμα, στὰ χέρια, στ' αὐτιά, στὰ μάτια. Ἡ ντρίτσα του ἀπὸ μέσα εἶναι οὐλὴ παραγιομισμένη μὲ ρουτσέττες. Τὸν κρεμᾶνε ἀπὸ ἓνα στυλο στὴν πλατέα τῆς Ἑλείστρας καὶ ἀπὸ τὸ ποδάρι του εἶναι κρεμασμένο ἓνα φιτίλι καὶ σὰ σχολάσῃ ἡ ἐκκλησιὰ τοῦ βάνουνε φωτιὰ. Χαλάει ὁ κόσμος ἀπ' τὰ μπὰμ καὶ τὴ μπούμ!» Εἰς τὴν Πέτραν Λέσβου «ὅταν τελείωνεν ἡ λιτανεία τοῦ Χριστοῦ, τότε γύριζαν τὸν Ὀβραῖο. Γέμιζαν ἓναν Ὀβραῖο μὲ ἄχερα τοῦ ἔβαζαν μπροστὰ πανέρια κρεμασμένα μὲ παλιοτσουγκράνες, παλιοχιτένια, πατσαβοῦρες, παλιομπουκάλια. Τὸν σεργιανοῦσαν μέσ' στὶς δρόμ' κὶ λέγαν: «Ὀβριγιὸς μὴ τὰ πανέργια». Τοῦ βάζαν κ' ἓναν τσιγάρο στὸ στόμα τ'. Τὸν παγαῖναν ἀπὸ τὴν Παναγιά, τὸν καθίζαν κεῖ στὴ γωνιὰ καὶ τοῦ ρίχναν ντουφεκιές. Ὑστερα τρέχαν τὰ μωρέλλια καὶ τὸν σκίζαν, τοῦ βάναν καὶ φωτιὰ». Ἀσματα σατυρικά διὰ τὸν Ὀβριὸ κλπ.

3. Ὁ χορὸς τοῦ Πάσχα. Ποῦ γίνεται καὶ ποῖοι λαμβάνουν μέρος εἰς αὐτόν; Κατὰ ποίαν τάξιν πιάνονται εἰς τὸν χορόν; (καθ' ἡλικίαν;) Πιάνεται καὶ ὁ παπᾶς; Εἶδος χοροῦ, τραγούδια. Οἱ χοροὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ Πάσχα.

Π. χ. εἰς τὰ Περβόλια Δυτ. Κρήτης «μετὰ τῇ Διπλανάστασι βάζουν χορὸ στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας», εἰς Σκυλόγιαννη Εὐβοίας «χορεύουν γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἄδοντες:

*Σήμερα Χριστὸς Ἀνέστη | καὶ στοὺς οὐρανούς εὐρέθη,
σήμερα τὰ παλληκάρια | στέκονται σὰν τὰ βλαστάρια κλπ.»*

4. Ἀγῶνες: πήδημα, τρέξιμο, λιθάρι, πάλη. Βραβεῖα, ἀθλοθεσία. Π. χ. εἰς τὴν Πελοπόννησον τὶς κουλλοῦρες καὶ τὰ κεντημένα μαντήλια, ποὺ ἔπαιρναν ὅσοι νικοῦσαν, τὰ ἔβαζαν οἱ γυναῖκες. Ποία ἡ συνήθεια ἄλλου;

5. Κούνιες.

Ὅνομα κοινόν: Κούνια, ροδάνη (Καστορία), τὰ τουλάπια (Σινώπη) κλπ.

Πότε στήνονται οἱ κούνιες καὶ πόσον διαρκοῦν; Σκοπὸς τοῦ ἐθίμου. Π. χ. εἰς τὴν Αἶνον «τὸ Πάσχα οἱ χωρικοὶ κουνιοῦνται στήν κούνια, γιὰ νὰ κάμουν πολὺ σουσάμι». Εἰς τὴν Βύζην «ἡ κούνια πρέπει νὰ γίνῃ στὸ χλωρό, στὸ δέντρο ποὺ θὰ βλαστήσῃ, ὅχι στὸ ξερό». Ποία ἡ δοξασία ἄλλου;

Τρόπος κατασκευῆς, τραγούδια τῆς κούνιας, π. χ.:

*«Κουνήσετε τὶς ἔμορφες, κουνήσετε τὶς ἄσπρες,
κουνήσετε τὶς λεμονιές, πού ἔναι ἀνθούς γεμᾶτες».*

6. Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι σχετικαὶ μὲ τὸ Πάσχα. Π. χ. «τὴν Πασκαλιὰ δὲν ἀναβάνουν ψύλλους καὶ κόρτσες, γιὰτὶ πληθαίνουν» (Ἡπειρος). «Ὁ γοῖος ἀρμέγει τὴ γίδα δὲν κάνει νὰ πιάσῃ κόκκινα αὐγὰ τὸ Πάσχα» (Φαλαισία Ἀρκαδίας). «Κι ὅσοι ἔχουν πρόβατα δὲν τρών, οὔτε πιάνουν τὴν Πασκαλιὰ κόκκινα αὐγὰ, γιὰτὶ μασταριάζονται τὰ πρόβατα (Ἀρκαδία), «βγάνουν αὐγολίθι, ἓνα ἐξόγκωμα ποὺ πονεῖ» (Ἡπειρ. Αἰτωλ.). «Τὴ Λαμπρὴ θὰ φορέσουν ὅλοι καινούργια, πρέπει νὰ βάνουν κάποιο καινούργιο σκουτί, γιὰ νὰ μὴν τοὺς πειράξῃ ὁ βρικόλακας» (Κορώνη). Τότε καίουν τὰ παιδιὰ τὸ Μάρτη κτλ.

7. Ἐπισκέψεις, εὐχαὶ καὶ δῶρα.

Π. χ. «Χριστὸς Ἀνέστη! Χρόνια πολλά, εὐτυχὰ καὶ καλοπερασμένα! — Ἀληθῶς Ἀνέστη! Νὰ δώκ' ἀφέντης ὁ Χριστὸς κ' ἡ Παναγιά ἡ Παρθένα! — Ἐλπὶς «νὰ τύχη ὥρα ἀνοιχτὴ καὶ νὰ βγῇ σωστὴ ἡ περκαλέσή τους» (Ἀρκαδία).

Ἀποστολὴ δώρων ὑπὸ τῆς νύμφης εἰς τὴν πενθερὰν (ἐν Καρπ. γίπλα, μεγάλο κουλλοῦρι μὲ χονδροὺς κλώνους καὶ μὲ πλουμιὰ πάνω).

Διακαινήσιμος Ἑβδομάς

1. Γενικά.

1. Ὄνόματα δημώδη: Ἀσπροβδόμαδο, Λαμπρόσκολα, Λαμπρόημερα κλπ. Δευτέρα τῆς Λαμπρῆς, Ἀσπροδευτέρα ἢ Νιὰ Δευτέρα, Ἀσπροτρίτη ἢ τὸ Νιότριτο, Ἀσπροπέφτη ἢ τὸ Πρωτόπεφτο (Σκῦρος) ἢ Λαμπροπέφτ' (Ἀδραμύτιον). Ξώλαμπρα=ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ.

2. Συνήθειαι τηρούμεναι καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα. Π. χ. εἰς τὴν Αἰτωλίαν «τ' Ἀσπροβδόμαδου δὲν κἀν' νὰ δ'λεῦνι τὸν φυλᾶν' γιὰ τὸν χαλάζ'». Ὁμοίως εἰς τὴν Ἑπειρον δὲν λούζονται οὔτε βρέχουν τὰ μαλλιά τους, γιὰ νὰ μὴν ἀσπρίσουν γλήγορα».

2. Ἡ Δευτέρα τῆς Λαμπρῆς.

1. Ἐναρξίς τῆς λειτουργίας χωρὶς τὴν συνήθη κωδωνοκρουσίαν ἀπότισις προστίμου ὑπὸ τοῦ τελευταίου προσελθόντος ἢ ὑπὸ τῶν προσελθόντων μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου (ἢ φάλλια, Σύμη).

2. Ἐπίσκεψις νεκροταφείων καὶ προσφοραὶ κουλλουρίων καὶ κόκκινων αὐγῶν εἰς τοὺς νεκρούς, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα.

3. Ἀπόρριψις κόκκινων αὐγῶν ἀπὸ ὑψηλοῦ κρημνοῦ εἰς «βουλιαγμένους τόπους». Π.χ. οἱ Σοβολακιῶτες (Εὐρυτανίας) «τὴ Δευτέρα τῆς Λαμπρῆς πηγαίνουν καὶ λειτουργιοῦνται στὴ Ζωοδόχο Πηγὴ, ἕνα ξωκκλησι πάνω στὸ βράχο, ποὺ ἔμεινε ὕστερα ἀπὸ τὸ βύθισμα τοῦ Σοβόλακκου. Ὦντας ἀπολάη ἡ ἐκκλησιὰ καὶ βγοῦν ὅλοι ὄξω, ρίχνουν κόκκινα αὐγά κατ' ἀπ' τὸ βράχο. Τὰ παλιὰ τὰ χρόνια μιὰ γυναῖκα ἄφησε τὸ παιδί της ὄξω κι αὐτὴ ἐπῆγε στὴν ἐκκλησιὰ μέσα ν' ἀκούσῃ τὴ λειτουργία. Τὸ παιδάκι κρατῶντας κόκκινο αὐγὸ στὸ χέρι πῆγε σὶ ἀχείλι τοῦ βράχου, παρασκάλισε κ' ἔπεσε κάτω, μὰ οὔτε τὸ παιδί ἔπαθε τίποτε οὔτε τ' αὐγὸ ἔσπασε. Ἀπὸ τότε κ' ὕστερα τὸ πῆραν ἔθιμο νὰ κυλᾶνε κάτω τὰ κόκκινα αὐγά. Πολλὰ σπᾶνε, ἄλλα ὄχι». Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Μαργαρίτας «ἔχουν προκατάληψη πὼς, ἂν μιὰ χρονιά δὲν ρίξουν τὰ κόκκινα αὐγά στὸ βράχο, ἡ ἔσοδεία τους θὰ καταστραφῇ». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

4. Τὰ Ρουσάλια καὶ τὸ τάξιμο. Ἀγερόδες παιδιῶν (ἢ καὶ ἀνδρῶν) περιφερομένων ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν μὲ ἕνα σταυρὸν ἀπὸ ἄνθη, ἐμπεπηγμένον εἰς τὴν κορυφὴν μιᾶς σημαίας. Τί τραγουδοῦν καὶ τί λαμβάνουν ὡς δῶρα; Πῶς ἀξιῶνουν τὰ παιδιά; Ποῖα ἄλλα ἰδιάζοντα ἔθιμα ἐπικρατοῦν; Ποβλ. τὰ Ρουσάλια τῶν Μεγάρων:

Νὰ σᾶς ποῦμε τὰ Ρουσάλια; | — Πέστε τα, βρε παλληκάρια. | — Νὰ σ'τὰ ποῦμε

σένα πρώτα | πὺν σὲ ἡῦραμε στήν πόρτα, | κ' ἐξ ὑστέρου τῆς κυρᾶς μας | καὶ τῆς
ρουσοπέρικας μας. | Κάτω σ' ἓνα περιβόλι | δάφνη καὶ μηλιὰ μαλώνει. | — Δάφνη,
πῆρες μου κλωνάρι, | νὰ μὲ πάρῃ τὸ ποτάμι, | νὰ μὲ πάῃ τὴ Δύση - Δύση | κάτω
στὴ γυαλέρνια βρύση κτλ.

Ποῦ τὰ Ρουσάλια γίνονται κατ' ἄλλην ἡμέραν τῆς Διακαινησίμου;

5. Χοροί, γεύματα ἐξοχικὰ καὶ διασκεδάσεις.

Εἰς τὸ Βασιλίτσι Πυλίας «χορεύουν στὸ πλάτωμα τῆς ἐκκλησιᾶς ἀπὸ τὴν
αὐγὴ ὥστε νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος. Θὰ χορέψουν ὅλοι, καὶ οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιά.
Ὁ παπᾶς θὰ κάνῃ πρῶτος τὴν ἀρχή, θὰ χορέψῃ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη κ' ὕστερα θὰ
στηθοῦν τρεῖς - τέσσερεις χοροί, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἄντρες κ' ἓνας ἀπὸ τὶς γυναῖκες».

3. Ἡ Τρίτη τῆς Λαμπρῆς.

Ἐξοδος εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ γεῦμα. Ἀγερμοὶ χωρικῶν εἰς τὰς πόλεις ἀξίωμα
παιδίων. Ποῖον τὸ ὄνομα τοῦ ἀγερμοῦ αὐτοῦ;

4. Ἡ Τετάρτη τῆς Λαμπρῆς.

Ἀρχίζει «τὸ βότανο», δηλ. τὸ ἐξβοτάνισμα τῶν σπαρτῶν. Ἀπαγόρευσις ὠρι-
σμένων ἐργασιῶν κτλ.

5. Ἡ Πέμπτη τῆς Λαμπρῆς.

Χορὸς διὰ τὸν μετριασμόν τοῦ βορρᾶ (ἀρχ. βορεασμοί). Ποῦ γίνεται καὶ
ποῖος προεξάρχει τοῦ χοροῦ τούτου;

Π.χ. οἱ Καρύστιοι «πᾶσαν Πέμπτην τριῶν ἐβδομάδων μετὰ τὸ Πάσχα ἐορ-
τάζουν, ὅπως πέσῃ ὁ βορρᾶς, ὁ ὁποῖος ἐν Καρύστῳ πνέει σφοδρότατος καταστρέ-
φων ἀμπέλους, ὀπώρας, σιτηρά, δένδρα κλπ. Κατὰ δὲ τὸ παράλιον τῆς Φιλάγρας,
ὅπου ναὸς τῆς Παναγίας, τὴν Πέμπτην τῆς Διακαινησίμου πανηγυρίζουν οἱ κάτοι-
κοι τῶν πέριξ χωρίων εἰς ἀποδίωξιν τοῦ ἀνέμου. Πρὸβλ. τὸν χορὸν τοῦ κυρ-Βοριᾶ
τοῦ χωρίου Ἀρτεμώνα τῆς Σίφνου, τὸν ὁποῖον χορεύουν μετὰ τὸν Ἑσπερινὸν
τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς.

Ἀπαγορεύσεις πρὸς ἀποσόβησιν πτώσεως χαλάζης. Π.χ. δὲν μπαίνουν
στ' ἀμπέλια, δὲν γνέθουν ὅσες ἔχουν ἀμπέλια καὶ δένδρα, φοβούμεναι τὴν χάλαζαν
(Γύθειον). Δὲν πᾶνε στὰ χτήματα, γιὰτὶ κουφαίνουν οἱ καρποί, δὲν ψωμώνουν.

6. Παρασκευὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Ὄνομα: ἡ Ζωοτόκοπη (Κάρπ.) κλ.

Πανήγυρις, λιτανεία, μέγας χορὸς. Προσκύνησις ἁγιασμάτων. Ἀφιέρωσις
εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν λαμπάδων τοῦ Πάσχα.

7. Τὸ Σάββατον τοῦ Πάσχα.

(Τὸ Νιωσάββατο (Κίος), τὸ Μαυροσάββατο (Ἀδραμύτιον), τὸ Ἀσπροσάββατο (Μέτραι Θράκ.). Ἐπίσκεψις νεκροταφείων, διανομὴ κουλλουρίων καὶ κόκκινων αὐγῶν εἰς μνήμην τῶν νεκρῶν. Π.χ. εἰς τὴν Κίον τῆς Βιθυνίας τὴν Παρασκευὴν τοῦ Πάσχα, ὅσοι ἔχουν κορίτσια ἢ ἀγόρια πεθαμένα μέσα στὸ χρόνον ζυμώνουν τσουρεκάκια καὶ βάφουν κόκκινα αὐγά. Στὴ μέση κάθε τσουρεκάκι ἔχει ἓνα κόκκινο αὐγό. Τὸ Σάββατο πρωὶ ἓνα κορίτσι παίρνει ἓνα μεγάλο δίσκο γεμᾶτο τσουρεκάκια, σὲ κάθε τσουρεκάκι καρφώνει ἓνα λουλοῦδι, γαρύφαλλο, τριαντάφυλλο, καὶ κατόπιν τὰ μοιράζει στὰ σπίτια ὅλων ὅσοι ἀκολούθησαν τὴν κηδεία.

Προλήψεις: Τὸ ἀσπροσάββατο λούζονται, γιὰ ν' ἀσπρίσουν (Μέτραι Θράκ.).

8. Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ (Ξώλαμπρα, Ἀντίπασκα).

Τέλεσις πανηγύρεως, λιτανεία, χοροί. Ἄλλαι συνήθειαι. Π.χ. εἰς τὰς Μέτρας Θράκης «τὸ ἀδίπασκα ὅ,τι κερὶ ἀπόμκε ἀπὸ τ' βασκαλιά, τὰ παγαίν' νε καὶ τ' ἀνάφτ' νε στὴν ἐκκλησιά».

9. Δευτέρα τοῦ Θωμᾶ.

Ὄνομα τῆς ἐορτῆς: Τῆς Παναγίας τῆς Ρευματοκρατούσας (Μέτραι Θράκης, ὅπου ἐγένετο πανήγυρις καὶ ἀγῶνες πάλης), ἢ τοῦ Μαιμουνοῦ, γιὰτὶ ὁποῖος βοσκὸς φάη τὴν ἡμέραν αὐτὴ τυρὶ γῆ γάλα, βγάνει μαμουνία στὰ μάτια καὶ μαμουνοῦνε καὶ τὰ ὀζὰ στὸν κῶλο. Ἀνὲ φάη αὐγό, κάνουνε φοῦμες (=πονέματα) τὰ ὀζὰ στὰ πόδια» (Κατσιδόνι Κρήτης).

Ἐπανάληψις ἐργασιῶν· ξαναρχίζουν οἱ γυναῖκες νὰ γνέθουν (ἀδραχτανάσταισις Αἶνος), ἀφιερώνουν τὸ νέο ἀδράχτι εἰς τὰ εἰκονίσματα (Ἀθῆναι, Ἑβδομάς Α' 56).

ε) Ἀπὸ τοῦ ἀγίου Γεωργίου μέχρι τέλους Μαΐου.

1. Τοῦ ἀγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου).

(α) Ἑθιμα τῆς παραμονῆς.

1. Λιτανεία μετὰ τὸν Ἑσπερινόν, περιφορὰ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἀγίου πέριξ τῆς ἐκκλησίας ἢ καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ κατόπιν μεγάλος χορός. Τὸ τραγοῦδι τοῦ ἁγ. Γεωργίου. Γίνονται τότε καὶ «ἐγκαίνια» ὁλοκλήρου τοῦ χωρίου; Π.χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν (Παρνασσ.) «μετὰ τὸν Ἑσπερινὸ βγάζουν τὴν εἰκόνα μὲ λάβαρα, τήνε φέρνουν μιὰ γύρα τὸν Ἀη Γιώργη (τοῦτέστιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου) καὶ μετὰ γκαινιάζουν ὅλο τὸ χωριό. Ἀφοῦ πᾶνε ὅλοι καὶ ἀνασπαστοῦν, ἀρχίζει ὁ χορὸς

μὲ τούμπανα καὶ καραμοῦζες. Ἀρχίζουν πρῶτα οἱ γερόντοι καὶ χορεύουν τραγουδώντας τὸ «Πανηγυράκι». Κάθε μπροστέλλα (τ. ἔ. ἑξαρχος τοῦ χοροῦ) ποὺ θὰ μπῇ ἀρχινάει τὸ τραγοῦδι τὸ «Πανηγυράκι», ἔστω κι ἂν πῇ ἔπειτα ἄλλο τραγοῦδι. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔχουν κόψει τὸ νερό, καὶ τὴν ὥρα ποὺ λέν: «Ἀπόλα, δράκο μ', τὸ νερὸ νὰ πιῇ τὸ πανηγύρι», ἀπολᾶν πάλι ἀπ' τὴ δεξαμενὴ τὸ νερό». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζονται ταῦτα; Πιάνεται εἰς τὸν χορὸν καὶ ὁ παπᾶς; Χορεύουν καὶ ἓνα γῦρο στὴν ἐκκλησία; Εἰς τὸν Δρυμὸν Μακεδονίας γίνεται περιφορὰ τῶν εἰκόνων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν οἰκιῶν εἰς τοὺς ἀγρούς. Αἱ εἰκόνες στολίζονται μὲ στάχυν καὶ οἱ ἱερεῖς εὐχονται ὑπὲρ εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς κλ.

2. Πυραΐ. Ὄνομα αὐτῶν. Π.χ. οἱ κάρες τοῦ Ἀη Γιωργιοῦ, πυραὶ ἀναπτόμεναι τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς ἐν Σύμῃ. Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζονται αὗται καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἀνάπτονται;

3. Πότισμα τοῦ ἀλόγου τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἐν παραδείγμα: Εἰς τὸ Κωστὶ Θράκης «τὸ βράδυ, ξημέρωμα τὸν ἁη Γιώργη, ἡπαίοναμε νερὸ μὲ ντὴ βρύση πὲ τὰ ποτήρια καὶ πηγαίναμε στὴν ἐκκλησία. Τὸ βάναμε πεκάτ' πὲ τὸν ἁη Γιώργη γιὰ τὰ ζῶγα».

4. Μαγικαὶ πράξεις ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν κλοπὴν τοῦ γάλακτος ξένων ἀγελάδων, γινόμεναι τὴν νύκτα πρὸς τὴν 23ην Ἀπριλίου: κοπὴ τεμαχίου ξύλου ἀπὸ τὸ κατώφλιον τοῦ γείτονος, τοῦ ἔχοντος καλυτέρας ἀγελάδας, κατὰ μαγικὸν τρόπον (γυμνός, ἀμίλητος κττ.).

(β) Ἔθιμα τῆς 23ης Ἀπριλίου.

1. Πρωϊνὴ μετάβασις γυναικῶν καὶ κορασίων εἰς τὴν βρύσιν πρὸς ὕδρευσιν, στολισμὸς τῶν λαγήνων μὲ πρασινάδα καὶ ἄνθη, καθὼς καὶ τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν. Σταύρωμα τῶν θυρῶν μὲ πρασινάδα κτλ. Π.χ. εἰς τὸν Ναίμουνα (Αἷμου) «τ' Ἀη Γιωργιοῦ (καὶ τὴν Πρωτομαγιά) παγαίν'νε τὰ κορίτσια νυχτίτσα στὸ νερό, κόβνε πρασινάδα καὶ βάν'νε στὰ μπακίρια καὶ στὶς πόρτες τοῦ σπιτιοῦ. Κάν'νε καὶ σταυρὸ πὲ τὸ πρασινάδ' στὴν ὁξω πόρτα (πρασινίζ'νε τὴν πόρτα). Στ' ἀχίρ', γελάδια, βόδια ἅμα νῆχ' κανεῖς, παίρν' πὲ τὸ δάχλο κουμπριγιὰ καὶ κάν' σταυρὸ στ' ἀχιριοῦ τὴν πόρτα κεῖν' τὴ μέρα».

2. Πρωϊνὴ ἔξοδος τῶν γυναικῶν εἰς τὴν ἐξοχήν: κύλισμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς χλόης, κατασκευὴ στεφάνων κλ. Ποῦ ἡ ἡμέρα αὕτὴ ἑορτάζεται ὑπὸ τῶν γυναικῶν ὡς Πρωτοχρονιά; Ποῖα τὰ σχετικὰ ἔθιμα; Δύο παραδείγματα:

Εἰς τὸ Κωσταράζι (Καστορίας), ἀφοῦ πάρουν νερὸ ἀπ' τὴ βρύση (οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια) πᾶνε στὰ χωράφια καὶ τυλίγονται στὶς πρασινάδες: παίρνουν τοῦ

Μάη τὴ δροσιά, φέρουν καὶ Μάη (δηλ. πρασινάδες) καὶ βάζουν γιὰ καλὸ στὶς πόρτες, στὰ παράθυρα. Εἰς τὴν Μεσημβρίαν «τ' Ἀη Γιωργιοῦ τὸ εἶχαμε Πρωτοχρο- νιά. Σκώνμαστας τὸ πρωῒ (οἱ γυναῖκες), προμὴ νὰ βγῇ ὁ ἥλιος καὶ πηαίναμε πίσ' στὸ Κουμούλ' (ὕψηλὸν ὄχθον ἐπὶ τῆς παραλίας). Πρῶτα θὰ κυλιντροῦξ' με τ' αὐγὰ τὰ κόκκινα. Ἐκεῖ στὸ Κουμούλ' ἦταν κατήφορος· ἢ μιὰ ποπάν' ἢ ἄλλ' ποκάτ' οἱ γυναῖκες κυλιντρούσαμε τ' αὐγὰ καὶ λέγαμ' : Νὰ μπῇ ὁ καλόχρονος, νὰ βγῇ ὁ κακό- χρονος ! » Ἐπειτα θανά τὰ πάρ' με στὰ χέρια μας, νὰ τὰ κόψ' με, νὰ τὰ μοιράσ' με. Ὑστερα πιάν' μαστας στὸ χορό. Θανά πάρμε τὶς πέρδικες στὰ χέρια. Κάθε γυναῖκα τὴ γόγκινη δὴ βέμπτ' ἔκανε τὴ βέρδικα πὲ τὸ ζυμάρ' — ἔθετε ἓνα ἄσπρο αὐγὸ πὰν' στὸ κεφάλ' κ' ἓνα κόκκινο αὐγὸ στὴ μέσ' — Βασιτούσαμε τὶς πέρδικες, ἢ μιὰ πεδῶ, ἢ ἄλλ' πεκεῖ καὶ χορεύαμε. Θάν' ἀρχινήσαμε πὲ τὸ τραβοῦδ' τ' ἄη Γεωργιοῦ : Ἡ μέρα ἢ σημερινὴ κτλ. Μετὰ μὲ τὸ Κουμούλ' θανά πᾶμε στὴν Ἀγιανάληψη. Θανά γένη ὁ χορὸς πὲ τὰ ὄργανα μέσ' στὴν αὐλὴ τῆς Ἀγιανάληψης — μόνον γυναῖκες πάλε — Ὅσο νὰ χτυπήσ' ἢ καμπάνα τῆς Ἐκκλησίας, τελείωνε ὁ χορὸς. Ὑστερα ἢ καθαμιὰ θανά πάη σπίτι δης, νὰ πάη τ' ἀρνὶ στὴν Ἐκκλησίαν, νὰ τὸ διαβάσ' ὁ παπᾶς κ' ἔπειτα νὰ τὸ πάη στὸ σπίτι νὰ τὸ σφάξουν, νὰ τὸ εἰσιμάσ' γιὰ τὸ φούρνο».

3. Θυσία ἀρνῶν (κουρμπάνι) εἰς ἐκκλησίαν εὐχῆς (ἀπὸ τάμα) ἢ προσφορὰ αὐτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρὸς πώλησιν ἢ πρὸς θυσίαν.

Γένος καὶ χρῶμα τοῦ θύματος. Εὐλόγησις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἱερέως, σφαγὴ αὐτοῦ καὶ παρατηρήσεις κατ' αὐτήν. Σταύρωμα τοῦ μετώπου καὶ τῶν παρεῖων τῶν παιδίων διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἀρνίου. Διανομὴ τεμαχίων κρέατος (ὠμοῦ ἢ ἐψημένου), τυροῦ κτλ. Π. χ. εἰς τὸν Πόντον «τ' Ἀεργί' συνήθιζαν νὰ προσφέρουν εἰς τὴν ἐκ- κλησίαν γουρπάνια, συνήθως κριοῦς, οἱ ὅποιοι ἐπωλοῦντο πρὸς ὄφελος τοῦ ναοῦ. Εἰς παλαιότερους καιροὺς τὸ γουρπάνι (τὸ θῦμα) περιεφέρετο πέριξ τοῦ ναοῦ τρεῖς, αἵματώνετο τὸ αὐτί του καὶ μὲ τὸ αἷμα ἠλείφοντο αἱ τέσσαρες γωνίαι τοῦ ναοῦ καὶ κατόπιν ἐθυσιάζετο καὶ τὸ κρέας ψηνόμενον ἐμοιράζετο εἰς τὸ ἐκκλησίασμα. Σπα- νίως προσεφέροντο καὶ μεγάλα ζῶα, ὡς μοσχάρια, βόες κλ.». Εἰς τὸν Ναίμονα «τ' Ἀηγιωργιοῦ, ὅποιος ἔχ' τάμα καὶ κεῖνος πῶχ' ἀρνιά, σφάζ' κουρμπάν' ἓνα ἀρνὶ ἀρσενικὸ καὶ τὸ σφάζ' ποκάτ' πὲ τὸ εἰκόνισμα, στὸν τοῖχο, καὶ κοιτάζει τὰ αἶματα νὰ δγιοῦμε, θὰ γίν' Ἀηγιώργ'ς ; Ἀμα γέν' Ἀηγιώργ'ς πὲ τ' ἄλογο, πὲ τὸ κοντάρ' τ', τό' χνε σὲ καλό, θὰ γέν'ν τὰ πρόβατά τ' καλά. Γιὰ τὰ πρόβατα τὸ κάμνε. Καὶ κεῖνο τὸ ἀρνὶ τὸ μοιράζειν εἴτε ψημένο εἴτε καὶ ἄψητο. Τὸ σκροποῦνε στὰ σπίτια· βάν'ν ἓνα κομμάτ' κουλίκ' κ' ἓνα κομμάτ' κρέας κ' ἓνα σκόρδο πράσινο ποπάν' καὶ τὸ στέρν'νε στὰ σπίτια τὰ συγγένια καὶ στὴ γειτονιά. Κεῖνο τὸ αἷμα στὸν δοῖχο τοῦχανε σαράντα μέρες».

4. Προσφοραὶ ἄρτων καὶ γάλακτος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εὐλόγησις αὐτῶν καὶ διανομὴ εἰς τὸ ἐκκλησίασμα. Π.χ. εἰς τὸ Κωστὶ (Θράκης) «τ' Ἀγιωργιοῦ οἱ γεωργοὶ θανά κάνουν πέντε ἄρτ', κεῖνοι πού 'χαν ζῶα θανά κάνουν ξυνὸ γάλα καὶ θανά τὰ στείλουν στὴν ἐκκλησία νὰ διαβαστοῦν, ὠφέληση γιὰ τὰ ζῶγα».

5. Ἡ πανήγυρις τοῦ ἁγίου Γεωργίου: Λιτανεΐα, ἀγῶνες δρόμου, ἵπποδρομιῶν, πάλης κλπ. μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἔπαθλα διὰ τοὺς νικητάς, χοροί.

Π.χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν (Παρνασσ.) «τὸ πανηγύρι κρατᾷ τρεῖς ἡμέρες. Μετὰ τῇ λειτουργίᾳ γίνεται τὸ τρέξιμο τῶν γερόντων. Οἱ γέροντες πᾶνε στὸ στάδιο καὶ παραβγαίνουν κι ὅποιος πάει πρῶτος παίρνει ἓνα ἄρνι. (Τὸ στάδιο εἶναι ἀπότομος κοῖλος κατήφορος, γεμᾶτος κροκάλες. Τρέχουν ἀπὸ κάτω πρὸς ἐπάνω ξυπόλυτοι· ἐπάνω εἶναι τὸ ἄρνι ἢ τὸ κριάρι, βραβεῖον τοῦ νικητοῦ, διδόμενον ὑπὸ τῶν κτηνοτρόφων γιὰ τὸ καλὸ τῶν ποιμνίων. Ἀνακοίν. Α. Κεραμοπούλλου). Τῇ δευτέρῃ μέρᾳ γίνεται τὸ πῆδημα καὶ τὴν τρίτῃ μέρᾳ ἡ πάλη καὶ ἡ σφαιροβολία· σηκώνουν καὶ βάρος τότε. Μετὰ τοὺς ἀγῶνες γίνεται χορὸς καὶ κατόπιν βγάζουν τὴν εἰκόνα, ἀφοῦ πέση τὸ κανόνι. Ἔρχονται ἓνα γῦρο στὸ χωριὸ καὶ ἔπειτα μπαίνουν πάλι μέσα, ἀφοῦ πέση πάλι τὸ κανόνι». Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, Μεσσηνίαν, Αἰῶνον «παρὰ πλάτῃ τ' ἄλογα. Μετὰ τῇ λειτουργίᾳ βάνουν σ' ἓνα μακρινὸ μέρος μιὰ κούλλουρα καὶ παρατρέχουν μὲ τ' ἄλογα οἱ νέοι, ποῖος θὰ τὴν πρωτοπάσῃ. Αὐτὸς θὰ τὴν κόψῃ κομμάτια καὶ θὰ δώσῃ σὲ ὅλους, ὅσοι παρατρέξανε μαζί του». Στοῦ Μπάστα Μεσσηνίας οἱ Ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας ὀρίζουν βραβεῖα: σέλλες, χάμουρα, ντουφέκια. Εἰς τὴν Αἶνον καὶ Μεσημβρίαν νικητῆς εἰς τὴν πάλιν ἀνεγνωρίζετο ὁ νικήσας τρεῖς κατὰ σειρὰν ἀντιπάλους. Ποία ἡ συνήθεια ἄλλου;

6. Ζύγισμα ἀνθρώπων καὶ κούνιες. Μὲ ποίας προλήψεις συνδέονται τὰ ἔθιμα αὐτά; Π.χ. εἰς τὴν Μεσημβρίαν «τ' Ἀη Γιωργιοῦ ζυγιάζονται, κἀν' νε καὶ κούνιες στὰ δέντρα καὶ κουνιοῦνται τό 'χνε σὲ καλό». Εἰς τὴν Ζαγορὰν συνηθίζουν ὅλοι νὰ κουνιῶνται, τοῦλάχιστον τρεῖς φορὰς ἕκαστος λέγων συγχρόνως: «Ἐγὼ στὸ χωριὸ καὶ τὰ φίδια στὸ βουνό».

7. Ποιμενικὰ ἔθιμα. Πρόσκλησις συγγενῶν καὶ φίλων εἰς τὴν στάνην καὶ ἐστίασις αὐτῶν. Διανομὴ τεμαχίων κρέατος καὶ τυροῦ εἰς γείτονας καὶ συγγενεῖς (Ἀηγιωργίτης = ἄμνός σιτευτός, προωρισμένος διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγ. Γεωργίου). Π.χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «κάθε στιανολόγος ἔσφαζε τ' Ἀη Γιωργιοῦ ἓνα ἄρνι ἢ κατσίκι (τὸν ἀηγιωργίτην), ἔπηζε γιαοῦρτι, τυρί, ἔκανε γαλόπιττες καὶ καθόντασε οὔλοι μαζί οἱ στιανολόοι μὲ τοὺς κουμπάρους τους καὶ γλεντάγανε. Τὸ μεσημέρι θὰ ἔρχότανε καὶ ὁ παπᾶς, θὰ πέραγε ἀπ' οὔλες τὶς στάνες νὰ χαιρετήσῃ. Τοῦ παπᾶ

τοῦ εἶχανε φυλαμένη πάντα τὴν πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ. Ἀπὸ τὸν ἀηγιωργίση δὲν ἔπρεπε νὰ μείνῃ τὴν ἄλλῃ μέρα. Ὅσα κομμάτια δὲν τρώγανε, τὰ μεράζανε στοὺς κουμπάρους νὰ τὰ πάρουνε μαζί τους». Παρακλήσεις (θυμιάματα, λειτουργίαι) καὶ τάματα εἰς τὸν Ἁγ. Γιώργην διὰ τὴν ἀνεύρεσιν ἀπολεσθέντων προβάτων, βοῶν κλ.

8. Μαγικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι πρὸς ἀποτροπὴν κακῶν ἀπὸ τῆς μάνδρας. Ἐν παραδείγμα: «Ὁ τζομπάνος τὸ βράδ' τ' Ἁγ. Γιωργιοῦ, ἅμα χωρίσ' τὰ πρόβατα, θὰ τὰ βάλ' σ' ἀγίλ' (=μάδραν), θὰ πάρ' ὕστερα μιὰ χουφτιά κεχρί, θὰ τὸ ρίξ' ὁλόγυρα στὸ μαντρί καὶ νοματίζ' : ὅποιος εἶναι νὰ πάρ' τὸ μαζούλ' (=εἰσόδημα) νὰ μετρήσ' πρῶτα τὸ κεχρί κ' ὕστερα νὰ πάρῃ τὸ μαζούλ'. Βάνουνε ὕστερα στὴν πόρτα τὰ μιτάρια καὶ τὸ ξυλόχιτενο καὶ περνοῦνε τὰ πρόβατα ἑποικίως καὶ ἀραδίζουνε ἑποικίως, γιὰ νὰ μὴ μπορῇ νὰ τὰ πειράξῃ κανένας, καὶ νοματίζ' νε : «ὅποτε μπορέσ' νὰ μετρήσ' αὐτά, τότε νὰ τὰ πάρ'». Ὁ παπποῦς μ' ἦταν τζομπάνος κ' ἡ μητέρα μας τὰ ἔκαμνεν αὐτά».

9. Προλήψεις σχετικαὶ μὲ τὴν ἑορτήν. Π.χ. εἰς τὴν Κίον «τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγ. Γεωργίου συλλέγουν τὰ χαμόμηλα (τ' Ἁγ. Γιωργιοῦ τὰ πουλούδια), διότι νομίζουν ὅτι μόνον, ἂν τὰ συνάξουν τὴν ἡμέραν αὐτήν, τότε τὰ χαμόμηλα ἐνεργοῦν».

10. Ἐναρξίς θερινοῦ ἑξαμήνου καὶ γενικῶς τοῦ ἔτους διὰ τὴν σύναψιν συμβάσεων ἐργασίας (πρόσληψιν ὑπηρετῶν (ψυχογιῶν), πιστικῶν, ἀγροφυλάκων, ἱερέων κλπ.). Π.χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «Οὔλα τὰ πράματα τὰ συμφωνάγανε ἄλλοτες μὲ τ' Ἁγ. Γιωργιοῦ. Χρήματα ἂν παίρνανε δανεικά, θὰ τὰ δίνανε πίσω τ' Ἁγ. Γιωργιοῦ, ἂν παίρνανε ψυχογιό, θὰ τότε πλερώνανε τ' Ἁγ. Γιωργιοῦ, κι ἂν τοὺς ἔκανε, τὸν κρατήγανε, ἂν δὲν τοὺς ἔκανε, παίρνανε ἄλλον. Γι' αὐτὸ λέμε : «Τ' Ἁγ. Γιωργιοῦ πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου». Πρβλ. Ἐμβατικιάστηκε ὁ παπᾶς τ' Ἁγ. Γιωργιοῦ».

2. Τοῦ ἁγίου Μάρκου (25 Ἀπριλίου).

Ἑορτὴ γεωργικὴ: δὲ ζεύουν ἀλέτρι, δὲ βαροῦν τσαπισιὰ σὲ χωράφι (Αἰτωλ.) Ἀποδιοπόμπησις ὄφεων κλ. μὲ κτυπήματα χαλκωμάτων καὶ ἐξορκισμούς: π.χ. «Μᾶρκο, Μᾶρκο, μάρκωσέ τα | κι Ἁγ. Γιώργη, τύφλωσέ τα ἢ Μέσα γειά, μέσα χαρὰ | ὅξω φίδια καὶ γκουστέρες».

3. Μάιος.

1. Ὄνόματα: Καλομηνᾶς (Κοτύωρα) κλ.

2. Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι γενικαὶ τοῦ Μαΐου. Παροιμίαι, εὐχαί

κατάραι. Π. χ. «*ἡ ὥρα τοῦ Μάη νὰ σ' εὕρη!*», γιατί, λέγουν, αὐτὸς ὁ μήνας ἔχει πολλές κακὲς ὥρες (Καστελλόριζον). "Ερθεν κι ὁ Καλομηνᾶς | γάλαν φά' ὄνταν πει-
νᾶς (Κοτύωρα). Προβλ. τὴν δοξασίαν, ὅτι «*τὸ γάλα τὸν Καλομηνᾶν καθαρίζ' τὸ*
γαῖμα». Δι' αὐτὸ καὶ συνηθίζουν τὸν Μάϊον νὰ παίρνουν αἷμα μὲ τὶς βδέλλες· τὸ
 θεωροῦν καλὸ γιὰ τὴν ὑγεία. Τὸν Μάϊον δὲν κόβγουν ροῦχα οὔτε παντρεύονται,
 διότι «*τοὺς παίρνει ὁ Μάης*». Προβλ. «*ὁ γάμος ὁ μαγιάτικος πολλὰ κακαποδίδει*»
 (Κρήτη). Καὶ νὰ ταξιδέψη κανεὶς τὸν Μάϊον δὲν εἶναι καλὸ. "Αν μπῇ ὁ Μάης τὸ
 Σάββατο, εἶναι κακό· τὸ λέει καὶ ἡ παροιμία: «*Σάββατο ἐμπαίν' ὁ Μάης; Σάβ-*
βαρα πολλὰ στὸν Ἄη (= Ἄδη, Κάρπαθος). Τὸν Μάϊον «*δὲ φυτεύουν λουλούδια*
οὔτε μεταφυτεύουν τίποτε· εἶναι κακό· θὰ πεθάνη ὅποιος τὰ φυτεύει καὶ θὰ τοῦ τὰ
βάλουν στὴν κάσσα του» (Κάρπαθος). «*Καὶ σκούπα καὶ ροῦχα δὲν ἀγοράζουν*».
 (Κρήνη Μ. Ἀσίας).

4. Πρωτομαγιά.

(α) "Εθιμα τῆς παραμονῆς (30^η Ἀπριλίου).

1. "Εξοδος εἰς τοὺς ἀγρούς ἢ τοὺς κήπους, κατασκευὴ στεφάνου ἢ ἀνθοδέσμης (Μάης). Ποῖα ἄνθη καὶ φυτὰ ἐκλέγουν πρὸς τοῦτο; (ἢ κοινὴ τῶν ὀνομασία, ἢ ἀποδιδομένη εἰς αὐτὰ ἰδιότης καὶ σημασία). Τί τραγουδοῦν, ὅταν τὰ μαζεύουν; Πότε ἀναρτᾶται ὁ Μάης εἰς τὴν θύραν ἢ τὸν ἐξώστην τῆς οἰκίας; τὴν νύκτα (ἀφώτηγα) ἢ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ὅταν ἐπιστρέφουν ἐκ τῆς ἐξοχῆς; Ποῖαι αἱ σχετικαὶ δοξασίαι; Ἔως πότε μένει ἐκεῖ κρεμάμενος ὁ Μάης;

Π. χ. εἰς Ρεῖσδερε Σμύρνης «*τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς πηγαίναμε στὴν ἐξοχὴ κ' ἠκόβγαμε ἀπὸ ὅλα τὰ πράματα πού 'χουν καρπό: σιτάρι, κριθάρι, σνκιά μὲ σῦκα, σκόρδο, κρομμύδι, ἀμυγδαλιὰ μὲ τ' ἀμύγδαλα, ροδιὰ μὲ τὸ ρόδι καὶ τὰ κρεμούσαμε στὴν πόρτα ἀποπάνω. Αὐτὸς εἶν' ὁ Μάης καὶ τὸν ἔχομε κρεμα-
 σμένο ὥς τ' Ἄη Γιαννιοῦ τοῦ Θεριστῆ. Τότε τὸν βγάζομε καὶ τὸν ρίχτομε στὴ φου-
 νάρα*». Εἰς τὰς Κυδωνίας σὲ κάθε στεφάνι ἔβαζαν κ' ἓνα σκόρδο γιὰ τὴ βασκανία, κ' ἓνα ἀγκάθι γιὰ τὸν ἐχθρὸ κ' ἓνα στάχυ, γιὰ νὰ φέρῃ εὐφορία. Εἰς Ἀγιάσον «*κάνανε στεφάνια ἀπ' ὅλα τὰ λουλούδια καὶ βάζανε μέσα δαιμοναριά, ἓνα ἄγριο χόρτο μὲ πλατιὰ φύλλα καὶ λουλούδια κίτρινα, γιὰ νὰ δαιμονίζωνται γοῖ γαδροί. Εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «κρεμᾶνε ἀφώτηγα ἀπὸ τὰ παράθυρα στάχυα, παπα-
 ροῦνες, μποτοίκια, σκόρδα γιὰ τὸ μάτι*». Εἰς τὴν Σέριφον «*ἀποβραδὶς κρεμοῦν στὴν πόρτα στεφάνι ἀπὸ λουλούδια καὶ τσουνκνίδα, σκόρδο δλάκαιρο, κορφὲς κρι-
 θάρι*», εἰς τὴν Σύμην «*δέσμην ἐκ κλώνου ἐλαίας, ἀκάνθης τινός, φύλλον μαύρης σνκῆς καὶ κλώνου ἀμᾶ*».

2. Κτυπήματα γυναικῶν με κλάδους ἢ χόρτα. Π.χ. εἰς τὴν Λέσβον τὴν παραμονὴν τῆς Πρωτομαγιάς αἱ γυναῖκες κτυποῦν ἢ μία τὴν ἄλλην με τσουκνίδα εἰς τὴν ράχιν, διὰ νὰ μακρύνουν τὰ μαλλιά τους.

3. Τρόποι καὶ μέσα ἀποτροπῆς κακοῦ ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ἀπὸ τὰ παιδιά καὶ πρὸς ἐπίτευξιν εὐτυχίας.

Π.χ. εἰς τὴν Ἀνατ. Κρήτην «*κάνουνε με κατράμι ἓνα σταυρὸ στὸ πορτομάγουλο τῆς πόρτας, γιὰ νὰ μὴν πιάνη τὸ σπῖτι μάτι*». Εἰς Ἀγιάσον (Λέσβου) «*ἀποβραδὶς κάραν σταυροὺς πὰ στὴ βόρτα ᾗ τὸ μέλ' γιὰ νὰ περνοῦν γοῖ γαβροὶ καὶ νὰ κολλοῦν*». Εἰς τὸν Πόντον (Ἀμισὸς) «*κρεμοῦν σταυροὺς ἀπὸ ἄνθη εἰς τὰς καπνοδόχους, τὰ ἀνώφλια τῶν θυρῶν, τὰ ἐνδύματα τῶν παιδιῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ράπτουν ἐντὸς παννίου καὶ τεμάχιον ἄρτου τῆς Μεγ. Πέμπτης*». Εἰς Ρεῖσδερε «*τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς ράβαμε στὸ φουστανάκι τοῦ παιδιοῦ ἓνα σκόρδο κ' ἓνα γαρύφαλλο καὶ τοῦ τὰ βγάσαμε τὸ πρωί, γιὰ νὰ μὴν τὰ πιάσῃ ὁ Μάης τὰ παιδιά, νὰ ναι σὰν τὸ σκόρδο καὶ σὰν τὸ γαρύφαλλο*».

4. Ἀποδιοπόμπησις ὄφρων, ποντικῶν, ψύλλων καὶ ἄλλων ζωῶν. Π.χ. εἰς τὴν Ἑπειρὸν τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῆς 1^{ης} Μαΐου τὰ παιδιά περιερχόμενα τοὺς κήπους κρούουν χαλκᾶ σκεύη τοῦ μαγειρείου λέγοντα: «*Ὁ ξωφύλλος καὶ ποντίκι, | μέσ' ἀπὸν με τὸ κατοῖκι*».

(β) Ἑθιμα τῆς 1ης Μαΐου.

1. Τί τρώγουν μόλις ἐξυπνήσουν; (Μιὰ μπουκιά ψωμί, ἓνα κουκκὶ φρέσκο ἢ σκόρδο, ἀντίδωρο τῆς Μεγ. Πέμπτης, λαμπροκουλλούρα ἢ μαγιοκουλλούρα, φυλαγμένη ἀπὸ τὸ Μ. Σάββατον κττ).

Τί φοβοῦνται μὴν πάθουν, ἂν τοὺς κομπώσῃ (ἢ τοὺς τσακίσῃ) ὁ γαῖδαρος, ὁ κοῦκκος κλ.; Π.χ. κατὰ τοὺς Ἀγιασιῖτες (Λέσβου), «*μόλις ἐξυπνήσῃς, πρέπει κάτι νὰ βάλῃς στὸ στόμα σ' : ἓνα σῦκο νὰ φᾶς κ' ἓνα βλαστὸ ᾗ τὸ κλῆμα καὶ ἀντίδωρο τῆς Μεγ. Πέμπτης, γιὰ νὰ μὴ σὲ κομπώσῃ γαῖδαρος*. Ἀμα γὰρ ᾗ γαῖδαρος καὶ τὸν ἄκουγες κ' ἤσουν νησιτικός, δὲν περνοῦσε λόγος σου. Λέγαμε: *κόμπωσέ σε γαῖδαρος καὶ δὲν περνᾷ ὁ λόγος σου*». Εἰς τὴν Σινώπην «*τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς εὔρισκαν ἐπὶ εἰδῶν ἄνθη, τριαντάφυλλα, βιολέττες, ἄνθη ροδακινιάς, μπουρνελιάς, ἐπὶ τέτοια τῆς ἐποχῆς· τὰ ἔβαζαν ὅλα σ' ἓνα βαθουλὸ δοχεῖο, πιάτο ἢ λεκάνη, ἔβαζαν καὶ καρύδια μέσα καὶ νερὸ καὶ τ' ἄφηναν ὅλη τὴ νύχτα. Τὸ πρωῒ, νύχτα ἀκόμη, ἐξυπνοῦσαν ὅλα τὰ ἄτομα τῆς οἰκογενείας καὶ ἔπιναν ἀπὸ λίγο καὶ ἔτρωγαν καὶ τὸ κάλαντο (=λαμπροκούλλουρο). Κατόπιν πήγαιναν στὸ Μάη».*

2. Μετάβασις πρωῒν ἢ εἰς τὴν βούσιν, στολισμὸς αὐτῆς με ἄνθη καὶ τάγισμα με βούτυρον, ὕδρευσις καὶ ἀνανέωσις τοῦ νεροῦ τῆς

οἰκίας μὲ καινούργιο (ἀμίλητο;) νερό, χρῆσις αὐτοῦ κτλ. Π.χ. «τὴν Πρωτομαγιά ἀδειάζουν ἀπὸ τὸ βράδυ τ' ἀγγεῖα· δὲν ἀφήνουν στάλα νερό μέσα. Τὸ πρωῒ, νύχτα, παίρνουν τὰ κορίτσια τὶς σιάμνες καὶ πᾶνε στὴ βρύση, τὴν ἀλείφουν μὲ βούτυρο, τὴ στολίζουν μὲ λουλούδια, παίρνουν νερὸ καὶ τὸ φέρνουν στὸ σπίτι. Μὲ τὸ νερὸ αὐτὸ βρέχουν τὶς καρδάρες, τὰ μποτινέλια (κάδους), ὅπου κοπανοῦν τὸ γάλα, καὶ τὰ πράματα στὸ παντρί. Βάζουν μικρὰ παιδιὰ καὶ τὸ κάνουν αὐτό, ποὺ εἶναι καθαρά» (Ἀγραφα).

3. Προσκόμισις πέτρας μαλλιαρῆς ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ραντισμὸς τῆς οἰκίας μὲ θαλασσινὸ νερό. Ποῖος ὁ σκοπὸς τῶν πράξεων τούτων;

Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην «τὴν Πρωτομαγιά πολλὰ πρωῒ, ἄβγαλτος ὁ ἥλιος, θὰ κατεβοῦνε στὸ γιαλό, νὰ γιομίσουν ἓνα μπουγιέλο θάλασσα καὶ νὰ βροῦνε μιὰ πέτρα μαλλιαρὴ καὶ νὰ τὰ φέρουν καὶ τὰ δυνὸ στὸ σπίτι. Τὴν πέτρα τὴ βάνουνε κάτω ἀπ' τὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ διώχνη τοὺς ψύλλους, καθὼς λένε. Μὲ τὴ θάλασσα ρεντᾶνε οὐλο τὸ σπίτι, καθὼς κάνουν μὲ τὸν ἁγιασμὸ τὴν Προπάγιαση. Βουτᾶνε μέσα ἓνα κλαράκι λιόφ'το καὶ ρεντᾶνε ἓνα γῦρο. Ρεντᾶνε τὰ κεφάλια τῶν παιδιῶν τους, οὐλες τὶς ἀγκωνές, γιὰ τοὺς ψύλλους».

4. Ἐξοδος προῖνῃ εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ τὰ κατ' αὐτήν: συλλογὴ ἀνθέων διὰ τὴν κατασκευὴν στεφάνου (ὥς καὶ κατὰ τὴν παραμονήν), ἀναζήτησις φυτῶν τινῶν ἢ ἀνθέων μὲ θαυμαστὰς ιδιότητάς. (Π.χ. κατὰ τοὺς Καλυμνίους ὁ ἀνοιχτομάτης ἢ γουρλομάτης, φυτὸν μὲ ἀκανθώδη φύλλα, «κάνει ἐκείνους ποὺ τὸ κρατοῦν ἀπάνω τους ἔξυπνους, γερούς καὶ τυχερούς». Τραγούδια τῆς Πρωτομαγιάς δημώδη.

Ὁ Μάης ἢ τὸ μαγιόξυλο: φαλλὸς ἐκ ξύλου ἢ πηλοῦ, στολισμένος μὲ ἄνθη καὶ χλόην. Χοροὶ καὶ κύλισμα γυναικῶν καὶ κορασίων ἐπὶ τῆς χλόης, νύφης αὐτῶν μὲ τὴν δρόσον τῆς πρωῒας, περὶζωσις τῆς ὀσφύος μὲ λυγαριὰν ἢ μολόχαν, ἐναγκαλισμὸς χονδρῶν δένδρων, κατάποσις μικροῦ πρασίνου καρύου. Διὰ ποῖον λόγον γίνονται ταῦτα; Π.χ. εἰς τὴν Μεσημβρίαν «οἱ γυναῖκες δὴ πρωτομαγιά γέντας παρέες-παρέες καὶ πήαιναν στοῦ κῦρ Ἀνεγνώστ' τ' ἀμπέλ' ἰποπίσ', στὸν πέτρινο δὲ μύλο. Θανά πάρ' καθαμιὰ τὰ φαγιά της, τὰ ψωμιά, τὰ ρυζόγαλα, νὰ πᾶνε ὅξω στὸ Μάιο, νὰ καθῆσιν νὰ φᾶνε, νὰ πιοῦνε, νὰ πιάσ'νε τὸ Μάιο. Στὸ δρόμο τραβουδούσανε «Καλῶς τονε τὸ Μάη...» καὶ μαζεύανε διάφορω εἰδῶ χόρτα, ὅσο νὰ βγιοῦνε πέρα στὸ ἰσιάδι, νὰ καθῆσ'νε νὰ φᾶνε. Μόνε γυναῖκες. Παιδιὰ μεγάλα δὲ δαίρνανε μαζί δους. Ἐπειτα σκῶντας καὶ χορεύανε, τραβουδούσανε κ' ἓνα: Καλόγερε τ' ἀδράχτια σου καὶ ἄλλα τραβούδια, ποὺ ἔλεγαν καὶ τὶς ἀποκριές. Σέρνουντας οἱ γυναῖκες πάν' στὸ πρασινάδ' κ' ἔλεγαν: Φάε, μ., χορτάρ' καὶ τὰ

κορίτσια: καὶ τοῦ χρόν' βηλάρα. Εἵχανε καὶ μιὰ βηλάρα (φαλλὸν) κανωμένη με κεραμιδόχωμα ἢ ξύλο, δὴ στολίζανε με πρασινάδες καὶ με λουλούδια καὶ δὴ σερβίριζε ἢ μιὰ στήν ἄλλην· δὴν εἵχανε ὁμορφα φκιαγμέν', τὸ σχῆμα καθαρὸ καθαρὸ· τὴν βάφανε κόκκινη καὶ δὴν λέγανε Μάιο». Ποῦ ἄλλου συνηθίζεται (ἢ ἐσυνηθίζετο ποτε) τὸ ἔθιμον τοῦτο; Εἰς τὴν Πέργαμον «τὰ κορίτσια πηγαίνοντας στήν ἐξοχὴ ἐμάζευαν δροσιὰ πάνω ἀπ' τὰ στάχυα καὶ τὴν ἔβαζαν στὸ στόμα τους, γιὰ νά 'ναι δροσερὲς ὅλον τὸ χρόνο». Μερικοὶ εἰς τὴν Λῆμνον «τὸν Μά, τὴν Πρωτομαγιά, κυλιένται μέσ' στὰ κ'θάρια, μέσ' στὰ χορτάρια, γιὰ νά 'ναι δροσινοί».

Εἰς τὴν Κοζάνην «κόπτουν λυγαριὰν καὶ τὴν τυλίσσουν περὶ τὴν ὀσφύν, διὰ νὰ γίνουν εὐλύγιστοι, ἀγκαλιάζουν χονδρὰ δένδρα, διὰ νὰ παχύνουν καὶ ζήσουν, ὡς ἐκεῖνα, πολλὰ ἔτη». Εἰς τὴν Περιστερὰν Θράκης «αἱ γυναῖκες τὴν Πρωτομαγιάν γονατίζουνσαι δαγκάνουν τρεῖς με χεῖρας ὀπίσω ἀπὸ χόρτον λεγόμενον χόρτον τῆς ζάλης καὶ λέγουν: Ἡ γνώμη στὸ κεφάλι κ' ἡ ζάλη στὴ γῆ». Εἰς τὸν Μέγαν Πλάτανον Λοκρίδος «τὴν ἡμέραν αὐτὴν οἱ πᾶσχοιτες ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ καταπίνουν μικρὰ πράσινα καρύδια, διὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ τὸ ξέστριμμα τοῦ ὀμφαλοῦ».

5. Ἀγερμοὶ παιδίων καὶ ἀνδρῶν περιάγοντων τὸν Μάιον. Τί κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας (μαγιόξυλο) καὶ τί τραγουδοῦν περιφερόμενοι ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν; Ποῦ ἀντὶ κυπαρίσσου ἢ κλάδου δένδρου περιάγουν ἄνθρωπον (ἄνδρα ἢ παιδίον) στολισμένον με ἄνθη καὶ στεφάνους; (τὸ Μαγιόπουλο, ἢ Πιπεριά κττ.) Κροῦσις κωδῶνων καὶ ἄλλαι πράξεις γινόμεναι κατὰ τὴν περιφορὰν. Ποία ἡ σημασία τοῦ ἐθίμου; Γίνονται καὶ μεταμφιέσεις καὶ μιμικὴ τῆς παρὰστασις; Λεπτομερὴς περιγραφή. Δῶρα διδόμενα εἰς τὸν Μάη.

Π.χ. Εἰς τὴν Πάργαν «ἀπὸ τὸ πρῶτ' τῆς Πρωτομαγιάς τὰ παιδιὰ γύριζαν τὰ σπίτια καὶ τραγουδοῦσαν τὸ τραγοῦδι τοῦ Μαΐου, στεφανωμένα με λουλούδια καὶ κρατῶντας στὰ χέρια τους μεγάλους κλώνους πορτοκαλιάς ἢ νεραντζιάς, γεμάτους ἄνθη. Ἐτραγουδοῦσαν: «Ἐμπῆκε ὁ Μάης, ἐμπῆκε ὁ Μάης, ἐμπῆκε ὁ Μάης ὁ μήνας, | ὁ Μάης με τὰ τριαντάφυλλα κι ὁ Ἀπρίλης με τὰ ρόδα. | Μάη μου, Μάη δροσερὲ κι Ἀπρίλη λουλουδάτε | Ἀπρίλη, ροδοφόρετε κτλ.

Εἰς τὴν Κέρκυραν περιάγουν κορμὸν τρυφεροῦ κυπαρισσιοῦ, ἴσιου καὶ φουντωτοῦ· τὸ ἔχουν σκεπασμένο με κίτρινες μαργαρίτες καὶ ἄλλα ἄνθη, τοῦ κρεμοῦνε κ' ἓνα στεφάνι· ἀπὸ τὰ χλωρὰ κλαδιὰ του δένουνε μεταξωτὰ μαντήλια, ζουνάρια καὶ κορδέλλες· ἀπὸ τὸ στεφάνι τέλος κρεμᾶνε φρούτα (μούσμουλα κλπ.) καὶ χορταρικά προφαντά. Ἔτσι «με τὸ μαγιόξυλο αὐτό, οἱ νέοι ἐργάτες ντυμένοι γιορτινὰ με κάτασπρα παντελόνια καὶ πουκάμισα, με κόκκινα ζουνάρια καὶ κόκκινα μαντήλια στὸ λαιμὸ γύριζαν τὴν πόλιν, τραγουδῶντας τὸ Μάη, με τὴ συνοδεία ἑνὸς ντεφιῦ κ' ἑνὸς ἀτσαλένιου τριγώνου».

Στὸν Ἅγιο Λαυρέντιο τοῦ Βόλου «χορὸς ἀπὸ προσωπιδοφόρους συνο-
δεύουν τὸ Μαγιόπουλο, παιδί στολισμένο μὲ λουλούδια καὶ τραγουδᾷνε τὰ μαγιά-
πριλα τραγούδια τους στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, ἐνῶ χορεύει τὸ Μαγιόπουλο».
Στὴν Ναύπακτο γέροι φουστανελλᾶδες βασιῶντας στὸ ἓνα χέρι κουδούνια στολι-
σμένα μὲ ἀνθισμένη ἱτιά συντροφεύουνε κι αὐτοὶ τὸ Μαγιόπουλο στὰ μαγαζιά,
ὄχι ὅμως προσωπιδοφορεμένοι. Στὴ μέση τὸ παιδί, φορῶντας στεφάνια ἀπὸ μαρ-
γαρίτες κίτρινες στὸ κεφάλι, στὸ λαιμό, στὰ χέρια, σ' ὅλο τὸ κορμί, χορεύει, ἐνῶ οἱ
ἡμίχοροι τῶν γέρων βροντᾷνε ρυθμικά, μὲ τὴ σειρά τους, τὰ χοντρὰ κουδούνια καὶ
λένε τὰ τραγούδια. Εἰς τὴν Πορταριά (πρὸ 80 περίπου ἐτῶν) «τὴν Πρωτομαγιά
βγαίνουν πέντε πρόσωπα: τὸ κορίτσι, ὁ γιανίτσαρος, ὅλο ἄρματα κι ἄσῃμι, ὁ για-
τρὸς μὲ ψηλὸ φράγκικο καπέλλο, καὶ δύο ἄλλα πρόσωπα. Πηγαίνουν ἐν πομπῇ ἀνὰ
τὸ χωρίον καὶ στὴν πλατεῖα ἄρχιζεν ἡ παράστασις. Ὁ γιανίτσαρος δοκίμαζε νὰ
κλέψῃ τὸ κορίτσι· τὸ κορίτσι ἀπ' τὴν τρομάρα του πέφτει λιγωμένο. Ἀκολουθοῦν
μοιρολόγια καὶ κοπετοί. Ὁ γιατρὸς ἀνασταίνει τὴν κοπέλλα. Ἀκολουθοῦν χοροί,
τραγούδια καὶ χαρές». Εἰς τὴν Ἀγόριανη «χορεύει ὁ Μᾶης κι ὁ κόσμος τὸν φίλενε
μπαμπάκι κι αὐγά, στὰρ' καὶ λεφτιά· κι οἱ τσοπάνηδες ἓνα ποκάρ' μαλλί». Εἰς
τὴν Ἰστιαίαν τὴν 1^{ην} Μαΐου «μικρὰ ὀμάς ἐκ 5-6 ἀνδρῶν περιέροχεται τὰς
οἰκίας εἰς καθὲ χωρίον καὶ τραγουδεῖ τὴν Πιπεριά. Ὁλόκληρον τὸ σῶμα ἐνὸς τῶν
χωρικῶν περιβάλλουν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν δι' ἀνθέων καὶ κλάδων δένδρων,
ἐλαίας, καρύας κ. ἄ. ἀναρτῶσι δὲ ἀπ' αὐτῶν μέγαν κώδωνα. Ὁ οὕτως ἐνδεδυμένος
χωρικὸς καλεῖται Πιπεριά. Πρὸ ἐκάστης οἰκίας χορεύουν ἔχοντες ἐν τῷ μέσῳ τὴν
Πιπεριὰν καὶ ᾄδοντες: Πιπεριά, γλυκειὰ ροῖδιὰ | γρήγορα στὸν Ἄη Λιᾶ | κι Ἄη
Λιᾶς στὸν οὐρανό, | γιὰ νὰ βρέξῃ Θεὸς νερό | γιὰ τὰ στάρια, γιὰ τὰ κ' θάρια, | γιὰ
τ' φτωχοῦ τὰ παρασπόρια. | Γοῦρνες γοῦρνες τὸ κρασί, | αὐλάκια αὐλάκια τὸ νερό. |
Πιπερὸς μὲ τὸ τσαπὶ | νὰ στομῶσῃ τὸ νερό». Ἐνῶ ᾄδονται οἱ δύο τελευταῖοι στί-
χοι, εἷς ἐκ τῶν χορευτῶν λεγόμενος Πιπερὸς, σκάπτει ὀλίγον εἰς τὸ ἔδαφος μὲ
μικρὸν σκαλιστήριον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χοροῦ ραίνουν ἐξ ἐκάστης οἰκίας
τὴν Πιπεριὰν μὲ νερό καὶ προσφέρουν εἰς τοὺς χορευτὰς χρήματα ἢ καρπούς, σῖτον,
κριθὴν, ἀραβόσιτον κτλ.

Εἰς τὸ Κεφαλόβρυσον «πολλοὶ γίνονταν Μᾶηδες, δηλ. γέμιζαν πρόσωπο, κεφάλι
καὶ κορμί μὲ μαϊάτικα λουλούδια. Κρατῶντας κ' ἓνα κουδοῦνι στὸ χέρι καὶ τρα-
γουδῶντας τὸ Μᾶη, γύριζαν μαγαζιά καὶ σπίτια καὶ χόρευαν τὸ Μᾶη. Καὶ τώρα
ἀκόμα τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιάς καὶ τὴ νύχτᾳ γλεντᾷνε παιδιὰ καὶ γερον-
τότεροι κρατοῦν βάντες (κλάδους) ἀπὸ καρυά, χτυποῦν κουδούνια τραγουδῶντας τὸ
Μᾶη. Εἰς τὸ Ζαγόρι τὸ ἔθιμον τελεῖται ὄχι μόνον τὴν Πρωτομαγιά, ἀλλὰ καθ' ὅλην
τὴν ἀνοιξιν. Τὰ κορίτσια ἐκεῖ ποὺ βγαίνουνε καὶ βόσκουνε τ' ἀρνάκια στὰ γρασί-

δια, παίζουν τὸ *Ζαφείρη*. «Ἐνα παιδὶ κάνει τὸν πεθαμένο· ξαπλώνεται ἀπάνω στὸ χλωρὸ· χορτάρι καὶ τὰ κορίτσια τὸν στολίζουνε μὲ ἄνθη καὶ μὲ πράσινα κλαδιά. Ὑστερα κάθονται τριγύρω καὶ ἀρχίζουνε τὸ θρῆνο καὶ τὸν ὀδυρμὸ (τὸν κομμό, ὅπως λένε):

«Γιὰ ἰδέτε νιὸ ποὺ ξάπλωσα, γιὰ ἰδέτε κυπαρίσσι!

Δὲ σειέται, δὲ λυγίζεται, δὲ σέρν' τὴ λεβεντιά του.

Ποιὸς σοῦ ἔκοψε τὶς ρίζες σου καὶ στέγνωσε ἡ κορφή σου;

Τί μοῦ ἔκαμες, λεβέντη μου, τί μοῦ ἔκαμες, ψυχὴ μου;

Τώρα ποὺ ἦρθ' ἡ ἀνοιξη κ' ἦρθε τὸ καλοκαῖρι,

παίρνουν κι ἀνθίζουν τὰ κλαδιά κ' οἱ κάμποι λουλουδίζουν,

ἦρθαν πουλιὰ τῆς ἀνοιξης, ἦρθαν τὰ χελιδόνια...

κ' ἐσύ, καλὲ λεβέντη μου, μέσα στὴ γῆ τὴ μαύρη!...

Ἐπειτα φωνάζουν: «Σήκον, *Ζαφείρη*, σήκον! καὶ ὁ *Ζαφείρης* ξεπετιέται καὶ τρέχουν ὅλοι τραγουδώντας στὰ χωράφια».

Ποῦ ἄλλοῦ γίνεται ὁμοία μιμικὴ παρῳδία; Πρὸβ. τὸν *Κάνναβον* ἐν Πόντῳ, τὸν *Κραντωνέλλο* ἐν Μυκόνῳ. Λεπτομερὴς περιγραφὴ τοῦ ἐθίμου μετὰ φωτογραφιῶν τῶν διαφόρων σκηνῶν ἐνδιαφέρει μέγας τὴν ἔρευναν.

6. Ὁ κλήδονας, τρόπος μαντικῆς τῆς 1^{ης} Μαΐου. Περιγραφὴ αὐτοῦ. Π. χ. εἰς χωρία τινὰ τῆς Θεσσαλίας «τὰ κορίτσια, τὰ κάτω τῶν 15 ἐτῶν, τὴν 1^{ην} Μαΐου χωρίζονται εἰς μικρὰς ομάδας, εἰς τὰς ὁποίας τὸ μικρότερον ὑποδύεται τὴν νύμφην. Τὰ δύο ἀπὸ τ' ἄλλα κορίτσια εἶναι αἱ συνοδοί τῆς καὶ τὴν κρατοῦν ἀπὸ τὰ χέρια. Τὰ ὑπόλοιπα κρατοῦν μίαν στάμναν, τὴν ὁποίαν ἔχουν γεμίσει μὲ ἀμίλητο νερὸ καὶ μὲ διάφορα ἀντικείμενα (δακτυλίδια, καρφίτσες ἢ βραχιόλια), ἀνήκοντα εἰς ἄγαμα κορίτσια καὶ ἀγόρια. Τὰ δύο τελευταῖα κορίτσια προπορεύονται καὶ σὲ κάθε πηγὰδι ποὺ θὰ συναντήσουν στέκονται καὶ ἀδειάζουν λίγο ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς στάμνας εἰς αὐτό. Τὴν ἐπομένην τῆς Πρωτομαγιάς ἀνοίγουν τὸν κλήδονα καὶ ἐξάγουν τὰ ἐντὸς τῆς στάμνας ἀντικείμενα. Ἀναλόγως δὲ τῶν στιγμάτων, τὰ ὁποῖα φέρουν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὕδατος, ἐξάγεται ὅτι ὁ κάτοχός του θὰ παντρευθῇ γρήγορα, ποιά θὰ πάρῃ, ἐὰν θ' ἀποθάνῃ κτλ.» Διὰ τὸ «τραγοῦδι τοῦ *Mã*» ἐν Κύπρῳ βλ. Σακελλαρίου, τὰ Κυπριακὰ Α 709.

7. Ποιμενικαὶ συνήθειαι τῆς Πρωτομαγιάς.

(α) Κτυπήματα τῶν ζώων μὲ χλωροὺς κλάδους ἀγριοτριανταφυλλιάς κλ. διὰ νὰ γεννοῦν εὐκόλα. Π. χ. εἰς τὸν Πόντον τὴν 1^{ην} Μαΐου ὠδήγουν τὰ ζῶα ἐκ τῆς μάνδρας εἰς τὴν βοσκὴν μὲ τρία χλωρὰ κλαδιά λεφτοκαρυῶς, ἀγρίας ροδῆς καὶ κιαρμασασούδας (ἀγρίου θάμνου), διὰ νὰ μὴν ἀρρωστήσουν τὰ ζῶα καὶ διὰ νὰ γεννοῦν ἐλεύθερα. Κτυπῶντες δὲ μὲ τὰς ράβδους αὐτὰς τὰ ζῶα ἔλεγον: «Χίλια κεφάλια! χίλια κεφάλια!».

(β) Ἀνάρτησις τεμαχίου ἀγριοτριανταφυλλιᾶς ἐκ τοῦ τραχήλου ζώων καὶ πτηνῶν (κερατίτσα ἐν Πόντῳ).

(γ) Πῆξις τυροῦ τὴν Πρωτομαγιά με νερό τῆς βροχῆς.

8. Σημασία τῆς Πρωτομαγιάς διὰ τὴν μαγείαν. Πίστις, ὅτι τὰ μάγια πιάνουν πολὺ τὴν ἡμέραν αὐτὴν (τεκνιάζουν, Δαμασκηνιά Κοζάνης), ὅτι αἱ συλλεγόμεναι κατ' αὐτὴν βοτάναι ἔχουν μαγικὴν δύναμιν κτλ.

Ἐξοδος νυκτερινὴ τῶν μαγισσῶν γυμνῶν εἰς τοὺς ἀγρούς, διὰ νὰ κλέψουν τὴν ἐσοδείαν τῶν ἄλλων, παρασκευὴ ἰσχυρῶν φυλακτῶν, ἄλλαι σχετικαὶ συνήθειαι. Π. χ. εἰς Ὑσακῆλι (Θράκη) «οἱ μάγισσες π' ξέρ'νε ἀπ' τὰ ὄξω, βγαίν'νε τσίτσιδες μετ' τὴ σκοτίδα, αὐγίτσα, καλ'κεῦνε τ' βάνα, παγαίν'νε στὰ γιουρέδικα (=εὐφορα) τὰ χωράφια, διαβάζνε τὰ μαγικά τς, κόφνε ἀπὸ 'να στάχ' ἀπὸ τς τέσσερες ἄκρες τ' χωραφιοῦ, τὸ παγαίν'νε στὰ δικά τς καὶ τὰ ρήχν'νε κεῖ καὶ παίρν'νε τὸ βερεκέτ» (Θρακ. Θ 327). Εἰς Δαμασκηνιὰν Κοζάνης «τὴν Πρωτομαγιά δὲν βγαίνουν ἔξω, γιατί φοβοῦνται τὰ μάγια καί, ἂν βροῦν κάτι στὸ δρόμο, δὲν τὸ παίρνουν, γιατί εἶναι μάγια». Εἰς Μεγ. Πλάτανον Λοκρίδας τὴν Πρωτομαγιά «μερικοὶ τρέχουν καὶ πιάνουν μίαν ἔχιδναν, τὴν θέτουν ἐντὸς φιάλης με νερό καὶ κόπτουν με ἓνα φλουρὶ τὴν κεφαλὴν τῆς κατόπιν παγαίνουν τὴν κεφαλὴν αὐτὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ λειτουργηθῇ 40 ἡμέρας καὶ ἔπειτα τὴν φέρουν ἐπάνω τῶν, διὰ νὰ μὴ θαμβώνωνται ἀπὸ τὸν μαγνητισμόν».

9. Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι τῆς Πρωτομαγιάς. Π. χ. «Τὸ νερὸ τῆς βροχῆς τῆς Πρωτομαγιάς τὸ εἶχαν σὲ πολλὴ ἐκτίμηση. Στέκανε με ξέπλεκα μαλλιά στὴ βροχή, γιὰ νὰ βραχοῦν κ' ἔτσι νὰ φουντώσουν καὶ νὰ μεγαλώσουν. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν καὶ σὰν μαγιά, γιὰ νὰ πῆξουν τὸ τυρί» (Κοτύωρα). Ἐπίσης τὰ μικρὰ κορίτσια ἄλειφαν τὰ νύχια τοὺς με διάφορα χόρτα κοπανισμένα ἢ με κινὰ ἢ με κοπριά ἀγελάδας, τέντωναν τὰ χέρια στὸν ἥλιο καὶ τραγουδοῦσαν: «Ἦλε, ἦλε, κάντηλε | σίναξον τὰ χέρια μ' | κοκκίνισον τὰ νύχια μ'».

Εἰς τὴν Ἱεράπετραν τὴν Πρωτομαγιά μουζώνουνε (μουντζουρώνουνε) τὰ παιδιὰ με κατράμι πάνω ἀπὸ τὰ φρύδια, γιὰ νὰ μὴν τὰ πιάνη ὁ τζίμπλης (=πονόματος). Καὶ γιὰ νὰ μὴ βγάνουνε πονέματα, δοκιμάζουνε τὴν Πρωτομαγιά σαράντα λογιῶ πράματα. Γι' αὐτὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη τρῶνε μέλι καινούργιο, πὺν τὸ ἔχει πάρει ἢ μέλισσα ἀπὸ 40 λογιῶ φυτά». Εἰς τὴν Κύμην τὴν Πρωτομαγιά πετοῦν ἐπάνω εἰς τὴν στέγην τῆς οἰκίας μιὰ δρακοντιά (φυτόν), γιὰ νὰ μὴ πέσῃ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἀστροπελέκι. Εἰς τὴν Σινώπην «δένουν περὶ τὴν χεῖρα λινὴν κλωστήν, τὴν ὁποίαν θεωροῦν καλὸν νὰ ἐγγίζουν, ὅποτε πτύουν χάριν μεταβολῆς τύχης, ρίπτουν δὲ εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου.

10. Συνήθεια ψευδολογίας. Ποῦ λένε ψέματα τὴν Πρωτομαγιά, καθὼς τὴν Πρωταπριλιά;

5. Τοῦ ἁγίου ᾽Αθανασίου (2 Μαΐου).

1. ᾽Ανοιγμα τοῦ *Κλήδονα* (τοῦ *Κουκουμᾶ* ἐν Σύμῃ). Περιγραφὴ τῶν κατ' αὐτὸ τελουμένων.

2. Πανήγυρις μετὰ λιτανείας καὶ θυσίας δημοτελοῦς ταύρων ἢ ἄμνων. Ποῖα τυχὸν ἔθιμα τοπικοῦ χαρακτῆρος τελοῦνται κατὰ τὴν ἑορτήν; Π. χ. εἰς Τσακῆλι (Θράκ.) ἄγων δρόμου, εἰς τὴν Δημηνίτσαν Χασίων μετὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν «τὰ κοράσια, ἱστάμενα παρὰ τὸ χεῖλος τῆς ὄχθης τοῦ ᾽Αλιάκμονος, τραγουδοῦν τὸ ποτάμι: «Δὲ σὶ θαρροῦσα, πόταμι, νὰ ᾽σι κατιβασμένους κτλ.».

6. Τῆς ἁγίας Μαύρας (3 Μαΐου).

᾽Απαγόρευσις τελέσεως γάμου καὶ πάσης ἐργασίας κατ' αὐτήν. Δεισιδαίμονες φόβοι. Π.χ. «τῆς ᾽Αγίας Μαύρας εἰς τὴν Καστορίαν δὲν δουλεύουν, γιὰ νὰ μὴ βγάλουν μαῦρα σπυριά στὰ χέρια». Εἰς τὴν Μεθώνην «ὅγοια μέρα πέση τῆς ἁγιά Μαύρης, αὐτὴ τὴ μέρα τήνε φυλᾷ οὐλο τὸ χρόνο. Δὲν κόβουνε ροῦχο, δὲν λευκαίνουνε παννί, δὲν ἄλωνίζοντε, δὲν κᾶνουνε ἐλιές στὸ μοιροβείο, γιὰτὶ γένεται μαῦρο τὸ λάδι». Κατὰ τοὺς Κυπρίους «ὅποιο παιδὶ δὲν πιῇ τῆς ἁγίας Μαύρας γάλα μαυρίζει, ἀλλὰ δὲν τυροκομοῦν, γιὰτὶ γεμίζει τὸ σπίτι καὶ τὸ τυρὶ ἀπὸ μαῦρες (κατσαρίδες)».

7. Τῆς ἁγίας Πελαγίας (4 Μαΐου).

Δεισιδαιμονίαι. Δὲν θερίζουν, γιὰτὶ σηκώνεται ἀνεμοστρόβιλος καὶ διασκορπίζει τὰ γεννήματα (Γύθειον).

8. Τοῦ ἁγίου ᾽Ιωάννου τοῦ Θεολόγου (8 Μαΐου).

1. ᾽Αργία γεωργῶν. «᾽Ο ἅη Γιάννης αὐτὸς στέλνει τὸ χαλάζι καὶ καταστρέφει τὰ σπαρτά, ἐξ οὗ ἅη Γιάννης χαλαζιάς (᾽Αγραφα). ᾽Αλλὰ αὐτοῦ ὀνόματα: *Τριανταφυλλᾶς* (Αἶνος), *Βροχάρης* (Τῆνος), ἅη *Γέρος* (Τσακῆλι Θράκης).

2. Πανηγύρεις. Θυσία ἄμνων, κοινὴ τράπεζα εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ, ὡς ἐν Λαδᾷ ᾽Αλαγονίας.

3. ᾽Αποδιοπόμπησις ζωῦφίων κλ. Π.χ. εἰς τὴν ᾽Ιον κάθε οἰκογένεια τὴν παραμονὴν προμηθεύεται νερὸ καὶ χόρτα καὶ τὴν πρωΐαν ὁ οἰκοδεσπότης θέτει δύο - τρεῖς κατσαρίδες ἐντὸς τοῦ κοίλου τοῦ καλάμου καὶ τὰ ρίπτει εἰς τὴν θάλασσαν. ᾽Ετσι καταστρέφονται οἱ κατσαρίδες.

9. Τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου (21 Μαΐου).

1. Πανήγυρις καὶ δημοτελής θυσία ταύρων ἢ κριῶν καὶ διανομὴ τῶν κρεάτων εἰς τοὺς πανηγυρίζοντας. Λιτανεία, ἁγῶνες, χοροί.

2. Τελετὴ ἀναστεναρίων ἐν Κωστὶ καὶ ἄλλοις χωρίοις τῆς ΒΑ Θράκης. Ἀναστενάρηδες, κονάκι, εἰκόνες. Τὸ ἁγίασμα τοῦ Ἀγίου καὶ τὸ περὶ αὐτὸ ἄλσος. Περιφορὰ τῶν εἰκόνων ἀνὰ τὸ χωρίον, ἁγιασμὸς καὶ θυσία δημοτελής ταύρου μέλανος, τριετοῦς, τελείου. Διανομὴ κρεῶν εἰς τοὺς πανηγυρίζοντας, χοροί. Ἐκστασις, καταλαμβάνουσά τινες ἐκ τῶν χορευτῶν (τοὺς πιάνει ὁ Ἅγιος) καὶ χορὸς αὐτῶν ἐπὶ τῆς πυρᾶς· χρησμοὶ καὶ μαντεῖαι.— Ποῦ ἄλλοῦ γίνονται ὅμοιαι τελεταὶ καὶ κατὰ ποίας τυχὸν ἄλλας ἡμέρας; Π.χ. ἐν τῷ χωρίῳ Ἀγίῳ Ἰωάννῃ τῆς Βιζύης τὰ νεστεράρια ἐγίνοντο τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγ. Ἰωάννου (7 Ἰανουαρίου).

3. Ἀγερμοὶ παίδων. Π.χ. εἰς τὴν Σινασσὸν (Καππαδ.) τὰ παιδιά κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου περιφέροντο μετημφιεσμένα καὶ ᾄδοντα:

Ἀγιε μ', ἅγιε μ', Κωνσταντίνε μου, | δὸς ἐδῶ βροχὸς, δὸς ἐκεῖ πελὸς, | στὰ χορτάρια μας, στὰ ἀστιάχνα μας | στὰ τζείρια μας, στὰ τζιμένια μας. | Μιὰ ἐδῶ, μιὰ ἐκεῖ, | μιὰ στοῦ Χάρου τὴν ἀνλή. | Οἱ νοικοκύρρες τοὺς ἔδιναν δῶρα, αὐτὰ καὶ στραγάτα. Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο.

4. Πράξις μαγικαὶ πρὸς καρποφορίαν τῶν δένδρων: τὸ ἀρραβώνιασμα π.χ. εἰς τὴν Ρόδον «ἀνήμερα τ' ἅη Κωνσταντίνου βάλλουν πάνω στοὺς κλάδους τῶν ροδιῶν καὶ συκιῶν βλαστήρια ἀροδάφνης καὶ ἀριγανιές. Αὐτὸ τὸ λέν ραϊώνιασμα (ἀρραβώνιασμα) καὶ τὸ γάμνουν, γιὰ νὰ πιάσουν τὰ δέντρα περισσότερους καρπούς. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα περιμένει τὸν νοικοκύρην του τὸ δέντρο, γιατί, σὰν δὲν τὸ νοιαστῇ, νομίζει πὼς πέθανε καὶ λυπᾶται». Ὅμοίως εἰς τὴν Κάρπαθον «τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου ρωνιάζουν τὰ δέντρα καὶ λέγουν: «Νά, σουρά, τὸν ἄντρας σου τσαὶ κράτει τὸν καρπὸς σου». Ὑστερα βάζουν σιτὴ ρίζα τως μιὰ πέτρα ἢ καὶ ἓνα κλωνάρι ἀπὸ σφάκα», (δηλ. πικροδάφνη).

5. Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες πράξεις. Π.χ. τ' ἅη Κωνσταντίνου νὰ μὴ σὲ χτυπήσ' ἡ Πούλια· τὴν αὐγὴ βγαίν' μαζί μὲ τὸν ἥλιο. Καὶ τὰ ζῶα τὰ κρύβνε νὰ μὴ δᾶ δγῇ ἡ Πούλια, γιατί πέφτ' ἡ τρίχα τς, βγάν' νι ἀμγκάδισ, ἅμα τὰ χτυπήσ' ἡ Πούλια» (Πέτρα Λέσβου). Εἰς τὸ Μπαϊντίρι (Μ. Ἀσίας) «τὴν παραμονὴ τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου ἔπαιρναν φύλλα κυδωνιᾶς καὶ ἄντρες καὶ γυναῖκες τὰ φορούσανε ὥς ἀνήμερα τὸ μεσημέρι, γιὰ νὰ μὴν τοὺς χτυπήσ' ἡ Πούλια καὶ βγάλνε πούλιες (=πανάδες) στὸ πρόσωπο. Ἀκόμα, καὶ οἱ τσομπάνηδες ἔφερναν τὰ πρόβατα, τὰ ἀγελάδια καὶ τὰ ἄλλα ζῶα σὲ μέρος, ποῦ νὰ μὴν τὰ ἀντικρύς' ὁ ἥλιος τὸ πρωῒ».

5) Μεσοπεντηκοστή, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή.

1. Τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.

1. Ὄνομα: Τὰ εἰκοσιπεντάρια, ἥτοι 25 μέρες ἀπὸ τῆς Λαμπρῆς (Λῆμνος).

2. Συνήθειαι ἀποτρεπτικά:

Λιτανεία καὶ ἁγιασμὸς πρὸς προφύλαξιν τῶν ἀμπελῶν. Π.χ. εἰς τὴν Στενήμαχον «τῆς Μεσοπεντηκοστῆς γιορτάζουν τὴν Παναγία (Παναγία ἢ Μεσοπεντηκοστή). Μετὰ τὴν λειτουργία παίρνουν τὶς εἰκόνες καὶ βγαίνουν στ' ἀμπέλια. Ἐκεῖ κάνουν ἁγιασμὸ καὶ κάθε μιὰ γυναῖκα μ' ἓνα μπουκαλάκι ρίχνει στ' ἀμπέλι τῆς ἁγιασμό. Εἶναι γιὰ τὶς ἀρρώστειες καὶ γιὰ τὸ χαλάζι. Ὅσο κρατάει ἡ λιτανεία, σημαίνουν οἱ καμπάνες κ' ἓνα παιδί μπροστὰ ἀπὸ τὴν πομπὴ κρατάει στὰ χέρια του ἓνα μικρὸ σήμαντρο καὶ τὸ χτυπάει».

3. Ἑξοδος εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ μιμικαὶ παραστάσεις: Ἐνταφιασμὸς ὁμοιώματος ἀνθρώπου, θρῆνος ἐπ' αὐτοῦ καὶ διανομὴ κολλύβων. Ἀνάστασις καὶ συμπόσιον. Π.χ. ἐν Ἀνω Ἀμισῶ «τὴν ἡμέραν τῆς Μεσοπεντηκοστῆς ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά ἐξέρχονται εἰς ἐξοχὴν τινὰ ἐκεῖ κάμνουν ἐκ πηλοῦ ἀπείκασμα (Κάνναβον), καὶ, ἀφ' οὗ διανείμωσι κατὰ τὰ νενομισμένα τὰ κολλυβά του, τὰ ὅποια φέρουσιν οἰκοῦν ἐτοιμία καὶ κλαύσασιν δι' αὐτόν, θάπτουσιν ἐκεῖ εἰς μέρος τι, καὶ ἔπειτα ἄρχονται τῆς εὐθυμίας, τρώγοντες καὶ συνευθυμοῦντες. Τοῦτο καλοῦσι κανναβοῦρι». Ποῦ ἄλλου γίνεται (ἢ ἐγένετο ἄλλοτε) ἡ παράστασις αὕτη;

4. Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι. «Δὲ δουλεύουν γιὰ τὰ ποντίκια, γιὰτὶ κόβουν τὰ ροῦχα, τὰ γεννήματα καὶ τὰ μποστανικά» (Γρίζι Πυλίου).

2. Τῆς Ἀναλήψεως.

(α) Ἑθιμα τῆς παραμονῆς καὶ δοξασίαι.

1. Ἡμέρα τῶν ψυχῶν. Προσφοραὶ ὑπὲρ αὐτῶν. Π.χ. Τὴν παραμονὴν τῆς Ἀναλήψεως εἰς τὴν Κομοτινὴν «δὴ λέν “Ἀπὸν σκῶν’ δι τοῦ Χριστοῦς Ἀνέστη,, καὶ εἶνι ψ’ χοῦ, μοιράζουν κιράσα καὶ πουμί».

2. Ἑσπερινός. Καῦσις τῶν κλώνων τῆς δάφνης, οἱ ὅποιοι ἔμενον σκορπισμένοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ Μεγ. Σαββάτου, καὶ ὑπερπήδησις τῆς πυρᾶς (πρὸς ἀφανισμόν τῶν ψύλλων κλ.). Π.χ. εἰς τὴν Σινώπην «τὴν παραμονὴν τῆς Ἀναλήψεως πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησία καὶ παίρνει ὁ καθένας κι ἀπὸ ἓνα κλωνὶ ἀπὸ τὶς δάφνες ποὺ ἔμεναν ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Μεγ. Σάββατο, τὸ πάει στὸ σπίτι του καὶ τὸ βράδυ, μετὰ τὸν Ἑσπερινό, τὸ ἀνάβει καθένας στὴν αὐλή του καὶ ὅλοι πηδοῦν

ἀπὸ πάνω: *κάνουν τσαλαφῶτα*, ὅπως λένε. Καθὼς πηδοῦν, λένε: *Νὰ καοῦν οἱ ψύλλοι μας καὶ τὰ κορίδια μας*». Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

3. Διανυκτέρευσις. Πίστις ὅτι τὰ μεσάνυκτα ἀνοίγουν οἱ οὐρανοί. Π.χ. εἰς τὴν Κορώνην «ποὺ ξημερώνει τῆς Ἀναλήψεως, ὅσοι εἶναι καθαροὶ ξαγρυπνοῦν ὅλη τὴ νύχτα νὰ ἴδωσιν τὸ Χριστὸ ποὺ ἀναλήφεται. Ὅσοι εἶναι ἄξιοι βλέπουν ἕνα φῶς καὶ ἀνεβαίνει στοὺς οὐρανοὺς».

(β) *Ἔθιμα τῆς Ἀναλήψεως.*

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: τοῦ *Συναληψιοῦ* (Ρόδος), τῆς *Γαλατοπέφτης* (Σκῦρ. Σίφνος), τῆς *Πληθερῆς* (Νάξος), τοῦ *Ἀρμυρῆς* (Μονοφάτσι Κρήτης), τὰ *Σαράντα τῆς Πασκαλιᾶς* (Κομοτινὴ) κτλ.

Σημασία αὐτῆς: π.χ. ἀπ' ὅλες τὶς γιορτὲς τοῦ χρόνου ἡ πιὸ μεγάλη γιὰ τοὺς τσοπαναράιους εἶναι ἡ *Ἀνάληψη* (Αἰτωλία).

2. Ἐπίσκεψις νεκροταφείων, προσφορὰ εἰς νεκρούς. Ἀλλὰ ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὴν δοξασίαν, ὅτι τὴν ἡμέραν αὐτὴν αἱ ψυχαὶ ἐπανέρχονται εἰς τὸν Κάτω Κόσμον, κτλ. Π.χ. «Ὅταν ἀναστηθῇ ὁ Χριστός, ὅλοι οἱ πεθαμένοι, καὶ κείνοι ποὺ εἶναι στὴν Κόλαση, βγαίνουν, καὶ ὅλο τὸ «Χριστός Ἀνέστη» εἶναι κι αὐτοὶ μὲ τοὺς δίκαιους. Φεύγουν πάλι μετὰ τῆς Ἀναλήψεως. Τότε περιμένουν τὸ πιάτο τους τὰ κόλλυβα, νὰ τὸ πάρουν νὰ φύγουν» (Σινώπη). Εἰς τὴν Μεσημβρίαν «τῆς Ἀνάληψης πηγαίν'ν στὰ μνημεία, βγάν'ν τὰ χόρτα, καθαρίζουν τὸ μνημόρ', ἀνάβουν κεριά, ρίχνουν κρασί, θυμιάζουν τρεῖς φορὲς (πρωῖ, μεσημέρ' κι ἀνάμεσα πρωῖ καὶ μεσημέρ'), ὕστερα γυρίζουν στὸ σπῖτ' καὶ κάνουν πίττα, κλίκ' ἅμα ψηθῇ, τὸ θυμιάζουν καὶ τὸ δώνουν σὲ μιὰ γειτόνισσα φτωχὴ νὰ τὸ φάῃ». Εἰς Κιλκίς «τῆς Ἀναλήψεως τὸ μεσημέρι μαζεύονται οἱ γυναῖκες στὸ σπῖτι μιᾶς γειτόνισσας καὶ περνᾶνε ἐκεῖ τὸ μεσημέρι τους κουβεντιάζοντας, σὰν νὰ ξεγυχτᾶνε νεκρό, γιὰτὶ ἐκείνη τὴν ὥρα γυρίζουν, λέει, οἱ ψυχὲς στὴν Κόλαση, ὕστερα ἀπὸ σαράντα ἡμερῶν ἐλευθερία». Εἰς τὴν Ἰστιαίαν «τὸ μεσημέρι τῆς Ἀναλήψεως ρίχνουν μέσα στὸ πηγάδι τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου μ' ἕνα καθρέφτη, ἀφοῦ σκεπάσουν τὸ κεφάλι τους μ' ἕνα κόκκινο παννὶ καὶ ἐκεῖ βλέπουν τοὺς πεθαμένους νὰ περνοῦν μὲ τὴ σειρά, γιὰτὶ ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἐπιτρέπεται στοὺς πεθαμένους νὰ βγοῦν μὲ τὴν ἄδεια τῆς Παναγίας».

3. Ἑορτασμός εἰς τὰς μάνδρας τῶν ποιμένων.

Τέλεσις ἁγιασμοῦ ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς τὰς μάνδρας τῶν ποιμνίων (στάνες, στρουγγες κλ.) καὶ ἁγιασμός αὐτῶν μὲ τὴ βρεχτούρα. Προσφορὰ ὅλου τοῦ τυροῦ, ποὺ πῆζει κάθε τσοπάνης τὴν ἡμέρα αὐτήν, εἰς τὸν ἱερέα. Ἐστίασις κεκλημένων,

διανομή τοῦ γάλακτος, τῆς γιαούρτης καὶ τῶν ψητῶν τῆς ἡμέρας εἰς αὐτοὺς. Χαιρετισμοὶ καὶ εὐχαί. Διασκεδάσεις, χοροί, κούνιες.

4. Ἄλλαι ποιμενικαὶ συνήθειαι τῆς Γαλατοπέφτης: διανομή γάλακτος, παρασκευὴ πολτοῦ ἐξ ἁλεύρου καὶ γάλακτος, γαλατόπιττες, ἐνέργειαι σκοποῦσαι εἰς ἀποτροπὴν τῆς στειρεύσεως τοῦ γάλακτος κλπ. Πχ. εἰς τὰ Τελώνια Λέσβου «τῆς Ἀναλήψεως οἱ τζομπανοὶ μοιράζ'νε στὰ σπίτια γάλα. Ἄν περισσέψη πρέπει νὰ τὸ χύσῃ κάτω· δὲν τὸ κάνει τυρί. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα φτειάνουν ψειροκοῦκκι, ἓνα φαγητὸ πολτό, ἁλεῦρι μὲ τὸ γάλα· εἶναι καλὸ νὰ τὸ τρῶμε, γιατί ἀναλήβεται ὁ Χριστός». Εἰς τὴν Ἡπειρον τῆς Ἀναλήψεως «ἀπάνω στὸ καρδάρι πῶχει τὸ γάλα βάνουν γαλασιδες, γιὰ νὰ μὴν ἀναλήβεται (στειρεύῃ) τὸ γάλα τῶν σφαχτῶν τοῦ σπιτιοῦ». Εἰς τὴν Σκῦρον οἱ τσοπάνηδες ἔβαζαν πάνω ἀπ' τὴν πόρτα τῶν σπιτιῶν μπουκέττα γαλατόχορτα (κίτρινα λουλούδια).

5. Κάθοδος εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ πρῶτον κολύμβημα τοῦ θέρους. Ἀνατάραξις θαλάσσης. Νερὸ ἀπὸ 40 κύματα, δι' ἐξορκισμόν τῶν κακῶν, πέτρα μαλλιαρὴ δι' εὐτυχίαν (γοῦρη) ἢ ἄλλους εἰδικούς σκοπούς· π.χ. τὴν βάζουνε κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ φεύγουνε οἱ ψύλλοι κ' οἱ κοριοὶ (Ὑδρα). Εἰς τὰς Κυδωνίας «τῆς Ἀναλήψεως κατέβαιναν γυναῖκες καὶ ἄντρες στὴ θάλασσα, μπαῖναν ὡς τὰ γόνατα στὴ θάλασσα καὶ παῖρναν ἀπὸ 40 κύματα νερὸ σ' ἓνα μπουκάλι. Κατόπιν σταυροκοπιῶνταν καὶ κατενώδωναν τὸ Χριστὸ λέγοντας: «Ἄντε, Χριστέλλι μ', στὸ καλό». Ἐπαιρναν καὶ τὰ θυμιατὰ καὶ θυμιάτιζαν στὴ θάλασσα». Εἰς τὴν Σάμον, μὲ τὸ νερὸ αὐτὸ τῆς θάλασσας ραντίζουν τὸ σπίτι ὁλόκληρο, ὅπως μὲ τὸν ἁγιασμό τῶν Φώτων λέγοντας: «Ὅπως ἀνελήφτηκεν ὁ Χριστός, ἔτσι ν' ἀνεληφτῇ ἀπὸ τὸ σπίτι μας ἡ κακογλωσσιά, ἡ ἀρρώστεια, τὸ κακὸ μάτι καὶ ὅλα τὰ κακά». Τὸ νερὸ αὐτὸ τὸ φυλᾷνε ὅλο τὸ χρόνο, καὶ ὅποτε τύχη πρίξιμο ἢ πόνος ἢ δάγκωμα ἢ ὅ,τι δήποτε ἄλλο, βρέχουν μ' αὐτὸ ἓνα παννάκι καὶ τὸ βάνουν ἐπάνω στὸ πονεμένο μέρος κ' εὐθὺς περνάει. Μὰ κι ὅποτε τύχη ἀρρώστεια ἢ κακὸ μάτι ἢ μπῆ στὸ σπίτι ἄνθρωπος μὲ κακὸ ποδαρικό, ραντίζουν πάλι τὸ σπίτι κ' εὐθὺς φεύγει τὸ κακό». Πρὸς τούτοις «τὴ Γαλατοπέφτ' εἶναι καλὸ νὰ πᾶς νὰ πέσης στὴ θάλασσα, νὰ κάνῃς μπάνιο. Ἄν ἔχ'ς καὶ καμμιὰ ἀρρώστεια, φεύγ' ὥρα ἅμα λάχ'» (Λῆμνος).

6. Συλλογὴ φαρμακευτικῶν βοτανῶν, προμήθεια καθαριστικοῦ πηλοῦ κλ. Πχ. εἰς τὸ Γύθειον τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως αἱ γυναῖκες συλλέγουν χαμαίμηλα καί, ἀφοῦ τ' ἀφήσουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ λειτουργηθοῦν, τὰ φέρουν ἔπειτα εἰς τὴν οἰκίαν των. Εἰς τὴν Ἡπειρον κ. ἄ. τὴν ἡμέραν ταύτην αἱ γυναῖκες ἐφοδιάζονται «πανηγυρικῶς» μὲ πηλὸν διὰ τὸ λούσιμον.

7. Δοξασία, ὅτι τὴν ἡμέραν ταύτην αἱ ἀσθένειαι (ψώρα, λειχήνες) ἀναλήβγονται, ἥτοι ἐξαλείφονται. Αἱ σχετικαὶ ἐνέργειαι. Π. χ. «οἱ ἔχοντες λειχήνας τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐγείρονται πρωῒ καὶ χωρὶς νὰ ὁμιλήσωσι εἰς τινὰ, ἀμίλητοι, ἐμβλέπουσιν εἰς πύθον ἐλαίου».

8. Πίστις, ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς ὠρισμένας περιστάσεις ἀναλήβγεται. Π. χ. εἰς τὴν Θράκην τῆς Ἀναλήψεως «δὲν κοιμοῦντι, γιὰτὶ ἀναλήφουντι». Εἰς τὴν Αἶνον «τῆς Ἀναλήψεως κάνουν βόλτες μὲ βάρκες μέσα στὸ λιμάνι τραγουδῶντας καὶ λένε πὼς ἀναλήβγονται». Εἰς Ρεῖσδερε Σμύρνης τὸ πρωῒ τῆς Ἀναλήψεως πλύνονται καὶ λένε «Ἀνελήβγετ' ὁ Χριστὸς κ' ἀνελήβομαι κ' ἐγώ» Ποία ἡ ἀκριβὴς ἔννοια τῶν φράσεων τούτων;

9. Μαντικάι συνήθειαι. Κλήδονας (βορτουβάρια ἐν Καππαδοκίᾳ). Ὀνειρομαντεία. Π. χ. εἰς τὴν Σάμον «τὰ ἀνύπαντρα κορίτσια παίρνουν ἀπὸ τὸ γιὰλὸ τὴν πέτρα τὴ μαλλιαρὴ καὶ τὸ βράδυ τὴ βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι τους, γιὰ νὰ δοῦν ποιὸν θὰ πάρουν. Τὴν ὥρα ποὺ τὴ βάζουν κάτω ἀπ' τὸ κρεβάτι τους, τὴ σταυρώνουν τρεῖς φορές καὶ λένε: «Ὅπως ἔδειξες, Χριστέ μου, τὴν Ἀνάληψή σου, ἔτσι νὰ μοῦ δείξης καὶ αὐτὸν ποὺ εἶναι τῆς τύχης μου». Ὑστερα πέφτουν καὶ κοιμοῦνται καὶ στὸν ὕπνο τους βλέπουν ποιὸν θὰ πάρουν ἄντρα». Ὁμοπλατοσκοπία.

3. Τὸ Σάββατον τῆς Πεντηκοστῆς.

1. Ὄνομα: Τὸ Ψυχосάββατο σὺς πενήντα, τοῦ Ρουσαλιοῦ τὸ Σάββατο, (Αἶγινα, Καλάβρο, Βούρβουρα, Ἀργος, Γύθειον κ. ἄ.), τ' Ἀρσαλιοῦ (Ἡπειρο), τὸ Ψυχосάββατο τοῦ Μάη, Μαγιόψυχος (Σινώπη), τοῦ Μυροθανάτου (Πόντος) κτλ.

2. Δοξασίαι περὶ ψυχῶν, παροιμίαι καὶ αἱ σχετικαὶ μὲ αὐτὰς συνήθειαι καθ' ὅλον τὸ μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς διάστημα. Ἀποστολὴ κολλύβων ἢ καὶ τεμαχίων ἄρτου, τυροῦ καὶ φαγητῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ μνήματα καὶ διανομὴ αὐτῶν. Π. χ. «Ὅλα τὰ Ψυχосάββατα νὰ ἔρτοῦν καὶ νὰ περάσνε | τοῦ Μάη τὸ Ψυχосάββατο μὴν ἔρτη, μὴν περάση». Οἱ ψυχὲς αὐτὸ τὸ Ψυχосάββατο δὲν τὸ θέλουν, γιὰτὶ τὴν αὐριανὴ τὴ μέρα θὰ πᾶνε πίσω στὸν τόπο τους καὶ θὰ κλειθοῦν μέσα καὶ θὰ κλαῖνε. Ἀπὸ τὸ Πάσχα ὡς τῆς Γονατιστῆς εἰν' ἔξω κάθονται ἀπάνω στὰ δέντρα καὶ τὰ βλαστάρια τοῦ ἀμπελιοῦ, γι' αὐτὸ δὲν κόφτουν ὡς τότε βλαστάρια, μήπως πέσουν οἱ ψυχὲς ποὺ εἶναι καθισμένες ἐπάνω σ' αὐτὰ καὶ κλάψουν. Δὲν ξεραχνίζουν, γιὰτὶ κ' ἐκεῖ κάθονται οἱ ψυχὲς, καὶ τὰ ἀπλωμένα ροῦχα τῆς πλύσης, ἰδίως τὰ ἄσπρα, τὰ μαζεῦνε, πρὶν βασιλέψη ὁ ἥλιος, μὴν καθῆσνε τὴ νύχτα οἱ ψυχὲς. Ἄν τὰ ξεχάσουν μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα, δὲν τὰ μαζεύουνε, παρὰ τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ τὰ νεροπερνᾶνε» (Θράκη). Εἰς Ἀθήνας

ἄλλοτε κατὰ τὰ ρουσάλια ἀξίωναν δηλ. πετοῦσαν ψηλὰ τὸ παιδὶ «διὰ νὰ γιάνη» (Ἐβδ. Α' 56). Περιγραφὴν τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς τῶν κολλύβων βλ. εἰς Θρακικὰ Β', 147 κέ. τῶν δὲ ἐθιζομένων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν *Ρουσαλιῶν* ἐν Φράγκα Αἰγίου βλ. Ζητήμ. Ἑλλ. Λαογρ. τευχ. α' σ. 133, 4, ΕΛΑ 2, 197.

3. Δεισιδαιμονίαι: δὲν ράπτουν, δὲν πλύνουν κτλ.

4. Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς.

1. Ὄνομα: ἡ *Γονατιστὴ* (Θράκη, Κάρπαθος κ. ἄλλ.), *Γουνουκλισιὰ* (Ἑπειρ.) ἡ *Γονογλισὰ* (Κρήτη), *Κουνουκλησὰ* (Ἑπ.), *Γονατιὰ* (Παραμυθιά), ἡ *Γουνάτιση* (Ἀδριανούπολις), τ' *Ἀρσαλιοῦ* (Βέροια) ἢ τ' *ἀηρουσαλιοῦ* (Πωγων. Ἑπ.), τὰ *Γονατίσματα* (Φιλιππούπολις), τὰ *πενῆντα* τῆς *Πασκαλιᾶς* (Σινώπη).

2. Προσφοραὶ κολλύβων, γαλατόπιττας κλ. εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπὲρ τῶν νεκρῶν καὶ διανομὴ αὐτῶν εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Π. χ. εἰς τὴν Αἶνον «φέρουν ἐντὸς πινακίων διαφόρους πίττας καὶ γαλατόπιττας, μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας παρακάθηνται ὅλοι εἰς τὸν ναὸν, διανεμόμενοι τὰς πίττας πρὸς συγχώρησιν τῶν κεκοιμημένων».

3. *Γονάτισμα* ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ κατ' αὐτὸ ἐθιζόμενα. Π. χ. εἰς τὴν Καστορίαν «τῆς Πεντηκοστῆς φέρουν λουλούδια ἀπ' τὸ σπῖτι τους καὶ κρατοῦν κερὶ. Πέφτουν στὰ γόνατα, ἀφήνοντας τὰ λουλούδια μπροστά τους. Ἀνάβουν τὸ κερὶ, γιὰ νὰ φωτίζουν τοὺς νεκροὺς ποὺ περνᾶνε». Εἰς τὸ Ὁρεστικὸν Ἄργος «τὴν ὥρα ποὺ σκύβουν βάζουν στὸ στόμα πικρὸ λουλουῖδι, πέλινο, (=ἀμπαρόριζα). Ἔτσι βρέθηκε. Ἀραδιάζουν τέτοιο καὶ στὸ κόλλυβο.» Εἰς τὸ Κωσταράζι «πρέπει νὰ σκύβουν μὲ κλεισμένα μάτια, στὰ ὁποῖα βάζουν φύλλα ἢ τριαντάφυλλα, γιὰ νὰ μὴ βλέπουν καθόλου, ἐπειδὴ, ἂν τὴν ὥρα ποὺ περνοῦν οἱ πεθαμένοι ἔχουν ἀνοιχτὰ τὰ μάτια τους, γνωρίζουν, κλαῖνε καὶ λυπιοῦνται καὶ δὲν θέλουν νὰ πᾶνε μὲ τοὺς ἄλλους στὴ σειρά». Εἰς τὴν Κορυτσάν κλείνουν τὰ μάτια τους μὲ φύλλα καρυδιᾶς, εἰς τὰς Μέτρας (Θράκη) «καθανίνας παγαίν' στὴν ἐκκλησιὰ μ' ἓνα κλωνὶ καρυδιὰ στὸ χέρ', γιὰ νὰ τὸ βάν' νὰ γονατίσ' ἀπάν'. Εἶναι ἡ μέρα ποὺ περνᾶνε οἱ ψυχὲς τῆς Τρίχας τὸ Γιοφύρ' κι ὅσες εἶναι καθαρές μπαίν'νε στὸ βαράδεισο, εἰδεμὴ πέφτνε μέσ' στὸ γόλας'».

4. Δεισιδαίμονες συνήθειαι, τελούμεναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ὥραν τῆς γονυκλισίας πρὸς ἐπίτευξιν ὑγείας, καρποφορίας κλπ. Π. χ. εἰς τὴν Ἰμβρον «αἱ γυναῖκες ἐσκυμμένοι οὔσαι βάλλουσι μίαν μικρὰν πέτραν ἐπὶ τῆς ράχεώς των πρὸς τὴν ὁσφὺν εὐχόμεναι «νὰ βασιῇ ἡ μέση των εἰς τὸ θέρος». Εἰς τὴν Κάρπαθον «παίρνουν τὸ κλειδὶ τοῦ σπιτιοῦ στὴν ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν ὥρα ποὺ

διαβάζει ὁ παπᾶς τις εὐχές, τὸ βάζουν στὸ κεφάλι των, γιὰ νὰ μὴν πονῇ, ἢ δαγκάνουν τὸ κλειδὶ μὲ τὰ δόντια των, νὰ μὴ πονοῦν καὶ νὰ σιδερώσουν». Ἐπίσης «πηγαίνοντας στὴν ἐκκλησία παίρνουν μιὰ χούφτα χῶμα, τὸ δένουν στὸ μαντηλάκι τους καὶ τὸ βάζουν μπροστὰ στὶς εἰκόνες νὰ ᾿φχολογηθῇ. Κατόπιν τὸ ρίχνουν στὴ ρίζα τῶν δένδρων, ποὺ δὲν καρποφοροῦν, καὶ διορθώνονται».

5. Κτυπήματα διὰ κλώνων καρύας. Π. χ. εἰς τὴν ᾿Ανω ᾿Αμισὸν (Πόντου), μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κτυπιοῦνται μὲ κλώνους καρύας ἐπὶ τῆς ράχεως. Ποῖος ὁ λόγος τῆς πράξεως ταύτης;

6. ᾿Εξοδος εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ συμπόσιον. Μεταμφίσεις γυναικὸς μὲ φύλλα, κλάδους δένδρων καὶ ἄνθη· χοροί, ἄσεμνα ᾄσματα. Βλ. περιγραφὴν ἐν Λαογραφίᾳ τ. 6, σ. 177 κέ.

7. ᾿Απαγορεύσεις: δὲν ἀνοίγουν τὸ σεντοῦκι, γιὰτὶ πᾶν τὰ ποντίκια καὶ τρῶν τὰ προικιά.

5. Τοῦ ᾿Αγίου Πνεύματος ἢ τῆς ᾿Αγίας Τριάδος.

1. Προσφοραὶ τροφῶν καὶ δεῖπνα ἐπὶ τῶν τάφων. Π. χ. εἰς τὸν Πόντον «τ' ἄη Πνεμάτ' ἐσυνήθιζαν νὰ προσφέρουν ἐπὶ τῶν τάφων ρυζόγαλο, φούστουρον (σφουγγάτο) καὶ ξύγαλα. Μετὰ τὸ τρισάγιον τοῦ ἱερέως καθήμενοι πέριξ τῶν τάφων ἔτρωγον τὰ προσφερόμενα φαγητά. Εἰς δὲ τὴν οἰκίαν πρὸ τοῦ φαγητοῦ ἔτρωγον τρία κουτάλια ξύγαλα».

2. ᾿Απαγορεύσεις ἐκ δεισιδαίμονος φόβου. Π. χ. κατὰ τοὺς Κοτυωρίτας «τὴν ἡμέρα αὕτῃ οἱ ψυχὲς εἶναι ἔξω στὸν κόσμον, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ᾿ναι ἄγρυπνοι, γιὰ νὰ μὴ πάῃ καὶ τὸ δικό τους πνεῦμα, μέσ' στὸν ὕπνο, μαζὶ μὲ τ' ἄλλα κ' ἐπισκεφθῇ τὸν ᾿Αδῃ. Ἐπίσης δὲν ἀνεβαίνουν σὲ δέντρα οὔτε λούζονται στὴ θάλασσα, διότι πιστεύουν πὼς ἡ μέρα αὕτῃ ἔχει τὴν κακὴ της ὥρα». Ποῖαι αἱ σχετικαὶ δοξασίαι ἄλλου;

3. Πανηγύρεις καὶ τὰ κατ' αὐτάς. Π. χ. θυσία ἁμνῶν καὶ κοινὴ ἐστίασις ἐορταστῶν πολλαχοῦ τῆς Θράκης, τὸ ἔθιμον τῆς ρόδας ἐν Ζακύνθῳ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκάθιζον παιδιά ἀναρρώσαντα ἐκ βαρείας ἀσθενείας (Λαογρ. Β 131), τὸ τοῦ «κατακλυσμοῦ» ἦτοι βρέξιμο μὲ θαλάσσιον ὕδωρ ἐν Κύπρῳ «εἰς τὴν θάλασσαν, ἣν ᾿Αιν Γιαλὸν τότε καλοῦσι» (Σακελλαρίου Κυπρ. Α' 702).

4. Μαντική. Κλήδονας κλπ.

5. Συνήθειαι ἀγροτικά. Πρβλ. τὴν παροιμίαν: τ' ἄη Πνεμάτου βάλ' ὄρνὸ καὶ τ' ἄη Λιᾶ φά' σῦκα, τ. ἔ. κατὰ τὴν κινητὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγ. Πνεύματος γίνεται ὁ ἐρινασμὸς τῶν συκῶν, τοῦ δὲ ἁγίου ᾿Ηλίας ὠριμάζουν τὰ σῦκα.

Γ' ΘΕΡΙΝΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

α) Τὸ Γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ
καὶ ἄλλαι ἐορταὶ τοῦ Ἰουνίου.

1. Τοῦ ἁγίου Ὁνουφρείου (12 Ἰουνίου).

Ὄνομα δημῶδες: ἄης Ρούφνης (Σύμη).

Δεισιδαιμονίαι: δὲν θερίζουν, δὲν ἄλωνίζουσιν, διότι ὁ ἄης Ρούφνης ρουφᾷ τὰ στάχυα (Σύμη).

2. Τοῦ Προφήτου Ἐλισσαίου (14 Ἰουνίου).

Ὄνομα δημῶδες: ἄη Λυσσαίας.

Δεισιδαιμονίαι: Οἱ γεωργοὶ δὲν καματεύουσιν τὴν ἡμέραν αὐτήν, διότι παθαίνουν λύσσα αὐτοὶ καὶ τὰ ζῶα τους (Γοσπιατικὸ Ἀττικῆς).

3. Τὸ Γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ (24 Ἰουνίου).

1. Ὄνομα τῆς ἐορτῆς: τ' ἄη Γιαννιοῦ τοῦ Λιοτροπιοῦ (Κύθν.) ἢ Λιτροπίου (Κύμη) ἢ Λουτροπόου (Σινώπη) ἢ τοῦ Φανιστῆ (Χίος), τοῦ Λαμπροφόρου (Κύπρος), τοῦ Κληδόπου (Νάξος), τοῦ Ριγανᾶ (Αἰτωλ. Ἀταλάντη, Σπάρτη, Μεθώνη), τοῦ Μελᾶ (Ἀγραφα), τοῦ Ἀπαρνιαστῆ (Κύθνος), τοῦ Ριζικάρη κλ.

2. Δοξασίαι: ὅτι τὰ μεσάνυχτα ἀνοίγουν οἱ οὐρανοὶ καὶ ὅ,τι ζητήσῃ ὁ ἀγρουπνῶν τὴν ὥραν ἐκείνην γίνεται ὅτι ὁ ἥλιος τὸ πρωῒ τῆς ἡμέρας ταύτης «τρέμει ἢ γυρίζει καὶ εἶναι θαμπερός». Πρωῖνῃ ἔγερσις, διὰ νὰ ἴδουν τὸν ἥλιον περιστρεφόμενον, καὶ ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὴν δοξασίαν αὐτήν. Π.χ. εἰς τὴν Σινώπην διενυκτέρευον καθ' ὁμάδας συμποσιάζοντες καὶ χορεύοντες καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ «τὸ πρωῒ μόλις χάραζε, ἔβαζαν τὴ μαγείρισσα μέσα στὸ καζάνι, περνοῦσαν ξύλα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ καζανιοῦ καὶ τὴ σήκωναν τέσσερεις. Οἱ ἄλλοι χορεύανε καὶ μὲ τὸ χορὸ πηγαίνανε ὡς τὴ Φοινικίδα (ἐξοχὴ τῆς Σινώπης). Ἐκεῖ περιμένανε νὰ βγῇ ὁ ἥλιος, νὰ δοῦνε τὸν ἥλιο πῶς γυρνᾷ κείνη τὴν ἡμέρα καὶ βγαίνει. Πάλι μὲ τὸ χορὸ γύριζαν πίσω καὶ πηγαιναν στὴν ἐκκλησίαν». Εἰς Νένητα Χίου «ἅμα ἐξέλθουν τῆς ἐκκλησίας, συνέρχονται καθ' ὁμάδας εἰς τ' ἁλώνια καί, ἀφοῦ φάγωσι διάφορα ὀπωρικά, ἀρχίζουν νὰ συστρέφονται (νὰ κουρδουβαλίζουν) μέχρι τῆς μεσημβρίας». Εἰς Οἰνόην Πόντου «μικροὶ παῖδες περιέρχονται τὰς οἰκίας καὶ ρίπτοντες εἰς αὐτὰς λαλάτσια (λιθαράκια) ἐπάδουσιν ἐν χορῷ: «Τρόπου, τρόπον, ἥλιε, ποὺ γυρίζουν τὰ λαλάτσια, σὰ μέτερα καὶ σὰ σέτερα...» Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο ἢ τι παρόμοιον;

(α) *Ἔθιμα τῆς παραμονῆς* (23 Ἰουνίου).

1. Καθαρισμὸς οἰκιῶν: «Ἐπρεπε νὰ ξεσκονίσουν, νὰ σφουγγαρίσουν, νὰ περιμένουν τὶς τύχες, γιατί ὁ ἅγιος Γιάννης φέρνει τύχες» (Σινώπη). Ἐκθεσις τῶν κλινοσκεπασμάτων εἰς τὸ ὑπαιθρον καθ' ὅλην τὴν νύκτα. (Πρὸς ποῖον σκοπόν;).

2. Συλλογὴ ἀνθέων (ἀγιάννηδες, γιαννάκια κλ) καὶ τοποθέτησις αὐτῶν εἰς τὰς θύρας ἢ τὰς στέγας. Εἰς τὴν Κρήνην (Μ. Ἀσίας) ἀποβραδὶς τ' ἅγιος Γιαννιοῦ ἔκαμναν στεφάνι μὲ λούλουδα: ἔπαιρναν κ' ἓνα μεγάλο σκόρδο, ἓνα στάχυ, ἓνα φύλλο συκιᾶς, ἓνα ἐλαιοφούνταρο καὶ φύλλο ἀμπελιοῦ μὲ τὸ βλαστάρι, ὅλα μαζὶ τὰ ἔδεναν πάνω στὸ στεφάνι καὶ τὸ κρεμούσανε. Τὸ στεφάνι τῆς περασμένης χρονιᾶς τὸ ἔκαιγαν στὸ φανό. Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τὸ στεφάνι τοῦ ἁγίου Γιάννη;

3. Προετοιμασία τοῦ κλήδονα. Ποῖος καὶ κατὰ ποῖον τρόπον φέρει τ' ἀμίλητο (ἢ βουβὸ ἢ ἀρπαχτικὸ) νερό; Ποῖα σημάδια (ριζικάρια) ρίπτονται εἰς τὸ ἀγγεῖον καὶ κατὰ ποῖον τρόπον τοῦτο σκεπάζεται καὶ στολίζεται καὶ ἐκτίθεται εἰς τὸ ὑπαιθρον «για νὰ τὸ ἰδῇ τὸ ἄστρο, ν' ἀστρονομιστῇ»;

4. Ποῖαι ἄλλαι συνήθειαι συνοδεύουν τὴν προετοιμασίαν τοῦ κλήδονα; Ἐν παράδειγμα: Εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν τῆς Ἀθήναις «τὰ κορίτσια παίρνουν ἓνα μαξιλάρι μακρὸν καὶ τὸ κτύνουν, τὸ κάνουν κοῦκλα τοῦ βάζουν χέρια καὶ τὸ κλειδώνουν μὲ κλειδαριὰ — στανρώνουν τὰ χέρια καὶ τὰ κλειδώνουν. — Τὸ στήνουν ὀρθοὺν στὸ σ' κλὶ (πεζοῦλι εἰς τὸ ὀπίσω μέρος τοῦ σπιτιοῦ) καὶ τὸ φυλάγουν ὡς τὴ νύχτα τραγουδώντας καὶ χορεύοντας. Τὸ πρωτὶ τὸ χαλκῶν. Ἀποβραδὶς γεμίζουν κ' ἓνα κ' μάρ' νερὸ ἀμίληχτο ἀπ' τὸ π' γὰδ', ρίχνουν καὶ τὰ δαχτυλίδια, τὰ σκουλαρίκια μέσα στὸ κ' μάρ, ὥστερα τὸ κλειδώνουν καὶ λέγουν:

«Κλειδώσετε τὸν κλήδονα, τ' ἅγιος Γιαννιοῦ τὴ χάρη,
κι ὅποιος ἔν' καλορίζικος, πρωτὶ θὰ ξενεφάνη».

«Ὅλη τὴ νύχτα τὰ κορίτσια κάθονται καὶ φυλάγουν τὸν κλήδονα». Εἰς τὴν Καστορίαν στολίζουν τὸν κλήδονα ὡς ἑξῆς: εἰς τὸ στόμιον τοῦ ἀγγείου ποὺ ἔχει τὸ βουβὸ νερὸ ἀπὸ τὴν λίμνην στερεώνουν τὸ ἀγκάθι ποὺ φέρνει ἓνα ἀγόρι ἀπ' τὸ βουνὸ καὶ ἐπάνω σ' αὐτὸ καρφώνουν διάφορα φρούτα τῆς ἐποχῆς καὶ στὴν κορυφὴ λουλούδια». Ποῖα ἡ συνήθεια ἄλλοῦ;

5. Οἱ φωτιές τ' Ἀγίου Γιαννιοῦ.

Τὸ κοινόν των ὄνομα: Φανὸς (Χίος, Κρήνη κ.ἀ.), ὄφανος ἢ φουνάρα (Κρήτη), ἀφανὸς (Σῦρος, Σάμος, Κύζικος), φανούδα (Κρήνη), φουνταρία (Πυλία), κάψαλος (Κίμωλος), κακανοὶ ἢ κακανέρια (Λῆμνος), λαμπατίνα (Κέρκυρα) κτλ.

Μία πυρὰ ἀνάπτεται ἢ τρεῖς εἰς τὴν σειρὰν; Μὲ ποίαν ὕλην ἀνάπτεται (μὲ καλάμιες ἢ παλιοκόφινες;) ρίπτεται εἰς τὴν πυρὰν τὸ στεφάνι τῆς Πρωτομαγιάς

ἢ τοῦ ᾿Αη Γιαννιοῦ; καίονται καὶ τὰ κλαδιὰ τοῦ καματεροῦ ἥτοι τοῦ μεταξοσκώληκος; ἢ τί ἄλλο; Τί λέγουν, ἐνῶ πηδοῦν τὴ φωτιά; Π.χ. εἰς τὴν Λῆμνον «κάθα σπὶτ' ἀνάφτ' μὲ καλαμνιὲς τρία κακανέρια, τρεῖς φωτιὲς μπρὸς στήν αὐλὴ καὶ τὶς πηδοῦν καὶ λέν: ᾿Οξω ψύλλοι καὶ κοριοὶ | μέσα ἢ ρόγα ἢ χρυσή.

Εἰς τὸ Βασιλίτσι (Πυλίας) λένε: *Νὰ πηδήσω τὴ φωτιά | μὴ μὲ πιάσ' ἢ ἀρρωστιά!* Εἰς τὴν Κάρπαθον αἱ γυναῖκες καθὼς πηδοῦν τοὺς καλαφωνοὺς φωνάζουν «τὸ (β)άρος μου μετάξι» ἢ «τὸ (β)άρος μου νά 'ναι μάλαμα στὸ σπίτι».

Χρησὶς τῆς στάχτης ἀπὸ τὴ φωτιά δι' ἀποτρεπτικούς σκοπούς. Π. χ. εἰς τὴν Κρήνην (Μ. ᾿Ασίας) ἔκαιγαν στὸ φανὸ τὸ στεφάνι τῆς περασμένης χρονιάς καὶ μὲ κείνη τὴ στάχτη τὸ πρῶτ' κούκκιζαν ἐπάνω τὶς συκιὲς γιὰ νὰ μὴ πέφτουν τὰ σῦκα.

6. Μεταμφιέσεις καὶ πομπὴ κοριτσιῶν καὶ ἀγοριῶν μὲ τὴ «Νεράιδα τοῦ μαχαλᾶ», τ. ἔ. τὸ ὁμορφότερο κορίτσι ἐπὶ κεφαλῆς πρὸς τὴ βρύση, γιὰ νὰ βρέξουν τὸν ᾿Αγιάννη, δηλ. τὴ γλάστρα μὲ τὰ λουλούδια. Στὸ δρόμο τραγουδοῦν: ᾿Αγιε Γιάννη μου, σταυροβότανε, | ποιὸς σ' ἐφίλησε καὶ ἐμαράγκιασες... Ταῦτα ἐν Βλάστη Μακεδονίας (βλ. ᾿Εστίαν 1890 Β' 64).

7. Μαντικαὶ μέθοδοι πρὸς πρόγνωσην τοῦ μέλλοντος συζύγου.
(α) ὄνειρομαντεία μὲ τὴ στάχτη τῆς φωτιάς τ' ᾿Αη Γιαννιοῦ ἢ ἄλλα πράγματα (καθρέφτην, ριζικάρι) ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον καὶ μὲ τὴν ἀρμυροκουλλούρα ἢ τὸ ἀρμυροπιττάρι. (Τρόπος τῆς κατασκευῆς μαγικός: νερὸ ἀμίλητο ἢ τοῦ κλήδονα, ἄλεῦρι ἀπὸ τρεῖς Μαρίες, κοσκίνισμα μὲ τὴν σήτταν ὀπισθεν τῆς ράχεως (ἀνάκωλα), ψήσιμο τῆς πίττας στὴ φωτιά τοῦ κλήδονα). Εἰς τὴν ᾿Απύρανθον τῆς Νάξου ὁποῖος φάγη ἀπὸ τὸ ἀρμυροπιττάρι «σεῖει διὰ τῶν χειρῶν τὴν ρίζαν τῆς κληματαριᾶς ἐπάδων: ᾿Εὼ σῶ τὸ κλῆμα | καὶ τὸ κλῆμα νὰ σεῖση τὴ ᾿ἥς | καὶ ἢ ᾿ἥς νὰ σεῖση τὴν ἀαπῶ, | νὰ ᾿ρθῇ νὰ μοῦ δώσῃ νερὸ νὰ πιῶ (Λαογραφία Γ' 512). Ὁνειρομαντεία καὶ μὲ τὸ προσκάλεσμα ἢ τὸ δέσιμο τῆς Μοίρας. Παράδειγμα ἐκ Κεφαλληνίας ἐν Ν. Πολίτου, Λαογρ. Συμμ. Γ' 107-8.

(β) Τεφρομαντεία. Στάκτη ἀπὸ τρεῖς φωτιὲς τ' ᾿Αη Γιαννιοῦ, πὺν νὰ τὶς ἔχη πηδήσει ἢ μαντενομένη, κοσκινίζεται κατὰ τρόπον μαγικόν: γυμνὴ πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα ἐνὸς δωματίου κρατεῖ τὴν κρισάραν ὀπισθεν τῆς, ὥστε νὰ μὴ τὴν βλέπῃ· τὴν ἐπομένην τὸ πρῶτ' ἐξετάζει τὰς γραμμάς ἢ τὰ σχήματα ποὺ φαίνονται ἐπάνω εἰς τὴν στάκτην καὶ ἀναλόγως συμπεραίνει διὰ τὸ ὄνομα ἢ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μέλλοντος συζύγου.

(γ) Ὑδατομαντεία. Π.χ. εἰς Ζιζάνι Πυλίας «τὰ μεσάνυχτα τηρᾶνε τὸ πηγάδι καὶ βλέπουνε τί θὰ γίνη. Φέτο εἶδανε πὺν περνάγανε στρατιῶτες καὶ λένε πὺν θὰ γίνη πόλεμος (1939).

(δ) Ἀγγουρομαντεία. Π.χ. «κόβουν ἓνα ἀγγοῦρι στή μέση, ὡς τὴ ρίζα, ἀλλὰ τὸ ἀφήνουν λιγάκι στήν ἄκρη, γιὰ νὰ μὴ χωρίσῃ ὅλως διόλου καὶ λένε: "Ἄν εἶναι νὰ πάρω τὸν τάδε, νὰ ἐνώσῃ τὸ ἀγγοῦρι, καὶ τὸ ἀφήνουν τὴ νύχτα στ' ἄστρα ὁλόρθο. Ἄν εἶναι νὰ τὸν πάρῃ, τὸ πρωῒ θὰ τὸ βρῇ ἐνωμένο τὸ ἀγγοῦρι».

(ε) Κατοπτρομαντεία. Π.χ. εἰς τὴν Κέρκυραν «αἱ ἄγαμοι γυναῖκες τὸ μεσονύκτιον γυμνούμεναι ἴστανται ἐνώπιον καθρέπτου καὶ ἀπαγγέλλουν τὰ ἐξῆς: "Ἄη Γιάννη λαμπατάρη... δεῖξε καὶ φανέρωσε ποιόνε θὰ πάρω. Τὴν ἐπιούσαν τὸ ὄνομα, ποὺ θ' ἀκούσουν πρωῒτον ἅμα τῇ ἐγέρσει, θὰ φέρῃ ὁ μέλλον σύζυγος. Ἐνίοτε κατακλινόμεναι πολλαὶ γυναῖκες φέρουσιν ἀφ' ἐσπέρας ἐνδύματα ἀνδρικά».

(ς) Κυαμομαντεία: τρία κουκκιά ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, τὸ ἐν μετὰ φλοιοῦ, τὸ ἄλλο ἡμίκοπον καὶ τὸ τρίτον ξεφλουδισμένον· ἀπὸ τὸ κουκκί, ποὺ θὰ πάρῃ ἡ νέα κατὰ τύχην, μόλις ἐξυπνήσῃ τὸ πρωῒ, μαντεύει, ἂν θὰ γίνῃ τὸ μελέτημά της, ἂν θὰ παντρευτῇ πλούσιον ἢ πτωχόν, νέον ἢ χῆρον.

(ζ) Ἄλλαι μέθοδοι μαντικά, ὡς μὲ συγκόφυλλα τοποθετούμενα εἰς τὸ ὑπαιθρον. Π.χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν Παρνασσ. «βγάζουν ἔξω συγκόφυλλα, νὰ ξαστριστοῦν ὅλη τὴ νύχτα, βάζοντας λίγο ἀλάτι ἀπὸ πάνω. Τὸ μελετᾶν τοῦ καθενός· ὅποιον ξεραθῇ τὸ φύλλο, θὰ πεθάνῃ αὐτὸν τὸ χρόνος.»

(β) Ἔθιμα τῆς 24ης Ἰουνίου.

1. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ κλήδονα. Πότε καὶ ποῦ γίνεται καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; Δίστιχα τοῦ κλήδονα. Οἰωνισμοὶ μὲ τὸ νερὸ τοῦ κλήδονα. Χοροί, τραγούδια. Π.χ. εἰς τὴν Ἀράχοβαν τῆς Παρνασσίδος «τὸ πρωῒ βγαίνοντα ὁ ἥλιος, θὰ βγαίνουν τὰ ριζικάρια. Τὸ παιδὶ ποὺ τὰ κλείδωσε—ἓνα παιδὶ τυχερὸ—θὰ τὰ ξεκλειδώσῃ (εἰς τὴν Κορώνην τοῦ σκεπάζουν τὸ κεφάλι μὲ τὸ κόκκινον παννί, ποὺ εἶχαν σκεπασμένο τὸν κλήδονα). Εἰς τὰς Μέτρας τῆς Θράκης ἀνοίγει τὸν κλήδονα ἓνα πρωτοπαῖδι, συν. κορίτσι τοῦ βάζουν τουλπάνι ἄσπρο στὸ κεφάλι καὶ τὸ κάνουν νύφη τοῦ δίνουν κ' ἓναν καθρέφτη στήν ἀγκαλιά· πρωῒτα βγάζουν τὸ ἀγγοῦρι λέγοντας: Ἀνοίξαμε τὸν κλήδονα, νὰ βγῇ χαριτωμένος, βγῇκε κ' ἓνας ἀγγούραρος, θεριός, θεριακωμένος. Ἐπειτα καθαρίζουν τὸ ἀγγοῦρι καὶ τρώγουν ὅλοι ἀπὸ ὀλίγον. (Ἄσεμνοι πράξεις κατὰ τὸ καθάρισμα τοῦ ἀγγοურიοῦ). Μετὰ τὸ φάγωμα τοῦ ἀγγοურიοῦ ἡ νύφη ἐξάγει τὰ σημάδια, ἐνῶ κοιτάζει διαρκῶς εἰς τὸν καθρέπτην.

2. Προσκόμισις μαλλιαρῆς πέτρας καὶ θαλασσίου ὕδατος ἢ πέντε βούρλων εἰς τὴν οἰκίαν. Ποῦ τὰ τοποθετοῦν καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν; Π.χ. εἰς τὴν Πέτραν τῆς Λέσβου «ξημέρωμα τ' ἄη Γιαννιοῦ πάει ἓνα κορίτσι στὴ θάλασσα καὶ παίρνει ἀπὸ σαράντα κύματα νερό. Νὰ μὴν τὴ δῇ κανεὶς, νὰ μὴ μιλήσ', ἀμίλητο. Ὅπ' ἀλείφουνε πὲ κεῖνο τὸ νερό, κάν'νε σαράντα ὁμορφιές». Εἰς τὴν Κάτω Πανα-

για Κρήνης «αἱ γυναῖκες, ὕπανδροι καὶ μή, μεταβαίνουσαι ἀπὸ τῆς αὐγῆς εἰς τὴν παραλίαν λαμβάνουν ἐκ 40 κυμάτων σταγόνas θαλασσίου ὕδατος καὶ γεμίζουν ποτήριον· λαμβάνουσαι δὲ καὶ λίθον μετὰ βρύων ἐκ τῆς παραλίας ἐπιστρέφουν εἰς τὰς οἰκίας των· καὶ τὸ μὲν ποτήριον ἐκκενοῦται εἰς τὰς τέσσερας γωνίας τῆς οἰκίας, τὸν δὲ λίθον θέτουν εἰς μίαν τῶν τεσσάρων γωνιῶν αὐτῆς. Εὐχονται δὲ τὸ μὲν ὕδωρ νὰ μεταβληθῇ εἰς ἄργυρον, ὃ δὲ λίθος εἰς χρυσόν.» Εἰς τὴν Μάδυτον «ἐκρίζουν πέντε σχοίνους, τοὺς ὁποίους τοποθετοῦν, καθὼς καὶ τὴ μαλλιαρὴ πέτρα, εἰς τὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοὺς φυλάγουν διὰ τὸ δωδεκαήμερον, ἂν τοὺς καβαλλ' ἐψ' ἢ γκαλκάτζαρους, νὰ τὸν δέσουν μὲ τ' ἄη Γιαννιοῦ τὸ βοῦρλο».

3. Ἐναρξεις τῶν θαλασσίων λουτρῶν. Βιαία κατάδυσις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι. Ἱπποδρομίαι παρὰ τὴν ἀκτὴν κτλ. Μερικὰ παραδείγματα: Εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου «τ' ἄη Γιαννιοῦ τ' Ἀλιτροπιοῦ πρωτοπᾶνε στὴ θάλασσα νὰ κολυμπήσουν· θὰ δέσ' νε μιὰν ἀλυγαριὰ στὴ μέση τους ἢ στὸ κεφάλι τους, γιὰ νὰ ᾖ γεροί. Πρέπ' νὰ φᾶνε καὶ καρπούζ'». Εἰς τὸν Πόντον «διάφοροι ὁμάδες πρωῒ πρωῒ ἐπιαναν τὰ περάσματα στοὺς δρόμους κι ὅποιον ἐτύχαιναν τὸν ἄρπαζαν καὶ τρεχάλα τὸν πηγαινάν στὴν ἀκρογιαλιὰ καὶ τὸν ἔρριχναν στὴ θάλασσα, ντυμένον ὅπως ἦτανε. Μόνον ἂν ἔταξε κανένα καλὸ κέρασμα, ἤμποροῦσε τὸ θυμὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν ταλαιπωρίαν». Εἰς τὸ Γύθειον τὴν ἡμέραν αὐτὴν «οἱ πάσχοντες ἐξ ἀσθενείας χρονίας πηγαίνουν εἰς τὴν θάλασσαν ἀμίλητοι καὶ κολυμβῶντες θεραπεύονται». Εἰς τὴν Μάδυτον «ἐγίνετο Ἱπποδρομία ἢ γαιδουροδρομία μὲ γυμνοὺς τοὺς ἀναβάτας καὶ «δὲν τὸ ᾔχε σὲ καλὸ νὰ βγαίν'ν ἀπ' τὴ θάλασσα ἐκεῖν' τὴ μέρα».

4. Τ' ἀξιώματα τῶν ἀρραβωνιασμένων. Εἰς τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τὴν Στενήμαχον τὴν ἡμέραν τοῦ Προδρόμου οἱ συγγενεῖς «ἀξιῶνουν τοὺς ἀρραβωνιασμένους» δηλ. τοὺς καθίζουν εἰς ἓνα προσκέφαλον (ἢ εἰς τάπητα), τὸ πιάνουν ἀπὸ τὰ ἄκρα καὶ τοὺς σηκώνουν ὑψηλὰ τρεῖς φορές, ἐπιφωνοῦντες «ἄξιος, ἄξιος, ἄξιος! καὶ τοῦ χρόνου».

5. Συλλογὴ ἱαματικῶν βοτανῶν, ὀριγάνου καὶ ἄλλων χόρτων. Θεραπεία τῆς κεφαλαλγίας καὶ ἄλλαι θεραπευτικαὶ συνήθειαι. Π. χ. εἰς τὸ Δαδὶ Λοκρίδος «μαζεῦουν τὸ πρωῒ ρίγανη, ὅση χρειάζονται γιὰ τὸ χρόνο· τὴ μαζεῦουν, πρωτοῦ νὰ βγῇ ὁ ἥλιος, γιὰ νὰ εἶναι καλὴ. Εἰς τὴν Σιτίσταν (Αἰτωλ.) τ' Ἀη Γιαννιοῦ τοῦ Ριγανᾶ μαζεῦουν ρίγανη καὶ φέρουν μπουκέττα ἀπ' αὐτὴ στὴν ἐκκλησιά, καθένas τὸ δικό του. Τὴν ψέλνει ὁ παπᾶς, ψέλνει κι ἁγιασμό. Παίρνει ὁ καθένas τὸ μπουκέττο του καὶ λίγο ἁγιασμό καὶ πάει κι ἁγιάζει (ραντίζει) τὰ κτήματά του». Εἰς τὸ Κατιρλί Βιθυνίας «αἱ γυναῖκες, αἱ πάσχουσai ἀπὸ χρονίαν κεφαλαλγίαν

ἐξέρχονται τὴν 24ην Ἰουνίου εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ περιδένουν τὴν κεφαλὴν διὰ λυγέας».

6. Ἔθιμα Σαρακατσάνικα. Ἀγερός παίδων κρατούντων δοχεῖον ὕδατος καὶ περιερχομένων τὰς μάνδρας. Εἰς τὸ Πισοδέρι «ἀποβραδὶς τὸν Κλήδονα τὰ παιδιὰ μαζεύουν καλογιάννηδες καὶ τὸ πρωῒ τοὺς χορεύουν : δένουν σ' αὐτὰ τὰ λουλούδια δαχτυλίδι καὶ τὰ βάζουν ἀπάνω στὸ κεφάλι τους καὶ χορεύουν. Κρατοῦν κ' ἓνα μπακράτσι μὲ νερὸ ἀπὸ τρεῖς βρύσες καὶ γυρίζουν τὰ κονάκια καὶ τραγουδοῦν : Ἀη Γιάννη, Γιάννη, Καλογιάννη, | ἔχασα γαῖράνι στὴν Κρυόβρυση | κι ἂν θὰ τό'βρης πάλ' νὰ μ' τὸ στείλῃς». Ὅσο τραγουδοῦν, χύνουν νερὸ στὶς καλύβες. Τοὺς δίνουν ἄλλος δραχμές, ἄλλος ὄ, τι ἔχει».

7. Ἔθιμα ἀποσκοποῦντα τὴν καρποφορίαν τῶν δένδρων (συκῶν, ἐλαιῶν κλ.): στάκτη τῶν πυρῶν εἰς τὰς ρίζας τῶν συκῶν, χῶμα ἐπὶ τῶν συκῶν κτλ. Π.χ. εἰς τὸν Μαραθόκαμπον τῆς Σάμου «νὰ σκουθῇς προὐ-προὐ (τῆς 24ης Ἰουνίου), νὰ τρέξ'ς γλήουρα-γλήουρα νὰ μαζέψ'ς τὴ στάχτ' ἀπ' τὶς φοντιές π' ἀνάψαν ἀποβραδὶς κι νὰ τρέξ'ς νὰ τὴ ρίξ'ς στὴ ρίζα τῆς συκιάς, γιὰ νὰ κάμ' πουλλὰ σῦκα». Εἰς τὴν Νάξον, τὴν Κύθνον κ. ἄ. «πᾶνε καὶ μαζεύουνε χῶμα κάτω ἀπὸ τὴ συκιά καὶ τὸ ρίχνουνε πάνω στὶς συκιάς καὶ τὶς γητεύουνε Ὡς βασιτῆ Χριστὸς τὸν κόσμον καὶ εἶπεν Γιάννης τὴν ἀλήθεια | βάσταξε καὶ σὺ, συκιά, τὰ λῦθια (=τὰ μικρὰ συκάκια). Προβλ. ἅης Γιάννης ὁ Ἀπορνιαστής, γιὰτὶ τότε τελειώνει τὸ ὀρνιασμα τῶν σύκων (Κύθνος) Ἄν λεμονέα ἢ πορτοκαλέα ἢ οἶονδήποτε δένδρον δὲν παράγῃ καρπὸν, θέτουν καθρέπτην πρὸ αὐτοῦ καὶ μὲ πέλεκυν εἰς τὰς χεῖρας λαμβάνουν στάσιν ὕλοτόμου καὶ βλέποντες τὸ ἐν τῷ καπτόπρῳ ἵνδαλμα τοῦ δένδρου προσποιοῦνται τὸν θυμωμένον καὶ λέγουν μεγαλοφώνως: Κάμε καρπὸ ἢ σὲ κόβω. Ποῦ γίνεται τοῦτο;

8. «Ἀπλωμα» τῶν ἐνδυμάτων εἰς τὸν ἥλιον πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τὸν σκῶρον (ἢ ἀπὸ φθοροποιόν τινα δαίμονα). Π.χ. εἰς Ἀγιάσον Λέσβου «ἡ Γιουῖλου (Γιῶ), ἅμα εἶχες ἄσπρα ροῦχα μέσ' στὰ μπαοῦλα, πήγαινε καὶ τὰ κατούρει καὶ κιτρίνιζαν. Γι' αὐτὸ τὰ βγάζαν τῇ Λιτροπιῶ καὶ τ' ἀπλῶναν στὸν ἥλιο».

9. Δεισιδαιμονία. Δὲν ἀρχίζουν καμιὰ δουλειά, διότι, ὡς λέγουν, εἶναι λιτρόπι. Καὶ «ὅποια μέρα πέσῃ τὸ Λιτρόπι τ' Ἀη Γιαννιοῦ τὴ φυλᾶνε ὅλο τὸ χρόνον δὲν κάνουν γάμους, δὲν κόβουν ροῦχα, δὲν φυτεύουν, δὲν ἀρχίζουν σπορά. Εἶναι κακιὰ μέρα κι ὅ,τι ἀρχινήσῃς, δὲν πάει ἔμπρὸς» (Ν. Πέρδικα, Σκῦρος Α' 138).

10. Ἄλλαι μαντικαὶ μέθοδοι.

(α) Μολυβδομαντεία καὶ αὐγομαντεία. Π.χ. εἰς τὴν Σῦρον «παίρνουν νερὸ ἀμίλητο τοῦ Κληδόνον καὶ τὸ χύνουν μέσα σὲ μιὰ μπουκάλα· ἔπειτα

ρίχτουνε μέσα ένα άσπράδι από αυγό ή μολύβι λειωμένο και δείχτει ό,τι δουλειά κάνει ό άντρας πού θά πάρουν. "Αν είναι βαποριέρης, θά σχηματίση βαπόρι, αν είναι κτηματίας, θά δείξη άμπέλι, κλήμα, αν είναι μάστορης, θά δείξη τά εργαλεία του.»

(β) Ύδατομαντεία και κατοπτρομαντεία. Π. χ. εις την Μεθώνην, «τ' άη Γιαννιού μέσ' στο μεσημέρι, κοιτάζονται τά κορίτσια μέσα στο πηγάδι, για νά ιδούν τί τους μέλλεται. Βάζουν έναν καθρέφτη, τόν στερεώνουν στο κούτελό τους, ώστε νά ρίχνη ό ήλιος τή λάμψη του μέσα στο πηγάδι και ύστερα σκεπάζουν τó κεφάλι τους μ' ένα κόκκινο παννί και κοιτάζουν μέσα. Λένε πώς ό,τι είναι νά τους γίνη, θά τó ιδούν και μάλιστα αν είναι άνύπαντρα κορίτσια, θά ιδούν πρόσωπο, εκείνον πού θά πάρουν». Όμοίως εις την Σκῦρον «βλέπουν όποιον μελετήσουν, ξενιτεμένο, πού είναι τώρα και πού εύρίσκεται, ή πεθαμένο». "Άλλες κοιτάζονται γυμνές μέσα στον καθρέφτη. "Άλλες «παρατηροῦν τή σκιά τους, μόλις σκάση ό ήλιος. "Αν δέ φαίνεται καθαρή, τό 'χουν σέ κακό, θ' άρρωστήσουν» (Σκῦρος).

(γ) Όνειρομαντεία. «Φυλάνε ένα κομματάκι παννί από τó κόκκινο πού έχρησιμοποίησαν στον κλήδονα, τó ξασπαίζουν και τó βάζουν κάτω από τó προσκέφαλό τους. Τή νύχτα βλέπουν όνειρο σχετικό πάντα με τó γάμο (Άταλάντη). "Άλλα μέσα όνειρομαντείας: "Αγιάνης (αριτόν), καίσοδέτα με κόμπου κτλ.

(δ) Κριθομαντεία. Βάζουν σ' ένα πιάτο νερό και ρίχνουν δυό κόκκους κριθαριού. Προσέχει τότε κάθε μία πού θέλει νά παντρευτή εκείνο τó χρόνο, αν οί δύο κόκκοι επιπλεύσουν και σμίξουν, θά παντρευτή, άλλως όχι.

(ε) Άλευρομαντεία, στακτομαντεία κτλ.

4. Πέτρου και Παύλου (29 Ιουνίου).

1. Πανηγύρεις και θυσίαι ή προσφορά σφαγίων υπέρ τής εκκλησίας.
2. Μαντικά συνήθεται : μολυβδομαντεία και αυγομαντεία (με νερό φυλαγμένο από τόν κλήδονα), ύδατομαντεία και κατοπτρομαντεία.

5. Τών Αγίων Αποστόλων (30 Ιουνίου). Τά ίδια με την προηγούμενην.

β) Από τής Παναγίας τής Καψοδεματούσας μέχρι του άγίου Παντελεήμονος (2—27 Ιουλίου).

1. Κατάθεσις τής έσθῆτος τής Θεοτόκου (2 Ιουλίου).

Όνομα τής έορτής : τής Παναγίας τής Καψοδεματούσας ή Καφοχεροβολους ή τής Βλαχέρας (Κεφαλ.), τής άγίας Βλαχέραινας (Σωζόπολις), τς Αγιαβλαχέρας (Μέτραι Θράκ.).

Δεισιδαιμονίαι : Δέν άλωνίζουν. Διηγήσεις περί τιμωρίας τών παραβατών.

Π. χ. «βούλιαξε τὸν παπᾶ μὲ τὰ χερόβολα στ' ἄλῳνι. Καὶ σήμερα ἀκόμα ἀκούγεται ἐκεῖ κάθε χρόνο τὴν ἡμέρα ἐκείνη νὰ φωνάζῃ ὁ παπᾶς τ' ἄλογά του «ὦπλα, ὦπλα, ὦπλα!» (Μεσοχώρι Πυλίας).

2. Τῆς ἁγίας Κυριακῆς (7 Ἰουλίου).

Δὲν ἄλωνίζουσιν, δὲν ζυμώνουν «γιατὶ γίνεται τὸ ψωμί μαῦρο» (Λῆμνος). Ἐνιαχοῦ τῆς Θράκης ἐγένετο πανήγυρις «τὸ πανηγύρι τῶν ἀγγουριῶν».

3. Τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου (11 Ἰουλίου).

Δὲν δουλεύουν στ' ἀμπέλια, γιατί πέφτει χαλάζι καὶ τὰ καταστρέφει.

4. Τῆς ἁγίας Μαρίας (17 Ἰουλίου).

1. Ἐκδρομαὶ εἰς ἀμπέλους καὶ λαχανοκήπους καὶ προσφοραὶ ἀπαρχῶν (σύκων, σταφυλῶν κλπ.) Εἰς τὴν Μεσημβρίαν τότε κόβουν καὶ καρποῦζι πρώτ' ἀρχή. Εἰς Μέτρας (Θράκη) τότε ἔκοβαν τὸ πρῶτο σταφύλι καὶ τὸ ἐπήγαιναν στὸ σπίτι μέσα σὲ κούτρονλο (χωρὶς λαβὴν) καλάθι. Εἰς τὸν Κισσὸν (Πηλίου) «κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην συνηθίζουν νὰ τραγοῦν τὰ πρωτοφανῆ σῦκα.»

2. Πανήγυρις καὶ θυσία δημοτελῆς (κουρμπάνι). Τί ζῶον σφάζεται καὶ πῶς γίνεται ἡ διανομὴ τῶν κρεάτων εἰς τοὺς πανηγυρίζοντας; Κοινὴ τραπέζα.

Π. χ. εἰς τὸ Δεμάτι Ἡπείρου «μετὰ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν θυσιάζεται βοῦς καὶ τέμνεται εἰς 30—32 τεμάχια, τὰ ὁποῖα διανεμόνται εἰς τοὺς ἀπογόνους ὠρισμένων οἰκογενειῶν τοῦ χωρίου». Ποῦ ἄλλοῦ γίνεται παρομοία διανομὴ καὶ πῶς αἰτιολογεῖται αὕτη; Παραδόσεις περὶ ἐλάφου οἰκειοθελῶς προσερχομένης εἰς θυσίαν. Πρὸς ποῖον σκοπὸν γίνεται ἡ θυσία; (δι' ἀποτροπὴν νόσου ἢ πρὸς πρόκλησιν βροχῆς ἢ ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ θερισμοῦ;)

3. Ἀγιασμὸς καὶ ραντισμὸς τῶν σπαρτῶν, «γιά τὰ σκαθάρια καὶ ἄλλα ζούμπερα» (Αἰτωλ.).

4. Δεισιδαιμονίαι: δὲν ἄλωνίζουσιν, δὲν κάνουν καμιὰ δουλειά. «Ὁ παπᾶς τῆς Ἀλωνίσταινας ἄλῳνισε τῆς ἁγιά Μαρίας κι ἄνοιξε ἡ γῆς καὶ τὸν κατάπιε μαζί μὲ τ' ἄλογα ... φαίνεται ἀκόμα τ' ἄλῳνι. Καὶ λένε πὼς κάθε χρόνο τῆς Ἀγιά Μαρίας ἀκούγεται ὁ παπᾶς πὺν σκούζει: «Ἀ Μαρίνα, ἄ!» (Γρίζι Πυλίας) Πρβλ. «Ἀγία Μαρίνα μάρανε μάννα καὶ θυγατέρα» (Ἀράχοβα).

5. Τοῦ Προφήτου Ἡλίας (20 Ἰουλίου).

1. Λατρεία τοῦ Προφ. Ἡλίας ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων καὶ παραδόσεις, σκοποῦσαι νὰ ἐξηγήσουν «διατὶ τὸν ἅη Λιά τὸν βάνουν πάντα στὰ ψηλῶματα» Δοξασίαι, ὅτι ὁ ἅη Λιάς «εἶναι στὰ ψηλὰ γιὰ τὸν καιρό, γιὰ τὴ βροχή», ὅτι διώ-

κει δράκοντα ἢ τὸν διάβολον, ἔχων ὄπλον τὸν κεραυνὸν καὶ τρέχων εἰς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ τὸ ἅμαξι του (ἔφορος βροχῆς, βροντῶν καὶ κεραυνῶν). Αἱ σχετικαὶ παραδόσεις καὶ παροιμίαι. Ἀπεικονίσεις τῆς ἀναλήψεως τοῦ Προφ. Ἡλία εἰς τοὺς οὐρανοὺς (ἵπποι καὶ ἄρμα Ἡλίου) (βλ. Ν. Πολίτου, Λαογρ. Σύμμ., Β' 146 κ.ε.).

Ποία συντεχνία θεωρεῖ προστατήν της τὸν Προφ. Ἡλίαν; Π. χ. εἰς τὴν Καστορίαν τοῦ Προφήτ' Ἡλία γιορτάζουν οἱ γουναραῖδες. Ὁ Προφήτ' Ἡλίας ἦταν γουναραῖς. Οἱ Κύπριοι εἰς τὸ ἁλῶνι ἐπικαλοῦνται τὸν Προφήτην «νὰ πέψη τὸν ἄέραν του».

2. Πυραὶ καὶ θυμιάματα. Ἀνοδος εἰς κορυφὰς ὄρεων ποὺ φέρουν τ' ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἡλία, μεγάλαι πυραὶ καὶ καῦσις ἀφθόνου λιβάνου εἰς τὸν ἅγιον. (Πρβλ. τὴν ἀνάβασιν πανηγυριστῶν εἰς τὸν Ἀγιολιᾶν, ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης κορυφῆς τοῦ Ταυγέτου, καὶ τὰς πυράς, ποὺ ἀνάπτουν οἱ περίοικοι, μόλις ἴδουν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀγιολιᾶ μεγάλην πυράν). Εἰς τὸν Πολύγυρον «ἀπ' τὸν Ἀηλιᾶ ὡς τὴν 1η Σεπτεμβρίου ἀνάβουν ἀδιάκοπα μεγάλες φωτιές (παρακαμνιοί)».

3. Πανηγύρεις καὶ θυσίαι δημοτελεῖς ταύρων ἢ κριῶν, τελούμεναι εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ. Ἐκλογή θύματος (ταῦρος ὑγιής, τέλειος, ἀδμής), ἀγίασμός αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ σφαγὴ παρὰ τὸ χεῖλος ἀνοιγομένου βόθρου. Διανομὴ τῶν κρεάτων καὶ περισυλλογὴ τῶν ὁσίων κλ. Σκοπὸς τῆς θυσίας ἡ ἀποτροπὴ λοιμικῶν νόσων (βλ. περιγραφὴν τῶν τελουμένων ἐν Λαογραφίᾳ Γ', σ. 148 κ.ε.). Ἀλεκτοροθυσίαι. Εἰς τὸ Ἀλμαλὶ Μαλγάρων «τοὺς ἀλέκτορας δὲν θυσιάζουν οἱ προσφέροντες, ἀλλὰ ἀπολύουσιν καὶ ἕτεροι τρέχοντες συλλαμβάνουσι καὶ θυσιάζουσι ἢ μᾶλλον τρώγουσι αὐτούς.» Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζονται ταῦτα; Εἰς τὸ Σιναπλὶ (Βορ. Θράκη) ἡ θυσία (κουρμπάν' χωριαν' κὸ) καὶ ἡ δέησις πρὸς τὸν Προφήτ' Ἡλίαν «δὲν γίνεται τ' Ἀη Λιᾶ, γιατί βροχὴ τότε δὲν χρειάζεται γίνεται μετὰ τὸν Ἀη Γιώργη καὶ πρὶν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (2 Μαΐου), ὅποια Δευτέρα τύχ', νὰ γιορτάσουν ἐπίτηδες, νὰ τιμήσουν τὸν Προφήτ' Ἡλία, νὰ τοὺς λυπηθῇ ὁ Θεὸς καὶ νὰ βρέξ'. Σφάζουν 10—15 πρόβατα ἀρσενικὰ ὅλα». Τὴν προηγουμένην ἡμέραν γίνεται περπερούνα: τὰ κορίτσια στολίζουν ἓνα ὄρφανὸ κορίτσι μετὰ πράσινα χόρτα καὶ πηγαίνοντας στὸ ποτάμι βρέχονται ὅλα μετὰ τὰ ροῦχα τους καὶ μετὰ ἓνα μπακιράκι νερὸ γυρίζουν χορεύοντας καὶ τραγουδώντας τὴν Περπερούνα σ' ὅλο τὸ χωριό.

4. Περισχοινισμὸς (ζώσιμο) τοῦ ναοῦ ἢ τοῦ χώρου, ὅπου τελεῖται ἡ λειτουργία, διὰ λεπτοῦ κηρίνου νήματος. Πρβλ. ἡ δεῖνα ἔζωσε τὸν Προφήτη μετὰ ζῶσμα (Θράκη).

5. Θεραπευτικαὶ συνήθειαι. Π. χ. εἰς τὸν Πόντον «μεταβαίνουσαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν αἱ γυναῖκες ἔδενον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ σώματος,

ὅπου εἶχον πόνους, στάχυσ· μετὰ δὲ τὴν Μεγάλην Εἴσοδον ἀπέκοπτον αὐτούς, διὰ νὰ κοπῇ καὶ ὁ πόνος».

6. Ἀποτρεπτικαὶ συνήθειαι: τοποθέτησις λίθου ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς ἐλαίας, διὰ νὰ κρατήσῃ καὶ νὰ μὴν ἀπορρίψῃ τὸν καρπὸν τῆς (Κρήτη).

7. Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις. Π.χ. Τοῦ Προφήτ' Ἡλία τὸ μεσημέρι, ἂν ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς, ὁ χειμῶνας θὰ εἶναι μαλακός, κι ἂν ὁ οὐρανὸς ἔχῃ σύννεφα, θὰ κάνῃ βαρὺν χειμῶνα (Μαυρικᾶτο). Οἱ Καρπάθιοι «τὴν ἑσπέραν τῆς 19 Ἰουλίου, ἑσπερινὸν τοῦ προφ. Ἡλία, ἂν ἐπὶ ὄρεων τινῶν ἐπικάθηνται σύννεφα ἢ ἂν ὁ καιρὸς εἶναι συννεφώδης, προοιωνίζονται πολυβροχὲς καὶ καλοσποριές».

8. Μαντικάι συνήθειαι:

(α) Ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ καπνοῦ τοῦ καιομένου θυμιάματος.

(β) Ἐκ σχημάτων παρατηρουμένων εἰς στάχονας ἐλαίου ἔναντι τοῦ ἡλίου. Π.χ. «τὸ πρῶτ' τοῦ Προφήτ' Ἡλία, ἅμα σκάσ' ὁ ἥλιος, ν' ἀνάψῃς μόνῃ σου τὸ καντηλὶ θὰ βουτήσῃς τὰ δύο σου νύχια (δηλ. τῶν δύο ἀντιχειρῶν) μέσ' σιὸ λάδι καὶ βλέποντας ἀγνάντια σιὸν ἥλιο θὰ τὰ βάλῃς κοντὰ, νὰ χτυπήῃ ὁ ἥλιος μέσ' σιὰ νύχια καὶ θὰ πῇς: "Ἀγιέ μου Προφήτ' Ἡλία, ποὺ προφητεύεις σ' ὅλον τὸν κόσμον καὶ φανερώσεις, φανέρωσε κ' ἐμέναρε τὴν τύχην μου, τί εἶν' τὸ τέλος μου. Καὶ θὰ σοῦ φανερώσῃ τὴν τύχην σου." Ἐτσι κάποια εἶδε ἄρᾳ καὶ πῆρε τσοπάνην. Ἄλλῃ εἶδε τὸ φέρετρό της καὶ πέθανε.»

(γ) Ὀνειρομαντεία. Π.χ. εἰς τὰ περίχωρα Πατρῶν «μαζώνουν τὴν ἡμέραν τ' ἅῃ Λιᾶ τραγουδῶντας ἀγριολούλουδα σαράντα εἰδῶν. Μ' αὐτὰ πλέκουν ἕνα στεφάνι καὶ τὸ βάζουν τὸ βράδυ κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τους, γιὰ νὰ ἰδοῦν τὴ νύχτα ποιὸν θὰ πάρουν».

(δ) Ἀπὸ τὸ πλάγιασμα τοῦ σκύλου τῆς μάνδρας. Ἄν εἶναι γυρισμένος κατὰ τὸ βοριᾶ ἢ τὸ μαῖιστρο, θὰ κάνῃ βαρυχειμωνιά, ἂν εἶναι κατὰ τὸ νοτιᾶ, ὁ χειμῶνας θὰ εἶναι καλοκαιρινὸς (Σκῦρος).

(ε) Ἀπὸ τὰ πρῶτα καρύδια ποὺ ἔκοπταν τὴν ἡμέραν αὐτήν: ἂν ἦταν γεμᾶτο, ὅλα θὰ πηγαινάν καλά, ἂν ἄδειο, κλάψε τὴν τύχην σου (Μέτραι Θράκ).

9. Ἄλλαι μαγικαὶ συνήθειαι: Π.χ. «Τ' Ἀηλιὸς οἱ Ἀηβλασίτες (Εὐρυτανίας) λειτουργοῦνται σιὸν Ἀηλιᾶ τους, ἕνα ξωκκλήσι σιτὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ. Μόλις ἀπολύσῃ ἢ ἐκκλησιά, βγαίνουν σιτὴν ἄκρη, π' ἀρχίζει ἀπότομος βράχος. Παίρνει καθέννας χαλίκια καὶ τὰ ρίχνει κάτω σιὸ βράχο λέγοντας: "Ὅσα χαλίκια ρίχνω, τόσα χρόνια νὰ ζήσω!"

6. Τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (26 Ἰουλίου).

1. Πανηγύρεις καὶ θυσίαι δημοτελεῖς. Κοινὴ τράπεζα τῶν ἐορταστῶν εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας.

2. Ὁργιαστικὴ λατρεία. Ἐκστασις ἢ μανία (τρέλλα) καταλαμβάνουσα τοὺς λάτρες τῆς Ἁγίας, ἰδίᾳ τὰς γυναῖκας Π.χ. τοῦ Βαθυοῦ ἢ τρέλλα: «γυναῖκες πιάρονταν ἀπ' τὶς εἰκόνες στὸ τέμπλο καὶ χτυπιῶνταν στὸ κεφάλ', στὸ στήθος, ξεμαλλιάρες κ' ἔλεγαν: Σῶσε μας, Ἁγία Παρασκευή. Ἡμαρτον, σῶσε μας! Ἔτσι τὶς ἔπιασεν ἡ τρέλλα, ἔπαιρναν τὶς εἰκόνες καὶ ἀρκουδῶντας, σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ, τριγύριζαν στὸ χωριό, πηγαινὰν καὶ σ' ἄλλα χωριὰ ἀρκουδῶντας» (Κύζικος).

3. Ἀγιάσματα καὶ θεραπείαι. Ἐν παράδειγμα: «Στὴν Ἀλικαριὰ τῆς Ἀγχιάλου τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ὅς' εἶχανε ἄρρωστο τὸν πηγαινὰν στὸ ἀγίασμα, ἔσκαφταν λάκκο, τὸν ἔκαιγαν μὲ ξύλα γιὰ νὰ ζεσταθῇ, ὕστερα τὸν καθάριζαν, ἔβαζαν μέσα τὸν ἄρρωστο ντυλιγμένο μὲ πάπλωμα, γιὰ νὰ ἰδρώσῃ, κ' ἔσφαζαν ταυτόχρονα πετεινό» (Λαογρ. 13, 112, 49).

7. Τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος (27 Ἰουλίου).

Ἅγιος ἰατρός, ὁ κατ' ἐξοχὴν προστάτης τῶν ἀναπήρων. Ποβλ. «Κοντσοί, σιγαροὶ στὸν ἅγιον Παντελεήμονα». Τρόποι θεραπείας. Π.χ. εἰς τὴν Κίον «ὁποῖος ποροῦσε, πηγαινὲ στὸν ἅγιο Παντελεήμονα κ' ἐπάρωνε ἓνα βάσταγμα (ἀφιέρωμα) ἀπὸ τὴν εἰκόνα του καὶ τὸ κρεμοῦσε στὸ εἰχνοστάσι του. Τὸ εἶχεν ἐκεῖ, ὥσπου νὰ γινότανε καλὰ ὁ ἄρρωστος· κατόπιν ἔκανε κι αὐτὸς ἓνα ὅμοιο βάσταγμα κ' ἐπὶ γαινὲ καὶ τὰ κρεμοῦσε καὶ τὰ δυνὸ στὸν Ἅγιο Παντελεήμονα».

γ) Ἀπὸ τῆς 1ης Αὐγούστου μέχρι τῆς Ἀποτομῆς τῆς τιμίας κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (29 Αὐγούστου).

1. Πρώτη Αὐγούστου.

(α) Ἐθίμα καὶ δοξασίαι τῆς παραμονῆς (31 Ἰουλίου).

1. Πυραὶ καὶ ὑπερπήδησις αὐτῶν. Μὲ ποίους λόγους συνοδεύεται τὸ πῆδημα τῆς φωτιᾶς; Ἀλλαι σχετικαὶ ἐνέργειαι. Π.χ. εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου «τὴν Πρωτανγονσιὰ, νὰ ξημερῶν', ἀνάβουμε μέσα σὲ τρίστρατο φωτιά (καψάλα) καὶ τὴν ξεπεροῦμε λέγοντας: ὦ, καλῶς τὸν Ἀκσιό! Σῦκα τσαὶ καρύδια τσαὶ καλὰ σταφύλια! Ψήρουν μέσα στὴ φωτιά κ' ἓνα σκόρδο, παίρνουν τὶς σισελίδες (τὰ λουβιά) κι τὶς τρῶν γιὰ τὸν πυρετό.» Εἰς τὴν Ἰμβρον πηδοῦν τὸ φανὸ λέγοντες: «Ἀχσι, Παράχσι, σὰν ἀπ' μ' ἡῦρις νὰ μ' ἀφήσῃς». Εἰς τὴν Μάδυτον: «Ἀκσιους, Παράκσιους, καλῶς μᾶς ἡῦρ ἢ γι Ἀκσιους!».

2. Δοξασία, ὅτι τὴν νύκτα τῆς 31^{ης} Ἰουλίου πρὸς τὴν 1^{ην} Αὐγούστου ἀνοίγουν οἱ οὐρανοὶ καὶ «ὅ,τι προφτάσης νὰ ζητήσης θὰ τό'χης, θὲς πλούτη, θὲς γειά, θὲς χωράφι. Ἀποσπεροῦ στὸ πανηγύρι το' Ἀγιάσος πλαγιάζουν στὰ τρίστρατα, γιὰ νὰ δοῦν τ' ἅγιο φῶς· περιμένουν ὥς τὸ πρωῒ. Τό'χουν σὲ καλό» (Τελώνια Λέσβου).

(β) Ἔθιμα τῆς 1^{ης} Αὐγούστου.

1. Ἐναρξεις νέας χρονικῆς περιόδου. Προβλ. Ἐπλάκωσεν ὁ Ἄουστος, ἡ ἄκρα τοῦ χειμῶνα (Κάρπαθος). Δεισιδαίμονες συνήθειαι, σχετικαὶ μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτήν. Π.χ. εἰς τὴν Τήλον τὴν πρωῒαν τῆς 1^{ης} Αὐγούστου σκορπίζουν ἐντὸς τῆς οἰκίας ἄμμον εἰς σημεῖον εὐτυχίας καὶ ἀφθονίας. Δὲν σκουπίζουν κλπ.

2. Ἀγιασμοὶ ὑδάτων καὶ κατοικιῶν, ἔξοδος εἰς ἀμπέλους καὶ διασκεδάσεις. Π.χ. εἰς τὴν Μεσημβρίαν τὴν 1^{ην} Αὐγούστου «γυναῖκες, ἄνδρες πῆλιναν καὶ κἄνανε ἁγιασμὸ στὰ πηγὰδια καὶ ἀπὸ κεῖ πῆλινανε σὶ ἀμπέλια καὶ γλέντιζανε ὥς τὸ βράδ'». Εἰς τὴν Αἰτωλίαν «τὴν Πρωτανγουσιὰ ὁ παπᾶς γυρίζει τὰ σπίτια τῶν γεωργῶν καὶ διαβάζει ἁγιασμοὺς καὶ τίς εὐχὲς τ' ἄη Τρύφωνα, νὰ φυλάῃ τὰ σπαρτά τους». Εἰς τὴν Τζαντῶ «τὸ πρωῒ ἔπαιρναν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ ἁγιασμὸ καὶ τ' ἅγιαζαν τὰμπέλια καὶ ὕστερα μάζεραν τὰ πρωῒα σταφύλια».

3. Ἔθιμα νηστευτικά. Καθαρισμὸς χαλκίνων ἀγγείων, προσφορὰ σταφυλῶν, σύκων κ. ἄ. ὁπωρῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ διανομὴ αὐτῶν εἰς τοὺς νηστεύοντας κατὰ τὸν Ἑσπερινόν. Κτυπήματα τῶν χαλκομάτων μὲ τὴν ἐπιφώνησιν: «Κούδου, κούδου τὰ σαχάνια, | Κύριε, Κύριε, ἐλέησον, | δῶσ' μου, Χριστέ μου, δύναμη καὶ ἐγὼ νὰ σὲ νηστεύω» (Κάτω Παναγιά Κρήνης).

4. Προσφοραὶ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. Π.χ. εἰς τὰς Κυδωνίας «τὴν πρώτη τ' Αὐγούστου κάθε καλὴ νοικοκυρὰ ἔβαζε ἓνα πιάτο ἐλιές, μισὲς μαῦρες, μισὲς ἄσπρες, καὶ τίς ἔστελνε στὴ γειτονιά, σ' ὅσες δὲν εἶχαν, γιὰ νὰ φᾶνε κείνη τὴν ἡμέρα».

5. Γίνονται κατ' Αὐγουστον μεταμφιέσεις; Κατὰ ποῖον τρόπον.

6. Ἀπαγορεύσεις σχετικαὶ μὲ τίς δριμέες τοῦ Αὐγούστου: δὲν πλύνουν, δὲν λούζονται, δὲν κόβουν ξύλα στὸ λόγγο, δὲν ἀφήνουν τὰ παιδιά τους ἔξω τὸ μεσημέρι κτλ. Ποῖαι ἡμέραι τοῦ Αὐγούστου εἶναι δριμάτα; Αἱ σχετικαὶ δοξασίαι.

7. Ἐναρξεις ἡμερομηνίων. Πρόγνωσις τοῦ καιροῦ ἐκ μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων, γινομένων κατὰ τὰς 6 ἢ 12 ἢ 14 πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου: *μηνολογιάζουν* παρατηροῦντες τὰς ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου (Κάρπαθος). *Μηναλάγια*, τὰ μερομήνια ἐν Κύπρῳ.

2. Τῆς Μεταμορφώσεως (6 Αὐγούστου).

1. Ὄνομα: Τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Χριστοσωτήρα, τῆς Ἀησωτήρας κτλ.

2. Προσκόμισις ἀπαρχῶν σταφυλῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εὐχολόγησις αὐτῶν· διανομὴ εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους. Προσφορὰ τῶν ἀπαρχῶν τοῦ ἐλαίου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρος.

3. Εἰδικὰ φαγητά: Ψάρι ἢ μπακαλιάρος ἢ μπιργιάνι (ὡς τῶν Βαΐων καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ). Τρόπος παρασκευῆς. Ψάρευμα καὶ πρόγνωσις περὶ τῆς ἀλιείας ὁλοκλήρου τοῦ ἔτους.

4. Πίστις ὅτι ἀνοίγουν τὴν νύκτα οἱ οὐρανοί.

5. Ἀπαγόρευσις θαλασσίων λουτρῶν, «γιατὶ βγαίνει ἡ Λάμια τοῦ γιалоῦ» (Κορώνη).

3. Τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (15 Αὐγούστου).

1. Ὁ Ἐπιτάφιος τῆς Παναγίας. Στολισμὸς αὐτοῦ με ἄνθη, ἀγρουπνία καὶ προσευχαί. Περιφορὰ αὐτοῦ με ἀναμμένα κηρία. Ποῦ συνηθίζεται ἡ τελετὴ αὐτή;

2. Πανηγύρεις καὶ λιτανεῖαι. Προσφορὰ ἀπαρχῶν μέλιτος.

3. Ἐναρξίς χοιροσφαγίων.

4. Ἡμέρα συνάψεως συμβολαίων μεταξύ πιστικῶν καὶ τσελιγκάδων ἀπαλλαγὴ τῶν ὑπηρετῶν ἀπὸ πάσης ἐργασίας καὶ ἀπολυσιό, ἥτοι ἐλευθερία εἰσόδου εἰς ἀμπελούς καὶ κήπους.

5. Παραδόσεις σχετικαὶ με εἰκόνας τῆς Παναγίας: εὑρεσις αὐτῶν καὶ θαυματουργὸς δύναμις. Τρόποι πρὸς εὑρεσὶν τοῦ τόπου, ἔνθα πρέπει νὰ ἰδρυνθῇ ἡ εἰκὼν κλπ.

4. Τὰ Ἐννιάμερα τῆς Παναγίας (24 Αὐγούστου).

Πανηγύρεις, λιτανεῖαι. Θυσίαι τελούμεναι κατ' αὐτάς.

5. Τοῦ ἁγίου Φανουρίου (27 Αὐγούστου).

1. Παράστασις: Μορφὴ ἀνδρὸς μ' ἓνα κερὶ στὸ χέρι.

2. Τάματα διὰ τὴν φανέρωσιν ἀπολεσθέντων πραγμάτων: «Ἄγιέ μου Φανούριε, φανέρωσέ μου τὸ . . . καὶ θὰ σοῦ κάνω μιὰ κουλλούρα γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς μάνας σου!» (Ἡ μάνα τοῦ Ἁγίου εἶχε πολλὰς ἁμαρτίες). Ὑστερα ρειρεύονται αὐτὸ ποὺ ἔχασαν καὶ τὸ βρίσκουν. Τότε κάνουν μιὰ κουλλούρα καὶ τὴ μοιράζουν στὰ μικρὰ παιδιὰ λέγοντας: «Ἡάρτε νὰ σ' χωρέσετε» (δηλ. τὴ μάνα τοῦ Ἁγίου) (Λοράχοβα). Πίττα κάνουν καὶ οἱ ἀνύπαντρες, γιὰ νὰ τοὺς βρῇ γαμπρό (Κρήτη).

6. Ἀποκεφάλισις ἁγίου Ἰωάννου (29 Αὐγούστου).

1. Ὄνομα τῆς ἐορτῆς: τ' ἄη Γιαννιοῦ τοῦ Ἀποκεφαλιστῇ (Ἀδραμύτ.)

ἢ τοῦ Κοβοκέφαλον (Καστορία) ἢ τοῦ Κουτσοκέφαλ' (Πόντος), τοῦ Νηστευτῆ (Κορώνη) ἢ τοῦ Νησιτικοῦ (Λέσβος), τοῦ Θερολόγου (Γορτυνία) ἢ τοῦ Ριγολόγου (Κρήτη) ἢ Παροξυσμοῦ (Λῆμνος) ἢ τοῦ Κρουαδίτη (Σκῦρος), τοῦ Πετειναρᾶ (Κυδωνίαι), τοῦ Σπασοκάδ' (Γορτυνία), τοῦ Κυνηγοῦ, τοῦ Σταφυλᾶ (Σαμακόβιον Θράκ.) κτλ. Πίστις ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ Προδρομοῦ «ἀναπηδᾷ ἐν τῷ δίσκῳ τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου· δι' αὐτὸ πολλοὶ (ἐν Κύπρῳ) ἐγείρονται λίαν ἐνωρίς, διὰ ν' ἀπολεύσουν τοῦ θεάματος».

2. Πανηγύρεις καὶ λιτανεῖαι, παρακλήσεις εἰς ἐξωκκλήσια ἢ ἀγιάσματα.

3. Νηστεία καὶ δεισιδαιμονίαι: «Δὲν τρώγαμε μαῦρο σταφύλι, μαῦρο σῦκο, ὅ,τι μαῦρο φροῦτο ἦτανε, γιὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἁγίου τὰ ἔβαψε. Δὲν τρώγαμε οὔτε καρύδι, γιὰ τὸ ἐκοφαν τὸ καρύδι, ὅταν τὸν ἀποκεφάλισαν. Δὲν πιάναμε μαχαῖρι κεῖνη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ ψωμὶ τὸ κόβαμε μὲ τὰ χέρια» (Κίος). «Δὲν κόβνε τὸ καρποῦζι μὲ τὸ μαχαῖρι στὸ πάνω μέρος, γὰ μὴ ξεκεφαλίζουμ' ἔτσι τὸν ἅη Γιάννη. Κεῖν' τὴ μέρα τίποτε δὲν τρῶνε· εἶναι ρησιματόχης ἅγιος» (Τελώνια Λέσβου).

4. Δοξασίαι περὶ προελεύσεως τῶν πυρετῶν καὶ τρόποι καὶ μέσα θεραπείας. Προσφοραὶ ἐλαίου, λιβάνου κλ. θυσίαι πετεινῶν ἢ ἐριφίων ἀπὸ τάμα, κλπ. Μεταβίβασις τῆς ἀσθενείας εἰς δένδρα κλπ. δι' ἀναθέσεως τριχὸς ἢ ράκους εἰς αὐτά. Κατὰ τοὺς Λημνίους χωρικοὺς «ἀπὲ τότε πὺν ἀποκεφάλισαν τὸν Ἀγιογιάνν', ἀπὲ τότε ἔπεσεν ἡ θερμὴ στὸν κόσμον· ταράχκιν τοῦ κιφάλ' τ' κ' ἔπαι ταράχη, συνερίγ', παραξ' σμός. Γι' αὐτὸ τ' Ἀγιογιάνν' τ' Παραξ' σμοῦ εἶναι γιὰ τς θέρμες. Κεῖνος πὺν θερμαίνεται πάει στὸν Ἀγιογιάνν' λάδ', κερί, λιβανο καὶ θυμιάζ'» (Σβέρδια). Εἰς τὸ Ἀδραμύττιον «τὸν ἅη Γιάννη τὸν Ἀποκεφαλίστῃ τὸν ἔκαναν τάμα, ἄλλος πετεινάρ' ἄλλος κατσικάκ' γιὰ τὸν πυρετό. Πήγαινε μιὰ οἰκογένεια κ' ἔσφαζε· παίρνανε τὸ κεφάλι τοῦ πετεινοῦ καὶ τὸ κρεμάγανε σὲ μιὰ συκιὰ καὶ τ' ἀφήνανε κεῖ. Ἡ κόφτανε μιὰ τρίχα πὶ τὰ μαλλιὰ τς, μιὰ λουρίδα πὲ τὸ φουστάνι τς καὶ τ' ἀφήνανε πάνω στὸ δέντρο, ὅ,τ' νά 'τανε καλύτερα νά 'ναι ἀλυγαριά. Καὶ τὸ τάμα πού 'κανεν ὁ νοικοκύρ'ς στὸν ἅη Γιάννη (τὸ πετεινάρ' ἢ τὸ κατσίκ') δὲν τό 'τρωγεν ὁ ἴδιος. Ἄλλοι τὸ τρῶγαν· τ' ἄφηνεν ἐκεῖ κι ὅποιος τό βρισκε τό τρωγε. Ψυχικὸ ἦτανε.» Εἰς τὴν Κορώνην «τὴν ἡμέρα πὺν γιορτιάζει ἡ χάρη του, ὅ,τις θέλει μετράει μιὰ κλωνὰ μὲ τὸν ἅγιο Γιάννη, ὅσο δηλαδὴ εἶναι τὸ εἰκόνισμα τοῦ τέμπλου, καὶ τὴ ζώνει στὴ μέση του. Κοιμᾶται μὲ δαύτηνε δυὸ - τρεῖς βραδιὲς κ' ὕστερα τήνε χύνει κερὶ καὶ τὴν ἀνάβει στὴ χάρη του καὶ καίγονται οὐλές οἱ ἀρρώστειες.»

5. Πυραὶ καὶ τὰ κατ' αὐτάς. Π.χ. εἰς τὴν Ἀπολλωνιάδα τῆς Προύσης «τ' ἅη Ἰάννου (29 Αὐγούστου) ἀνάβανε φωτιὲς καὶ πετιοῦνταν ἀπάνω· λένε: ἀφή-

νουμε τὸν κακὸ καιρὸ καὶ πᾶμε σιὸν καλὸν καιρό. Ἀνάβανε καὶ σκόρδα καὶ βάζαν στὰ χέρια τους, γιὰ νὰ μὴ βγάξουν παρανυχίδες».

6. Ἑορτὴ τῶν παιδίων· παρασκευὴ κουλλουρίων καὶ εὐλόγησις αὐτῶν· προσφορὰ εἰς τὰ χρονιάρικα παιδιά. Ἑστίασις κοινὴ «στὸ πέφγερο τῆς ἐκκλησιᾶς» καὶ εὐχαὶ ὑπὲρ τῶν παιδίων (Κάρπαθος).

7. 31^η Αὐγούστου (Κλειδοχρονιά).

Ποῖαι αἱ κατ' αὐτὴν συνήθειαι; Π. χ. εἰς τὴν Λέρον «αἱ γυναῖκες συνηθίζουν τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς τῆς 1^{ης} Σεπτεμβρίου νὰ παραθέτουν τράπεζαν ἑστρωμένην εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης καὶ ἐπ' αὐτῆς πινάκια γλυκυσμάτων, διὰ νὰ φάγῃ τὴν νύκτα τὸ στοιχειὸ τοῦ σπιτιοῦ, ὡς λέγουσιν» (Οἰκονομοπούλου, Λερισκά 97). Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται ἡ προσφορὰ αὐτὴ εἰς τὸ στοιχειὸ τοῦ σπιτιοῦ;

Δ' ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

α) Ἑορταὶ Σεπτεμβρίου

1. Πρώτη Σεπτεμβρίου (Πρωτοσταυριά).

1. Ἀρχιμηνιά, ἀρχιχρονιά. Συνήθειαι σχετικαὶ μὲ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι εἶναι ἀρχὴ τοῦ ἔτους. Π. χ. εἰς τὴν Αἰτωλίαν «τὴν πρώτη τοῦ Τρωγητῆ πάει ὁ παπᾶς σ' ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ διαβάζει ἁγιασμὸ καὶ λένε ὁ κόσμος «χρόνια πολλά». Ἡ μέρα αὐτὴ εἶναι πρωτοχρονιά, λένε. Κλειδώνει ὁ χρόνος σήμερα».

2. Ἀλλαι ὀνομασίαι τῆς ἡμέρας καὶ αἱ σχετικαὶ δοξασίαι· π. χ. τοῦ Χρονογράφου: πίστις ὅτι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὁ Ἄγγελος «ἀπογράφει τὶς ψυχὰς ποὺ θὰ πεθάνουν μέσ' σιὸν χρόνο».

3. Συνήθειαι γεωργικαί: εὐχαὶ καὶ προετοιμασίαι διὰ τὴν καλοχρονιά· εὐλόγησις τοῦ σπόρου, σύμβολα ἀφθονίας: ἡ ἀρχιχρονιά κτλ. Μερικὰ παραδείγματα: Εἰς τὴν Κάρπαθον τὴν ἀρχιχρονιά (1^{ην} Σεπτ.) οἱ γυναῖκες φέρουν πρωτὶ πρωτὶ νερὸ καὶ λαντουροῦν (σαντίζουν) τὸν πάτο τοῦ σπιτιοῦ καὶ βάζουν σταθόρια (λουλούδια), βασιλικούς, κατηφέδες, στοὺς στύλους τοῦ σπιτιοῦ καὶ κρεμάζουν ἄρμα-θιὰς τὰ ρόδια, ποὺ τὰ φυλάγουν ὅλον τὸ χρόνο. Ἐνὰ ἀπὸ τὰ ρόδια σπάνουν κατα-μεσῇ εἰς τὸν πάτο τοῦ σπιτιοῦ καὶ σκορπίζονται τὰ κουκκιά του. Ἀκόμη κρεμοῦν καὶ κυδώνια καὶ μῆλα Κορητικά. Εἶναι καλόν. Τὴν ἀρχιχρονιά τοῦ Σταυριάτη γυρίζει καὶ ὁ παπᾶς τὰ σπίτια κ' εὐχεται τὸν καλὸ χρόνο καὶ τοῦ δίνουν κουλλούρια μελι-

τωμένα». (Μιχαήλ. Νουάρου, Λαογρ. Σύμμ. Καρπ. Α 182). Ἐκτὸς αὐτοῦ κάθε γεωργὸς φέρει τὸν σπόρον εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ τὸν *φκολήσῃ* (εὐχολογήσῃ) ὁ παπᾶς, ὅστις ἐν ἀνάγκῃ προσκαλεῖται καὶ εἰς τὸ σπίτι. (Αὐτ. Β 17). Εἰς τὴν Ρόδον «τὴν ἡμέρα αὐτὴ κρεμοῦν στὸν μεσιᾶ (μεσαῖο χονδρὸ δοκάρι, ποὺ βαστάζει τὴ στέγη) ἓνα ἄσπρο σακκουλλάκι, γεμᾶτο σιτάρι ἀπὸ τὰ στάχυα τοῦ ᾠθεριοῦ, καὶ γῦρο σ' αὐτὸ βάλλει κάθε νοικοκυρὰ μιὰ ἄρμαθιὰ καρύδια, ἓνα κρομμύδι, ἓνα σκόρδο, ἓνα κεχρί, δυὸ καρύδια (τὸν καρπὸν τοῦ μπαμπακιοῦ, ὅταν μεστῶσῃ), παμπάκι, ἄσκινόκαρπο καὶ ἓνα τσαμπὶ σταφύλλι. Τοῦτο τὸ λέγουν ἀρχιχροσιά, γιατί γίνεται στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Ἄν δὲν κάμουν τὴν ἀρχιχροσιά, καμμιά γεωργικὴ προετοιμασία δὲν ἀρχίζουν. Τὴν ἀρχιχροσιά αὐτὴ τὴν ξεκρεμοῦν ἀπὸ τὸν μεσιᾶ τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τὴν Πρωτοχροσιά, τὸ πρωῒ, ἀφοῦ τὴν θυσιάσῃ τρεῖς φορὲς ἡ σπιτονοικοκυρὰ. Τὰ καρύδια καὶ τὸ τσαμπὶ τὸ σταφύλλι ποὺ γίνεται σταφίδα, τὰ τρώγουν, ἐνῶ τὸ σιτάρι ποὺ βρίσκεται στὸ σακκουλλάκι, τὸ σκόρδο καὶ τὸ κρομμύδι, τὰ φυλάγουν, γιὰ νὰ τὰ ρίψουν μέσα στὸν σπόρο, ὅταν θ' ἀρχίσουν τὴν σποράν. Τὸ θεωροῦν καλὸ ν' ἀνακατευθοῦν μὲ τὸν σπόρο οἱ καρποὶ τῆς ἀρχιχροσιάς» (Λαογραφία ΙΒ' σ. 104-105). Εἰς τὴν Κῶν ἡ ἀρχιχροσιά εἶναι μιὰ ἄρμαθιὰ ἀπὸ ρόδι, σταφύλι, σκόρδο καὶ φύλλο ἀπὸ τὸν πλάτανο τοῦ Ἰπποκράτη. Τὸ πρωῒ τῆς 1 Σεπτεμβρίου, πρὶν ἀκόμα βγῇ ὁ ἥλιος, ἀγῶρια καὶ κορίτσια ἀραδιάζονται στὴν παραλία, ρίχνουν τὴν παλαιὰ ἀρχιχροσιά στὴ θάλασσα καὶ βουτοῦν τὴν καινούργια στὸ νερό· ἔπειτα παίρνοντας νερὸ ἀπὸ 40 κύματα γυρίζουν στὸ σπίτι καὶ κρεμοῦν τὴν ἀρχιχροσιά στὸ εἰκονοστάσι. Γυρίζοντας περνοῦν ἀπὸ τὸν πλάτανο καὶ ἀγκαλιάζουν τὸν κορμό, γιὰ νὰ πάρουν τὸ χόντρος καὶ τὴ δύναμή του.

4. Ἄλλαι συνήθειαι τῆς 1 Σεπτεμβρίου ὡς Πρωτοχροσιάς: ἀνταλλαγὴ δώρων μεταξὺ νονοῦ καὶ βαπτιστικοῦ κλ. Π.χ. εἰς τὴν Κάρπ. στὰ παλιὰ χρόνια τὴν Πρωτοχροσιά (τὴν πρώτη τοῦ Σεπτέμβρη) ἡ μάνα ἢ ἡ ἀδερφή τοῦ παιδιοῦ τὼς ποὺ βαπτίσθηκε ἐκεῖνο τὸ χρόνο ἔφερε εἰς τὸν τατᾶ ἢ τὴ ναννὰ ἓνα πανιέρι γεμᾶτο ρόδια, καρύδια, κυδώνια, σῦκα, μῆλα κρητικὰ καὶ ἄλλους καρπούς. Ὁ τατᾶς ἢ ἡ ναννὰ ἐγύριζε τὸ πανιέρι μὲ χαρίσματα, φουστάνι, μαντήλια μεταξωτὰ καὶ ἄλλα δῶρα γιὰ τὸ βαπτιστικό του. (Μιχαήλ. Νουάρου, Λ. Σύμμ. Καρπ. Α 185).

2. Τοῦ ἁγίου Μάμαντος (2 Σεπτεμβρίου).

1. Ἅγιος βοσκός. Εἰκονογράφησις: μὲ τὸ στραβοράβδι στὸ χέρι.
2. Πανήγυρις. Προσφοραὶ καὶ θυσίαι ἁμνῶν. Κοινὴ τράπεζα. Εἰς τὴν Σκῦρον «οἱ τσοπάνηδες τοῦ πᾶνε ἀρνιὰ νὰ ᾠχῇ καὶ κεῖνος τὸ κοπάδι του, νὰ μὴν παραπονιέται καὶ ζηλεύῃ, νὰ τοὺς φυλάῃ καὶ τὰ δικά τους. Στὸ πανηγύρι του, τὴν παραμονὴ τὸ βράδυ, σφάζουν ἀρνιὰ κάτω ἀπὸ τὴν καρυδιά. Γυρίζουν τὸ

κεφάλι τοῦ ἀρνιοῦ κατὰ τὸ ἱερὸ τῆς ἐκκλησίας, τ' ἀκουμποῦν στὸ πεζοῦλι, πάνω ἀπ' τὸ μεγάλο ἄγνε (τὴ λυγαριὰ) καὶ τὰ σφάζουν, προσέχοντας τὸ αἷμα νὰ τρέξη μέσ' στὸ αὐλάκι τὸ νερό, πὺν βγαίνει κάτω ἀπ' τὸ ἱερὸ τῆς ἐκκλησίας. Κατόπιν τὰ κόβουν, τὰ μαγερεύουν καὶ κάθονται ὅλοι καὶ τρῶνε καὶ διασκεδάζουν». (Ν. Πέρδικα, Σκῦρος Α' 140).

3. Τὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου (8 Σεπτεμβρίου).

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: *Τῆς Παναγίας τῆς Καρυδοῦς* (Καστορία), *τῆς Παναγίας τῆς ἀποσοδειᾶς* (Αἰτωλία), *τῆς σταφυλόψης* (Σινώπη). Αἰτιολόγησις τῆς ἐπωνυμίας. Π. χ. εἰς τὴν Σινώπην «τὴν ἡμέραν αὐτὴν κόβουν σταφύλια καὶ ροδάκινα καὶ τὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία, ἀφοῦ δὲ τὰ εὐλογήσῃ ὁ παπᾶς τὰ μοιράζουν στὸν κόσμον καὶ τότε πρωτοτρῶγουν σταφύλι οἱ εὐσεβεῖς».

2. Πανηγύρεις καὶ λιτανεῖαι καὶ τὰ κατ' αὐτὰς ἐθιζόμενα. Πλειοδοσία διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας, ἐστίασις τῶν πανηγυριστῶν κτλ. Π. χ. εἰς τὴν Λίμνην τῆς Εὐβοίας τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τελεῖται λιτανεία, μεταφερομένης τῆς εἰκόνος τῆς Θεομήτορος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Ἀννης. Εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τοῦ ναοῦ ὁ ἱερεὺς ἀναφωνεῖ: *Ποιὸς καλὸς χοιριανὸς κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου μας θέλει νὰ πάσῃ τὴ Χάρη τῆς, νὰ μὴ κουρασθῇ, καὶ νὰ τὴν πάσῃ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν μητέρα τῆς; Ὁ προσφέρον τὰ περισσότερα δικαιούται νὰ μεταφέρει τὴν εἰκόνα, διὰ τῶν χρημάτων δὲ ἀγοράζεται ταῦρος πρὸς κοινὴν ἐστίασιν ὅλων τῶν πανηγυριστῶν.*— Πώλησις καχεκτικῶν παιδίων εἰς τὴν Παναγίαν: ὁ σκλάβος τῆς Παναγίας. Ἐξαγορὰ αὐτοῦ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

3. Λῆξις μισθώσεως ὑπηρετῶν, γεωργικῶν ἐργασιῶν (Θράκη).

4. Τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου).

Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: *Τ' ἅγιο Λελοῦδι* (Μεθώνη), *τοῦ Σταυροῦ τοῦ κλέφτη* (Σίφνος, Κίμωλος), *τῆς μάπας* κτλ.

(α) Ἔθιμα τῆς παραμονῆς.

1. Ἐλευθέρωσις εἰσοδος τῶν παιδίων εἰς ἀμπελούς καὶ κήπους, ὥς καὶ τῶν βοσκημάτων εἰς τοὺς ἀγρούς.

2. Πυραὶ (κάψαλοι, Σίφνος), ἀναπτόμεναι μὲ τὶς σησαμίες: σταύρωμα τῶν δομάτων μὲ αὐτὰς κτλ.

3. Διανομὴ πίττας (μπογάτσας) εἰς ὅλα τὰ σπίτια ἀπὸ τὸν εὐρόντα τὸν σταυρὸν εἰς τὸ λαχὸν εἰς αὐτὸν τεμάχιον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ ἐθίμου;

(β) Ἦθιμα τῆς 14ης Σεπτεμβρίου.

1. Διανομὴ βασιλικοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, «γιατὶ στὸ μέρος ποὺ βρῆκαν τὸ σταυρὸ φύτρωνε βασιλικὸς» (Καστορία). Ποῖοι προσφέρουν τὸν βασιλικό;

2. Γεωργικαὶ συνήθειαι: Ἀποστολὴ πολυσπορίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εὐλόγησις αὐτοῦ. Ποίων εἰδῶν σπόροι ἀποστέλλονται πρὸς εὐλογίαν; Στέλλουν καὶ σπόρους ἀπὸ τὴν τελευταίαν δέσμην σταχύων, τὸν λεγόμενον «σταυρὸν» ἢ «χτένι»; Ποία κατόπιν ἡ χρῆσις τοῦ λειτουργημένου σπόρου; Παραδείγματα. Εἰς τοὺς Γαλανάδες τῆς Νάξου τὴν ἡμέραν αὐτὴν «κάθε γεωργὸς θὰ βάλῃ σὲ μιὰ πετσέτα λίγο κριθάρι, λίγα φασόλια, κουκιὰ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχει, γιὰ νὰ σπείρῃ, καὶ τὰ πάει στὴν ἐκκλησιὰ κι ἀφήνει τὴν πετσέτα του δεξιὰ τῆς Ἀγίας Θύρας· ἐκεῖ σχηματίζεται σωρὸς ὁλόκληρος, τὸν ὁποῖον ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας. Καθένας κατόπιν παίρνει τὴν πετσέτα του μὲ τὸν λειτρονημένο σπόρο. Ὅταν πρόκειται νὰ σπείρῃ, ὁ γεωργὸς θὰ βάλῃ μέσα στὸ δισάκκι του, ποὺ περιέχει τὸν σπόρο ποὺ θὰ σπείρῃ, καὶ λίγο λειτρονημένο σπόρο, λέγων: Ἐὲ Χριστέ μου καὶ Παναγιά μου, ἡ ὥρα ἡ καλή.» Εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τὸ σιτάρι, ποὺ θὰ εὐλογήσῃ ὁ παπᾶς τὸ πρωῒ τοῦ Σταυροῦ στὴν Ἐκκλησίᾳ, εἶναι ἀπὸ τὸ σταυρὸ, δηλ. ἀπὸ τὴν τελευταία χεράδα, ποὺ κόψανε τὸ θῆρο στὸ χωράφι (Λαογρ. Γ' 675). Εἰς Κλουτσινούχωρια Καλαβρυτινῶν «πᾶνε πολυσπόρι στὴν ἐκκλησιὰ, δηλ. ἕνα σπυρὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς καρπούς (σιτάρι, κριθάρι, φασόλια κλπ.) μέσα σ' ἕνα μαντήλι, τὸ ὁποῖον θέτουν κατὰ τὴν λειτουργίαν ὑπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν· ἐπανερχόμενοι ρίπτουν τὸ καθὲν εἰς τὸν σωρὸν του». Εἰς τὴν Σκῦρον «βράζουν κόλλυβα γιὰ τὴν ὑγείᾳ τῶν παιδιῶν τους. Τὰ παιδιά, παίρνει καθένα τὴ χαδούλα του (ταψάκι μπακιρένιο βαθουλὸ) καὶ τὴν πάει μονάχο του στὴν ἐκκλησιὰ, στὸν Ἑσπερινό.»

3. Παρασκευὴ νέου προζυμιοῦ μὲ τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὸν βασιλικὸν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ (Σταυρολούλουδο). Τὸ πρωτο ψωμί. Αἱ σχετικαὶ δεισιδαιμονίαι. Π. χ. εἰς τὸν Κατάλακκον Λήμνου «κάθε σπίτι, κάθε νοικοκυρὰ φέρνει ἕνα κουμάρ' μὲ νερὸ στὴν ἐκκλησιὰ· τ' ἀφήνουν στὴ μέση τῆς ἐκκλησιᾶς, ὅπου γίνεται ὁ ἁγιασμός, καὶ μετὰ τὸ παίρνουν. Μὲ τὸν ἁγιασμὸ αὐτὸ κάνουν τὸ προζύμι τῆς χρονιάς· τὸ κάνουν καινούργιο. Τὸ παλιὸ τὸ οβοῦν· τὸ ζυμώνουν ὅλο τὴν τελευταία ἐβδομάδα». Εἰς τὴν Κορώνην «κάνουν ζυμάρη καὶ βάνουν ἀπάνω τὸ κλωνὶ τὸ βασιλικὸ ποὺ παίρνουν τοῦ Σταυροῦ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ· ὡς τὴν ἄλλη μέρα φουσκώνει καὶ γίνεται προζύμι ἀπὸ μόνο του. Τὸ προζύμι αὐτὸ 40 μέρες δὲν τὸ δανεῖζουν, καὶ τὸ πρωτο ψωμί ποὺ θὰ ζυμώσουν μ' αὐτὸ θὰ τὸ κάνουν λειτουργιὰ καὶ θὰ τὸ μοιράσουν.»

4. Ἦναρξις χειμερινῆς περιόδου δι' ἀγρότας καὶ ναυτίλους:

παῦσις συνηθειῶν τινων τοῦ θέρους (μεσημβρινοῦ ὕπνου, δειλινοῦ γεύματος κτλ.), διακοπὴ μακρινῶν πλόων. (Ποβλ. *Τοῦ Σταυροῦ σταύρωνε καὶ δέρε ἢ τοῦ Σταυροῦ κοίτα καὶ τ' ἄη Γιωργιοῦ ξεκοίτα*). Ἐναρξίς τῆς σπορᾶς (τοῦ Σταυροῦ σταύρωνε καὶ σπέρνε).

5. Μιμικὴ παράστασις θρήνου καὶ ταφῆς τοῦ Δειλινοῦ, τελουμένη ἐν Αἰγίνῃ κατὰ τὰ ἐκτεθέντα ὑπὸ Π. Ἡρειώτου ἐν Λαογραφίᾳ τ. Η', σ. 289 - 296. Συνηθίζεται τυχὸν ἄλλοῦ τὸ ἔθιμον τοῦ Δειλινοῦ;

6. Ἄλλαι δεισιδαιμονίαι. Π.χ. τὴν ἡμέραν τοῦ Σταυροῦ δὲν κοιμοῦνται (Λασιίδα Κρήτης). Διὰ ποῖον λόγον;

5. Τῆς ἁγίας Εὐφημίας (16 Σεπτεμβρίου).

Ἑορτασμὸς ὑπὸ τῶν μοδιστρῶν. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας «ἐμοίραζαν βελόνες εἰς τὸ ἐκκλησίασμα». Τὸ ἔθιμον συνεχίζεται εἰς τὴν Ἀγίαν Εὐφημίαν, ἐνοριακὸν μὲν τῆς Νέας Χαλκηδόνος τῶν Ἀθηνῶν. Παράδοσις ὅτι «ἡ Ἀγία Εὐφημία ἦτορ μοδίστρα».

6. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (26 Σεπτεμβρίου).

Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: *Τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Καλαθᾶ ἢ τοῦ Ταλαρᾶ*. Ἐκ τίνος λόγου ἔλαβεν ὁ ἅγιος τὰς ἐπωνυμίας ταύτας; Ποῖαι αἱ σχετικαὶ συνήθειαι;

β) Ἑορταὶ Ὀκτωβρίου.

1. Πρώτη Ὀκτωβρίου.

Ποῖα τὰ ἐθιζόμενα κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτήν; Π.χ. εἰς τὴν Αἰγίνα τὴν 1^{ην} Ὀκτωβρίου σφάζουν ἓνα πουλὶ (κόττα ἢ κόκορα ἢ ὅ,τι ἄλλο)· τοῦ κόβουν ἐντελῶς τὸ κεφάλι καὶ τὸ κρεμοῦν ἀνάποδα. Ἄν τὸ αἷμα τρέχῃ συνεχῶς χωρὶς διακοπὴ, σημαίνει ὅτι θὰ πᾶνε καλὰ οἱ δουλειᾶς τῆς χρονιάς.

2. Πρώτη Κυριακὴ Ὀκτωβρίου.

Γίνονται μεταμφιέσεις κατ' αὐτήν; Ἄλλαι συνήθειαι;

3. Τῆς ἁγίας Μαύρας (8 Ὀκτωβρίου).

Δεισιδαιμονίαι: δυστυχεῖς οἱ γεννώμενοι τὴν ἡμέραν αὐτήν· δὲν ξεκινοῦν σὲ ταξίδι κτλ.

4. Τοῦ ἁγίου Λουκᾶ (18 Ὀκτωβρίου).

Δεισιδαιμονίαι: «δὲν καματεύουσι, διότι ψοφοῦσι τὰ βόιδα» (Μάνη).

5. Τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου (20 Ὀκτωβρίου).

Δεισιδαίμονες συνήθειαι: «Οἱ ἄνδρες πᾶνε στὴ χάρη του καὶ κάνουν κατρακύλα πάνω στὸ βράχο γιὰ τὴν ὑγεία τους, γιὰ τὸ σπάσιμο, γιὰ τὸ κατέβασμα» (Σκῦρος).

6. Τοῦ ἁγίου Ἀβερκίου (22 Ὀκτωβρίου).

Γεῦσις νέου οἴνου. Εἰς τὸ Ἐμπορεῖο Θήρας, ὅπου ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου, «κανεῖς δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ξεμέθυστος».

7. Τοῦ ἁγίου Δημητρίου (26 Ὀκτωβρίου).

1. Ἔθιμα τῆς παραμονῆς γιὰ τὴν καλὴ χρονιά. Π.χ. ἡ τζαμάλα: σκελετὸς καμήλας καμωμένος μὲ ξύλα καὶ τυλιγμένος μὲ παννιὰ καὶ προβιές· συνοδοὶ μὲ παράξενα ροῦχα καὶ μὲ στεφάνια κληματαριᾶς στὸ κεφάλι· ἄγερμὸς μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα· εὐχαί: *Αἶ κερὰ! Καλὴ χρονιά, καλὸ μπερεκέτι καὶ πολύχρονη*. Φιλοδωρήματα. (Τζαντὸ Θράκ.).

2. Πανηγύρεις, χοροί.

3. Ἐναρξίς χειμερινῆς περιόδου: Ἀῖξις συμβάσεων ἐργασίας, σύναιψις νέων (Σύνορο χρόνου, Πρωτοχρονιά). Προμήθεια καὶ χειμερινὰ ἐφόδια οἰκιῶν κτλ. Καθοδὸς ποιμένων εἰς τὰ χειμαδιὰ, συμφωνίαι ψυχολογῶν διὰ τὸ χειμερινὸν ἐξάμηνον (μέχρι 23 Ἀπριλίου).

4. Ἀνοιγμα τῶν κρασιῶν Γεῦσις τοῦ νέου οἴνου.

γ) Ἑορταὶ Νοεμβρίου.

1. Τῶν ἁγίων Ἀναργύρων (1 Νοεμβρίου).

Πανηγύρεις. Θυσίαι ζώων.

2. Τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Σποριάρη ἢ τοῦ Μεθυσιῆ (3 Νοεμβρίου).

1. Ἐξήγησις τῆς ἐπωνυμίας τοῦ Ἀγίου ἐκ τῶν ἐθίμων τῆς ἡμέρας.

2. Ἔθιμα γεωργικά: Προετοιμασία τοῦ σπόρου τῶν δημητριακῶν καὶ ἔναρξις τῆς σπορᾶς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην. Τοπικαὶ συνήθειαι. Π.χ. εἰς τὴν Ρόδον, «τὸ πρωῒ, νυχτατὰ νυχτατὰ, σηκώνεται κάθε νοικοκυρὰ καὶ θυμιάζοντας βάλλει τὸν σπόρον τοῦ σιταριοῦ στὸ δισάκκι, καθὼς καὶ ἓνα σκόρδο, κρομμύδι, καρύδι, πὺν κόβουν ἀπὸ τὴν ἀρχιχρονιά». (Βλ. 1^{ην} Σεπτεμβρίου). Στὴ Λάρδο τῆς Ρόδου οἱ γεωργοὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν «βάλλουν σὲ μιὰ σκάφη τὸ σπόρο καὶ ἀνάφτουν τρία κεριά. Μέσα στὸ σπόρο ἀνακατεύουν διαφόρους καρπούς καὶ λίγο σιτάρι, πὺν τὸ εἶχαν φυλαγμένο στὸ σακκουλάκι τῆς περασμένης ἀρχιχρονιαῖς. Ἀπὸ τὴ σκάφη αὐτὴ βάλλουν λίγο σπόρο στὸ δισάκκι καὶ μαζί ἓνα ρόδι, πὺν θὰ τὸ φάγουν σὰν ἑορτασπεύουν». (Α. Βρόντης, Λαογρφ. IB'111).

3. Ἀνοιγμα τῶν κρασιῶν π.χ. εἰς τὴν Κάρπ. «τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Μεθυστῆ γυρίζουν οἱ φίλοι τὰ διάφορα κελλάρια καὶ ἀνοίγουν τὰ πιθάκια τοῦ κρασιοῦ, διὰ νὰ δοκιμάσουν τὸ καινούργιο κρασί καὶ μεθύουν». Ὁμοίως εἰς Κρήτην.

4. Πανήγυρις ἐορταστικὴ μετὰ θυσιῶν καὶ εὐωχίας.

3. Τῶν Ταξιαρχῶν (8 Νοεμβρίου).

1. Ὄνομα τῆς ἐορτῆς: τ' ἄη Ταξιαρχιοῦ (Ἀράχοβα) τ' Ἀγιοστρατοῦ (Σβέρδια Λήμνου), τ' ἅγιο Μιχαλιῦ (Κορώνη), τ' ἅγι Στράτκου (Σκοπὸς Θράκης), τ' Ἀξιστρατήγου (Κάρπ.).

2. Θεραπευτικαὶ καὶ ἀποτρεπτικαὶ συνήθειαι. Π.χ. εἰς τὸν Πόντον «οἱ μητέρες τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔφεραν τὰ παιδάκια τους στὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐτύλιγαν τὸ λαιμό τους στὴν ἄκρη ἀπὸ τὸ παραπέτασμα τῆς Ὁραίας Πύλης, γιὰ ν' ἀποτρέψουν τὸν πονόλαιμο». Εἰς τὴν Αἶνον «ἀφ' ἑσπέρας τῆς ἐορτῆς τῶν Ἀρχιστρατήγων δὲν ἀφήνουν τὰ ὑποδήματά των ἔξω τῆς οἰκίας, ὥς συνηθίζουν πάντοτε, ἀλλὰ τὰ παίρνουν μέσα, ἵνα μὴ ἰδὼν αὐτὰ ὁ Ἀρχιστράτης Μιχαὴλ ἐνθυμηθῇ αὐτοὺς καὶ ἀναλάβῃ ἐκ τῆς ζωῆς».

3. Θυσίαι πετεινῶν. Αὗται ἐν Σκοπῇ τῆς Θράκης ἐτελοῦντο ὑπὸ γέροντος τινος ὑπὸ τὸ φῶς ἀνημμένων κηρίων εἰς ἡρεπώμενον ἑξωκκλήσιον. (Ἀρχ. Θρακ. Θεσαυροῦ, 6, 213). Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται τοῦτο;

4. Νηστεία. Π.χ. εἰς τὰ Κοτύωρα «οἱ γριεὲς νηστεύανε στὴ χάρη τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, γιὰ νὰ τὶς πάρῃ εὐκολὰ τὴν ψυχὴ καὶ νὰ μὴν παιδεύωνται, ὅταν ἦταν νὰ πεθάνουν».

4. Τοῦ ἁγίου Μηνᾶ (11 Νοεμβρίου).

1. Μεγάλῃ ἐορτῇ γιὰ τοὺς τσοπάνηδες: «Αὐτὸς ὁ ἅγιος κόβει τὸ στόμα τῶν ζουλαπιῶν» (Αἰτωλία), καταδιώκει τοὺς κλέπτας καὶ φανερώνει τὰ κλοπιμαῖα καὶ ἐν γένει τ' ἀπολεσθέντα (Μέτραι Θράκης).

2. Δεισιδαιμονία. Δὲν ἀνοίγουν ψαλίδι, δὲν κόβουν τίποτε μὲ μαχαῖρι «γιὰ τὸ λύκο» (Πεντάλοφος, Δυτ. Μακεδονίας).

3. Μαγικαὶ συνήθειαι. Π.χ. εἰς τὴν Φθιώτιδα αὐτὴ τῇ μέρα οἱ γυναῖκες ράβουν τὰ κακὰ στόματα τοῦ χωριοῦ· δηλ. μιὰ γυναῖκα παίρνει ἓνα κομμάτι παννὶ καὶ μιὰ βελόνα μὲ κλωστὴ καὶ ἀρχίζει νὰ περνᾷ βελονιὰς ἐμπρὸς καὶ σ' ἄλλες γυναῖκες. — Ράβω, ράβω, λέει. — Τί ράβεις; τὴ ρωτοῦν. — Ράβω τῆς . . . τὸ στόμα, ἀπαντάει.

4. Παροιμίαι σχετικαὶ μὲ τὴν ἑναρξιν τοῦ ψύχους. Π.χ. «Ὁ ἄη Μηνᾶς

τὸ μῆνυσε καὶ ὁ Φίλιππος τὸ καρτερεῖ (δηλ. τὸ χιόνι) (Μέτραι Θράκης) ἢ «τ' ἄη Μηνὸς ἱμῆνυσα καὶ τ' ἄη Φίλιππ' αὐτοῦ εἰμι (ἐνν. ὁ χειμὼν, Ἕπειρ.).

5. Τοῦ ἁγίου Φιλίππου (14 Νοεμβρίου).

1. Παραδόσεις καὶ συνήθειαι γεωργικαί. «Λένε πὼς ὁ Ἅγιος ἦταν γεωργὸς καὶ ἀπόκρενε σιτὴν χωράφι του· γι' αὐτὸ καὶ σιτὴν γιορτὴ του δουλεύουν οἱ γεωργοὶ σιτὴν χωράφι τους καὶ οἱ γυναῖκες κάνουν μακαρόνια μὲ τὸ ζυμαρί καὶ τὰ πᾶνε σιτοῦς ἄντρες σιτὰ χωράφια (Αἰτωλία).

2. Παροιμίαι σχετικά μὲ τὸν ἁγ. Φίλιππον καὶ τὴν ἑναρξιν τοῦ χειμῶνος· π.χ. Ὁ φτωχὸς ὁ Φίλιππος | ὁλημέρα δούλευε | καὶ τὸ βράδυ ἀπόκρενε· — Ἄν τ' ἄη Φίλιππον λείπω, | τ' Ἄγια τῶν ἁγίων δὲ λείπω.

3. Μικρὴ Ἀποκριά. (Μικρὲς σήκωσες ἐν Κύπρῳ).

6. Σαρακοστὴ Χριστουγέννων (Σαραντάημερο).

Συνήθειαι νηστευτικαὶ καὶ λατρευτικαί: σαραντάρι ἢ σαρανταλείτουργο (μνημόνευσις τῶν ψυχῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς τὴν λειτουργίαν καθ' ὅλην τὴν Σαρακοστήν)· ἰδιαίτεραι συμφωνίαι, ἀμοιβὴ ἱερέως.

7. Τοῦ ἁγίου Πλάτωνος (18 Νοεμβρίου).

1. Ὄνομα: Τ' Ἄη Πλατάν'.

2. Προλήψεις περὶ τοῦ καιροῦ. Π.χ. «Ὁ καιρὸς κάνη τ' ἄη Πλατάν' θὰ κάνη καὶ ὡς τὰ Χριστούγεννα» (Μέτραι Θράκης).

8. Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου (τῆς Μεσοσπορίτισσας) (21 Νοεμβρίου).

1. Ὄνομα τῆς ἑορτῆς: τ' Ἀεσόφια (Σούρμενα), τ' Ἄγια τῶν ἁγίων (Χίος, Σίφν. κ. ἄ.), τῆς Παναγίας τῆς Ἀρχισπειρίστρας (Μακρὰ Γέφυρα Θράκης), τῆς Μεσοσπορίτισσας (Πελοπόννησος, Κάρπ. Κρήτη κ. ἄλ.), τῆς Μισοσπορίτισσας (Λήμνος), τῆς Ξισπουρίτ'σας (Ρουμλοῦκι Μακεδονίας), τῆς Πολυσπορίτισσας (Εὐρυτανία, Δυτ. Μακεδονία), τῆς Ἀπουσουδιάς (Βιτρινίτσα), τῆς Πορτοκαλούσας (Ἄργος). Ἐξήγησις τῆς ὀνομασίας. Π.χ. διότι τότε οἱ ζευγᾶδες εὐρίσκονται εἰς τὰ μισὰ ἢ τὰ μέσα τῆς χειμερινῆς σπορᾶς των (Κάρπ.). Αἱ σχετικά παροιμίαι: π.χ. Μισόσπειρες, μισόφαες, μισοκορόμα νά'χης» (Γοίτζι Πυλίας) «Τὰ μ' σόσπειρα, τὰ μ' σόφαγα, τὰ μ' σόχου σιτὴν κουφίνα» (Βιτρινίτσα).

2. Ἔθιμα καὶ δοξασίαι γεωργῶν. Π.χ. εἰς Δρυμὸν Μακεδονίας «ὑπάρχει ἡ γνώμη, ὅτι τὰ σπαρτὰ ποὺ σπείρονται μέχρι τῆς 21 Νοεμβρίου φυτρώνουν ἀμέσως, ἐνῶ ἐκεῖνα ποὺ σπείρονται κατόπιν, διὰ νὰ φυτρώσουν, πρέπει νὰ παρέλθουν 40 ἡμέραι». Παρασκευὴ πολυσπορίου. Π.χ. εἰς πολλὰ χωρία τῆς Αἰτωλίας τὴν

ἡμέραν αὐτὴν ἀντὶ ἄλλου φαγητοῦ «βράζουν πονλ' σπόρια, τρῶνε καὶ μοιράζουν καὶ σὲ δικοὺς γιὰ τὰ χρόνια πολλά.»

Τάγισμα ἢ νίψιμο τῆς βρύσης μὲ πολυσπόρια. Ὅμοίως εἰς τὴν Αἰτωλίαν, γιὰ νὰ γένουντι καλὰ τὰ σπαρτιά, πρέπ' νὰ πααίνουμε τῆς Παναγιᾶς τς Πουλυσπουρίτσας, νὰ νίβουμε τὴ βρύσ' μὲ σπόρια, «δηλ. παίρνουν πολυσπόρια (σιτάρι, καλαμπόκι, κουκιά, φασόλια κτλ.) καὶ πᾶνε στὴ βρύση, τὰ ρίχνουν μέσα καὶ λένε: «Ὅπως τρέχει τὸ νερό, νὰ τρέχη τὸ βιό.» Παίρνουν νερό καὶ γυρίζουν».

3. Συνήθειαι ποιμένων. Κατεβαίνουν εἰς τὰ χειμαδιά.

4. Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις. «Αὐτὴ τὴ μέρα βασιλεύει ἡ Πούλια, καὶ ὅπως θὰ κάμῃ αὐτὴ τὴ μέρα, θὰ κάμῃ καὶ τὶς σαράντα κατοπινὲς μέρες» (Αἰτωλία).

9. Τῆς ἀγίας Αἰκατερίνης (25 Νοεμβρίου).

1. Ὄνομα. «Λέγεται καὶ τοῦ Χριστοῦ τὰ κωλοπάνια, γιὰτὶ πλησιάζει νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστὸς» (Καστορία).

2. Παρασκευὴ ἐδεσμάτων. Π.χ. εἰς τὴν Καστορίαν κάνουν πιπουλίτσες μὲ καρύδια καὶ ζάχαρη, εἰς τὴν Κύπρον ἐξοστήματα, διὰ νὰ κάμουν πολὺ μετὰξι.

3. Ὁνειρομαντεία δι' ἀστυροσκοπικῶς. Ἐπίκλησις τῆς ἀγίας Αἰκατερίνης «Ἄγια μου Κατερίνα μου, | ντεόρου θυγατέρα κτλ.»

10. Τοῦ ἀγίου Στυλιανοῦ (26 Νοεμβρίου).

Ἅγιος προστάτης τῶν βρεφῶν. Παράστασις αὐτοῦ εἰς εἰκόνας. Τάματα.

11. Τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου (30 Νοεμβρίου).

1. Πίστις ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἀρχίζει τὸ κρύο ν' ἀντρειεύῃ ἢ ὅτι ἀντρειεύεται ἢ νύχτα ἢ ὅτι ὁ ἅγιος ἀντρειεύει τὰ σπαρτιά. Ποβλ. Στουὺς τρουάντα Ἁγιαντριᾶς, | ἀντρειεύετ' ὁ βοριῆς (Μέτραι Θρόκης).

2. Γεωργικαὶ συνήθειαι: Πολυσπόρια (μπόλια, κουλκάτζια, ἀντριλλούσια), τηγανῖτες. Σκοπὸς τοῦ ἐθίμου καὶ αἱ σχετικαὶ δεισιδαιμονίαι. Π.χ. εἰς τὸ Λοζέτσι Ἡλείου «τ' Ἄγι' Ἀντρέα βράζουν καλαμπόκι καὶ σιτάρ' μαζί, (μπόλια), καὶ τὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησιὰ καὶ τὰ διαβάζ' ὁ παπᾶς· τό' χουν σὲ καλὸ νὰ τὰ βλογήσ' ὁ Θεός, νὰ γίνουν περισσότερα παρέκεια. Τὰ μοιράζουν στὰ σπίτια, γιὰ ν' ἀντρειωθοῦν τὰ σπαρτιά.» Εἰς τὴν Νάξον «τ' ἄῃ Ἀδριᾶ ἀρχίζουν νὰ κάνουν τὶς τηγανῖτες καὶ ὅποιος δὲν κάνει ἐκείνη τὴν ἡμέρα, θὰ τρουπήσῃ τὸ τηγάνι του (Ποβλ. Τ' ἄῃ Ἀδριᾶ τοῦ Τρουποτηγανᾶ (Νάξος), τοῦ Τρουποτηγανίτη (Χίος).

3. Παροιμίαι καὶ ᾠσμάτια: Π.χ. Ἁγιαντρέα, φύσα, | Ἄε - Βαρβάρα, βρέξον, | Ἄε - Σάββα, σιόντισον, | Ἄε - Νικόλα, βόηθα! (Πόντος).

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

α) *Ἑθιμα τῆς σπορᾶς.*

1. Εὐλόγησις τοῦ σπόρου ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς 1^{ης} ἢ τῆς 14^{ης} Σεπτεμβρίου. (Βλ. ἄνωτ. σ. 85 καὶ 88). Ποῦ ἡ εὐλόγησις τοῦ σπόρου γίνεται κατ' ἄλλας ἡμέρας; Π.χ. εἰς τὴν Ρόδον καὶ Λήμνον γίνεται κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγ. Γεωργίου τοῦ Σποριοῦ ἢ τοῦ Σποριάρη (3 Νοεμβρίου). (Βλ. σ. 90).

2. Πότε γίνεται ἑναρξίς τῆς σπορᾶς τῶν δημητριακῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ σίτου εἰς τὸν τόπον σας; Δοξασίαι καὶ ἐνέργειαι σχετικαὶ μὲ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς σπορᾶς. Π.χ. εἰς τὴν Κάρπαθον «διὰ νὰ εἶναι καλοῦ φέγγου (ἥτοι καλοῦ φεγγαριοῦ) ἡ σπορά, ὁ γεωργὸς κάποιαν ἡμέραν μετὰ τὴν πανσέληνον, ὅταν ὀλιγοστεύῃ τὸ φεγγάρι, σπέρνει ὀλίγον σπόρον κάπου εἰς τὸ κηπάριον τὸν ἢ ἀπλῶς πετᾷ ὀλίγον σπόρον ἐπάνω εἰς τὸ δῶμα τοῦ σπιτιοῦ εἰς ἐνδειξὴν, ὅτι ἤρχισεν ἤδη ἡ σπορὰ καλοῦ φέγγου. — Πόσας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἀποφεύγουν οἱ γεωργοὶ νὰ κάμουν ἑναρξιν τῆς σπορᾶς; Π.χ. εἰς τὴν Κάρπαθον τὴν Τρίτην, τὴν Παρασκευὴν καὶ τὴν ἡμέραν, ποὺ ἔτυχε νὰ πέσῃ τὸ λιτρόπι, δηλ. ἡ ἑορτὴ τοῦ Κληδόνου. — Ἄλλαι προλήψεις. Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον τὴ μέρα ποὺ θ' ἤρχισουν τὴ σπορά, δὲ δίνουν τίποτα μέσ' ἀπ' τὸ σπῖτι τό 'χουν σὲ κακό, λένε πὼς δὲ φυτρώνουν τὰ σπαρμένα. Κι ὅσο σπέρνουν, δὲ δίνουν φωτιά, γιὰτὶ δαυλιάζει τὸ στάρι καὶ τὸ κριθάρι... Σὰ σπέρνουν, τὰ ὄνειρα δὲ βγαίνουν (Πέρδικα, Σκῦρος Α 157). Πρβλ. Λαογρ. Γ' 676. Σ' 140. ΙΒ' 93.

3. Μιμικαὶ παραστάσεις τελούμεναι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς σπορᾶς. Π.χ. εἰς τὰ Μάλγαρα τῆς Θράκης στὴν ἀρχὴ τῆς σπορᾶς (μεταξὺ Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου) ἢ τὸ πρῶτον Σάββατον τοῦ Ὀκτωβρίου (ἐν Χατζηγυρίῳ) «μαζεύονται κανένα βράδυ καμμιὰ δεκαριά ἄντροι καὶ παρασταίνουν τὴν Τζαμάλα. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς γίνεται καντίνα (κυρά), ρτύνεται γυναικῆσια ροῦχα καὶ λέγεται καὶ Τζαμάλα, δύο ἄλλοι φοροῦν προβιὲς μὲ κουδούνια στὰ γόνατα καὶ λέγονται Τζαμάλ'δες. Ἐνῶ ὁ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς χορεύει μὲ τὴ Τζαμάλα, ὁ ἄλλος τὸν χτυπᾷ μὲ τὸ ραβδί του καὶ παίρνει αὐτὸς τὴ Τζαμάλα καὶ χορεύει μαζί της. Ἐπανέρχεται ὁ πρῶτος καὶ χτυπῶντας τὸν δεύτερον, παίρνει πίσω τὴ γυναῖκα, ἀλλὰ σὲ λίγο γυρίζει ὁ δεύτερος καὶ τουφεκῶντας δῆθεν μὲ τὸ ραβδί του σκοτώνει τὸν πρῶτον. Ἐνῶ δὲ ὁ φονεὺς καταγίνεται δῆθεν νὰ ἐκδάσῃ τὸν σκοτωμένον, αὐτὸς ἑξαφνα σηκώνεται

και κανουν και οι δυο τους, χωρις να μιλουν, κατι χειρονομίες βωμολοχικές. Το ίδιο επαναλαμβάνεται κατόπιν ως το πρωί εις όλα τα σπίτια του χωριού. Οι σπιτονοικοκύρηδες τους φιλοδωρουν 2-3 οκάδες σιτάρι». (Αρχ. Θρακ. Θησαυρού Β' σ. 110). Ποῦ ἄλλοῦ συνηθίζεται παρομοία παράστασις καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ ἐθίμου; Βλ. καὶ ἀνωτ. τὰ ἔθιμα τῆς παραμονῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

4. Ἐναρξεις τῆς σπορᾶς καὶ τὰ κατ' αὐτήν. Τί βάζουν εἰς τὸ σακκὶ ἐκτὸς τοῦ σπόρου; (ρόϊδο, σταφίδες, κονιλλούρια καὶ εἴ τι ἄλλο). Ποῖος γεμίζει τὴν σποροσακκούλα καὶ τὴν παραδίδει εἰς τὸν γεωργόν; Π. χ. εἰς τὴν Κάρπαθον ὁ γουρλῆς (=τυχερὸς) τοῦ σπιτιοῦ. Μὲ ποίας πράξεις καὶ εὐχὰς κάμνει ὁ ζευγολάτης ἔναρξιν τῆς σπορᾶς; Π. χ. εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τὴν ἡμέραν ποὺ θὰ σπείρουν «βαίνουν μέσα στὸ σακκὶ τὸ σπόρο (ποὺν βλογήθηκε τοῦ Σταυροῦ στὴν ἐκκλησία), ἓνα ρόϊδο ἀλάκερο καὶ τὸ πρωῒ-πρωῒ, γιὰ νὰ μὴν κάμουν κακὸ ἀπάντημα, πᾶνε στὸ χωράφι. Ζεύουν τὰ βόδια καί, πρὶν ἀρχήσουν τὸ σπόρο, παίρνουν τὸ ρόϊδο καὶ τὸ βαρᾶν ἐπάνω στὸ ἐνὶ τοῦ ἀλειριοῦ (τὸ ἐνὶ), ἀνακατεύουν κάμποσα σπυριά ρόϊδο μὲ τὸ σπόρο στὴν ποδιά τους καὶ τὸν πετῶνε λέγοντα: Καλὰ μπερζέτια! Ἄμα ρήξουνε μιὰ σποριά, δηλ. ἓνα στρέμμα, κάθονται καὶ τρῶνε τὸ ἄλλο ρόϊδο καὶ εὐχεύονται» (Λαογραφία Γ' 675). Εἰς τὰ Βουρβούρα τῆς Κυναυρίας «ὅταν πρωτὰ χίσουν νὰ σπείρουν, βάζουνε μέσ' στὸ σπόρο καρύδια, ρῶγες ἀπὸ σταφύλι καὶ ἓνα ρόϊδο. Τὰ σπέρνουν μαζὶ μὲ τὸ σπόρο χάμα στὴ γῆ καὶ λένε: Νὰ γένη τὸ γέννημα γλυκὸ σὰν τὸ σταφύλι, τσουπωτὸ σὰν τὸ ρόϊδο καὶ ἀφράτο καὶ ἄσπρο σὰν τὸ καρύδι» (Ἐπετ. Βουρβούρων, 1939, σ. 137). Πρὸβλ. Λαογρ. 140,10. IB' 92 κέ.

Ρίπτει ὅλον τὸν σπόρον ὁ σπείρων ἢ κρατεῖ μικράν τινα ποσότητα σίτου ἐντὸς τοῦ σάκκου; Τί γίνεται ὁ ὀλίγος αὐτὸς σπόρος; Π. χ. εἰς τὸν Δρυμόν «μετὰ τὸ τέλος τῆς σπορᾶς ρίπτεται εἰς τὴν σιταποθήκην μὲ τὴν εὐχήν: ὅσα σπυριά, τόσα κοιλὰ τοῦ χρόν'».

5. Ἐπιστροφὴ ἐκ τῆς σπορᾶς. Καταχύσματα κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ζευγολάτη εἰς τὸ σπίτι. Π. χ. εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ἡ νοικοκυρὰ τὸν καλοκαρτεράει (τὸ ζευγολάτη ποὺ πῆγε στὸ χωράφι γιὰ τὸ σπόρο), κόβει ρόϊδα, βαίνει σταφίδα, τραγάλια καὶ ἐκεῖνος εὐκείεταί καὶ λέει: «Χρόνια πολλὰ, καλὰ μπερζέτια, χίλια κονβέλια ἢ χίλια μόδια» (Λαογρ. Γ' 675). Ποῦ ἄλλοῦ ἡ νοικοκυρὰ ὑποδέχεται τὸν ζευγολάτην μὲ καταχύσματα;

6. Ἐδέσματα. Πίττα μὲ σπανάκια ἢ ἄλλα διάφορα χόρτα κατὰ τὸ δεῖπνον. Αἱ σχετικαὶ εὐχαί. Π. χ. νὰ φυτρώσουν γλήγουρα τὰ σιάρια καὶ νὰ πρᾶσ' ρίσουν σὰ δὰ λάχανα τς πίττας (Δρυμός).

β) *Ἔθιμα τοῦ θερισμοῦ.*

Συνήθειαι ἐπικρατοῦσαι κατὰ τὸν θερισμὸν τῶν γεννημάτων καὶ ἐπὶ τῷ πέρατι αὐτοῦ.

1. Τὰ ἐθιζόμενα κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ θερισμοῦ. Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον «βάν'νε μπροστά τ'νε στὸν ὄργο μιὰ πέτρα, τὴ σταυρών'νε τρεῖς βολές τσαὶ λένε: "Οπους ἐν' ἡ πέτρα γερὴ, νά 'ν' τσ' ὁ καρπὸς γερὲς τσαὶ μεῖς π' θερίζομε». Εἰς τὸν Δρυμὸν «οἱ θεριστὰὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ρίπτουν εἰς τὸ φαγητόν των, τὴν λεγομένην σκουρδάρημ, μιὰ κουνὶ ἀγριά (= ἓνα κλωναράκι ἀγριάδας), διὰ νὰ εἶναι γεροὶ σὰν τὴν ἀγριάδα». Τοποθέτησις τῶν θεριστῶν εἰς στοίχους (πρωταρχάτης, λαάρης, ραάρης ἐν Κύπρῳ).

2. Τὰ πρῶτα δράγματα τῶν σταχύων, τὸ πρῶτο δεμάτι. Π.χ. εἰς τὸν Δρυμὸν «τὰ πρῶτα δύο δράγματα σταχύων τοποθετοῦνται ἐπὶ τῆς γῆς σταυροειδῶς. Ἐπειτα οἱ θεριστὰὶ κόπτουν ἀπὸ ἓνα στάχυα καὶ τοποθετοῦν ὀπίσω εἰς τὴν μέσσην των, γιὰ νὰ μὴ τοὺς πονῇ ἡ μέσ'. Τὸ πρῶτον δεμάτι σταχύων, τὸ ὁποῖον δένεται, στήνεται ὀρθιον καὶ οἱ θεριστὰὶ τὸ προσκυνοῦν, ἐνῷ ὁ νοικοκύρης ρίπτει νομίσματα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς δῶρα τῶν θεριστῶν. Φαγητόν τοῦ δείπνου πίττα» (Σλίνης, Λαογρ. IB' 98). Ποία ἡ συνήθεια αὐτοῦ; Οἱ Θεσπες γερογοὶ «τὸ βοάδου κάνουν ἓνα δεματικό, κόβουν μιὰ χειροβολιά, ὅσο παίρνει τὸ χέρι μὲ τὴν παλαμαριά, καὶ τὴν ἀφήνουν ἀπάνω στὸ δεματικό, γιὰ νὰ δλεῦ' τὴν ρύχτα ἡ μοῖρα τς» (Λαογρ. IB' 405). Γίνεται τοῦτο ἄλλοῦ;

3. Κατὰ ποῖον τρόπον ἐνεργεῖται ὁ θερισμὸς τῶν τελευταίων σταχύων καὶ ὑπὸ τίνων; Ποίας λέξεις ἢ φράσεις ἀναφωνοῦν οἱ θεριστὰὶ μετὰ τὴν κοπὴν τῶν τελευταίων σταχύων; (Π.χ. Πιάστε τον, πιάστε τον!) Τί ὑπονοοῦν μὲ τὰς λέξεις αὐτάς; Μήπως ἀφήνουν ἀθέριστους μερικοὺς στάχους; Π.χ. εἰς τὸ Μανιάκι «ἀφήνουνε καὶ καμπόσα στάχνα ἀθέριγα καὶ λένε: ἀφήνω τοῦ ζευγολάτη τὰ γένεια». Εἰς τὴν Σκῦρον «σὰν ἀποθερίσουν, ἀφήνουν δυὸ λιμάρια ἀποθέρι στὸ χωράφι ἄθερα, γιὰ χαρὰ τοῦ χωραφιοῦ καὶ γιὰ νὰ φᾶνε τὰ πουλιὰ καὶ τ' ἀγρίμια». Ποῖαι πράξεις τελοῦνται τότε γύρω εἰς αὐτούς; Ὑπάρχει ἡ συνήθεια οἱ θεριστὰὶ νὰ ρίχνουν τὸ δρεπάνι τους ψηλὰ ἓνας ἓνας μὲ τὴν σειρὰ καὶ νὰ συνάγουν μαντεύματα ἀπὸ τὴν θέσιν πού θὰ πάρῃ τὸ δρεπάνι μὲ τὸ πέσιμο; ἢ ἡ συνήθεια νὰ πιάνουν τὸν νοικοκύρη καὶ νὰ τὸν σηκώνουν ὑψηλά, διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ τάξῃ «μιὰ κόττα εἴτε κρασὶ εἴτε ὄχι ἄλλο θέλει»;

Μερικὰ παραδείγματα: Εἰς τὰ Βούρβουρα Κυνουρίας «στὸ τέλος τοῦ θερισμοῦ ἀφήνουν ἓνα κομμάτι γέννημα ἀθέριστο.» Αὐτὸ τὸ θερίζουν ὅλοι μαζὶ βιαστικὰ καὶ ἀμέσως, ὅταν τελειώσουν, πετοῦν τὰ δρεπάνια καὶ φωνάζουν «Πιάστε τον!»

Πιάστε τον! νομίζοντας ότι κάτι άόρατο ξεφεύγει και τρέχει. Μερικοί νομίζουν, ότι είναι για τόν τυφλοπόντικα πού τόν κυνηγοῦν, για νά μὴν ξανακάνη ζημιές στο χωράφι.» Εἰς τὰ χωρία τῆς Καρπάθου «ὅταν τελειώσῃ τὸ θέρος, οἱ θερίστρες ἀφήνουν εἰς τὸ τελευταῖο χωράφι μερικοὺς στάχυν ἀθέριστους καὶ ὁλόγυρα κάνουν μὲ τὸ δρεπάνι ἓνα κύκλον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τότε ἡ νεαρωτέρα θερίστρα, τῆς ὁποίας καὶ οἱ δύο γονεῖς ζοῦν, στέκεται ἐντὸς τοῦ κύκλου, σταυροκοπεῖται καὶ ἔπειτα πετᾷ πρὸς τὰ ἑπάνω τὸ δρεπάνι τῆς φωνάζουσα ἐνθουσιωδῶς: *Κι ἀπὸ χρόνου, καλαλωνεμένα! καλοφαωμένα! καλοπρουκισμένα!* (Μιχαηλίδου Νουάρου, Λαογρ. Σύμμεικτα Καρπάθου Β, 30).

4. Κατασκευὴ δέσμης ἐκ τῶν τελευταίων (ἢ τῶν πρώτων;) σταχύων τοῦ ἀγροῦ. Ὄνομα τῆς δέσμης (σταυρός, ψάθα, χτένι, τ' ἀφεντικοῦ τὰ γένεια). Ποῦ ἀναρτᾶται ἡ κατασκευαζομένη δέσμη; Εἰς τὸ εἰκονοστάσιον ἢ εἰς τὴν μεσοδόκην τῆς οἰκίας; Ἔως πότε διατηρεῖται ἐκεῖ καὶ ποία ἡ χρῆσις τῆς εἰς τὴν σποράν; (Εὐλογεῖται πρῶτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ κατόπιν ἀναμειγνύεται μὲ τὸν σπόρον;) Π.χ. Εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «ὅταν *κι ἀποθερίσουμε, ἀφήνουμε ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ χωράφι ἄθερο, ὡς ἓνα μέτρο, νὰ εἶναι τετραγωνικό, εἴτε στὴν ἄκρη, εἴτε στὴ μέση τοῦ χωραφιῦ, κι ἀπ' ἐκεῖ κάνουμε τὸ σταυρό μας κι ἀρχινίζουμε καὶ θερίζουμε ἀπ' τὴ μὴν ἄκρη εὐτόνισον τοῦ κομματιοῦ, ὥστε νὰ βγοῦμε στὴν ἄλλη, στο θερισμένο.* Ὑστερα πῖάνουμε πάλι τὴν ἄλλη μπάντα, ὥστε νὰ γίνῃ σταυρός. Τὰ στάχνα πὺν θὰ κόψουμε τὰ δένουμε τέσσερα ματσάκια κι αὐτοῦνα πάλι τὰ δένουμε σὰ σταυρὸ καὶ τὰ βάνουμε στὸ εἰκονοστάσι στὰ εἰκονίσματα. Ὅταν ἔρθῃ τοῦ Σταυροῦ, θὰ πάρουμε τὸ σταυρό, θὰ βάνουμε μέσα σ' ἓνα σακκουλάκι λίγο ἀπὸ τὸ γέννημα πὺν ἔχουμε στὸ σωρό, καὶ θὰ τὰ πᾶμε στὴν ἐκκλησιά. Θὰ κάνουμε καὶ λειτουργία νὰ λειτρουηθοῦνε. Θὰ τὰ ξαναβάνουμε (τὸ σταυρὸ καὶ τὸ σακκουλάκι) στὰ εἰκονίσματα. Τὸ χινόπωρο, ὄντας βρέξη καὶ θέλ'με νὰ σπείρουμε, θὰ τὰ τρίφουμε φτοῦνα τὰ στάχνα, θ' ἀνακατώσουμε τὸ σῆμα μαζί μὲ τ' ἄλλο, πὺν εἶναι στὸ σακκουλάκι, καὶ θὰ κάνουμε ἀρχὴ νὰ σπέρνουμε ἀπ' αὐτά». (Πρβλ. Λαογραφίαν Γ', 675).

5. Ὑπάρχει ἡ συνήθεια νὰ διαγωνίζωνται οἱ θερισταὶ δύο παρακειμένων ἀγρῶν μεταξύ των, ποῖοι θὰ τελειώσουν τὸ ἔργον πρῶτοι «διὰ νὰ κυνηγήσουν τὸ λαγὸ εἰς τὸ ἄλλο χωράφι»; Ποῖαι φράσεις λέγονται εἰς παρομοίας τυχόν περιστάσεις; (Βλ. Λαογραφ. Γ' 681).

6. Ποῖα τὰ παιγνίδια τῶν θεριστῶν εἰς ὥραν ἀναπαύσεως; Π.χ. τὸ παίξιμον τοῦ δρεπανιοῦ ἐν Κύπρῳ. Περιγραφὴ αὐτοῦ. Τραγούδια τοῦ θερισμοῦ.

7. Συγκομιδὴ τῶν καρπῶν. Μὲ ποίαν τυχόν πομπὴν μεταφέρονται τὰ τελευταῖα δεμάτια τῶν σιτηρῶν ἀπὸ τὸν ἀγρὸν εἰς τὸ ἀλῶνι ἢ εἰς τὸ σπίτι

τοῦ γεωργοῦ; Ἐπακολουθεῖ συμπόσιον καὶ πανήγυρις τῶν θεριστῶν καὶ θεριστριῶν διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ θερισμοῦ; Ποῖα φαγητὰ παρατίθενται εἰς τὴν τράπεζαν; (Πετεινὸς ἢ ὄρνιθα; ἢ ἄλλο τι;). Χοροί, τραγούδια, εὐχαί.

γ) **Ἔθιμα τοῦ ἁλωνισμοῦ.**

Πράξεις καὶ ἐνέργειαι κατὰ τὸν ἁλωνισμόν καὶ ἐπὶ τῷ πέρατι αὐτοῦ:

1. Ἔθιμα τῆς πρώτης ἡμέρας, ὅταν ὁ γεωργὸς «καταστρώνῃ» π.χ. ἀφήνει ἓνα δεμάτι ὄρνιθιο στὴ μέση τοῦ ἁλωνιοῦ. Εἰς τὴν Σκυῖρον «προσέχουν, ὅσοι θ' ἁλωνίσουν, νὰ ᾖναι καθαροί».

2. Ὄταν λικμίζῃ τὰ σιτηρὰ (τὸ μάλαμα, Ρόδ. Κύπρ.) καὶ ἔξαφνα παύσῃ νὰ πνέῃ ἄνεμος. Π.χ. εἰς τὴν Κύπρον ἐπικαλοῦνται τὸν Προφήτην Ἡλίαν νὰ πέσῃ τὸν αἆραν του καὶ τοῦ προσφέρουν θυσίαν *μίαν τηανιάν*, τὴν ὁποίαν ἐκθέτουν εἰς ὑψηλὸν μέρος, ἕως ὅτου πνεύσῃ ἄνεμος. (Φαρμακίδου, Κυπρ. Λαογρ. 1938, 43 καὶ 82).

3. Ὄταν «διρμονίζῃ, δηλ. κοσκινίζῃ τὸν καρπὸ μὲ μεγάλο κόσκινον: π.χ. τοποθετεῖ κλαδιὰ ἀπὸ παλιούρια καὶ ζεῦλα σιδερένια ἐπάνω στὸ σωρὸ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς βασκανίας καὶ διὰ νὰ εἶναι ὁ σῖτος «γυρὸς σὰν τοῦ σίδερου» (Δρυμὸς Μακεδονίας, Λαογρ. IB 102).

4. Ἔθιμα ἐπὶ τῷ πέρατι τοῦ ἁλωνισμοῦ:

(α) Σταύρωμα τοῦ σωροῦ τοῦ σίτου καὶ κύκλος μαγικός, χαρασμένος περὶ αὐτοῦ. Κάρφωμα τοῦ πτύου ἢ τοῦ λιχνιστήρος εἰς τὸ μέσον τοῦ σωροῦ, προσκύνσεις τοῦ σίτου, εὐχαί καὶ καταχύσματα. Ἀπόνιψις τῶν χειρῶν ἐν τῷ ἁλωνίῳ κτλ. Εἰς τὸ Λασηθι τῆς Κρήτης «ἅμα ᾠολιχνίσουνε τὸν καρπὸ, τότε σταίνουνε σωρό. Τοῦ κάνουνε ἓνα σταυρὸ στὴ μέση καὶ κατόπιν ἓνα στεφάνι (κύκλον) γύρω γύρω. Ὑστερα καρφώνουνε τὴν παλάμη (τὸ φτυάρι) στὴ μέση στὸ σταυρὸ μὲ τὸ χέρι της (δηλ. τὴν λαβὴν), κ' εἶναι ἡ χούφτα (τὸ πλατὺ μέρος) ἐπάνω. Κάνουνε ὕστερα τρεῖς μετάνοιες καὶ πιάνουνε μιὰ χαχαλιὰ καρπὸ, τὸν προσκυνοῦνε καὶ ὕστερα τότε χύνουνε πάνω ἀπὸ τὴν παλάμη. Ξανακάνουνε τρεῖς μετάνοιες καὶ ἀρχίζουνε νὰ σακκιάζουνε τὸν καρπὸ». Εἰς τὸ χωρίον Γοῦβες Εὐβοίας, ἀφοῦ περισυναχθῇ τὸ λειῶμα εἰς ἐπιμήκη καὶ ὑψηλὸν σωρόν, λαμνὶ καλούμενον, «ἡ οἰκοδέσποινα κρατοῦσα λάγνηνον, προσφέρει ὕδωρ εἰς ἓνα ἕκαστον, ἵνα νιφθῇ, κ' ἐκεῖνος νιπτόμενος ραντίζει τὸ γέννημα καὶ τὸ ἁλώνιον κύκλῳ, εὐχόμενος καὶ τοῦ χρόνου! Ἐν τέλει δ' ἡ οἰκοδέσποινα πλαγίως κρατοῦσα τὴν λάγνηνον, δρομαίως περιτρέχει τὸν σωρόν, χωρὶς νὰ πέσῃ οὐδὲ σταγὼν ὕδατος κατὰ γῆς, εὐχομένη καὶ αὐτὴ νὰ γίνῃ τοῦ χρόνου τόσος ὁ σωρός, ὅσος εἶναι ὁ κύκλος, τὸν ὁποῖον ἔκαμε». (Λαογρ. Γ' 681=Πολίτου, Λαογρ. Σύμμεικτα Γ' 196).

β) Τὸ μέτρημα καὶ τὸ σήκωμα τοῦ σωροῦ. Ἐν παράδειγμα: Εἰς τὴν Κάρπαθον τὸ μέτρημα καὶ τὸ σήκωμα τοῦ σωροῦ γίνεται τὴν ἐπομένην πρωΐαν καὶ μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Ὁ γεωργὸς στρέφεται πρὸς Ἀνατολάς, κάνει τὸν σταυρόν του καὶ μὲ τὸ φτυάρι, ποὺ ἔμεινε ἐμπηγμένον ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ σωροῦ, λαμβάνει ὀλίγους κόκκους, τοὺς ρίπτει εἰς τὴν δεξιὰν παλάμην καὶ τοὺς πτύει: *Φτού, φτού, φτού!* εὐχόμενος συγχρόνως: *Χίλια μόδια!* Ἐπειτα ἀρχίζει τὸ μέτρημα μὲ τὸν ἀπλοπίνακα ($\frac{1}{4}$ μοδίου) λέγων: — *Ἐνα!* καὶ ἀπαντᾷ ὁ κρατῶν τὸν σάκκον: — *Ἐνας ὁ Θεός!* — *Δύο!* — *Ἡ Παναγία καὶ ὁ μονογενής της.* — *Τρία!* — *Ἡ Ἁγία Τριάδα.* — *Πέντε!* — *Πέμπε, Κύριε, πέμπε!* — *Ἐξε!* — *Πέψε, Κύριε, πέψε!* — *Ἐφτά!* — *Ἐφτὰ χιλιάδες* (καὶ πλέον οὐ). Καὶ τὸ μέτρημα ἑξακολουθεῖ. (Μιχαηλίδου Νουάρου, Λαογρ. Σύμμ. Καρπάθου, Β' 36).

5. Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι κατὰ τὸ μέτρημα καὶ τὸ ἀλώνισμα τοῦ σωροῦ τοῦ σίτου. Π.χ. ἀπαγορεύεται νὰ δρασκελίση κανεὶς τὸν σωρὸ κατὰ τὸ λίχνισμα ἢ νὰ φύγῃ ἀπὸ τ' ἀλώνι, πρὶν τελειώσῃ τὸ μέτρημα κττ.

6. Ὁ πρῶτος ἐκ τῆς συγκομιδῆς ἄρτος. Αἱ σχετικαὶ μὲ αὐτὸν συνήθειαι. Π.χ. εἰς τὸ Σαμόκοβον «τὴν πρώτην πίττα, ποὺ ζυμώνουν ἀπὸ τὸ νέο ψωμί, τὴν λένε *τζίτζιροκούλλικο*, γιατί εἶναι τοῦ *τζίτζιρα* ποὺ τραγουδεῖ: *Θερίσει ἀλώνισετε, δεματοκουβανήσετε, | κ' ἐγὼ τὸ κουλλικάκι μου | θέλω νὰ μὲ τὸ δώσετε*. Ποῦ τὸ πρῶτο αὐτὸ κουλλοῦρι τὸ ἀφήνουν στὴ βούση τοῦ χωριοῦ; Βλ. τὰ περὶ ἀπαρχῶν ἀνωτέρω σελ. 24 (ΕΛΑ 1943-44 σελ. 104).

δ) Ἐθιμα τοῦ τρυγητοῦ.

1. Ἐναρξίς τοῦ τρυγητοῦ. Πῶς καθορίζεται ἡ ἡμέρα τῆς ἐνάρξεως καὶ πῶς γνωστοποιεῖται εἰς τὸ κοινόν; Συμφωνίαι τρυγητάδων, μέσα μεταφορᾶς φαγητὰ κλ.

2. Ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ τρυγητοῦ: τυμπανοκρουσαίαι, ᾠσματα καὶ χοροὶ κατὰ τὴν ἐκκίνησιν τῶν τρυγητάδων, πομπὴ κατὰ τὴν μετάβασιν. Πῶς γίνεται ἡ μεταφορὰ τῶν σταφυλῶν εἰς τὴν οἰκίαν ἢ εἰς τὸν ληνὸν καὶ μάλιστα ἡ μεταφορὰ διὰ τῆς τελευταίας ἀμάξης; (Πομπὴ ἐορταστικὴ μὲ μουσικὰ ὄργανα καὶ χορούς. Μεταμφιέσεις κλπ.).

3. Ἀφήνουν κανένα κλῆμα ἀτρύγητο καὶ διὰ ποῖον λόγον; Ἀπόνιψις τῶν χειρῶν τῶν ἐργατῶν κλπ. Παραδείγματα: Εἰς τὴν Μεσημβρίαν «τὰ σταφύλια τὰ κουβανοῦσαν μὲ τὸ βουβαλάμαξο. Μπρὸς πῆαιναν τὰ νταβούλια καὶ μέσ' σι' ἀμάξ' χόρευαν οἱ πατητᾶδες. Τὸ βράδ' γένδαν μεγάλο γλέντι». — Εἰς τὰ Βούρβουρα Κυνουρίας, ἅμα ἀποτρυνᾶνε, ἀφήνουν ἓνα κλῆμα ἄτρυγο. Πηγαίνει ἓνας καὶ φέρνει ἓνα κανάτι νερὸ ἀμίλητο καὶ νίβονται ὅλοι ἀπάνω στὸ κλῆμα. (Ἐπ. Βουρ-

βούρων Γ', 1939, 137). Εἰς τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας «ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ τρυγη-
τοῦ χαιρετίζεται διὰ τυμπάνων καὶ ᾠσμάτων· οἱ ληνοὶ συνοδεύονται δι' ὁμάδων
ὄρχουμένων καὶ ᾄδόντων καὶ κατὰ τὴν ἀπέλευσιν καὶ κατὰ τὴν ἀφίξιν. Τὴν νύκτα
ὅμιλοι προσωπιδοφόρων ἐν τυμπάνοις καὶ ἀλαλαγμοῖς περιερχόμενοι τὰς ἀγυῖας
μέχρι βαθείας νυκτὸς ἐπιδίδονται εἰς ποικίλας παιδιὰς καὶ διασκεδάσεις».

4. Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι. Π.χ. Εἰς τὸ Μα-
νιάκι «ἅμα ἐν' τῆς ἄσπρης, κόβουνε ἀπὸ τὸ λειδινὸ τῆς ἄλλης ἡμέρας ἓνα κοφίνι
κάνουνε ἀρχή. Τρίτη δὲν ξειτυγᾶνε. Καλόπιτο εὐκιάμαστε, ἅμα ἀποτρυγήσουμε».

ε) **Ἔθιμα τῆς συγκομιδῆς τῶν ἐλαιῶν.**

Οἱ χαμάδες. Τὸ πρῶτο χέρι καὶ τὸ τελευταῖο χέρι. (Τὸ κοκκολόημα, ὁ ράβδος,
τ' ἀπόραβδα [Τριφυλία]).— Ἀνάρτησις χλωροῦ κλάδου ἐλαίας εἰς τὸ εἰκονοστάσιον
κλπ. Π.χ. εἰς τὰ χωρία τῆς Πυλίας «ὅταν ἀποσραβδίσουμε τὶς ἐλιές, θὰ κόψουμε ἓνα
κλαράκι, τὸν αἰτό, (τὸ καινούργιο κλαρί, ποὺ πετάει ἡ ἐλαία κ' εἶναι φουντωτὸ καὶ φρέσκο
καὶ γεμῆτο καρπὸ καὶ βρίσκεται ψηλά, στήν κορυφή τοῦ δέντρου) καὶ θὰ τὸν φέρουμε
νὰ τὸν κρεμάσουμε στὰ εἰκονίσματα γι' ἀπὸ ἡμέρις θὰ γτόνε μαδήση καὶ θὰ γτόνε
ρίξη σὲς ἄλλες ἐλιές νὰ βγῇ λάδι». — Ἄλλαι συνήθειαι: Π.χ. εἰς τὴν Σκῦρον «ὅταν
θὰ μαζέψουν τὸν καρπὸ ἀπὸ τὰ δέντρα, ἀφήνουν λίγο καρπὸ ἀπάνω, δὲν τὸν
μαζεύουν ὅλο, γιὰ νὰ μὴν παραπονιέται τὸ δέντρο. Καὶ σὰν πρωτοκαρπίση ἓνα δέν-
τρο, δίνουν τὸν πρῶτο καρπὸ νὰ τὸν φάη γιγῆνα προκομμένη καὶ ποὺ νὰ ἔχῃ
κάνει πολλὰ παιδιά, γιὰ νὰ γίνῃ καὶ τὸ δέντρο καρπερὸ καὶ προκομμένο». (Πέρδικα
Σκῦρος Α' 159). Ἡ ἀλεσιὰ στὸ λιοτρίβι κτλ.

A STRING FIGURE SERIES FROM GREECE

BY

PAUL G. BREWSTER AND GEORGIA TARSOULI

GENERAL INTRODUCTION

String figures—cat's cradles, as they are sometimes called—have been known to ethnologists and folklorists only since about the middle of the 19th century. In 1843 Dieffenbach called attention to their presence in New Zealand¹), and some half a dozen years later Petrie found them being made by Australian natives²). The making of string figures was noted among the Eskimos in 1864³) and among various Polynesian peoples in 1876⁴). However, these earlier writers contented themselves with merely reporting what they had observed and made no attempt to describe the techniques employed in the construction of the figures or to draw the patterns which they saw made.

It was not until 1879 that scientific interest in string figures was aroused by Tylor's article stressing the ethnological significance of games in general⁵). To Boas, who was working among Eskimo groups in 1888, goes the credit for having made the first attempt to describe in detail the intricate string manipulation employed⁶). A method devised for the recording of figures and published in 1902 by its originators, Rivers and Haddon, stabilized descriptive procedure by furnishing investigators with a terminology which is still standard⁷).

¹) Travels in New Zealand, II, 32.

²) See Roth's report in American Anthropologist, V (1903).

³) Hall, Life with the Esquimaux, p. 366.

⁴) Gill, Life in the Southern Isles, p. 65.

⁵) «Remarks on the Geographical Distribution of Games», Journal of the Royal Anthropological Institute, IX (1879), 26.

⁶) «The Game of Cat's Cradle», Internationales Archiv für Ethnographie, I, (1888), 229.

⁷) «A Method of Recording String Figures and Tricks», Man, CIX (1902).

The first decades of the 20th century saw a great increase in the number of collections—from New Guinea, India, many parts of Africa, the Fiji Islands, Hawaii, Korea, North and South America, and the British Isles¹). It is during this period, too, that we find some attention being given for the first time to the comparative study of string figures, particularly by Kathleen Haddon²) and Carolyn F. Jayne³).

A glance at the subjects of string figures reveals a very wide variety. We note, for example, a great number of animal patterns (caribou, bear, wolf, dog, coyote, kangaroo, whale, fish, turtle, crocodile, lizard, owl, seagull) and less numerous figures of houses (hogan, tipi), tools and weapons (fish net, fish spear, bellows, axe, boomerang), topographical features (mountains, rivers, trees), and boats (canoe, kayak). In addition, there are figures representing clouds, stars, lightning, parts of the body, etc.

As for complexity, string figures range all the way from the very simplest to the most highly intricate. In the making of one particularly complicated Eskimo figure, twenty-eight distinct movements are necessary⁴). Although the simplest forms require only the two hands of the operator, the making of others may necessitate the use of toes, knees, teeth,

¹) One of the most puzzling questions with regard to string figures is that of their strikingly uneven distribution. Although they are widespread in North America, South America, Australia, Africa, and Oceania, their appearance in Europe and Asia is limited almost entirely to four peripheral areas: Western Europe, India, the Philippines, and northeastern Siberia. It must be borne in mind, however, that the mere fact that they have only rarely been recorded in other parts need not necessarily imply their non-existence there. It may well be that string figures *are* present in these latter areas and that, because of a fear of being ridiculed, the people who know how to make them have been particularly reluctant to divulge their knowledge. Eskimos are beyond doubt the most skillful exponents of the art of string figure construction, owing in some measure perhaps to the fact that they have at their disposal a great amount of leisure time in which to practice. Polynesian natives are also particularly adept. Just as string figures as a whole are distributed very unequally over the world, so, too, are individual figures. A few, like «Crow's Foot», have a rather wide distribution, but in general they are much less widespread than are, for example, riddles or folk tales.

²) Cat's Cradles from Many Lands (1911) and Artists in String (1930).

³) String Figures (1906).

⁴) Gordon, «Notes on the Western Eskimo», Transactions of the Free Museum of Science and Art, II, 94.

neck, or elbow as well. And in the construction of the more elaborate figures, two, or even three, manipulators are needed and sometimes two strings must be used.

Despite the fact that the making of string figures is commonly regarded by the layman as merely a particularly intriguing pastime, it is actually much more than that. It is frequently a real aid to the ethnologist, who learns from the figures something of the *mores* of a people, its relations with natives of contiguous areas, the role (magical, religious, social) of the figures in their *milieu*, etc. Whether string figures had in earlier times a magical or a religious significance is still problematical. However, if one may judge from some widely scattered bits of evidence, it appears quite possible that they may have had. In Oceania, figures occasionally represent persons or objects connected with religion or mythology. For example, a Papuan figure from Kiwai Island depicts Méuri, the mythical being who brought death into the world¹). Prohibitions and taboos regarding the making of string figures also suggest that the latter had at one time something of a sacred nature. Among the Eskimos, for instance, they were not to be made during the summer season²). Eskimos of Hudson Bay restricted the making of string figures to adults, fearing that the engaging in it by boys would result in their hands being entangled in the harpoon line when they grew up to be hunters³). Among the Papuans, string figures are not to be made during the turtle-fishing season⁴). In both Torres Straits and Hawaii, the construction of string figures was done to the accompaniment of a (? magical) chant⁵). We know, too, of at least one instance in which the cat's cradle pattern was used as a means of divination, the performer foretelling the sex of the unborn child from the appearance of the string figure⁶). In Hawaii it seems to have been used

¹) Figures and description are given in *Haddon*, *Artists in String*, pp. 89-90. For the story, see *Landtmann*, «Folk-Tales of the Kiwai Papuans», *Acta Societatis Scientiarum Fennicae*, XLVII, 101-113.

²) See *Haddon*, *Artists in String*, pp. 75-76; *Jenness*, «Eskimo String Figures», *Report of the Canadian Arctic Expedition, 1913-1918*, XXX, B. 300. Cf. the taboo against telling folk tales at certain times of the year.

³) *Haddon*, *Cat's Cradles from Many Lands*, p. xv.

⁴) *Riley*, *Among Papuan Headhunters*, p. 163.

⁵) *Haddon*, *Cat's Cradles from Many Lands*, p. xv; *Artists in String*, p. 145.

⁶) *Parson's*, «American Indian Life», p. 181 (The Hawasoupi Indians).

also by a priest in the healing of the sick¹). Among the Hudson Bay Eskimos, cat's cradles are made in the autumn to entangle the sun and thus prevent his disappearance during the winter season²). And the making of string figures is said to play an important part in certain initiation ceremonies in North Australia³).

Negative evidence is provided by the fact that apparently women have always been permitted to engage in the constructing of string figures. We are told that, in Australia at least, women know and are able to produce a greater number of figures than can the male informants. It was taboo for them only during the period of pregnancy lest through sympathetic magic the manipulation of the string cause the unborn infant to become entwined in and possibly strangled by the umbilical cord. Had the string figures been regarded as sacred or magical, it is hardly likely that women would have been allowed to participate in their construction.

TERMINOLOGY

A loop is a string passed over a finger or thumb. Each loop consists of two strings or lines. The ones on the thumb side of the operator's hands are called the *radial* strings; those on the little finger side are termed *ulnar*. A string that passes across the front of the hand is *palmar*; one lying across the back of the hand is *dorsal*.

Frequently there will be two loops on a finger or thumb. The lower loop, i.e. the one nearer the point where the finger or thumb joins the hand, is *proximal*; the loop nearer the tip of the digit is called *distal*.

First Position is the most common of all openings, and a great variety of figures are developed from it. To form it, place the string over the thumbs and little fingers of both hands in such a way that on each hand the string passes round the back of the little finger, between the little and ring fingers and across the palm, and then between the index finger and

¹) Dickey, «String Figures from Hawaii», Bernice P. Bishop Museum, Bulletin 54, p. 143.

²) Haddon, *Artists in String*, p. 20. The folk tale motif of the snaring of the sun is very widespread, especially among Polynesian peoples. It occurs with great frequency also in Africa and among many American Indian tribes (Sioux, Cree, Chipewewa, Ojibwa, Seneca, and others).

³) Davidson, «Aboriginal Australian String Figures», *Proceedings of the American Philosophical Society*, LXXXIV, 782.

the thumb and around the back of the latter to the radial side of the hand. When the hands are drawn apart, there will be a single radial thumb string and a single ulnar little finger string on each hand, with a string lying across the palm.

Opening A, developed from *First Position*, is also extremely common in all parts of the world. Having formed *First Position*, with the back of the right index finger pick up from below the left palmar string and return to position. Next, with the back of the left index finger pick up from below the right palmar string between the strings of the right index finger loop. Draw out and return to position.

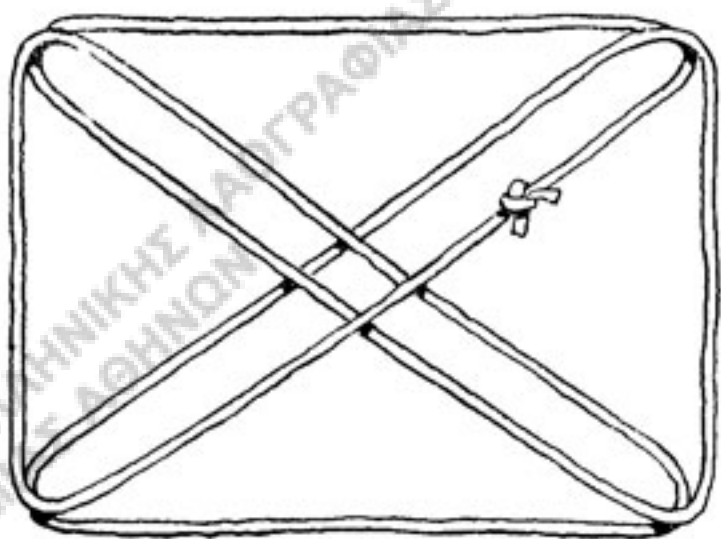
THE GREEK FIGURES

String games are very popular in Greece and the making of them is a favorite pastime of children, particularly of little girls. For the most part, however, they have been ignored by folklorists. Even collectors of folklore materials fail to include them along with other games and sports of children. So far as the present writers are aware, the first folklorist who mentioned the Greek string figures is Kall. Hourmouziadis, whose study «The child in the Ecclesiastical District of Metra and Athyra in Eastern Thrace»¹⁾ contains a series of string figures under the heading «The String Merrils». After having described several figures, he adds regarding the pastime: «This game is played during the cold days of winter, when the children must remain within doors». Later, in 1944 the German Georg Eckert, who spent some time in Saloniki and became seriously interested in Greek folklore, published in German a monograph titled *Griechische Fadenspiele*, in which he examines and describes string games played by the children of Macedonia, Thrace, Epirus, Asia Minor and the Koutsovlachi of Samarina (Macedonia). Eckert distinguishes two series of string games, both of which he describes with great detail, listing also the local terms applied to each of the figures.

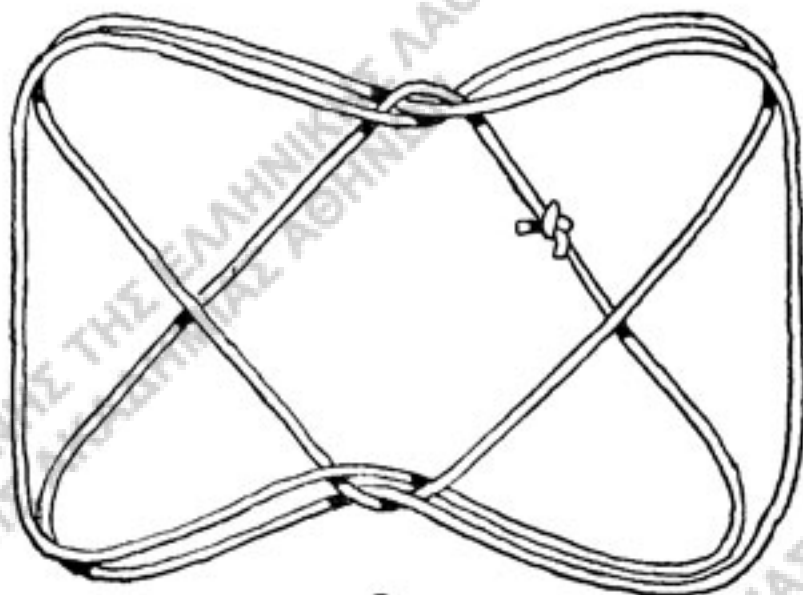
The forms presented in the present study were collected in Athens and in the Southern Peloponnese by Georgia Tarsouli, some assistance being given also by persons originally from Western Greece and the islands of the Aegean.

¹⁾ Ἀρχεῖον Ὁρθόδοξου Θεσσαλονίκης, VII (1940-41), pp. 66-133.

The general name for string games or string figures, used through out the whole of Greece, is the *Saw* (τὸ Πιρίονι), although the saw is only one of the ten figures comprising it. According to Eckert's informations¹⁾ it

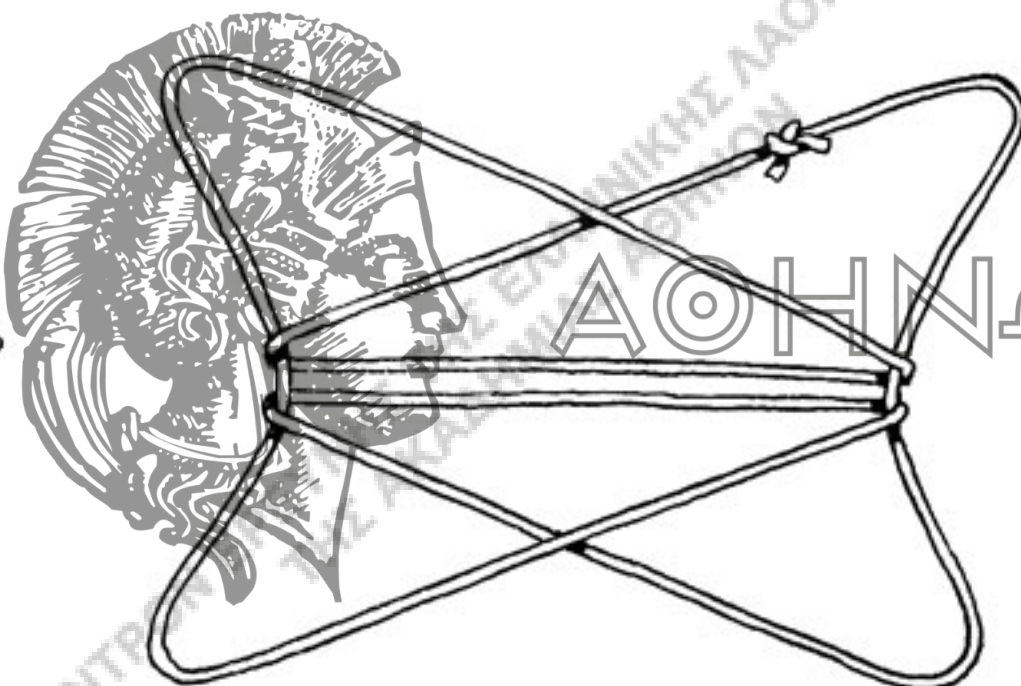
a

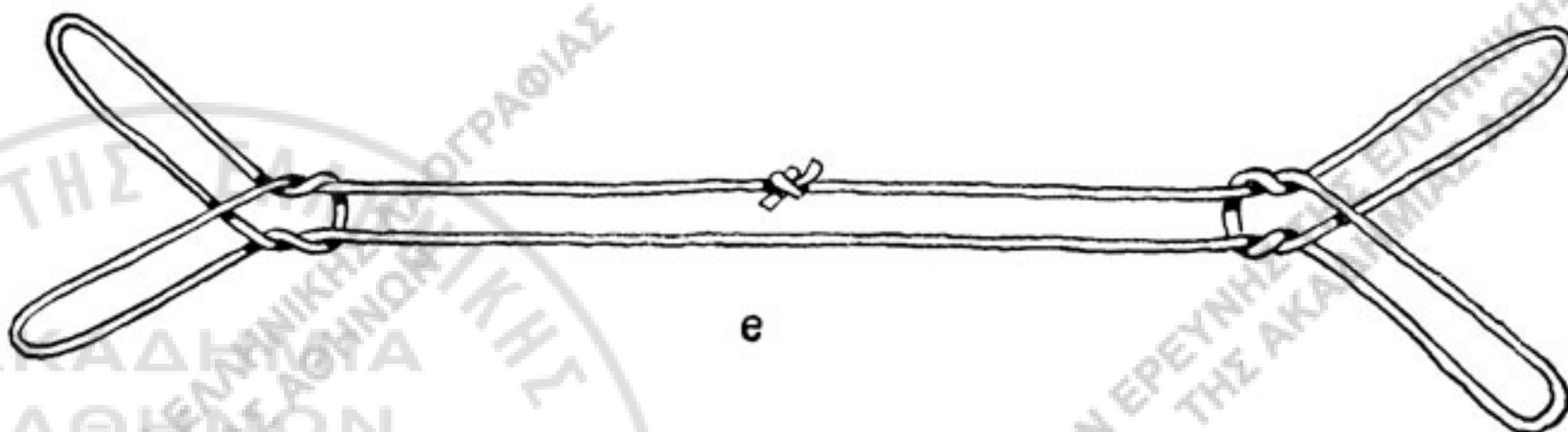
c

b

d

e

PLATE

has been known as the *Lyrc* (ἡ Λύρα) by the Greeks of Cars (Asia Minor). The name *String Merrils* used in Eastern Thrace is probably due to the

¹⁾ Op. cit p. 10.

resemblance of some figures to the diagram of the Merrils' game. The players (usually two girls) stand facing each other. The string used is four feet or more in length.

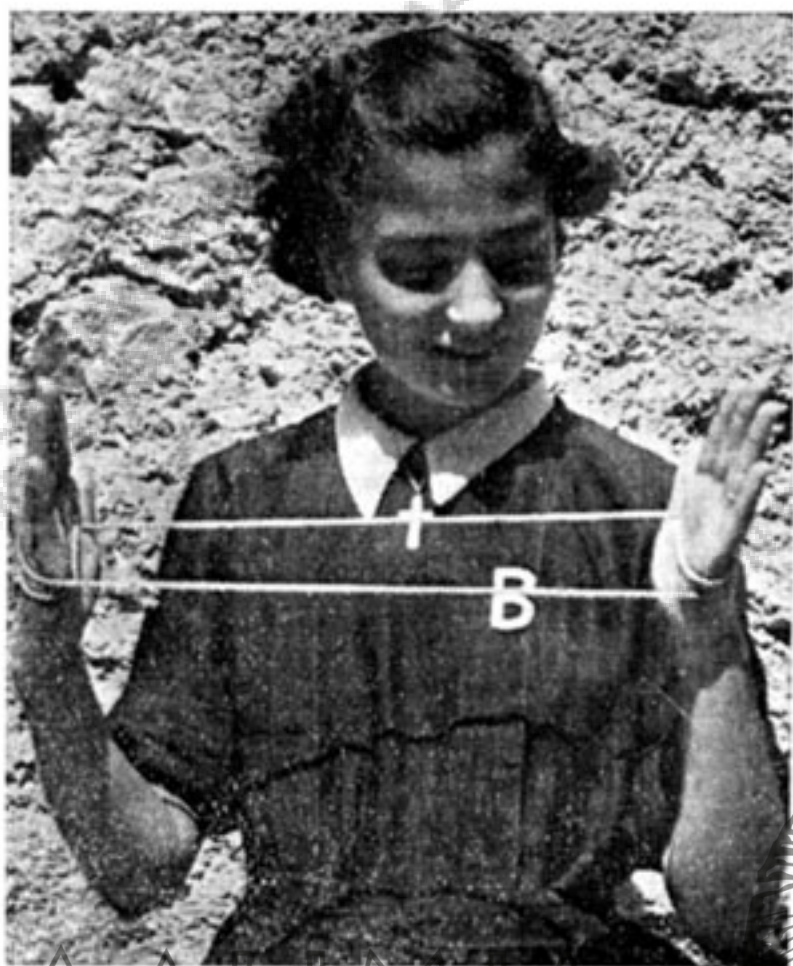

Fig. 1

Fig. 2

Figure 1 (Preparatory)

An opening much less common than *First Position*, though not unusual, is employed for this figure. The first player loops the string around the back of each hand, with the radial string passing between thumbs and forefingers. She then passes the four fingers of the right hand under the radial string and extends the hands. Next, she does the same with the four fingers of the left hand. Each hand now has two dorsal strings and one palmar string.

Figure 2 (Preparatory)

She now takes up the left palmar string on the back of the right middle finger and the right palmar string on the back of the left middle finger, and separates the hands so that all strings are taut¹⁾.

¹⁾ After having manipulated the string exactly as here, an American player will point both hands straight downward. The resulting figure is called Cat's Cradle.

Figure 3

In Athens this figure is known as the *Mattress* (ὁ Σομμιές), in the Aegean Islands as the *Net* (τὸ Δίκτυο), in Western Greece as the *Cakes* (τὰ Γλυκά), and in the Southern Peloponnese as the *Eye* (τὸ Μάτι)¹). Also, according to Eckert's informations, it is called the *Mat* (ἡ Ψάθα) in Chalkidiki, the *Squares* (Μπακλαβαδωτό) in Epirus, and the *Fish* (τὸ Ψάρι) in Macedonia and by the nomad shepherds of Chalkidiki.

From above, the second player grasps with thumb and forefinger of the left hand the point of intersection of the ulnar middle finger string and

Fig. 3 (and 7).

Fig. 4

the ulnar little finger string. With the thumb and forefinger of the right hand she grasps the intersection of the radial middle finger string and the radial forefinger string. She pulls these over and under the horizontal ulnar and radial strings, spreading thumbs and forefingers as she does so. At the same time the first player releases all strings, so that the completed figure is on the hands of the second. (See Plate, fig. a).

¹) The English name for this figure is the *Soldier's Bed*; see Gomme, I, 62.

Figure 4

This figure is known as the *Door* (ἡ Πόρτα) and the *Little Bed* (τὸ Κρεββατάκι). According to Eckert it is called the *Sea* (ἡ Θάλασσα) in Trebizonde, the *Cistern* (ἡ Δεξαμενὴ) in Nigrita (Macedonia), and the *River* (Arrou) by the Koutsovlachi of Samarina. The name usually given in England (and in the United States) is the *Candles*¹⁾.

To form this figure, the first player grasps the long transverse strings at their intersections, pulls them over and beyond the side strings as before,

Fig. 5

and pushes both hands up through the center, at the same time spreading thumbs and forefingers apart. The figure is now clear of the second player's hands. (See Plate, fig. b).

Figure 5

The common term for this figure appears to be the *Cradle* or the *See-Saw* (ἡ Κούνια). It is also called in Athens the *Goal* (ἡ Φυλακὴ) or the *Pit* (ἡ Γούβα). In Thrace and the Peloponnese it is known as the *Trough* (ἡ Σκάφη), and in Epirus and Chalkidiki, according to Eckert, as the

¹⁾ See *Gomme*, I, 61-62.

Stool (τὸ Σκαμνί). It is known in Eastern Macedonia and by the nomad shepherds of Chalkidiki as the *Boat* (ἡ Βάρκα), and as the *Font* (ἡ Κολυμπήθρα) in Nigrita.

The second player crosses her hands and with the little finger of the right takes up from below the ulnar thumb string. With the little finger of the left hand she takes up in the same way the radial little finger string. Then she pulls these loops over the strings which form the sides

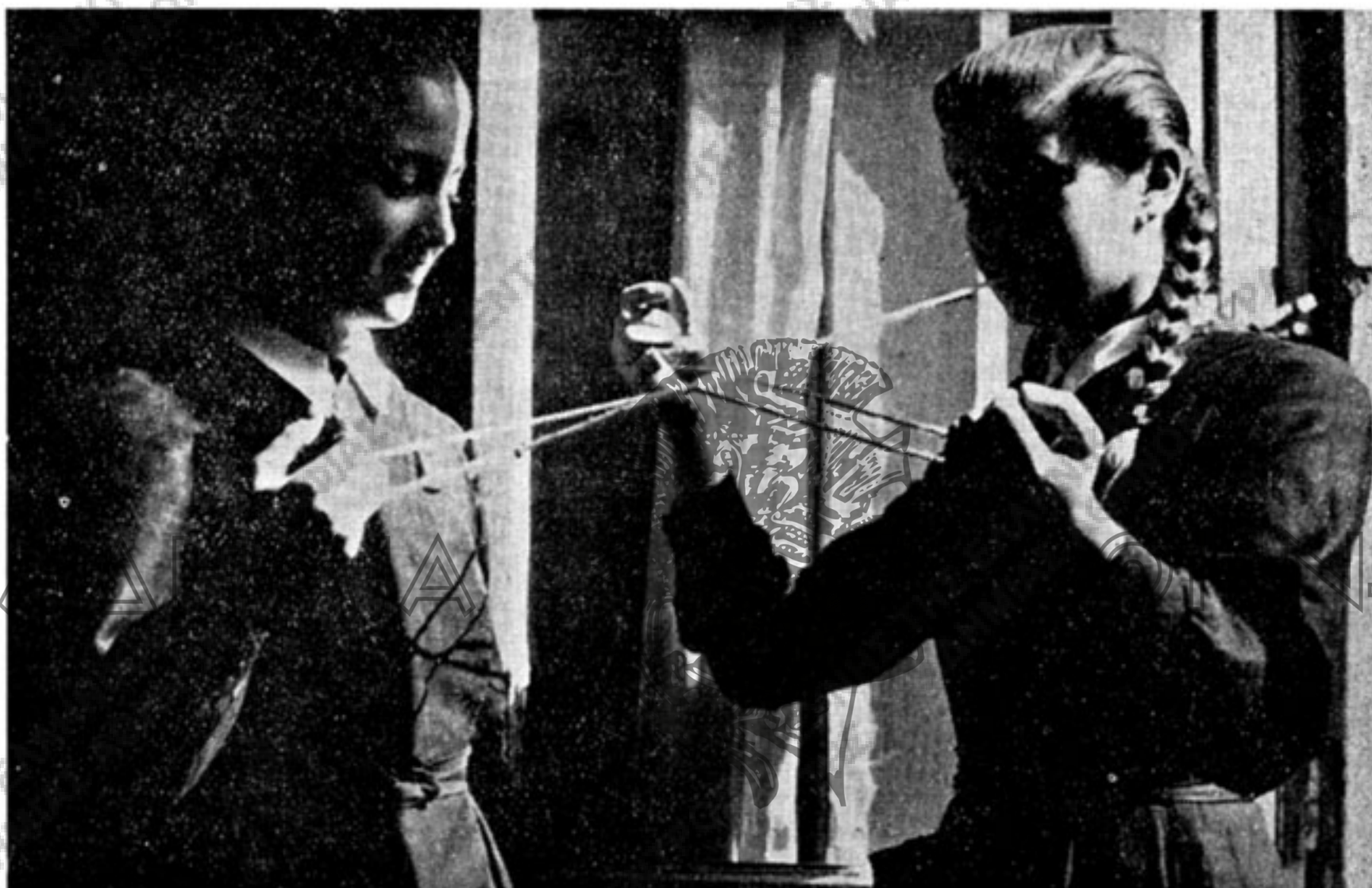

Fig. 6

of Figure 4 and passes both thumbs and forefingers up through the center of the figure, being careful to retain the little finger loops.

Figure 6

This construction, called in Greece the *Saw*¹⁾ (τὸ Πιόνι), appears in the string figures of many peoples²⁾.

¹⁾ According to Eckert the nomad shepherds of Chalkidiki call it the *Scissors* (τὸ Ψαλίδι) and the Greeks of Kars (Asia Minor) the *Lyre* (ἡ Λύρα).

²⁾ See, for example: *Haddon*, *Cat's Cradles from Many Lands*, p. 78 (India); *Culin* p. 30 (China); *Haddon*, *Artists in String*, p. 135 (Africa). The latter figure is unique in that the «sawing» is done by one player, who employs the left thumb, the left little finger, thumb and forefinger of the right hand, and the right wrist to hold the loops. The name given to it is Afá (Bellows). The term used in India is Qainchi (Scissors). Chinese players call it simply «sawing wood».

The second player, on whose hands Figure 5 is extended, takes with her teeth the radial thumb string and the first player takes on her forefinger the ulnar little finger string. The second then pulls the loops held by her little fingers, allowing all the others to drop. The figure thus constructed has the form of a cross. To «saw», both players pull simultaneously with head and forefinger, and then the second player pulls with both little fingers. As they «saw», they sing one of the following verses:

The saw, the saw
grows bigger and bigger (Athens)

or

The saw, the saw
uproots the olive tree (West. Greece)

or

I saw, I saw
and I cut the one to two (Athens)

If the players prefer not to end the game by «sawing», they can make additional figures with Figure 5 as a starting-point.

Figure 7

This is called the *Lattice* (τὸ Καράσι) and is exactly identical with 3, though constructed differently. In Trebizonde, according to Eckert, it has been called the *Frying Pan* (τὸ Τηγάνι).

The first player, from above grasps between thumb and forefinger the point of junction of the crossing strings which form the sides of 5, brings them up and over the horizontal strings, pushes the hands up through the center of the figure, and spreads thumbs and forefingers apart.

Figure 8

This figure is known as the *Little Door* (ἡ Πορτούλα). According to Eckert, in Chalkidiki it is called the *Window* (τὸ Παράθυρο), in Asvestochori (Macedonia) the *Triangle* (τὸ Τρίγωνο), in Epirus the *Cake* (Κουραμπιές), and the *Toilet* (Ἀπόπατος) by the Koutsovlachi of Samarina. English names for it are *Cat's Eyes* or *Diamonds*¹⁾, and Chinese children know it as *Cow's Eyeball*²⁾. It can be formed from either Figure 7 or Figure 3 by the same manipulation.

The second player grasps with thumb and forefinger the point of intersection of the transverse strings, then pulls one *under* the other and

¹⁾ Gomme, I, 61-62. ²⁾ Culin, p. 30.

over and under the side strings, pushing the hands up through the center of the figure and then separating thumbs and forefingers. (See Plate, fig. c).

Figure 9

This figure is known as the *Fish* (τὸ Ψάρι) in Athens, Macedonia, Thrace, and Trebizonde. In the Peloponnese and Chalkidiki it is called the *Shuttle* (Σαῖτα), and in Epirus the *Fish-bone* (Ψαροκόκκαλο).

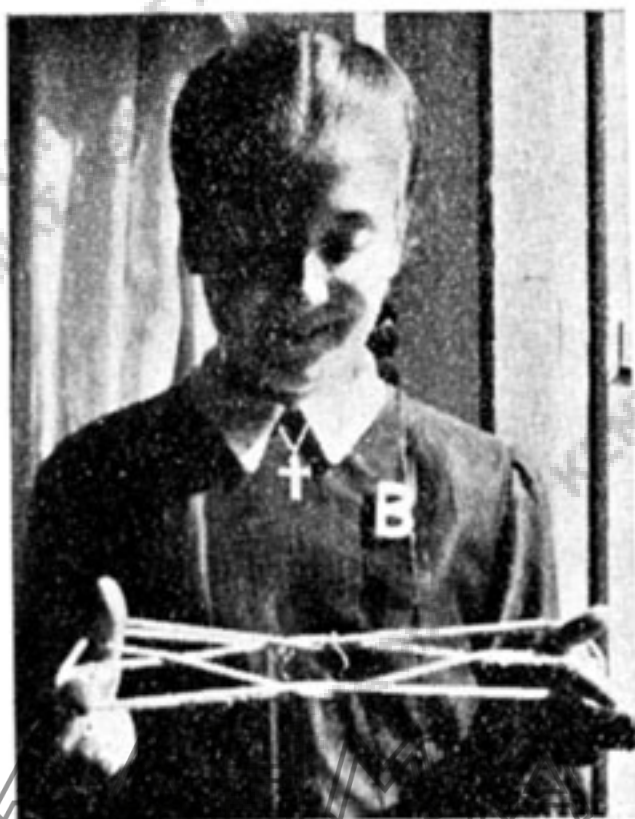

Fig. 8

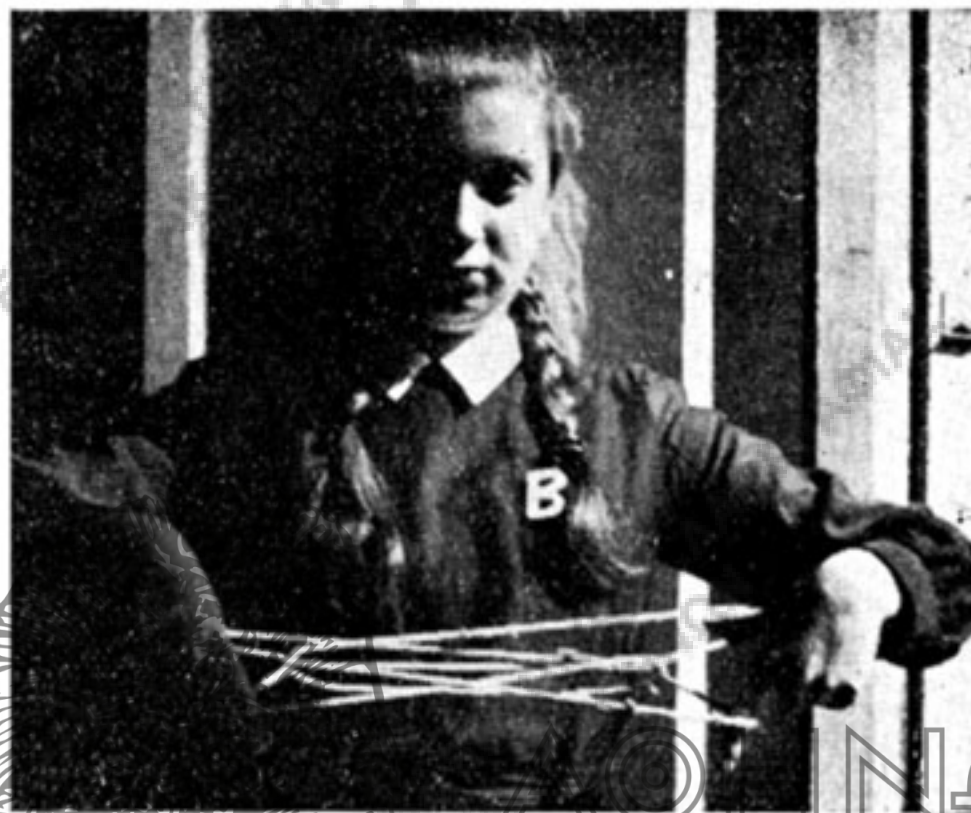

Fig. 9

To form this figure the first player inserts from below the thumb and the forefinger of the right hand into the angles formed by the meeting of the central diamond and the side strings, and *outside* the diamond. She then inserts the thumb and the forefinger of the left hand into the corresponding angles on the other side of the diamond. Next, she turns the fingers from above through the center of the figure¹). (See Plate, fig. d).

Figure 10

This figure is known as the *Scissors* (τὸ Ψαλίδι) in Athens and the Peloponnese, and as the *Needles* (οἱ Βελόνες) in Eastern Thrace. It is of very frequent occurrence in the string figures of many widely separated peoples. Although the completed forms are identical, methods of construction vary greatly. In Scotland the figure is called the *Leashing of Lochiel's Dogs*; in the United States the usual name is *Crow's Foot*²). It is called *Cock's*

¹) American children know this string figure as *Job's Coffin*. The parallel lines in the center represent the body of Job.

²) Haddon, *Cat's Cradles from Many Lands*, p. 73; *Man*, LVI (August, 1903), 118; *American Anthropologist*, V (1903), 213.

Feet in France and Algeria¹⁾. The Ulungu of Africa know it as *Umuzwa* (Wooden Spoon), while the Dogon call it *Bird's Foot*²⁾. The usual name for it among Australian natives is *Emu* or *Emu Foot*³⁾. It has been found also among the Eskimo, who do not regard it as a particularly good figure⁴⁾.

The form constructed in the United States, which is made in exactly the same way as the Scottish, is extended on the second and little fingers

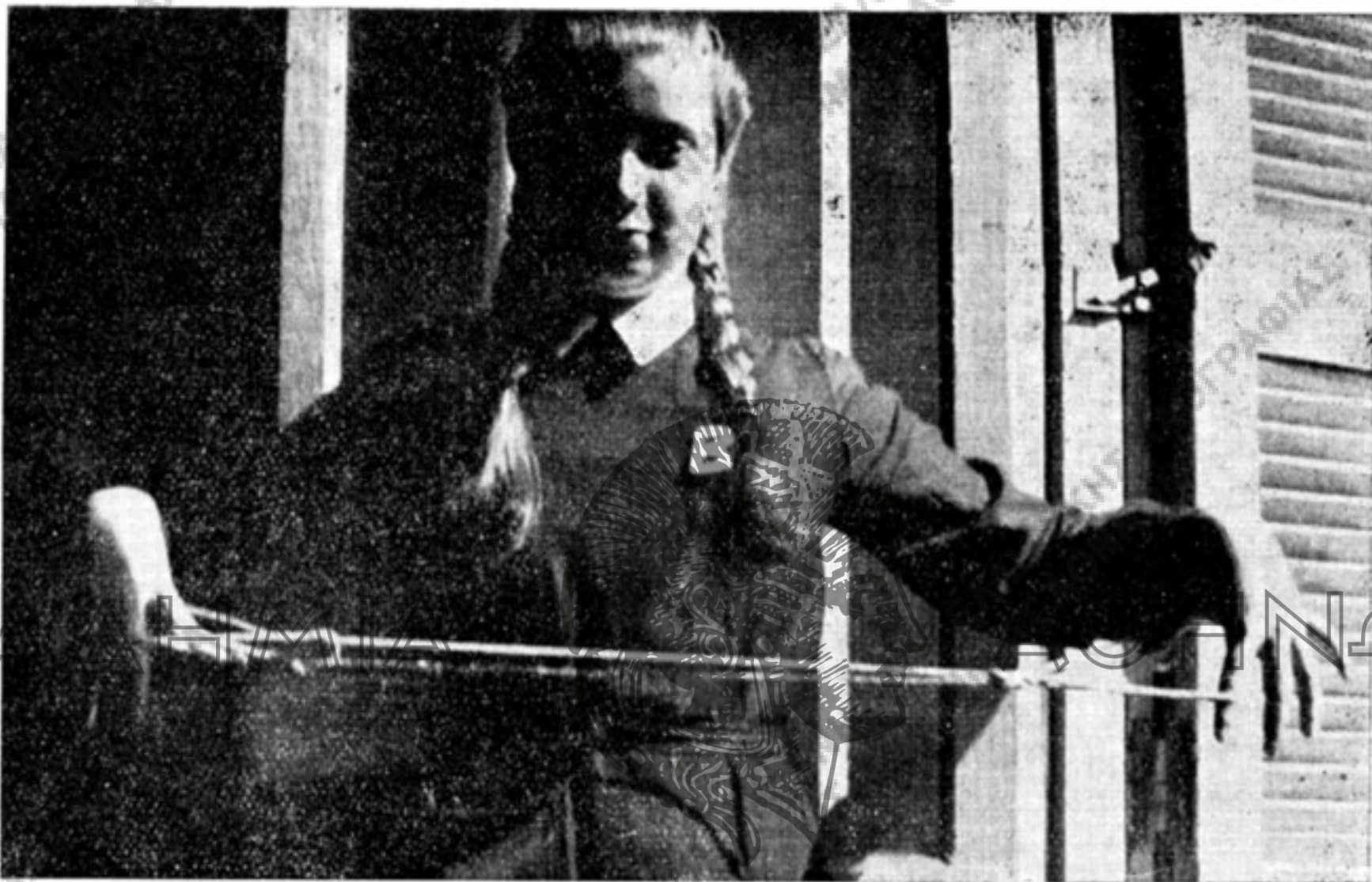

Fig. 9

of both hands. Australian natives extend it on forefingers and little fingers⁵⁾.

To make this, the final figure of the series, the second player takes from below with thumb and forefinger the point of intersection of each pair of crossing strings, pulls them out from the rest of the figure, and passes them from above into the spaces between the crossed strings and the two horizontal strings in the center. The intersection held by the thumb and forefinger of the right hand is passed down through the space on the *opposite* side of the horizontal strings and vice versa. The player then spreads thumbs and forefingers apart to complete the figure. (S. Plate, fig. e).

¹⁾ Jayne, p. 116.

²⁾ Griaule, p. 78.

³⁾ Davidson, p. 817 (with drawing).

⁴⁾ Gordon, p. 17.

⁵⁾ Davidson, pp. 816-817.

WORKS REFERRED TO IN THE TEXT

1. *Boas F.*, «The Game of Cat's Cradle», Internationales Archiv für Ethnographie, I, (1888).
2. *Culin, Stewart*, Korean Games: with Notes on the Corresponding Games of China and Japan. Philadelphia, 1895.
3. *Davidson D. S.*, «Aboriginal Australian String Figures», Proceedings of the American Philosophical Society, LXXXIV, No 6 (1941).
4. *Dickey, Lyle A.*, «String Figures from Hawaii», Bernice P., Bishop Museum, Bulletin 54. Honolulu, 1928.
5. *Dieffenbach E.*, Travels in New Zealand. 2 v. London, 1843.
6. *Eckert, Georg*, Griechische Fadenspiele, (Volkskundliche Miszellen aus Mazedonien, Heft 6), Thessaloniki, 1944.
7. *Gill W. W.*, Life in the Southern Isles. London, 1876.
8. *Gomme, Alice B.*, The Traditional Games of England, Scotland, and Ireland. 2 v London, 1894-1898.
9. *Gordon G. B.*, «Notes on the Western Eskimo», Transactions of the Department of Archaeology, Free Museum of Science and Art, II, No 1. Philadelphia, 1906.
10. *Griffith C. L. T.*, and *Haddon, Kathleen*, «Some Brahminic String Figures», Man, XIV, No 6, No 45 (1914), 93.
11. *Griaule M.*, «Jeux Dogons», Travaux et Memoires de l'Institut d'Ethnologie XXXII (1938).
12. *Haddon A. C.*, «A Few American String Figures and Tricks», American Anthropologist, II (1903).
13. *Haddon, Kathleen*, Cat's Cradles from Many Lands. London, 1911.
14. — Artists in String. London, 1930.
15. *Hall C. F.*, Life with the Esquimaux. London, 1864.
16. *Hornell J.*, «String Figures from Gujarat and Kathiawar», Memoirs of the Asiatic Society of Bengal, XI (1932).
17. *Jayne, Carolyn F.*, String Figures. New York, 1906.
18. *Jenness, Diamond*, «Eskimo String Figures», Report of the Canadian Arctic Expedition, 1913-1918, 13, Part B. Ottawa, 1924.
19. *Landtman G.*, «Folk-Tales of the Kiwai Papuans», Acta Societatis Scientiarum Fennicae, XLVII. Helsingfors, 1917.
20. *Parsons, Elsie Clews*, American Indian Life. New York, 1922.
21. *Riley E. Baxter*, Among Papuan Headhunters. London, 1925.
22. *Rivers W. H. R.*, and *Haddon A. C.*, «A Method of Recording String Figures and Tricks», Man, CIX (1902).
23. *Tylor E. B.*, «Remarks on the Geographical Distribution of Games», Journal of the Royal Anthropological Institute, IX (1879).
24. *Χουρμουζιάδου, Καλλισθένης*, «Τὸ παιδίον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν Μετρῶν καὶ Ἀθύρων», Ἀρχεῖον Θρακικοῦ Θησαυροῦ, τ. Ζ (1940-41).

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΜΑΤΟΠΑΙΓΝΙΑ

ΥΠΟ

PAUL G. BREWSTER ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΤΑΡΣΟΥΛΗ

(ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ)

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μόλις ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἤρχισαν νὰ γίνωνται γνωστὰ εἰς τοὺς ἐθνολόγους καὶ τοὺς λαογράφους τὰ νηματοπαίγνια. Τὸ 1843 ὁ Dieffenbach παρετήρησε τὴν ὑπαρξίν των εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν¹⁾ καὶ μετὰ ἕξ περίπου ἔτη ὁ Pietri τὰ συνήντησε μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας²⁾. Ἡ συνήθεια τῶν νηματοπαιγνίων παρὰ τοῖς Ἑσκιμώοις παρατηρήθη τὸ 1864³⁾, καὶ εἰς διαφόρους λαοὺς τῆς Πολυνησίας τὸ 1870⁴⁾. Οἱ παλαιότεροι ὅμως αὐτοὶ συγγραφεῖς περιορίσθησαν εἰς τὸ ν' ἀναφέρουν ἀπλῶς ὅτι εἶχον παρατηρήσει καὶ δὲν ἐδοκίμασαν νὰ περιγράψουν τὴν τεχνικὴν τῆς κατασκευῆς τῶν σχημάτων ἢ νὰ σχεδιάσουν τὰ πρότυπα, τὰ ὁποῖα εἶδαν νὰ σχηματίζονται.

Μόλις κατὰ τὸ 1876 προεκλήθη τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημόνων διὰ τὰ νηματοπαίγνια ἀπὸ τὸ ἄρθρον τοῦ Tylor⁵⁾, ὃ ὁποῖος ἐτόνισε τὴν ἐθνολογικὴν σημασίαν τῶν παιδιῶν ἐν γένει. Εἰς τὸν Boas, ὃ ὁποῖος κατεγίνετο εἰς ἐρεῦνας μεταξὺ διαφόρων ὁμάδων Ἑσκιμῶων, πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι ἔκαμε τὴν πρώτην ἀπόπειραν λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῶν πολυπλόκων χειρισμῶν τῶν νηματοπαιγνίων⁶⁾. Τὸ 1902 οἱ Rivers καὶ Haddon ἐδημοσίευσαν μέθοδον, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐπινοήσει αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διὰ τὴν καταγραφὴν τῶν χειρισμῶν. Χάρις εἰς αὐτὴν τὴν μέθοδον ὁ τρόπος τῆς περιγραφῆς ἐσταθεροποιήθη καὶ οἱ ἐρευνηταὶ ἀπέκτησαν μίαν ὁρολογίαν, ἔκτοτε καθιερωθεῖσαν⁷⁾.

¹⁾ Travels in New Zealand II, 32.

²⁾ Βλ. τὴν ἐκθεσιν τοῦ Roth ἐν τῷ American Anthropologist, V (1903).

³⁾ Hall, Life with the Esquimaux, σ. 366.

⁴⁾ Gill, Life in the Southern Isles, σ. 65.

⁵⁾ «Remarks on the Geographical Distribution of Games», Journal of the Royal Anthropological Institute, IX (1879), 26.

⁶⁾ «The Game of Cats Cradle», Internationales Archiv für Ethnographie, I (1888), 299.

⁷⁾ «A Method of Recording String Figures and Tricks», Man CIX (1902).

Κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ 20^{ου} αἰῶνος ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλογῶν ἠϋξήθη κατὰ πολὺ, ἀπὸ τὴν Ν. Γουινέαν, τὰς Ἰνδίας, πολλὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς, τὰς νήσους Φίτζι, τὴν Χαβάην, τὴν Κορέαν, τὴν Βόρειον καὶ Νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὰς Βρεττανικὰς νήσους¹⁾. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἐπίσης βλέπομεν ὅτι δίδεται διὰ πρώτην φορὰν κάποια προσοχὴ εἰς τὴν συγκριτικὴν μελέτην τῶν νηματοποι-
γνίων, ἰδίως ὑπὸ τῆς Cathleen Haddon²⁾ καὶ τῆς Carolyn F. Jayne³⁾.

Ἐν σύντομον βλέμμα ἐπὶ τῶν ὀνομασιῶν τῶν διαφόρων σχημάτων ἀποκα-
λύπτει τὴν μεγίστην ποικιλίαν τῶν θεμάτων των. Ἀρκεῖ ἐπὶ παραδείγματι νὰ
σημειώσωμεν μέγαν ἀριθμὸν ζώων, τὰ ὅποια χρησιμεύουν ὡς πρότυπα (καριμπού,
ἀρκούδα, λύκος, σκύλος, κογιότης, καγκουρού, φάλαινα, ψάρι, χελώνη, κροκόδειλος,
σαύρα, κουκουβάγια, γλᾶρος) καὶ μικρότερον ἀριθμὸν οἰκημάτων (χόγκαν, τιπί),
ἐργαλείων καὶ ὄπλων (δίκτυ, καμάκι, φυσερό, πέλεκυς, μπούμεραγκ), τοπογραφικῶν
γνωρισμάτων (βουνό, ποταμός, δένδρον) καὶ πλοίων (κάνοε, καγιάκ). Ἐπὶ πλέον
ἀπαντῶνται σχέδια, τὰ ὅποια παριστάνουν αἶνερα, ἀστραπὴν, μέλη τοῦ σώ-
ματος κλπ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς των, τὰ νηματοπαίγνια παρουσιάζουν ὅλας τὰς δυνατὰς μορφὰς σχημάτων ἀπὸ τὰ ἀπλούστερα ἕως τὰ πλέον περί-
πλοκα. Διὰ τὴν κατασκευὴν ἐνὸς ἰδιαίτερος περιπλόκου σχήματος τῶν Ἑσκιμῶν

¹⁾ Ἐνα ἀπὸ τὰ πλέον ἀνεξακρίβωτα σημεῖα, τὰ σχετικὰ μὲ τὰ νηματοπαίγνια, εἶναι ἡ κατα-
πληκτικῶς ἄνισος ἐξάπλωσις των. Μολονότι εὐρίσκονται εὐρέως διαδεδομένα εἰς τὴν Β. Ἀμε-
ρικὴν, Ν. Ἀμερικὴν, Αὐστραλίαν, Ἀφρικὴν καὶ Ὠκεανίαν, ἡ παρουσία των εἰς τὴν Εὐρώπην
καὶ τὴν Ἀσίαν περιορίζεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τέσσαρας γεωγραφικὰς περιφερείας:
Δυτικὴν Εὐρώπην, Ἰνδίας, Φιλιππῖνας νήσους καὶ ΒΔ. Σιβηρίαν. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἔχῃ
κανεὶς ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἀπλῶς καὶ μόνον τὸ γεγονός, ὅτι σπανίως ἔτυχε νὰ καταγραφοῦν νημα-
τοπαίγνια καὶ εἰς ἄλλας περιοχάς, δὲν προϋποθέτει κατ' ἀνάγκην τὴν μὴ ὑπαρξίν των. Πιθα-
νώτατα εἶναι γνωστὰ τὰ νηματοπαίγνια καὶ εἰς τὰς περιοχὰς αὐτάς, ἀλλ' οἱ γνωρίζοντες τὴν
κατασκευὴν των ἐφάνησαν πολὺ ἀπρόθυμοι νὰ ἐπιδείξουν τὰς ἱκανότητάς των ἀπὸ τὸν φόβον
μήπως γελοιοποιηθοῦν. Οἱ Ἑσκιμῶι εἶναι ἀναμφισβητήτως οἱ πλέον ἐπιδέξιοι τεχνῖται εἰς τὴν
ἐπίδειξιν νηματοποιγνίων. Τοῦτο ἴσως νὰ ὀφείλεται ἐν μέρει εἰς τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τοὺς
μῆνας τῆς συνεχοῦς νυκτὸς διαθέτουν πολλὰς ὥρας σχολῆς, κατὰ τὰς ὁποίας ἡμποροῦν νὰ ἐξα-
σχοῦνται. Ἐπίσης ἰδιαίτεραν ἐπίδοσιν ἐμφανίζουν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Πολυνησίας. Ὅπως τὰ
νηματοπαίγνια γενικῶς, οὕτω καὶ τὰ καθ' ἕκαστον σχήματα εὐρίσκονται κατανεμημένα γεω-
γραφικῶς κατὰ πολὺ ἄνισον τρόπον. Μερικά, ὅπως π.χ. «τὸ πόδι τῆς καρακάξας» (ἡ ἑλληνικὴ
ὀνομασία εἶναι «τὸ ψαλίδι»), εἶναι μᾶλλον εὐρέως διαδεδομένα, γενικῶς ὅμως ἡ ἀκτὶς τῆς
διαδόσεώς των εἶναι πολὺ μικροτέρα ἀπ' ὅ,τι π.χ. τῶν αἰνιγμάτων ἢ τῶν λαϊκῶν παραμυθιῶν.

²⁾ Cats Cradles from Many Lands (1911), καὶ Artists in String (1930).

³⁾ String Figures (1906).

ἀπαιτοῦνται εἰκοσιοκτὼ ξεχωριστὰ κινήσεις¹⁾. Διὰ τὰς ἀπλουστεράς μορφάς των εἶναι ἄρκεται μόνον αἱ δύο χεῖρες τοῦ παίκτη, διὰ τὸν σχηματισμὸν ὅμως ἄλλων εἶναι ἀπαραίτητος ἡ βοήθεια τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν, τῶν γονάτων, τῶν ὀδόντων, τοῦ τραχήλου ἢ τοῦ ἀγκῶνος. Διὰ τὴν κατασκευὴν δὲ συνθετωτέρων σχημάτων ἀπαιτοῦνται δύο καὶ τρεῖς ἀκόμη χειριστὰ καὶ ἐνίοτε χρησιμοποιοῦνται δύο χωριστὰ νήματα.

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ νηματοπαίγνια θεωροῦνται κοινῶς ἀπὸ τοὺς μὴ εἰδήμονας ἀπλῶς ὡς μία εἰδικῶς ταχυδακτυλογικὴ ἀπασχόλησις, εἰς τὴν πραγματικότητά εἶναι κάτι πολὺ σημαντικώτερον. Συχνὰ τὰ νηματοπαίγνια ἀποτελοῦν πραγματικὸν βοήθημα διὰ τὸν ἀνθρωπολόγον, ὁ ὅποιος ἀπὸ τὰ σχήματά των κατατοπίζεται ἐπὶ τῶν ἡθῶν ἐνὸς λαοῦ, τῶν σχέσεών του πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς γειτονικῶν περιοχῶν, τοῦ ρόλου τὸν ὅποιον διαδραματίζουν τὰ νηματοπαίγνια εἰς τὸ περιβάλλον των (μαγικοῦ, θρησκευτικοῦ, κοινωνικοῦ κλπ.). Κατὰ πόσον τὰ νηματοπαίγνια εἶχον εἰς παλαιότερους καιροὺς μαγικὴν ἢ θρησκευτικὴν σημασίαν, τοῦτο ἀποτελεῖ ἀκόμη ἄλυτον πρόβλημα. Ἐν τούτοις, ἐὰν θελήσωμεν νὰ κρίνωμεν ἀπὸ ὠρισμένας εὐρέως κατεσπαρμένας ἐνδείξεις, εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ εἶχον τοιαύτην σημασίαν. Εἰς τὴν Ὠκεανίαν τὰ σχήματα παριστάνουν ἐνίοτε πρόσωπα ἢ πράγματα συνδεόμενα μὲ τὴν θρησκείαν ἢ τὴν μυθολογίαν. Π.χ. ἓνα νηματοπαίγνιον τῶν Παπούα τῆς νήσου Κιβάι, παριστάνει τὸν Μεουρί, τὸ μυθικὸν ὄν, τὸ ὅποιον ἔφερε τὸν θάνατον εἰς τὸν κόσμον²⁾. Ἀπαγορεύσεις καὶ ταμποὺ ἀναφερόμενα εἰς τὰ νηματοπαίγνια ὁδηγοῦν ἐπίσης εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ταῦτα θὰ εἶχον κάποτε ἱεράν τινα χροιάν. Ἐπὶ παραδείγματι εἰς τοὺς Ἑσκιμῶους ἀπαγορεύεται ἡ ἀπασχόλησις μὲ νηματοπαίγνια κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον³⁾. Οἱ Ἑσκιμῶοι τοῦ κόλπου τοῦ Οὐδσωνος ἐπιτρέπουν τὴν κατασκευὴν νηματοπαιγνίων μόνον εἰς τοὺς ἐνηλίκους, διότι φοβοῦνται ὅτι, ἂν τὰ ἀγόρια ἐπιδίδωνται εἰς τὴν ἀπασχόλησιν αὐτήν, ὅταν εἶναι μικρά, κινδυνεύουν, ὅταν μεγαλώσουν καὶ γίνουν κυνηγοί, νὰ ἐμπλακοῦν τὰ χέρια των εἰς τὸ σχοινὶ τοῦ καμακιῦ⁴⁾. Εἰς τοὺς

¹⁾ Gordon, «Notes on the Western Eskimo», Transactions of the Free Museum of Science and Art, II, 94.

²⁾ Τὰ σχέδια καὶ ἡ περιγραφή των σχημάτων δίδονται ἐν Haddon, Artists in String, σσ. 88-90. Διὰ τὸν θρύλον βλ. Landtman, «Folktales of the Kiwai Papuans», ἐν Acta Societatis, Scientiarum Fennicae XLVII, 101-113.

³⁾ Βλ. Haddon, Artists in String, σσ. 75-76. — Jennes, «Eskimo String Figures», Report of the Canadian Arctic Expedition, 1913-1918, XXX, B. 300. Ταμποὺ τῆς ἀφηγήσεως παραμυθιῶν εἰς ὠρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

⁴⁾ Haddon, Cats Gradles from Many Lands, σ. xv.

Παπούας ἀπαγορεύεται ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰ νηματοπαίγνια κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ψαρεύματος τῶν χελωνῶν¹⁾. Εἰς τὴν Χαβάην καὶ τὸ Τόρρες Στραίτης ἡ κατασκευὴ τοιούτων σχημάτων συνοδεύεται καὶ ὑπὸ (μαγικῆς;) ἐπωδοῦ²⁾. Γνωρίζομεν ἐπίσης μίαν τουλάχιστον περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ σχέδιον τοῦ νηματοπαιγνίου ἐχρησίμευσεν ὡς μαντικὸν μέσον πρὸς πρόβλεψιν τοῦ φύλου τοῦ ἀναμενομένου τέκνου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐμάντευεν ὁ χειριστὴς τοῦ νήματος ἐκ τῆς μορφῆς ποὺ θὰ ἐλάμβανεν τὸ σχῆμα³⁾. Εἰς τὴν Χαβάην ἐπίσης φαίνεται ὅτι τὰ νηματοπαίγνια ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ ἓνα ἱερέα διὰ τὴν ἴασιν ἀσθενῶν⁴⁾. Εἰς τοὺς Ἑσκιμῶους τοῦ κόλπου τοῦ Οὐδσωνος ἡ ἐνασχόλησις εἰς νηματοπαίγνια συνηθίζεται τὸ φθινόπωρον, διὰ νὰ ἐμπλακῇ εἰς τὰ νήματα ὁ ἥλιος καὶ παρεμποδισθῇ οὕτω ἡ ἐξαφάνισις του κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον⁵⁾. Τέλος ἡ κατασκευὴ νηματοπαιγνίων λέγεται ὅτι διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλον εἰς ὠρισμένας τελετουργίας μνήσεως μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Βορείου Αὐστραλίας⁶⁾.

Ἀρνητικαὶ ἐξ ἄλλου ἐνδείξεις διὰ τὴν μαγικὴν σημασίαν τῶν νηματοπαιγνίων μᾶς παρέχονται ἀπὸ τὸ ὅτι ἀνέκαθεν ἐπιτρέπετο εἰς τὰς γυναῖκας ἡ ἐπίδοσις εἰς αὐτά. Εἰς τὴν Αὐστραλίαν τουλάχιστον, κατὰ τινὰς πληροφορίας, αἱ γυναῖκες γνωρίζουν καὶ ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ παρουσιάσουν πολὺ μεγαλυτέραν ποικιλίαν σχημάτων ἀπ' ὅ,τι οἱ ἄρρενες πληροφοριοδότηι. Μόνον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐγκυμοσύνης εἶναι ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰ νηματοπαίγνια ταμποῦ διὰ τὰς γυναῖκας. Τοῦτο δὲ διὰ νὰ μὴ προκληθῇ ἀπὸ τοὺς χειρισμοὺς τοῦ νήματος περιπλοκὴ τοῦ ὀμφαλίου λώρου γύρω ἀπὸ τὸ ἔμβρυον καὶ ἐνδεχόμενος στραγγαλισμὸς του. Ἐὰν ἀπεδίδετο εἰς τὰ νηματοπαίγνια ἱερὰ ἢ μαγικὴ σημασία, εἶναι δύσκολον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι θὰ ἐπιτρέπετο εἰς τὰς γυναῖκας ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῶν.

¹⁾ *Riley*, Among Papuan Headhunters, σ. 163.

²⁾ *Haddon*, Cat's Gradles from Many Lands, σ. xv. — Artists in String, σ. 145.

³⁾ *Parson's*, American Indian Life, σ. 181 (Ἑρυθρόδερμοι τῆς φυλῆς Χαβασουπὶ τῶν Ν.Δ. Πολιτειῶν).

⁴⁾ *Dickey*, «String Figures from Hawaii», Bernice P. Bishop Museum Bulletin 54, σ. 143.

⁵⁾ *Haddon*, Artists in String, σ. 20. (Τὸ θέμα τοῦ παραμυθιοῦ περὶ δεσμεύσεως τοῦ ἡλίου εἶναι εὐρέως διαδεδομένον ἰδίως μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Πολυνησίας. Συναντᾶται ἐπίσης εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς πολλὰς φυλὰς Ἀμερικανῶν Ἑρυθροδόρμων).

⁶⁾ *Davidson*, «Aboriginal Australian String Figures», Proceedings of the American Philosophical Society, LXXXIV, 782.

ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν *θηλειὰν* (loop) τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον περνᾷ ἐπάνω ἀπὸ ἓνα δάκτυλον. Κάθε θηλειὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο γραμμὰς ἢ σειρὰς νημάτων. Τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀντίχειρος, ὀνομάζεται *κερκιδικόν*. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ μικροῦ δακτύλου, ὀνομάζεται *ὠλένιον*. Τὸ νῆμα, τὸ ὁποῖον διασχίζει τὴν παλάμην, ὀνομάζεται *παλαμιαῖον* καὶ ἑκεῖνο, τὸ ὁποῖον διέρχεται ἀπὸ τὴν ράχιν τῆς χειρὸς, ὀνομάζεται *ραχιαῖον*.

Συχνάκις ἐπάνω εἰς τὸν ἴδιον δάκτυλον εὐρίσκονται δύο θηλειές. Ἡ κατωτέρα, ἢ εὐρισκομένη δηλαδὴ πλησιέστερον πρὸς τὸ σημεῖον τῆς ἐνώσεως τῶν δακτύλων, ὀνομάζεται *κεντρικὴ*. Ἐκείνη, ἢ ὁποία εὐρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὰς ἄκρας τῶν δακτύλων, ὀνομάζεται *περιφερικὴ*.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνοιγμάτων κοινοτέρα εἶναι ἡ ὀνομαζόμενη *Πρώτη θέσις*, ἢ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ἀφαιτηρίαν διὰ τὸν σχηματισμὸν μεγάλης ποικιλίας ἄλλων σχημάτων. Διὰ νὰ τὴν κατασκευάσῃ ὁ χειριστὴς, περνᾷ τὸ νῆμα ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν μικρὸν δάκτυλον ἑκάστης χειρὸς, οὕτως ὥστε τοῦτο νὰ διέρχεται μεταξὺ τοῦ μικροῦ δακτύλου καὶ τοῦ παραμέσου, νὰ διασχίξῃ τὴν παλάμην, κατόπιν δὲ νὰ διέρχεται μεταξὺ τοῦ δείκτη καὶ τοῦ ἀντίχειρος καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἀντίχειρα πρὸς τὴν κερκιδικὴν πλευρὰν τῆς χειρὸς. Ὅταν αἱ χεῖρες ἀπομακρυνθοῦν ἀπ' ἀλλήλων, οὕτως ὥστε νὰ τεντωθῇ τὸ νῆμα, τότε θὰ ἔχωμεν ἓν κερκιδικὸν νῆμα εἰς τὸν ἀντίχειρα καὶ ἓν ὠλένιον εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλον ἑκάστης χειρὸς καὶ ἀνὰ ἓν παλαμιαῖον νῆμα.

Τὸ *ἄνοιγμα Α'*, τὸ ὁποῖον παράγεται ἐκ τῆς *Πρώτης θέσεως*, εἶναι ἐπίσης κοινότατον εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἀφοῦ ὁ χειριστὴς τοποθετήσῃ τὸ νῆμα εἰς τὴν *Πρώτην θέσιν*, τότε μὲ τὸν δείκτην τῆς δεξιᾶς χειρὸς συλλαμβάνει ἐκ τῶν κάτω τὸ παλαμιαῖον νῆμα τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ τὸ σύρει πρὸς τὴν δεξιάν. Κατόπιν μὲ τὸν δείκτην τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς συλλαμβάνει ἐκ τῶν κάτω τὸ παλαμιαῖον νῆμα τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τὸ σύρει πρὸς τ' ἀριστερά.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΜΑΤΟΠΑΙΓΝΙΑ

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ νηματοπαίγνια εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένα, ἀποτελοῦν δὲ μίαν ἐκ τῶν πλέον ἀγαπητῶν ἀπασχολήσεων, ἰδίως μεταξὺ τῶν κορασίων. Μολαταῦτα μέχρις ἐσχάτων δὲν εἶχον τύχει τῆς δεούσης προσοχῆς ἐκ μέρους τῶν ἐρευνητῶν, καὶ οὔτε καὶ οἱ συλλογεῖς λαογραφικοῦ ὑλικοῦ εἶχον ἐνδιαφερθῇ νὰ τὰ περιλάβουν μεταξὺ τῶν ἄλλων παιδιῶν, τὰς ὁποίας κατέγραφον εἰς τὰς συλλογὰς των.

Ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, πρῶτος ὁ Καλλισθένης Χουρμουζιάδης εἰς τὴν πραγμα-

τείαν του: «Τὸ παιδὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν Μετρῶν καὶ Ἀθύρων»¹⁾ καὶ εἰς τὸ περὶ παιδιῶν κεφάλαιον παραθέτει ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τὸ σχοινένιο τριόδ'» μίαν σειρὰν νηματοπαιγνίων, τὴν ὁποίαν περιγράφει διεξοδικῶς, λέγων ὅτι: «Τὸ παιγνίδιον τοῦτο παίζεται κατὰ τὰς ψυχρὰς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος, ὅτε τὰ παιδιά ἀναγκαστικῶς ἔμεναν ἐν τῇ οἰκίᾳ».

Ἀργότερον, τὸ 1944, ὁ γερμανὸς Georg Eckert, ὁ ὁποῖος εὕρισκόμενος ἐν Θεσσαλονίκῃ ἠσχολήθη σοβαρῶς μὲ τὴν ἑλληνικὴν Λαογραφίαν, ἐξέδωσε γερμανιστὶ εἰς φυλλάδιον ἐνδιαφέρουσαν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον: «Griechische Faden-spiele». Εἰς αὐτὴν ἐξετάζει τὰ νηματοπαίγνια, τὰ γνωστὰ μεταξὺ τῶν ἑλληνοπαίδων τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Ἡπείρου, τῆς Μ. Ἀσίας καὶ μεταξὺ τῶν Κουτσοβλάχων τῆς Σαμαρίνας. Ὁ Eckert κατέγραψε δύο σειρὰς νηματοπαιγνίων, τὰς ὁποίας καὶ διακρίνει ὑπὸ τοὺς ἀρ. I καὶ II, περιγράφει δὲ λεπτομερῶς τοὺς διαφοροὺς χειρισμοὺς καὶ ἀναφέρει τὰς κατὰ τόπους διδομένας εἰς ἕκαστον σχῆμα ὀνομασίας.

Τὰ εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην δημοσιευόμενα στοιχεῖα συνεκεντρώθησαν ἐκ παρατηρήσεων τῆς Γεωργίας Ταρσούλη ἐν Ἀθήναις καὶ Ν.Δ. Πελοποννήσῳ καὶ ἐκ πληροφοριῶν αἱ ὁποῖαι παρεσχέθησαν εἰς αὐτὴν ὑπὸ ἀτόμων καταγομένων ἐξ Αἰτωλίας καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Ἡ κοινὴ ὀνομασία διὰ τὰ νηματοπαίγνια αὐτὰ εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ *Πριόνι*²⁾, ληφθεῖσα ἐκ τοῦ ὀνόματος ἑνὸς ἐκ τῶν σχημάτων τῆς σειρᾶς, τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τῆς παρούσης μελέτης. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νηματοπαιγνίων τούτων ἀπαιτεῖται ἡ σύμπραξις δύο προσώπων (συνήθως κορασίων), τὰ ὁποῖα στέκονται τὸ ἐν ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Τὸ χρησιμοποιούμενον νῆμα, συνήθως κοινὸς σπάγγος, ἔχει μῆκος δύο καὶ πλέον πήχεων, αἱ δὲ δύο ἄκραι του ἐνώνουνται διὰ κόμβου.

Σχῆμα 1^{ον} (προκαταρκτικὸν)³⁾

Πρὸς σχηματισμὸν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται ἐν ἄνοιγμα ὀλιγώτερον κοινὸν ἀπὸ τὴν *Πρώτην θέσιν*, ἀλλ' ὅχι ἀσύνηθες. Ἡ πρώτη παίπτρια τυλίγει τὸ νῆμα πέριξ τῆς ράχεως ἐκάστης χειρὸς, οὕτως ὥστε τὸ παλαμιαῖον νῆμα νὰ διέρχεται μεταξὺ τοῦ

¹⁾ «Ἀρχεῖον Θρακ. Θεσαυροῦ», τ. Z (1940-41), σ. 66-133.

²⁾ Κατὰ τὸν Χουρμουζιάδην (ἔ. ἀ. σ. 126) τὰ νηματοπαίγνια εἰς τὴν Ἀν. Θράκην φέρουν τὸ ὄνομα «Τὸ σχοινένιο τριόδ'», προφανῶς λόγῳ τῆς ὁμοιότητος ἐνίων ἐκ τῶν σχημάτων του πρὸς τὰς διασταυρουμένας ὀριζοντίους καὶ διαγωνίους γραμμὰς τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τριόδι* ἢ *Τρίλια* παιγνίου. Δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ περιγραφομένην σειρὰν δὲν περιλαμβάνεται τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πριόνι* γνωστὸν σχῆμα.

³⁾ Βλ. τὰς εἰκόνας τῶν σχημάτων εἰς τὸ ἀγγλικὸν κείμενον καὶ τὸν πίνακα τῆς σελ. 106.

δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τὸ ὠλένιον ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ μικροῦ δακτύλου. Κατόπιν περνᾷ τοὺς τέσσερας δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὑπὸ τὸ κερκιδικὸν νῆμα καὶ τεντώνει τὴν χεῖρα, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐπαναλαμβάνει τὸ αὐτὸ μὲ τοὺς τέσσερας δακτύλους τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς. Κάθε χεῖρ ἔχει τώρα δύο ραχιαῖα νήματα καὶ ἓνα παλαμιαῖον.

Σχῆμα 2^{ον} (προκαταρκτικὸν)

Ἐν συνεχείᾳ ἡ ἰδίᾳ παίκτρια σύρει μὲ τὸν δεξιὸν μέσον δάκτυλον τὸ παλαμιαῖον νῆμα τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ μὲ τὸν ἀριστερὸν μέσον δάκτυλον τὸ παλαμιαῖον νῆμα τῆς δεξιᾶς χειρὸς, κατόπιν δὲ ἀπομακρύνει τὰς χεῖρας ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε νὰ τεντωθοῦν ὅλα τὰ νήματα. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἐν Ἀθήναις θεωρεῖται προκαταρκτικὸν καὶ δὲν φέρει ὄνομα. Κατὰ τὸν Χουρμουζιάδην ἐν Θράκῃ ἀποκαλεῖται *Κουρτούνα*, κατὰ δὲ τὸν Eckert *Κούνια* ἐν Τραπεζοῦντι, *Ψαλίδι* ὑπὸ τῶν Σαρακατσαναίων τῆς Χαλκιδικῆς, *Κουπάνα* εἰς τὰ Βασιλικά Χαλκιδικῆς, *Σαρμανίτσα* ὑπὸ τῶν Κουτσοβλάχων τῆς Σαμαρίνας καὶ *Σκαμνάκι* εἰς τὴν Κόνιτσαν τῆς Ἡπείρου¹⁾.

Σχῆμα 3^{ον}

Εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ σχῆμα τοῦτο ὀνομάζεται ὁ *Σομιές*, εἰς τὰς Κυκλάδας τὸ *Λόχτο*, εἰς τὴν Αἰτωλίαν τὰ *Γλακά*, εἰς τὴν Ν. Πελοπόννησον τὸ *Μάτι*. Κατὰ τὰς πληροφορίες τοῦ Eckert εἰς τὰ Βασιλικά τῆς Χαλκιδικῆς ὀνομάζεται ἡ *Ψάθα*, εἰς τὴν Κόνιτσαν τὸ *Μπακλαβαδωτὸ* καὶ τέλος εἰς Νιγρίταν, Ξάνθην καὶ ἀπὸ τοὺς Σαρακατσαναίους τῆς Χαλκιδικῆς ἀποκαλεῖται τὸ *Ψάρι*. Ἐπίσης, κατὰ τὸν Χουρμουζιάδην, ἡ ὀνομασία, ἡ διδομένη εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο ἐν Ἀν. Θράκῃ, ἦτο τὸ *Καφάσι*²⁾.

Διὰ νὰ σχηματίσῃ τοῦτο ἐκ τοῦ προηγουμένου σχήματος, ἡ δευτέρα παίκτρια λαμβάνει μεταξὺ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρος τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὸ ὠλένιον νῆμα τοῦ μέσου δακτύλου καὶ τὸ ὠλένιον νῆμα τοῦ μικροῦ δακτύλου εἰς τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεώς των, μεταξὺ δὲ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρος τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸ κερκιδικὸν νῆμα τοῦ μέσου δακτύλου καὶ τὸ κερκιδικὸν νῆμα τοῦ ἀντίχειρος εἰς τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεώς των. Κατόπιν σύρει πρὸς τὰ ἔξω τὰ νήματα αὐτὰ καὶ τὰ περνᾷ, ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω, ὑπὸ τὰ ὀριζόντια κερκιδικά

¹⁾ Ἕνας Ἀμερικανὸς παίκτης, ἀφοῦ χειρισθῇ τὰ νήματα κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον θὰ στρέψῃ τὰς χεῖρας πρὸς τὰ κάτω. Τὸ σχῆμα ποὺ θὰ ἐμφανισθῇ ὀνομάζεται: *Τὸ λίκνον τῆς γάτας*, (*Cat's cradle*) ἐκ τοῦ ὁποίου εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας ἔχει ἀποκληθῇ ὁλόκληρος ἡ σειρά τῶν νηματοπαιγνίων.

²⁾ Τὸ ἀγγλικὸν ὄνομα τοῦ σχήματος αὐτοῦ εἶναι: *Τὸ κρεβάτι τοῦ στρατιώτου* (*Soldier's bed*). Βλ. Gomme, 1, 62.

καὶ ὠλένια νήματα, ἀπομακρύνουσα τοὺς δακτύλους ἀπ' ἀλλήλων. Συγχρόνως ἡ πρώτη παίκτρια ἀποσύρει τὰς ἰδικάς της χεῖρας, οὕτως ὥστε τὸ σχῆμα νὰ ἀπομείνῃ εἰς τὰς χεῖρας τῆς δευτέρας. (Βλ. πίνακα, σχ. α).

Σχῆμα 4ον

Ἡ ἐπικρατεστέρα ὀνομασία διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι ἡ *Πόρτα*, εἰς τὰς Ἀθήνας ὅμως συναντᾶται καὶ ἡ ὀνομασία *Κρεββατάκι*. Κατὰ τὸν Eckert εἰς τὴν Τραπεζοῦντα τὸ σχῆμα ἀποκαλεῖται *Θάλασσα*, εἰς τὴν Νιγρίταν *Δεξαμενὴ* καὶ μεταξὺ τῶν Κουτσοβλάχων Σαμαρίνας *Ἀρράου* (ποταμός). Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς Ἡν. Πολιτείας ἡ ἐπικρατεστέρα ὀνομασία εἶναι τὰ *Κεριὰ* (the Candles)¹⁾.

Διὰ νὰ σχηματίσῃ τὸ σχῆμα τοῦτο, ἡ πρώτη παίκτρια λαμβάνει μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου τῶν δύο χειρῶν τὰ κατὰ μῆκος διασταυρούμενα νήματα τοῦ προηγουμένου σχήματος εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐνώσεώς των, κατόπιν δὲ, ὅπως διὰ τὸ προηγούμενον, τὰ σύρει πρὸς τὰ ἔξω καὶ τὰ περνᾷ ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω ὑπὸ τὰ ὀριζόντια κερκιδικὰ καὶ ὠλένια νήματα, ἐξάγουσα ἐκ νέου τοὺς δακτύλους εἰς τὸ κέντρον καὶ ἀπομακρύνουσα αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ δευτέρα παίκτρια ἐν τῷ μεταξὺ ἔχει ἀποσύρει τὰς ἰδικάς της χεῖρας. (Βλ. πίνακα, σχ. β).

Σχῆμα 5ον

Ἡ κοινὴ ὀνομασία διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι ἡ *Κούνια*. Εἰς τὰς Ἀθήνας συναντᾶται ἐπίσης καὶ ἡ ὀνομασία *Γούβα* ἢ *Φυλακή*. Εἰς τὴν Θράκην καὶ τὴν Ν. Πελοπόννησον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σκάφη*. Κατὰ τὸν Eckert εἰς τὴν Κόνιτσαν καὶ τὰ Βασιλικά Χαλκιδικῆς ὀνομάζεται τὸ *Σκαμνί*, εἰς τὴν Ξάνθην καὶ ὑπὸ τῶν Σαρακατσαναίων τῆς Χαλκιδικῆς ἀποκαλεῖται *Βάρκα*, εἰς τὴν Νιγρίταν *Κολυμβήθρα*, οἱ δὲ Κουτσόβλαχοι τῆς Σαμαρίνας τὸ ἀποκαλοῦν *Σαρμανίτσα* (λίκνον).

Πρὸς σχηματισμὸν του ἡ δευτέρα παίκτρια σταυρώνει τὰς χεῖρας καὶ μὲ τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς ἀριστερᾶς συλλαμβάνει ἐκ τῶν κάτω τὸ ὠλένιον νῆμα τοῦ ἀντίχειρος, ἐνῶ μὲ τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς συλλαμβάνει τὸ κερκιδικὸν νῆμα τοῦ μικροῦ δακτύλου. Κατόπιν σύρει τὰ νήματα αὐτὰ πρὸς τὰ ἔξω, ὑπεράνω τῶν νημάτων ποὺ σχηματίζουν τὰς ἐξωτερικὰς πλευρὰς τοῦ σχήματος 4 καὶ συγχρόνως περνᾷ τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν δείκτην ὑποκάτω, οὕτως ὥστε νὰ ἐξέλθουν εἰς τὸ κέντρον τοῦ σχήματος, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ νήματα, τὰ ὅποια κρατεῖ μὲ τοὺς μικροὺς δακτύλους.

¹⁾ Βλ. Gomme, ἔ. ἀ., I, 61-62.

Σχῆμα 6ον

Ἡ κατασκευὴ αὐτὴ ὀνομάζεται γενικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ *Πριόνι* ¹⁾, ἐμφανίζεται δὲ εἰς τὰ νηματοπαίγνια πλείστων λαῶν ²⁾.

Ἡ δευτέρα παίκτρια, ἐπὶ τῶν χειρῶν τῆς ὁποίας εὐρίσκεται τὸ σχῆμα, συλλαμβάνει διὰ τῶν ὀδόντων τὸ κερκιδικὸν νῆμα τοῦ ἀντίχειρος, ἡ δὲ πρώτη λαμβάνει διὰ τοῦ δείκτου τὸ ὠλένιον νῆμα. Τότε ἡ δευτέρα σύρει τὰ νήματα, τὰ ὁποῖα συγκρατεῖ διὰ τῶν μικρῶν δακτύλων, ἐλευθερώνουσα τοὺς ὑπολοίπους. Τὸ σχῆμα τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται κατόπιν τῶν χειρισμῶν αὐτῶν ἔχει μορφήν σταυροῦ. Διὰ νὰ θέσουν εἰς κίνησιν τὸ «πριόνι», αἱ δύο παίκτριαι τραβοῦν ταυτοχρόνως τὰ νήματα, τὰ ὁποῖα κρατοῦν, διὰ τοῦ δείκτου ἡ πρώτη καὶ διὰ τῶν ὀδόντων ἡ δευτέρα, κατόπιν δὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κρατεῖ ἡ δευτέρα διὰ τῶν μικρῶν δακτύλων. Καθὼς «πριονίζουν» τραγουδοῦν ἓνα ἀπὸ τὰ κατωτέρω ᾠσμάτια:

Τὸ πριόνι, τὸ πριόνι
ὅσο πάει καὶ μεγαλώνει (Αἰτωλία)

ἢ
Τὸ πριόνι, τὸ πριόνι
τὴν ἐλιά τὴν ξεραίζονει (Ἀθῆναι)

ἢ
Πριονίζω, πριονίζω
καὶ τὸ ἓνα κάνω δύο (Ἀθῆναι).

Ἐὰν αἱ παίκτριαι ἀντὶ νὰ τελειώσουν τὸ παιχνίδι μὲ τὸ *Πριόνι* προτιμοῦν νὰ συνεχίσουν τὸν σχηματισμὸν σχημάτων, τότε ἐξακολουθοῦν μὲ ἀφειρηθῆσαν τὸ σχῆμα 5.

Σχῆμα 7ον

Τοῦτο ὀνομάζεται *Καφάσι* ἢ φέρει τὰς αὐτὰς ὀνομασίας μὲ τὸ 3ον σχῆμα. Κατὰ τὸν Eckert εἰς τὴν Τραπεζοῦντα ἀπεκαλεῖτο *Τηγάνι*, κατὰ δὲ τὸν Χουρμου-

¹⁾ Κατὰ τὸν Eckert οἱ Σαρακατσαναῖοι τῆς Χαλκιδικῆς ὀνομάζουν αὐτὴν τὸ *Ψαλίδι* καὶ οἱ Ἕλληνες τοῦ Κάρου ἡ *Λύρα*.

²⁾ Βλ. *Haddon*, *Cat's Cradles from Many Lands*, σ. 78 (Ἰνδία).— *Culin*, σ. 30 (Κίνα).— *Haddon*, *Artists in String*, σ. 135 (Ἀφρική). Τὸ ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἀναφερόμενον σχῆμα εἶναι μοναδικὸν κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ «πριόνισμα» γίνεται ὑπὸ ἐνὸς μόνον προσώπου, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖ τὸν ἀριστερὸν ἀντίχειρα, τὸν ἀριστερὸν μικρὸν δάκτυλον, τὸν ἀντίχειρα, τὸν δείκτην καὶ τὸν καρπὸν τῆς δεξιᾶς χειρός, διὰ νὰ κρατῇ ἅς θηλειάς. Ἡ ὀνομασία, ἡ διδομένη εἰς τὸ σχῆμα εἶναι *Afa* (φουσερό). Εἰς τὰς Ἰνδίας χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρος *Qainchi* (ψαλίδι). Οἱ Κινέζοι παῖκται ἀποκαλοῦν τὴν κατασκευὴν «πριονίζω ξύλα».

ζιάδην εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μετρῶν ὠνομάζετο Ἀγκαῖγκος. Ἡ ἐμφάνισίς του εἶναι καθ' ὅλα ὁμοία μὲ τὸ 3ον, σχηματίζεται ὅμως κατὰ διάφορον τρόπον.

Ἡ πρώτη παίκτρια λαμβάνει μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου τὰ σημεῖα ἐνώσεως τῶν διασταυρουμένων νημάτων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὰς πλαγίας πλευρὰς τοῦ 5, καὶ κατόπιν τὰ φέρει ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὀριζόντια νήματα, εἰσάγει τοὺς δακτύλους ἐκ τῶν ἄνω εἰς τὸ κέντρον τοῦ σχήματος καὶ ἀπομακρύνουσα τὰς χεῖρας ἀπ' ἀλλήλων τεντώνει τοὺς δακτύλους.

Σχῆμα 8ον

Τὸ σχῆμα τοῦτο ὀνομάζεται *Πορτούλα*. Κατὰ τὸν Eckert εἰς τὰ Βασιλικά Χαλκιδικῆς ἀποκαλεῖται *Παράθυρο*, εἰς τὸ Ἀσβεστοχώρι *Τρίγωνο*, εἰς τὴν Κόνιτσαν *Κουραμπιές*, οἱ δὲ Κουτσόβλαχοι Σαμαρίνας τοῦ δίδουν τὴν ὀνομασίαν Ἀπόπατος. Τὰ ἀγγλικά ὀνόματα εἶναι *Τὰ μάτια τῆς γάτας* (Cat's Eyes) ἢ Ἀδάμαντες (Diamonds)¹⁾ εἰς δὲ τοὺς μικροὺς Κινέζους εἶναι γνωστὸν μὲ τὴν ὀνομασίαν Ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ἀγελάδος (Cow's eyeball)²⁾. Δύναται νὰ κατασκευασθῇ εἴτε ἐκ τοῦ σχήματος 3 εἴτε ἐκ τοῦ σχήματος 7 διὰ τῶν αὐτῶν χειρισμῶν.

Πρὸς σχηματισμὸν του ἡ δευτέρα παίκτρια λαμβάνει μεταξὺ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρος τὰ διασταυρούμενα κατὰ πλάτος νήματα εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐνώσεώς των, κατόπιν τὰ φέρει ὑπεράνω τῶν δύο στερῶν πλευρῶν, τῶν μεταξὺ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρος τῆς συμπαικτρίας τῆς, καὶ τὰ περνᾷ ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ μέσα, ἐξάγουσα τοὺς δακτύλους εἰς τὸ κέντρον τοῦ σχήματος καὶ ἀπομακρύνουσα αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. (Βλ. πίνακα, σχ. c).

Σχῆμα 9ον

Τὸ γενικὸν ὄνομα διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι τὸ *Ψάρι* (Ἀθῆναι, Ἀσβεστοχώρι, Θράκη, Τραπεζοῦς). Εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ Βασιλικά Χαλκιδικῆς ὀνομάζεται ἡ *Σαῖτα* καὶ εἰς τὴν Κόνιτσαν *Ψαροκόκκαλο*.

Διὰ νὰ τὸ σχηματίσῃ ἡ πρώτη παίκτρια εἰσάγει τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν δείκτην τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκ τῶν κάτω εἰς τὰς γωνίας, τὰς σχηματιζομένας ὑπὸ τῆς διασταυρώσεως τῶν γραμμῶν τοῦ κεντρικοῦ ῥόμβου καὶ τῶν πλαγίων νημάτων, καὶ πράττει τὸ αὐτὸ μὲ τοὺς δακτύλους τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς. Κατόπιν, στρέφουσα τὰς χεῖρας ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ πρὸς τὰ ἔσω, εἰσάγει τοὺς δακτύλους εἰς τὸ κέντρον τοῦ ῥόμβου, ἀπομακρύνουσα αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων³⁾. (Βλ. πίνακα, σχ. d).

¹⁾ *Gomme* I, 61 - 62.

²⁾ *Culin*, σ. 30.

³⁾ Οἱ Ἀμερικανόπαιδες ὀνομάζουν τὸ σχῆμα τοῦτο: *Τὸ φέρετρον τοῦ Ἰώβ* (Job's Coffin). Αἱ δύο παράλληλοι γραμμαὶ εἰς τὸ κέντρον παριστάνουν τὸ σῶμα τοῦ Ἰώβ.

Σχῆμα 10^{ον}

Τὸ σχῆμα τοῦτο ὀνομάζεται τὸ *Ψαλίδι* ἐν Ἀθήναις καὶ Ν. Πελοποννήσῳ καὶ οἱ *Βελόνες* ἐν Θράκῃ, κατὰ τὸν Χουρμουζιάδην. Ὁ Eckert τὸ ἀγνοεῖ, ἀναφέρει ὅμως ὑπὸ τὸν ἀριθ. 8α ἐν σχῆμα, τὸ ὁποῖον περιγράφει καὶ τὸ ὁποῖον ὀνομάζει *Παπιπόδαρα*. Συναντᾶται συχνότατα εἰς τὰ νηματοπαίγνια πολλῶν μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπεχόντων λαῶν. Μολονότι ἡ τελικὴ μορφή εἶναι ἡ αὐτή, οἱ χειρισμοὶ πρὸς σχηματισμὸν τοῦ διαφέρουν μεγάλως. Εἰς τὴν Σκωτίαν τὸ σχῆμα ἀποκαλεῖται τὸ *Λουρὶ τῶν σκυλιῶν τοῦ Λόσιελ* (The leashing of Lochiel's dogs), εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ἡ συνήθης ὀνομασία τοῦ εἶναι τὸ *Πόδι τῆς Κίσσας* (Crow's foot)¹⁾, εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀλγερίαν τὰ *Πόδια τοῦ Πετεινοῦ* (Pattes du Coq)²⁾, εἰς τοὺς Οὐλουγκοὺς τῆς Ἀφρικῆς εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ξύλινο Πηγρουνί* (Umuizwa), εἰς δὲ τοὺς Ντογκὸν ὡς *Τὸ Πόδι τοῦ Πουλιού*³⁾. Ἡ συνήθης ὀνομασία τοῦ μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Αὐστραλίας εἶναι *Ἐμός*, ἢ τὸ *Πόδι τοῦ Ἐμός*⁴⁾. Παρατηρήθη ἐπίσης εἰς τοὺς Ἑσκιμῶους, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν θεωροῦν τοῦτο ὡς ἰδιαιτέρας καλὸν σχῆμα⁵⁾.

Εἰς τὰς Ἑν. Πολιτείας, ὅπου διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ χρησιμοποιοῦνται οἱ ἴδιοι ἀκριβῶς χειρισμοί, ὅπως καὶ εἰς τὴν Σκωτίαν, τὸ σχῆμα τοῦτο ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ μικροῦ δακτύλου τῶν δύο χειρῶν. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας χρησιμοποιοῦν τοὺς ἀντίχειρας καὶ τοὺς μικροὺς δακτύλους⁶⁾.

Πρὸς σχηματισμὸν τοῦ σχήματος τούτου, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ τελευταῖον τῆς σειρᾶς, ἡ δευτέρα παίκτρια συλλαμβάνει ἐκ τῶν κάτω, μεταξὺ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρος, τὰ διασταυρούμενα κερκιδικὰ καὶ ὠλένια νήματα : εἰς τὰ σημεῖα τῆς συναντήσεώς των, τὰ ἀπομακρύνει ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ σχήματος καὶ κατόπιν, στρέφουσα τὰς χεῖρας ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, περνᾷ τοὺς δακτύλους εἰς τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ τῶν διασταυρουμένων νημάτων καὶ τῶν δύο ὀριζοντίων γραμμῶν. Κατόπιν τεντώνει τὰς χεῖρας καὶ ἀπομακρύνει τοὺς δακτύλους ἀπ' ἀλλήλων, διὰ νὰ ἐμφανίσῃ τὸ σχῆμα εἰς τὴν τελικὴν τοῦ μορφῆν. (Βλ. πίνακα, σχ. e).

¹⁾ Haddon, Cat's Gradles from Many Lands, σ. 73. — Man, LVI (Αὐγουστος 1903), 118. — American Anthropologist, V (1903), 213.

²⁾ Jayne σ. 116.

³⁾ Griaule, σ. 78.

⁴⁾ Davidson, σ. 817 (μετὰ σχεδίου).

⁵⁾ Gordon, σ. 17.

⁶⁾ Davidson, σ. 816-817.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

ΥΠΟ

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΤΟΥΡΤΟΓΛΟΥ

Ἡ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἐξερεύνησις τῶν δημωδῶν μνημείων τοῦ λόγου, πλὴν τῆς γνώσεως τῶν περὶ δικαίου ἀντιλήψεων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὴν ὁποίαν συνεπάγεται, δύναται νὰ προσκομίσῃ πλουσιώτατα στοιχεῖα καὶ διὰ τὴν θεωρητικὴν καὶ ἰδίᾳ ἱστορικὴν μελέτην τῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου.

Ἰδίᾳ αἱ παροιμίαι, τὰ δημῶδη ἄσματα, οἱ μῦθοι, αἱ παραδόσεις καὶ τὰ δημῶδη βιβλία εἶναι πλουσιώτατα εἰς γνώμας καὶ ἄλλας ἐνδείξεις, αἵτινες ὑπεμφαίνουν τὰς περὶ τοῦ δικαίου ἀντιλήψεις τοῦ ἡμετέρου λαοῦ. Αὗται δ' ἀναφέρονται εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ Δικαίου καὶ θὰ ἡδύναντό τις, ὥς νομίζω, ἐκ τῆς ἐνδελεχοῦς αὐτῶν μελέτης νὰ διαφωτίσῃ θέματα τινὰ ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια ἀπασχολοῦν τὴν ἐπιστήμην.

Ὁ ἀείμνηστος Νικόλαος Δημητρακόπουλος πρὸ ἡμίσεως ἤδη αἰῶνος κατανοήσας τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἐνέχει διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ Δικαίου ἡ Λαογραφία, προέβη εἰς σύντομον ἐπισκόπησιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν παροιμιῶν, τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ Δικαίου¹⁾. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὰ δημῶδη ἄσματα περιορίσθη νὰ ὑποδείξῃ δύο μόνον ἄσμάτων τὴν ὑπεμφαινομένην νομικὴν ἔννοιαν.

Ἐνεκα τῆς πενιχρότητος τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπ' ὄψει τοῦ ὁ βαθὺς ἐκεῖνος ἐρευνητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ Δικαίου, ἡ μελέτη αὐτοῦ δὲν ἐξήντηλσε τὸ θέμα. Ἡ συμβολή της ὅμως εἰς τὰς σχετικὰς ἐρεῦνας καὶ ἰδίως ἡ ὥθησις πρὸς πληρεστέραν μελέτην τοῦ θησαυροῦ τῶν λαϊκῶν παροιμιῶν καὶ ἄσμάτων εἶναι ἀναμφισβήτητος. Δεδομένου μάλιστα, ὅτι ἔκτοτε αἱ λαογραφικαὶ ἔρευναι μεγάλως ἀνεπτύχθησαν καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ὅτι μέγας πλοῦτος λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπεθησαυρίσθη εἰς χειρογράφους καὶ ἐντύπους συλλογὰς, ἡ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως

¹⁾ Βλ. Ν. Π. Δημητρακοπούλου, «Τὸ Δίκαιον ἐν ταῖς Παροιμίαις» Νομικαὶ Ἐνασχολήσεις τ. Β', 1925 σ. 79.

ἐξέτασις τῶν λαϊκῶν μνημείων τοῦ λόγου καθίσταται σήμερον ἔτι μᾶλλον ἐπιβεβλημένη καὶ διαφωτιστική.

Ἡ παροῦσα μελέτη, τμήμα γενικωτέρας ἡμῶν ἐργασίας περὶ τῶν παροιμιῶν καὶ τῶν ᾄσμάτων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ καθόλου Δίκαιον, ἀφορᾷ εἰδικώτερον εἰς ζητήματα Ποινικοῦ Δικαίου καὶ Ἑγκληματολογίας.

Εὐκταία βεβαίως θὰ ἦτο ἡ ταυτόχρονος πρὸς τοῦτο χρησιμοποίησις καὶ ὅλων τῶν λαογραφικῶν μνημείων, (μύθων, παραδόσεων κλπ.). Ἀλλὰ νομίζω ὅτι καὶ μόνη ἡ ἐξέτασις τοῦ ὕλικου τῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν παροιμιῶν τοῦ λαοῦ ἀρκεῖ, ἵνα μᾶς παράσχη σαφῇ ὅπως οὖν εἰκόνα τῆς λαϊκῆς περὶ δικαίου συνειδήσεως.

Αἱ πολλαὶ καὶ ἀξιόλογοι συλλογαὶ παροιμιῶν καὶ ᾄσμάτων, αἱ ὅποια εἶδον τὸ φῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, προστιθέμεναι εἰς τὴν μεγάλην συλλογὴν τοῦ ἀειμνήστου Ν. Γ. Πολίτου καὶ εἰς τὸ ὕλικόν, τὸ ὅποιον συνεκέντρωσε καὶ κατέταξε μεθοδικῶς εἰς τὰς συλλογὰς αὐτοῦ τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μοὶ παρέσχον τὴν εὐχέριαν νὰ ἀνερευνήσω καὶ θέματα τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, τὰ ὅποια ὁ μακ. Ν. Δημητρακόπουλος δὲν ἔθιξεν εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν μελέτην του, ὥς καὶ θέματα γέας ἐπιστήμης, τῆς Ἑγκληματολογίας, παρουσιάζοντα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν λαϊκῶν ἀντιλήψεων ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον.

Ἐκπλήττει πολλάκις τὸ γεγονός, ὅτι ὁ λαὸς ἔχει πρὸ πολλοῦ ἐκπεφρασμένας καὶ οἶονεὶ παγίας ἀντιλήψεις διὰ θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιστήμη μόλις ἐσχάτως ἔχει καταλήξει εἰς πορίσματα. Αἱ νεώτεραι ἐπὶ παραδείγματι ἔρευναι ἀπέδειξαν, ὅτι εἶναι χρήσιμος καὶ ἡ μαρτυρία τῶν παίδων καὶ τῶν ἐχόντων ἡλαττωμένην διανοητικὴν ἱκανότητα, διότι οὗτοι προσέχουν ἀκριβέστερον τῶν ἐνηλίκων εἰς τὰς λεπτομερείας. Τοῦτο ἀκριβῶς διδάσκει καὶ ἡ γνωστὴ λαϊκὴ παροιμία :

Ἀπὸ λωλὸ καὶ ἀπὸ μωρὸ μαθαίνει τὴν ἀλήθεια.

Πλεῖσται ἐξ ἄλλου παροιμίαι, ὥς καὶ δημοτικὰ ᾄσματα, ἀποκαλύπτουν πεποιθήσεις περὶ δικαίου, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ ἐφαρμοζόμενον ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχῶν δίκαιον κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους. Ἐκρίνα δὲ σκόπιμον εἶς τινα κεφάλαια τὴν παράθεσιν καὶ βυζαντινῶν παροιμιῶν καὶ μάλιστα ἐκείνων, αἱ ὅποια παρουσιάζουν πλήρη ὁμοιότητα πρὸς τὰς νεωτέρας, ἐπειδὴ οὕτω διαφωτίζεται ἔτι μᾶλλον ἡ νομικὴ παράδοσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὅμοίως εἰς ὠρισμένα ᾄσματα ἔχομεν ἐμφανεῖς ἐνδείξεις περὶ τῶν ἀντιλήψεων, αἱ ὅποια ἴσχυον εἰς ἐποχὰς ἀρχαίων δικαίων. Οὕτω π.χ. ἡ ὑπόθεσις τοῦ ᾄσματος τοῦ συνευρεθέντος πρὸς νεκρὸν φέρει σπέρματα θεοκρατικῶν περὶ ποινῆς ἰδεῶν.

Διὰ τὰς παροιμίας δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ πλήρης αὐτῶν κατανόησις καὶ

ἐν προκειμένῳ ἢ ἀνεύρεσις τῆς τυχόν λανθανούσης ἐν αὐταῖς νομικῆς ἐννοίας εἶναι ἔργον δυσχερές. Τὸ ἔδαφος εἶναι ἑξαιρετικὰ ὀλισθηρὸν, ἀκόμη καὶ διὰ τοὺς ἔχοντας ἱκανὴν πεῖραν εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν. Ἰδιαιτέρως ὁ ἐμποτισμένος ἀπὸ διαφόρων νομικῶν ἐννοίας κινδυνεύει, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν, τὴν φραστικὴν μορφήν, νὰ προβῇ εἰς τὴν «νομικοποίησιν» παροιμιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν παρὰ τῷ λαῷ ὅλως διάφορον σημασίαν. Τοῦτον ἀκριβῶς τὸν κίνδυνον προσεπάθησα, ὅσον ἡδυνάμην, ν' ἀποφύγω.

Τοὺς στίχους τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων καὶ τὰς παροιμίας, αἵτινες ἀνάγονται εἰς ἕκαστον τῶν θεμάτων τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ἑγκληματολογίας, παραθέτω ἐν παραλληλισμῷ, ἵνα οὕτως ἐξακριβώνεται καὶ διασαφηνίζεται καλύτερον ἢ λαϊκὴ περὶ ἑκάστου ἀντίληψις. Διάγραμμα τῶν θεμάτων τούτων, ἐμφαῖνον τὴν ἀκολουθουμένην ἐν τῇ διαπραγματεύσει τῆς ὕλης σειρὰν, παραθέτω κατωτέρω.

Τέλος ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω χάριτας εἰς τὴν σεβαστὴν Σύγκλητον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἥτις μοὶ ἐπέτρεψε τὴν μελέτην καὶ χρῆσιν τοῦ ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχεῖῳ ἀποκειμένου πλουσιωτάτου ὕλικου δημοτικῶν ᾠσμάτων καὶ παροιμιῶν, ὡς καὶ εἰς τὸν σεβαστόν μου Διευθυντὴν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου κ. Γεώργιον Α.

Μέγαν διὰ τὰς πολυτίμους ὑποδείξεις τοῦ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Α'. Ποινικὸν Δίκαιον

- 1) Δικαιολογητικὴ βάση καὶ σκοπὸς τῆς ποινῆς
- 2) Ἐλευθερία βουλήσεως — Στίγματα
- 3) Καταλογισμὸς
- 4) Συνέργεια
- 5) Ἐμπρακτος μετάνοια
- 6) Ἑγκλήματα κατὰ τῆς τιμῆς
- 7) Παιδοκτονία
- 8) Βιασμὸς — Ἀποπλάνησις
- 9) Μοιχεία
- 10) Κλοπὴ
- 11) Ὑπεξαίρεσις

Β'. Ἑγκληματολογία

- 1) Φυλὴ
- 2) Ἐπάγγελμα
- 3) Ἡλικία
- 4) Τυχρὰ παίγνια
- 5) Ναρκωτικά
- 6) Ἑταιρισμὸς
- 7) Δεισιδαιμονία
- 8) Ἰχνη
- 9) Μάρτυρες
- 10) Νεκροφιλία

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

- *Αποστολάκη Γιάννη*, Δημοτικά Τραγούδια, 1929.
- *Αραβαντινοῦ Π.* Συλλογὴ δημοδῶν ᾠμάτων τῆς Ἠπείρου. Ἐν Ἀθήναις 1880.
- Βενιζέλου Ἰ.* Παροιμιαὶ δημῶδεις. Ἐν Ἐρμουπόλει 1867.
- Γαρδίκη Κ.* Ἐγκληματολογία, τ. Α' 1948, τ. Β' 1938 - 1947.
- » Τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας, 1923.
 - » Τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας ἐν τῷ τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας Δικαίῳ, 1925.
- Δημητρακοπούλου Ν. Π.* Τὸ δίκαιον ἐν ταῖς παροιμίαις. Νομικαὶ ἐνασχολήσεις, τ. Β', 1925.
- *Ἡλιοπούλου Τιμ.* Σύστημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, τ. Α', 1923.
- *Ἡλιοπούλου Τιμ. - Χωραφᾶ Ν.* Σύστημα Ἑλληνικοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, 1927.
- Κανελλάκη Κ.* Χιακὰ Ἀνάλεκτα, Ἀθ. 1890.
- Κυριαζῆ Ν. Γ.* Κυπριακαὶ παροιμιαὶ, ἐν Λευκωσίᾳ, 1940.
- Κυριακίδου Στίλπ.* Αἱ ἱστορικαὶ ἀρχαὶ τῆς δημῶδους νεοελληνικῆς ποιήσεως (Λόγος πρυτανικός), ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1934.
- Κωστῆ Κ.* Ἑρμηνεία τοῦ ἐν Ἑλλάδι Ποινικοῦ Νόμου, τ. Β' καὶ Γ', 1928 - 1929.
- Λαογραφία.* Δελτίον τῆς Ἑλλήν. Λαογραφ. Ἑταιρείας, τόμ. Α'-ΙΓ'.
- Λελέκου Μιχαήλ*, «Ἐπιδόρπιον» τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1888.
- Λιουδάκι Μ.* Λαογραφικὰ Κρήτης, τόμ. Α', Μαντινάδες, Ἀθῆναι 1936.
- Λύντεκε Ἐντβίγης*, Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, Ἐν Ἀθήναις 1943.
- Μαριδάκη Γ.* Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεαφαῖς τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων. Ἀθῆναι 1922.
- Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.* Καρπαθιακὰ μνημεῖα. Α'. Δημοτικὰ τραγούδια Καρπάθου, Ἀθῆναι 1928.
- Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα*, τ. Α' καὶ Β', ἐν Ἀθήναις 1870 - 1876.
- Πανδέκται*, 47.2.77 καὶ 47.2.11.
- Παπακυριακοπούλου Ι. Π.* Ἡ διαπαρθένευσις κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἰδίᾳ δίκαιον, 1943.
- Πασαγιάννη Κ.* Μανιάτικα μοιρολόγια καὶ τραγούδια, 1928.
- Πετρούνια Β.* Μανιάτικα μοιρολόγια. Σειρὰ Α'. Ἀθήνα 1934.
- Πολίτου Ν. Γ.* Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παραδόσεις, Τόμ. 1-2. Ἐν Ἀθήναις 1904.
- » Παροιμιαὶ, τόμ. 1-4, Ἀθῆναι 1899 - 1902.
- Τσουκαλᾶ Κ.* Ποινικὴ Δικονομία, 1938.
- Χωραφᾶ Ν.*, Ἡ μέθη ἐν τῷ Ποινικῷ Δικαίῳ, τ. Α', 1924.
- Fauriel C.*, Chants populaires de la Grèce moderne, Paris 1824.
- Jeannarakis Anton*, ᾠσματα κρητικὰ μετὰ διστίχων καὶ παροιμῶν, Leipzig 1876.
- Kurtz Eduard*, Die Sprichwörtersammlung des Maximus Planudes, 1886.
- Passow Arnoldus*, Popularia carmina Graeciae recentioris, Lipsiae 1860.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

- Βενιζέλος** Ι. Βενιζέλου, Παροιμιαί δημώδεις. Ἐν Ἐρμουπόλει, 1867.
- Δημητρακό- Ν. Π. Δημητρακοπούλου, Τὸ δίκαιον ἐν ταῖς παροιμίαις. Νομικαὶ ἐνασχολή-
πουλος** σεις, τ. Β' 1925.
- Κυριαζῆς** Γ. Ν. Κυριαζῆ, Κυπριακαὶ παροιμιαί. Ἐν Λευκωσίᾳ, 1940.
- Λ Α** Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον.— Οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὰ στοιχεῖα, ἅτινα συνήθως συνοδεύουν τὴν βραχυγραφίαν ταύτην, εἶναι κατὰ σειρὰν: ὁ ἀριθμὸς τοῦ χειρογράφου καὶ τῆς σελίδος, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται παροιμία τις ἢ ᾄσμα, τὸ ὄνομα τοῦ συλλογέως, ὁ τόπος τῆς προελεύσεως, ὁ χρόνος τῆς συλλογῆς. Π. χ. ΛΑ 1380 Β', 193. Μ. Λιουδάκη, Λασηθι, "Ἅγιος Γεώργιος, 1939 = Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον, ἀριθμὸς χειρογράφου 1380 Β, σελὶς 193. Συνέλεξεν ἡ Μαρία Λιουδάκη εἰς τὸ χωρίον "Ἅγιος Γεώργιος τοῦ Λασηθίου τὸ 1939.
- Λαογραφία** Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Τόμ. Α' - ΙΓ'.
- ΝΕΑ** Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα. Ἀθ. 1871 καὶ τ. Α' - Β'.
- Passow** Arn. Passow, Popul. carmina Graeciae recent., Lipsiae 1860.
- Π Π** Πολίτου Παροιμιαί. — Πρόκειται περὶ τῆς μεγάλης συλλογῆς ἑλληνικῶν παροιμιῶν τοῦ Νικολάου Γ. Πολίτου, Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παροιμιαί. Τόμ. Α' - Δ' (1899-1902). Τὸ ἀνέκδοτον αὐτῆς μέρος (στοιχεῖα Ε — Ω) εὐρίσκεται κατατεθειμένον εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἰς τὰς βραχυγραφίας, τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦμεν, ἡ παραπομπὴ εἰς τὸ ἀνέκδοτον μέρος ἐμφαίνεται μόνον ἐκ τοῦ λήμματος, ἀρχομένου ἀπὸ τινος τῶν μετὰ τὸ ε (ἐλπίς) στοιχείων.

Α'. ΠΟΙΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

1. Δικαιολογητική βάση και σκοπὸς τῆς ποινῆς.

Αἱ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διατυπωθεῖσαι θεωρίαι περὶ ποινῆς, αἱ ὅποιαι μεγάλως ἀπασχολοῦν τὸ Ποινικὸν Δίκαιον, εὐρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ διατυπωμέναι εἰς τὰς παροιμίας καὶ τὰ δημοτικὰ ᾄσματα.

Ἡ λαϊκὴ ἀντίληψις δὲν φαίνεται ἀποκλίνουσα μονομερῶς ὑπὲρ ὠρισμένης θεωρίας περὶ ποινῆς· τόσον ὅμως αἱ ἰδέαι τῆς ἀνταποδόσεως, ὅσον καὶ τῆς προλήψεως ἔχουν εὐρείαν ἀπήχησιν εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν. Οὕτως εἰς τὰς παροιμίας:

Ὁ κακὸς θέλ' ἀντίκακο ¹⁾,
Κακὸ τὸ κακὸ θεραπεύεται ²⁾,
Ὅ,τι σοῦ κάνουνε νὰ κάνης
καὶ ποτὲ κακὸ δὲν κάνεις ³⁾.

ἐκδηλοῦται ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως, ἡ ὅποια, ὡς ἐκδήλωσις ἰσχυροτάτης ὁρμῆς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λείπῃ ἐκ τῆς λαϊκῆς γνωμολογίας.

Αἱ ἀνωτέρω παροιμιαί ἔχουν τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι θεωροῦν ὅχι μόνον ἐπιβεβλημένην, ἀλλὰ καὶ ἀπηλλαγμένην εὐθυνῶν τὴν ἀνταπόδοσιν, προκειμένου νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐξιλέωσις τοῦ προσγενομένου κακοῦ ⁴⁾.

Ἄλλ' ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως δὲν εἶναι ἡ μόνη κυριαρχοῦσα εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν. Καὶ ἰδέαι γενικῆς προλήψεως ἐμφανίζονται εἰς δημώδη ᾄσματα, ὡς εἰς τοὺς κατωτέρω στίχους, ὅπου ὁ σύζυγος, ὁ φονεύσας τὴν ἐπ' αὐτοφώρῳ καταληφθεῖσαν μοιχαλίδα, λέγει:

Γιὰ νὰ τὸ μάθουν οἱ λύγκερες, ἄλλη νὰ μὴ τὰ κάνη,
τῆς Μάρως τὰ καμώματα, τοῦ Κωσταντῆ τὸ χάλι ⁵⁾.

Φανερόν εἶναι, ὅτι ἐνταῦθα τίθεται ὡς σκοπὸς τῆς ποινῆς ἡ πρόληψις καὶ ἡ συγκράτησις τῶν ἄλλων γυναικῶν ἀπὸ παρομοίας φύσεως ὀλισθήματα. Ἐφ' ἑτέρου ἡ παροιμία:

¹⁾ ΛΑ 249, 86, Βιάννος Κρήτης, 1919.

²⁾ Βενιζέλος, σ. 127, 152. Πρβλ. καὶ παρ' ἀρχαίοις «Κακὸν κακῷ ἰᾶσθαι» (Θουκυδ. 5, 65).

³⁾ Μιχ. Λελέκου, «Ἐπιδόρπιον» τ. Α', σ. 163.

⁴⁾ Παρομοίαν ἰδέαν ἀνταποδόσεως ἐκφράζει καὶ ἡ βυζαντινὴ παροιμία: «Σὺ κατὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ μου, καὶ γὰρ τοῦ νότου σου» (Π Π νῶτον, 1. Krumbacher, Mosk. Samml. 55).

⁵⁾ Λαογραφία τ. Η', 1921, σ. 89, 36-37.

Δεῖρε τονε γιά τ' αὐγό, νὰ μὴν πάρῃ τὴν κόττα ¹⁾),

θεωροῦσα ὅτι, ἂν ὁ μικροκλέπτης δὲν τιμωρηθῇ, θὰ ἀποτολμήσῃ εἰς τὸ μέλλον μεγαλυτέρας κλοπᾶς, ἐκφράζει τὴν ἰδέαν τῆς εἰδικῆς προλήψεως ὅτι δηλαδὴ σκοπὸς τῆς ποινῆς εἶναι ἡ συγκράτησις τοῦ ἐγκληματήσαντος ἀπὸ τῆς τελέσεως νέων ἐγκλημάτων ²⁾).

2. Ἐλευθερία τῆς βουλήσεως. Στίγματα.

Εἰς τὰς παροιμίας:

“Ο,τι παθαίνει τὸ κορμὶ τὰ φταίει τὸ κεφάλι ³⁾),

“Ο,τι τρανάει ὁ ἄνθρωπος τὸ τρανάει ποὺ τὸ κεφάλ' τ' (ἢ ποὺ τὴ γνώμ' τ') ⁴⁾

θεωρῶν ὁ λαὸς, ὅτι ἕκαστος εἶναι ἀπολύτως ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του, λαμβάνει θέσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ κλασσικὴ σχολὴ ἐδράζει τὴν ποινικὴν εὐθύνην τοῦ δράστου.

Ἐμφαντικώτερον ὅμως εἰς ἄλλην παροιμίαν διατυποῦται ἡ λαϊκὴ ἀντίληψις, ὅτι ὁ δράστης ἐγκληματικῆς πράξεως ἔχει ἀκεραίαν τὴν ποινικὴν εὐθύνην ταύτης, ὥς ἀπολαμβάνων πλήρους ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως. Ἡ παροιμία αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς:

“Ο πεθαμὸς κ' ἡ παντρεία εἶναι γραμμένα
ἡ κλεψιά κ' ἡ π'τανιά δὲν εἶναι γραμμένα ⁵⁾).

Ἐδῶ γίνεται σύγκρισις ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ θανάτου καὶ τοῦ γάμου, τοὺς ὁποίους ρυθμίζει ἡ μοῖρα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς κλοπῆς καὶ τῆς πορνείας, εἰς τὰς ὁποίας μόνος ρυθμιστὴς εἶναι ἡ ἐλευθέρα βούλησις τοῦ ἀτόμου.

Ἀξία προσοχῆς εἶναι ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει ὁ λαὸς καὶ εἰς τὰ στίγματα τῶν ἀνθρώπων, ἰδίως δὲ εἰς τὰ μορφολογικὰ στίγματα ⁶⁾).

¹⁾ ΠΠ τ. Δ', σ. 340 δέρον, 7α.

²⁾ Συναφῆς ὑπὸ ἔποψιν ἀποτελεσμάτων εἶναι ἡ παροιμία:

“Απ' τ' αὐγὸ στήν ὄρνιθα, κι ἀπὸ τ' ἄρνι στὸ βόϊδι

(ΠΠ τ. Β', σ. 595) ὡς καὶ ἡ βυζαντινὴ: “Ὁς κλέπτει τὸ φόν, κλέπτει δὴ καὶ τὴν ὄρνιν» (Ed. Kurtz, Die Sprichwörterammlung des Maximus Planudes, 1886. Πρβλ. ΠΠ κλέπτω, 26.

³⁾ ΛΑ 1151, 25, Μ. Λιουδάκι, Σινώπη, 1938.

⁴⁾ ΛΑ 498, 8, Τ. Γρέζος, Βογατσικὸ Μακεδονίας.

⁵⁾ ΛΑ 867, 510, Λουκόπουλος, Αἰτωλία.

⁶⁾ Ὁ θεμελιωτὴς τῆς Ἰταλικῆς θετικῆς Σχολῆς Καῖσαρ Lombroso καθώρισε σειρὰν ἰδιαιτέρων σημείων, σωματικῶν καὶ ψυχικῶν, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἐξωτερικῶς ὁ τύπος τοῦ ἐγκληματίου ἀνθρώπου. μάλιστα δὲ καὶ ἐκ τῆς φυσιογνωμίας αὐτοῦ. Εἶναι δὲ ταῦτα: α') στίγματα μορφολογικὰ (ἀνατομικαὶ ἀνωμαλίαι τοῦ κρανίου, τοῦ μήκους καὶ τοῦ βάρους τοῦ σώματος, χειρῶν, ποδῶν καὶ τῶν ἄλλων μελῶν, β') βιολογικὰ στίγματα καὶ γ') ψυχολογικὰ στίγματα.

Ἡ πεποίθησις ὅτι οἱ ἔχοντες στίγματα εἶναι κακῆς προδιαθέσεως καὶ ἐγκληματικοὶ τύποι εἶναι βαθέως ἐρριζωμένη εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν¹⁾. Ἡ λαϊκὴ δογματολογία συμβουλεύει:

*Ἀπὸ σημαδεμένον ἄνθρωπον ἀλάργα τὰ ροῦχα σου*²⁾.

*Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάῃ ἀπὸ σημαδιακόνε*³⁾.

Μὲ μεγαλυτέραν ὅμως ἔμφασιν ἀποδίδει τὴν ἔννοιαν ταύτην ἡ παροιμία:

*Ἀπ' ἀστραπή, φωτιά, σεισμό, πανοῦκλα, πεῖνα, χιόνι
κι ἀπὸ καμπούρη καὶ σπανὸ ὁ Θεὸς νὰ σὲ γλυτώνῃ*⁴⁾.

3. Καταλογισμός.

Ὁ καταλογισμός, ἀποτελῶν τὸν θεμελιώδη ὅρον τῆς ποινικῆς εὐθύνης τοῦ δράστου ἐγκληματικῆς πράξεως, δὲν ἔμεινεν ἀπαρατήρητος ἀπὸ τὴν λαϊκὴν σοφίαν. Διὰ τῆς καθαρῶς νομικῆς παροιμίας:

*Τὸν λωλὸν ὁ νόμος δὲν τὸν πιάνει*⁵⁾

ἂν καὶ ἐκφράζεται ὑπὸ στενὴν ἐρμηνείαν τὸ ἀτιμώρητον τοῦ παράφρονος, ὅμως θίγεται ὑπὸ γενικωτέραν ἔννοιαν τὸ ζήτημα τῆς ἱκανότητος πρὸς καταλογισμόν. Ἐκ τῆς ὅλης δὲ φραστικῆς διατυπώσεως τῆς παροιμίας ταύτης εἶναι ἔμφανές, ὅτι δὲν παύει νὰ ὑφίσταται ὁ ἄδικος χαρακτὴρ τῆς πράξεως.

Εἰς ἄλλας περιπτώσεις, χωρὶς ὅμως νὰ διατυπῶνται καὶ τὸ ἀτιμώρητον τοῦ δράστου, ἐκφράζεται ἡ αὐτὴ ἔλλειψις κυριαρχίας ἐπὶ τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ. Τὸν ὑπὸ τὸ κράτος ὀργῆς ἐνεργοῦντα ἡ λαϊκὴ ἀντίληψις ἔξομοιοῖ μὲ τὸν παράφρονα ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῆς ἱκανότητος πρὸς καταλογισμόν. Τὰς περιπτώσεις ταύτας ἀνευρίσκομεν εἰς τὰς παροιμίας:

*Ὁ θυμωμένος κι ὁ τρελλὸς ὁμοιάζουν καὶ οἱ δύο*⁶⁾.

*Ὁ θυμωμένος κι ὁ δαιμονισμένος λίγο διαφέρουν*⁷⁾.

Τὴν αὐτὴν ἔλλειψιν καταλογισμοῦ καὶ μάλιστα εἰς ὀξυτέραν βαθμίδα θεωρεῖ

1) Εἶναι ἀκράδαντος ἡ λαϊκὴ πίστις, ὅτι οἱ κακοὶ ἄνθρωποι εἶναι ἐστιγματισμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία «*Τὸν κακὸν ἄνθρωπο τὸν σημαδεύ' ὁ Θεὸς*» (Π Π σημαδεύω, 1 Κρήτη, Καλαϊσάκης).

2) Κ. Κανελλάκη, Χιακὰ Ἀνάλεκτα, 224, 80, Ἀθῆναι 1890.

3) Π Π σημαδιακός, 1 Δ. Π. Παναγουλᾶκος, Γύθειον.

4) Π Π σπανός 2, Κρήτη.

5) ΛΑ 1357 Β', 131, Ε. Ἰωαννίδης, Ἀμοργός, 1876.

6) Π Π θυμώνω, 9. Περὶ καὶ Εὐριπίδου Μήδειαν, 447: «*Τραχεῖαν ὀργὴν ὡς ἀμήχανον κακόν*».

7) Π Π θυμώνω, 8.

ὁ λαὸς ὑπάρχουσαν εἰς τὸν ἐν καταστάσει μέθης διατελοῦντα, διὰ τὰς πράξεις τοῦ ὁποίου φοβεῖται καὶ αὐτὸς ὁ παράφρων. Διὰ τῆς παροιμίας:

Ὁ ζουρλὸς παραμεράει, ὅταν βλέπῃ μεθυσμένον¹⁾

ἐκφράζεται παραστατικώτατα ἡ εἰκὼν τῆς καταστάσεως τῆς ὀξείας διαταράξεως τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν τοῦ μεθυσθέντος²⁾ καὶ τῆς ἐκβανασώσεως τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ.

Καὶ εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω παροιμίας (τοῦ «μεθυσμένου» καὶ τοῦ «θυμωμένου») ὁ παράφρων, ὁ ἀναντιρρήτως ἀκαταλόγιστος, χρησιμοποιεῖται ὡς μέτρον συγκρίσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς νοητικῆς συγχύσεως τούτων.

Εἶναι δὲ ἀξιοσημεῖωτον, ὅτι διὰ τὸν ἐν μέθῃ ἢ ἐν ὀργῇ διατελοῦντα, τῶν ὁποίων ἡ σύγχυσις εἶναι ὑπαίτιος, παρ' ὅλον ὅτι διαπιστοῦται ἀνικανότης καταλογισμοῦ—καὶ μάλιστα εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἐπὶ μέθης—ἡ λαϊκὴ κρίσις δὲν ἐπεκτείνει τὴν ἀρχὴν ὅτι «ὁ νόμος δὲν τοὺς πιάνει».

4. Συνέργεια.

Ἡ λαϊκὴ συνείδησις θεωρεῖ τὸν παρὰσχόντα τὴν συνδρομὴν τοῦ πρὸς περαίωσιν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως συνεργόν, ὡς τὸν κυρίως ὑπαίτιον τῆς τελεσθείσης πράξεως. Τοῦτο δὲ δηλοῖ ἀνενδοιάστως διὰ τῆς ἀπαντήσεως, τὴν ὁποίαν δίδει μὲ τὴν παροιμίαν:

*«Ποιὸς ἔκαμε τὸ φόνο;
— Ὅποιος ἔδωσε τὸ μαχαῖρι! ³⁾*

Διὰ ταύτης χαρακτηρίζει ὡς αὐτουργὸν φόνου τὸν χορηγήσαντα τὸ ὑλικὸν μέσον διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ ἐγκλήματος, καὶ οὐχὶ ὡς συνεργόν, ὡς θεωρεῖ τοῦτον ἡ κειμένη νομοθεσία⁴⁾.

Παρὰ δὲ τὴν φραστικὴν διατύπωσιν, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ μόνον διὰ τὸν ὑλικῶς συνδραμόντα, πολλάκις ἡ παροιμία ἐν τῇ μεταφορικῇ αὐτῆς ἐφαρμογῇ φέρεται χαρακτηρίζουσα ὡς αὐτουργὸν καὶ τὸν ψυχικῶς διὰ συμβουλῶν καὶ ὁδηγιῶν συνδραμόντα πρὸς περαίωσιν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως.

Ἄφ' ἑτέρου διὰ τῆς παροιμίας:

¹⁾ ΠΠ μεθυσμένος, 13. Ἀνάλογος καὶ ἡ παροιμία «Ὁ ζουρλὸς ἐφοβήθηκε τὸ μεθυσμένο» ΠΠ μεθυσμένος, 12.

²⁾ Πρβλ. Ν. Χωραφᾶ, Ἡ μέθη ἐν τῷ Ποινικῷ Δικαίῳ, τ. Α'. τευχ. α', σ. 41.

³⁾ ΠΠ μαχαῖρι, 9. Τὴν ἰδίαν ἔννοιαν ἐκφράζει καὶ ἡ παροιμία: «Δὲ φταίει ὁ φονιᾶς, ἀλλὰ ἐκεῖνος πῶδωσε τὸ μαχαῖρι». (ΛΑ 3, 1338, Κορύλλος, Πάτραι).

⁴⁾ Ἄρθρ. 72 § 2 Π. Ν.

Ἀδελφὸς τὸν ἀδελφὸν τότε σφάζει, μὰ δὲν τονε προδίνει¹⁾

διατυπῶνται ἢ ἐκ φυσικῶν λόγων ἀπορρέουσα ἀρχή, ἥτις εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἰσχύει καὶ εἰς τὸ Ποινικὸν Δίκαιον, ὅτι ἀπαλλάσσονται τῆς ποινῆς πρόσωπα συνδεόμενα διὰ συγγενικοῦ δεσμοῦ πρὸς τὸν δράστην, καθιερουμένου οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν προσωπικοῦ λόγου, ἀποκλείοντος τὴν ποινὴν²⁾.

5. Ἑμπρακτος μετάνοια.

Τὰς δημῳδούς ἀντιλήψεις ἐπὶ τῆς «μετανοίας» ἐκφράζουν μετ' εὐγλώττου σαφηνείας αἱ παροιμίαι:

Ὑστερη μετανόηση, τίποτε (δ)ὲν ἀξίζει³⁾

Χίλια μετανοιώματα ἓνα ἄσπρο, καὶ πάλι κρῖμας τ' ἄσπρο⁴⁾.

Ἡ λαϊκὴ ἀντίληψις δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ τὰς περιπλόκους δι' αὐτὴν νομικὰς διακρίσεις τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τυπικῶν ἐγκλημάτων, τὰς ὁποίας καθιεροῖ ἡ νομοθεσία, μὴ ἀπαιτοῦσα διὰ τὴν κατηγορίαν τῶν δευτέρων ὠρισμένον ἀποτέλεσμα πρὸς τελείωσιν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως⁵⁾. Ὁ λαὸς ἐπισκοπεῖ γενικῶς τὸ ἐγκλημα ἐκ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἀποτελέσματος, καὶ ἀναγορεύει τὴν γενικὴν ἀρχήν, ἥτις ἄλλως συμπορεύεται ἀπολύτως μὲ τὸ πνεῦμα τῶν διατάξεων τῆς κειμένης νομοθεσίας, ὅτι μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἀποτελέσματος πᾶσα ἐκ τῶν ὑστέρων μετάνοια οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν⁶⁾.

¹⁾ ΠΠ προδίνω, 1.

²⁾ Π. χ. ἄρθρα 76, 130, 242 κλπ. τοῦ Ποινικοῦ Νόμου.

³⁾ Κυριαζῆς, σελ. 275

⁴⁾ ΛΑ 1380 Β, 193, Μ. Λιουδάκη, Λασιθί, Ἀγιος Γεώργιος, 1939.

⁵⁾ Ἡ φαρμακεία π. χ. (ἄρθρ. 289 Π. Ν.) εἶναι ἐγκλημα τυπικόν, διότι ἡ ἀντικειμενικὴ ὑπόστασις τοῦ ἐγκλήματος τούτου ἐξαντλεῖται ἀπλῶς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸν ἀλλότριον ὀργανισμόν δηλητηρίου ἢ ἄλλων οὐσιῶν, δυναμένων νὰ ἐπιφέρωσι τὸν θάνατον, καὶ δὲν περιλαμβάνει τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἀποτελέσματος.

⁶⁾ Ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἁρθρῶν 378, 393 καὶ 402 τοῦ Π. Ν. δέχεται ἐξαιρέσεις. Ὁ Ν. Δημητρακόπουλος, τ. Β' σ. 96-7, ἀναφέρων τὴν παροιμίαν «προσκυνημένο κεφάλι σπαθὶ δὲν τὸ κόβει» ὀρθῶς παρατηρεῖ ὅτι αὕτη «μορφωθεῖσα πιθανῶς ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς Ἀρχῆς τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου περὶ μεταχειρίσεως αἰχμαλώτων, ὡς καὶ ὅτι ἡ παροιμία αὕτη παρεκταθεῖσα τῆς ἀρχικῆς σημασίας καὶ ὑπὸ πλατυτέραν ἔννοιαν φερόμενη, φέρει τὰ στοιχεῖα τῆς εἰς τὰς ποινικὰς νομοθεσίας ἀνεγνωρισμένης νομικῆς ἀρχῆς τῆς ἐμπράκτου μετανοίας». Σημειωτέον ὅτι ἡ παροιμία αὕτη, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν παλαιοτάτην συλλογὴν δημῳδῶν παροιμιῶν τοῦ Ἰωαννίτου ἱερομονάχου Παρθενίου Κατζίουλή ὑπὸ τὸν τύπον «προσκυνοῦσαν κεφαλὴν οὐ τέμνουσιν» (Π Π τ. Α' σ. 107 ἀρ. 2070), ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν συλλογὴν Κρητικῶν παροιμιῶν τοῦ Στεφάνου Ξανθουδίδου ὑπὸ τὴν φραστικὴν διατύπωσιν «κεφαλὴ πὺν κλίνει σπαθὶ δὲν τὴν κόβει» (Π Π κεφάλι 117, Ἀνατ. Κρήτη) ἐκφράζει εἰς

6. Ἑγκλήματα κατὰ τῆς τιμῆς.

Μεγάλη εἶναι ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει ὁ λαὸς εἰς τὴν ἠθικοκοινωνικὴν ὑπόστασιν τῶν ἀτόμων. Ἐκαστος πρέπει νὰ φροντίζει διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐκτιμήσεως ἐκ μέρους τῶν ἄλλων καὶ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὴν δημιουργίαν διαδόσεων εἰς βάρος του. Ἡ παροιμία: *Ὡλὶς του ποὺ τοῦ βγει*¹⁾, ἀναφερομένη εἰς τὸ κακὸν ὄνομα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀποκτήσῃ τις ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐκφράζει χαρακτηριστικῶς τὸν οἶκτον (*ὦλὶς*=ἀλίμονον), τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς αἰσθάνεται δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἀτυχίαν νὰ κακολογηθῇ, πολὺ περισσότερον ποὺ ἡ συκοφαντία δυσκόλως ἐξαλείφεται.

Με μεγαλυτέραν ὅμως ἔμφασιν ἀποδίδουν τὴν ἔννοιαν ταύτην αἱ παροιμίαι:

*Κάλλιον νὰ βγῇ τὸ μάτι σου παρὰ τὸ ὄνομά σου*²⁾,

*Κάλλιο λείψανο τοῦ γῆς, παρὰ πομπή τοῦ κόσμου*³⁾.

Εἰς τὰς παροιμίας ταύτας πλὴν τῆς ἐπισημάνσεως τῆς τεραστίας βλάβης τῆς προξενουμένης εἰς τὰ ἄτομα, διαφαίνεται καὶ ἡ ἠθικὴ βάσις διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς προστασίας τῶν ἀτόμων τούτων, ἡ ὁποία εὐρίσκει πλήρη ἀνταπόκρισιν εἰς τὴν κειμένην νομοθεσίαν, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς δικαστικῆς προστασίας τῆς προσβλή-
θεῖσης τιμῆς⁴⁾.

τὴν κοινὴν τῆς ἔννοιαν, ὅτι διὰ τῆς μετροπαθείας καὶ εὐπειθείας ἀποφεύγεται ἡ ἐπαπειλουμένη καταστροφή. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εὐρίσκομεν παλαιότερον διατυπουμένην εἰς τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους, στ. 712 - 4.

*«Ὅρᾳς παρὰ ρεῖθροισι χειμάρροισι ὅσα
δένδρων ὑπεῖκει, κλῶνας ὥς ἐκσφύζεται
τὰ δ' ἀντιτείνοντ' αὐτόπρεμν' ἀπόλλυται».*

¹⁾ ΠΠ τ. Α', σ. 504 (ἀλί, 5.) ²⁾ ΠΠ ὄνομα, 11. ³⁾ ΠΠ πομπή, 21.

⁴⁾ Κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα δύο παροιμίας, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον ἔχει σχέσιν μὲ τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν κεφάλαιον: α') Ἡ παροιμία *βοή λαοῦ, ὀργή Θεοῦ* λέγεται μᾶλλον πρὸς ἔνδειξιν τῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς λαϊκῆς κατακραυγῆς. Εἰς ὠρισμένας δὲ περιπτώσεις ἀπαντωμένη ὡς *«Ὀργὴ λαοῦ, ὀργὴ Θεοῦ»*, λέγεται καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς παντοδυναμίας τοῦ ὄχλου καὶ οὐχὶ τῆς κακῆς φήμης ὡς ἐσφαλμένως θεωρεῖ ὁ Δημητρακόπουλος (τ. Β' σ. 103). β') Ὁ Πολίτης εἰς τὴν παροιμίαν *«Μ' ἔβρεις; ποῦ 'ντο; μ' ἔδειρες; γιὰ το»* (ΠΠ τ. Δ' σ. 346 δέρνω, 20) δίδει τὴν ἐρμηνείαν *«Ὅτι τῶν μὲν ὕβρεων ἡ μνήμη ἐξαλείφεται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν αἰκιῶν»*. Θὰ ἡδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ ἡ ἔννοια, ὅτι ἐπὶ ἐξυβρίσεως ἀπαιτεῖται ἀπόδειξις ὅτι αὕτη συνετελέσθη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν δαρμόν, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ, διότι ὁ δαρεὶς φέρει ἐκδηλα τὰ ἔχνη τῆς κακοποιήσεως. Ὑπὲρ τῆς δευτέρας ἐκδοχῆς συνηγοροῦν καὶ αἱ λαϊκαὶ ἀντιλήψεις, αἱ θεωροῦσαι ὅτι αἱ ὕβρεις καὶ κακολογίαι μένουν ἀνεξίτηλοι εἰς τὴν μνήμην, τὰς ὁποίας ἐκφράζουν αἱ παροιμίαι *«ἡ μαχαιριὰ γαίνει, ὁ λόγος ὁ κακὸς δὲν γαίνει»*, καὶ *«ἡ τσεκουριὰ ἐπέρασε, ὁ λόγος δὲν ἐπέρασε κλπ.* (ΛΑ 883, 254, Νεστορίδης, Μεσσηνία).

Δυσφήμισις.

· Εἰς τὴν παροιμίαν :

«*Μάδκια ποὺ εἶδαν τζ' εἶπαν, ἐβγῆκαν.*

*Μάδκια πὸν εἶδαν τζ' εἶπαν ; »*¹⁾

(*Μάτια ποὺ εἶδαν καὶ εἶπαν ἐβγῆκαν,*

Μάτια ποὺ δὲν εἶδαν καὶ εἶπαν ;)

συνοψίζεται ἡ ὅλη ἐπὶ τοῦ ἀδικήματος τῆς δυσφημήσεως ἀντίληψις τοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία διαγράφεται σχεδὸν ἀπαράλλακτος καὶ εἰς τὴν κειμένην νομοθεσίαν.

Διὰ μὲν τῆς πρώτης φράσεως (*Μάδκια ποὺ εἶδαν τζ' εἶπαν, ἐβγῆκαν*) ὁ λαὸς ἐκφράζει τὴν θρησκευτικὴν του πεποίθησιν περὶ τῆς θείας τιμωρίας τοῦ δυσφημοῦντος διὰ τῆς τυφλώσεως τῶν ὀφθαλμῶν του. Τοῦτο εὐρίσκεται ἐννοιολογικῶς ἐν πλήρει ὁμοφωνίᾳ μὲ τὴν ἀπλὴν δυσφήμισιν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου, ἐφ' ὅσον θεωρεῖ ἄξιον κολασμοῦ καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μετέδωκεν ἀληθῆ γεγονότα²⁾.

Διὰ τῆς δευτέρας φράσεως (*Μάδκια πὸν εἶδαν τζ' εἶπαν ;*) διατυπωμένης ὑπὸ τύπον ἐρωτήσεως ἀποδίδει παραστατικῶς ὁ λαὸς τὴν ἔννοιαν τῆς συκοφαντικῆς δυσφημήσεως, θεωρῶν ἄξιον μείζονος κολασμοῦ τὸν ἐν γνώσει διαδίδοντα ψευδὲς γεγονότος.

Ἀφ' ἐτέρου ἡ Κυπριακὴ παροιμία: *Λόγια ἄκακα ἐν — ἰ — βλάπτουν*³⁾, τ. ἔ. λόγια ποὺ λέγονται χωρὶς κακίαν δὲν βλάπτουν, διδάσκει ὅτι δὲν εἶναι ἐπιζήμιοι διὰ τὸν δυσφημούμενον ἀνυστερόβουλοι ἐκφράσεις, οὕτω δὲ θεμελιοῦται ἐμμέσως ἡ ἀντίληψις, ὅτι ὁ δόλος ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν ἀπαραίτητον τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐγκλήματος τῆς δυσφημήσεως.

Ἐξύβρισις.

Ἄξια προσοχῆς ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ παροιμία: *Ὁ δαρμένος ἔχει κ' ἓνα λόγο παραπάνω*⁴⁾ διδάσκουσα ὅτι «ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἀδικηθέντα καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ μετὰ τραχύτητος καὶ νὰ ὑβρίσῃ τὸν ἀδικήσαντα»⁵⁾.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ κειμένη νομοθεσία εὐρίσκεται πλήρως ἐνηρμονισμένη μὲ τὴν λαϊκὴν συνείδησιν, καθιεροῦσα δυνητικὸν προσωπικὸν λόγον ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς ποινῆς διὰ τὸν ὑπαίτιον ἐξυβρίσεως, ὅσakis οὗτος παρεσύρθη εἰς

¹⁾ Κυριαζῆς, σ. 270.

²⁾ Ἐκ τῆς διατυπώσεως «*εἶδαν τζ' εἶπαν*» εἶναι φανερόν, ὅτι πρόκειται περὶ μεταδόσεως ὠρισμένου γεγονότος, ἀκριβῶς ἐκεῖνον τὸ ὁποῖον εἶδον.

³⁾ Κυριαζῆς, σ. 258.

⁴⁾ ΠΠ τ. Δ', σ. 346 (δέρονω, 22).

⁵⁾ Αὐτόθι.

τὴν πράξιν «ἐκ δεδικαιολογημένης ἀγανακτήσεως ἔνεκα πράξεως τοῦ παθόντος ναντίον του ἢ τελουμένης ἐνώπιόν του καὶ ἰδιαζόντως σκληρᾶς ἢ βαναύσου»¹⁾.

7. Παιδοκτονία.

Ἡ παιδοκτονία δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὰ λαϊκά μας κείμενα. Οὕτως εἰς δημοτικὸν ᾄσμα παρέχεται μὲ πλήρη ἐνάργειαν ἡ εἰκὼν τοῦ ἐγκλήματος τούτου.

*Κοράσιο κυρφογάστρωτο καὶ μωρογαστρωμένο
μονάχον του ἐθέριζε κ' ἐδεματοκουβάlie,
τσοὶ μῆνες ἐλογάριαζε, ποιὸ μῆνα θὰ γεννήσῃ.
Ἔρχετ' ὁ μῆνας τοῦ παιδιοῦ πού 'θελε νὰ τὸ κάμῃ.
Δραπάνι βάν' ἀντὶς σκαμνί, δεμάτ' ἀντὶς γιὰ κλίνη.
Κι ἀπήτις καὶ τὸ γέννησε κ' ἐβολοκόπησέν το,
εἰς τὴν ποδιά τῃ τό 'βαλε πὰ νὰ τὸ καταλύσῃ²⁾.*

Ἀποτρέπεται ὅμως ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως ἀπὸ τὰς ἐπιτιμήσεις μιᾶς πέрдικας, ἡ ὁποία προσωποιεῖται εἰς τὸ ᾄσμα ἐκφράζουσα διὰ τοῦ στόματος τῆς τὴν λαϊκὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς πράξεως.

*Ἐγὼ 'χω δώδεκα πουλιά, κανένα δὲ σκοτώνω,
καὶ σὺ ἔχεις ἓνα μοναχὸ καὶ δὲ θὰ τὸ φυλάξῃς;*

Τὸ ᾄσμα παρ' Ἀραβαντινῷ ἔχει ἐν κατακλείδι τοὺς ἑξῆς δύο στίχους:

*Ἄν ἔχῃς δώδεκα πουλιά, τὰ 'χεις μὲ τὴν τιμὴ σου,
κ' ἐγὼ 'χω ἓνα μοναχό, μόν' τό 'χω δίχως ἄντρα³⁾.*

1) § τοῦ ἀρθρου 25 τοῦ Νόμου 5060/1931. Ὁ ἀείμνηστος Ν. Δημητρακόπουλος, (τ. Β', σ. 97) εἰς τὴν παροιμίαν: Ἀπὸ πίσω του καθένας καὶ τὸν βασιλιᾶ τὸν βρίζει, διαβλέπει λαϊκὴν ἀντίληψιν, ὅτι πρὸς ὑπαρξιν τοῦ ἀδικήματος τῆς ἐξυβρίσεως ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἐκτόξευσις τῆς ὑβρεως ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ προσβαλλομένου προσώπου καὶ ὅτι, ἀπόντος τοῦ ὑβριζομένου, παύει νὰ ἀποτελῇ κολάσιμον πράξιν. Νομίζω ὅτι ἡ τοιαύτη ἔννοια δὲν ὑποκρύπτεται εἰς τὴν ἐν λόγῳ παροιμίαν, ἥτις ἀφορᾷ μᾶλλον τὸν τύπον τοῦ θρασυδείλου, ὁ ὁποῖος δὲν τολμᾷ ἐνώπιον τοῦ ὑβριζομένου νὰ ἐκστομίσῃ τὰς ὑβρεῖς του.

2) Α. Jeannarakis, Ἄσματα Κρητικά, σ. 207-8, ἀρ. 269. Ἐκ τῆς λέξεως «κυρφογάστρωτο» τοῦ πρώτου στίχου οὐδεμία ἀμφιβολία καταλείπεται, ὅτι πρόκειται περὶ νόθου. Ἰδὲ καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ παραλλαγῇ τοῦ ᾄσματος τούτου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Τριανταφυλλοπούλου εἰς τὴν Ἐφημερίδα «Πολιτεία» τῆς 21^{ης} Νοεμβρίου 1921.

3) II. Ἀραβαντινοῦ, Συλλογὴ δημοδῶν ᾠσμάτων τῆς Ἡπείρου. Ἐν Ἀθήναις 1880, 182-281. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ δύο οὗτοι στίχοι μόνον εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ εἰς οὐδεμίαν ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ αὐτοῦ ᾄσματος ἀπαντοῦν, τοῦτο δ' εἶναι ἀπόδειξις ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι ἐπλάσθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Πιθανώτατα ὅμως ἐκφράζουν εὐρύτατα παγιωμένην λαϊκὴν ἀντίληψιν.

Εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἡ ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν δίδει ἡ τεκοῦσα εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς στίχους, ἐκ τῆς ὁποίας παρουσιάζονται διὰ τοῦ λαϊκοῦ στόματος οἱ λόγοι, οἵτινες ὥθησαν τὸν νομοθέτην εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς πράξεως ταύτης ἀπὸ τῆς κοινῆς ἀνθρωποκτονίας, καὶ εἰς τὴν θέσπισιν ἡπιωτέρας ποινῆς. Εἶναι ἔκδηλος ἐκ τοῦ δημοτικοῦ ἄσματος ἡ ἰδιάζουσα ψυχολογικὴ κατάστασις τῆς τικτούσης νόθον τέκνον, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ὁ φόβος τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἀθεμίτου σχέσεως καὶ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐπακολουθήσῃ κοινωνικοῦ ἐξευτελισμοῦ της¹⁾.

Τὸ φάσμα τοῦ φόβου τῆς ἀποκαλύψεως τῆς παρεκτροπῆς, ἔνεκα τοῦ ὁποίου δημιουργεῖται ἡ ἔκρυθμος ψυχολογικὴ κατάστασις, διαφαίνεται καὶ ἐκ τῶν κατωτέρω στίχων ἄλλου δημοτικοῦ ἄσματος:

*Παρὰ ν' ἀκούσ' ἡ μάννα μου πὼς εἴμ' ἀγκαστρωμένη,
κάλλιο ν' ἀκούσ' ἡ μάννα μου στὴ γῇ νά 'μαι θαμμένη ...²⁾.*

8. Βιασμὸς - ἀποπλάνησις.

Ἐκ τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων διαφαίνεται, ὅτι ὁ ἔνοχος βιασμοῦ ὑπέκειτο εἰς τὴν κρίσιν τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, κατόπιν προσφυγῆς τῆς βιασθείσης. Οὐδαμοῦ ὁμῶς προκύπτει ὅτι αὕτη αὕτη ἡ πράξις τοῦ βιασμοῦ ἦτο ποινικῶς κολάσιμος, ἀλλὰ μόνον ὅτι ὑπεχρεοῦτο δικαστικῶς ὁ δράστης νὰ συζητηθῇ τὴν βιασθεῖσαν, ἀποκαθισταμένων οὕτω τῶν πραγμάτων³⁾.

Παραθέτομεν κατωτέρω ἄσμα ἀρκετὰ σπάνιον, ὅπου ἡ κατόπιν ἀποναρακώσεως τῶν αἰσθήσεών της βιασθεῖσα προσφεύγει εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἐπικαλουμένη τὴν κρίσιν της.

Ὑπνο πολὺ τὴν πότισε, κ' ἤπεσε λιγωμένη

καὶ τὸ πρωῒ σηκώθηκε, κ' ἦτον ἀρρωστημένη ...

— Φίδ' ἤνοιωσα στὴ μέση μου καὶ βάρος στὸ λαιμό μου.

— Ἐγὼ 'μουνε τὸ φίδι σου, ἐγὼ 'μουν κ' ἡ τιμὴ σου.

Τρίβγει τὸ μουστακάκιν του, στὸ μαῦρον του καθίζει.

Σηκώνεται κ' ἡ κόρ' αὐτῇ, τραυᾷ δικαιοσύνη⁴⁾.

¹⁾ Πρβλ. Τιμ. Ἡλιοπούλου - Ν. Χωραφᾶ, Σύστημα Ἑλληνικοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, 1927 σ. 2. ²⁾ ΛΑ 1122, 2 - 3, Βίτα Ξανθάκη, Χίος.

³⁾ Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νομοκάνονος τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ, ὅστις ἀπηχεῖ τὸ δίκαιον τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὁ βιάσας ἀμνήστευτον παρθένον ὑπεχρεοῦτο νὰ τὴν νυμφευθῇ. (Βλ. Ἱ. Π. Παπακυριακοπούλου, Ἡ διαπαρθένευσις καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἰδίαι δίκαιον, 1943, 121).

⁴⁾ Τετράδια Σημειώσεων Ν. Γ. Πολίτου, Ν' 30-32.

Εἰς ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ αὐτοῦ ἄσματος εἶναι ἐμφανὲς ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν δικαστικὴν κρίσιν διὰ τὸν ἐξαναγκασμὸν τοῦ δράστου πρὸς σύναψιν γάμου μετὰ τῆς βιασθείσης.

*Γιὰ σήκον, θνατέρα μου, καὶ λούσον καὶ χτενίσον,
νὰ πᾶμ' ἀπὰ στοῦ ποδοσιᾶ, τὴν κρίση νὰ μᾶς κάμῃ¹⁾.*

Ἡ ἰδία ἐξουσία τῶν δικαστηρίων καὶ νομικὴ ὑποχρέωσις πρὸς σύναψιν γάμου διατυπῶνται εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα καὶ δι' ἐκεῖνον, ὅστις διέφθειρε παρθένον, χωρὶς ὅμως νὰ διαφαίνεται καὶ ποινικὴ κύρωσις κατὰ τοῦ φθορέως. Οὕτως ὁ ἐξ αἰτίας τῶν ἀρῶν ἐγκαταλειφθείσης ἐγκύου, αἵτινες εἰσηκούσθησαν ὑπὸ τοῦ θείου, ὑποφέρων ἐραστής, — τὸν ὁποῖον ἀσθενοῦντα «τὸν κόβουν οἱ γιατροὶ μὲ ξουράφια» — ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτὴν λέγει:²⁾

*Μωρὴ σκύλα, κόρη ἄνομη, μωρὴ καταραμένη,
δὲν ἦτον κρίση νὰ μὲ πᾶς, καντῆς γιὰ νὰ μὲ κρίνης,
μόν' ἔρριξές με στὸν Θεόν, πού' ῥαι δικαιοκρίτης;³⁾*

Ἡ αὐτὴ στερεότυπος ἐπωδός:

*Μωρὴ σκύλα, μωρ' ἄνομη, μωρὴ ματαρισμένη,
δὲν εἶχε κρίση νὰ μὲ πᾶς, καδῆ νὰ μὲ δικάσῃς,
μόνον μ' ἐκάλεσες στὸ Θεό, κι ὁ Θεὸς ἐπάκουσέ σου;⁴⁾*

ἥτις εἶναι ἐνδεικτικὴ ἐξουσίας τῶν δικαστηρίων, ἐπαναλαμβάνεται, ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ παραδείγματι, καὶ διὰ τὸν ἐγκαταλείψαντα τὴν σύζυγον.

Νομικὴ ὅμως ὑποχρέωσις πρὸς σύναψιν γάμου δὲν διαγράφεται εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα καὶ κατ' ἐκείνου ὁ ὁποῖος παρέβη τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν γάμου. Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις, διὰ νὰ γεννηθῇ τοιαύτη ὑποχρέωσις, ὡς διαφαίνεται ἐκ τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων, εἶναι νὰ ὑπάρχῃ φθορὰ τῆς κόρης· ἄλλως ἢ ὑποχρέωσις του εἶναι ἀπλῶς ἠθικὴ, τῆς λαϊκῆς συνειδήσεως ἀποδοκιμαζούσης ἐντόνως τὸν ἀθετοῦντα τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν.

Διὰ τοῦτο ἡ κόρη, μὴ ἔχουσα τὴν δυνατότητα τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δικαιοσύνην, περιορίζεται νὰ ζητῇ τὴν τιμωρίαν τοῦ ἀπίστου ὑπὸ τῆς Θείας Δίκης.

¹⁾ Τετράδια Σημειώσεων Ν. Γ. Πολίτου, Ν' 28-29. Ποδοσιᾶς = βασιλεύς.

²⁾ Βλ. καὶ Δημητρακόπουλον, τ. Β', σ. 157.

³⁾ Passow, σ. 333, ἀριθ. 452. Χαρακτηριστικὴ τῶν ἐκ θρησκευτικῶν ἐπιδράσεων πεποιθήσεων τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ ἐκ τῶν ἀνωτέρω στίχων ἐμφανιζομένη λαϊκὴ πίστις, ὅτι ἡ μεγαλυτέρα τιμωρία τοῦ ἐνόχου προέρχεται ἀπὸ τὴν θεϊάν δικαιοσύνην. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἔνοχος παραπονεῖται, διατὶ δὲν προσέφυγεν εἰς τὰ ἀνθρώπινα δικαστήρια, τῶν ὁποίων ἡ κρίσις θεωρεῖται ἡπιωτέρα.

⁴⁾ Νεοελλ. Γράμματα, 16 Ἀπριλίου 1938, Ν. Σφυρόερας, Ἀπύρανθος Νάξου.

— ὦ Κυρὰ Παναγία μου καὶ κάμε δίκαια κρίση,
ἢ μπάλλα ἢ τελλίδικη στὰ στήθη του νὰ σβήσῃ¹⁾).

Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀθετήσεως ὑποσχέσεως γάμου, δοθείσης εἰδικῶς πρὸς ὀρφανήν, ὅτε ἡ ἐξέγερσις τῆς λαϊκῆς ἀγανακτήσεως ἐμφανίζεται ἔτι μεγαλύτερα, οὐδεμία νομικὴ ὑποχρέωσις διὰ τὸν ἀθετήσαντα ὑφίσταται, τῆς λαϊκῆς μούσης ἐξαντλουμένης εἰς τὴν ἐκτόξευσιν ἁρῶν.

Ὅπου ἀγαπήσῃ ὀρφανὴ καὶ τήνε παρατήξῃ
στῆς Πόλης τὰ ψηλὰ βουνὰ σκλάβος νὰ προσκυνήσῃ,
νὰ τὸν βαρῇ ἢ θάλασσα, νὰ τὸν χτυπᾷ τὸ κύμα,
ν' ἀναστενάξῃ καὶ νὰ πῇ τῆς ὀρφανῆς τὸ κρῖμα²⁾).

9. Μοιχεία.

Ἡ μοιχεία θεωρουμένη ὡς ποινικὸν ἄδίκημα καὶ τιμωρουμένη ὑπὸ τοῦ Ποινικοῦ Νόμου³⁾ διὰ τῆς ποινῆς τῆς φυλάξεως, ἀπασχολεῖ πολὺ, ὡς ἐκ τῆς κοινωνικῆς τῆς σημασίας, τὸν δημοτικὸν μας ποιητὴν.

Εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν ἡ μοιχεία ὑπολαμβάνεται ὡς ἐν ἀπὸ τὰ βαρύντατα ἐγκλήματα, τὰ ἄξια τοῦ σκληροτέρου κολασμοῦ⁴⁾. Περιπτώσεις μοιχείας, ἀποτελοῦσαι τὸ θέμα δημοτικῶν ᾠσμάτων, ἐμφαίνουσι τὴν ἀντίληψιν τοῦ δικαιώματος τῆς ποινῆς, ὡς μέσου ἀτομικῆς ἱκανοποιήσεως ἢ ἐκδικήσεως τοῦ παθόντος, ἀντίληψιν ἢ ὁποία, ὡς γνωστόν, ἐπεκράτει εἰς ἐποχὰς ἀρχαιοτάτων (προρρωμαϊκῶν) δικαίων, ὡς καὶ κατὰ τὴν τοῦ ἀρχαίου Ρωμαϊκοῦ Δικαίου⁵⁾.

Οὕτως εἰς δημοτικὸν ᾠσμα ἐκ Μακεδονίας, ὁ σύζυγος συλλαβὼν μοιχευομένην τὴν σύζυγόν του φονεύει ταύτην κατὰ τὸν ἀγριώτερον τρόπον.

Καὶ τὸ σπαθὶ τοῦ ἔβγαλε, λιανὰ - λιανὰ τὴν κάμει,
εἰς τὸ σακκὶ τὴ μάζωνε, στὸ μύλο τὴν πηγαίνει.

1) Μ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Δημ. Τραγ. Καρπάθου, σ. 170, 29. Τελλίδικη = ἡ σφαῖρα ἢ τυλιγμένη μὲ σύρμα (τέλι), ἣτις καὶ θεωρεῖται μᾶλλον ἀποτελεσματικὴ.

2) ΛΑ 1401, 137, Ἀ. Ἀδαμαντίου, Τήνος, Δυὸ Χωριά, 1895.

3) Ἄρθρον 286 Π.Ν.

4) Παρομοία ἀντίληψις ἐπεκράτει ἐπὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἐγκλημα τῆς μοιχείας ἐθεωρεῖτο ὡς λοιμῶδες νόσημα, οὐδόλως κατώτερον τῆς ἀνδροφονίας. (Πρβλ. Κ. Γαρδίζα, Τὸ ἐγκλημα τῆς μοιχείας ἐν τῷ τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας Δικαίῳ. 1925, σ. 2).

5) Πρβλ. Τιμ. Ἡλιοπούλου, Σύστημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ποιν. Δικαίου, τ. Α', σ. 16 καὶ Γ. Μαριδάκη, Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, σ. 115.

— Ἄλεθε, μύλε μ', ἄλεθε, τῆς κούρβας τὸ κορμάκι,
φκειάνε τ' ἄλεῦρι κόκκινο καὶ τὸ πασπάλι μαῦρο ¹⁾).

Εἶναι τόσον ἔντονος ἡ λαϊκὴ ἀποδοκιμασία τῆς μοιχείας καὶ τόσον ἰσχυρὰ ἡ κοινωνικὴ πρὸς αὐτὴν ἀποστροφή, ὥστε καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ μητρικὰ αἰσθήματα τῆς ἀγάπης ὑποχωροῦν καὶ ἡ μήτηρ τῆς ἐνόχου δὲν συγκινεῖται, ἀλλ' ἐμφανίζεται δριμύνς καὶ ἀλύγιστος κατήγορος.

— Δὲν μὲ λυπᾶσαι, μάννα, ὅπου μ' ἐγέννησες
μὲ βάσανα, μὲ πόνους μ' ἐκοιλοπόνεσες;
— Δὲν σὲ λυποῦμαι, σκύλα, γιατί μ' ἀπάτησες,
τ' ἀντρός σου τὸ στεφάνι τὸ τσαλαπάτησες... ²⁾).

Αὕτῃ ὅμως ἡ ἄκαμπτος λαϊκὴ ἀντίληψις καὶ ὁ σκληρὸς καὶ αὐτοδύναμος κολασμὸς τῆς μοιχείας, ἐκδηλούμενος εἰς τὰ δημοτικὰ ᾄσματα, ἀρχίζει νὰ ὑποχωρῇ εἰς ἄλλας παραλλαγὰς τοῦ αὐτοῦ ᾄσματος, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ ἀγρίου μίσους διὰ τοῦ «ἁλέσματος» εἰς τὸν μύλον. Ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων τοῦ δικαίου ἐξεγείρεται κατὰ τοῦ φονέως συζύγου ἡ λαϊκὴ ἀγανάκτησις διὰ τὴν αὐτοδύναμον τιμωρίαν τῆς ἐνόχου. Ἡ παλαιὰ καὶ ἄτεγκτος αὐτοδύναμος τιμωρία καὶ ἡ ἱκανοποίησις τῆς πληγείσης τιμῆς παραχωρεῖ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν κρίσιν τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς.

Οὕτως ἡ μήτηρ τῆς φονευθείσης λέγει εἰς τὸν γαμβρόν της:

— Δὲν εἶχες κρίση νὰ τὴν πᾶς, κρίση νὰ πὰ τὴν κρίνης
μόν' ἤκατσες καὶ ἤκαμες μονάχος σου τὴν κρίση; ³⁾ ἢ ἄλλως
— Βρὲ σύ, σκύλε, βρὲ ἄνομε, βρὲ σύ, γεβεντισμένε,
δὲν εἶχε κρίση νὰ τὴν πᾶς, κριτὴ γιὰ νὰ τὴν κρίνης; ⁴⁾

Καὶ εἰς ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ ᾄσματος λέγεται:

Δὲν εἶχε κρίση νὰ κριθῇς, δεσπότης νὰ χωρίσης
καὶ τέτοιο ἔκαμες κακό, σὺ γυιέ μου καὶ γαμπρέ μου; ⁵⁾

¹⁾ ΛΑ 1912,77 Ἀν. Διαμάντης, Δυτ. Μακεδονία. Τὸ «ἁλέσμα» εἰς τὸν μύλον καὶ ἡ κο-
νιοποίησις τῆς ἀπίστου συζύγου ἐμφανίζεται ὡς μία τῶν σκληροτέρων ποινῶν καὶ εἰς τὰ παρα-
μύθια, τὰ ὁποῖα ὡς πραγματιστικώτερα προσθέτουν καὶ τί ἀπογίνεται ἡ κόνις ἐκ τοῦ ἁλέσματος;
δηλονότι παραδίδεται εἰς τοὺς ἀνέμους ἢ ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς τέλειον ἐξαφανισμόν
τῆς ἀπίστου. Τοῦτο καὶ εἰς τὰ ᾄσματα ἀποτελεῖ τὴν τυπικὴν ἔκφρασιν τῆς σκληρᾶς ποινῆς
τῆς ἐνόχου (Βλ. καὶ Γ. Ἀποστολάκη, Δημοτικὰ Τραγούδια, 1929, σ. 125).

²⁾ ΛΑ 1161 Α, 67,8, Μ. Λιουδάκη, Ἰνναχώριον Κρήτης, 1938.

³⁾ ΛΑ 1079,15-16, Βίτα Ξανθάκη, χωρίον Βίκι Χίου, 1936.

⁴⁾ ΛΑ 312, 76-77, Α. Ι. Πουλάκη.

⁵⁾ Ἀρχεῖον Θρακικοῦ Θησαυροῦ, τ. Α' 1934-6, σ. 250-1.

Εἶναι ἄξιον προσοχῆς, ὅτι ὅλαι αἱ παραλλαγαὶ τῶν ἄσμάτων, αἱ ἐμφανίζουσαι τὴν μεταστροφὴν αὐτὴν τῆς λαϊκῆς ἀντιλήψεως, ἀνάγονται εἰς χρονικὴν περίοδον νεωτέραν, εἰς οὐδεμίαν δὲ ἀπὸ τὰς παλαιότερας συλλογὰς ἀπαντᾷ ἡ ἀποδοκιμασία αὕτη.

Τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ μεταστροφή, ἡ παρατηρουμένη εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα, δὲν εἶναι τυχαία, ἀλλὰ φέρει τὴν σφραγίδα τῶν ἀντιλήψεων ἐποχῆς νεωτέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ποινὴ ἀποτελεῖ δικαίωμα ἀνῆκον εἰς τὴν Πολιτείαν, καὶ οὐχὶ μέσον ἀτομικῆς ἐκδικήσεως ἢ ἱκανοποιήσεως τοῦ παθόντος.

Τοιαῦτα στοιχεῖα ἐνδεικτικὰ ἀρχαιοτάτων ἀντιλήψεων περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ποινῆς, ὡς καὶ τῆς μεταγενεστέρας ἐξελικτικῆς μορφῆς ταύτης, ἀνευρισκόμενα εἰς δημοτικὰ ἄσματα, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας, θὰ ἠδύναντο νὰ προστεθοῦν εἰς τὰ φιλολογικὰ τεκμήρια¹⁾ ὡς ἐπιχειρήματα νομικὰ ἐνισχύοντα τὴν ἄποψιν, ὅτι ἡ σημερινὴ δημώδης ποίησις ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς ἀρχαίας ποιήσεως, ἴσως δὲ μάλιστα καὶ ἐποχῆς χρονικῶς πολὺ προγενεστέρας τῆς ὑποστηριζομένης.

Ὑπ' αὐτὴν τὴν μορφολογικὴν ἐξέλιξιν, ἡ ὁποία ἀπηχεῖ τὰς ἐκάστοτε κρατήσας λαϊκὰς ἰδέας περὶ δικαίου καὶ ἠθικῆς, ἐμφανίζεται εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα τὸ ἀδίκημα τῆς μοιχείας.

Παροιμίας ἀναφερομένας εἰς τὸ ἀδίκημα τοῦτο δὲν ἔχομεν ἄλλας εἰμὴ περιγραφούσας τὴν ποινὴν τῆς διαπομπεύσεως τῶν μοιχῶν.

Ἡ παροιμία: «Τὸν ἐβάνανε στὸ γαῖδοῦρι»²⁾ εἶναι λείψανον τῆς διαπομπεύσεως τῶν μοιχῶν διὰ τῆς περιαγωγῆς αὐτῶν ἐπὶ ὄνου ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Αἱ ποιναὶ αὗται ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς³⁾.

Ἄλλ' ἀπὸ τὸν λαϊκὸν ὀφθαλμόν, προσεκτικὸν παρατηρητὴν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὸ σύννηθες φαινόμενον, τὸ ὅποιον παρουσιάζεται ὡς ἐπακολούθημα τοῦ ποινικοῦ κολασμοῦ τῆς μοιχείας εἰς χεῖρας ἐκμεταλλευτῶν, τὴν ἀνοχὴν δηλαδὴ τοῦ συζύγου διὰ τὴν συντελουμένην μοιχείαν καὶ τὴν μετατροπὴν μάλιστα αὐτῆς εἰς κερδοσκοπικὴν ἐκμετάλλευσιν. Αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ παροιμία:

¹⁾ C. Fauriel, Chants popul. de la Grèce moderne, Paris 1824, τ. Α', σ. CXII, Στίλπωνος Κυριακίδου, Αἱ ἱστορικαὶ ἀρχαὶ τῆς δημώδους νεοελληνικῆς ποιήσεως σ. 7.

²⁾ ΠΠ τ. Γ', σ. 356. (γάδαρος, 96).

³⁾ Πρβλ. Κ. Γαρδίκας, Τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας, 1923, σ. 15-16, καὶ Κ. Κωστή, Ἑρμηνεία Ποιν. Νόμου, τ. Β', 1928 σ. 395, σημ. 2.

Ὅταν ἀκούσῃ ὁ κερατᾶς τὴν γλύκα τοῦ κεράτου,
μέλι καὶ γάλα γένεται μὲ τὴ νοικοκυρά του¹⁾).

Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ὅχι μόνον τὴν τοιαύτην ἀνεκτικὴν στάσιν τοῦ ἐκμεταλλευομένου τοὺς καρποὺς τῆς μοιχείας συζύγου καταδικάζει, ἀλλὰ τὸν θεωρεῖ καὶ κυρίως ὑπεύθυνον.

Τοῦ κερατᾶ καὶ ραβδιῆς²⁾).

Πὸ πανωθιὸ τοῦ κερατᾶ ξυλιῆς τοῦ πρόπου κιόλας³⁾).

Ἡ ἐκδηλουμένη διὰ τῶν ἀνωτέρω δύο παροιμιῶν λαϊκὴ ἀντίληψις ἐμφανίζεται ταυτιζομένη κατὰ τὴν ἔννοιαν μὲ τὴν βυζαντινὴν παροιμίαν :

Τῷ τῆς μοιχαλίδος ἀνδρὶ καὶ πληγαὶ πρόπουσιν⁴⁾,

ἢ ὁποία ἀντικατοπτρίζει τὸ δίκαιον τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὅτε ὁ ἐπ' αὐτοφώρῳ καταλαβὼν τὴν γυναῖκα μοιχευομένην καὶ ἀνεχόμενος λαμβάνων κέρδος, ἐτιμωρεῖτο ὡς προαγωγὸς καὶ τυπτόμενος ἐξωρίζετο⁵⁾).

10. Κλοπή.

I. Ἄφθονοι εἶναι αἱ παροιμίαι, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ συνηθέστατον ἁδίκημα τῆς κλοπῆς. Εἰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν διαφαίνονται λαϊκαὶ πεποιθήσεις, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν μέγιστον ἐνδιαφέρον ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως. Οὕτω διὰ τῆς παροιμίας : *Κλέψεως ἀντικλέψεως ἁμαρτία ἐν ἔχει*⁶⁾ ἐκφράζεται ἀντίληψις, μὴ συμπίπτουσα μὲ τὰς ἀπόψεις τῆς κειμένης νομοθεσίας, ὅτι ἡ κλοπὴ πράγματος κατεχομένου ὑπὸ κλέπτου δὲν θεωρεῖται ἐπίμεμπτος, διότι πρόκειται περὶ πράγματος προελθόντος ἐκ κλοπῆς⁷⁾. Οὐδεμίαν δὲ δίωξιν συνεπάγεται ἡ κλοπὴ πράγματος κλοπιμαίου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς συμβουλῆς, τὴν ὁποίαν δίδει ἡ ἐκ Μακεδονίας παροιμία :

¹⁾ ΛΑ 28, 126, ἀδήλου τύπου.— Συναφὲς καὶ τὸ κατωτέρω δίστιχον : «Ὁ κερατᾶς τοῦ κερατᾶ σὰν κλίνει τοῦ κεράτου, μέλι καὶ γάλα γίνεται μὲ τὴν νοικοκυρά του. (Μ. Λιουδάκι, Λαογραφικὰ Κρήτης, Α', Μαντινάδες. Ἐν Ἀθήναις 1936, σ. 523).

²⁾ ΛΑ 883, σ. 686, 708, ἀδήλου τύπου, Νεστορίδης.

³⁾ ΠΠ κερατᾶς, 10 (Κρήτη).

⁴⁾ *Eduard Kurtz*, Die Sprichwörterammlung des Maximus Planudes, 1886, σ. 16, 20.

⁵⁾ Κ. Γαρδίκας, Τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας ἐν τῷ τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας Δικαίῳ, 1925, σελ. 7.

⁶⁾ ΠΠ κλέπτω, 41 (Καρπάθου).

⁷⁾ Ἡ αὐτὴ ἀποψις φαίνεται διατυπωμένη καὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν παροιμίαν : «Ἀπὸ κλέπτου κλέφρον καὶ κοῖμα οὐχ ἔξεις» (Ed. Kurtz, ἔνθ' ἄν.).

*Κλέψ' τὸν κλέφτη καὶ μὴ φοβᾶσαι*¹⁾.

Ἐν σχέσει ἐπίσης πρὸς τὴν κλοπὴν εὐρίσκομεν παρὰ τῷ λαῷ παροιμίας τινάς, αἵτινες, καίτοι δὲν ἐκφράζουν νομικὴν τινα ἔννοιαν, εἶναι χαρακτηριστικαὶ τῶν σχετικῶν λαϊκῶν πεποιθήσεων. Ἐκ τούτων:

α) Ἡ παροιμία «*Ὁ κλέφτης κι ὁ ψεύτης τὸν πρῶτο χρόνο χαίρονται*», εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς λαϊκῆς πεποιθήσεως, ὅτι ὁ κλέπτης τελικῶς θὰ ἀνακαλυφθῇ²⁾.

β) Ἡ παροιμία «*Ὁ κλέφτης τὸ γεβέντισμα γιὰ πανηγύρι τό 'χει*³⁾», εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἐθίμου τῆς διαπομπεύσεως τῶν κλεπτῶν, εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ ἐγκληματολογικῆς ἀπόψεως, ὡς ἐνδεικτικὴ τῆς ψυχικῆς προσωπικότητος τῶν κλεπτῶν καὶ

γ) Ἡ παροιμία «*Βάλε τοὺς παράδες σου στ' ἄστρα, νὰ κάνης τοὺς ἀγγέλους κλέφτες*», διδάσκουσα νὰ μὴ δίδωμεν ἀφορμὴν κλοπῆς καὶ εἰς τοὺς ἐντιμότητας, ἔχει τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν, ὅτι ἡ ἐγκληματικότης ὑπολανθάνει εἰς ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους.

II. Ἡ κλοπὴ ἐκκλησιῶν θεωρεῖται εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν ὡς μέγα ἁμάρτημα καὶ συνεπάγεται αὐστηροτάτην ποινὴν. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἀνευρίσκομεν τόσον εἰς τὰ δημοτικὰ ἔσματα, ὅσον καὶ εἰς τὰς παροιμίας.

Ἐνας αἰτὸς γκιζέρας στὰ κλέφτικα λημέρια.

Πέτρα στὴν πέτρα περπατεῖ, λιθάρι στὸ λιθάρι,

βαστοῦσε καὶ στὰ νύχια τοῦ ἀνθρώπου κεφάλι.

Φορὲς φορὲς τὸ τσίμπαε, φορὲς καὶ τὸ ρωτάει.

— *Κεφάλ' μου κακοκέφαλο, κακὸ καιρὸ γραμμένο,*
κεφάλ' μου, τί κακό 'καμες καὶ σὲ κρατῶ στὰ νύχια;

— *Ἄλλοτε στὸν παλιὸ καιρὸ καὶ στὰ παλιὰ ζαμάνια*
ἄλλοι κορσεῦαν πρόβατα κι ἄλλοι κορσεῦαν γίδια

κ' ἐγὼ τὸ δόλιο κόρσευα 'κλησιὲς καὶ μοναστήρια.

— *Κεφάλ' μου δίκιο τό 'παθες καὶ σὲ κρατῶ στὰ νύχια*⁴⁾.

Ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων στίχων τοῦ ἔσματος τούτου εἶναι ἐμφανῶς σαφὴς ἡ ὑπάρχουσα ἐξ ἀκραιφνοῦς θρησκευτικῆς ἐπιδράσεως διαφορὰ μεταξὺ κλοπῆς

1) ΠΠ κλέφτης, 59 (Μακεδονία). Καὶ κατὰ τὴν Ἰουστινιάνειον νομοθεσίαν ὁ πρῶτος κλέπτης δὲν εἶχε ἀγωγὴν κλοπῆς, διότι δὲν ἐνδιεφέρετο ἐξ ἐντίμου αἰτίας. (Παν. 47. 2. 77 καὶ 47. 2. 11).

2) Ἡ παροιμία αὕτη λέγεται μεταφορικῶς διὰ πάντα ἐγκληματίαν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποφύγῃ τὴν σύλληψιν.

3) ΠΠ κλέφτης, 81.

4) «Παρνασσός», τ. ΙΔ' (1891) 172.

ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐν γένει κλοπῶν, τῆς κλοπῆς τῶν ἐκκλησιῶν χαρακτηριζομένης ὡς βαρυτάτου ἐγκλήματος εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν. Ἡ διαφορὰ αὕτη ὑφίσταται καὶ κατὰ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν, θεωρουμένης ὡς ἐπιβαρυντικῆς περιπτώσεως τῆς κλοπῆς τῶν ἐκκλησιῶν¹⁾.

Καὶ εἰς τὰς παροιμίας εἶναι ἔκδηλος ἡ αὐτὴ ἔντονος ἀποδοκιμασία, συνουνομένη μάλιστα ὑπὸ τῆς πίστεως τῆς βεβαίας καταστροφῆς, ἡ ὁποία ἀναμένει τὸν κλέπτην ἱερῶν πραγμάτων.

Θέλεις νὰ κάμης κακὸ τ' ὀχτροῦ σου; Πᾶρε ἓνα κεραμίδι ἐκκλησιᾶς καὶ βάλ' το ἀπάνου στοῦ σπίτι του, νὰ πάῃ ξύλου λίθου²⁾.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν παροιμίαν ταύτην καὶ ὁ ἐν ἀγνοίᾳ γενόμενος ἱερόσυλος ἐξολοθρεύεται³⁾.

III. Ὁ λαὸς ὑπολαμβάνει, ὅτι ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς κλοπῆς εἶναι ἡ ἀπόκρυψις τῶν κλοπιμαίων. Τοῦτο δηλοῖ διὰ τῆς παροιμίας:

Ξέρεις νὰ κλέψῃς; — Ξέρω.

— Νὰ κρύψῃς;⁴⁾

Λόγῳ δὲ τῆς τοιαύτης πλήρους ἐξαρτήσεως καὶ τοῦ ἀρρήκτου συνδέσμου τῆς ἀποκρύψεως πρὸς τὴν κλοπὴν, ἡ λαϊκὴ συνείδησις εἰς πᾶσαν περίπτωσιν καὶ χωρὶς διάκρισιν θεωρεῖ τὸν κλεπταποδόχον ὡς αὐτουργὸν κλοπῆς καὶ οὐχὶ ὡς συνεργόν, ὡς χαρακτηρίζει τοῦτον ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία⁵⁾.

Ταύτην τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ παροιμία:

Καὶ ὁ κλέφτης κλέφτης,

κι ὁ ἀποδοχάρης κλέφτης⁶⁾.

¹⁾ Ἄρθρον 376 Ποιν. Νόμου.

²⁾ ΠΠ τ. Δ' σ. 681 (ἐκκλησιά, 4).

³⁾ Ὁμοίως ἡ παροιμία «Ὅποιος τρώει ἀπὸ κλησιά, τρώει ἀνθρώπινα σκατά», (ΠΠ. τ. Δ' σελ. 681, ἐκκλησιά, 7) ἂν καὶ λέγεται διὰ τὸν δολίως διαχειριζόμενον ἢ σφετεριζόμενον ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν, εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ὑφισταμένης διαφορᾶς ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν, θεωρουμένην ἱερὴν.

⁴⁾ ΛΑ 520, 158, Δημητσάνα, Ι. Κανδηλῶρος.

⁵⁾ Ἡ κειμένη νομοθεσία μόνον εἰς τὴν «ἐξ ἐπιτηδεύματος» ἀπόκρυψιν τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἐγκλήματος ἐπιβάλλει τὴν ποινὴν τοῦ αὐτουργοῦ (ἄρθρ. 73 Π. Ν.), ἐνῶ πᾶσαν ἄλλην ἀπλῶς «ἐξ ἰδιοτελείας» ἀπόκρυψιν χαρακτηρίζει ὡς συνέργειαν (ἄρθρ. 72 § 5 Π. Ν.).

⁶⁾ ΠΠ κλέφτης, 45, Λακωνία, Γεννάδιος. Τὸ ὅτι ἡ λαϊκὴ συνείδησις κατατάσσει τὸν κλεπταποδόχον εἰς τὴν βαθμίδα τοῦ αὐτουργοῦ εἶναι ἀναμφισβήτητον ἐκ τοῦ ἀπεριφράστου χαρακτηρισμοῦ «κι ὁ ἀποδοχάρης κλέφτης». Διότι εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι εἰς τὰς παροιμίας τονίζεται καὶ ἡ ἐλάχιστη ὑπάρχουσα διαφορὰ, ὅπως ἐπὶ καταλογισμοῦ «ὁ θυμωμένος κι ὁ δαιμονισμένος λίγο διαφέρουν» κ. ο. κ.

11. Ὑπεξαίρεσις.

Τὴν ἄμεσον καὶ στενὴν συγγένειαν τῆς ὑπεξαίρεσεως πρὸς τὸ ἔγκλημα τῆς κλοπῆς δηλοῖ ἐναργέστατα ἡ φερομένη εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, καθαρῶς νομική, παροιμία :

Τὸ κράτημα ἀπὸ τὴν κλεψιὰ ὀλίγο διαφέρει ¹⁾,

διὰ τῆς ὁποίας τονίζεται ἡ μικρὰ ἀπόστασις, ἡ χωρίζουσα τὸν ἀθεμίτως ἰδιοποιούμενον τὸ ἐν τῇ κατοχῇ του ξένον κινητὸν πρᾶγμα τοῦ ἀφαιροῦντος αὐτὸ ἀπὸ τῆς κατοχῆς ἑτέρου ²⁾.

B. ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

1. Φυλή.

Θέμα βεβαίως τοῦ παρόντος δὲν ἀποτελεῖ ἡ ἐξέτασις, ἂν τὸ ἔθιμον τῆς ἀντεκδικήσεως, τὸ ὁποῖον ἐπὶ μακρὰν σειρὰν γενεῶν ἐκυριάρχησεν εἰς τὴν Μάνην καὶ εἰσέτι δὲν ἔχει πλήρως ἐκριζωθῇ, εἶναι δείγμα φυλετικῆς ἰδιορρυθμίας. Ἐνδιαφέρουσα ὅμως εἶναι ἡ μελέτη παροιμιῶν καὶ μοιρολογίων τῆς Μάνης, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν δυνάμιν ἐκφράσεως ἀποδίδουν τὸ παλαιότατον ἔθιμον τοῦ φόνου πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ αἵματος, διότι πράγματι εἶναι χαρακτηριστικὰ μιᾶς ἰδιομόρφου ψυχικῆς ἰδιοσυστάσις.

Ἡ παροιμία : *Θὰ πάρω τὸ αἷμα μου πίσω ³⁾* εἶναι ἀπολύτως συνδεδεμένη μὲ τὸ ἔθιμον τοῦτο. Ἡ παροιμία :

Οἱ ἀδύνατοι καταγγέλλουνε, κ' οἱ δυνατοὶ ἐκδικειοῦνται ⁴⁾

εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς γνώμης, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ ἐν Μάνη, περὶ τῆς ἐπιβαλλομένης αὐτοδυνάμου τιμωρίας τοῦ ἀδικήματος καὶ τῆς μὴ προσφυγῆς εἰς τὴν δικαιοσύνην.

Εἰς τὰ μοιρολόγια τῆς Μάνης φαίνεται διάχυτος ἡ λαϊκὴ συνείδησις, ὅτι ἀδυσώπητον καθήκον ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἔχει φονευθῇ συγγενής, εἶναι νὰ θέσῃ ὡς μόνον σκοπὸν τῆς ζωῆς του τὴν ἐκδίκησιν. Ἐκπλήσσει ἀληθῶς ὁ εἰς τὸ κατωτέρω ἄσμα ἀναφερόμενος τρόπος ἀνατροφῆς τῶν τέκνων ὑπὸ μητρὸς μὲ τὸν μοναδικὸν σκοπὸν νὰ ἀνδρωθοῦν « *γιὰ νὰ πάρουνε τὸ δίκιο τοῦ πατέρα τους* ».

¹⁾ Π Π κράτημα (Κεφαλληνία).

²⁾ Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ νομοθεσίᾳ οὐδεμία ἐγένετο διαστολὴ τοῦ ἐγκλήματος τῆς ὑπεξαίρεσεως ἀπὸ τῆς κλοπῆς (Πρβλ. Κ. Κωστῆ, Ἑρμηνεία τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος Π. Ν., τ. Γ', 1929, σ. 90).

³⁾ ΛΑ 487, 12, Μάνη, Ἀναστ. Κουκουλέ.

⁴⁾ ΠΠ τ. Δ' σ. 678 (ἐκδικειοῦμαι, 1. Γυθείου).

Γιατὶ ἦταν τὰ παιδιὰ μικρὰ
 καὶ ἐγὼ τὰ χαϊδανάσταινα,
 νὰ μεγαλώσουν γλήγορα,
 νὰ πάρουνε τὸ δίκιο τους,
 τὸ δίκιο τοῦ πατέρα τους,
 ὅπου τὸν ἐσκοτώσασι
 ἄδικα καὶ παράλογα

Τὶ ἐπέρασε πολὺς καιρὸς
 καὶ ὅλο περηφανεύεται (ὁ φονεὺς).
 Ἄλλιῶς καὶ δὲν τὸ κάμετε,
 χαῖρι νὰ μὴν ἔχετε,
 καὶ ἡ μαύρη νῆ κατάρα μου

νὰ σᾶς ἀκολουθήη παντοῦ!

— «Μάννα, τὰ συχαρήκια μας!
 Τὸ πήραμε τὸ δίκιο μας
 μὲ τὸ κεσέμι¹⁾ τὸ παχύ,
 τὸν Κουταλίδη τὸν τρανὸ
 ποὺ ἦταν σιὸν τόπο φόβητρο...».
 Ἡ μάννα τους τ' ἀγκάλιασε.
 καὶ στανρωτὰ τὰ φίλησε,
 — Δόξα στήν τύχη, καὶ ἴχिता!
 τώρα εἶμαι μάννα μὲ παιδιὰ
 καὶ δὲν εἶμαι πεντάκληρη...²⁾

Ἐπίσης εἰς τὸ κατωτέρω προσκαλεῖται ὁ ἀδελφὸς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ «γδικιωμοῦ».

Μὰ τώρα ἄς φύγωμε ἀποδοῦ
 καὶ ἄς πᾶμε στὸ ξωτεινὸ
 θὰ γράψω μιὰ ἐπιστολὴν
 μὲ ματωμένα γράμματα,
 νὰ στείλῃς στὸ Γεωργάκη μου
 ἓνα χαμπέρι χλιβερό,
 τ' ἔμεινε δίχως ἀδερφό,
 νὰ καταφθάσῃ καὶ νὰ ῥθῇ
 ὁ Μόκος (ὁ φονευθεὶς) γιὰ νὰ δικιωθῇ³⁾).

2. Ἐπάγγελμα.

Τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν τοῦ ἐπαγγέλματος ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀσκούντων αὐτὸ ἀτόμων τονίζει μὲ σοφὴν ἀπλότητα ἡ παροιμία:

Κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα, τὰ φέρματα⁴⁾.

Διὰ ταύτης ὑποδηλοῦται εἰδικώτερον ἢ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀπὸ ἀστυνομικῆς πλευρᾶς διαπίστωσις, ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν ἀτόμων προδίδουν τὸ ἀσκούμενον παρ' αὐτῶν ἐπάγγελμα.

¹⁾ κεσέμι = τὸ τραγὶ ἢ τὸ κριάρι. ποὺ πάει μπροστὰ καὶ ὁδηγεῖ τὸ κοπάδι.

²⁾ Κώστα Πασαγιάννη, Μανιάτικα Μοιρολόγια, 1928, σ. 85, 146.

³⁾ Βασ. Πετρούνια, Μανιάτικα Μοιρολόγια. Σειρὰ Α', Ἀθήνα 1934, σ. 49.

⁴⁾ ΠΠ ἐπιτήδευμα, 1. Φέρματα = φερσίματα, τρόποι.

3. Ἡλικία.

Ἡ ἡλικία διαδραματίζει πρωταγωνιστικὸν ρόλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ εἵδους τῶν τελουμένων ἐγκλημάτων. Τὰ ἐγκλήματα τῶν νέων, εἰς τοὺς ὁποίους μεγάλη εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν μυϊκῶν δυνάμεων, εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα πρὸς τὰ τῶν γερόντων, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ πονηρία καὶ ἡ δολιότης ὑποκαθίστανται εἰς τὰς ἐξησθενημένας μυϊκὰς δυνάμεις¹⁾.

Τὸν τοιοῦτον συσχετισμὸν τῶν τελουμένων πράξεων πρὸς τὴν διανομένην ἡλικίαν τῶν ἀτόμων δέχεται καὶ ὁ λαός. Οὕτω διὰ τῆς παροιμίας: «Ὅταν ἔρθῃ ἡ γνώση, πάει ἡ ἀνδρεία»²⁾, δηλοῖ ὅτι τὰς πράξεις τῶν εὗρισκομένων εἰς ὥριμον ἡλικίαν ἀτόμων χαρακτηρίζει μεγαλυτέρα περίσκεψις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς νέους, οἱ ὅποιοι εὐχερῶς ἀποτολμοῦν καὶ τὰ βαρύτερα ἐγχειρήματα.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ παροιμία: «Παλιὸς γάτους, τρυφερὰ πουντίκια»³⁾ εἶναι ἀποκαλυπτικὴ τοῦ παρατηρουμένου ἱκανοῦ ἀριθμοῦ προσβολῶν κατὰ τῶν ἡθῶν ὑπὸ γερόντων κατ' ἀνηλίκων.

Διὰ πολλῶν ἄλλων παροιμιῶν ἐπισύρεται ἡ προσοχὴ ἐπὶ τοῦ ἐπικινδύνου τῆς συναναστροφῆς νέων μετὰ γερόντων, τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς θεωρεῖ ἐπιρρεπεῖς δι' ἐγκλήματα κατὰ τῶν ἡθῶν.

Στοῦ γερόντου τὸ βρακὶ ξεχειμάζουν οἱ διαβόλοι⁴⁾.

Ἄντρας γέρος, γυναῖκες νέες,
κάνουν πάντα κακὰς δουλειὰς⁵⁾.

Συναφὴς εἶναι καὶ ἡ παροιμία:

Παίζει ὁ νιὸς μὲ τὴ νιά; Ἄς τους, κι ἄς παίζουνε.
Παίζει ὁ γέρος μὲ τὴ νιά; Τρέξε πρόφτασε!⁶⁾.

4. Τυχηρὰ παίγνια.

Εἰς πολλὰς παροιμίας διαπιστοῦνται, μὲ τὴν διακρίνουσαν λαϊκὴν φιλοπαίγμονα διάθεσιν, τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιδιδομένων εἰς τυχηρὰ παίγνια.

Ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἄσσο,
πάει στὸ σπίτι τ' χωρὶς ράσο⁷⁾ καὶ

¹⁾ Βλ. Κ. Γαρδίκας, Ἐγκληματολογία, τ. Β', τευχ. Α' (1947) σ. 68 κ.έ.

²⁾ ΠΠ τ. Δ', σ. 72 (γνώση, 28).

³⁾ Ἡμερολόγιον Δυτικῆς Μακεδονίας, 1934 σ. 87.

⁴⁾ ΠΠ τ. Γ σ. 614 (γέρος, 87).

⁵⁾ Κατὰ τὸν Ν. Πολίτην «ἡ παροιμία αὕτη λέγεται καὶ ἐπὶ δυσαρμόστου γάμου γέροντος καὶ νέας» (ΠΠ τ. Β', σ. 221, 16).

⁶⁾ ΠΠ παίζω, 23.

⁷⁾ ΠΠ τ. Β' σ. 563 (ἄσσοις, 2) Φολέγανδρος.

*Τοῦ χαρτοπαίχτη, τοῦ ψαρᾶ, τοῦ κυνηγοῦ τὸ πιάτο
ἐννιά φορές εἶν' ἀδειανὸ καὶ μιὰ φορὰ γιομᾶτο ¹⁾.*

Διὰ δὲ τῆς παροιμίας: «Τοῦ τζογαδόρου ἡ μάνα μιὰ μέρα γελᾷ καὶ μιὰ μέρα κλαίει» ²⁾ ὑποδηλοῦται ὁ νόμος τῶν πιθανοτήτων, ὁ ὁποῖος διέπει τὴν διεξαγωγὴν τῶν τυχηρῶν παιγνίων, κατὰ τὸν ὁποῖον οὐδεὶς παίζων δύναται νὰ καταστῇ πλουσιώτερος.

Ὅτι δὲ ἡ ἀπάτη εἶναι πλήρως συνυφασμένη μὲ τὰ παίγνια καὶ ἀποτελεῖ τὴν ροιραίαν ἰδιότητα τῶν κατ' ἐπάγγελμα παικτῶν, δηλοῖ ἡ παροιμία: «Κάνει τσοὶ ἄσσους» ³⁾, ἡ ὁποία, ληφθεῖσα ἐκ τῶν κατ' ἐπάγγελμα χαρτοπαικτῶν, λέγεται γενικῶς ἐπὶ τῶν διὰ δόλου καὶ ἀπάτης χρηματιζομένων.

5. Ναρκωτικά.

Εὐρυτάτη εἶναι ἡ χρῆσις παροιμιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐνδεικτικαὶ τῶν λαϊκῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν διεγερτικῶν καὶ ναρκωτικῶν οὐσιῶν. Οὕτως ἡ παροιμία: «Ὁ ζουρλὸς παραμεράει, ὅταν βλέπῃ μεθυσμένον» ⁴⁾, εἶναι παραστατικὴ τῆς ὀξείας διαταράξεως τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν καὶ τοῦ ἐπικινδύνου τοῦ μεθυσθέντος. Ἡ δὲ παροιμία «Δὲν ἔφασε τ' ἀφιόνι» ⁵⁾, ἡ ὁποία λέγεται ἐπὶ δυσθύμων, ἐχόντων πολλὴν διάνοιαν, εἶναι εἰλημμένη ἐκ μεταφορᾶς ἐκ τῶν ποιουμένων χρῆσιν ὀπίου.

Ἐπίσης ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῶν ὀπιοφάγων λέγεται ἡ παροιμία, *Πίν' ἀφιόνι* ⁶⁾ διὰ τὸν κατεχόμενον ὑπὸ ζάλης καὶ μὴ ἔχοντα συναίσθησιν τῶν πράξεών του.

6. Ἑταιρισμός.

Κλασσικὴν μορφὴν εἰκόνης ἑταιρισμοῦ εἰς τὰ δημοτικὰ ᾄσματα παρουσιάζει τὸ κατωτέρω ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἐπυλλίων εἰλημμένον ᾄσμα. Εἰς τὸ ᾄσμα τοῦτο παρουσιάζεται ἐκδιδομένη ἐπὶ χρήμασι «Βουλγάρα».

— *Βουλγάρα, δὸς μου 'να φιλί, ξανθὴ τσαὶ μαυρομάτα.*

— *Βρὲ σύ, σὰ θέλῃς φίλημα, σὰ θέλῃς μαῦρα μάτια,
πόσα φλωριά 'χεις σιὸ πουργι τσαὶ πόσα θὰ μοῦ δώσης;*

— *Χίλια φλωριά καζάντηκα σὲ μιὰ τσουρὰ κοπέλλι,
ὄλα σὰ δίνω μιὰ βραδυνὰ νὰ τσοιμηθοῦμ' ἀντάμα.*

Τὸ βράδυ ποὺ πηγαίνανε νὰ πέσουν σιὸ κρεββάτι... ⁷⁾

¹⁾ ΠΠ ψαρᾶς, 20 (Ἀθήναι).

²⁾ ΠΠ τζογαδόρος, 1 (Κεφαλληνία).

³⁾ ΠΠ τ. Β', σ. 563, (ἄσσος, 1) Ζάκυνθος.

⁴⁾ ΠΠ μεθυσμένος, 13.

⁵⁾ ΠΠ. τ. Β', σ. 681 (ἀφιόνι, 1 = ὀπιον).

⁶⁾ ΛΑ 161, 43, Χαβιαρᾶς, Σύμη.

⁷⁾ ΛΑ 672, 38β, Π. Σταμπόλας, Μέγαρο.

Τὴν ἐπομένην ὅμως ὁ νέος μὴ κατορθώσας νὰ ἱκανοποιηθῇ ζητεῖ νὰ τοῦ ἐπιστραφοῦν τὰ χρήματά του.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν δίδει ἡ ἐταιριζομένη «Βουλγάρα», ἡ ὁποία, ὑποδεικνύουσα τὴν ἀνικανότητα τοῦ νέου μὲ μίαν θαυμασίαν ἀλληγορικὴν παρομοίωσιν, θεωρεῖ τοῦτον μόνον ὑπαίτιον καὶ ἀρνεῖται νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὰ χρήματα. Εἶναι δὲ πρόθυμος νὰ προσφύγῃ καὶ εἰς τὴν δικαστικὴν κρίσιν διὰ τὴν προστασίαν τῶν «ἐπαγγελματικῶν» τῆς συμφερόντων, διότι θεωρεῖ τὸν νέον ὡς μοναδικὸν ὑπαίτιον τῆς ματαιώσεως τῆς συμβάσεως.

— *Βουλγάρα, δός μου τ' ἄσπρα μου, δός μου καὶ τὰ φλωριά μου.*

— *Τί τζαμπουνᾶς, μπρὲ γαῖδαρε, καὶ τ' εἶν' αὐτὰ ποὺ κρίνεις;
ποὺ 'δῶ 'χει κρίση καὶ μουχτὴ νὰ πᾶμε νὰ μᾶς κρίνῃ,
ποὺ 'γὼ χωράφι σοῦ 'δωσα νὰ σπείρῃς, νὰ θερίσῃς,
μὰ 'ταν τὰ βόδια σου κουτζά, τ' ἀλέτρι τζακισμένο¹⁾.*

Ὁ λαὸς ἔχει ἐδραιωμένην τὴν πεποίθησιν, ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐκρίζωσις τοῦ ἐταιρισμοῦ, πεποίθησιν, ἡ ὁποία ἄλλως εὐρίσκει πλήρη δικαίωσιν ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τῆς ἱστορίας τοῦ ἐταιρισμοῦ²⁾. Διὰ τοῦτο δογματολογεῖ ὅτι:

*Οὐτ' ἐκκλησιά χωρὶς καμπάνα
οὔτε χωριὸ χωρὶς ποντάνα³⁾.*

Εἰς πλείστας παροιμίας ἐπίσης ἐκφράζει ὁ λαὸς τὰς ἀντιλήψεις του ἐπὶ τῆς ψυχικῆς προσωπικότητος τῶν ἐταίρων. Οὕτω διὰ τῆς παροιμίας:

*Τὰ γνέφια τοῦ καλοκαιριοῦ, τ' ἀστέρια τοῦ χειμῶνα,
τὰ λόγια τῆς πολιτικῆς⁴⁾ ποτέ σου μὴν πιστεύῃς⁵⁾,*

ἀναγορεύει τὸ ψεῦδος, ὡς κύριον γνώρισμα τῶν ἐταίρων.

Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ ἡ παροιμία:

*Ἡ ποντάνα μὲ τὰ κλάματα,
κι ὁ κλέφτης μὲ τοὺς ὅρκους⁶⁾,*

εἰς τὴν ὁποίαν παρουσιάζεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ψυχικὴ ἀντιστοιχία τῶν ἐταίρων πρὸς τὴν κατηγορίαν τῶν κλεπτῶν.

¹⁾ ΛΑ 121, 3-4. Π. Χατζηδημητρίου, ἀδ. τ.

²⁾ Πρβλ. Κ. Γαρδίκας, Ἑγκληματολογία, Α' (1948) σ. 297.

³⁾ ΠΠ ποντάνα, 13 (Γορτυνία).

⁴⁾ Πολιτικὴ = πόρνη.

⁵⁾ ΠΠ πολιτικὴ, 5 (Κεφαλληνία).

⁶⁾ ΠΠ κλέφτης, 40 (Λειβάρτζι Καλαβρύτων).

Ἀπολύτως συνυφασμένην μετὰ τῆς πορνείας θεωρεῖ ὁ λαὸς τὴν προαγωγίαν. Τὸν στενὸν δὲ τοῦτον σύνδεσμον τονίζει διὰ τῆς παροιμίας:

*Χωρὶς τὴ ρουφιάννα
δὲ γίνεται ποντάννα¹⁾.*

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ δημοτικὰ ᾄσματα δὲν ἐλλείπουν περιπτώσεις προαγωγίας. Οὕτω βαρεῖα μορφή προαγωγίας ἀπαντᾷ εἰς τὸ κατωτέρω ᾄσμα, ὅπου ἡ προαγωγὸς πενθερὰ δι' ἀπατηλοῦ τεχνάσματος πείθει τὴν νύμφην της, ὅτι δῆθεν πρόκειται νὰ κοιμηθῇ μετὰ τοῦ ἐπιστρέψαντος συζύγου της.

*Δὲν φταίεις, μαύρη Κώσταινα, δὲν φταῖς ἐσὺ καημένη,
μόν' φταίει ἡ σκύλ' ἡ πεθερά, πὺν σοῦ 'πε γιὰ νὰ στρώσης.*

— *Στρώσε, νυφοῦλα, σιτὸν ὄντᾱ, στρώσε καὶ τὸ κρεβάτι,
γιατὶ θὰ νὰ 'ρτ' ὁ Κωστιαντῆς, νὰ σὲ γλυκοφιλήσῃ.*

*Κι' αὐτοῦ πρὸς τὸ ξημέρωμα, δυ' ὥρες προτοῦ νὰ φέξῃ,
βαροῦν τ' ἀσήμια στὰ βυζιά καὶ τὰ κουπιά στὰ στήθη
καὶ τότε τὸν κατάλαβε, πὼς ἦταν ὁ Ζαβέρης.*

Βάνει καὶ σκούζει τρεῖς βολές, ὅσο κι' ἂν ἤμποροῦσε.

Τι ἔκαμες, σκύλα πεθερά, τοῦ Κωστιαντῆ τοῦ γυιοῦ σου;²⁾

Ὅμοίως ἀπὸ τὰς παροιμίας δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς πόρισμα σοφῆς ἐκτιμήσεως τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τὴν ἐξῆς:

Ὁ περσινὸς κερατᾶς φειτῶνός ρουφιάνος³⁾,

κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀνεχόμενος τὴν μοιχείαν τῆς συζύγου του καταλήγει εἰς τὴν προαγωγίαν.

Ἡ λαϊκὴ πεῖρα ἐπίσης ἔχει πλήρως διαπιστώσει, ὅτι προαγωγοὶ γίνονται συνήθως γηράσασαι πόρνοι, αἱ ὁποῖαι ἀδυνατοῦν πλέον νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰ ἴδια αὐτῶν θέλγητρα. Αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ παροιμία:

*Ὅποια εἶναι στὰ νιάτα της ποντάννα,
θὰ γίνῃ στὰ γεράματα ρουφιάννα⁴⁾.*

Ἀξία δὲ πολλῆς προσοχῆς, ἀπὸ ἐγκληματολογικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ ὀξύτατῃ λαϊκῇ παρατήρησις, ἡ ὁποία ἀπαριθμοῦσα καθορίζει τὸ σύννηθες ἔδαφος ἀπασχολήσεων τῶν πορνῶν, ὅταν γηράσκουν.

¹⁾ ΠΠ ποντάννα, 1

²⁾ Passow, No 454.

³⁾ ΠΠ κερατᾶς, 6.

⁴⁾ ΛΑ 1148, 178, Μ. Λιουδάκι, Σιγὴ Βιθυνίας, 1938.

Ἡ πουτάνα σὰ γεράση,
 πέντε τέχνες θὲ νὰ πιάση·
 μάγισσα, μαμμή, μεσίτρα,
 φκιασιδοῦ ἢ χαρτορίχτρα ¹⁾), καὶ
 Ἡ πουτάνα, ὅταν γεράση,
 πέντε τέχνες θὲ νὰ πιάση·
 ρουφιάνα, κλέφτρα, μάγισσα,
 μαμμή καὶ ψευτογιάτρισσα ²⁾).

7. Δεισιδαιμονία.

Ἡ ἔρευνα τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων καὶ ἰδίως τῶν παροιμιῶν δύναται νὰ φέρῃ εἰς φῶς πλῆθος λαϊκῶν δεισιδαιμονιῶν. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ πρῆσμα τῆς αὐστηρᾶς ἐγκληματολογικῆς ἐξετάσεως, τῆς ἀνευρέσεως δηλαδὴ δεισιδαιμονιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον αἰτίαν ἐγκλημάτων, μόνον ἐν δημοτικὸν ᾠσμα μᾶς προσφέρει σχετικὴν ὕλην.

Εἰς τὸ ᾠσμα τοῦτο, κοινῶς γνωστὸν ὡς τὸ «Γεφύρι τῆς Ἀρτας», ἐμφανίζεται ἡ ἐγκληματικὴ δεισιδαιμονία τοῦ «στοιχειώματος», διὰ τοῦ φόνου ἀνθρώπου πρὸς θεμελίωσιν κτίσματος ³⁾.

Ἐκ τῶν στίχων τοῦ ᾠσματος εἶναι ἐκδηλὸς ἡ λαϊκὴ πεποίθησις, ὅτι ἄνευ τῆς ἀνθρωποθυσίας εἶναι ἀδύνατος ἡ στερέωσις τῶν θεμελίων τοῦ οἰκοδομήματος.

Σαράντα πρωτομάστοροι κ' ἐξήντα μαθητᾶδες
 καμάρα χτίζουν στὸ γιαλό, καμάρα δὲ στεργιώνει·
 ὀλημερις ἐχτίζανε κι ὀλονυκτὶς ἐχάλνα.
 Πουλᾶται πῆγε κ' ἔκατσε πάνου σ' ἐλιᾶς κλοννάρι,
 ἔν' ἐκελάϊδει σὰν πουλί, νὰ λέῃ σὰν ἀηδονάκι,
 μόν' ἐκελάϊδει κ' ἔλεγε ἀνθρώπινη λαλοῦσα.
 «Ἄν δὲν στοιχειώσετε ἄνθρωπο, καμάρα δὲ στεργιώνει
 οὔτε φτωχό, οὔτ' ἄρχοντα, οὔτε κανὰ στρατιώτη,

¹⁾ ΛΑ. (Κατ' ἀνακοίνωσιν Γ. Ν. Πολίτου) ἀ.τ.

²⁾ ΠΠ πουτάνα, 6.

³⁾ Αἱ μέχρι σήμερον τελούμεναι δεισιδαίμονες θυσίαι ζώων (ἀλέκτορος ἢ ἀμνοῦ) διὰ τὴν στερέωσιν τῶν θεμελίων οἰκοδομήματος εἶναι κατὰ τὰς ἐπικρατούσας ἀντιλήψεις ἀπλῆ ἀντικατάστασις τῶν ἀνθρωποθυσιῶν τοῦ παρελθόντος. (Πρβλ. Πολίτου, Παραδόσεις, τ. Β' σ. 1004). Αἱ ἀνθρωποθυσίαι πρὸ τῶν ἐκστρατειῶν ἦσαν τὸ σύνηθες φαινόμενον τῶν παλαιωτάτων χρόνων (αὐτ. τ. Β' σ. 1091-2). Ἐπίσης πλεῖσται εἶναι αἱ λαϊκαὶ παραδόσεις, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς ἀνθρωποθυσίας διὰ τὴν στοιχείωσιν καὶ σύλησιν θησαυρῶν (Πρβλ. Πολίτην, Αὐτ. τ. Β' σ. 1003 κ. ἐ., καὶ Γ. Μέγαν ἐν Λαογράφῳ, τ. Δ' σ. 22 κ. ἐ.).

μόνε τοῦ πρωτομάστορη, τοῦ πρώτου τῇ γεναῖκα
στοιχειὸ νὰ τήνε βάλετε, καμάρα νὰ στεργιώση . . .»
— Τρεῖς ἀδερφάδες εἴμαστε κ' οἱ τρεῖς κακογραμμένες,
ἡ μιὰ στοιχειὸ στὴ Παναγιά κι ἄλλη στὸ μοναστήρι
κ' ἐγὼ ἡ κακορίζικη στοιχειώωνου τὸ γιοφύρι¹⁾ . . .

Οἱ τρεῖς τελευταῖοι στίχοι, τοὺς ὁποίους ἀναφωνεῖ ἡ σύζυγος τοῦ πρωτομάστορα, ὅταν ἀντελήφθῃ ὅτι ἔπεσε θῦμα τῆς ἀνθρωποθυσίας, μαρτυροῦν περὶ τῆς εὐρείας διαδόσεως τῆς ἐγκληματικῆς δεισιδαιμονίας τῆς στοιχειώσεως καὶ τῶν πολυπληθῶν θυμάτων ταύτης.

Ἄν καὶ ἐκτὸς τοῦ θέματος, ὡς μὴ ἀποτελοῦσα ἐγκληματικὴν δεισιδαιμονίαν ὑπὸ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἔννοιαν, ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ χρησιμοποίησις τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς τῆς νύμφης διὰ τὴν κατασκευὴν μαγγανείας κατὰ τῶν νεονύμφων, ἡ ὁποία γίνεται πολλάκις ἀφορμὴ τραυματισμῶν καὶ ἀδίκων ἐπιθέσεων κατὰ τῶν ὑποτιθεμένων μάγων.

Ἐκ τῶν κατωτέρω παρατιθεμένων στίχων γαμηλίου ἄσματος, τὸ ὁποῖον ἄδεται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ «κτενίσματος» τῆς νύμφης,

Μάστε τὰ μαλλιά μου, μὴ μ' τὰ μάσουν ξένοι
καὶ μ' τὰ κάμουν μάγια

μάγια τοῦ κορμιοῦ μου καὶ τοῦ κεφαλιοῦ μου,²⁾

εἶναι ἐμφανεῖς οἱ φόβοι, μὴ τυχὸν χρησιμοποιηθοῦν τὰ μαλλιά τῆς νύμφης ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν πρὸς πρόκλησιν κακοῦ.

8. Ἰχνη.

Ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν κέκτηται ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἰχνῶν τοῦ ἐγκλήματος πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἀγνώστου ἐνόχου, ἔχει πλήρως ἐκτιμηθῇ ὑπὸ τοῦ λαϊκοῦ αἰσθητηρίου. Ἡ παροιμία : Ἀπὸ τ' ἀχνάρι τὸ θεριὸ³⁾ ἐκφράζει τὴν λαϊκὴν πίστιν, ὅτι διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἰχνῶν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀσφαλὴς ἀνέυρεσις τοῦ ἐνόχου.

9. Μάρτυρες.

Ἡ ἔννοια τοῦ ἄκρως ἐπισφαλοῦς τῆς μαρτυρικῆς ἀποδείξεως εὐρίσκει ἀπήχησιν εἰς τὴν λαϊκὴν δογματολογίαν ὑπὸ τὴν γενικωτάτην παροιμίαν :

Ἀπὸ ἓνα στόμα βγαίνει καὶ τὸ ψέμα κ' ἡ ἀλήθεια⁴⁾.

¹⁾ Λαογραφία ς', 562, 14, Ἀλεξανδρῆς, Εὐβοία.

²⁾ Ἡμερολόγιον Δυτικῆς Μακεδονίας, 1933, σ. 119.

³⁾ ΠΠ τ. Β', σ. 695, ἀχνάρι, 1. (Σύρος).

⁴⁾ ΠΠ στόμα, 3 (Κεφαλληνία).

Εἶναι ἄξιον ἐξάρσεως ὅτι ὁ λαὸς ἔχει πλήρως ἐμβαθύνει ἐπὶ τῶν τεχνικῶν ἀτελειῶν τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων, ἰδίᾳ δὲ τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς. «Ἡ ἀντίληψις καὶ περιγραφὴ οἴουδήποτε ἀντικειμένου ἢ συμβάντος εἶναι πάντοτε ἐλλιπὴς καὶ ἀνακριβής, ἀκόμη καὶ ἂν καταβληθῇ μεγάλη καὶ εἰλικρινὴς προσπάθεια πρὸς πιστὴν περιγραφὴν» ¹⁾. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς διατυπώνει τὴν ἀρχήν :

Ἄπ' ὅσα γλέπεις νὰ πιστεύῃς τὰ μισὰ· ἀπ' ὅσ' ἀκοῦς, ὁλότελα ²⁾.

Ὅσ' ἀκοῦς μὴν τὰ πιστεύῃς κι ὅσα βλέπεις τὰ μισὰ ³⁾.

Ἴσως ἡ διατύπωσις τῶν παροιμιῶν τούτων ἐνέχει ποιὰν τινὰ ὑπερβολήν, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τῆς ὑπερβολῆς, ἡ ὁποία εἶναι συνήθης εἰς τὰς παροιμίας, θέλει νὰ ἐξάρῃ καὶ νὰ τονίσῃ ἔτι μᾶλλον ὁ λαὸς τὴν ἀτέλειαν τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων. Δὲν ἀλλοιοῦται δὲ ποσῶς ἡ ἔννοια τῆς ἀνωτέρω παροιμίας διὰ τῆς μετατροπῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ χαριτολογοῦντος λαοῦ εἰς δίστιχον :

*Ὅσ' ἀκοῦς μὴν τὰ πιστεύῃς, κι ὅσα βλέπεις τὰ μισὰ
κι ὅσα βάνεις μέσ' στήν τζέπη κεῖνα εἶναι τὰ σωστά ⁴⁾.*

Ἡ ποικίλλουσα καὶ ὑπὸ διαφορετικὴν μορφήν παρουσιαζομένη εἰς τὰ διάφορα ἄτομα ἱκανότης τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων καθιστᾷ δυσχερεστάτην τὴν ἀνέυρεσιν τῆς ἀληθείας. Τοῦτο ἐμφαίνεται ἰδίως καὶ ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἀφορμῆς τῆς διατυπώσεως τῆς παροιμίας :

Ἀπὸ τὰ μάτια σου ὡς τὸν κῶλο σου δὲν μπορεῖς νὰ μάθῃς τὴν ἀλήθεια ⁵⁾.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ παλαιαὶ δοξασίαι περὶ τῆς ἀναξιοπιστίας ὡς μαρτύρων τῶν παίδων καὶ τῶν ἐχόντων ἡλαττωμένην διανοητικὴν ἱκανότητα ἔχουν πλέον ἐγκαταλειφθῇ. Αἱ νεώτεραι ἔρευναι ἀπέδειξαν, ὅτι οὐδόλως πρέπει νὰ ὑποτιμᾶται ἡ μαρτυρία τῶν κατηγοριῶν τῶν ἀτόμων τούτων, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται τὴν γενικὴν εἰκόνα συμβάντος τινός, παρατηροῦσιν ὅμως ἀκριβέστερον τῶν ἐνηλίκων τὰς λεπτομερείας καὶ τοιουτοτρόπως δύνανται νὰ συντελέσουν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν διαλεύκανσιν διαπραχθέντος ἀδικήματος.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ λαϊκὴ σοφία ἀποδεικνύεται προπορευομένη τῶν

¹⁾ Κ. Γαρδίκας, Ἑγκληματολογία, τ. Β' τευχ. Β', 1938, σ. 194. Βλ. καὶ Κ. Τσουκαλά, Ποιν. Δικονομία (1938) σ. 246 κ. ἑ.

²⁾ Π Π πιστεύω, 3 (Γορτυνία).

³⁾ Π Π πιστεύω, 12 (Κεφαλληνία).

⁴⁾ Π Π πιστεύω, 11 (Πελοπόννησος).

⁵⁾ Ἡ παροιμία αὕτη θεωρεῖται κοινῶς ρητὸν τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ὡς τοιοῦτο τὸ ἀναγράφει ὁ Τερτσέτης.

προσφάτων ἐπιστημονικῶν θεωριῶν, ἔχουσα ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐκπεφρασμένην τὴν ἀντίληψιν:

Ἀπὸ λωλὸ κι ἀπὸ μωρὸ μαθαίνεις τὴν ἀλήθεια ¹⁾.

Εἰς τὰς κατωτέρω μάλιστα παροιμίας ἐμφανίζεται αὕτη ἐπεκτείνουσα τὴν κατηγορίαν τῶν ἀτόμων, ἀπὸ τὰ ὅποια δύναται νὰ ἀνευρεθῇ ἡ ἀλήθεια.

Ἀπὸ παιδί, τρελλὸ καὶ μεθυσμένο μαθαίνεις τὴν ἀλήθεια ²⁾.

Ἀπὸ κουζουλὸ κι ἀπὸ μεθυσμένο μαθαίνει ὁ φρόνιμος τὴν ἀλήθεια ³⁾ καὶ Δὸς κρασὶ νὰ βγῇ ἡ ἀλήθεια ⁴⁾.

Ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς παροιμίας:

Ὁ τρελλὸς τὴν καρδιά του σιὸ στόμα του τὴν ἔχει ⁵⁾

διατυποῦται, ὅτι οἱ ἐν ἡλαττωμένη διανοητικῇ καταστάσει εὕρισκόμενοι, μὴ ἔχοντες ἀναστολάς, εἶναι χρησιμώτατοι μάρτυρες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς διανοητικῶς ὑγιεῖς, οἱ ὅποιοι εἴτε ἐκ φόβου διακινδυνεύουσιν ἰδίων συμφερόντων εἴτε ἐξ ἄλλων λόγων σιγοῦν. Τὴν ἀντίθετον ταύτην ἔννοιαν ἐκφράζει ἡ παροιμία:

Ὁ φρόνιμος τὴν γλῶσσαν του ἔχει τὴν σὴν καρδιά του ⁶⁾.

Εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀποψιν τῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία ἀποκρούει τὴν ἀντίληψιν, ὅτι πάντοτε ἡ ὁμολογία τοῦ κατηγορουμένου ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀλήθειαν, εὐρίσκεται ἡ λαϊκὴ παροιμιολογία. Πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι, ἔνεκα τῶν ὁποίων ὁ ὁμολογῶν κατηγορούμενος εἶναι δυνατόν νὰ ψεύδεται ⁷⁾.

Εἰς τὴν λαϊκὴν ὅμως συνείδησιν εἶναι βαθέως ἐρριζωμένη ἡ πεποίθησις,

¹⁾ ΠΠ τ. Α', σ. 472 (ἀλήθεια, 11).

²⁾ ΠΠ. τ. Α', σ. 476 (ἀλήθεια, 15).

³⁾ ΠΠ τ. Α', σ. 472 (ἀλήθεια, 9). Παρόμοιαι καὶ αἱ βυζαντιναί: *Ἀπὸ σαλὸν καὶ μεθυστὴν ἀκούσεις τὴν ἀλήθειαν (Αὐτόθι, ἀλήθεια 17) καί: Ἐξ ἀνοήτου καὶ μεθύοντος μαθήσει τὸ ἀληθές, Ed. Kurtz, Die Sprichwörterammlung des Maximus Planudes (1886) σ. 15, 10 καὶ Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ μεθύοντος. Κατζίουλης II. 83 Diog. VIII 43. Πρβλ. Archiv für Slavische Philologie, τ. 30 (1909) σελ. 352 καὶ ΠΠ. τ. Α', σ. 129.*

⁴⁾ ΠΠ τ. Α', σελ. 483 (ἀλήθεια, 27). Ἴδὲ καὶ Ν. Χωραφᾶ, Ἡ μέθη ἐν τῷ Ποινικῷ Δικαίῳ, τ. Α', 1924, σ. 62. Συναφὴς εἶναι καὶ ἡ Κυπριακὴ παροιμία: *Μέθυσε τὸν ἄνθρωπον νὰ μάθῃς τὰ μέσα του, (Κυριαζῆς, σ. 273), προτρέπουσα τὴν χρησιμοποίησιν τῆς μέθης, ὡς μέσου διὰ τὴν ἀσφαλῆ ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας.*

⁵⁾ Κ. Κανελλάκη, Χιακὰ Ἀνάλεκτα, 1890, σ. 275, 476.

⁶⁾ Κ. Κανελλάκη, αὐτ. σ. 275, 477.

⁷⁾ Π.χ. «ὅταν ὁμολογῇται ἐνοχὴ εἰς ἔγκλημά τι, ἵνα συγκαλυφθῇ βαρύτερον ἢ διότι συγγενεῖς ἢ φίλοι θυσιάξονται, ἵνα σώσωσι τὸν ἐνοχον» κ.ο.κ. (Κ. Γαρδίκας, Ἑγκληματολογία, τ. Β', 1938, σ. 216).

ὅτι ἡ ὁμολογία τοῦ κατηγορουμένου ἀποτελεῖ τὴν ἔκφρασιν τῆς πλήρους ἀληθείας. Τοῦτο δηλοῖ ἡ παροιμία:

Ἀμαρτία ἐξωμολογημένη, καθαρὰ ἀλήθεια¹⁾.

Κατὰ τὴν λαϊκὴν σκέψιν ὁ κατηγορούμενος, ὁ διὰ παντὸς μέσου ἀγωνιζόμενος διὰ τὴν ὑπεράσπισίν του, οὐδὲν ἔχει συμφέρον νὰ καταστρέψῃ ἑαυτὸν ὁμολογῶν τὴν προᾶξιν του. Ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία:

Ποιὸς κλέβγει καὶ τὸ μαρτυρᾷ;²⁾

10. Νεκροφιλία.

Διὰ τὴν λαϊκὴν συνείδησιν, ὡς αὕτη διαφαίνεται εἰς τὴν δημώδη ποίησιν, ἡ μορφὴ τῆς γενετησίου ἀνωμαλίας τῆς νεκροφιλίας εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ἀνοσιώτερα καὶ βδελυρώτερα ἐγκλήματα.

Κινάγει νὰ πάγῃ στὴν ἐκκλησιὰ καὶ στ' ἅγια μοναστήρια.

5

Καὶ τ' ἅγιο Πνεῦμα ἐμίλησε μέσ' ἀπ' τὸ ἅγιο βῆμα.

«Ποῦ πᾶς, σκυλλί, ποῦ πᾶς, μιὰρέ, ποῦ πᾶς, μαγαρισμένε, ποῦ μαγαρίζεις τὶς ἐκκλησιὰς καὶ τ' ἅγια μοναστήρια;»

Κ' ἡ μάνα του τὸν ἐρωτᾷ κ' ἡ μάνα του τοῦ λέγει.

«Γιούλη μου, τί ἐμαγάρισες, ποῦ ἴσαι μαγαρισμένος;...»

15

κ' ἐγὼ ἔδεσα τὸν μαῦρο μου σὲ μιᾶς ξανθῆς κιβούρι.

Κι ὁ μαῦρος μου ἦτον μπελελὸς, ἦτον καὶ παιγνιδιάρης,

καὶ ἔσκαψε μὲ τὰ νύχια του, βγάνει τὴν κόρη ὅξω.

Ἐφτὰ φορὲς ἀμάρτεψα μὲ τὴν ἀποθαμένη.

— Φεῦγα, σκυλλί, φεῦγα, μιὰρέ, φεῦγα, μαγαρισμένε,

20

ποῦ μαγαρίζεις τὶς ἐκκλησιὰς καὶ τ' ἅγια μοναστήρια...³⁾

Ἡ παρέμβασις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὁ βαρύτατος χαρακτηρισμὸς τοῦ ἐνόχου, ἡ πλήρης μεταστροφὴ τῶν ἐμφύτων αἰσθημάτων τῆς μητρός, ἡ ὁποία, ἐνῶ μὲ τόσην τρυφερότητα τὸν προσφωνεῖ «γιούλη μου», κατόπιν μετὰ βδελυγμίας τὸν ἀποπέμπει, πάντα ταῦτα εἶναι ἐνδεικτικὰ τοῦ μεγέθους τῆς προσβολῆς τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν συναισθημάτων τοῦ λαοῦ.

Εἶναι δὲ χαρακτηριστικόν, ὅτι εἰς τὰ δημοτικὰ ᾄσματα, ὅταν προβάλλωνται ἐγκλήματα, διὰ τῶν ὁποίων προσβάλλεται αὐτὸς ὁ ἠθικὸς νόμος, ὡς αἰμομειξία,

¹⁾ ΠΠ τ. Β', σελ. 137, (ἀμαρτία, 3)

²⁾ Κ. Κανελλάκη, Χιακὰ Ἀνάλεκτα σ. 290, 588. Πρβλ. καὶ Ν. Δημητρακόπουλον, σ. 97, σημ. 2.

³⁾ Λαογραφία ΙΑ', 196,8. Συλλογὴ Haxthausen, ἔκδ. Soyter.

νεκροφιλία κλπ., τότε εξεγείρεται ἡ θεία ὀργὴ ἐκδηλουμένη, κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν, διὰ τῆς ἀποδοκιμασίας τῆς πράξεως ὑπὸ τῆς Ἀνωτέρας δυνάμεως καὶ τῆς ἐπακολουθούσης ἀναταραχῆς εἰς τὰς ἐκκλησίας, τὰ μοναστήρια κλπ., ἢ τῆς ἐξαπολύσεως θεομηνιῶν, ἀνομβρίας, ξηρασίας κλπ., ὅπως π.χ. ἐπὶ αἰμομειξίας.

*Γιατὶ τ' ἀκούει ὁ οὐρανός, τρεῖς χρόνους καὶ δὲν βρέχει,
γιατὶ τ' ἀκούγει ἡ δόλια γῆς, χορτάρει δὲν φυτρώνει¹⁾.*

Θὰ ἡδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι εἰς τοιαύτης φύσεως ἐγκλήματα, τὸ δημῶδες ἄσμα φέρει ἐκδήλως σπέρματα καὶ ἵχνη τῶν θεοκρατικῶν περὶ ποινῆς ἰδεῶν, αἵτινες ἴσχυον εἰς ἐποχὰς ἀρχαίων δικαίων, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ποινή, ὡς λέγει ὁ ἀείμνηστος Τιμ. Ἡλιοπούλος, ἐχρησίμευε «πρὸς ἐξιλέωσιν καὶ ἱκανοποίησιν τοῦ θείου, ὁ δὲ καταδικασθεὶς ἐθεωρεῖτο ἔνοχος τοῦ ἁμαρτήματος πρὸς αὐτοὺς τοὺς θεούς, ἐπισύρων τὴν κοινὴν περιφρόνησιν ἀπεβάλλετο τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ δὴ τοῦ κοινωνικοῦ κύκλου, δὲν ἡδύνατο νὰ προσεγγίσῃ τοὺς βωμούς, οἱ ἄνθρωποι ἀπέφευγον αὐτὸν ὡς μεμολυσμένον» κλπ.²⁾

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων καθίσταται, νομίζω, φανερόν, ὅτι ἡ ἐξερεύνησις καὶ μελέτη τῶν λαϊκῶν περὶ δικαίου ἀντιλήψεων, τῶν περιεχομένων εἰς τὰς παροιμίας καὶ τὰ δημῶδη ἄσματα, δύναται νὰ παράσῃ σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Δικαίου, ἰδίᾳ ὑπὸ ἱστορικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἔποψιν. Τὴν αὐτὴν δ' ἀξίαν ἔχει, ὡς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐλέχθη, ἡ ἐρευνα καὶ τῶν μύθων, τῶν παραδόσεων καὶ τῶν λοιπῶν δημωδῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν γνησιωτάτην ἐκδήλωσιν τῆς λαϊκῆς συνειδήσεως. Πολλὰ ἔχει νὰ διδαχθῇ καὶ ἐξ αὐτῶν ὅχι μόνον ὁ μελετητὴς τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ὁ νομοθέτης εἰς τὴν διατύπωσιν νομικῶν κανόνων, οἵτινες θὰ ἔχουν τὴν ἰδιάζουσαν ἀξίαν, ὅτι ἀνταποκρίνονται εἰς πραγματικὰς καταστάσεις καὶ δὲν εἶναι ἀπλῶς τὸ ἀποτέλεσμα νοητικῶν ἐνεργειῶν.

1) ΛΑ 1153 Γ, σ. 119, 23, Μ. Ἰωαννίδου, Ἀράχοβα.

2) Τιμ. Ἡλιοπούλου, Σύστημα τοῦ Ἑλλ. Ποιν. Δικαίου, τ. Α', σελ. 16-17.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1939-1947

ΥΠΟ

Γ. Α. ΜΕΓΑ ΚΑΙ Γ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

Ἐν ἔτει 1907 ἡ Σύγκλητος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, προτάσει τοῦ ἀειμνήστου Ν. Γ. Πολίτου, «ἀπεφάσισε νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν Ἑπιστημονικὴν αὐτοῦ Ἑπετηρίδα καὶ τμῆμα βιβλιογραφικόν, ἐν ᾧ κατὰ τάξιν μεθοδικὴν θ' ἀναγράφονται πάντα τὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων εἰς ξένας γλώσσας ἐκδιδόμενα ἔργα πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως γίνεται ἐπαρκῶς γνωστὴ ἡ πνευματικὴ ἐργασία τοῦ ἡμετέρου ἔθνους».

Εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς Συγκλήτου καὶ τὴν μεθοδικότητα τῆς ἐργασίας τοῦ Νικολάου Πολίτου, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Σύγκλητος ἀνέθηκε τὴν σύνταξιν τοῦ τμήματος τούτου, ὀφείλομεν τὴν πρώτην συστηματικὴν «Ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν». Ἐν ταύτῃ περιελήφθησαν τὰ ἀπὸ τοῦ 1907 μέχρι τοῦ 1920 ἐκδοθέντα ἔργα¹⁾, εἶναι δ' εὐνόητον ὅτι ἰδιαιτέραν ἐν αὐτῇ θέσιν κατέχει ἡ Ἑλληνικὴ Λαογραφία²⁾.

Δυστυχῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολίτου ἡ ἀπόφασις ἐκείνη τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου ἠτόνησεν, ἀλλ' ἡ ἀξία τοῦ ἐγκαινιασθέντος ὑπ' αὐτοῦ βιβλιογραφικοῦ ἔργου πλήρως ἀνεγνωρίσθη. Πλὴν τῆς διτόμου Ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας Δ. Γκίνη καὶ Β. Μέξα, τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, εἶδον τὸ φῶς πολλαὶ καὶ ἀξιόλογοι βιβλιογραφίαι τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, τῆς λαογραφίας

¹⁾ Ν. Γ. Πολίτου Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία. Κατάλογος τῶν ἐν Ἑλλάδι ἢ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀλλαχοῦ ἐκδοθέντων βιβλίων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1907 (Α' 1907-1908). Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἑπιστημονικῆς Ἑπετηρίδος Γ' (σελ. 393-540). Ἐν Ἀθήναις 1909.—Β' (1909-1910). Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἑπιστ. Ἑπετ. Γ' (σελ. 139-612) Ἐν Ἀθ. 1911.—Γ' 1911-1920. Ἐκδίδεται ἐκ τῶν καταλοίπων ἐπιμελείᾳ Στίλπωνος Π. Κυριακίδου δαπάνῃ τοῦ Ἀθήνησι Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις 1927.

²⁾ Τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Λαογραφίαν κεφάλαια τῆς Ἑλλην. Βιβλιογραφίας ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Λαογραφίᾳ τ. Γ' (1911) σελ. 242-259 καὶ Γ' (1929-32) σελ. 209-232.

καὶ γλωσσολογίας¹⁾. Ἰδίᾳ πρέπει νὰ μνημονευθοῦν ἐδῶ τὸ ἐκτενὲς ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Στ. Κυριακίδου «Le Folklore en Grèce de 1919 à 1930» (Βυζάντιον VI (1931) σελ. 737-770) καὶ ἡ βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, ἡ δημοσιευομένη ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1931 εἰς τὴν Volkskundliche Bibliographie, τὴν συντασσομένην ὑπὸ P. Geiger. Παρὰ ταῦτα πλήρης βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1920, προσιτῇ εἰς εὐρύτερον ἐν Ἑλλάδι κύκλον μελετητῶν, ἐλλείπει.

Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἐθεώρησε καθήκον του τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον νὰ πληρώσῃ, ἀλλ' ἔκρινε σκόπιμον νὰ περιλάβῃ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἑπετηρίδα αὐτοῦ κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1939, ὅτε ἤρχισεν ἐκδιδομένη ἡ Ἑπετηρὶς αὕτη, λαογραφικῶν δημοσιευμάτων· ἀνέθηκε δὲ τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς τὸν συντάκτην Γεώργιον Κ. Σπυριδάκη, ὅστις ἐργασθεὶς κατὰ τὰ ἔτη 1946 καὶ 1947 κατήρτισε τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην βιβλιογραφίαν²⁾. Ἡ βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1921-1938 θὰ περιληφθῇ εἰς προσεχῆ τόμον τῆς Ἑπετηρίδος.

Ἡ ἀναστάσις, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἐκ τοῦ τελευταίου πολέμου, τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς καὶ τῆς ξενοκινήτου ἀνταρσίας ἡ πατρίς ἡμῶν, εἶχεν, ὡς εἰκός, τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς πρωτεύουσας. Ἐκ τούτου καὶ ὁ καταρτισμὸς τῆς βιβλιογραφίας ταύτης προσέκοιτο εἰς δυσχερείας, ἐκ

¹⁾ Κ. Π. Χατζηϊωάννου, Βιβλιογραφία τῆς Κυπριακῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας (σύγχρονης γλώσσας). Λευκωσία 1933.—Ν. Γ. Κυριαζῆ, Κυπριακὴ βιβλιογραφία. Ἐν Λάρνακι 1935 (σελ. 107-124: λαογραφία, ἠθογραφία, ἐθνολογία, σελ. 260-298: λαϊκοὶ ποιηταί).—Γ. Κ. Σπυριδάκη, Βιβλιογραφία Κρητικῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Μύσωνος, τ. Γ') Ἀθῆναι 1934.—Συμπλήρωμα Α'ον (Μύσων Ζ' (1938) σελ. 97-128)—Ν. Β. Τωμαδάκη, Ἀναίρεσις καὶ συμπλήρωσις βιβλιογραφίας Γ. Κ. Σπυριδάκη (Νεοελλην. Ἀρχεῖον 1 (1935), σελ. 102-124).—Κ. Ἡλιοπούλου, Βιβλιογραφία τῆς Πελοποννησιακῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1830. Ἐν Ἀθήναις 1937.—P. E. Formosis, Contribution à l'étude de la chanson et de la musique populaire grecque, Thessalonique 1938.—Κατάλογοι τῶν κατ' ἔτος δημοσιευομένων λαογραφικῶν ἔργων καὶ βιβλιοκρισίαι καταχωρίζονται καὶ εἰς τὰ περιοδικά: Ἑπετηρὶς Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδῶν, Byzant. Zeitschrift, Byz.-Neugriech. Jahrbücher, Βυζάντιον, Λαογραφία κ. ἄ.

²⁾ Καρπὸς τῆς ἐργασίας ταύτης εἶναι καὶ τὸ ἄρθρον, τὸ καταχωρισθὲν εἰς τὸ Bulletin analytique de Bibliographie hellénique 1948: Le Folklore en Grèce. Chronique bibliographique pour les années 1940-1947 par G. Spyridakis (Collection de l'Institut Français d'Athènes). Athènes 1949.

Εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ἀνά χειρὸς βιβλιογραφίας ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν τὸ τμήμα τῆς Volkskundliche Bibliographie τῶν ἐτῶν 1939-1941, τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Λαογραφίαν. Ἐκδόσις CIAP 1949.

τῶν ὁποίων ἐνδέχεται νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἡ ἐπιθυμητὴ καὶ ἀναγκαία εἰς τοιαύτας ἐργασίας πληρότης. Ἀλλ' ἐπροτιμήσαμεν καὶ ἀτελεστέραν νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν βιβλιογραφίαν ταύτην μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ δυνηθῶμεν βραδύτερον νὰ συμπληρώσωμεν τὰ τυχὸν ἐλλείποντα.

Εἰς τὴν κατάταξιν τῶν ἄρθρων ἠκολουθήσαμεν τὴν χρονολογικὴν σειράν, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς γίνεται ἐμφανὲς καὶ ἡ πορεία τῶν γενομένων ἐργασιῶν, εἰς τὴν διάταξιν δὲ τῆς κατατακτέας ὕλης εἶχομεν ὑπ' ὄψιν συνοπτικὸν διάγραμμα, τὸ ὁποῖον ἐμφαίνεται εἰς τὸν ἐν τέλει τῆς βιβλιογραφίας παρὰτιθέμενον πίνακα περιεχομένων¹⁾.

Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

— Ὁβελὸς εἰς τὴν ἀρχὴν βιβλιογραφικῆς σημειώσεως ἐμφαίνει ἐπανάληψιν τοῦ ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει ὀνόματος τοῦ συγγραφέως.

* Ἀστερίσκος πρὸ τοῦ βιβλιογραφουμένου λήμματος δηλοῖ, ὅτι τοῦτο παρελήφθη ἐξ ἄλλου βιβλίου.

(....) Ἐντὸς παρενθέσεως: α) ἀναπτύσσεται ἐν ἀρχῇ τοῦ λήμματος τὸ ἐν βραχυγραφίᾳ ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἢ παρὰτίθεται ἐπὶ ψευδωνύμου τὸ πραγματικὸν ὄνομα, ἐπὶ ἄνωνύμου δὲ δημοσιεύματος τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι γνωστόν, β) ἀναγράφεται ἡ χρονολογία καὶ ὁ τόπος ἐκδόσεως ἐπὶ αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων, ὅταν ταῦτα δὲν περιέχονται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἀλλὰ λαμβάνονται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀναγραφομένου βιβλίου.

[....] Ἐντὸς ἀγκυλῶν τίθενται προσθήκαι τοῦ βιβλιογράφου σχετικαὶ μὲ τὸ βιβλιογραφούμενον δημοσίευμα, ὡς καὶ ἀναγραφή τῆς περιεχομένης εἰς τὸ δημοσίευμα λαογραφικῆς ὕλης, ἣτις δηλοῦται καὶ διὰ μικροτέρων στοιχείων.

(!) Τὸ θαυμαστικὸν δηλοῖ τὴν ἀπαράλλακτον ἀντιγραφὴν τυπογραφικοῦ σφάλματος.

Ἡ κατάταξις ἐγένεν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου μὲ τὴν ἐξῆς ἀντιστοιχίαν τῶν γραμμάτων τοῦ λατινικοῦ:

v = β	h = χ	f = φ	th = θ
w = β	ca = κα	g = γ	x = ξ
ch = χ	co = κο	ph = φ	

¹⁾ Ὁ κ. Γ. Σπυριδάκης εὐθύνεται διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ πληρότητα τῆς βιβλιογραφίσεως καὶ τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων. Διὰ τὴν διάταξιν τῆς ὕλης καὶ τὸ ὅλον βιβλιογραφικὸν σύστημα ἡ εὐθύνη ἀνήκει εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΕΡΕΥΝΗΘΕΝΤΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΝ
ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ ΑΥΤΩΝ

- Ἀγγλ'Επ** Ἀγγλοελληνική Ἐπιθεώρηση. Μηνιαία ἔκδοση πνευματικῆς καλλιιεργείας. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ Βρεττανικὸ Συμβούλιο. Ἀθῆναι 1945 κέ.
- ἈρχΒυζΜν** Ἀρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος. Περιοδικὸν σύγγραμμα συντασσόμενον καὶ ἐκδιδόμενον ὑπὸ Ἀναστασίου Κ. Ὁρλάνδου. Ἀθῆναι.
- ἈρχΘρΘησ** Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ Θησαυροῦ. Τριμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα, ἐκδιδόμενον ὑπὸ Ἐπιτροπῆς Θρακῶν. Διευθυντῆς Πολύδ. Παπαχριστοδούλου. Ἐν Ἀθήναις.
- ἈρχΠόντ** Ἀρχεῖον Πόντου. Σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν μελετῶν. Ἐν Ἀθήναις.
- ἈρχΣάμ** Νικολάου Ἰ. Ζαφειρίου. Ἀρχεῖον Σάμου. Σύγγραμμα περιοδικὸν κατὰ τριμηνίαν ἐκδιδόμενον. Ἀθῆναι.
- BNJb** Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher. Internationales Wissenschaftliches Organ, hrsg. von Prof. Dr. Nikos A. Bees (Βέης). Athen.
- BZ** Byzantinische Zeitschrift, begründet von Karl Krumbacher, hrsg. von Franz Dölger. Leipzig u. Berlin.
- Δωδ'Επιθ** Δωδεκανησιακὴ Ἐπιθεώρησις, Πολιτικὴ, ἐπιστημονικὴ καὶ κοινωνικὴ. Διευθυντῆς Γεώργ. Μ. Οἰκονόμος (τεύχ. 1-4). Παν. Γ. Κρητικός. Ἐν Ἀθήναις.
- Ἐλ.Γράμμ** Ἐλεύθερα Γράμματα. Περιοδικὸ τῆς ζωντανῆς σκέψεως. Διευθυντῆς Δημήτρης Φωτιάδης. Ἀθήνα.
- ἘλΔωδ** Ἐλεύθερα Δωδεκάνησα. Μηνιαία Πολιτικὴ-Λογοτεχνικὴ Ἐπιθεώρησις. Ἐκδίδεται ἀπὸ συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ. Διευθυντῆς Μ. Μιχαηλίδης-Νουάρος. Ἀθῆναι. [ἔτ. Α' (1945-46) ἀρ. φ. 1-7].
- ἘπΒυζΣπ** Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἀθῆναι.
- ἘπΚρητΣπ** Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν. Ἀθῆναι.
- ΕΛΑ** Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, ἐκδιδομένη ἐπιμελείᾳ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου. Ἐν Ἀθήναις. [ἔτ. Α' - ΣΤ' (1939 - 1944)].
- ΕΜΑ** Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ἐπετηρὶς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου, ἐκδιδομένη ἐπιμελείᾳ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις.
- ΕΕΠΕ** Ἐπιθεώρησις Ἑλληνοϊταλικῆς Πνευματικῆς Ἐπικοινωνίας. Roma [ἔτ. Γ' (1940) τεύχ. 1, 3, 6].
- ἘπτΓράμμ** Ἐπτανησιακὰ Γράμματα. Δεκαπενθήμερο περιοδικό. Διευθυντῆς Βασίλης Φωκᾶς. Ἀθῆναι. [Ἔτος Α' (1945-46) ἀρ. 1-6].
- Ἐργ'Εστ** Ἐργατικὴ Ἑστία. Περιοδικὴ ἔκδοσις τοῦ ὁμώνυμου Ὁργανισμοῦ. Διευθύνεται ὑπὸ Ἐπιτροπῆς. Ἀθῆναι. [Περ. Β', ἔτ. 1947 ἀρ. 1-6]
- ἨπΓράμμ** Ἠπειρωτικὰ Γράμματα. Μηνιαῖο φιλολογικὸ περιοδικό. Ἐκδότης Ν. Σημηριώτης, Γιάννινα. [Χρόν. Α' (1944), τεύχ. 1-10].
- ΘεσσΓράμμ** Θεσσαλικὰ Γράμματα. Δεκαπενθήμερο περιοδικὸ τῆς Θεσσαλικῆς πνευματικῆς ζωῆς. Βόλος. [Χρόν. Α' (1945), φ. 2-4].

- Θρακ** Θρακικά, Σύγγραμμα περιοδικόν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Κέντρου». Ἐν Ἀθήναις.
- Κυν'Επιθ** Κυνουριακὴ Ἐπιθεώρηση. Κοινωνική, φιλολογικὴ, εἰκονογραφημένη. Περιοδικόν ὄργανον τῶν Κυνουριακῶν Σπουδῶν. Ἀθήνα. [τόμ. Β' (1938-39), Γ' (1940) τεύχ. 1-4].
- ΚυπρΓράμμ** Κυπριακὰ Γράμματα. Μηνιαῖο περιοδικὸ μελέτης καὶ τέχνης. Διευθυντὴς Νίκος Ἰ. Κρανιδιώτης. Λευκωσία-Κύπρος.
- ΚυπρΣπ** Κυπριακαὶ Σπουδαί. Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου.
- Λαογρ** Λαογραφία. Δελτίον τῆς ἑλληνικῆς λαογραφικῆς Ἑταιρείας ἐκδιδόμενον ἐπιμελείᾳ Στίλπωνος Π. Κυριακίδου. Ἐν Θεσσαλονίκῃ. [Τόμ. ΙΒ' (1938-48)].
- Λογοτεχν** Λογοτεχνία. Μηνιαῖον λογοτεχνικόν καὶ ἐπιστημονικόν περιοδικόν. Διευθυντὴς Γιώργος Σαμψών. Λευκωσία.
- L'HellCont** L'Hellénisme Contemporain. Revue bimestrielle. Directrice : Henriette Avantaghelos. Athènes.
- Μακεδ** Μακεδονικά. Σύγγραμμα περιοδικόν τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ἐν Θεσσαλονίκῃ.
- Μακεδ'Ημερ** Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον. Ἰδρυτὴς-Διευθυντὴς Νικόλ. Α. Σφενδόνης. Θεσσαλονίκη. [ἔτ. ΙΕ' (1939), ΙΣΤ' (1940)].
- Μακεδ'Ηχώ** Μακεδονικὴ Ἥχώ. Μηνιαία καλλιτεχνικὴ ἔκδοσις Τέχνης-Ἑρεῦνης-Μελέτης. [ἔτ. 1940, ἀρ. 198].
- ΜακΘρΦύλλ** Μακεδονικὰ καὶ Θρακικὰ Φύλλα. Περιοδικὸ δημοσίευμα. Φιλολογία - Λαογραφία - Μουσικολογία. Διευθ. Ε. Π. Φορμόζη. Θεσσαλονίκη. [τόμ. Α' (1946) σ. 1-106].
- ΜικρΧρον** Μικρασιατικὰ Χρονικά. Σύγγραμμα περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ τμήματος Μικρασιατικῶν Μελετῶν τῆς Ἑνώσεως Σμυρναίων. Ἀθήναι.
- Μύσων** Μύσων. Ἱστορικόν καὶ λαογραφικόν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον κατὰ τριμηνίαν. Διευθυντὴς καὶ ἰδιοκτήτης Μ. Γ. Καταπότης. Ἀθήναι.
- ΝΓράμμ** Νεοελληνικὰ Γράμματα. Ἑβδομαδιαία φιλολογικὴ, καλλιτεχνικὴ, ἐπιστημονικὴ ἡμερίδα. Διευθυντὴς Δημήτρης Φωτιάδης. (Ἀθήναι).
- Ν'Εστ** Νέα Ἑστία. Ἐκδίδεται τὴν 1ην καὶ 15ην κάθε μηνός. Διευθυντὴς Πέτρος Χάρης. Ἀθήναι.
- ΝΚράτ** Τὸ Νέον Κράτος. Μηνιαία Ἐπιθεώρησις, πολιτικὴ - κοινωνικὴ. Φιλοσοφία - Ἱστορία - Τέχνη. Διευθυντὴς Ἀριστος Καμπάνης. Ἀθήναι.
- Ναξ'Αρχ** Ναξιακὸν Ἀρχεῖον. Μηνιαῖο ἱστορικὸ καὶ λαογραφικὸ περιοδικόν. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν «Προοδευτικὸ Ὁμιλο Νάξου». Νάξος.
- Ναυτ'Ελλ** Ναυτικὴ Ἑλλάς. Μηνιαία εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρησις τῆς Ἑλληνικῆς Θαλασσίας Ἑνώσεως. Διευθυντὴς Ἐπαμεινώνδας Μπαμπούρης. Ἀθήναι.
- Ὁρίζοντες** Ἑλληνικὸν Ἡμερολόγιον «Ὁρίζοντες». Διευθυντὴς Μάριος Βαϊᾶνος [τόμ. Α' (1942) - Γ' (1944)].
- Παγκεφ'Ημ** Σπύρου Σκηνιωτάτου, Παγκεφαλληνιακὸν Ἡμερολόγιον. Ἀργοστόλιον - Ἀθήναι.
- ΠερΣ'Αργ** Περιοδικόν τοῦ ἐν Χίῳ Συλλόγου Ἀργέντη ἐκδιδόμενον καθ' ἑξαμηνίαν. Ἰδρυτὴς Φίλιππος Π. Ἀργέντης. Διευθυντὴς Στέφανος Καββάδας. Χίος.

- Πολ'Επιθ** Πολιτική 'Επιθεώρησις. Δεκαπενθήμερον περιοδικόν. 'Αρχισυντάκτης Κ. Θ. Παπαλεξάνδρου. 'Αθήναι.
- ΠοντΦύλλ** Ποντιακά Φύλλα. Μηνιαῖον περιοδικόν ἐκδιδόμενον ὑπὸ 'Επιτροπῆς Ποντίων. Διευθυντῆς Νικ. Ι. Καπνᾶς. 'Αθήνα. [Ἔτ. Γ', τεύχ. 30-32, σ. 185-280].
- ΠρομΠυρφ** Προμηθεὺς ὁ Πυρφόρος. Δεκαπενθήμερον ἐκπαιδευτικόν περιοδικόν. Διευθυντῆς καὶ ἰδιοκτῆτης Γεώργιος Φ. Δαφέρμος. Ρέθυμνον. [ἔτ. 1939, 1940].
- ΣπαρτΧρον** Σπαρτιατικά Χρονικά. Μηνιαία φιλολογικὴ καὶ πολιτικὴ ἐπιθεώρησις. 'Εν 'Αθήναις. Ὁργανον τῶν ἀπανταχοῦ Λακεδαιμονίων (Λακόνων). Ἰδιοκτῆτης-Διευθυντῆς Δημήτριος Καρβελάς. [Ἔτ. Β'-Ζ (1938-1944). Περ. Β' ἔτ. Η' (1945-46) ἀρ. 1 (74) - 4 (77-80)].
- ΦάρΒ'Ελλ** Ὁ Φάρος τῆς Βορείου 'Ελλάδος. 'Επιμελεία Γιάννη Ταχογιάννη. 'Αντ. Κοσματοπούλου. Θεσσαλονίκη. [Ἔτ. Α' (1939), Β' (1940)].
- ΧρονΠόντ** Χρονικά τοῦ Πόντου. Μηνιαῖο λαογραφικὸ περιοδικό. Ὁργανο τοῦ Συλλόγου «'Αργοναῦται-Κομνηνοί». 'Αθήνα. [Χρόν. Α' (1943-44), Β' (1945) τεύχ. 13-20].
- Ψυχ'Ερ** Ψυχικαὶ Ἔρευναι. Μηνιαία ψυχοφυσιολογικὴ 'Επιθεώρησις. Διευθυντῆς Ἄγγελος Τανάγρας. 'Εν 'Αθήναις. [Ἔτ. 15 (1939)-17 (1941)].
-
- 'Αθηνᾶ, Βωμός,** Σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν 'Αθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας. 'Εν 'Αθήναις. Μηνιαία ἔκδοσις Λόγου καὶ Τέχνης. Διευθυντῆς Τάκης Δόξας. Πύργος Ἡλείας [ἔτος 1 (1947) τεύχ. 2-6].
- Γράμματα [Πειραϊκά],** Μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντῆς Κλέαρχος Στ. Μιμίκος. 'Αθήναι. [Χρόν. Α' (1940) - ΙΑ' (1947) τεύχ. 1-5].
- Δεῖρος,** Μηνιαῖο λαογραφικὸ-ἱστορικὸ-λογοτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντῆς Μανώλης Ι. Πιτυκάκης. Νεάπολις Κρήτης. [Ἔτ. Α' (1937-38) - Δ' (1940-41) τεύχ. 37-42].
- 'Εκλογή,** Ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα ὅλου τοῦ Κόσμου. Μηνιαῖο περιοδικό. 'Εκδίδεται ἀπὸ τὴν Ἀγγλοελληνικὴ Ὑπηρεσίαν Πληροφοριῶν. 'Αθήναι.
- 'Ελευσίνα,** Τὰ Ἐλευσίνα. Περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα. Ἱστορία-Ἀρχαιολογία-Λογοτεχνία-Τέχνη. Διευθυντῆς Γεώργιος Θεμ. Μαλτέζος. 'Αθήναι. [Ἔτ. 1946, τεύχ. 1-2].
- Ελληνικά,** Ἱστορικὸν περιοδικὸν δημοσίευμα. Διευθύνται τῆς συντάξεως Κωνστ. Ἀμαντος-Σωκρ. Κουγέας, τόμ. ΙΑ' (1939).
- 'Ελληνικὸ Ὑπαιθρο,** Μηνιαία ἔκδοσις τῆς Ἑνώσεως Ὀρειβατῶν-Φυσιολατρῶν. Διευθύνεται ἀπὸ Συντακτικὴ Ἐπιτροπή. 'Αθήνα. [Περ. Β' Χρόν. 13 (1946). Περ. Γ' Χρόν. 14 (1947) τεύχ. 1-3, 6-7].
- 'Επετηρὶς τῶν Βουρβούρων,** Ἐπιμελεία τοῦ Συλλόγου τῶν ἀπανταχοῦ Βουρβουραίων. 'Αθήναι.
- 'Επτανησιακά Φύλλα,** Μηνιαῖο φιλολογικὸ-λαογραφικὸ καὶ ἱστορικὸ περιοδικό. Διευθυντῆς Ντῆνος Κονόμος. Ζάκυνθος ('Αθήναι). [Ἔτ. 1946, ἀρ. φ. 1-5].
- 'Ηπειρωτικὴ Ζωή,** Μηνιαῖο περιοδικὸ μελέτης τῶν προβλημάτων τῆς Ἡπείρου, 'Εκδίδεται καὶ διευθύνεται ἀπὸ ὁμάδα Ἡπειρωτῶν. ('Αθήναι). [τεύχ. 2 (1946)].
- «Ἡχώ», ἢ, Ἡ «Ἡχώ»,** Μηνιαία Ἐπιθεώρησις. Ὁργανον ἐπικοινωνίας καὶ ἀλληλεγγύης τῶν Ἐπτανησίων. Ἰδιοκτῆτης-Διευθυντῆς Φώτιος Κονιδάρης. 'Αθήναι.
- 'Ηώς,** Δεκαπενθήμερος εἰκονογραφημένη τουριστικὴ Ἐπιθεώρησις, ἐκδιδόμενη ἐν

- Ἀθήναις. (Διευθυντὴς ὑπεύθυνος Κ. Ἀθ. Παπαγεωργίου), ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 17-34.
- Ἰόνιος Ἀνθολογία, Μηνιαῖο ἱστορικό, φιλολογικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ περιοδικό. Διευθυντὴς Σπῦρος Μινῶτος, ἔτ. ΙΓ' (1939) ἀρ. 126-129. ἔτ. ΙΔ' (1940) ἀρ. 130-133.
- Καλλιτέχνης, Βορειοελλαδικὴ Ἐπιθεώρηση. Θεσσαλονίκη. [Ἔτ. Α' (1947) ἀρ. 1, 2].
- Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης, Μηνιαῖον λογοτεχνικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν περιοδικόν. Πειραιεύς. [Ἔτ. Α' (1947)].
- Κυπριόπουλο, τό, Τὸ Κυπριόπουλο. Μηνιαῖο περιοδικό. Διευθυντὴς Μιχαὴλ Τροκούδης. Κάτω Δευτερὰ Λευκωσίας.
- Μεγίστη, ἡ, Ἡ Μεγίστη. Ἱστορικόν, λαογραφικὸν καὶ κοινωνικὸν περιοδικόν. Ὅργανον τῶν ἀπανταχοῦ Καστελλοριζίων. Ἐν Πειραιεῖ. [Ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 16, 18-23, ἔτ. Γ' (1939-40), ἀρ. 24-31].
- Μετέωρα, Περιοδικὸ τοῦ «Ἐκδρομικοῦ καὶ μορφωτικοῦ Ὁμίλου Τρικκάλων». Τρίκαλα. [Χρόν. Α' (1947), ἀρ. 1-6].
- Μικρασιατικὴ Ἑστία, Τρίμηνον περιοδικόν, ἐκδιδόμενον παρὰ τῆς «Μικρασιατικῆς Ἑστίας», Ἑταιρείας ἱστορικῶν καὶ λαογραφικῶν ἐρευνῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀθήναι. [Τόμ. Α' (1946), τεύχ. 1].
- Μορφές, Λογοτεχνία-Τέχνη - Ἐπιστήμη - Φιλοσοφία. Θεσσαλονίκη. [Περ. Β' ἔτ. Δ' (1947) σ. 1-80, 241-280, 361-480].
- Μπρουνκέτο, Ἑβδομαδιαία εἰκονογραφημένη Ἐπιθεώρησις. Διευθυντὴς Νικ. Καμαρινόπουλος. Ἀθήναι. [Ἔτ. 16 (1939), 17 (1940)].
- Πάν, ὁ, Ὁ Πάν. Μηνιαῖο φυσιολατρικὸ περιοδικό. Ἐκδοσις τοῦ Φυσιολατρικοῦ Συνδέσμου «Ὁ Πάν». Ἀθήναι. [Ἔτ. 1945-1947].
- Πάφος, Παγκύπριον λογοτεχνικὸν περιοδικόν. [Πάφος] [ἔτ. Δ' (1939)-ΣΤ' (1941), ἀρ. 1-3].
- Πνεῦμα, Μηνιαῖον γενικὸν περιοδικόν. Διευθυντὴς Σπῦρος Γουδέλης. Ἀθήναι. [Περ. Β' ἔτ. Δ' (1944), ἀρ. 1-17].
- Πνευματικὴ Ζωή, Δεκαπενθήμερον λογοτεχνικὸ καὶ βιβλιογραφικὸν περιοδικόν. Διευθυντὴς Μελῆς Νικολαΐδης, Ἀθήνα. ἔτ. 1939, 1940.
- Ραδάμανθυς, Πανελλήνιος Ἐγκυκλοπαιδικὴ Ἐπιθεώρησις. Ἀθήναι. Ἰδρυτὴς - Διευθυντὴς: Ἐλευθ. Παπαγιαννάκης.
- Σαμιακὸν Ἡμερολόγιον, Ἀθήναι 1939 (Ἐκδοσις Ἀδελφότητος Σαμίων).
- Σκῦρος, Τοπικὴ Ἐπιθεώρηση. Ἐκδίδεται ἀπὸ Ἐπιτροπὴ νέων τῆς Σκύρου. Ἀθήναι. [Χρόν. Α' (1947), ἀρ. 1-4].
- Studi Bizantini e Neoellenici. Roma. Pubblicazioni dell' «Istituto per l'Europa Orientale» in Roma. Istituto di Studi Bizantini e Neoellenici. vol. V (1939)—VI (1940).
- Συζήτησις, ἡ, Ἡ Συζήτησις. Μηνιαία ἔκδοσις, Διεύθυνσις Ἀθηνᾶς Ε. Ζήση. [Περ. Β' ἔτ. Γ' (1938-39), Δ' (1939-40)].
- Τέχνη, Μηνιαία φιλολογικὴ Ἐπιθεώρησις. Ρόδος. [Ἔτ. Α' (1946) τεύχ. 1-9. ἔτ. Β' (1947), τεύχ. 10-11].
- Ὑπαιθρο, Μηνιαῖο φυσιολατρικὸν περιοδικόν. Ἐκδοσις τοῦ Συνδέσμου Ἐκδρομῶν «Ὑπαίθριος Ζωή». Ἀθήναι. [Ἔτ. 1939, 1940].

Ι Γ Ε Ν Ι Κ Α

1. **Κυριακίδου Στίλπ. Π.** Τί είναι ή λαογραφία καὶ εἰς τί δύναται νὰ ὠφελήσῃ ή σπουδή της. *Λαογρ* 12 (1938-48) 130-157.
Κρίσις : Μακεδ Α' (1940) 577-580 (Εὐάγγ. Στ. Τζιάτζιος).
2. **Μέγα Γεωργ. Α.** Ἡ λαογραφία καὶ ή συμβολή τῶν διδασκάλων εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς (Διάλεξις). Γ. Ν. Παλαιολόγον, Ὁ θεσμός τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ ή Μαράσλ. Παιδαγωγ. Ἀκαδημία, Ἀθῆναι 1939, σ. 713-729.
3. **Δασκαλάκη Ἀπ. Β.** Ὁ ὁδοστρωτήρ τοῦ μοντερνισμοῦ καὶ ὁ ἐλληνικὸς τοπικισμός. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 28, σ. 3-5.
4. **Δαφέρμου Γεωργ. Φ.** Διδάσκαλοι καὶ λαογραφία. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1938 ἀρ. 308 σ. 3, ἔτ. 1939 ἀρ. 315-317 σ. 3.
5. **Κορδάτου Γιάννη** Ἡ λαογραφία ἄλλοτε καὶ τώρα. ΝΓράμμ Περ. Β' ἀρ. φ. 136 (1939) σ. 1.
6. **Κυριακίδου Στίλπ. Π.** Ἡ σημασία τοῦ λαογραφικοῦ ἔργου διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ τὸν ἐθνικὸν πολιτισμόν. ΝΚράτ 4 (1940) 645-656. — Πολ. Ἐπιθ Περ. Δ' ἔτ. Α' (1945) 1015-1022.
7. **Μαρίνη Κώστα** Ἡ λαϊκὴ δημιουργία, πηγή γιὰ τὴν ἔμπνευση καὶ βάση γιὰ τὴν σωτηρία. ΝΓράμμ Περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 179 σ. 7,9.
8. **Μαζαράκη Εὐσταθ. Δ.** Σχέσεις λαογραφίας καὶ φιλολογίας. Ὁρίζοντες 2 (1943) 565-573.
9. — Ὁ ἐνιαῖος χαρακτήρας τῆς λαογραφίας. Ν'Εστ 33 (1943) 607-611.
10. **Μέγα Γεωργ. Α.** Τὸ λαογραφικὸν ἔργον. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 106-107.
11. **Δουκάτου Δ. Σ.** Ἐκδρομὲς καὶ λαογραφία. Ὁ Πάν 16 (1946), ἀρ. 140 σ. 71-72.
12. **Κυριακίδου Στίλπ. Π.** Ἀνακοινώσεις καὶ ἀγγέλματα: Commission internationale des arts et traditions populaires (C.I.A.P). *Λαογρ* 12 (1938-48) 607-608.

II ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Α'. Βιβλιογραφία.

13. **Βαλέτα Γ.** Αἰολικὴ βιβλιογραφία. Βιβλία-ἔντυπα τυπωμένα στὴ Λέσβο καὶ στὴν Αἰολικὴ περιοχὴ της—Βιβλία-ἔντυπα γραμμένα ἀπὸ Λέσβιους-Ἀδραμυτινοὺς. 1566-1939. Μυτιλήνη-Ἀθῆναι (1939) 8^{ον}, σελ. 217.
Βλ. σ. 213 : V. Λαογραφικά.
14. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Βιβλιογραφία Κρητικῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολο-

- γίας (συγχρόνου γλώσσης). Συμπλήρωμα πρώτον. Μύσων Ζ' (1938) 97-129.
Κρίσεις: Λαογρ. 12 (1938-1948) 331-332 (Στ. Π. Κυριακίδης). BNJb XV (1939) 285-86
(N. Sb(oro)pos). Πνευματική Ζωή, Χρόν Γ' (1939) 315 (Γ. Ι. Φονσάρας).
15. **Μιχαηλίδου Κ. Μ.** Συμβολή στην Αιολική βιβλιογραφία. Ἀθήνα 1940.
8^{ον}, σελ. 136.
Βλ. σ. 133: Νεώτερη φιλολογία. Λαογραφία.
16. **Μυρίδου Χρυσ.** Συμβολή εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ Πόντου. Ἀρχ. Πόντ
10 (1940) σ. 3-197.
Γενική βιβλιογραφία περιλαμβάνουσα καὶ τὰ λαογραφικὰ δημοσιεύματα.
17. **Eckert G. - Formozis P.E.** Beiträge zur Mazedonischen Volksmagie.
Thessaloniki 1942 8^{ον}, σελ. 108, πίν. I-IV. (Volkskundliche Beobachtungen
und Materialien aus Zentral-Mazedonien und der Chalkidike. Heft I).
Σελ. 93-104: Βιβλιογραφία λαογραφικὴ ἀφορῶσα ἰδίᾳ εἰς τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν.
18. — Lieder und Märchen aus Kozani und Siatista. Thessaloniki 1944
8^{ον} σ. 114, πίν. I-III. (Volkskundliche Miscellen aus Mazedonien. Heft 5)
Τραγούδια, παραμύθια, λαϊκὴ κατοικία κλπ.
Σελ. 94-111 Βιβλιογραφία λαογραφικῶν δημοσιευμάτων ἀφορῶντων εἰς τὴν Μακεδονίαν.
19. **Ἀνδριώτη Ν. Π.** Τὰ ὅρια τῶν βορείων καὶ νοτίων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων
τῆς Θράκης. Ἀρχ. Θρ. 10 (1943-44) 148-185.
Βιβλιογραφία γλωσσική· δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ λαογραφικῶς.
20. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Δωδεκανησιακὴ λαογραφία. Δωδ'Επιθ 1 (1947)
20-23, 160.
21. **Δ. (Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.)** Δημοσιεύματα εἰς τὴν «Φωνὴν τῆς Δωδεκα-
νήσου». Δωδ'Επιθ 1 (1947) 174-176, κεφ. Α γ καὶ Β β.
22. **Geiger Paul** Bibliographie Internationale des Arts et Traditions Popu-
laires. International Folklore Bibliography. Volkskundliche Biblio-
graphie. Bibliographie fondée en 1917 par John Meier et E. Hoff-
mann-Krayer. Années 1939—1941. CIAP. (Bâle) 1949.
Περιλαμβάνεται καὶ βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς λαογραφίας συνταχθεῖσα ὑπὸ
Στίλν. Π. Κυριακίδου.

Β' Γενικὰ καὶ σύμμεικτα

α) Γενικά.

23. Δωδεκανησιακοὶ διαγωνισμοί. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 24-25, σ. 16.
24. Κρίσις διαγωνισμοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς [πρὸς συλλογὴν γλωσσικοῦ καὶ λαογρα-
φικοῦ ὕλικου ἐκ Πόντου] Ἀρχ. Πόντ 9 (1939) 253-254.

25. Τὸ «Μπάρδειον λαογραφικὸν διαγώνισμα» τῆς «Ἑταιρείας Κυνουριακῶν Σπουδῶν». Κυν'Επιθ 3 (1940) 33-34.
26. Κανονισμὸς λαογραφικοῦ ἐπάθλου Κ. Μαγκλῆ. ΚυπρΣπ 4 (1940) 115-118.
27. Λαογραφικαὶ συλλογαὶ ἀπὸ τὸ «Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς». Θρακ 15 (1941) 383-385.
28. Ἡθογραφικὴ ἐορτὴ εἰς Κομοτινὴν. ΝΓράμμ τῆς 6 Ἰουλ. 1940, σ. 11 = Θρακ 15 (1941) 389-392.
29. Ἑταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν. Προκήρυξις λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ. ΚυπρΣπ 4 (1940) 123-124. 6 (1942) 97-99.
30. — Βιβλιοθήκη. Αὐτ. 7 (1943) σ. XII.
Ἀναγράφονται χειρόγραφα λαογραφικῆς ὕλης.
31. Συλλογαὶ λαογραφικῆς ὕλης καὶ ἀνακοινώσεις. Θρακ 20 (1944) 198-204.
32. Μικρασιατικὴ λαογραφία. Μικρασ. Ἑστία 1 (1946) τεῦχ 1, σ. 90-93.
33. Προκήρυξις λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 196-97.
34. Ἑλληνικὴ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία. Λαογρ 12 (1938-48), 309-310, 606-607.
35. Ἀργαίου Ἀρέθα Αἱ μικρασιατικαὶ λαογραφικαὶ μελέται. ΠοντΦύλλ Γ' (1938-1940) 222-23, 255-56.
36. Ἀναστασιάδου Βρόντη Ἐνδιαφέρουσαι διαλέξεις. [Οἱ Σαμιώτισσες καὶ τὰ τραγούδια τους]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 28, σ. 10.
37. Βουραζέλη Ἑλένης Δ. Ὁ βίος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ξένων περιηγητῶν. Τεῦχ. Α' Εἰσαγωγή. Ἐν Ἀθήναις 1939 8^{ον}, σελ. 255.
Λαογρ. εἰδήσεις ἀπὸ σ. 143 κέ.
Κρίσεις: ἘπΒυζΣπ 15 (1939) 468-471 (Ἰορδάνης Βαμβακίδης). Μακεδ 1 (1940) 597-98 (Α. Σιγάλας). ΒΝJb 16 (1940) 248-49 (William Miller). Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 31-32, σ. 45 (Κ. Θ. Δημαράς).
38. Θεσσαλοῦ Κώστα, Τὰ δεκάχρονα τῆς ἱστορικῆς καὶ λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῶν Θεσσαλῶν. Πνευματ. Ζωὴ Χρόν. Γ' (1939) 239.
39. Κυριακίδου Στ. Π. Λαογραφία καὶ δημοτικισμός. Ν'Εστ 26 (1939), 1480-1488.
40. — San Giovanni Crisostomo folklorista. Studi Bizant. e Neoellenici 5 (1939) 506.
41. — Νεκρολογίαι: † Πέτρος Α. Φουρίκης (1878-1936). Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος (1884-1936), Λαογρ 12 (1938-1948) 303-307. — Νεκρολογίαι: Συνεργάται τῆς Λαογραφίας, ἀποθανόντες κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς. Δημήτριος Λουκόπουλος (1874-1943). Στυλιανὸς Βίος (1880-1944). Λαογρ 12 (1938-1948) 601-605.

42. ——— Ἀνακοινώσεις καὶ ἀγγέλματα. Ἑλληνικὴ λαογραφικὴ Ἑταιρεία. Λαογρ 12 (1938-1948) 606-607.
43. **Μάργαρη Δημ.** Ἡ ζακυθινὴ ἡθογραφία στὸ ἔργο τοῦ Ξενοπούλου. Ἰόνιος Ἀνθολογία ἔτ. ΙΓ' (1939) ἀρ. 126, σ. 17-37.
44. **Μέγα Γ. Α.** Κυνουριακὴ λαογραφία. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 36-37.
45. ——— Ζητήματα ἑλληνικῆς λαογραφίας Τεῦχ. Α': Α'. Ζητήματα ἀφορῶντα τὴν κοινωνικὴν ὁργάνωσιν. Β'. Ζητήματα τοῦ λαϊκοῦ δικαίου. Γ'. Ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸ παιδίον. Δ'. Παιδιαὶ καὶ ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα παίδων. ΕΛΑ 1 (1939) 99-149.
- 45α. ——— Ε'. Ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸν γάμον. Ϛ'. Τὰ κατὰ τὴν τελευτήν. ΕΛΑ 2 (1940) 118-205.
46. ——— Ζητήματα ἑλληνικῆς λαογραφίας. Τεῦχ. Β': Ζ' Μαγεία. Η' Μαντική. Θ' Ἀστρολογία. Ι' Μετεωρολογία. ΙΑ' Δημ. ἱατρική. ΕΛΑ 3 - 4 (1941 - 42) 77 - 195.— Τεῦχ Γ': ΙΒ' Λαϊκὴ λατρεία. ΕΛΑ 5 - 6 (1943 - 44) 86 - 144.
Ἐξεδόθησαν καὶ εἰς ἰδιαίτερα ἀνάτυπα. Κρίσις: ΒΖ 41 (1941-1942) 297 (F. Dölger)).
47. ——— Ἐκθέσεις τῶν ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου πεπραγμένων κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν [1937, 1938, 1939]. ΕΛΑ 1 (1939) 150-168.
48. ——— Ἐκθέσεις τῶν ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου πεπραγμένων κατὰ τὸ ἔτος 1940, ΕΛΑ 2 (1940) 206-211, κατὰ τὰ ἔτη 1941-42, ΕΛΑ 3-4 (1941-42) 210-13, κατὰ τὰ ἔτη 1943-44, ΕΛΑ 5-6 (1943-44) 155-159.
49. **(Νικολαΐδης Μελῆ)** Τὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο. Πνευματικὴ Ζωὴ Χρόν Γ' (1939) 51β
50. **Παπαχριστοδούλου Πολυδ.** Ἡ Θράκη καὶ ἡ λαογραφία. ΝΓράμμ Περ. Β' ἔτ. 1939, ἀρ. φ. 113, σ. 13.
51. ——— Σημειώματα [προκήρυξις λαογρ. διαγωνισμοῦ]. Ἀρχ.ΘρΘησ 5 (1938-39) 276.
52. **Π(ιτυκάκης) Μ.** Λαογραφικὲς ἔρευνες. Δρῆρος 2 (1938-39) 438.
53. ——— Μιὰ ἀπορία. Αὐτόθι σ. 470-471.
54. ——— Τὰ ξενικὰ στοιχεῖα [b,d,g εἰς τὴν καταγραφὴν λαογρ. κειμένων]. Αὐτ., σ. 471.
55. ——— Μιὰ περιοδεῖα γιὰ λαογραφικὲς ἔρευνες. Αὐτόθι, σ. 706.
56. **Στεφάνου Ν. Μ.** Τὰ λαογραφικά μας. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 20, σ. 3-5.
57. **Τηλ(ικίδου) Γρ.** Ἡ λαογραφία εἰς τὸν τόπον μας. ΠοντΦύλλ Γ' (1938-1940) 256.
58. **Φαρμακίδου Ξεν.** Λαογραφία καὶ Κύπριοι λαογράφοι. Πάφος 4 (1939) 25-26.
59. **Φ(ορμόζη) Π.** Λαογραφία—Ἡ ἵδρυσις ὁμίλου Μακεδονικῶν καὶ θρακικῶν λαογραφικῶν μελετῶν. Τὰ σχέδιά μας καὶ οἱ σκοποὶ μας. ΜακΘρΦύλλ 1 (1939) 21-23.
60. ——— Ἡ Λαογραφία τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἐποικισμοῦ της. Αὐτόθι, σ. 26-33.
61. **Χαραλάμπους Χριστ.** Ἡ λαογραφία καὶ ἡ Κύπρος. Πάφος 4 (1939) 226-27.

62. **Ἀνδριώτη Νικ.** Γλωσσική λαογραφία. Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἰ. Ἀμαντον, Ἀθῆναι 1940, σ. 57-86.
63. **Δαφέρμου Γεωργ. Φ.** Ἡ λαογραφία εἰς τὴν Σητεῖαν. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940, ἀρ. 338 σ. 7. ἀρ. 339 σ. 7.
64. **Δημαρᾶ Κ. Θ.** Λαογραφικὰ καὶ ἄλλα ζητήματα. ΝΓράμμ Περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 204 σ. 1, 5.
Κρίσις: Αὐτόθι, ἀρ. φ. 206 σ. 7 (Νίκη Πέρδικα)
65. **Κονιδάρη Φωτ.** Διὰ τὴν λαογραφίαν τῆς Κεφαλληνίας. Ἡ «Ἡχὼ» ἔτ. Η' (1940), ἀρ. 92. σ. 5.
66. **Κουγέα Σωκρ. Β.** Δύο γράμματα τοῦ Λασκαράτου ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴν ἀλλο-
λογραφίαν τοῦ Δανοῦ φιλολόγου Πίο. Ν'Εστ 27 (1940) 4-9.
67. **Λουκάτου Δ. Σ.** Ἡ κεφαλληνιακὴ λαογραφία. Ἡ «Ἡχὼ» ἔτ. Η' (1940) ἀρ. 92, σ. 2-3.
68. **Μαλεβίτη Ἀθαν.** Ἡ λαογραφία μας. Κύν'Επιθ Γ' (1940) 21.
69. **Χουρμουζιάδου Ἑλ.** Καλλισθένης Χουρμουζιάδης [νεκρολογία] ἈρχΘροθ 7 (1940-41) 367-368.
70. **Λουκάτου Δ. Σ.** Τὸ λαογραφικὸ στοιχεῖο στὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη. Ν'Εστ 30 (1941) 60-63.
71. **Βέη (Bees) Νίκου Α.** Χαιρετισμός ΧρονΠόντ 7 (1943-44) 3-5.
72. **Μέγα Γ. Ἀ.** Διὰ τὰ ἀκριτικὰ μας τραγούδια. (Ἐπιστολὴ) ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 189.
73. — Δημήτριος Λουκόπουλος. Ν'Εστ 34 (1943) 1113-114. [Νεκρολογία].
74. **Πεξοπούλου Ἑμμ.** Περὶ τῆς συνεχείας τοῦ ἕλλη. Ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαίων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Πρακτ. Ἑλλ. Ἀνθρ. Ἑταιρ. ἔτ. 1943, σ. 12-17.
75. **Ζακυνθινοῦ Δ.** Ἡ ἐνότης τῆς ἐλληνικῆς ἱστορικῆς παραδόσεως. Ν'Εστ 38 (1945) 949-956.
76. **Κουκουλὲ Φ.** Διὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐθίμων τῶν Λακεδαιμονίων. ΣπαρτΧρον Περ. Β' 8(1945-46) ἀρ. 1 (74), σ. 3-4.
77. **Λουκάτου Δημ. Σ.** Ἡ λαϊκὴ παράδοση καὶ ὁ ἐνιαῖος ἐλληνικὸς χαρακτήρας. Ἀγγλ'Επ 1 (1945), ἀρ. 4 σ. 6-8.
78. **Μυρίδη Χρυσ.** Λαογραφικὰ Μικρᾶς Ἀσίας. ΧρονΠόντ 2 (1945) 370-373.
79. **Ξενίτα Ε. [Ε. Ἀκογλου]** Γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῶν παραδόσεών μας. ΧρονΠόντ 2 (1945-1946) 353, 401-403.
80. — Διάλεξη. Συναυλία ποντιακῶν δημ. τραγουδιῶν. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 446.
81. **Τηλικίδου Γρ.** Γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 321-322.

82. *Τριανταφυλλίδου Ἀννης* Ἐθνολογικὰ σημειώματα ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Πρακτ. Ἑλλ. Ἀνθρ. Ἑταιρ. ἔτ. 1945, σ. 25-31.
Ἦθη, ἔθιμα, παραδόσεις κ.ἄ.
83. *Ἀργέντη Φιλίππου - Κυριακίδου Στίλπωνος Π.* Ἡ Χίος παρὰ τοῖς γεωγράφοις καὶ περιηγηταῖς ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Ἀθῆναι 1946, 4^{ον} τόμ. 1-3, σελ. 1944 + Πίν. 74 [εἰς αὐτοτελὲς παράρτημα].
Ὑπάρχουν πολλαχοῦ λαογρ. εἰδήσεις.
Κρίσεις: Ν᾽Εστ 39 (1946) 632-634 (Κ. Θ. Δημαρᾶς). Λαογρ 12 (1938-1948) 622-625 (Α. Βακαλόπουλος).
84. *Κυριακίδου Στίλπωνος Π.* Γλῶσσα καὶ λαϊκὸς πολιτισμὸς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ἀθῆναι 1946 8^{ον}, σελ. 99. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων) [Μελέτη].
85. *Κλαδᾶ Σ. Γ.* Ἡ ψυχαγωγία τοῦ λαοῦ. Ἐργ᾽Εστ Περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 70-72
86. *Μιχαηλίδου Νουάρου Μ.* Ἡ δωδεκανησιακὴ λαογραφία. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 160-161.
87. *Λουκάτου Δημ. Σ.* Ὁ Λαογράφος [Δημήτρης Λουκόπουλος]. ἙλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 26-28.
88. *(Λουκοπούλου Ἀγλαΐας)* Βιβλιογραφία [τῶν λαογραφικῶν καὶ λοιπῶν δημοσιευμάτων τοῦ Δημ. Λουκοπούλου]. ἙλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 29.
89. *Μερλιέ Μέλπως,* Ὁ Λουκόπουλος καὶ τὸ μουσικὸ λαογραφικὸ ἀρχεῖο. ἙλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 21-22, 30.
90. *Merlier Octave,* Δημήτρης Λουκόπουλος. ἙλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 17-18.
91. *Πετρίδου Μιχ. Γ.* Παράδοση. Μετέωρα 1 (1947) 104-105.
92. *Σπυριδάκη Γ. Κ.* Λαογραφικὰ ἐρωτήματα. Δωδ'Επιθ 1 (1947), 323, 458-59.
93. *Ρωμαίου Κ. Α.* Πῶς ἐγνώρισα τὸ Δ. Λουκόπουλο. ἙλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 17, 23.
94. *Τριανταφυλλίδη Μανόλη* Πῶς εἶδα τὸ Λουκόπουλο. ἙλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 24.
95. *Τωμαδάκη Νικολάου Β.* Ὁ Ἰωσήφ Βρυέννιος καὶ ἡ Κρήτη κατὰ τὸ 1400. Μελέτη φιλολογικὴ καὶ ἱστορικὴ. Ἐν Ἀθήναις 1947, 8^{ον}, σελ. 148.
Κρίσις: Δωδ'Επιθ 1 (1947) 457-458 (Γ. Κ. Σπυριδάκης).
96. *Φωτιάδου Δημήτρη* Ἡ σημασία τῆς λαογραφικῆς ἐρευνας. ἙλΓράμμ. ἔτ. 1947, σ. 19.

β) Σύμμεικτα.

97. *(Παπαχριστοδούλου Πολ.)* Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὰ λαογρ. Σκοποῦ Ἀνατ. Θράκης. ἈρχΘρΘησ. 5 (1938-39) 265-270.
98. *Γιοφύλλη Φώτου* Πανηγύρια τῆς Κερκύρας. Ἠώς ἔτ. Β' (1939 - 40) ἀρ. 33-34, σ. 42.

99. **Ζ(ήση) Ε(ὐστρατίου)** Μερικαὶ ἐξηγήσεις (διὰ λαογραφικὰ ζητήματα). Ἡ Συζήτησις, περ. Β' ἔτ. Γ' (1938-39) 77-81.
Κάλανδα, παροιμιαὶ καὶ ἔθιμα.
100. **Διουδάκη Μαρίας** Γύρω στὸ μαγγάλι. Παραμύθια, αἰνίγματα καὶ τραγούδια γιὰ παιδιὰ 7 χρονῶν κι' ἄπάνω. Σκίτσα Ἀ. Ἀλεξανδρίδης. Ἡράκλειον ἄ.ἔ. 8^{ον}, σελ. 46.
ᾠσμ. 11, μῦθοι, παραδ. 3, παραμύθ. 3, αἰνίγμ. 22, ἐπιδῆ 1, γλωσσοδ. 4, παίγν. 1.
101. **Δουκοπούλου Δημ.** Σύμμεικτα λαογραφ. ἐξ Αἰτωλίας. Λαογρ 12 (1938-48) 1-61.
102. (**Δουκοπούλου Δημ.**) Σύμμικτα. Λαογρ. 12 (1938-48) 589-601.
ᾠσματα, παραδόσεις, μαντική, εὐτράπ. διηγήσεις, ἔθιμα κλπ.
103. **Μαυροφείδου Ὑλγας - Κυριακίδου Ἀγγελικῆς Σ.** Τραγούδια καὶ παραμύθια ἀπὸ τὸ Λειβάδι τῆς Χαλκιδικῆς. Λαογρ 12 (1938-1948) 378-385.
ᾠσματα 9, παραμύθια 3.
104. **Οἰκονομίδου Ἀπ. Β.** Λαογραφικὰ Μαδύτου. Ἀρχ.Θρησ 5 (1938-39) 112-128.
ᾠσματα 72, λογοπαίγνια 12.
105. **Ὁρφανίδου Μαρίας** Μία ἔξυπνη ἀρμενναία. Δοῆρος 2 (1938-39) 636-637.
Παροιμ. 12, ἀνέκδ. 1.
106. Λαογραφικὰ ἀπὸ τὸ Μαλεβύζι. Δοῆρος 2 (1938-39) 427.
Παροιμιαὶ καὶ γνῶμαι 9, δίστ. 5.
107. **Παπαδοπούλου (Σταυριώτου) Δ. Κ.** Τὸ Σταυρί. Ποντ.Φύλλ 3 (1938-40) 7-11, 54-59, 103-108, 149-153, 226-230, 258-262.
Τοπογραφία, ὑλικὸς βίος, χοροί, λατρεία κλπ.
108. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικὰ Σκοποῦ Ἀνατ. Θράκης. Ἀρχ.Θρησ 5 (1938-39) 145-229.
Ὑλικὸς βίος, ἔθιμα λατρείας, γάμου καὶ τελευτῆς, λαϊκὴ ἰατρικὴ, παραμύθια 10, δίστ. 105, ᾠσμ. 22, αἰνίγμ. 56, παροιμ. 132 κλπ.
109. **Σαραντῆ - Σταμούλη Ἑλπιν.** Σύμμικτα. Λαογρ 12 (1938-1948) 286-290.
110. **Χουρμουζιάδου Καλλ.** Ἐπαρχία Μετρώων καὶ Ἀθύρων. Ἀρχ.Θρησ. 5 (1938-39) 105-111.
Κοινων. ὁργάνωσις, παραδόσεις. 2, ᾠσματα 5.
111. **Ἀκογλου Ξενοφ. Κ.** (Ξένου Ξενίτα). Ἀπὸ τῆ ζωῇ τοῦ Πόντου. Λαογραφικὰ Κοτυώρων. Ἀθῆναι 1939 8^{ον}, σελ. 532 + 2 χάρτ.
Κρίσεις: Ποντ.Φύλλ Γ' (1938-40) 252, 256 (Γρ. Τηλ(ικίδης). Νῦν Περ. Β' ἀρ. 132 (1939) σ. 14 (Γ. Μυλωνογιάννης). Αὐτ. ἀρ. 136 (1939) σ. 1 (Γ. Κορδάτος). Αὐτ. ἀρ. 144 (1939) σ. 11 (Ἰωαν. Δ. Σαλτσῆς). Αὐτ. ἀρ. 145 (1939) σ. 11, ἀρ. 147 σ. 8 (Ξ Ἀκογλου). Αὐτ. ἀρ. 146 (1939) σ. 10 (Κ. Μαρίνης). Ν' Ἔστ 26 (1939) 1155-56 (Κ. Μαρίνης).
112. **Βαλαώρα Βασ. Γ.** Ἡ Λαογραφία τοῦ χωριοῦ μου Περίστα Ναυπακτίας. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1939 8^{ον}, σελ. 48. (Λαογραφία. Παράρτημα 1).
Κρίσεις: Ν' Ἔστ 26 (1939) 1300-1301 (Κώστας Μαρίνης).

113. **Βρόντη Ἀναστασίου Γ.** Ροδιακά. Ἐν Ἀθήναις 1939 8^{ον}, σελ. 139. (Σύλλ. πρὸς διάδοσιν ὠφελ. βιβλίων. Ἱστορ. καὶ λαογραφ. βιβλιοθήκη, ἀρ. 15).
Ὑφαντική, ἄσμ. 47, δίστ. 95, παραδ. 37, παραμύθια 4, ἐπῶδ. 9, παροιμ. 90, ἔθιμα, δεισιδαιμ. κλπ.
Κρίσις : Τέχνη 1 (1946) 95 (Χ. Παπαχριστοδούλου).
114. **Δεληγιάννη Β. Ν.** Τὸ χατζηλήκι στὰ Κουβούκλια Προύσης. ΜικροΧρον 2 (1939) 400-420.
Ἔθιμα, ἄσματα 11.
- 114^α. — Σύμμεικτα λαογραφ. Κουβουκλίων Προύσης. ΜικροΧρον 3 (1940) 338-355.
Ἀνέκδ. 3, μῦθοι 6, παραδ. 7, παραμύθι 1, λαϊκὴ ἱατρική.
115. **Μαυρακάκη Ἰωάννη Ι.** Ἀνάλεκτα Κρητικῆς λαογραφίας. Τόμ. Α', Χανιά Αὐγούστος 1939, 8^{ον}, σελ. 88.
Κρίσις : ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 468-69 (Ν. Β. Τωμαδάκης).
116. **Παπαδάκη Εἰρ.** Λαογραφικὰ σύμμεικτα Σητείας. ἘπΚρΣπ 2 (1939) 385-402.
Ἄσμ. 6, παραδ. 6, δοξασίαι καὶ δεισ. συνήθειαι, μετεωρολογία κλπ.
117. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικὰ Κωστή Ἀνατολικῆς Θράκης. ἈρχΘρΘησ 6 (1939-1940) 225-298.
118. **Συλβίου** Λαογραφικὰ Σμύρνης. ΜικροΧρον 2 (1939) 367-390.
Ἔθιμα κατὰ τὸν γάμον, γέννησιν καὶ τελευτήν, μαντική, μαγικά, ἄσματα κλπ.
119. **Τσομάκα Ἑλένης** Διάφορα ἐκ Κεσσάνης. Θρακ 12 (1939) 373-377. 15 (1941) 318-321.
Μαγικαὶ καὶ δεισ. συνήθειαι, παροιμ., ἄσμ., δίστιχα, παρωνύμια, ἔθιμα λατρείας.
120. **Χουρμουζιάδου Κ.** Γλωσσικὸν ἰδίωμα Τσακηλίου. Θρακ 12 (1939) 310-322.
Γλῶσσα (κύρ. ὀνόμ., παρωνύμ., τοπωνύμια) κατάραι, εὐχαὶ κλπ.
121. — Τὸ Τσακῆλι τῶν Μετρῶν. Θρακ 11 (1939) 347-413.
Κοινот. διοίκησις, κατοικία, ἐνδυμασία, γεωργία, οἰκοκυρικὴ κλπ.
122. **Ἀβραμίδη Σταύρου** Θρακικὴ λαογραφία. Μακεδ' Ἡμερ ἔτ. 16 (1940) 58-60.
123. **Ἀποστολίδου Μυρτ.** Βούλγαροι ἢ Ἑλληνες ἦσαν οἱ Καρυῶται; Θρακ 13 (1940) 157-216.
Παρεμβάλλεται ποικίλον λαογρ. ὕλικόν.
124. « **Βιτζέντζος Κορνᾶρος, ὁ** » Σύλλογος Λαογραφικὰ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σητείας.
ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 425-432.
Μαγικαὶ καὶ δεισιδ. συνήθειαι, ἄσματα.
125. **Γιαννακογεώργου Α.** Λαογραφικὰ ἀπὸ τὴν Κατερίνην. Μακεδ 1 (1940) 506-7.
Ἄσμ. 4, ἔθιμα λατρευτικά.
126. **Καζαβῆ Γεώργ. Ν.** Νισύρου λαογραφικά. Νέα Ὑόρκη 1940, 8^{ον}, σελ. 210.
Ἄσμ. 103, δίστ. 345, παροιμ. 447, εὐχαὶ - κατάραι, αἰνίγμ. 36.
Κρίσις : Δωδ' Ἐπιθ 1 (1947) 241 (Γ. Κ. Σπυριδάκης).

127. **Κιρμιζάκη Ἀγλαΐας** Λαογραφικά Περιβολιῶν Κυδωνίας. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 310-326.
Παραμύθ. 7, ἔθιμα λατρείας, παραδόσεις 10.
128. **Κουκουλὲ Φαίδ.** Συμβολὴ εἰς τὴν Κρητικὴν λαογραφίαν ἐπὶ Βενετοκρατίας. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 1-101.
Κρίσις: ΒΖ 40 (1940) 239-240 [F. D(ölger)].
129. **Διγνοῦ Ἀντ.** Ὑδραϊκῶν θρύλων καὶ παραδόσεων, ρητῶν καὶ δοξασιῶν ἔλεγχος. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ἔτ. Η' (1940) 119-120. [Μελέτη].
130. **Δουκάτου Δημ. Σ.** Ἡ στρατιωτικὴ λαογραφία. ΝἘστ 27 (1940) 163-167.
131. **Μερκάτη Σιλβ. Ἰ.** Δημοτικὰ κείμενα ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Ἀλλατίου ΕΕΠΕ 3 (1940) 212-213.
Παροιμίαι καὶ γνῶμαι 10.
132. **Μπήτου Ἰωάννου** Λαογραφικά τῆς Κρήτης. ΦᾶρΒἙλλ 1 (1940) 98-102.
ᾠσμα 1, παραμύθι 1, ἐπιδὴ 1.
133. **Οἰκονομίδου Δ. Β.** Ἀπεραθίτικα λαογραφικά σύμμεικτα, τεῦχ. Α'. Ἀθήνα 1940, σχ. 8^{ον}, σελ. 76.
Εἰσαγωγή, μαντική, ἐπώνυμα, παραμύθια, ἑορταστικά.
Κρίσεις: ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 203, σ. 10-11 (Γ. Ζευγώλης). ΝἘστ 29 (1941) 118-119 (Κώστας Μαρίνης).
134. **Πέρδικα Νίκης Δ.** Σκῆρος. Τόμος Ι. Ἐντυπώσεις καὶ περιγραφαὶ—Ἱστορικά καὶ λαογραφικά σημειώματα—Ἡθῆ καὶ ἔθιμα—Μνημεῖα τοῦ λόγου τοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι 1940. 8^{ον} μέγ., σελ. 313.
Κρίσεις: ΝἘστ 28 (1940) 972-974 (Κώστας Μαρίνης). ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 199 (1940), σ. 10 (Σοφία Μαυροειδῆ - Παπαδάκη). ΚυπρΓράμμ 5 (1940 41) 339-341 (Κώστας Προυσης). Λαογρ. 12 (1938-1948) 609-613 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
Τόμ. ΙΙ. Μνημεῖα τοῦ λόγου τοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι 1943. 8^{ον} μέγ., σελ. 328.
Κρίσις: ΝἘστ 35 (1944) 317-319 (Κώστας Μαρίνης).
135. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικά Σαμοκοβίου Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἀρχ Θεθσ 7 (1940-41) 145-223.
136. **Σαραντῆ - Σταμούλη Ἑλπιν.** Λαογραφικά σύμμεικτα Μικρᾶς Ἀσίας. ΜικροΧρον 3 (1940) 328-337.
ᾠσματα, παραμύθια, ἐπιδαί, μαντική, μαγικαὶ καὶ δεισ. συνήθειαι, δίστιχα.
137. **Φανίτσιου Βασίλη Χριστ.** Τὰ καλούδια μας. Ἀθήνα 1940, 8^{ον}, σελ. 136.
ᾠσματα προλήψεις, παραμύθια, παροιμ., μαντικὴ - χοροὶ κλπ.
138. **Φιλιππίδου Φιλип. Α.** Πάνορμος. ΜικροΧρον 3 (1940) 368-389.
139. **Ἀνθία Τεύκρου** Ἡ ζωντανὴ Κύπρος. Κύπρος 1941 8^{ον}, σελ. 141.
Ἀπόπειρα λαογραφικῆς συνθέσεως· περιλαμβάνεται ποικίλη λαογραφικὴ ὕλη.
Κρίσις: ΚυπρΓράμμ 6 (1941 42) 113-114 (Κ. Προυσης).

140. **Βαμβακίδου Ἰορδάνου** Σύμμεικτα ἐξ Οἰνός. ἈρχΠόντ 9 (1939) 152-178. 11 (1941) 61-96.
Δημοσιεύονται: αἰνίγμ. 25, ᾠσμ. 57, παραμύθια 3, παραδ. 13, εὐτραπ. διηγ. 9, παροιμ. 9, κατάραι 92, μαντική, ὄνειροκριτικά, προλήψεις καὶ δεισ. δοξασίαι, μετεωρολογία, γλῶσσα (βαπτ. ὄνόμ. ἐπώνυμα, παρωνύμ. κλπ.)
141. **Z.** Διάφορα λαογραφικὰ Σαμακοβίου. Θρακ 15 (1941) 322-331. 16 (1941) 311-324. 17 (1942) 188-194, 215-221.
142. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικὰ Σκοπέλου-Πέτρας (Ἀνατολικῆς Θράκης). ἈρχΘρΘησ 8 (1941-42) 135-192.
143. **Φωστηροπούλου Ἀγαθαγγέλου** Τὸ χωρίον Ἰμέρα. ἈρχΠόντ 11 (1941) 146-163.
Ἱστορικά. γεωργ. βίος, ἀμφίσεις, ᾠσματα 1, δίστ. 79.
144. **Καλονάρου Πέτρου Π.** Ἡ Βενετία εἰς τοὺς θρύλους καὶ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι 1942, 8^{ον}, σελ. 47.
145. **Κιακίδου Θ. Π.** Διάφορα λαογραφικὰ Σαμακοβίου. Θρακ 17 (1942) 195-215.
Τοπογραφία, λατρεία, ᾠσματα κλπ.
146. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικὰ Μαῖστρου Ἀν. Θράκης. ἈρχΘρΘησ 9 (1942-43) 181-220.
147. **Βαφείδου Νικ.** Λαογραφικὰ περιφερείας Διδυμοτείχου καὶ δημοτικὰ ᾠσματα Σουφλίου. Θρακ 18 (1943) 303-307.
ᾠσμ. 3, ἐπιδ. 1, μαγικὰ ἔθιμα κατὰ τὸν γάμον.
148. **Eckert Georg - Formozis P. E.** Mazedonischer Volksglaube. Magie, Aberglaube und religiöse Vorstellungen in Saloniki und der West-Chalkidike. Thessaloniki 1943. 8^{ον}, σελ. 107. (Volkskundliche Beobachtungen und Materialien aus ZentralMazedonien und der Chalkidike. Heft 2).
149. **Λαυρεντίδου Ἰσαάκ Ν.** Ἔθιμα κατὰ τὴν στράτευση τῶν Ποντίων τοῦ Καυκάσου. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 170-171.
150. **Νυμφοπούλου Μ.** Λαογραφικὰ Σάντας. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 125-27.
Ἀνέκδ. 2, μῦθ. 1.
151. **Ξενίτα Ξένου (Ξενοφ. Ἀκογλου)** Λαογραφικὰ Κοτυώρων καὶ περιοχῆς. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 13-21, 44-50.
Ἀνέκδ., αἰνίγμ., μουσική, μῦθοι, παραμύθια.
152. **Παπαχαλαμάμπους Γ. Χ.** Ἀνάμεικτα ἀπὸ τὴν λαογραφίαν τῆς Κύπρου. ΚυπρΣπ 7 (1943) 137-39.
Παραδόσεις 2, ᾠσμα 1.
153. **Πετροπούλου Δ. Α.** Λαογραφικὰ Σκεπαστοῦ Ἀν. Θράκης. ἈρχΘρΘησ 10 (1943-44) 186-217.

154. **Ἀνδριώτη Νικ.** Ἀρχαῖα καὶ νέα λαογραφικά. Γράμματα 5 (1944) 203-210.
[Μελέτη].
155. **Ζ.** Διάφορα ἀπὸ τὸ Σαμακόβι. Θρακ 20 (1944) 77-80.
Λατρεία καὶ χαιρετισμοί.
156. **Παπαῖωαννίδου Κ.** Λαογραφικά Σωζοπόλεως. Θρακ 19 (1944) 268-298.
ᾠσμ. 8 καὶ δίστ. 9, παροιμ. 53, ἔθιμα κλπ.
157. **Σαραντῆ-Σταμούλη Ἑλπιν.** Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης. Θρακ 20 (1944) 9-72.
158. **Φαρμακίδου Ξενοφ. Π.** Κύπρια λαογραφικά σπουδάσματα. Ἐν Λευκωσίᾳ 1944 8^{ον}, σελ. 120.
159. **Ἀποστολίδου Μυρτ.** Λαογραφικά-Γλωσσικά Στενιμάχου. Ε'. Ἡ γλῶσσα τοῦ Στενιμάχου. ἈρχΘρΘησ 12 (1945-46) 174-180.
Παροιμῖαι, λογοπαίγνια, ᾠσματα.
160. **Δουκάτου Δημ. Σ.** Λαογραφικά-γλωσσικά Στενιμάχου. Β' Λαογραφικά Στενιμάχου. ἈρχΘρΘησ 12 (1945-46) 138-166.
Παροιμῖαι 108, ἀμπελουργικά καὶ λατρευτικά ἔθιμα.
161. **Μιχαηλίδου-Νουάρου Μ.** Γιὰ νὰ γνωρίσωμε τὴ Δωδεκάνησο. Μελέτη ἱστορική, ἀρχαιολογική, τοπογραφική, οἰκονομική, τουριστική, λαογραφική. Μὲ χάρτες καὶ εἰκόνες ὅλων τῶν νησιῶν. Ἀθήνα 1945. 8^{ον}, σ. 179.
162. **Τζομπάρη Φιλήμονος Ἰ.** Λαογραφικά-γλωσσικά Στενιμάχου. Γ' α' Τρύγος, β' Χατζηλίκι, γ' Ἔθιμα γάμου, Δ' Διάφορα. ἈρχΘρΘησ 12 (1945-46) 166-173.
Ἀμπελουργία, λατρεία, γάμος, ᾠσματα.
163. **Καλοκάρδου Ἑλλης** Λαογραφικά Σκοποῦ Ἀνατολικῆς Θράκης. ἈρχΘρΘησ ΙΓ' (1946-47) 129-192.
Λατρεία, παροιμῖαι 135, ᾠσμ. 8, παίγνια, παραμύθ. 2, παραδ. 2 κ. ᾠ.
164. **Δανίτου Νικ. Κλ.** Ἡ ψυχὴ τῆς Κύπρου. Τὸ λαϊκὸ τραγούδι-τὰ δίστιχα-Ἦθη, ἔθιμα, θρύλοι καὶ παραδόσεις σαράντα αἰώνων - Ἱστορικά μελετήματα. Ἀθῆναι 1946, 8^{ον}, σελ. 120.
165. **Δουκάτου Δημ. Σ.** Κεφαλονίτικη λατρεία. Λαογραφικά-ἠθογραφίες-ἱστορικά. Ἀθῆναι 1946 8^{ον} μικρ., σελ. 284.
ἠθογραφία μετὰ πολλῶν λαογραφικῶν εἰδήσεων.
Κρίσεις: ἘπτΦυλλ ἔτ. 1946, ἀρ. 5, σ. 68. (Δ. Βούρβαχης). Ἡχὼ ἔτ. 1946, ἀρ. 2 σελ. 9 (Ω). Σοσιαλ'Επιθεώρηση Χρόν. Β' (1946) ἀρ. 16-17, σ. 160 (Ν. Κρασιᾶς).
166. **Παπαχριστοδούλου Πολ.** Λαογραφικά. Β' Ἦθη καὶ ἔθιμα Θρακιώτικα. ἈρχΘρΘησ ΙΓ' (1946-47) 237-247.
Οἰκιακὴ οἰκονομ., ὕφαντ., τρύγος, οἰκογένεια.

167. **Σιταρᾶ Α.** Λαογραφικά. Α'. Μαδύτου. ἈρχΘροθισ ΙΓ' (1946-47) 228-237.
Λατρεία, παραδόσεις.
168. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶς** Κάρπαθος. Ν'Εστ 40 (1946) 732-734, 808-811.— Κάσος
Αὐτόθι, σ. 987-989.
Ἔθιμα γάμου, ἄσματα, δίστιχα.
169. **Τσαούση Ἀγαθαγγέλου** Ποικίλα λαογραφικά τοῦ χωρίου Χοψᾶ. ἈρχΠόντ
12 (1946) 208-220.
Ἄσμ., ἀνέκδ., ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν καὶ τελευτὴν, μαντική, μαγεία καὶ μετεωρολογία.
170. **Φωστηροπούλου Σωτηρίας** Ποικίλα λαογραφικά Ἰμερας. ἈρχΠόντου 12
(1946) 227-31.
171. **Χατζηγάκη Ἀλεξ. Κ.** Τ' Ἀσπροπόταμο Πίνδου. Τρίκαλα 1946. 8^{ον}, σελ. 48.
Ἄσμ. 30, παραδ. 2, τοπωνύμια.
Κρίσεις: Μορφές Περ. Β' ἔτ. Α' (1946-47) 196 (Μπάμπης Νίντας). ΚυπρΓράμμ 12
(1947-48) 191-92 (Παῦλος Φλῶρος).
172. **Χανιώτη Βάσου** Ταξίδι στὴν Κάρπαθο. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο περ. Β'
Χρόν. 13 (1946) 123-125 [μελέτη].
Ἐνδυμασ., ὕφαντ., δίστιχα.
173. Βορειοηπειρωτικὲς σελίδες. Ἡ Διούνη (ἱστορικά, λαογραφικά, ἦθη καὶ
ἔθιμα). Ἐπιμελεία Γιάννη Λύλη. Ἀθήναι 1947. 8^{ον}, σελ. 147.
Ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον, τὴν τελευτὴν, κατορευτικά, εἰδήσεις διὰ τὴν κοι-
νωνικὴν ὁργάνωσιν.
174. **Κυριαξῆ Παύλου** Κύμη καὶ Σκύρος. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο, Περ. Γ' Χρόν.
ΙΔ' (1947) 64-65.
175. **Κυριακίδου Στίλπ. Π.** Τὰ σύμβολα ἐν τῇ νεοελληνικῇ λαογραφίᾳ. Λαογρ
12 (1938-1948) 503-546. [Μελέτη].
176. **Κωνσταντινίδου Κ. Ν.** Ἡ Ρόδος ἓνα τραγούδι. Ἀλεξάνδρεια 1947.
8^{ον}, σελ. 132.
Ὁ συγγρ. παραθέτει ποικίλην λαογραφικὴν ὕλην, ἰδίᾳ ἄσματα, δίστιχα, παραδόσεις κ.ἄ.
Κρίσις: ΚυπρΓράμμ 12 (1947-48) 190 (Κώστας Προυσῆς).
177. Ὁ Ἑλληνικὸς Πόντος. Μορφές καὶ εἰκόνες ζωῆς. Εἰκόνες Χρήστου Γ.
Δημάρχου. Κείμενο Νίκου Ι. Καπνᾶ. (Ἀθήναι 1947). 8^{ον}, σελ. 68 (Σύλλογος
Ποντίων «Ἀργοναῦται-Κομνηνοί».)
Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-1948) 615-616 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
178. **Παπανικολάου Σταύρου Κ.** Τὸ Κοροπὶ τῶν Μεσογείων τῆς Ἀττικῆς μετὰ
τῆς περιφερείας του. Ἐν Ἀθήναις 1947. 8^{ον}, σελ. 79.
179. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶς** Δωδεκάνησα. Τόμ. Α' (Ρόδος, Κάρπαθος, Κάσος, Χάλκη)
(Ἀθήναι 1947) 8^{ον} μέγ., σελ. 334.
Περιγραφή τῶν νήσων μὲ ἀφθονον λαογραφικὸν ὕλικόν, 128 σχεδιάσματα σπιτιῶν
κλ. καὶ 27 ἐγχρώμους πίνακας ἐνδυμασιῶν, κεντημάτων κλπ.
Κρίσις: Δωδ'Επιθ 1 (1947) 429 (Μ. Μιχαηλίδης-Νουάρος).

Γ' Ὑλικὸς βίος καὶ τέχνη τοῦ λαοῦ.

1. Συνοικισμός, οἰκία καὶ αὐλή. Ἐπιπλα καὶ σκεύη.

180. **Γκανούλη Γεωργ. Θ.** Τὰ ἀρχοντικά σπίτια τῆς Σιατίστας τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' μ. Χ. αἰῶνος. Μακεδ'Ημερ. 15 (1939) 153-159.
181. **Ἰωαννίδου Μαρίας** Οἰκίαι Ἀραχόβης. ΕΛΑ 1 (1939) 68-98 + πίν. 10.
182. **Κουκουλὲ Φαίδωνος** Ἡ βυζαντινὴ ἰδιωτικὴ οἰκία κατὰ τὰς φιλολογικὰς πηγὰς. Studi Bizantini e Neoellenici 5 (1939) 495-500.
183. **Κωτούλα Ἑλένης Γ.** Τ' ἀρχοντόσπιτα τῆς Σιάτιστας. ΦάρΒ'Ελλ 1 (1939) 237-242. [ἐν σελ. 240 ᾠσμ. 1].
184. **Μαρκοπούλου Γλαύκου** Λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Πάφος 4 (1939) 272-275.
185. **Μέγα Γ. Α.** Θρακικαὶ οἰκῆσεις. Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς βορειοελληνικῆς ἀγροτικῆς οἰκίας. ΕΛΑ 1 (1939) 5-49 + πίν. 11.
186. — Ἡ λαϊκὴ οἰκοδομία τῆς Λήμνου. ΕΛΑ 2 (1940) 3-29 + πίν. 8.
Κρίσις: ἈρχΘρΘησ 8 (1941-42) 292-297 (Γ. Δ. Κόντης).
187. — Τ' ἀρχοντικά τῶν Ἀμπελακίων. Ν'Εστ 28 (1940) 892-893.
188. **Μπίρη Κώστα Η.** Τὸ παλιὸ ἀθηναϊκὸ σπίτι. Ν'Εστ 27 (1940) 275-281.
189. — Ἀθηναϊκαὶ μελέται. Τεῦχ. 3. Ἀθήνα 1940 [σελ. 3-9: τὸ παλιὸ ἀθηναϊκὸ σπίτι] = Ν'Εστ 27 (1940) 275-281.
190. **Ὁρλάνδου Ἀναστ.** Ἀθηναϊκὸν ἀρχοντόσπιτο τῆς Τουρκοκρατίας. ἈρχΒυζ Μν 5 (1939-40) 198-205.
191. **Βαφειάδης Β.** Αἱ πόλεις τῶν Κυκλάδων. Χωροταξία-Πολεοδομία-Ἀρχιτεκτονικὴ. Δελτίον «Κύκλου Τεχνικῶν» Β' (1942) ἀρ. 2, σ. 9-12.
- 191^α. **Βαλάτα Γ.** Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ζαγοράς. Χωροταξία, ἐνθ' ἀν. ἀρ. 3, σ. 17-20.
192. **Μέγα Γεωργ. Α.** Σκοποὶ καὶ μέθοδοι διὰ τὴν ἔρευναν τῆς λαϊκῆς οἰκοδομίας. Χωροταξία-Πολεοδομία-Ἀρχιτεκτονικὴ. Δελτίον «Κύκλου Τεχνικῶν» Β' (1942) ἀρ. 8, σ. 41-44.
193. **Eckert Georg** Siedlungsgeographische Beobachtungen aus der Chalkidike. Thessaloniki, 1943. 16^{ον}, σελ. 36.
194. **Δυγίζου Ἰωάνν.** Ἑλληνικὴ νησιωτικὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Ἀθήναι 1943. 8^{ον} μέγ., σελ. 141.
Κρίσις ὑπὸ Δ. Εὐαγγελίδη, κατωτ. ἀριθ. 195.
195. **Εὐαγγελίδης Δ. Ε.** Τὸ νησιωτικὸ λαϊκὸ σπίτι. Ν'Εστ 35 (1944) 430-438.
196. **Εὐελπίδης Χρ.—Τσαούσης Σπ.** Τὸ ἀγροτικὸ σπίτι. Ἀθήνα 1944. σχ. 8^{ον}, σ. 100.
197. **Δυγίζου Ἰωάνν.** Ἡ νησιώτικη ἀρχιτεκτονικὴ. Ν'Εστ 35 (1944) 593-594.
198. **Μαρκοπούλου Γλαύκου** Ἡ λαϊκὴ μας ἀρχιτεκτονικὴ. Τόμος Α'. Ἱστορικὴ εἰσαγωγή. Ἀθήναι 1945. 8^{ον}, σελ. 109.

199. **Χανιώτου Βάσ.** Τὰ σπίτια τῆς Καρπάθου. ἙλΔωδ 1 (1945-46) ἀρ. 3, σ. 28-30.
200. **Μέγα Γεωργ. Α.** Θεσσαλικά οἰκήσεις. Ἀθήναι 1946. 8^{ον}, σελ. 113 + μς' πίν. φωτογραφιῶν. (Σειρὰ ἐκδόσεων τοῦ Ὑφυπουργείου Ἀνοικοδομήσεως. Ἀρ. 4). Κρίσεις: Ν᾽Εστ 40 (1946) 1017-1018 (Κ. Ἡ. Μπίρης). ΤεχνΧρον. τεῦχ. 267-268 (1946) (Α. Ι. Σῶκος).
201. — Λαογραφία καὶ ἀρχιτεκτονική. Ν᾽Εστ 40 (1946) 1140-1141.
202. **Τριποδάκη Δ. Ε.** Ἡ χωρική κατοικία στὸ Λασίθι. — (Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Τεχνικῶν Χρονικῶν, τεῦχ. 269-270 (1946) σελ. 12).
203. **Τσοπανάκη Ἀγ.** Ἡ αἰσθητικὴ τῆς πέτρας. Τέχνη 1 (1946) 126-131.
204. **Γιανουλέλη Γ. καὶ Μ.** Τὸ λαϊκὸ ὄρεινὸ σπίτι στὴν Κρήτη. Παρουσίαση κ. Ἀργύρη Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 3, σ. 92-93. Εἰκὼν ἐκτὸς κειμένου.
205. **Κ. Σπ.** Σπίτι στὴ Βέρροια 18^{ον} αἰῶνα. Παρουσίαση ζωγράφου Ἀ. Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 4, σ. 156-157. Εἰκὼν ἐκτὸς κειμένου.
206. — Ὁρεινὸ σπίτι Πελοποννήσου 18^{ον} αἰῶνος (Χωριὸ Τρόπατα, πρώην Βερβίτσα). Παρουσίαση ζωγράφου Ἀ. Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 7, σ. 220-221. Εἰκὼν ἐκτὸς κειμένου.
207. — Ἀστικὸ σπίτι Ζακύνθου. Παρουσίαση Ἀ. Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 8, σ. 252-253.
208. — Θεσσαλικὸ σπίτι. Παρουσίαση ζωγράφου Ἀ. Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 11, σ. 348-349. Εἰκὼν ἐκτὸς κειμένου.
209. — Σπίτι τοῦ Πηλίου. Παρουσίαση ζωγράφου Ἀ. Στυλιανίδη-Φιλικοῦ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 12, σ. 380-381. Εἰκὼν ἐκτὸς κειμένου.
210. **Κωνσταντινίδη Ἀρη** Δυὸ «χωριά» ἀπ' τὴ Μύκονο καὶ μερικὲς πιὸ γενικὲς σκέψεις μαζί τους. Ἀθήνα 1947. σχ. 16^{ον}, σελ. 38 + πίν. VIII.
211. **Δοῦζου Ἀλ.** Τὸ Δωδεκανησιακὸ σπίτι. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 6, σ. 188-189. Εἰκὼν καὶ σχόλια ἐκτὸς κειμένου.
212. **Orlandos Anast.** La maison paysanne dans l'île de Rhodes. L'Hell Cont. II Série, I (1947) 223-231.
213. **Στυλιανίδου - Φιλικοῦ Ἀργ.** Λαϊκὸ σπίτι Ἰωαννίνων. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 2, σ. 56. [Σχεδιάσμα ἐκτὸς κειμένου]. — Ἀθηναϊκὸ σπίτι. Αὐτόθι, ἀρ. 9 σ. 284-285. — Λαϊκὸ σπίτι Σκύρου. Αὐτόθι, ἀρ. 10 σ. 316-317. Εἰκόνες ἐκτὸς κειμένου.

214. *Ταρσούλη Ἀθηνᾶς* Τὸ Καρπάθικο σπίτι. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 2, σ. 54-56. [Βλ. καὶ ἀριθ. 179].
215. *Hatjimihali Angélique* L'Épire. L'Hell Cont. II Série, I (1947) 155-161.

2. Ἐνδύματα.

216. *Ἀγιοπετρίτη* Ἀγιοπετρίτικη ἐνδυμασία. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 62.
- 216^α. *Βασματζή Θεοδ. Β.* Ἐθνικὲς ἐνδυμασίαι τῶν νησιῶν μας. Ναυτ'Ελλ 11 (1939-40) 1417.
217. *Βουγιουκλή Δεσπ.* Ἡ φορεσιὰ τῆς Καπουτζήδας. Λαογρ. 12 (1938-48), 337-349 + πίν. IV εἰκόνων ἐκτὸς κειμένου.
- 217^α. *Γάλλια Μ.* Ἑλληνίδες τῆς Σμύρνης τοῦ 1800. Ἀρχόντισσες τῆς Τήνου τοῦ 1804. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 786, σ. 36-37.
2 ἑγχρωμοὶ εἰκόνες ἐξ ἑργῶν περιηγητῶν.
218. *Κουκουλέ Φαίδωνος* Τὰ ἀνεμίτσια. ἘπΒυζΣπ 15 (1939) 142-144.
219. *Κουκουρίδη Β. Μ.* Χιακαὶ χωρικά ἐνδυμασίαι. (Α') Νενήτων. Β') Καλαμωτῆς. ΠερΣ'Αργ. 1 (1938-39) 191-202.
220. *Λυμπέρη Μανώλη* Ἡ Κυνοουσιαὴ ἐνδυμασία. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 40 καὶ 46.
221. *Πετρίδη Ἀννης Μ.* Ἡ ἐνδυμασία τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν τῆς Μεγίστης. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39), ἀρ. 21, σ. 7-8. ἀρ. 22, σ. 11-12.
222. *Ρουσάλη Σοφίας Ἡλ.* Ἡ τσακωνικὴ ἐνδυμασία. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 61, 70, 78, 88, 92.
223. *Στάλιον Ἀμαλίας* Ἐθιμα καὶ ἐνδυμασίαι Κομοτινῆς. Θρακ. 13 (1940) 329-32.
224. *Ταρσούλη Ἀθ.* Ἑλληνικὲς φορεσιές. (Ἀθῆναι 1941), 8^{ον}. μέγ., σελ. 16 + πίν. 65.
Ἐγχρωμα δειγμάτων ἐνδυμασιῶν ἐξ Ἀττικῆς, Ρούμελης, Εὐβοίας, Θεσσαλίας, Ἠπείρου, Μακεδονίας, Θράκης. Βλ. καὶ ἀριθ. 179.
Κρίσεις: Ν'Εστ. 30 (1941) 768-770 (Φάνης Μιχαλόπουλος). Λαογρ 12 (1938-48) 613-615 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
225. *Ἐταιρ. Κυπρ. Σπουδῶν* Λαϊκαὶ ἐνδυμασίαι. ΚυπρΣπ 6 (1942), σ. VIII.
Καταγραφὴ ἐνδυμασιῶν ἀποκτηθεισῶν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας.

3. Τροφαὶ καὶ ποτά.

226. *Κουκουλέ Φαίδ.* Βυζαντινῶν τροφαὶ καὶ ποτά. ἘπΒυζΣπ 17 (1941) 3-112.
Κρίσις: BZ 41 (1941-42) 329 (F. Dölger).
227. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Λαογραφικά. Α' Τροφὲς καὶ δίαιτα τῶν Θρακῶν. ἈρχΘρΘησ 9 (1942-43) 157-177.
228. *Παρασύρα Κωστῆ Ε.* Ὁ ἄρτος καὶ τὸ ψωμί.—Πίττας συμπληρωματικά. Ἐκκλησ. Φάρος 38 (1939) 323-337.

4. Βίοι

(γεωργικός, ποιμενικός, μελισσοκομικός, ναυτικός, ἄλιευτικός κλπ.)

229. *Βίου Στυλ. Γ.* Σχῆνος ὁ μαστιχοφόρος καὶ ἡ μαστίχη. ΠερΣ'Αρχ 1 (1938-39) 96-100.
230. *Βρόντη Ἀναστ. Γ.* Οἱ ζευγαῖδες τῆς Ρόδου. Λαογρ 12 (1938-48) 104-129.
Περιλαμβάνονται ἔτι παροιμίες καὶ γνῶμαι 30, δίστ. 6 καὶ μετεωρολογικαὶ εἰδήσεις.
231. — Ἡ μελισσοκομία καὶ τὸ μαντρατόρεμα στὴ Ρόδο. Λαογρ 12 (1938-48) 195-230.
Περιλαμβάνονται καὶ ἔθιμα λατρευτικά, μαγεία, μαντική, δημ. ἰατρική, μαγικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι.
Κρίσεις: Ν'Εστ 27 (1940) 387-389 (Κώστας Μαρίνης).— Τέχνη (Ρόδου) 1 (1946) 95 (Χ. Π(απαχριστοδούλου)).
232. *Ἐπιανησίας Μαριέττας* Ἡ καλλιέργεια τῆς ἑξοχῆς στὴ ζακυνθινὴ λαογραφία. Λαογρ 12 (1938-48) 79-91.
233. *Κιζλάρη Θανάση* Ἀγροτικὸς βίος τῶν Θρακῶν. Λαογρ 12 (1938-48) 386-416.
234. *Μαδιᾶ Γεωργ.* Ποιμενικὰ τῆς Χίου. ΠερΣ'Αρχ 1 (1938-39) 14-23.
235. *Ξενίτα Ε. (Ε. Ἀκογλου)* Τὸ παραθέρισμα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 231-233, 236.
236. *Ὁρφανίδου Μαρίας* Τὸ μεταξογύ. Δοῦρος 2 (1938-39) 475-480.
Δημοσιεύονται καὶ ἐπφδαὶ 5, παραδ. 2, δίστ. 3, μαγικ. καὶ δεισ. συνήθειαι κλπ.
237. *Πιτυκάκη Μανώλη* Τὸ τεστίρι. Δοῦρος 2 (1938-39) 560-564.
Ἐπιτηδεύματα.
238. *Σλίνη Μιχ. Χρ.* Ἀγροτικὰ ἔθιμα Δρυμοῦ Μακεδονίας. Λαογρ 12 (1938-48) 92-103.
239. *Γιοφύλλη Φώτου* Ὅταν ρίχνεται τὸ καράβι στὴ θάλασσα. Ναυτ'Ελλ 11 (1939-40) 1279-1280.
240. *Δαφέρμου Γεωργ. Φ.* Λεξικὸ τοῦ γεωργοῦ. ΠρομΠυρφ. ἔτ. 1939 ἀρ. 314 σ. 7, ἀρ. 315 σ. 7, ἀρ. 316 σ. 7. [Συνέχεια ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 308 φύλλον τοῦ 1938].
241. — Ὁ τσαγκάρης—ὁ χαρκιᾶς—ὁ μαραγκὸς ἢ ξυλουργὸς—ὁ ράφτης καὶ ὁ συναγληκᾶς—ὁ μυλωνᾶς—λυρατζῆς, μάγερος, πίκαιρος—ὁ λυρατζῆς στὸ γάμο-κυνηγός. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939 ἀρ. 315 σ. 7, ἀρ. 316 σ. 7, ἀρ. 318 σ. 7, ἀρ. 332, σ. 7.-ἔτ. 1940, ἀρ. 334 σ. 7, ἀρ. 345 σ. 7, ἀρ. 348 σ. 7, ἀρ. 350 σ. 7.
242. *Ζήση Μ. Ε.*—Ὁ θέρος στὸ Αὐδῆμι. Θρακ 12 (1939) 356-362.
Ἄσμ. 1, δίστ. 24.
243. *Ἡλιοπούλου Κ. Ν.* Ποιμενικὰ τῆς Ἡλείας. Λαογρ 12 (1938-1948) 253-285.
244. *Πασιάδου Θεμιστοκλέους* Τὸ μαινόμενον μέλι. ἈρχΠόντ 9 (1939) 43-62.

245. **Σταμ(ατίου) Σταμ.** Μὲ τὴν τράτα στ' ἀκρογιάλια. Μπουκέτο 16 (1939)
ἀρ. φ. 805, σ. 7-8.
Ἀλιευτ. βίος καὶ ἄσματα 5.
246. **Τσιώκου Γιάννη** Τὸ «παρασπόρι». ΝῒΕστ 25 (1939) 138.
Γεωργικὸς βίος.
247. **Σ. Φ.** Σκιαθίτικα ἔθιμα. ΝαυτῒΕλλ 10 (1939) 1072.
Ἀλιευτικὸς βίος.
248. **Λουκάτου Δημ.** Ἡ στρατιωτικὴ λαογραφία. ΝῒΕστ 27 (1940) 163-167.
249. **Παπαχαλαμπους Γ. Χ.** Ἔθιμα τοῦ θερισμοῦ. ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41)
89-90.
250. **Πιτυκάκη Μανώλη** Γύρω ἀπὸ τὴ γεωργικὴ ζωὴ. Δοῦρος 4 (1940-41)
51-54, 85-88.
251. **Σγουρίτσα Ἀγνησ. Γ.** Αἰγοπροβάτων ἀνάγνωσμα. ΣπαρτΧρον 4 (1940-41)
ἀρ. 41-43, σ. 43.
Ποιμενικὸς βίος.
252. **Κάνθου Θεοδ. Χρ.** Γεωργικὲς συνήθειες, ποὺ μὲ τὰ χρόνια χάνονται. Πάφος
6 (1941) 107.
253. **Eckert Georg** Die Wanderbienenzucht in der Chalkidike. Thessalo-
piki 1943. 8ον, σελ. 7.
254. **Κομνηνοῦ Ἰ.** Σελίδες ἀπὸ τὴ χωρική ζωὴ τοῦ Ἀ. Πόντου. ΧρονΠόντ 1
(1943-44) 213-217.
Ποιμενικὸς βίος.
255. **Λαυρεντίδου Ἰσαὰκ Ν.** Ἔθιμα κατὰ τὴ στράτευση τῶν Ποντίων τοῦ Καυ-
κάσου. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 170-171.
Στρατιωτικὸς βίος.
256. **Δεβέντη Πάνου** Ἀπὸ τὴν «Κυπριακὴν λαογραφίαν» τοῦ Ε. Π. Φαρμα-
κίδου. ΚυπρΓράμμ 8 (1943-44) 211-213.
Γεωργικὸς βίος, παροιμίες 4, αἰνίγματα 2.
257. **Παναρέτου Α.** Γεωργικὰ λαογραφικὰ σημειώματα. ΚυπρΓράμμ 8 (1943-44)
49-54, 100-105.
Ἄσματα 2, δοξασίαι, παροιμ. καὶ γνῶμαι.
258. **Σταυριώτου (Δ.Κ.Π.)** Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς Σταυρί. Χρον
Πόντ 1 (1943-44), 252-262.-2 (1945-46) 373-387 469-478.
Γεωργικὸς βίος.
259. ***Eckert G.—Formozis P. E.** Das Hirtenleben in der Chalkidike. Θεσ-
σαλονίκη 1944.
260. **Παναρέτου Α.** Κυπριακὰ μέτρα, σταθμά, μονάδες χρόνου καὶ σχετικαὶ πρὸς
αὐτὰ λέξεις. ΚυπρΣπ 8 (1943-44) 61-82.

261. **Παναρέτου Α.** Κυπριακές γεωργικὲς παροιμίες. ΚυπρΣπ 9 (1945) 77-112.
Γινῶμαι 136 καὶ γεωργ. λεξιλόγιον.
262. **Τσιτενοῦ Πῶς** ἄλωνίζαμ' σὴν Τσίτεν. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 303-308, 342-346.
263. **Ζερζελίδου Γ.** Ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν βουνῶν τοῦ Πόντου. Ὁ γιορτασμὸς «τς εὐδίας». ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 429-431.
264. **Κανδηλάπτου (Κάνι) Γ. Θ.** Τὰ παρχάρα. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 478-480.
Κτηνοτροφία καὶ ἄσματα 2.
265. **Λουκάτου Δημ.** Λαογραφικὰ—γλωσσικὰ Στενιμάχου. Β') Ἀμπελουργικὰ λατρευτικὰ ἔθιμα. ἈρχΘρΘησ 12 (1945-46) 157-166.
266. **Νυμφοπούλου Μιλτ.** Μαγειρικὰ σκεύη τῶν Σανταίων. Σπιτικά, ἐκκλησιαστικά καὶ σχολικὰ ἐπιπλα αὐτῶν. Ἐργαλεῖα τῶν τεχνιτῶν Σάντας. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 480-482.
267. **Μαρίνη Κώστα Π.** Τὸ καλοκαίρι στὸ χωριό. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο, περ. Β' Χρόν 13 (1946) 126-127.
Γεωργικὸς βίος
268. **Μηλιώρη Νίκου Ε.** Βουρλὰ καὶ Βουρλιώτες. Ὁ Βουρλιώτης καὶ τὸ ἀμπέλι Μικρασ'Εστία 1 (1946) τευχ. 1, σ. 53-68.
269. **Καλαβροῦ Νεοκλῆ** Τὸ περδικόπαννο. Τέχνη 2 (1947) 22-24.
270. **Καρανικόλα Σωτηρ.** Συμαϊκὰ λαογραφήματα. Συμαϊκὸν σπογγαλιευτικὸν ἔθιμον «Τὸ στεροτάξιδο». Δωδ'Επιθ 1 (1947) 348-350.
271. — Συμαϊκὰ λαογραφήματα. Τὸ μούδιασμα (ἀμμούδιασμα) τῶν σφουγγαριῶν. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 425-427.
272. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τοῦ θερισμοῦ. Ἐργ'Εστ. περ. Β' ἔτ. Α' (1947-48) 283-84.
273. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶς** Οἱ σφουγγαράδες. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 53-55.
274. **Ψυχογιοῦ Κώστα** Θερινὲς συνήθειες—παραδόσεις. Βωμὸς 1 (1947) τευχ. 2, σ. 53-55. [Συνέχεια ἐκ τοῦ Α' τεύχους].

5. Βιοτεχνία καὶ λαϊκὴ τέχνη.

(Ἀρχιτεκτονική, χειροτεχνία, ὑφαντική, κεντητική, ξυλογλυπτική, ἀγγειοπλαστική, μεταλλουργική, λαϊκὰ ἐπιτηδεύματα.)

275. Ἀπὸ τὴ θρακικὴ χειροτεχνία. ἈρχΘρΘησ. Ε' (1938-39) 95-96.
Εἰκόνες κεντημάτων ἐπὶ ζωναριοῦ καὶ τραπεζομανδήλου.
276. **Βαγιανοῦ Χ. Χ.** Ὁ χειροποίητος τάπης. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 17, σ. 14-15.
277. **Βίου Στυλ. Γ.** Ἀγγειοπλαστικὴ ἐν Χίῳ. ΠερΣ'Αργ 1 (1938-39) 6-10.
278. — Κατεργασία τοῦ ρασοπάνου (ἡ ράσου). ΠερΣ'Αργ 1 (1938-39) 143-150, Καὶ 10 ἄσματα εἰς σελ. 147-150.

279. **Δέλφη Φοίβου** Ἀπὸ τὴν ἐκθεσὶ τῆς Ἀράχοβας. Ὁ ἀργαλειός. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 29-30, σ. 32-33.
Πληροφορίαι περὶ τῶν ὑφαντῶν ἐκθεμάτων.
280. **Ζώγια Ἡλία** Ἐνα γράμμα γιὰ τὴ λαϊκὴ τέχνη. ΝΓράμμ. περ. Β' ἀρ. φ. 124 (1939) 14.
281. **Λογαριαστιάκη Ἀντων. Σ.** Μιὰ πόρτα στὸ χωριὸ Μίλατος. Δρῆρος 2 (1938-39) 460-461.
282. **Μακρῇ Κίτσου Α.** Ὁ ζωγράφος Θεόφιλος στὸ Πήλιο. Βόλος 1939. 8^{ον}, σελ. 52.
283. **Φωτιάδου Δημητρ.** Ἡ λαϊκὴ τέχνη κ' ἐμεῖς. ΝΓράμμ. περ. Β' ἀρ. φ. 123 (1939) σελ. 1 καὶ 3.
284. **Συγγοπούλου Ἀνδρ.** Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἰς τὴν βυζαντινὴν τέχνην. Μακεδ' Ἡμερ 16 (1940) 37-40.
285. **Παπαδοπούλου Εἰρ.** Γιὰ τὰ ὑφάδια. Τὰ ταρακλιά. ἈρχΘρΘησ 7 (1940-1941) 364
286. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικῆς** Τὰ ἀνθόκλαδα τῆς λαϊκῆς μας τέχνης. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τευχ. 2, σ. 80-82.
287. **Ἡ Ἡλείος (Τέχνες καὶ ἐμπόριο).** Ν' Ἔστ 29 (1941) 14-17.
288. **Ἀποστολίδου Κ. Μυρτίλου** Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἐσναφίου τῶν ἀμπατζήδων. ἈρχΘρΘησ 7 (1940-41) 9-65.
289. **Μιχαλοπούλου Φάνη** Ἡ οἰκοδομικὴ καὶ ἡ τέχνη τῆς Μοσχοπόλεως. Ν' Ἔστ 29 (1941) 105-112.
290. **Μαλτέζου Κ.** Δικαία ἢ δίκια κούπα. ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 33-37.
- 290α. **Παπαχριστοδούλου Πολυδ.** Λαογραφικά. Β' Ἐπαγγέλματα στὴ Θράκη. ἈρχΘρΘησ 9 (1942-43) 177-180.
291. **Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν** Δωρεαί. ΚυπρΣπ 4 (1940), σ. XII — Λαϊκὴ Τέχνη. Αὐτόθι 7 (1943), σ. XIII.-8 (1944), σ. XIV.
Ἀναφέρονται ἀποκτηθέντα ἀντικείμενα λαϊκῆς τέχνης.
292. **Χανιώτου Βασ.** Τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ κεντήματα τῆς Καρπάθου. ἘλΔωδ 1 (1945-46) ἀρ. 5, σ. 25-26.
293. **Μακρῇ Κίτσου Ἀ.** Λαϊκὲς ζωγραφιῆς στὸ Ἀρχονταρῖκι τοῦ Μοναστηριοῦ τοῦ Ἀη-Λαυρέντη. ΘεσοΓράμμ. Χρόν. Α' (1945) ἀρ. φ. 1-2.
294. [Εἰκόνες] 1) Ξύλινον παράθυρον κυπριακοῦ σπιτιοῦ. 2) Πανέρι—κολοκύθι μὲ διακοσμήσεις—βαμβ. σινδόνι ὑφαντὸν—Ἀλατέρα ξυλίνη. 3) Γυναικ. σάκκος (σάρπα). 4) Ράφι σκαλιστὸν—ἐνδυμασίαι καὶ κεντήματα. ΚυπρΣπ. Ι' (1946) Εἰκόνες ἐκτὸς κειμένου εἰς τὸ τέλος τοῦ τόμου.

295. **Χανιώτου Βάσου** Ταξίδι στην Κάρπαθον. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο. Περ. Β' Χρόν. 13 (1946) 123-125.
Ὑφαντικὴ - κέντημα.
296. **Μακρῇ Κίτσου Α.** Λαϊκὲς ζωγραφιὲς στὸ Ἀρχονταρίκι τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ Ἀη Λαυρέντη στὸ Πήλιο. Βόλος 1947. 8^{ον}, σελ. 15 + 1 φύλλον εἰκόνων.
Κρίσις: ἙλΓράμμ. Περ. Β' ἔτ. 1948 ἀρ. 10, σ. 296-297 (Τ. Α. Βάσος).
297. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶς** Τὰ ροδίτικα κεντήματα. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 383.
298. **Χατζημιχάλη Ἀγγελικῆς** Σκυριανὴ λαϊκὴ τέχνη. Σκῦρος 1 (1947) 3-5.
299. — L'art populaire grec. Athènes 1937. 4^{ον}, σελ. 161.
Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-48) 609 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
300. **Παπάζογλου Θάλειας** Τὰ κεντήματα στὴν Καπουτζήδα. Λαογρ 12 (1938-48) 459-464 + πίν. η'

Δ'. Πνευματικὸς βίος

1. Λαϊκὴ πίστις

α' Θρησκευτικαὶ καὶ δεισιδαίμονες δοξασίαι τοῦ λαοῦ.

301. **Αὐγερινοῦ Κώστα** Ἡ Πρωτοχρονιά. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 87.
302. **Λασκαράτου Ἀνδρ.** Θρησκευτικὴ δεισιδαιμονία καὶ ἐπιστημονικὴ δεισιδαιμονία. Ἡ «Ἠχώ» ἔτ. Ζ' (1938-39) ἀρ. 75-76, σ. 14-15.
Ἀναδημοσίευσις ἀπὸ τὸ περιοδ.: Ὁ Λόγος.
303. **Οἰκονομίδου Δ. Β.** Ἀπεραθίτικες δεισιδαιμονίαι. Ἐφημ. «Ναξιακὸν Μέλλον» Ἀθῆναι, φ. 36 (5 Μαρτ. 1938), φ. 39 (13 Μαΐου 1938), φ. 42 (27 Ἰουλίου 1938), φ. 51 (6 Μαρτίου 1939).
304. **Ὀρφανίδου Μαρίας** Ὁ κρητικὸς κι' ἡ θρησκεία. Δοῆρος 2 (1938-39) 533-534. [Μὲ 18 δίστιχα].
305. **Πιτυκάκη Εἰρήνης Γ.** Ἡ μάνα γεννᾷ κι' ἡ μοῖρα μοιράζει. Δοῆρος 2 (1938-39) 674-75.
306. Νησιώτικες προλήψεις τῆς Νάξου. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 789, σ. 54.
307. Ἱστορίαι φαντασμάτων, παραδοξολογίαι, ξόρκια. (Ἀπὸ τοὺς λαογραφικοὺς θησαυροὺς τῆς νήσου Κρήτης). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 806, σ. 45 καὶ 68.
308. Οἱ Τριτογεννημένοι. Ἡ Τρίτη καὶ ἡ γρουσουζιάς της—Γιατὶ θεωρεῖται ὡς κακοσημαδιακὴ ἡ ἡμέρα αὕτη [κλπ.]. Μπουκέτο 16 (1939) φ. 806, σ. 5 καὶ 69.
309. **Βλ. Μ.** Γιατὶ θεωρεῖται γρουσουζικὸ τὸ 13; Ναυτ'Ελλ. 10 (1939) 970.
310. **Γρηγορίου ἠγουμένου Μαχαιρᾶ** Προλήψεις καὶ γνῶμαι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν δώδεκα μηνῶν. Πάφος 4 (1939) 200-203.
311. **Μ. Ι. Γ.** Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος κατὰ διαφόρων δεισιδαιμονιῶν. Ραδάμανθυσ ἔτ. 24 (1939) τεῦχ. 7 (495), σ. 3-4.

312. **Μαντζουράνη Κ. Ι.** Βουρβουρέϊκη λαογραφία. Δ'. Προγνωστικά, προμαντεύματα καὶ συμβουλαὶ τῶν χωρικῶν. Ε'. Ὑπολείμματα ἀρχαίας λατρείας εἰς τὰ Βούρβουρα. Ἐπετ. τῶν Βουρβούρων Γ' (1939) 135-137.
313. **Παπαχαλαμάμπους Γ. Χ.** Ἔθιμα, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι τῶν Κυπρίων. ΚυπρΣπ 3 (1939) 13-27. [Μελέτη].
314. **Συλλέκτου** Ναξιώτικες προλήψεις. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 785, σ. 20.
315. **Τανάγρα Ἀγγέλου** Τὸ καλὸ «ποδαρικὸ» καὶ ὁ «σεφτὲς» ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς Τύχης. Ψυχ'Ερ 15 (1939) 115-118. [Μελέτη].
316. **Τριανταφυλλίδου Φιλίππου** Τὰ ἔθιμα τοῦ ξενιτέμματος (!) εἰς τὸ Ζαγόρι τῆς Ἡπείρου. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 211-215.
317. Ὁ ἀριθμὸς 13. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 837 σ. 25.
318. Ἱστορίες, παραδόσεις, προλήψεις τοῦ λαοῦ μας. Μπουκέτο 17 (1940) φ. 841, σ. 31.
319. **Κυριακίδου Στίλπ. Π.** Ὁ ἐλληνικὸς λαὸς καὶ τὰ λουλούδια. ΠειρΓράμμ Χρόν. Α' (1940) τευχ. 2, σ. 86-91. [Μελέτη].
320. **Ἀχιλλέα Φιλίππου** Δεισιδαιμονίες καὶ προλήψεις. Πάφος 6 (1941) 106-107.
321. **Κιρμιζάκη Ἀγλαΐας** Παραμύθια καὶ προλήψεις Δυτικῆς Κρήτης. ἘπΚρητΣπ 4 (1941) 204-205.
322. **Φιλίππου Δοΐζου** Πλατανιστὰς καὶ ἡ πέτρα τῆς καλῆς Γενναίας. Πάφος 6 (1941) 206-207.
323. **Ζήση Εὐστρ.** Προλήψεις Αὐδημίου. Θρακ 17 (1942) 229-231.
324. **Eckert G - Formozis P. E.** Geister und Dämonenglaube im Pontus. Nach Mitteilungen von Charilaos Serassis. Thessaloniki 1943.8ον, σελ. 45.
- 324α — Mazedonischer Volksglaube... und religiöse Vorstellungen, βλ. ἄνωτ. 148.
325. **Χρηστοβασίλη Χρ.** Σημειώσεις ἠθογραφικὰς καὶ γλωσσικὰς. (3. ὁ πρῶτος μαῦρος πετεινός). ἩπΓράμμ 1 (1944) 17.
326. **Ἀσπρέα Γ.** Δεισιδαιμονίαι, προλήψεις καὶ θαύματα στοὺς ἀγῶνες τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ὁρίζοντες 3 (1944) 803-807.
327. **Δανίτου Νικ. Κλ.** Κυπριακὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τριάντα αἰώνων. Ὁρίζοντες 3 (1944) 830-836. [Μελέτη].
328. **Λεβέντη Πάνου** Τὸ φτάρνισμα. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 58-59.
329. **Κονομῆ Ν. Χ.** Τὸ σάρισμαν. ΚυπρΓράμμ 10 (1945-46) 129.
330. **Σπυριδάκη Γ. Κ.** Οἱ ἀμφιθαλεῖς εἰς τὸν βίον τοῦ λαοῦ. ἈρχΘρΘησ. ΙΓ' (1946-47) 193-208. [Μελέτη].
331. **Δέλλα-Ρόκκα Ἰ. Ν.** Προλήψεις τοῦ Ναξιακοῦ λαοῦ. ΝαξΑρχ 1 (1947) 67-69.
332. **Ρωμαίου Κ.** Δοξασίες τῶν διαφόρων λαῶν γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου. ἈρχΘρΘησ ΙΔ' (1947-48) 273-298, 364. [Μελέτη].
333. **Σπάλα Πάνου** Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες. Ἐργ'Εστ. Περ. Β' ἔτ. Α (1947-48) 261.

β' Μαγεία. Έπωδαί.

1. Μαγεία.

334. Φάρμακα καὶ φυλακτά, φαρμακευτικὲς ιδιότητες τῶν κοραλλίων καὶ τῶν μαργαριταριῶν. *Ναυτ'Ελλ* 10 (1939) 1206.
335. *Γρηγορίου ἡγουμένου Μαχαιρᾶ* Δῆμμαν ἀντροῦνου, ἀμπόδεμα ἢ ὀρχιπέδη. *ΚυπρΓράμμ* 4 (1939-40) 534-536.
336. *Έμμανουήλ Έμμ.* Ὁ Μανδραγόρας, τὸ «μαγικὸν φυτόν». *Ψυχ'Ερ.* 15 (1939) 7-10.
337. *Ζευγώλη Γ. Σ.* Τὸ «λικόρνο». *Ν'Εστ* 25 (1939) 138.
338. *Μενεγάκη Γ.* Ἡ θεία μου καὶ τὰ ξόρκια της. *Δοῆρος* 3 (1939-40) 762-764.
339. *Ξενίτα Ξ. (Ξ. "Ακογλου)* Βασκανία. *ΠοντΦύλλ* 3 (1938-40) 192-194.
340. *Παπαχαλαμάπους Γ. Χ.* Κυπριακὰ ἔθιμα. *ΚυπρΓράμμ* 4 (1939-40) 107-8.
341. *Πετρίδης Αθ.* Τὸ «ἀμπόδεμα». Λαϊκαὶ παραδόσεις τῆς Μάνης. *Ψυχ'Ερ* 15 (1939) 60-62.
342. [*Τανάγρα Ἀγγέλου* Παρατηρήσεις εἰς τὸ δημοσίευμα τοῦ Ἀθ. Πετρίδου, Τὸ «ἀμπόδεμα»] *Ψυχ'Ερ* 15 (1939) 62-63.
343. *Πηλιάτογλου Α.* Μανδραγόρας, τὸ βότανο τῆς ἀγίας. *Πειρ.Γράμμ.* ἔτ. 1940, τευχ. 2, 127-129.
344. *Σπυριδάκης Γεωργ. Κ.* Ὁ ἀριθμὸς ἐβδομήκοντα δύο. Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ι. Ἀμαντον, Ἀθῆναι 1940, σ. 409-418. [Μελέτη].
345. (*Ζουρούδης Ἀντιγόνης Ν.*) Ἡ διὰ λιτανείας πρόκλησις βροχῆς εἰς τὴν νῆσον Χάλκην (Δωδεκάνησος). *Ψυχ'Ερ.* 17 (1941) 107-108.
Παρατηρήσεις ὑπὸ τοῦ Ἀγγ. Τανάγρα ἐν σ. 108-110.
346. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ζητήματα ἑλληνικῆς λαογραφίας. Κεφάλ. Ζ'. Μαγεία, μαγικαὶ συνήθειαι καὶ δεισιδαιμονίαι. *ΕΛΑ* ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 77-116.
347. *Σπυριδάκης Γ. Κ.* Ἐξορκισμοὶ καὶ μαγικοὶ κατάδεσμοι ἐκ κρητικῶν χειρογράφων. *ΕΛΑ* ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 60-76.
348. *Eckert Georg - Formozis P. E.* Beiträge zur Mazedonischen Volksmagie. Thessaloniki 1942. 8^{ον}, σελ. 107 + VI πίν. (Volkskundliche Beobachtungen und Materialien aus Zentral-Mazedonien und der Chalkidike. Heft 1).
349. *Χρυσάνθη Κύπρου* Ἡ πέτρα τῆς κουφῆς καὶ ὁ ὀφίτης λίθος τῶν ἀρχαίων. *ΚυπρΓράμμ* 7 (1942-43) 43-47.
350. — Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν Κυπριακῶν γητιῶν. *ΚυπρΓράμμ.* 7 (1942-43) 117-124.
351. *Eckert Georg - Formozis P. E.* Regenzauber in Mazedonien. Thessa-

loniki 1943. 8^{ον}, σελ. 97. (Volkskundliche Beobachtungen und Materialien aus Zentral-Mazedonien und der Chalkidike. Heft 3).

352. **Μέγα Γ. Α.** Μαγικαὶ καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι πρὸς ἀποτροπὴν ἐπιδημικῶν νόσων (Τρουποέρασμα. Καινούργια φωτιά-διαβολοφωτιά. Σίδερο) ΕΛΑ ἔτ. Ε' - ΣΤ' (1943-1944) 5-58.
353. **Παπαδοπούλου Α. Α.** [Ἀνομβρία. Ἡ κουῶκουκούρα]. ἈρχΠόντ 12 (1946) 216.
- 353α. **Τσαούση Ἀγαθ.** βλ. ἄνωτ. ἀριθ. 169.
354. **Πετροπούλου Δ. Α.** Ἡ γύμνωση στὶς μαγικὲς ἐνέργειες. ἈρχΘρΘησ. ΙΓ' (1946-47) 97-128. [Μελέτη].

2. Ἐπωδαί.

355. Ἱστορίες φαντασμάτων, παραδοξολογίες, ξόρκια. (Ἀπὸ τοὺς λαογραφικοὺς θησαυροὺς τῆς νήσου Κρήτης). [1]. Μπουκέτο 16 (1939) φ. 806, σ. 45 καὶ 68.
356. **Μενεγάκη Γ.** Ἡ θεία μου καὶ τὰ ξόρκια της. [2]. Δρῆρος 3 (1939-40) 762-64.
357. **Ὁρφανίδου-Συμινελάκη Μαρίας** Γηθειὲς γιὰ νόσους διάφορες. [8]. Δρῆρος 3 (1939-40) 866-867.
358. **Παπαχαλαμπους Γ. Χ.** Ἑθιμὰ, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι τῶν Κυπρίων. [7 ἔπωδαὶ καὶ κατάδεςμοι]. ΚυπρΣπ 3 (1939) 27-30.
359. **Περνάκη Ἀντὴ** «Γηθειὲς» καὶ «διαβαστικά» [9]. Πάφος 4 (1939) 227-232.
360. **Σπανδωνίδη Εἰρήνης** Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης (Παονασοῦ). [2]. Ἀθήνα 1939, σ. 108.
361. **Γρηγορίου ἡγουμ. Μαχαιρᾶ** Δύο κυπριακαὶ ἔπωδαί. Πάφος 5 (1940) 360-362.
362. **Δαφέρμον Ἐλευθ. Γ.** Γηθειὲς (λέγονται στὸν Ἀγ. Μάμα Μυλ/μου) [3]. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940, ἀρ. 348 σ. 7, ἀρ. 349 σ. 7.
363. **Μυριβήλη Σ.** Ἡ Γιλλοὺ στὴ Θράκη. [1]. Νἑστ 28 (1940) 893.
364. **Γρηγορίου ἡγουμένον Μαχαιρᾶ** Δύο ἔπωδαί. [1] Ὁ πόνος. 2) Ἡ γροφή ἢ δροφή]. Πάφος 6 (1941) 45-46.
365. **Χρυσάνθη Κύπρου** Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν Κυπριακῶν γητιῶν [4] ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 117-124.
366. **Τομπόλη Σώζου Κ.** Τὸ δῆμμαν τ' ἄλουποῦ. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 221-222.
367. **Ζαφειρίου Νικ. Ι.** Κατάδεςμοι (ἄμπουδέματα) [1]. ἈρχΣάμ 1 (1946) 246. — Ἐπωδοὶ (γιτέματα) (!) [2]. Αὐτόθι, σ. 316-317.
368. **Σπάλα Πάνου** Τὸ «μάτιασμα» καὶ τὰ «ξόρκια». Ἐργἑστ., περ. Β ἔτ. Α' (1947-48) 285.
369. **Συμινελάκη Μαρίας - Διναρδάκη Ἐλευθερίας** Κρητικὰ λαογραφικά. Ι Γηθειὲς καὶ τραγούδια ἀπὸ τὸ νομὸ Ἡρακλείου. Ἡράκλειον Κρήτης 1947. 8^{ον}, σ. 7-25. [Ἐπωδαὶ 86].

γ'. Μαντική.

370. *Πιτυκάκη Μανώλ.* Ἀπὸ τὰ «τεφτέργια» τοῦ Κυπριγιώτη. Δρῆρος 1 (1937-38) 71-72, 103-104, 134-135, 177-178. — 2 (1938-39) 608-609, 673-674.
371. — Ὁ Κλήδωνας στὰ χωριά μας. Δρῆρος 3 (1939-40) 985-987. — 4 (1940-41) 25-29.
372. *Μαντζουράνη Κ. Ι.* Βουρβουρέϊκη λαογραφία. Δ'. Προγνωστικά, προμαντεύματα καὶ συμβουλαιὶ τῶν χωρικῶν. Ἐπετ. τῶν Βουρβούρων 3 (1939) 135-137.
373. *Συλβίου* Ὁ Κλήδωνας. ΜικροΧρον 3 (1940) 390-395.
374. *Δαμψίδου Ὁδ.* Κυβομαντεία. ἘπΒυζΣπ. 17 (1941) 185-194.
Κρίσις: ΒΖ 41 (1941-42) 297 (F. D(ölger)).
375. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ζητήματα Ἑλληνικῆς λαογραφίας. Κεφ. Η'. Μαντική ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 117-140.
376. *Eckert Georg* Das Schulterblattofakel bei den Aromunen, mit Beiträgen von Cuschan Araia. Thessaloniki 1944, 8^{ον}, σελ. 28.
377. *Καλομενοπούλου Ν. Θ.* Διοσημεΐαι, οἶωνοὶ καὶ διάφοροι προλήψεις παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς. Νέαι Δρόμοι ἔτ. (1945) ἀρ. φ. 91-94, σ. 11-12.
378. *Παπαχαλαμάμπους Γ. Χ.* Πρόκλησις μαντικῶν ὀνείρων καὶ λατρεία τοῦ Ἀδωνιδος ἐν Κύπρῳ. ΚυπρΣπ. Γ' (1946) 25-35. [Μελέτη].
379. *Δημαρᾶ Κ.* Οἱ χρησμοὶ στὴ νέα μας ἱστορία. Ἐκλογὴ 3 (1947-48) 196-203.
380. *Δουκάτου Δημ. Σ.* Τῆς τύχης τὸ κυνηγητό. ἘλΓράμμ., ἔτ. 1947 ἀρ. 58, σ. 3.

2. Λαϊκὴ κοσμοθεωρία καὶ ἐπιστήμη

α'. Κοσμογονικοὶ καὶ ἀστρολογικοὶ μῦθοι. — Μετεωρολογία.

381. Σημεῖα προγνώσεως τοῦ καιροῦ. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 980, 1028.
382. *Δεναξᾶ Ἀρτεμ.* Προγνωστικά τοῦ καιροῦ. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1102.
383. *Ἐξαδακτύλου Χρ.* Παροιμίες γιὰ τὸν καιρὸ (Μορφίτικα χωριά). Πάφος 4 (1939) 22-23.
384. — Κυπριακὲς παροιμίες: 1) Γιὰ τὸν καιρὸ (Κερυνιώτικα χωριά). Πάφος 4 (1939) 240.
385. *Δίβα Ρίτου* Παροιμίες γιὰ τὸν καιρὸ (Μαραθιώτικα χωριά). ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 413-16.
386. *Μαντζουράνη Κ. Ι.* Βουρβουρέϊκη λαογραφία: Β' Μετεωρολογικαὶ παροιμιαί τοῦ χωριοῦ μας. Ἐπετ. τῶν Βουρβούρων Γ' (1939) 130-132.
387. *Γκράβιγγερ Π.* Τὸ ὠριαῖον ὠροσκόπιον. Ἀθῆναι 1940, 8^{ον}, σελ. 41.

388. *Γκράβιγγερ* Ἡλιακὸν ὠροσκόπιον καὶ προγνωστικὴ Ἀστρολογία. Αἱ πλανητικαὶ διελεύσεις καὶ ἡ πρόγνωσις. Ἀθῆναι 1940. 8^{ον}, σελ. 31.
389. *Ἐξαδακτύλου Χρ.* Παροιμίες γιὰ τὸν καιρὸ (Σολιάτικα χωριά). Πάφος 5 (1940) 134-35.
390. — Ὁ Μάρτιος. Πάφος 5 (1940) 227-8.
391. — Παροιμίες γιὰ τὸν καιρὸ (Ἀπὸ τὰ Σκαλιώτικα μέρη - Σκάλα, Ἀραδίππου, Λειβάδια, Μουρουτζίνα Ἀθηαίνου κ.ά.). Πάφος 6 (1941) 24-25.
392. — Παροιμίες γιὰ τὸν καιρὸ ἀπὸ τὰ Τηλλυριώτικα χωριά. Πάφος 6 (1941) 80-81.
393. *Κρανιδιώτη Νίκου* Προβλέψεις γιὰ τὸν καιρό. ΚυπρΓράμμ 5 (1940 - 41) 439-440.
394. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ζητήματα Ἑλληνικῆς λαογραφίας. Κεφ. Θ'. Ἀστρολογία. Κεφ. Ι' Μετεωρολογία. ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 141-62.
395. *Παναρέτου Α.* Κυπριακὲς γεωργικὲς παροιμίες. ΚυπρΣπ 9 (1945) 77 - 112. Παροιμ. καὶ γνῶμ. 136 καὶ λεξιλόγιον μετεωρολογίας.
396. *Καρανικόλα Σωτηρ.* Συμαῖκα λαογραφήματα. Τὸ Μικρὸ καλοκαιράκι. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 378.
397. *Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.* Παρατηρήσεις εἰς τὸ Μικρὸ καλοκαιράκι. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 378-379.

β'. Μῦθοι περὶ ζώων καὶ φυτῶν.

398. *Κυριακίδου Στίλπωνος Π.* Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ τὰ λουλούδια. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τευχ. 2, σ. 86-91. [Μελέτη].
399. *Παπανικολάου Κ. Ι.* Ὁ βασιλιάς τῶν λουλουδιῶν. Ν'Εστ 27 (1940) 617-620.
400. *Σταμούλη-Σαραντῆ Ἑλπινίκης* Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης. Θρακ 20 (1944) 9 - 72.
401. *Χρυσάνθου Κ.* Συμβολὴ εἰς τὴν δημώδη ἐμβρυολογίαν τῶν Κυπρίων. ΚυπρΣπ 8 (1944) 127.
402. *Ἀγραφιώτου (Σερ. Τσιτσᾶ)* Στὰ ἄγρια ὄρη καὶ ἄκαρπα ξύλα. Λαογραφικὴ δασικὴ φυτογνωσία. Λαμία (1947). 8^{ον}, σελ. 120.
Κρίσις : Ὁ Πάν 17 (1947) 106 (Δ. Λ(ουκᾶτος)).

γ'. Δημώδης ἰατρική.

403. Φάρμακα καὶ φυλακτά. Φαρμακευτικὲς ιδιότητες τῶν κοραλλίων καὶ τῶν μαργαριταριῶν... Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1206.
404. * *Βίγκου Α.* Γιατροσόφια καλογερίκα. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας τ. 8, 56-58.

405. **Μέγα Γεωργ. Α.** Ζητήματα Ἑλληνικῆς λαογραφίας. Κεφ. ΙΑ'. Δημόδης ἱατρική. ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 163-195.
406. **Καββαδᾶ Στεφ. Δ.** Ἀσθενεῖαι θεραπευόμεναι ἐν Χίῳ διὰ βοτανῶν ἢ φυτῶν τῆς Χιακῆς γῆς. ΠερΣ'Αργ 2 (1939) 201-208.
407. **Παῖδούση Μικέ** Δημόδης ἱατρική. Ἐμπειρικοὶ ἱατροί. ΠερΣ'Αργ 2 (1939) 60 - 69.
408. **Πιτυκάκη Μανώλ.** Δημόδης ἱατρική. ΙΙ Γιατροσόφια. Δοῆρος 1 (1937-38) 307-311, 369-372.— 2 (1938-39) 379-383, 411-414.
409. **Ρουτζεράκη Η.** Γιατροσόφια. Δοῆρος 3 (1939-40) 764-65.
410. **Σγουρίτσα Ἀγησιλάου** Φάρμακα τοῦ λαοῦ. ΣπαρΧρον 3 (1939-1940) ἀρ. 27-28, σ. 13.
411. **Ἰωακείμογλου Γ.** Φαρμακολογία καὶ λαϊκὴ βοτανική. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τεύχ. 2, σ. 117-118.
412. **Χρυσάνθη Κύπρου** Θηριακὰ τῆς Κύπρου. ΚυπρΣπ 4 (1940) 39-63.
413. **Φωστηροπούλου Δέσποινας** Πρακτικὴ ἱατρική. ἈρχΠόντ 11 (1941) 143-145.
414. **Χρυσάνθη Κύπρου** Κυπριακὰς φαρμακευτικὰς ὕλες στὸ «περὶ ὕλης ἱατρικῆς» τοῦ Διοσκορίδου. ΚυπρΣπ 6 (1942) 19-43.
415. — **Ἡ πέτρα τῆς κουφῆς καὶ ὁ ὀφίτης λίθος τῶν ἀρχαίων.** ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 43-47.— Τζιόγχος—Σκαθθαρόχορον—σκορπίδιν—χόρτον. Αὐτόθι, σ. 78 - 82.
416. **Βέρα Σόλωνος** Ἡ ἱατρικὴ τοῦ λαοῦ. Ὁρίζαντες 2 (1943) 679-683.
417. **Χ(ρυσάνθη) Κ(ύπρου)** Οἱ ὀνομασίαι τῶν νόσων κατὰ τοὺς Κυπρίους. ΚυπρΣπ 7 (1943) 71-94.
418. — Τὰ αἷτια τῶν νόσων κατὰ τοὺς Κυπρίους. ΚυπρΣπ 8 (1944) 83-97.
419. — The magic numbers, Three, Seven and Seventy-two in Cypriote Folk - Medicine. Folk-Lore LVII (1946) 79-83.
420. **Χαριτάκη Κωστῆ** Ἡ λαογραφία διὰ τὴν ἱατρικὴν καὶ τὴν ὑγιεινὴν. Ἀρχεῖον Ἱατρικῶν Ἐπιστημῶν 2 (1946) 124-127.

3. Δημόδης φιλολογία καὶ γλῶσσα.

α'. ᾠσματα

1. Συλλογαί.

421. **Ἀγιοπετρίτη** Ἀγιοπετρίτικη ἐνδυμασία [Μεθ' ἑνὸς ᾠσματος]. ΚυνΕπιθ 2 (1938-39) 62.
422. **Ἀθανασοπούλου Θ. Ἰ.** ᾠσματα. Ναναρίσματα Δημητσάνης Γορτυνίας [36]. Λαογρ 12 (1938-48) 158-162.

423. *Δεληγιάννη Β. Ν.* Τραγούδια τοῦ χωριοῦ Κωστῆ [5]. ἈρχΘροθισ 5 (1938-39) 133-136.
424. *Ζ(ήση Εὐστρατίου)* Ἀποκρηάτικα τραγούδια εἰς τὴν Θράκην. Ἡ Συζήτησις, περ. Β' ἔτ. Γ' (1938-39) 81-83.
425. *Καββαδᾶ Σ.* Κάλανδα Χριστουγέννων. ΠερΣ'Αρχ 1 (1938-39) 89.
426. *Klaar Marianne* Klephtenkrieg-Neugriechische Volkslieder in rythmischer Prosa frei ins Deutsche übertragen. Athen 1938. 76. S. 8°. (Texte und Forschungen zur Byzantinisch-neugriechischen Philologie. Beihefte zu den «Byzantinisch - neugriechischen Jahrbüchern» herausgegeben von Prof. Dr. Nikos A. Bees. N° 26)
Κρίσεις: BNJ^b XV (1939) 263-264 (G. Soyter), 287 (N. B(ees)). Ν'Εστ 25 (1939) 292-93 (Βασ. Ρώτας).
427. *Κοντελιέρη Μιχ.* Κρήτη καὶ Κυκλάδες, τὰ ἀνθίσματα τοῦ ἀθανάτου Ἑλλην. πολιτισμοῦ. Δοῆρος 2 (1938-39) 627.
ᾠσματα 1, δίστ. 2.
428. *Κουφοῦ Δ.* Τραγούδι τοῦ Βασσαρά. ΣπαρτΧρον 2 (1938-39) ἀρ. 22, σ. 9.
429. *Δογαριαστάκη Ἀντων.* Παλιὰ κάλαντα τοῦ Μάοτη [1]. Δοῆρος 2 (1938-39) 640-41.
430. *Ν. Κ.* Ἐπίκαιρα. Τῆς Ἀναλήψεως ποὺ πέφτουν τὰ παιδάκια στὴ θάλασσα. [1]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 19, σ. 8.
431. *Νίδα (Νικ. Β. Δασκαλάκη)* Τραγούδια Βορδωνιάτικα, ὁ παπᾶ Καλομοίρης [1]. ΣπαρτΧρον 2 (1938-39) ἀρ. 20, σ. 14.
432. *Οἰκονόμου Θεοδ. Μ.* Τσακόνικο τραγούδι τοῦ γάμου. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 22.
433. *Πεδιώτου Καλλιρόης (!)* Ἡ κόρη μὲ τοὺς δώδεκ' ἀδελφούς. Δοῆρος 2 (1938-39) 490 - 91.
434. *Πιτυκάκη Μανώλ.* Παινέματα. [1]. Δοῆρος 2 (1938-39) 433. — Τοῦ βασιληᾶ τ' ἀλέτρι. [1]. Αὐτόθι, σ. 590.
435. *Ρωμαίου Κωνστ.* Αἱ Ἀπόκρεω. [2]. Κυν'Επιθ 2 (1938-30) 21.
436. *Σπανοῦ Δ.* Τὰ Ψαρά. ΠερΣ'Αρχ 1 (1938-39) 13-14.
Δίστιχα καὶ ἐπῶδοι ᾠσμάτων.
437. *Φιοράκη Στέλιου* Λαογραφικὰ εὐτράπελα ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἀβδοῦ Πεδιάδος. [4]. Δοῆρος 2 (1938-39) 725-727.
438. Οἱ Ἀμερικάνοι. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 791, σ. 67.
439. Θρακιώτικο τραγούδι. Θρακ. 11 (1939) 428-429.
Ἐν ποντιακὸν ᾠσμα.

440. **Βακαλοπούλου Ἀπ.** Αἱ ἐν ἔτει 1770 ναυμαχίαι μεταξὺ ρωσικοῦ καὶ τουρκικοῦ στόλου εἰς τὴν λαϊκὴν μας ποίησιν [2]. Ἑλληνικά 11(1939) 109-114.
441. **Βαριαδάκη Ἰωάννου** Ὁ νυφιάτικος στὸν Κέραμο καὶ τὰ περὶχωρα. Ὁ ἀποκριάτικος στὸν Κέραμο καὶ τὰ περὶχωρα. [2]. ΠερΣ'Αργ 1 (1938-39) 154-155.
442. **Baud - Bony S.** Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων, τόμ. Β'. Ἀθῆναι 1938. 8^{ον}, σελ. ια' + 447.
Κρίσις: Ν'Εστ 25 (1939) 723-725 (Αὔρα Σ. Θεοδωροπούλου).
443. **Βίου Στυλ.** Δημοτικὰ τραγούδια [3]. ΠερΣ'Αργ (1938-39) 151-153, 156.
444. **Βογαζλῆ Δ. Κ.** Δημοτικὰ Φιλιππουπολίτικα καὶ Στενιμαχίτικα τραγούδια. Θρακ 11 (1939) 279-306.
ᾠσματα 31, ὧν 7 εἰς εὐρωπ. μουσ. γραφὴν.
445. **Γκανούλη Γ.** Δημοτικὰ τραγούδια ψαλλόμενα ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας. [10]. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 65-66. — 16 (1940) 302-304.
446. **Δαφέρμου Γεωργ. Φ.** Ἡ Διαμάντα, τραγούδι. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939 ἀρ. 326 σ. 7, ἀρ. 327 σ. 7.
447. **Ἐρανιστοῦ, Τοῦ** Δημοτικὰ γιὰ ψαράδες. [2]. Ναυτ'Ελλ 11 (1939-40) 1470.
448. **Ζωγραφάκη Γ. Κ.** Πῶς ὁ λαὸς μας τραγουδεῖ τὸν ἔρωτα. [10]. ΦάρΒ'Ελλ 1 (1939) 117-122.
449. **Ἱστορικοῦ, Τοῦ** Ἀγνωστοὶ ἥρωες καὶ μάρτυρες (ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τὸ Μαλεβύζι). [1]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 810, σ. 30 καὶ 70.
450. **Κουρμούλη Αἰκατερίνης** Δημῶδη ᾠσματα ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ἀγίου Βασιλείου [28]. ἘπΚρητΣπ. 2 (1939) 428-447.
451. **Κουτσογιαννοπούλου Δημ.** Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου παρὰ Ποντίοις. Θεσσαλονίκη 1939. 8^{ον}, σελ. 22. [ᾠσματα 16 καὶ δίστιχα].
Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-1948) 332 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
452. **Λαμπίκη Δημ.** Χριστουγεννιάτικα τραγούδια [1]. Ν'Εστ 26 (1939) 76-77.
453. **Μαντζουράνη Κ. Ι.** Βουρβουρέϊκη λαογραφία. Α'. Τὰ τραγούδια μας [40]. Ἐπετ. τῶν Βουρβούρων 3 (1939) 118-129.
454. **Μαρίνη Κώστα** «Τραγουδιοῦ γυρίσματα». [2]. Ν'Εστ 25 (1939) 641-643.
455. **Μέγα Γ. Α.** Τὸ Ἀρκάδι εἰς τὴν δημῶδη ποίησιν. [1]. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 448-49.
456. **Παράξενου, Τοῦ** Κυνουριακὰ τραγούδια. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 77.
457. **Μικρομάτη Μαρίας Σ.** Ὁ Σιαγκαλλῆς. [1]. Πάφος 4 (1939) 237-38.
458. * **Μπορτολῆ Ἀντ.** Τὸ τραγούδι τοῦ Τσελεπῆ Δασκαλογιάννη. Χανιά Κρήτης (1939), 8^{ον}, σελ. 36.
459. **Νικολουδάκι Κώστα Χ.** Τραγούδι τοῦ Ἀγριολίδι. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939, ἀρ. 331, σ. 7.

460. **Νικολουδάκι Κωνστ. Χ.** Τραγούδι τοῦ Γλυμνηνταλῆ. ΠρομΠυρφ, ἔτ. 1939 ἀρ. 332, σ. 7.-ἔτ. 1940 ἀρ. 334, σ. 7.
461. **Νικολούδη Γεωργ.** Συμβολή εἰς τὸ Χιακὸν λεξικόν. [ᾠσμ. 2]. ΠερΣ'Αργ 1 (1938-39) 176-177.
462. **Νταγκάκη Ἑμμ.** Τραγούδι τς ἀγάπης. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939, ἀρ. 322, σ. 7. ἀρ. 323, σ. 7.
463. **Παπαγγέλου Κ.** Ἐνα δημοτικὸ τραγούδι τῆς Χαλκιδικῆς. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 96.—Ἡ ἐγκαταλελειμμένη. Αὐτόθι, σ. 150.
464. **Πατριαρχέα Παναγ. Ν.** Περὶ ἐπενθέσεως ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. ΕΜΑ 1 (1939) 60 σημ. 1, 62 σημ. 7, 67 σημ. 1, 79 σημ. 1.
ᾠσμ. 4. Δημοσ. ἔτι παροιμ. καὶ γνῶμ. 4 ἐν σελ. 58, 65 σημ. 4, 88 σημ. 2, 91 σημ. 3.—
Αἰνίγμ. 1, σ. 88 σημ. 1.—Εὐχαὶ 1, σ. 62 σημ. 3.
465. **Παυλίδη Δώρας** Ἡ λυερή. [1]. Πάφος 4 (1939) 236-37.
466. **Πετροπούλου Δημ.** Δημοτικὰ τραγούδια. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 285.—
Τραγούδια—δίστιχα—κλέφτικα. Αὐτόθι, σ. 301-304.
Δίστ. 14, ᾠσμ. 4.
467. **Πέτρου Χρ. Ν.-Μεσογείτου** Κρητικοὶ στίχοι ἐκ παλαιῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου. [ᾠσμ. 3]. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 365 - 369.
468. **Ρουσάκη Ἰω.** Μαντινάδες τοῦ Ἄλφα-Βῆτα. [ᾠσμ 1]. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939 ἀρ. 324 σ. 7, ἀρ. 325 σ. 7.
469. **Σαραντῆ - Σταμούλη Ἑλπιν.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Θράκης. Ἀθῆναι 1939, 8^{ον}, σελ. 287 (=Θρακικὰ ΙΑ' (1939) 1-278).
Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-1948) 330-331 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
470. — Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Θράκης [433]. Θρακ. 11 (1939) 1-278.
471. **Σπανδωνίδη Εἰρήνης** Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης (Παρνασοῦ). Ἀθήνα 1939 8^{ον}, σελ. ιστ' + 438.
ᾠσματα 321. Ἀπὸ σελ. 165-380 σχόλια περὶ τῶν ᾠμάτων.
Κρίσις: ΒΖ 40 (1940) 239 (F. Dölger). Ν'Εστ 28 (1940) 1098-1100 (Κώστας Μαρίνης).
472. **Τριανταφυλλίδου Φιλ. Γ.** Τὰ ἔθιμα τοῦ ξενιτέμματος εἰς τὸ Ζαγόρι τῆς Ἠπείρου. [1]. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 213.
473. **Τσομάκα Ἑλένης** Κρουονερίτικα τραγούδια [7]. Θρακ 12 (1939) 374-377.
474. **Χουρμουζιάδου Καλλισθένους** Δημοτικὰ τραγούδια Τσακηλίου τῆς ἐπαρχίας Μετρώων καὶ Ἀθύρων [21]. Θρακ. 11 (1939) 307-314.
475. Δημοτικὸ [1]. Ἡ Συζήτησις ἔτ. Δ' (1939-40) 60.
476. Τῆς Ρήνας τῆς Καράχρουσης. Ἡ Μεγίστη ἔτ. 3 (1939-1940) ἀρ. 24-25 σ. 20.

- Τὰ κάλανδα, Αὐτόθι, ἀρ. 26 σ. 21. — Νανουρίσματα, Αὐτ. ἀρ. 27 σ. 21, ἀρ. 28 σ. 18. ᾠσματα 4.
477. **Ἀγλαοῦ** Τρισεύγενη καὶ Παναγιωτίτσα. [1]. ΣπαρτΧρον 3 (1939-40) ἀρ. 31, σ. 12.
478. **Γκλέγα Γιώργη** Τὰ μοιρολόγια τοῦ τόπου μας. ΣπαρτΧρον 3 (1939-40) ἀρ. 31, σ. 8-9.
Μυρολόγια 4 μετὰ ἐρμηνευτικῶν καὶ ἄλλων σημειώσεων.
479. **Δανιὴλ Δημητρ.** Τῆς τρίχας τὸ γιοφύριν. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 490-491.
480. **Κληρίδης Δεύκου Ν.** Τὸ τραοῦδιν τοῦ Παπᾶ. [Ἀγρός]. Πάφος 4 (1939) 23-25.
481. — Τὸ τραοῦδιν τῆς πέριτικας [Ἀγρός Κύπρου]. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 123.
482. — Τὸ τραγοῦδι τῆς Τρανταφυλλένης. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 560.
483. **Κυρρῆ Λ.** Τὸ ἀμπέλιν. [3]. Πάφος 4 (1939-40) 171. — Ὁ Γιαννατζῆς τοῦ Παπᾶ, Αὐτόθι, σ. 238. — Ἡ Ἀρετὴ. Αὐτόθι, σ. 456-57.
484. **Λιναρδάκη Ἐλευθερίας** Τὸ κρητικὸ τραγούδι. [3]. Δοῆρος 3 (1939-40) 784 - 785.
485. **Μανέντια Τάκη** Τὸ λάβαρο τοῦ Δεσπότη. [1]. Ἡ Συζήτησις ἔτ. Δ' (1939-40) 70.
486. **Μαυρακάκη Γιάννη** Σφακιανὰ κάλαντα τῆς Πρωτοχρονιάς. [1]. Δοῆρος 3 (1939-40) 836-837.
487. **Νίδα (Νικ. Δασκαλάκη)** Οὔλες οἱ δάφνες. ΣπαρτΧρον 3 (1939-1940) ἀρ. 25, σ. 13. — Τὰ ζαγαράκια. Αὐτόθι, ἀρ. 31 σ. 11. — Τὸ φυσικώτερο. Αὐτόθι, ἀρ. 34, σ. 6. — Θανάσω καὶ Μαντᾶς. Αὐτόθι, ἀρ. 34 σ. 14. [ᾠσματα 4].
488. **Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.** Τὸ Σκληρόπουλλον. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 370-373.
489. **Πετρίδης Μιχ.** Τὸ νησάκι μας. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 24-25, σ. 8.
ᾠσμα περὶ Καστελλορίζου.
490. **Πιτυκάκη Μανώλη** Χαμηλοπερπατοῦσα. Ἡ ὥριμη κοπελιά. Ἡ ὁρφανοῦλα. [3]. Δοῆρος 3 (1939-40) 901, 923, 933. — Ἡ κρυφαγκαστρωμένη. Αὐτόθι, σ. 852.
491. **Σγουρίτσα Ἀγησιλάου** Τὸ Θανατικὸ τοῦ 1687. ΣπαρτΧρον 3 (1939-40) ἀρ. 30, σ. 10. — Ἡ Μαλάμω. Αὐτόθι 4 (1940-41) ἀρ. 39-40, σ. 37.
492. **Σπανδωνίδης Εἰρήνης** Τὸ Μελένικο καὶ μερικὰ τραγούδια του. [6] Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 31-32, σ. 24-26.
493. **Σπυριδάκι Κ.** Τὸ γιοφύριν τῆς Μαρουλλοῦς. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 409-410.
494. **Στεφανάκη - Ταξιδιώτου Κωστῆ** Ὁ γάμος τῆς ὁρφανῆς. Δοῆρος 3 (1939 - 1940) 850.
495. **Σφυρόερα Νίκου Β.** Ναξιώτικα θαλασσινὰ τραγούδια [4]. Ναυτ'Ελλ 11 (1939-40) 1386.

496. Ἡ 1^η Μαΐου. [3]. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 845, σ. 6.
497. Μανιάτικα μοιρολόγια [3]. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 849, σ. 33.
498. *Ἀνταποκριτοῦ* Μιὰ ἡθογραφικὴ γιορτὴ στὴν Κομοτινὴ. [ᾠσμ. 1]. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 188, σ. 11.
499. *Βασδραβέλλη Γ. Κ.* Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796-1832. Θεσσαλονίκη 1940. 8^{ον}, σελ. 14, 15, 63-64, 65, 141, 143, 145, 171-72 σημ. 1, 181 σημ. 1. [ᾠσμ. 9]. (Μακεδον. Βιβλιοθ. Δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρ. Μακεδονικῶν Σπουδῶν, 1)
500. *Βλαχογιάννη Γιάννη* Ναυτικὰ ἱστορικὰ τραγούδια [12]. Ν'Εστ 28 (1940) 991-993.
501. *Δαφέρμου Γεωργ. Φ.* Ὁ γάμος καὶ τ' ὀψίκι. [5]. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940, ἀρ. 338 σ. 7, ἀρ. 339 σ. 7, ἀρ. 341 σ. 7.
502. *Δεληγιάννη Βασ.* Ἀπὸ τὴν Ἀπολλωνιάδα Προύσης. ΜικροΧρον 3 (1940) 443 - 447. [ᾠσμ. 8, δίστ. 10].
503. *Θεοδωροπούλου Αὔρας Σ.* Τὰ Κάλαντα. Ν'Εστ 27 (1940) 44-45. [Μελέτη].
504. *Κυπαρίσση Βασ.* Τραγούδια τῆς Χαλκιδικῆς. Θεσσαλον. 1940. 8^{ον}, σελ. δ' + 107. (Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Παράρτημα, 2). [ᾠσμ. 274, δίστ. 26].
- Κρίσις: Μακεδ 1 (1940) 580 (Εὐάγγ. Στ. Τζιάτζιος).
505. — Τραγούδια τῆς ἀγάπης. ΦάρΒ'Ελλ 2 (1940) 274-276.
ᾠσματα 6 ἐκ Βραστῶν Χαλκιδικῆς
506. *Μερκάτη Σιλβ. Γ.* Δημοτικὰ κείμενα ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Ἀλλατίου ΕΕΠΕ 3 (1940) 209-217.
507. *Οἰκονομίδου Δ. Β.* Προσθῆκες σ' ἓνα ἱστορικὸ σημείωμα. «Ναξιακὸν Μέλλον» φ. 66, Ἀθῆναι, 10 Φεβρουαρίου 1940. (Περὶ τοῦ ᾠσματος «Τρεῖς καλοῦροι Κρητικοί», δημοσιεύεται καὶ γνησίᾳ παραλλαγή τούτου ἐξ Ἀπυράνθου Νάξου).
508. — Τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Ἐφημ. «Ἔθνος» ἔτ. 29^{ον}, φ. 4052, Βουκουρέστιον, 17 Ἀπριλίου 1940.
509. *Παπαδάκη - Κασσιέρη Εἰρήνης* Τραγούδια καὶ παρωνύμια Πλάκας Ἀποκορώνου [2]. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 421-422.
510. *Παπαϊωάννου Μιλτιάδου* Ὁ Θεόδωρος Ζιάκας καὶ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1854. [2]. Μακεδ'Ἡμερ 16 (1940) 179-190.
511. *Παπαχρονοπούλου Τούλας* Τὰ Κάλαντα. [1]. Ν'Εστ 27 (1940) 121-122.
512. *Πετροπούλου Δ.* Τραγούδια Μακεδονικά [2]. Μακεδ'Ἡμερ 16 (1940) 272.
513. *Σηφάκι Νικ. Σ.* Τὸ τραγούδι τ' Αρκαδιοῦ. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940, ἀρ. 349 σ. 7.
514. *Σμυρλῆ Δώλῃ* Ὁ χορὸς τῆς φωτιάς. [5]. Μακεδ'Ἡχὼ ἔτ. 1940 ἀρ. 198 (σ. 5)

515. **Σμυρλή Λώλη** Μακεδονικά δημοτικά τραγούδια. [ᾠσμ. 6]. Μακεδ'Ηχὼ ἔτ. 1940 ἀρ. 198 (σ. 6-7)
516. — Ἡ πυρκαϊὰ τῆς Βεροίας τοῦ 1864 στὴ λαϊκὴ παράδοση. [ᾠσμ. 1]. Μακεδ. 1 (1940) 518-519.
517. — I) Τῆς Βασίλισσας Βιργίνας. II) Κάτω στὸν Ἅγιο Θόδωρο. ΦάρΒ'Ελλ 2 (1940) 214.— Βιργίνα Βιργινάδα. Αὐτόθι, σ. 228.— Βασιλοπούλα λάλησε. Αὐτόθι, σ. 310.
518. **Τόμπα Ἀγγέλου** Ἐθιμα καὶ ᾠσματα ἀρραβώνων εἰς τὸ Καβακλῆ (Θράκης). [10]. Μακεδ'Ημερ 16 (1940) 283-288.
519. Ἀπόψε δὲν ἐπλάγιασα. [1]. ΣπαρτΧρον 4 (1940-41) ἀρ. 44-47, σ. 60.
520. Τραγούδια τῆς Πέρα Ρίζας. [2]. ΣπαρτΧρον 4 (1940-41) ἀρ. 38, σ. 23.
521. **Γρηγορίου ἡγουμένου Μαχαιρᾶ** Τὸ ἀλφάβητον τοῦ Χάρου. ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41) 461-466.
522. **Κουφοῦ Δ.** Ὁ Γκάγκαλος. Τώρα εἶναι ἀργά. [2]. ΣπαρτΧρον 4 (1940-41) ἀρ. 44-47, σ. 59.
523. **Παντουβάκη Μιχ.** Ἡ κόρη μὲ τὰ δώδεκα ἀδελφούς. Δοῦρος 4 (1940-41) 11-12.
524. **Ἑξαδακτύλου Χρ.** Ὁ Μαυροῦδης. Πάφος 6 (1941) 123-125.
525. **Ἰωαννίδη Ἀγγ.** Δημοτικὸ τραγούδι τῆς Θράκης. Θρακ. 15 (1941) 331.
526. Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας. Τὰ ἑμμετρα κείμενα Ἀθηνῶν (πρώην Ἄνδρου, μετὰ συμπληρώσεων καὶ παραλλαγῶν ἐκ τῆς διασκευῆς Τραπεζοῦντος), Κρυπτοφύρου καὶ Ἑσκοριάλ. Νέα πλήρης ἐκδοσις μετ' εἰσαγωγῆς, ὑποσημειώσεων καὶ κριτικοῦ ὑπομνήματος ὑπὸ **Πέτρου Π. Καλονάρου** Τόμος Α' μετὰ 32 αὐθεντικῶν εἰκόνων ἐκτὸς κειμένου. (Ἀθῆναι 1941), 8^{ον}, σελ. νστ' + 272.
Κρίσις: Ἐπ.Βυζ.Σπουδ. 17 (1941) 314-317 (Ε. Κριαρᾶς). Ν'Εστ. 33 (1943) 61-63 (Κ. Θ. Δημαρᾶς).
Τόμος Β'. Τὰ κείμενα Κρυπτοφύρου καὶ Ἑσκοριάλ μετὰ 32 αὐθεντικῶν εἰκόνων ἐκτὸς κειμένου καὶ ἑνὸς ἱστορικοῦ χάρτου (Ἀθῆναι 1941) 8^{ον}, σελ. ιστ' + 320.
Ἀπὸ σελ. 201 ἐπίμετρον περιέχον 30 δημῶδη ᾠσματα τοῦ Ἀκριτικοῦ κύκλου καὶ μετάφρασιν τῶν κειμένων τῆς Σλαβικῆς διασκευῆς τοῦ Ἀκριτικοῦ ἔπους.
527. **Κάνθου Θ. Χ.** Ὁ Ψαχνόγιαννος. [1]. Πάφος 6 (1941) 23-24.
528. **Διουδάκη Μαρίας** Κρητικὰ τραγούδια [25]. ἘπΚρητΣπ 4 (1941) 213-235.
529. **Παπαδάκη - Κασσιέρη Εἰρήνης** Τραγούδια καὶ αἰνίγματα Πλάκας Ἀποκορώνου. ἘπΚρητΣπ 4 (1941) 206-211. [ᾠσμ. 11, δίστ. 29].
530. **Παπαδοπούλου Δημ. Κ.** Ποικίλα ᾠσματα τοῦ χωρίου Σταυρίν. ἈρχΠόντ 11 (1941) 25-51.
ᾠσματα 55. Ἐν σελ. 51-60 ἐρμηνευτικαὶ σημειώσεις.

531. **Φωστηροπούλου Ἀγαθ.** Τραγούδια Ἰμερας. [1]. ἈρχΠόντ 11 (1941) 158.
532. **Κονομῆ Ν. Χ.** [Τῶν ἐννιά ὁδελφῶν]. [1]. ΚυπρΓράμμ. 6 (1941-42) 211.
533. — Ἀπὸ τὶς ἔμμετρες ἱστορίες τῶν ζώων. [4]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 200-202.
534. **Οἰκονομοπούλου Ν.** Τὸ τραοῦδιν τῆς πέριτικας. [2]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 100 - 101.
535. **Δρακίδου Γερασίμου** «Ροδιακά». Ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας». Ἀθῆναι 1937. 8^{ον}, σελ. η' + 277.
Συλλογὴ ᾄσμάτων (97), διστίχων (113), νανουρισμάτων (23), παροιμιῶν, εὐχῶν, ᾠδῶν, ὁρκῶν, ἐπιδῶν καὶ αἰνιγμάτων.
Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-1948) 312-314 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
536. **Παναρέτου Α.** Τὸ τραοῦιν τῆς πέριτικας. [2]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 102-104.
537. — Τὸ τραοῦιν τοὺς μηνάες [3]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 161-162.
538. **Τόμπολη Σώζου** Τὰ τέσσαρ' ἀδέρφκια. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 139.
539. **Κονομῆ Ν.** Ἐπίδραση τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τὰ σχολεῖα τῆς Τουρκοκρατίας. [2].
ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 26-27.
540. **Ἐφραιμίδου Π. Χ.** Δημοτικὰ τραγούδια. Παλαιὸ Χριστουγεννιάτικο ᾄσμα.
Παλαιὸ τραγούδι (Σουρμένων) [2]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 145.
541. — Παλαιὰ τραγούδι Σουρμένων [Ὁ κύρ Θωπέκης]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 145.
542. **Λουκάτου Δημ. Σ.** Τραγούδια τῆς Βορ. Θράκης [5]. ἈρχΘρΘησ 10 (1943-44) 218-221.
543. **Δύντεκε Ἐντβίγης** Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἐκλογὴ καὶ μετάφρασις εἰς τὴν γερμανικὴν. Μέρος Α'. Ἑλληνικὰ κείμενα. [Ἐποπτεία δημοσιεύσεως Γ. Α. Μέγα]. Ἀθῆναι 1943. 8^{ον}, σελ. ις' + 368.
Δημοσιεύονται 240 τραγούδια, ὧν 133 ἀνέκδοτα (104 ἐξ ἰδίας συλλογῆς, 27 τῆς συλλογῆς τοῦ Λαογραφ. Ἀρχείου καὶ 2 τῆς συλλογῆς Σ. Μενάρδου) καὶ 252 δίστιχα, τὰ πλεῖστα ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Σελ. 327-352 γλωσσάριον.
544. **Ξενίτα Ξένου** (Ξενοφ. Ἀκογλου). Χριστουγεννιάτικα ᾄσματα σὲ τούρκικη γλῶσσα [3]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 93.— Παιδικὸ τραγουδάκι. Αὐτόθι, σ. 148.
545. **Παμπούκη Ι. Τ.** Νιώτικα ναυτικὰ τραγούδια [5]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 110-112, 171-172.
546. — Δημοτικὰ τραγούδια Οἰνός [11]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 140-141, 194, 218.— 2 (1945-46) 298-99, 366-67.
547. **Σαββαντίδη Ν. Κ.** Μοιρολόγι Σταυρὶ (Μάννας πρὸς τὸ ξενητεμένο τῆς παιδί). ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 86-7.— (Γιὰ πεθαμένη γυναῖκα μὲ μικρὰ παιδιά) [2]. Αὐτόθι, σ. 112-13.
548. — Τραγούδι τοῦ γάμου (Σταυρὶ). [Δίστιχα]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 141-144.

549. **Σούλη Χρ.** Ἡπειρωτικὰ δημοτικὰ τραγούδια [7]. ἩπΓράμμ 1 (1944) σελ. 1, 49, 97, 147, 195-96, 243, 298.
550. — Δημήτριος Μ. Σάρρος, ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του [ἄσμ. 1]. ἩπΓράμμ 1 (1944) 24.
551. **Σταυριώτου (Δ.Κ.Π.)** Τῇ Τρίχας τὸ γεφύρι. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 65-66.
552. **Τσιρκινίδη Ἡλία Α.** Ὁ τραβωδᾶνον. [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 130-132.
— Δημοτικὰ τραγούδια Σταυρὶ [9]. Αὐτόθι, σ. 172-73, 195, 219.
553. **Χρηστοβασίλη Χρ.** Τὸ κάστρο τῆς Νεραΐδας. [3]. ἩπΓράμμ 1 (1944) 18-19.
554. **Eckert Georg - Formozis P. E.** Lieder und Märchen aus Kozani und Siatista. Mit Beiträgen von Spyros Syngollitis und Michael Kalinderis. Thessaloniki, 1944. 8^{ον}, σελ. 114 + 3 πίν. (Volkskundliche Miszellen aus Mazedonien. Heft 5).
Ἕσματα 36 μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν.
555. **Καλογιαννίδη † Σάββα** Τραγούδια Σαμψακοβίου [7]. Θρακ 20 (1944) 73-76.
556. **Lüdeke Hed.** [Γενικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν Κυπριακῶν ἁσμάτων]. Ξενοφ. Π. Φαρμακίδου, Κύπρια λαογραφικὰ σπουδᾶσματα. Ἐν Λευκωσίᾳ 1944, σ. 89 - 91.
557. **Ταρσοῦλη Γεωργίας** Μωραΐτικα τραγούδια — Κορώνης καὶ Μεθώνης [298].
Ἀθήναι 1944. 8^{ον}, σελ. 208.
Κρίσις: Ν'Εστ 35 (1944) 412-413 (Κ. Ρωμανός).
558. **Κληρίδης Ν.** Ἐνα εὐτράπελο κυπριακὸ τραγούδι. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 171 - 172.
559. **Κονομῆ Ν. Χ.** Τρεῖς καλογέροι κρητικοί. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 173.
560. **Χουρμουζιάδου † Καλλ.** Δημοτικὰ τραγούδια [5]. ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 182-183.
561. **Παπαζήση Χρ.** Ποιμενικοὶ γάμοι στὰ Θεσσαλικά βουνά. [5]. ΘεσσΓράμμ Χρόν Α' (1945) ἀρ. 4, σ. 6.
562. **Παπαχριστοδούλου Πολυδ.** Χριστούγεννα στὴ Θράκη. [1]. Ν'Εστ 37 (1945) 93.
563. **Σαραφίδου Μαρίας** Σατιρικὸ Ἰμερας. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 367.
564. **Ζωγραφίδου Γ. Κ.** Σατιρικὸ Καυκάσου. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 468.
565. **Κληρίδης Ν.** Γιὰ μιὰ λαμπάδα τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου. [1]. Τὸ Κυπριό-πουλο 1 (1945-46) 222.
566. **Κονομῆ Ν. Χ.** Τὸ Ἑρωτικὸ ἀλφάβητο. ΚυπρΓράμμ 10 (1945-46) 164.
567. **Κυθρεώτου Ἰακ. Μ.** Τῆς Τρίχας τὸ γιοφύριν. ΚυπρΓράμμ 10 (1945-46) 79-82.
568. **Νικολαΐδης Ἀνανίου** Κορόνιξα ἢ Κορόξενα. [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 417.

569. **Μιχαηλίδου-Νουάρου Μ.** Δωδεκανησιακή λαογραφία καὶ ποίηση. ἙλΔωδ 1 (1945-46) ἀρ. 1 σ. 36-39, ἀρ. 2 σ. 34-37, ἀρ. 3 σ. 37-40, ἀρ. 4 σ. 24-28, ἀρ. 5 σ. 8-10.
ᾠσματα 25, δίστιχα 30.
570. Ὁ ἀδερφοσκοτωμένος. Ραδάμανθυς. Περ. Β' ἔτ. 2 (1946) τευχ. 14 (540) σ. 4.
571. Τραγούδια δημοτικά [3]. Ραδάμανθυς. Περ. Β' ἔτ. 2 (1946) τευχ. 15 (541) σ. 3.
572. Δημοτικά τραγούδια [6]. Ραδάμανθυς. Περ. Β' ἔτ. 2 (1946) τευχ. 16 (542) σ. 3, 7.
573. **Κόλια Γ. Τ.** Τραγούδια ἀπὸ τὴν Κουκουβίστα (Καλοσκοπή) Γραβιάς Παρνασσίδος [71]. Λαογρ 12 (1938-48) 350-377.
574. Ζακυνθινὴ δημοτικὴ ποίηση. ἙπτανΦύλλα ἔτ. 1946, σ. 76.
575. **Ἀλεξιάδου Κων.** Δημῶδη ᾠσματα Ἰνεπόλεως (Ἀβωνοτείχια) [61]. ἈρχΠόντ 12 (1946) 131-170.
576. **Βέη (Bees) Νίκου** Ὁ «Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων» καὶ μία καταγραφὴ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Κισσάβου. Ν'Εστ 39 (1946) 16-18.
577. **Ἐξάρχου Ἀπ. Γ.** Δημοτικά τραγούδια τῆς Ἠπείρου [2]. Γράμμ. 10 (1946) 203.
578. **Κανδηλάπη Γεωργ.** Δημοτικά ᾠσματα Χαλδίας [11]. ἈρχΠόντ 12 (1946) 221-226.
579. **(Κονόμου Ντίνου)** Ἡ ζακυνθινὴ δημοτικὴ ποίηση. [3]. Ἑπταν.Φύλλα ἔτ. 1946, ἀρ. 2-3, σ. 40.
580. **Μαυρεῖ Ν. - Παπαδοπούλου Ε.** Δωδεκανησιακὰ δημοτικά τραγούδια [1]. Ἑκλογὴ 2 (1946) ἀρ. 8, σ. 64.
581. **Μελαχροινῶ Ἀποστόλου** Δημοτικά τραγούδια. Εἰσαγωγή, ἀνέκδοτα, κλέφτικα, ἱστορικά, ἀκριτικά, παραλογές, τῆς ἀγάπης. Σημειώματα. Ἀθήνα 1946, 8^{ον}, σελ. μθ' + 222. [Ἀπὸ σ. 1-14 δημοσιεύονται 13 ἀνέκδοτα ᾠσματα]. Κρίσις: Γράμματα 9 (1946) 52-53 (Λεωνίδας Παυλίδης).
582. **Μιχαηλίδου Κ. Θ.** Τραγούδια τῆς πατρίδας μας [1]. Ἡπειρωτ.Ζωὴ ἔτ. 1946 τευχ. 2., σ. 17.
583. **Παπαχριστοδούλου Χ.** Γεωργικά κάλαντα τῆς Ρόδου. Κάλαντα' χελιδνισμα [4]. Τέχνη 1 (1946) 6-10, 34-25.—ἔτ. Β' (1947) 20-21.
584. **Σελλᾶ Μ.** Τὸ ἀτρόμητο καράβι. Τέχνη 1 (1946) 11-12.
585. **Σουμελίδου Γ.** ᾠσματα: Α') Ἀπὸ τὴν συλλογὴν Ε. Κούση Β') Ἀπὸ τὴν συλλογὴν Ἰορ. Βασιλειάδου [47]. ἈρχΠόντ 12 (1946), 65-110.
586. **Συγκολλίτου Σπύρου** Τὸ κάστρο τῆς Οὐργιάς. Μορφές, Περ. Β' ἔτ. Α' (1946-47) 155.
587. **Σφυρόερα Νίκου Β.** Ἀπεραθίτικα πολεμικά τραγούδια (1940-1944). Ἀθήνα 1946. 8^{ον}, σελ. 55 [Συλλογὴ συγχρόνων λαϊκῶν τραγουδιῶν]. Κρίσις: ἙλΓράμμ ἔτ. 1946, ἀρ. 51 σ. 278 (Δημ. Σ. Λουκάτος).

588. **Χανιώτη Βάσου** Ταξίδι στην Κάρπαθο. [3]. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο, Περ. Β' Χρόν. 13 (1946) 123-124.
589. Λαϊκὸ τραγούδι τῆς Βύζας. Καλλιτέχνης 1 (1947) 90.
590. Τραγούδια δημοτικὰ [2]. Ραδάμανθυς ἔτ. 32 (1947) ἀρ. 2 (544) σ. 3, ἀρ. 7 (549) σ. 3.
591. Ἀκαμάτρας ἐξάψαλμος. — Ἡ σάτυρα τῆς τεμπελιάς. Ἑργ'Εστ, Περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 7.
592. **Βρόντη Ἀναστασίου** Λαϊκὰ τραγούδια τῆς ἐλευθέρας Δωδεκανήσου. Ρόδος 1947. 8^{ον}, σελ. 157.
593. **Γιουλάτου Κ. Χ.** Τὰ Μονοπολάτικα κάλαντα τοῦ Λαζάρου. Παγκερ Ἡμερολ 4 (1947) 40-41.
594. **Γκίσσα Ἀρ.** Τραγούδια Ἀγιοβασιλιάτικα [2]. Καλλιτέχνης 1 (1947) 38.
595. **Γκοσιοπούλου Τάκη Π.** Ἀπ' τὰ «τραγούδια τοῦ Λεχόβου» [2]. Καλλιτέχνης 1 (1947) 89.
596. **Δροσίνη Γ.** Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Λογοτεχνία [Κύπρου] ἔτ. Β' (1947-48) ἀρ. 17, σ. 2-3.
597. **Ζαφειρίου Νικ. Γ.** Σαμιακαὶ παραδόσεις [ᾠσμ. 1]. Ἀρχ.Σάμ. 2 (1947) 156-157. — Ἀπὸ τὰ ἀκριτικὰ ᾠσματα [1]. Αὐτόθι, σ. 158-9.
598. **Ζευγώλη Τάσου Μ.** Ἀπεραθίτικα δημοτικὰ τραγούδια [3]. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 91-93.
599. **Καμμά Παντ. Α.** Ἀπὸ τὴν Τηλιακὴ λαογραφία. Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Τήλου. [ᾠσμ. 14. δίστ. 57]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 194-196, 230-231, 279-280, 319-320, 355-358.
600. **Κυριαζῆ Παύλου** Κύμη καὶ Σκῦρος [ᾠσμ. 2]. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο, Περ. Γ' Χρόν. 14 (1947) 65.
601. (**Μερλιὲ Μέλπως**) Κάλαντα [3]. ἙλΓράμμ ἔτ. 1947 ἀρ. 58, σ. 5.
602. **Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.** Ἐπικάιρα Δωδεκανησιακὰ τραγούδια [2]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 142-144.
603. — Τραγούδια περιστατικὰ Δωδεκανήσου [5]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 190-191.
604. ***Μπάρμπα Παντζελιοῦ** Τὸ τραγούδι τοῦ Δασκαλογιάννη. Εἰσαγωγή, σχόλια Βασ. Λαούρδα. Χαρτογραφία Κ. Λασηθιωτάκη. Ἡράκλειο Κρήτης, 1947.
Κρίσεις: ἙλΓράμμ, ἔτ. 1947 ἀρ. 65, σ. 126. — Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 10, σ. 320-21.
605. **Παναρέτου Α.** Ὁ πραγματευτὴς ἢ τὸ τραοῦϊν τοῦ θέρου [3]. ΚυπρΓράμμ 12 (1947-48) 211-215.
606. **Παπαγεράκη Ἰω.** Γαμήλια ᾠσματα Βάβδου (Χαλκιδικῆς) [5]. Ραδάμανθυς ἔτ. 32 (1947) ἀρ. 558, σ. 6-7.

607. **Παπανικολάου Φωτ.** Ὁ θάνατος τοῦ ἀδερφοῦ μου. Καλλιτέχνης 1 (1947) 58 - 59.
608. **Πετρίδου Μ. Γ.** Δημοτικὸν Καστελλορίζου. Αἱ σκλάβος. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 453.
609. **Σ.**—Τὰ τραγούδια τοῦ ἀργαλειοῦ [6]. Ἐργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947, ἀρ. 38.
610. **Συμινελάκη Μαρίας—Λιναρδάκη Ἑλευθερίας.** Κρητικὰ λαογραφικά. I Γηθειές καὶ τραγούδια ἀπὸ τὸ νομὸ Ἡρακλείου. Ἡράκλειον Κρήτης, 1947. 8^{ον}, σ. 26-40.
Ἕσματα 29, ἐπῳδαί, κατάραι καὶ λογοπαίγνια.
611. **Σκαρδάση Μιχ.** «Μοιρολόγια» [1]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 86-88.
612. **Σκαφιδᾶ Νικ.** Ὁ Παπαγεώργης (1803), Μετέωρα, Χρόν. Α' (1947) 59.—
Ἡ μάχη τῆς Καλαμπάκας (1854), Αὐτόθι, σ. 135. [Ἕσματα 2.]
613. **Σμυρνάκη † Γερασίμου** Δημῶδη Πατμιακὰ ἄσματα. [ἄσμ. 16, δίστ. 45].
Δωδ'Επιθ 1 (1947) 26-29, 64-68.
614. **Σπάλα Πάνου** Δωδεκανησιακὴ ποίηση. [5]. Ἐργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947 σ. 45.
615. — Οἱ καῦμοι τῆς θάλασσας. Ἐργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947 ἀρ. 1, σ. 5-6.
616. — Τὸ Δημοτικὸ ἐργατικὸ τραγούδι. Μὲ προσεγόμενα Πάνου Μητσοπούλου.
Ἀθήναι 1947. 8^{ον}, σελ. λ' + 83.
Συλλογὴ ἁσμάτων ἐργατικῶν, ρυθμικῶν καὶ σχετικῶν παροιμιῶν καὶ αἰνιγμάτων.
Κρίσεις: Ν'Εστ 42 (1947) 1399-1400 (Γιάννης Χατζίνης). Βωμός 1 (1947) 105-106
(Τάκης Δόξας). Μορφές, περ. Β' ἔτ. Β' (1947-48) 113 (Β. Δεδούσης). Λαογρ 12 (1938-
1948) 619-622 (Στίλπων Π. Κυριακίδης)
617. **Σταθάτου Νικ.** Καράβι ἀνοίγει τὰ φτερά. [1]. Ναυτ'Ελλ ἔτ. 19 (1947)
ἀρ. 176 σ. 12.—Ὁ θάνατος τοῦ ναύτη. [1]. Αὐτόθι, ἀρ. 177, σ. 5.
618. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶς** Στιχοπλακιές ἀπὸ τὸ Πυλὶ τῆς Κῶ. [1]. Δωδ'Επιθ 1
(1947) 315.—Οἱ σφουγγαράδες. [6]. Αὐτόθι, σ. 53-55.
619. **Χατζηγάκη Ἀλεξ.** Ὁ Δημάκης. [1]. Μετέωρα 1 (1947) σ. 13.—Ἀσπροποτα-
μίτικο [1]. Αὐτόθι, σ. 88.
620. **Χρηστοβασίλη Χρ.** Ἡ καλύτερή μου ἀρχιχροινιά. [1]. Ἐργ'Εστ περ. Β'
ἔτ. 1947, σ. 117.

2. Μελέται

621. **Βαγενᾶ Θάνου** Δημήτρης Καλλιωντζῆς, τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Ζαχαριᾶ.
Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 39-40.
- 621^α **Zakynthinos D.** Corsaires et pirates dans les mers grecques au temps
de la domination turque. L'Hell Cont 3eme Année 1938-1939, σ. 695-738.
Ἀναφέρονται ἄσματα σχετικὰ πρὸς τοὺς πειρατάς.

622. **Joannidu Maria** Untersuchungen zur Form der neugriechischen Klage-
gelieder (Moirologien). (München) 1938. 8^{ον}, σελ. 70.
Κρίσις: BZ 39 (1939) 439-441 (S. Baud-Bovy)
623. **Μέγα Γεωργ. Α.** Ὁ Ἀηβασίλης ζευγολάτης. Ν᾽Εστ 25 (1939) 36-38.
624. — Τὸ Ἀρχάδι εἰς τὴν δημώδη ποίησιν. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 448-49.
625. **Σπυριδάκη Γ. Κ.** Ὁ Σταυράκογλους (ᾄσμα). ἈρχΘρ.Θησ 5 (1938-39) 276-78.
626. **Ἄγρα Τέλλου (Ἰωάννου)** Κριτικὲς «ἀποχρώσεις» γιὰ τὸ τραγοῦδι τῆς
«Ἀλαφίνας». Ν᾽Εστ 25 (1939) 136-138.
627. **Ἀποστολάκη Γιάννη** Τὸ τραγοῦδι τῆς Ἀγιά Σοφιάς. Θεσσαλονίκη 1939,
8^{ον}, σελ. 16.
628. **Βαγενᾶ Θάνου** Θανάσης Καράμπελας, ὁ πολυτραγουδημένος κλέφτης. (Ἱστο-
ρικο-λαογραφικὴ μελέτη) Ἀθήνα 1939. 8^{ον}, σελ. 33.
Κρίσεις: ΝΓράμμ, περ. Β' ἀρ. 150 (1939) σ. 10-11 (Γ. Μυλωνογιάννης). Ν᾽Εστ 26 (1939)
1298-1299 (Κώστας Μαρίνης).
629. — Πέτρος Μαντᾶς, ὁ ξακουστός κλεφτοζαπετιάνιος. Ἐπετ. τῶν Βουρβού-
ρων 3 (1939) 138-149.
630. **Baud-Bovy Samuel** La chanson populaire grecque du Dodécanèse.
I Textes. Paris 1936, pp. 407. (Collection de l'Institut Néo-Hellénique
de l'Université de Paris. Tome III).
Κρίσις: Λαογρ. 12 (1938-1948) 315-327. (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
631. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Τῆς χήρας τὸ προσκέφαλο. Ν᾽Εστ 25 (1939) 179-182.
Ἑρμηνεία τοῦ διστίχου.
632. — Ἀπολιχνίσματα. [Τοῦ Χελμοῦ τὸ χιόνι]. — [Τραγουδιοῦ γυρίσματα, Τῆς
Τρίχας τὸ γεφύρι]. Στὴ σκάλα τοῦ Ἀνταϊτικοῦ. Ν᾽Εστ 25 (1939) 379, 380,
381, 684-85.
633. — Συμβολισμὸς ἢ ἀλληγορία στὴν ποίηση. Ν᾽Εστ 25 (1939) 10-14.
Πραγματεία περὶ τοῦ ᾄσματος ἢ «Ἐλαφίνα».
634. **Κουρμούλη Γ. Ι.** Τοπωνυμικὰ ζητήματα. Β' Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως
Κάνεβο. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 251-255.
Μελέτη περὶ λέξεως ἀπαντώσης εἰς κρητικὸν γλωσσικὸν ᾄσμα.
635. **Κουτσούμη Ντίνου Γ.** Ὁ ἔρωτας στὰ δημοτικὰ τραγοῦδια. ΝΓράμμ περ. Β'
ἀρ. φ. 128 (1939), σ. 2-3.
636. **Δουκάτου Δημ.** Νυφοῦλες. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 134 (1939), σ. 11.
637. **Μαρίνη Κώστα** «Τραγουδιοῦ γυρίσματα». Ν᾽Εστ 25 (1939) 641-643.
638. **Μιχαηλίδου-Νουάρου Μ.** Παρατηρήσεις εἰς παλαιότερους τόμους τῆς Λαο-
γραφίας. Εἰς Λαογραφίας ΙΑ', 151 καὶ ἐξῆς. Λαογρ 12 (1938-48) 295-301.
Κρίσις: Αὐτόθι, σ. 301-303 (Στίλπων Π. Κυριακίδης)

639. **Παπαδοπούλου Δημ.** Τὸ Σταυρί. ΠονιΦύλλ 3 (1938-1940) 258-59.
640. **Πάτρη Θρύλου.** Ἡλειακὴ δημοτικὴ ποίηση. Ἀθήνα 1939. 8^{ον}, σελ. 100.
Δημοσιεύονται ἄσματα 6.
641. **Πετροπούλου Δημ. Α.** Ἡ ἑλληνικὴ φύση στὰ δημοτικά μας τραγούδια.
Ὑπαιθρο ἔτ. Δ' (1939) ἀρ. 47, σ. 252-256.— Ὁ φτερωτὸς κόσμος στὰ δημο-
τικά μας τραγούδια. Αὐτόθι, ἀρ. 50, σ. 62-68.
642. **Γκλέκα Γεωργ.** Οἶνουντιακά. ΣπαρτΧρον 3 (1939-40) ἀρ. 27-28, σ. 8.
Δημοσ. 2 ἄσματα μετὰ μελέτης περὶ τῆς ἱστορικῆς αὐτῶν ἀρχῆς.
643. **Προυσῆ Κώστα** Ἡ Ἀροδαφνοῦσα. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 485-89.
644. **Συλβίου** Κρητικὲς μαντινάδες. ΝαυτἙλλ 11 (1939-40) 1371-1372.
645. **Ἄγρα Τέλλου [Ἰωάννου]** Τὸ λουλούδι στοιχεῖο ποιητικόν. ΠειρΓράμμ 1
(1940) τεῦχ. 2, σ. 38-44.
646. **Ἀλεξάκη Ι. Σ.** Τὸ τραγούδι τοῦ Ἀρκαλοχωρίτη. ἙπΚρητΣπ 3 (1940)
412 - 416.
647. — Ὁ Κωστής ὁ Ἀρκαλοχωρίτης καὶ τὸ τραγούδι του. Μελέτη ἱστορικὴ καὶ
λαογραφικὴ. Ἀθῆναι 1940. 8^{ον}, σελ. 55.
Κρίσεις: BZ 40 (1940) 239 (F. Dölger) Ἀθήρος Γ' (1940) 993 (Μ. Πιτυκάκης).
648. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Θουρικὰ τραγούδια τῆς στεριάς. Νἑστ 28 (1940)
853-857.
649. — Ναυτικὰ ἱστορικὰ τραγούδια. Νἑστ 28 (1940) 986-993.
650. — Ρίμες κοινωνικὲς, ἱστορικὲς, ναυτικὲς. Νἑστ 28 (1940) 1108 - 1114.
651. — Ἐνα τραγούδι τοῦ Τσοπανάκου. Νἑστ 28 (1940) 1157.
652. — Ρίμες ἱστορικὲς. Νἑστ 28 (1940) 1319-1325.
653. **Gagliardi Laura** Niccolo' Tommaseo ed Andrea Mustoxidi (Due
lettere). ΕΕΠΕ 3 (1940) 59-63.
654. **Γριτσοπούλου Τάσου Ἀθ.** Ἐνα τραγούδι τοῦ Τσοπανάκου. Νἑστ 28
(1940) 1155-1157.
655. — Ὀλίγα περὶ Τσοπανάκου. Νἑστ 29 (1941) 465-466.
656. **Θεοδοροπούλου Αὔρας Σ.** Τὰ κάλαντα. Νἑστ 27 (1940) 44-45.
657. **Ἰωαννίδου Μαρίας Χ.** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ οἱ σύγχρονες Θρακικὲς
συλλογές. ἈρχΘρΘησ 7 (1940-41) 134-144.
658. **Δανίτη Νικολάου** Ὁ ἀθλητισμὸς στὸ λαϊκὸ μας τραγούδι. ΕΕΠΕ 3 (1940)
178-181, 239-242.
659. **Μαρίνη Κώστα** Τραγουδημένοι ἥρωες. Νἑστ 28 (1940) 1402-1403.
660. **Μαυροειδῆ - Παπαδάκη Σοφίας** Ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς στὸ δημοτικὸ μας
τραγούδι. ΕΕΠΕ 3 (1940) 144-148.
661. **Mercati Silvio Giuseppe** Venezia e la poesia Neo-greca. ΕΕΠΕ 3
(1940) 386-404.

662. *Παπαχριστοδούλου 'Πολυδ.* Τὸ τραγούδι τῆς Θράκης. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 163, σ. 7.
663. *Πατριαρχέα Βασ. Δ.* Ὁ θρῆνος τοῦ νεκροῦ. ΝΚράτ 4 (1940) ἀρ. 38-39, σ. 979-988. ἀρ. 40, σ. 1040-1049.
664. — Λαϊκὴ ποίησις καὶ ἱστορία. Ὁ ἔμμετρος λόγος ἐν Μάνη καὶ τὰ μυρολόγια. ΝΚράτ 4 (1940) ἀρ. 31, σ. 469-478. ἀρ. 32-33, σ. 574-588.
665. *Ρούσσου † Δημοσθ.* Ἑλληνικὰ ποιήματα γιὰ τὴ δόξα Μιχαήλ τοῦ Γενναίου (μετάφρ. Δ. Β. Οἰκονομίδη). ΝΚράτ 4 (1940) ἀρ. 36, σ. 803-811.
666. *Τσαρπαλῆ Κ.* Τὸ δημῶδες ᾄσμα. Μακεδ'Ηχώ, ἔτ. 1940 ἀρ. 198 [σ. 3-4] Ἄρθρον περὶ τῆς σημασίας τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ.
667. *Χαραλαμπίδη Ε. Ι.* Δυὸ Μαριανουπολίτικα τραγούδια. Ν'Εστ 28 (1940) 1027-1028.
668. *Ἀποστολάκη Γιάννη Μ.* Ἡ συλλογὴ τοῦ Ἀραβαντινοῦ. Τὸ κλέφτικο τραγούδι. Ἀθῆναι 1941. 8^{ον}, σελ. 63.
669. *Ἄγρα Τέλλου (Ἰωάννου) Β'* Τὸ δημοτικὸ ἔπος. Ν'Εστ 29 (1941) 86-90. Μελέτη περὶ τοῦ περιεχομένου καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀκριτικοῦ τραγουδιοῦ.
670. *Ἰντιάνου Ἀντ.* Θρῆνος τῆς Κύπρου. Παρατηρήσεις καὶ σχόλια. ΚυπρὸΓράμμ 6 (1941-42) 23-25.
671. *Βαγιακάκου Δικαίου Β.* Γύρω στὰ μυρολόγια τῆς Μέσα Μάνης. ΣπαρτΧρον 5 (1941-42) ἀρ. 57-58, σ. 68-70. ἀρ. 59-60, σ. 81-82. — ἔτ. 6 (1942-1943) ἀρ. 61-63, σ. 93-96. ἀρ. 67-68, σ. 127-132. ἀρ. 69-70, σ. 137-139.
672. *Ἰωαννίδου - Μπαρμπαρίγου Μαρίας* Ὁ Χάρος καὶ τ' ἀδέλφια. Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 38-59.
673. *Βλαχογιάννη Γιάννη* Τὸ τραγοῦδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Ν'Εστ 34 (1943) 1271-1279. — 35 (1944) 554.
674. *Ποριώτη Ν.* Τὰ δημοτικά μας τραγούδια στὰ ἔργα τοῦ Δαννούντσιου Ν'Εστ 33 (1943) 825-830.
Περὶ τῶν ἐλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, τὰ ὅποια παρέλαβεν ὁ Δαννούντσιος.
675. *Προυσῆ Κώστα* Τὰ ἱστορικὰ κυπριακὰ τραγούδια. ΚυπρΣπ 7 (1943) 21-46.
676. *Μεταλλεῖδη Μιχάλη* «Τῇ Τρίχας τὸ γεφύρ'». ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 168-170.
677. *Σουμελίδου Γ.* Γιὰ τὰ δημοτικά μας τραγούδια. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 166 - 67.
678. *Σταυριώτη (Δ.Κ.Π.)* Τῇ Τρίχας τὸ γεφύρ'. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 62-66, 193 - 194.
679. *Ἀνδρουλιδάκη Μίνωος Κ.* Τὰ μαλώματα τῶν βουνῶν. Ν'Εστ 36 (1944) 646 - 47.

680. **Βέη (Bees) Νίκου Α.** Τὰ μαλώματα τῶν βουνῶν στὰ νεοελληνικὰ γράμματα κι' ὁ βερολινάϊος πάπυρος 284. Ν'Εστ 35 (1944) 50-56 242-244, 334-341. Κρίσις: Αὐτόθι, σ. 302 (Μ. Μιχαηλίδης - Νουάρος).
681. **Κορομηλᾶ Γ. Δ.** Περὶ τῆς Ρήγαινας καὶ τῆς Ἀροδαφνούσας. Ὁρίζοντες 3 (1944) 868-878.
682. **Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.** Γύρω ἀπὸ τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Ν'Εστ 35 (1944) 452-455.
683. — Τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Ν'Εστ 36 (1944) 715-716.
684. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Τὸ ζήτημα τῆς προελεύσεως τοῦ ᾠσματος τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. ἈρχΘροθ 11 (1944-45) 193-208.
685. **Ἀποστολάκη Γιάννη** Τὸ κλέφτικο τραγούδι (Τὸ πνεῦμα κι' ἡ τέχνη του). Πολ'Επιθ περ. Δ' ἔτ. Α' (1945) 1081-1090 [Ἀνετυπώθη, σελ. 11]. — (Κριτική κειμένων), Αὐτ. ἔτ. Β' (1946) 320-336, 425-436 [Ἀνετυπώθη, σελ. 31], — (Τὸ πνεῦμα του), Αὐτ. ἔτ. Β' (1946) 715-747 [Ἀνετυπώθη, σελ. 35]. Ἀνετυπώθη. Ἐν Ἀθήναις, Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας» 1950, σχ. 8^{ον} σελ. 184. Προσέτεθη κεφ. Ἡ τεχνική (σελ. 149-179) ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τοῦ συγγραφέως.
686. **Βαγιακάκου Δικαίου Β.** Εἰκόνες ἀπὸ τῆς Μέσας Μάνης. 3^{ον} Ἐνα παλαιὸ Μανιάτικο μυθολόγι 4^{ον} Ἐνα σύγχρονο μυθολόγι στὸν Θεοδ. Μαντούβαλο (Καπετὰν Ταύγετο). ΣπαρτΧρον περ. Β' 8 (1945-46) ἀρ. 1 (74), σ. 6-8. ἀρ. 2 (75), σ. 29-31.
687. **Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.** Δωδεκανησιακὴ λαογραφία καὶ ποίηση. ἙλΔωδ 1 (1945-46) ἀρ. 1, σ. 36-39. ἀρ. 2, σ. 34-37. ἀρ. 3, σ. 37-40. ἀρ. 4, σ. 24-28. ἀρ. 5, σ. 8-10.
688. **Baud - Bovy Samuel** Sur le Χελιδόνισμα. Βυζαντινὰ Μεταβυζαντινά, vol. I (1946) part I, σ. 23-32.
689. **Βέη (Bees) Νίκου** Ὁ «Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων» καὶ μία καταγραφή τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Κισσάβου. Ν'Εστ 39 (1946) 16-18.
690. **Καλαματιανοῦ Γιώργου** Αὐθεντικὲς ἀναλύσεις νεοελληνικῶν λογοτεχνημάτων. Νίκαια Πειραιεὺς 1946. 8^{ον}, σελ. 88. Ἐν σ. 5-16 ἀναλύεται τὸ ᾠσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ.
691. **Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.** Δωδεκανησιακὴ λαογραφία (Ἡ ἀρχαία καὶ ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα). ἙλΔωδ 2 (1946) ἀρ. 7, σ. 9-12.
692. **Σουμελίδου Γ.** ᾠσματα. Γ') Τὸ ᾠσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. ἈρχΠόντ 12 (1946) 110 - 116.
693. — Τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ στὶς ποντιακὲς παραλλαγές. Ν'Εστ 39 (1946) 170-173.
694. **Σπαταλᾶ Γερασίου** Ἡ μορφολογία τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας. Μελέτη. Ἀθῆναι 1946. 8^{ον}, σελ. 55.

695. **Φρ. Πωλ. Γρ.** Τὰ χελιδόνια. Ναυτ'Ελλ 19 (1946-47) 15.
696. **Βολονάκη Μιχ.** Τὸ ἐθνικὸν συναίσθημα ἐν τῇ δημώδει δωδεκανησιακῇ ποιήσει. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 330-332.
697. **Ἐρευνητοῦ** Ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἀθάνατης φυλῆς μας. Ἔργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947 σ. 8 καὶ 36.
698. **Ζευγώλη Γ. Δ.** Ὁ Χάρος στ' Ἀπεραθίτικα μοιρολόγια. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 33 - 35.
699. **Θεοφανείδη Βασ. Δ.** Εἰσαγωγή στὴν ἀποκριάτικη ποίηση τῆς Σάμου. ἈρχΣάμ 2 (1947) 225-231.
700. **Καψάλη Γερασίμου** Τὰ Μανιάτικα μοιρολόγια. Μορφές περ. Β' ἔτ. Β' (1947-48) 255-260, 298-301.
701. **Κυριακίδου Στίλπ. Π.** Ἡ δημώδης ἑλληνικὴ ποίησις καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους (Διάλεξις). Λαογρ 12 (1938-1948) 465-502.
702. **Δαμπρινοῦ Γ.** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ἀθήνα 1947. 8^{ον}, σελ. 128.
Κρίσις: ἙλΓράμμ περ. Β' ἔτ. 1947, ἀρ. 4, σ. 96-7 (Μ. Μ. Παπαϊωάννου).
703. **Ξυγγοπούλου Ἀνδρέου** Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα. Λαογρ. 12 (1938-1948) 547-588.
704. **Οἰκονομίδου Δ. Β.** Περὶ Γεωργίου Σταυράκογλου. ἈρχΘρ.Θησ. ΙΔ' 1947-1948) 95-98 (Δημοσιεύεται ἀνέκδοτος παραλλαγή τῆς ρίμας τοῦ Σταυράκογλου εἰς τὴν ρουμανικὴν γλῶσσαν).
705. **Πετροπούλου Δημ. Α.** Τὸ τραγούδι τῆς ρωμιοπούλας. Δωδ'Επιθ 1 (1947), 403 - 407.
706. **Σ(πάλα) Π(άνου)** Τὸ λαϊκὸ τραγούδι σὰν μέσο βιοπορισμοῦ. Ἔργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 37.
707. — Τὸ ἀντίκρουσμα τῆς θάλασσας. Ἔργ'Εστ, περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 87.
708. **Σταθάτου Νικ.** Θαλασσινοὶ ριμναδόροι τῆς Κεφαλονιάς. Ναυτ'Ελλ 19 (1947) ἀρ. 178, σ. 9. ἀρ. 179, σ. 27.

β' Δίστιχα

1. Συλλογαὶ

709. Τὶ λέγουν οἱ Μεγιστεῖς. Γιὰ τὴν Κάσο. Γιὰ τὴν Κάρπαθο. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β, (1938-39) ἀρ. 23 σ. 18. [Δίστ. 5].
710. **Φιλιπποπούλου Δημ. Γ.** Τραγούδια τῆς Τρύπης, μέλος ὑπερδῶριον [3]. ΣπαρτΧρον 2 (1938-39) ἀρ. 21, σ. 14.
711. Δίστιχα ἐρωτικὰ [9]. Σαμ'Ἡμερ. ἔτ. 1939, σ. 206, 244.
712. Δίστιχα μοιρολόγια [3]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 805, σ. 46.
713. Δίστιχα τῆς Ρούμελης. [43]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 791 σ. 20. ἀρ. φ. 793 σ. 5.

714. **Ἀγγουριδάκι Γ.** Μαντινάδες (Τριπόδω) [30]. ΠρομΠυρφ. ἔτ. 1939 ἀρ. 314 σ. 7, ἀρ. 315 σ. 7, ἀρ. 316 σ. 7, ἀρ. 317 σ. 7, ἀρ. 319 σ. 7, ἀρ. 320 σ. 7, ἀρ. 321 σ. 7.
715. **Ἀνδρουλιδάκη Μίνως** Κρητικὲς μαντινάδες τῆς ἀγάπης καὶ τῆς λησμονιᾶς [16]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 778, σ. 52.
716. **Βαλαβάνη Ἰωάννου** Ὀλιγόστιχα ἄσματα Κερασσοῦντος [14]. ἈρχΠόντ 9 (1939) 151.
717. **Δαφέρμου Γεωργ. Φ.** Μαντινάδες [74]. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939 ἀρ. 313 σ. 7, ἀρ. 314 σ. 6, ἀρ. 321 σ. 7, ἀρ. 324 σ. 7, ἀρ. 330 σ. 7.—ἔτ. 1940 ἀρ. 339 σ. 7, ἀρ. 341 σ. 7, ἀρ. 344 σ. 7, ἀρ. 346 σ. 7, ἀρ. 347 σ. 7, ἀρ. 349 σ. 7.
718. — Μαντινάδες Δαφνέδων [3]. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939, ἀρ. 331, σ. 7.
719. **Ζαχοπούλου Κυρίλλου** Ἡ διαδικασία τοῦ διαζυγίου ἐν Μ. Ἀσίᾳ πρὸ πολλῶν ἐτῶν. [2]. ΜικρΧρον 2 (1939) 365-366.
720. **Ζωγραφάκη Γ. Κ.** Πῶς ὁ λαός μας τραγουδεῖ τὸν ἔρωτα. [7]. ΦάρΒ'Ελλ Α' (1939) 120.
721. **Παπαδοπούλου Δημ. Κ.** Ἄσματα δίστιχα τοῦ χωρίου Σταυρὶν καὶ τῶν πέριξ [584]. ἈρχΠόντ 9 (1939) 100-134.
Ἑρμηνευτικαὶ σημειώσεις περὶ τῶν δίστιχων ἐν σελ. 135-141.
722. **Σαρρῇ Ἀλκυόνης** [Μαντινάδες] [4]. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939 ἀρ. 325, σ. 7.
723. **Σταμούλη - Σαραντῇ Ἑλπινίκης** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Θράκης [1663]. Θρακ. 11 (1939) 40-43, 104-180, 189-193, 201-204, 224-232.
724. **Φιλίππου Λοῖζου** Ἑρωτικὰ λαϊκὰ τραγούδια [19]. Πάφος 4 (1939) 239-40.
725. Τραγούδια τῆς ἀγάπης. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 22 σ. 12, ἀρ. 23 σ. 10.—Δίστιχα πεισματικά [50]. Αὐτόθι, ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 24-25 σ. 20, ἀρ. 26 σ. 8, ἀρ. 27 σ. 21, ἀρ. 30 σ. 21, ἀρ. 31 σ. 22.
726. **Λιναρδάκη Ἐλευθερίας** Τὸ κρητικὸ τραγούδι. [27]. Δοῦρος 3 (1939-40) 783-786.
727. **Πετρίδου Μιχ. Γ.** Τὸ νησάκι μας. [10]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-1940) ἀρ. 26, σ. 5-6.
728. **Ρουτζεράκι Η.** Οἱ σατυρικὲς μαντινάδες [15]. Δοῦρος 3 (1939-40) 989-990.
729. **Δαφέρμου Ἐλευθ.** Μαντινάδες (Ἀγ. Ἰωάννου Μυλ.). [9]. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940, ἀρ. 350 σ. 7.
730. **Λουκάτου Δημ.** Λαϊκὰ κεφαλονίτικα δίστιχα τ' ἀργαλειοῦ [5]. Ἡ «Ἠχώ» ἔτ. Η' (1940) ἀρ. 92, σ. 6.
731. **Τηλικίδου Γρ. Π.** Χαρακτηριστικὰ μνημεῖα τοῦ προφορικοῦ λόγου τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου. Δίστιχα. Ἀθῆναι 1941. 8^{ον}, σελ. 63.
Δίστιχα 297. καὶ ἄσμ. 6.

732. **Κλόκκαρη Ἀ.** Προλογίζοντας τὰ τραγούδια καὶ τὰ μοιρολόγια. [179]. ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 105-10, 145-49.
733. **Λανίτου Νικ. Κ.** Κυπριώτικα ἐρωτικά δίστιχα [21]. Ν'Εστ 33 (1943) 297-98.
734. **Σταυριώτου (Δ. Κ. Π.)** Δίστιχα περιοχῆς Σταυρί. [642]. ΧρονΠόντ χρόν. Α' (1943-44) 88-89, 113-115, 144-145, 173-174, 195-197, 220-23. — Χρόν. Β' (1945-46) 299-303, 339-341, 421-424, 465-468.
735. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Ὁ Πλάτανος. Τὸ πλατανιώτικο νερὸ καὶ ὁ πλατανιώτικος χορὸς. [8]. ἈρχΣάμ 1 (1946) 148-150.
736. — Τραγούδια τοῦ γάμου. [31]. ἈρχΣάμ. 1 (1946) 306-308.
737. **Μαυρεῖ Ν. - Παπαδοπούλου Ε.** Δωδεκανησιακὰ δίστιχα. Ἐκλογή 2 (1946) ἀρ. 8, σ. 65.
738. Ἡ λαϊκὴ μουσα τῶν Δωδεκανήσων. [10]. Ἐργ'Εστ, περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 11.
739. **Ἀντάρτου Νίκου** Ἀστροπαλίτικα νανουρίσματα [38]. Δωδ'Επιθ Α' (1947) 159 - 160.
740. **Ζαφειρίου Πολυξένης Ν.** Ἀπὸ τῆ Σάμου. 1). Τραγούδια τοῦ χωριοῦ. [38]. ἈρχΣάμ 2 (1947) 45-47
741. **Καμμά Παντ. Δ.** Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Τήλου. [57]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 356 - 58.
742. **Λεοῦση Δήμητρας Χ.** Αἰγινήτικα δίστιχα [4]. Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης ἔτ. Α' (1947) ἀρ. 11-12, σ. 10.
743. **(Λυκούρη Ἰωάννου Β.)** Αἰγινήτικα δίστιχα [7]. Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης ἔτ. Α' (1947) ἀρ. 9 σ. 18, ἀρ. 10 σ. 4.
744. **Μιχαηλίδου - Νουάρου Μ.** Δωδεκανησιακὰ δίστιχα (μαντινάδες) [28]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 299-300.
745. — Σύγχρονη Καρπαθιακὴ ποίηση. [42]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 416-417.
746. **Σταθάτου Νικ.** Θάλασσα καὶ κρητικὲς μαντινάδες. Ναυτ'Ελλ 19 (1947) ἀρ. 175, σ. 24.
747. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶς** Μαντινάδες τῆς Λέρου [24]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 264.
748. — Ἐρωτικὲς μαντινάδες Χάλκης [40]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 359-360.

2. Μελέται

749. **Τζαρτζάνου Ἀχιλλ.** «Τοῦ Χελμοῦ τὸ χιόνι». Ν'Εστ 25 (1939) 573-74.
750. **Καλαρᾶ Κ. Θ.** [Τὸ χιόνι τοῦ Χελμοῦ]. Ν'Εστ 25 (1939) 859.
751. **Καλλία Γιάννη Ν.** [Τὸ χιόνι τοῦ Χελμοῦ]. Ν'Εστ 25 (1939) 858-59.
752. **Κυριακίδου Στίλπ.** Ἡ γένεσις τοῦ νεοελληνικοῦ διστίχου καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσομετρίας, μορφῆς καὶ περιεχομένου ἐν τῇ δημώδει ποιήσει. ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 28, σ. 252-271. — ἔτ. 4 (1940) ἀρ. 30, σ. 394-405.

753. **Κυριακίδου Στίλπ.** Ἡ γένεσις τοῦ διστίχου καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσομετρίας. Θεσσαλονίκη 1947. 8^{ον}, σελ. 79. (Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Παράρτημα ἀρ. 4).
Ἀναδημοσίευσις τῆς ἀνωτέρω μελέτης μετὰ προσθήκης ἐν ἐπιμέτρῳ. Κρίσις. Μορφῆς περ. Β' ἔτ. 1 (1947) 474 (Μπάμπης Νίντας).
754. **Πολυχρονοπούλου Τούλας** Τὸ χιόνι τοῦ Χελμοῦ. Ν' Ἑστ 25 (1939) 858.

γ'. Ἐπωδαὶ (βλ. Μαγεία).

δ'. Μῦθοι

755. **Γιαγιᾶς τοῦ «Μπουκέτου», Τῆς** Ὁ κακὸς δικαστής. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 804, σ. 13 καὶ 68.
756. **Πιτυκάκη Μανώλ.** «Ἀπὸ λυπᾶται τὰ ξένα κόκκαλα . . . οἱ σκύλοι τρώνε τὰ δικά-ν- του» [1]. Δρῆρος 3 (1939-40) 924-26.
757. **Υψηλάντη Π. Β.** Ὁ Τσοπάνον καὶ τ' ὄφιδ'. ΠοντΦύλλ 3 (1938-1940) 270-71.
758. **Κονομῆ Ν. Χ.** Ἐνα Κυπριακὸ παραμῦθι [2]. [Ὁ γάαρος τζ' ἢ ἄλεπού. Ὁ πετεινός]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 156-59.
759. —. Ἀπὸ τίς ἔμμετρος ἱστορίες τῶν ζῶων. ΚυπρΓράμμ. 6 (1941-42) 200-202.
Τέσσαρα ἀποσπάσματα σατιρικοῦ ποιήματος περὶ κρίσεως τῶν ζῶων.
760. **Μανουσαρίδη Ἰ.** Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 201 καὶ 229.
761. **Χρυσάνθη Κύπρου** Κυπριακοὶ μῦθοι ποὺ ἀποδίδουν σὲ ζῶα τὴν ἀνακάλυψη φαρμάκων καὶ τὴν ἐπινόηση θεραπευτικῶν ἀγωγῶν. ΚυπρΣπ 9 (1945) 123-127. [Μελέτη].

ε'. Παραμύθια

1. Συλλογαί.

762. **Πιτυκάκη Εὐρήνης** Τὰ παλαιῖνὰ λόγια. [2]. Δρῆρος 2 (1938-39) 699-703.— 3 (1939-40) 801-805.
763. **Πιτυκάκη Μαρίας** Οἱ σαράντα δράκοι [1]. Δρῆρος 2 (1938-39) 619-622
- 763α. **Καπν(ᾶ) Σμ.** Μῦθοι. Ἡ ζήλεια ὀφίδια γεννᾶ. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 76-77 ἀρ. 8.
764. **Ἀκογλου Ξενοφ.** Ἐνα παραμῦθι τοῦ Πόντου. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 121 (1939), σ. 10.—Τὰ καλὰ τ' ἀδέρφια. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 127 (1939), σ. 2.— Ἡ Σαχταροῦτσα. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 132 (1939), σ. 12.
765. Τὸ παιδὶ τοῦ Ἀράπη. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 796, σ. 51-52.

766. Τὸ Δαφνοκούκουτσο. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 807, σ. 46, 68.
767. Ἡ κατάρα τῆς μάνας. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 781, σ. 53-54.
768. **Γιαπανᾶ Χ.** Ὁ μαῦρος τζι' ἡ γεναῖκα του. Πάφος 4 (1939) 232-33.
769. **Πετροπούλου Δημ.** Ἐνα παραμῦθι. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 287-88.
770. **Ροδινοῦ Πέρση** Ὁ Λόρτος. Πάφος 4 (1939) 232-36.
771. **Φωστηροπούλου Δεσπ.** Παραμῦθια Ἰμερας [2]. ἈρχΠόντ 9 (1939) 179-92.
772. **Παπαχαλαάμπους Γ. Χ.** Ἀπὸ τὰ Κυπριακὰ παραμῦθια [2]. ΚυπρΓράμμ. 4 (1939-40) 211-215.
773. — Ἡ καταγωγή τῆς γυναίκας. [1]. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 478-481.
774. ***Σμυρλῆ Μανόλη** Μακεδονικὰ παραμῦθια. τόμ. Α', Βέροια 1940. Σελ. 62. Κρίσις: Μακεδ Α' (1940) 606-607. (Ἀντών.) Σ(ιγάλας)).
775. **Διναρδάκη Ἐλευθερίας** Τὸ διακονιαράκι. Δοῦρος 4 (1940-41) 57-58.
776. **Κιρμιζάκη Ἀγλαΐας** Παραμῦθια καὶ προλήψεις Δυτικῆς Κρήτης [9]. ἘπΚρητΣπ 4 (1941) 196-203.
777. **Σταμούλη - Σαραντῆ Ἐλπινίκης** Ἀπὸ τὰ παραμῦθια τῆς Θράκης. [93] Θρακ 15 (1941) 332-365. — 16 (1941) 89-190. — 17 (1942) 97-187.
778. **Φωστηροπούλου Δεσποίνης** Παραμῦθια, ἀνέκδοτα καὶ παραδόσεις Ἰμερας. [4]. ἈρχΠόντου 11 (1941) 130-138.
779. **Κωνσταντινίδου Γ.** Παραμῦθι τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἡ μοιρασιά. Θρακ 18 (1943) 308-323.
780. **Eckert Georg - Formozis P. E.** Lieder und Märchen aus Kozani und Siatista. Mit Beiträgen von Spyros Syngollitis und Michael Kalinderis. Thessaloniki 1944. 8^{ον}, σελ. 114+3 πίν. (Volkskundliche Miszellen aus Mazedonien. Heft 5).
Ἀπὸ σ. 46-79 δημοσ. 3 παραμῦθια μετὰ μεταφράσεως αὐτῶν εἰς τὴν γερμανικὴν.
781. **Ζήση Εὐστρ.** Παραμῦθια Αὐδημιοῦ [3]. Θρακ 20 (1944) 81-86.
782. **Προυσῆ Κώστα** Τὸ βασιλόπουλλον τῆς Βενεδιᾶς. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 244-256. — Οἱ Ἀνεράες. Αὐτόθι, 10 (1945-46) 278-282.
783. **Παμπούκη Ἰ. Τ.** Παραμῦθια τῆς Οἰνός. Τοῦ Μισκίνη. [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 424-28.
784. **Παπαδοπούλου Δ. Κ. (Σταυριώτη)** Παραμῦθια τοῦ χωρίου Σταυρίν. ἈρχΠόντ 12 (1946) 171-196.
Παραμῦθια 3. Ἑρμηνευτικαὶ σημειώσεις ὑπὸ Α. Α. Παπαδοπούλου. Αὐτόθι, σ. 196-207.
785. **Πιλαβάκη Κ.** Τὸ παραμῦθιν τοῦ Συστειλλῆ πὺν τὸν ἐσύστειλεν ἡ Κοιζάκαρη μέσα στὸ σεντούτζιν της τζ' εἶδεν τὴν βασιλοπούλλαν. ΚυπρΓράμμ 11 (1946-47) 245-248.

2. Μελέται.

786. Οἱ σπανοὶ καὶ ἡ πονηριά τους. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 807, σ. 34 καὶ 70.
 787. **Χατζηϊωάννου Κ. Π.** Τὰ παραμύθια (Σύντομη εἰσαγωγή στὴν ἔρευνά τους). Πάφος 4 (1939) 189-200.
 788. **Παπαχαλαμάμπους Γ. Χ.** Ἀπὸ τὰ κυπριακὰ παραμύθια. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 211-15.
 789. **Προυσῆ Κώστα** Ἀνακοίνωσις γενομένη τὴν 1 Μαΐου 1943 ὑπὸ τοῦ κ. Κώστα Προυσῆ καθηγητοῦ..... μὲ θέμα «Γύρω ἀπὸ τὸ κυπριακὸ παραμῦθι». ΚυπρΣπ 6 (1942), σ. XXI-XXII.
 Ἀνάλυσις παραμυθίων, ὧν τὰ κείμενα ἐδημοσιεύθησαν βραδύτερον· βλ. ἄνωτ. ἀριθ. 782.

3. Συλλογαὶ παραμυθίων ἐλληνικῶν καὶ ξένων διὰ παιδιὰ.

790. Ἡ Σταχτομποῦτα. Ἀθῆναι, 8^{ον} ἄ. ἔ. κ. σελ.
 791. **Andersen** Τὰ παραμύθια τοῦ Ἀντερσεν. Μετάφραση ἀπὸ τὰ Δανικὰ Βασ. Δασκαλάκη. [7]. Ἀθῆναι, ἄ. ἔ. σελ. 92.
 792. **Βλάχου Λίνας Ἡλ.** Νεραΐδες καὶ λουλούδια. Διασκευὴ Λίνας Ἡλ. Βλάχου. Ἀθῆναι, ἄ. ἔ. 8^{ον}, σελ. 40 (Παιδικὴ Βιβλιοθήκη). Παραμύθια 7 διεσκευασμένα.
 793. **Γκρίμ** Χαρούμενες νύχτες. Ἐκλογή ἀπὸ τὰ παραμύθια τοῦ Γκρίμ. [5]. Εἰκό- νες: Θ. Ἀνδρεοπούλου. Ἀθῆναι, ἄ. ἔ. 8^{ον}, σελ. 52.
 794. **Μοναστηριώτη Δημ.** Πασχαλινὰ παραμύθια. Ἀθῆναι, ἄ. ἔ. 8^{ον}, σελ. 62 (Παι- δικὴ Βιβλιοθήκη). Δημοσ. 9 παραμύθια διεσκευασμένα. Τὰ περισσότερα ἐκ τούτων δὲν εἶναι λαϊκά.
 795. **Πασχαλίδου Δεσποίνης** Παραμύθια τοῦ λαοῦ μας [10]. Ἀθήνα 1939. 8^{ον}, σελ. 78.
 796. **Χριστοδουλοπούλου Ἰωάνν.** Ἀγγ. Τὰ παραμύθια τοῦ νέου σχολείου (Συλλογὴ καὶ εἰδικὴ διδακτικὴ μὲ ἐφαρμογὰς). Ἀθῆναι 1939. 8^{ον}, σελ. 110.
 797. **Γιαννοπούλου Κατ.** Ὁ Σταράκης, παραμῦθι. Εἰκόνες Α. Μεταξᾶ. Ἀθῆναι 1946. 8^{ον}, σελ. 60.
 798. **Γκρίμ** Παραμύθια [6]. Μετάφρ. Δ. Παπαϊωάννου. Ἀθῆναι (1946). 8^{ον}, σελ. 92.
 799. **Δέλτα Π. Σ.** Παραμύθια καὶ ἄλλα [2]. Γ' ἔκδοσις. (Ἀθῆναι 1946). 8^{ον}, σελ. 36 + 77.
 800. **Plenzat Karl** Λαϊκὰ παραμύθια ἀπ' ὅλες τὶς χῶρες. (Διασκευὴ Δ. Γ. Ζήση). (Ἀθῆναι 1946). 8^{ον}, σελ. 222.
 Δημοσιεύονται 27 παραμύθια ἐκ διαφόρων χωρῶν, ἐκ τούτων 1 ἐλληνικόν.
 801. * **Τσουκαλᾶ Δανάη** Τὰ παραμύθια τῆς Νεφέλης. (Ἀθῆναι) 1947.

5' Εὐτράπελοι διηγήσεις. Ἀνέκδοτα. Περιπαίγματα.

802. Ὀρφανίδου Μαρίας Τὸ παραμῦθι τῆς ἐξυπνάδας. Δρῆρος 2 (1938-39) 574-575.
803. — Ἐξυπνάδες καὶ βλακεῖες. [1]. Δρῆρος 2 (1938-39) 587-588.
804. Πιτυκάκη Μανώλ. Κρητικὲς παροιμίαι. [4]. Δρῆρος 2 (1938-39) 432-433, 465, 501, 580-81.
805. Ζερζελίδου Γ. Ἀνέκδοτα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 212-215, ἀρ. 43.
806. Μεταλλεῖδη Μιχ. Ἀνέκδοτα. [6]. ΠοντΦύλλ. 3 (1938-40) 31-32 ἀρ. 6 α-δ, 82 ἀρ. 15, 249-250 ἀρ. 49.
807. Ξενίτα Ξ. Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [5]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 32 ἀρ. 7, 84 ἀρ. 10, 166-67 ἀρ. 32, 271-72, 274.
808. Παπανδρεάδη Α. Ἀνέκδοτα. ΠοντΦύλλ. 3 (1938-40) 250-251, ἀρ. 50.
809. Λουκοπούλου Δημ. Εὐτράπελοι διηγήσεις. Περιπαίγματα χωριῶν ἀπὸ τὸ Μοναστηράκι τῆς Ἀκαρνανίας [12]. Λαογρ 12 (1938-48) 163-64.
810. Πολίτου Γ. Ν. Περιπαίγματα χωριῶν [2]. Λαογρ 12 (1938-1948) 165.
811. Σουμελίδου Ἀνδρ. Ἀνέκδοτα [4]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 79 ἀρ. 10, 210-11, ἀρ. 39 καὶ 40.
812. Σπυριδόπουλου - Τσουμπάνου Μ. Ἀνέκδοτα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 210, ἀρ. 38.
813. Τορνικίδη Γ. Ἀνέκδοτα [7]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 167-69 ἀρ. 33-35, 211-212 ἀρ. 41-42, 247-248 ἀρ. 45-46.
814. Ὑψηλάντου Π. Β. Ἀνέκδοτα [14]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 28-30 ἀρ. 3, 31 ἀρ. 5, 80-82 ἀρ. 11-14, 84 ἀρ. 11, 111-123 ἀρ. 20-27, 165-66 ἀρ. 30-31, 246-247 ἀρ. 44, 272-74.
815. Χρηματοπούλου Κ. Ἀνέκδοτα [3]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 208-210 ἀρ. 37, 248-49 ἀρ. 47, 48.
816. — Οἱ Ἕλληνες ἀλληλοσατυριζόμενοι. [δίστιχα, παροιμίαι, παρατράγουδα κτλ.] Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 783, σ. 9.
817. Ὁ σπανὸς μυλωνᾶς. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 795, σ. 27-28.
818. Δημητρίου Νικ. Ἀλκ. Σαμιώτικα Ἀνέκδοτα [5]. Σαμ'Ἡμερ. ἔτ. 1939, σ. 171-73.
819. Σπανδωνίδη Εἰρήνης Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης (Παρνασοῦ). Ἀθήνα 1931, σ. 105-6. [Εὐτρ. διηγ. 7].
820. Πιτυκάκη Μανώλη Ἡ δικαιοσύνη τοῦ καντῆ. Δρῆρος 3 (1939-40) 898.
821. — Τοῦ Σφακιανοῦ τὸ πείσμα. Δρῆρος 3 (1939-40) 912.

822. *Ίστορίες, παραδόσεις, προλήψεις τοῦ λαοῦ μας*. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 841, σ. 31.
823. *Ξένου, Τοῦ* Ἑλληνες ἐναντίον Ἑλλήνων. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 838, σ. 19.
824. *Κληρίδη Ν.* Χαρακτηρισμοὶ καὶ πειράγματα στὴν Κύπρο. ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41) 65-66.
825. *Πεδιαδίτου Καλιρόης (!)* «Δάνεισε τὸ φτωχὸ ἑκατό, νὰ σοῦ πέψη ὁ Θεὸς διακόσια». Δοῆρος 4 (1940-41) 22-25.
826. *Πιτυκάκη Μανώλ.* Ἡ κεφαλὴ κι' ἡ γλῶσσα. Δοῆρος 4 (1940-41) 30.
827. *Δημητράτου Π.* «Καὶ στὴν Πόλη σιμιτζῆς». Νἑστ 29 (1941) 309.
828. *Φωστηροπούλου † Δεσποίνης* Παραμύθια, ἀνέκδοτα καὶ παραδόσεις Ἰμερας [12]. ἈρχΠόντ 11 (1941) 138-142.
829. *Ἀβραμάντη Ι.* Ἀνέκδοτα Τσίτης [2]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 224-26.
830. *Ἀρχιτεκτονίδου Ν. Ι.* Ἀνέκδοτα Κεπέκκλησες [3]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 91-92.
831. *Ζερζελίδου Γ.* Ἀνέκδοτα Ματσούκας [7]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 148-49, 174-76, 226-27, 266-67. — 2 (1945-46) 310-311, 433, 483.
832. *Θρουμμουλοπούλου Εὐκλ.* Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [7]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 127-28, 150-51. — 2 (1945-46) 311, 347.
833. *Κωνσταντινίδη Π. Γ.* Ἀνέκδοτα Σουρμένων [2]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 146, 200-201.
834. *Μανουσαρίδη Ἰ.* Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [3]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 151 καὶ 229.
835. *Ναζλίδη Ζαχαρ. Ἰ.* Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [Ἐναν μαστορ'κὴν]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 264-65.
836. *Νυμφοπούλου Μιλτ.* Ἀνέκδοτα Σάντας [4]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 176, 200. — 2 (1945-46) 309-310.
837. *Ξενίτα Ε. (Ἀκογλου Ε. Κ.)* Ἀνέκδοτα Κοτυώρων καὶ περιοχῆς [3]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 70-71.
838. — Ἀνέκδοτα Τραπεζούντας [7]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 116-17.
839. — Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 264.
840. *Σαββαντίδη Ν. Κ.* Ἀνέκδοτα Σταυρὶ [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 227-28.
841. *Σαμαρτζῆ Χρ. Α.* Ἀνέκδοτα Κεπέκκλησες [3]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 121-22.
842. *Σταυριώτη (Δ.Κ.Π.)* Ἀνέκδοτα Σταυρὶ [16]. ΧρονΠόντ. 1 (1943-44) 40-42, 71, 89-91, 122-23.
843. *Τσιτενοῦ* Ἀνέκδοτα Τσίτης [6]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 117-120, 197-200. — 2 (1945-46) 347.

844. **Υψηλάντου Π. Β.** Ἀνέκδοτα Χαλδίας (Ἀργυρόπολης) [4]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 42-43, 123-25, 229.
845. — Δεισιδαιμονίες καὶ ἀνέκδοτα Χαλδίας (Ἀργυρόπολης) [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 69-70.
846. — Ἀνέκδοτα Ἀργυρόπολης [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 265-66.
847. **Χάϊτα Πολ.** Ἀνέκδοτα Κοτυώρων [5]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 149-150.
848. **Π(απα)χ(ριστοδοῦλου) Π(ολυδ.).** Ἀνέκδοτα Σκοπιανὰ [9]. ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 191-92.
849. **Κανδηλάπη (Κάνι) Γ.** Ἀνέκδοτα Χαλδίας [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 309.
850. **Δεμονοπούλου Φ.** Ἀνέκδοτα Κοτυώρων. Ντὸς ἃ σὴν κλωστρά. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 311.
851. **Μελανοφρύδου Παν.** Ἀνέκδοτα Χαλδίας [3]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 346-47.
852. — Ἀνέκδοτα Δορουλίου [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 432-433.
853. — Γιὰ ἓνα μῦθο. — Ἀνέκδοτο [Τὸ προξενεῖον]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 388.
854. **Παμπούκη Γ. Τ.** Νωττικοὶ μῦθοι [20]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 333-339.
855. **Παναγιωτίδη Λαζ.** Ἀνέκδοτα Καυκάσου [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 309, 431-32.
856. **Μελανοφρύδου Π.-Κανδηλάπη Γ.** Ἀνέκδοτα Χαλδίας [3]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 432, 483-84.
857. **Ξενίτα Ξ. (Ἀκογλου Ξ.)** Ἀνέκδοτα Κυτωώρων [4]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 484-85.
858. **Υψηλάντου Π. Β. (Π. Β. Σαλαπασίδη)** Ἀνέκδοτα Τραπεζούντας [1]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 482.
859. **Α. Β. Κ.** Οἱ κατσικοκλέφτες. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο περ. Β' χρόν. 13 (1946) ἀρ. 1 (102), σ. 24.
860. **Ζαφειρίου Νικ. Γ.** Σαμιακαὶ ἡθογραφίαι [3]. ἈρχΣάμ. 1 (1946) 317-326.
861. **Ποπολάρου** Ζακυνθινὰ σατιρικά ἀνέκδοτα τῆς κατοχῆς (ἱστοριοῦλες, ἐπεισόδια, ἄστεϊα). ἙπτανΦύλλα ἔτ. 1946, σ. 56-58.
862. **(Δυκούρη Γ. Β.)** Αἰγινήτικα ἀνέκδοτα. Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης 1 (1947) ἀρ. 8, σ. 6.
863. **Μπακούρη Μ. Γ.** Αἰγινήτικη ἀνεκδοτολογία. Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης 1 (1947) ἀρ. 9, σ. 15.
864. **Σκηنيωτάτου Σ.** Ἐχασ' ἡ Πόλη γαῖδαρο κι' ἡ Βενετιὰ βελόνι. Παγκεφ'Ημερ 4 (1947) 65-68.

ζ'. Παροιμίες καὶ γνῶμαι—Παροιμιώδεις ἐκφράσεις

1. Συλλογαὶ

865. Ναυτικά λόγια [9]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 20, σ. 6.
866. Παροιμίες Μεγίστης [17]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 22, σ. 16.
ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 26, σ. 4.
867. *Γρίσπου Παν.* Παροιμία Χαλκιδικῆς. Λαογρ 12 (1938-1948) 165.
868. *Καββαδά Σ.* Χιακαὶ παροιμίες [27]. Περσ' Αργ 1 (1938-39) 92-95.
869. *Ὁρφανίδου Μαρίας* Γιὰ τοὺς μῆνες. [67]. Δοῆρος 2 (1938-39) 660-62.
870. *Πιτυκάκη Εἰρήνης Γ.* Τὰ παλαιῖνά λόγια [3]. Δοῆρος 4 (1938-39) 699-703.
871. *Πιτυκάκη Μανώλ.* Κρητικὲς παροιμίες [3]. Δοῆρος 2 (1938-39) 432-33, 465, 501.
872. Γνωμικὰ ἔμμετρα [3]. Σαμ' Ημερ ἔτ. 1939, σ. 247.
873. Ἑλληνικὲς παροιμίες [122]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 777 σ. 21, φ. 778 σ. 21, φ. 779 σ. 33, φ. 780 σ. 20, φ. 781 σ. 32, φ. 782 σ. 3, φ. 783 σ. 4 καὶ 9, φ. 785 σ. 44, φ. 786 σ. 20, φ. 787 σ. 26, φ. 788 σ. 68, φ. 790 σ. 5, φ. 791 σ. 45, φ. 793 σ. 52, φ. 794 σ. 45, φ. 795 σ. 28, φ. 796 σ. 28, φ. 798 σ. 44, φ. 799 σ. 20.
874. Ἑλληνικὲς παροιμίες [63]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 802 σ. 20, φ. 803 σ. 52.
875. Λαϊκὲς θαλασσινὲς παροιμίες [102]. Νεοτ' Ἑλλ 10 (1939) 949, 980.
876. *Ἀχιλλέα Φιλίππου* Κυπριακὲς παροιμίες [176]. Πάφος 4 (1939) 51, 93-94, 241, 450-51, 508.
877. *Βαμβακίδη Ἰ.* Νιώτικα (Λαογραφικά, γλωσσικά καὶ ἱστορικά τῆς Οἰνότης τοῦ Πόντου). Γ' Παροιμίες καὶ ἄλλες παροιμιώδεις φράσεις [180]. Ποντ' Φύλλ Γ' (1938-40) 130-134, 160-164.
878. *Βέη (Bees) Ν.* Megara - Magara (Zu Hierokles' Synecdemos 645, 12). BNJb XV (1939) 208.
Περὶ τῆς βυζαντ. παροιμ. Ἀγγελος καὶ ὠτίον μεγαρικοῦ.
879. *Δαφέρμου Γεωργ. Φ.* Παροιμίες [255]. ΠρομΠυροφ. ἔτ. 1939 ἀρ. 313 σ. 7, ἀρ. 314 σ. 7, ἀρ. 315 σ. 7, ἀρ. 316 σ. 7, ἀρ. 317 σ. 7, ἀρ. 318 σ. 7, ἀρ. 319 σ. 7, ἀρ. 320 σ. 7, ἀρ. 321 σ. 7, ἀρ. 328 σ. 7, ἀρ. 329 σ. 7, ἀρ. 330 σ. 7. - ἔτ. 1940 ἀρ. 337 σ. 7, ἀρ. 339-345 σ. 7, ἀρ. 347 σ. 7, ἀρ. 349 σ. 7.
880. *Ζήση Εὐστρ.* Παροιμίες καὶ παροιμιώδεις φράσεις Αὐδημίου [255]. Θρακ 12 (1939) 333-355. — 15 (1941) 297-305.
881. *Μαντζουράνη Κ. Ι.* Βουρβουρέϊκη λαογραφία. Γ') Παροιμίες τοῦ χωριοῦ μας [56]. Ἐπετ. τῶν Βουρβούρων Γ' (1939) 133-134.

882. **Παπαδοπούλου Δημ. Κ.** Παροιμίες και παροιμιώδεις φράσεις τοῦ χωρίου Σταυρὶν [400]. ἈρχΠόντ 9 (1939) 63-91.
883. **Παπαδοπούλου Τάκη** Ἑλληνικὲς παροιμίες [20]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 803, σ. 52.
884. **Rohlf's Gerhard** Das Griechentum Unteritaliens [15]. Πρακτ. τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν 14 (1939) 354.
885. **Σπανδωνίδη Εὐρηνῆς** Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης (Παρνασοῦ). Ἀθήνα 1939, σ. 157-162 [παροιμ. 83].
886. **Πολίτου Γ. Ν.** Παροιμίες [2]. Λαογρ 12 (1938-48) 165.
887. **Χατζηϊωάννου Κ. Π.** Κυπριακὲς παροιμίες. [181]. Λαογρ 12 (1938 48) 231-252.
888. **Ζ(ήση) Ε.** Θρακικαὶ παροιμίες. [2]. «Ἡ Συζήτησις» 4 (1939-40) 24.
889. **Δίβα Ρίτου** Παροιμίες γιὰ τὸν καιρὸ [21]. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 413-416.
890. **Ὁρφανίδου - Συμινελάκη Μαρίας** Ὁ Κρητικὸς καὶ ἡ δουλειά. [14]. Δοῆρος 3 (1939-40) 849.
891. — Γιὰ τὴ γρά καὶ γιὰ τὸ γέρο [24]. Δοῆρος 3 (1939-40) 897-98.
892. **Π(ετρίδη) Μ. Γ.** Ναυτικὰ λόγια Καστελλορίζου [2]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 29, σ. 20.
893. Κυπριώτικες παροιμίες [9]. Φάρβ'Ελλ 2 (1940) 310, 318.
894. **Κυριαζῆ Ν. Γ.** Κυπριακαὶ παροιμίες. Ἐν Λάρνακι 1940. 8^{ον}, σελ. VIII + 415. Περιλαμβάνονται 4500 παροιμίες (ιδεὲ σ. V). Κρίσις : Πάφος 5 (1940) 357-58 (Λοῖζος Φιλίππου).
895. **Δουκάτου Δημ.** Ὁ Λούης [1]. ΝΕστ 27 (1940) 511.
896. **Soyter G.** Die neugriechischen Sprichwörter in der Volksliedersammlung Werner von Haxthausens. [82]. BNJb 16 (1940) 171-89.
897. **Ὁρφανίδου - Συμινελάκη Μαρίας** Ἡ πείρα τοῦ κόσμου [11]. Δοῆρος 4 (1940-41) 13-14.
898. **Ἑξαδακτύλου Χρ.** Παροιμίες γιὰ τὸν καιρὸ ἀπὸ τὰ Τηλλυριώτικα χωριά [12]. Πάφος 6 (1941) 80-81.
899. **Χουρμουζιάδη † Καλλ.** Παροιμίες καὶ παροιμιώδεις φράσεις Πετροχωρίου (Τσακηλίου) Μετρῶν [1288]. Θρακ 16 (1941) 191-226.
900. **Κλόκκαρη Ἀντώνη** Κυπριακὲς παροιμίες [40]. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 128-132, 168-171.
901. **Παπατζώνη Τ. Κ.** Λόγια τῆς Ἐκκλησίας μεταφυτευμένα στὴ λαλιὰ τοῦ ἔθνους. Ὁρίζοντες 2 (1943) 339-349.
902. **Μελανοφρύδου Π.** Ἰδέαι τῶν Ποντίων περὶ τῶν ἄλλων ἔθνων. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 247-251.

903. **Παμπούκη Ι. Τ.** Νιώτικες ναυτικές παροιμίες [61]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 262-64.
904. **Κουκκίδη Ἀνδρονίκης Κ.** Παροιμίες Ἀδριανουπόλεως [177]. ἈρχΘροθσ. 11 (1944-45) 183-89.
905. **Δίβα Χρ.** Ὁ Ἀπρίλιος — ὁ Μάιος. ΚυπρΓράμ 9 (1944-45) 17-21. — Ὁ Αὐγούστος. Αὐτόθι, σ. 57. — Τὸ φτάρισμα. Αὐτόθι, σ. 59 [παροιμ. 14].
906. **Π(απα)χ(ριστοδούλου) Π(ολυδ.)** Παροιμίες Σαράντα Ἐκκλησιῶν [38]. ἈρχΘροθσ. 11 (1944-45) 189-191.
907. **Χουρμουζιάδη † Καλλ.** Εὐτράπελες παροιμίες ἐπαρχίας Μετρῶν καὶ Ἀθύρων [33]. ἈρχΘροθσ 11 (1944-45) 179-182.
908. **Marketos B. J.** A proverb for it. 1510 greek sayings compiled and edited by — Translated by Ann Arpajoglu. Introduction by Prof. Clarence A. Manning. Drawings by John Vassos. New World Publishers, New York City 1945. Σχ. 8ον, σελ. 190.
909. **Παναρέτου Α.** Κυπριακὲς γεωργικὲς παροιμίες [136]. ΚυπρΣπ 9 (1945) 77-112.
910. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Δύο παροιμίες. ἈρχΣάμου 1 (1946) 308. — Γνωμικὰ Σαμιώτικα [6]. Αὐτόθι, σ. 326. — Πόθεν ἡ παροιμία « αὐτοῦ κλαῖνι δῶ ». Αὐτόθι, 2 (1947) 141.
911. Κυπρ. παροιμίες [5]. Κυπριόπουλο ἔτ. Β' (1946-47) ἀρ. 1, σ. 5.
912. **Δικηγοροπούλου Σοφίας Ι.** Παροιμίες [2]. Κυπριόπουλο ἔτ. Β' (1946-47) ἀρ. 5, σ. 58.
913. Παροιμίες γιὰ τὸ Μάρτη μὲ βάσι τὴ δουλειὰ [4]. Ἐργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 36.
914. **Σκηνωτάτου Σπύρου** Παροιμίες καὶ γνωμικὰ [19]. Παγκεφ'Ημερ 4 (1947) 5-16, 33-133.
915. **Σταθάτου Νίκου** Ἡ Θάλασσα στὶς παροιμίες. Ναυτ'Ελλ 20 (1947-48) τευχ. 182, σ. 20.

2. Μελέται

916. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Σταύρωνε καὶ γράφε. Ν'Εστ 25 (1939) 135-36.
917. — Τῆς χήρας τὸ προσκέφαλο. Ν'Εστ 25 (1939) 179-182.
918. **Κιζλάρη Θανάσ. Γ.** Παροιμίες. Σταύρωνε καὶ ἀρμένιζε. Λαογρ 12 (1938-1948) 291-95.
919. **Τζαρτζάνου Ἀχ.** Σταύρωνε καὶ δένε (τὰ πρωθύστερα). Ν'Εστ 25 (1939) 424.
920. **Ἰωαννίδου Μαρίας** Βυζαντινὰ παροιμίες ἐκ χειρογράφου τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν. ΕΛΑ 1 (1939) 50-67.
- Δημοσιεύονται 31 παροιμίες, ὧν αἱ 10 ἄγνωστοι, μετὰ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων.

921. **Φίλιππα Σπ. Ν.** Σταύρωνε καὶ δένε. Ν'Εστ 25 (1939) 355.
922. **Κουκουλὲ Φαίδωνος** Δημῶδεις παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις παρὰ Χρυσοστόμῳ. Τεσσαρακονταετηρὶς Θεοφίλου Βορέα, τόμ. Α', Ἐν Ἀθήναις 1940, σ. 355-368.
923. **Ρωμαίου Κ. Α.** Παρατηρήσεις εἰς βυζαντινὰς καὶ νεοελληνικὰς παροιμίας. Ἀθηνᾶ 50 (1940) 100-111.
924. **Παναρέτου Α.** Παρατηρήσεις σὲ γεωργικὰς παροιμίας Κύπρου. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 37-38.
Παρατηρήσεις εἰς τὴν συλλογὴν τῶν παροιμιῶν Ν. Γ. Κυριαζῆ.
925. **Ζήση Εὐστρ.** Παρατηρήσεις εἰς παροιμίας Πετροχωρίου. Θρακ 17 (1942) 232-39.
926. **Κουκουλὲ Φαίδωνος** Οἰνουντιακαὶ παροιμίαι καὶ περιπαίγματα. Σπαρτ Χρον 6 (1942-43) ἀρ. 69-70 σ. 135-36, ἀρ. 71-72 σ. 147-48.
927. **Βαγιακάκου Δ.** Τρωάδα. ΕΛΑ ἔτ. Ε' ΣΤ' (1943-44) 145-154.
928. **Διαμαντοπούλου Κωνστ. Γ.** Λαογραφία. Οἰκονομική. Α' Λαογραφικὴ Κοινωνικὴ Οἰκονομική. Εἰσαγωγή. Αἷτια τῆς γενέσεως τῶν ἀναγκῶν. Παραγωγή. Τιμαί. [Ἀθήναι] 1945. 8^{ον}, σελ. 45.
Μελέτη παροιμιῶν ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως.
929. **Δουκάτου Δημ.** Τὸ βουνὸ στὶς παροιμίας. Ὁ Πάν ἔτ. 16 (1946) 36.

η'. Παραδόσεις

930. **Ἀναστασιάδη - Βρόντη Ἀναστ.** Οἱ δώδεκα κολῶνες τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 19, σ. 7-8.
931. **Βίου Στυλ. Γ.** Παραδόσεις περὶ θησαυρῶν. ΠερΣ'Αργ 1 (1938-39) 32-36.
— Ἱστορικαὶ παραδόσεις ἐξ Ἀμάτων. Αὐτόθι, σ. 203-206. [Παρ. 3].
932. **Λογαριαστάκη Ἀντων. Σ.** Ἡ ἀξία τῶν γερόντων. [1]. Δρῆρος 2 (1938-39) 589-590.
933. **Τσαμπαρλάκη Νικ. Χ' Γ.** Οἱ κακαθροπισμένοι. Δρῆρος 2 (1938-39) 534-37.
934. Ἡ Στρίγγλες τῆς Σπαρτιαῖς (κεφαλλονίτικη παράδοσις). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 790, σ. 46 καὶ 68.
935. Θρῦλοι καὶ ἱστορίες τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ [2]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 810, σ. 17.
936. Ἱστορίες φαντασμάτων, παραδοξολογίες, ξόρκια. (Ἀπὸ τοὺς λαογραφικοὺς θησαυροὺς τῆς νήσου Κρήτης) [2]. Μπουκέτο 16 (1939), ἀρ. φ. 806 σ. 45, 68.
937. Ὁ τάφος τοῦ Καϊάφα. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1086.

938. Σπηληές καὶ Νεράϊδες τῆς Μάνης. [4]. Μπουκέτο 16 (1939), ἀρ. φ. 825 σ. 51, 56.
939. Τὰ χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 803, σ. 30.
940. Τὸ ἐρωτοχτυπημένο στοιχειὸ (Ζακυνθιανὴ παράδοσις). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 788, σ. 97, 130.
941. *Βασματζῆ Θεοδ. Β.* Ἐνας θροῦλος τῆς Σαμοθράκης. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 915.
942. *Χρηστοβασίλη Χ.* Τ' αὐτιά τοῦ μεγάλου Ἀλεξάντρου. [1]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 783, σ. 63-64.
943. *Γρανίτσα Στεφ.* Οἱ δώδεκα βασιληάδες. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 788, σ. 45.
944. *Δημητριάδου Ζήνωνος Κ.* Γρηᾶς πόδια [1]. Σαμ'Ημερ. ἔτ. 1939, σ. 224-25.
945. *Ἐπιανησίας Μαριέτ.* Γιατὶ λένε τὸ Φλεβάρη «Κουτσοφλέβαρο». Ἡ «Ἡχώ» 7 (1939), ἀρ. 79 σ. 4. — Ἡ βροχὴ τοῦ Ἀπρίλη. Αὐτόθι, ἀρ. 80, σ. 6. — Ὁ Μάης, ὁ γιὸς τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Ρόδως. Αὐτόθι, ἀρ. 81, σ. 10. — Ὁ Θεριστὴς ποῦ φερε τὴν εὐτυχία. Αὐτόθι, ἀρ. 81-83, σ. 2-3.
946. — Οἱ θροῦλοι τῶν ἡμερῶν. Πνευματικὴ Ζωὴ χρόν. Γ' (1939) 39β-40α, 55, 87, 185-86, 205, 249-250, 263.
947. *Κ. Μ. Κ.* Ἡ Κύπρος καὶ ἡ θάλασσα. [1]. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1072.
948. *Κεντροῦ Τοῦ* Ὁ στενωπὸς στὸν οὐρανὸ (κοιτικὲς παραδόσεις) [1]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 813, σ. 28.
949. *Κυριαζῆ Ν.* Λαϊκαὶ παραδόσεις [2]. Πάφος 4 (1939) 122-24.
950. *Δαυράγκα Δ. Σ.* Ἡ λιτανεία τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος ἐν Κερκύρα. Παγκερ'Ημερ. ἔτ. Γ' (1939) 279-282.
951. *Μπακαλάκη Γ.* Ἀπὸ τὴ ζωντανὴ φυλλάδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου [2]. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 97-98.
952. *Μπάφα Γιάννη* Τὰ Χριστούγεννα τοῦ Χατζῆ - Ὁσμὰν πασᾶ. Μακεδ'Ημερ. 15 (1939) 49-56.
953. *Πετρίδη Ἀθ.* Βρυκόλακες — Στρίγγλες — Μάγια. Τὸ «διαλάλημα» τῶν νεογεννήτων. Ψυχ'Ερ. 15 (1939) 26-29, 43-44.
954. *Πετροπούλου Δ.* Ὁ πύργος τοῦ Ἀἰ Βασίλη. Μακεδ'Ημερ 15 (1939) 184.
955. *Σ. Σ.* Ὁ ναὸς τῶν ἑξ παρθένων (ἓνας ὥραϊος θροῦλος τῆς Ἀδριανουπόλεως). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 811, σ. 13 καὶ 34.
956. *Σπυριδάκη Γ. Κ.* Κοιτικαὶ παραδόσεις [23]. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 134-149, 597.
957. *Τοφαρίδου Ν. Γ.* Κυπραῖικες ψευτιές [1]. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1083.
958. *Χουρμουζιάδου Καλλ.* Παραδόσεις Πετροχωρίου καὶ ἄλλων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Μετρώων καὶ Ἀθύρων [99]. Θρακ 11 (1939) 315-344.

959. **Χρηστάρχη Ν.** Ὁ θρύλος τῆς ἡλιοπρόσωπης δούκισσας. [Σουρμένων]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 197-99.
960. — Ὁ θρύλος τῶν «Ἀγίων Ἀσωμάτων». [Σουρμένων]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 234-36.
961. Ὁ «Ἅγιος Κωνσταντῖνος» μας. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 31, σ. 21-22.
962. **Βασματζῆ Θεοδ. Β.** Ἕνας θρύλος γιὰ τὴν ἀνοιξι. Ναυτ'Ελλ 11 (1939-40) 1495-96.
963. **Διαρούτσου Θ.** Ὁ καπετάνιος καὶ ὁ διάβολος. Ναυτ'Ελλ 11 (1939-40) 1283.
964. **Λουκοπούλου Δημ.** Τὸ πρῶτο μου ταξίδι. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 27-28, σ. 18-20.
965. **Παντουβάκη Μιχ.** Τὸ θαῦμα τοῦ ἁγίου Νικόλα. Δρῆρος 3 (1939-40) 757.
966. **Πατριαρχέα Β. Δ.** Τὰ Δωδεκάημερα Μῦθοι καὶ παραδόσεις. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 27-28, σ. 29-31.
967. **Πιτυκάκι Εἰρήνης Γ.** Ὁ Χουσόλακος. Δρῆρος 3 (1939-40) 991-92.
968. **Σταμ(ατίου) Σταμ(ατίου)** Οἱ στοιχειωμένοι θησαυροί. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) 36.
969. **Στεφανάκη - Ταξιδιώτη Κωστῆ** Τὸ ἀμόκιντο μοναστήρι τῆς ἁγίας Ἀννας. Δρῆρος 3 (1939-40) 816.
970. **Τσαμπαρλάκη Ν. Ι.** Τὸ μυρισμένο κατασπρίνι. Δρῆρος 3 (1939 - 40) 968-69.
971. Ἡ γυναῖκα καὶ ὁ διάβολος. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 828, σ. 14.
972. Ἱστορίες, παραδόσεις, προλήψεις τοῦ λαοῦ μας. [2]. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 841, σ. 31. [Γιατὶ μυτίζουν τὰ σκυλιὰ τὸ ἓνα τ' ἄλλο].
973. **Ἀναστασιάδη Α. Σ.** Ἀστέρες - πλειάδες [2]. ΜικροΧρον 3 (1940) 304-306.
974. **Ἀξιόπη Πέτρου** Θρακικοὶ θρύλοι τὸ τζαμί τοῦ Σουλτάν - Σελήμ. ΦάρΒ'Ελλ. 2 (1940) 251-53.
975. **Βακαλοπούλου Ἀπ.** Τὸ κάστρο τοῦ Πλαταμῶνα. Μακεδ. 1 (1940) 75.
976. **Γκανούλη Γεωργ. Θ.** Μακεδονικαὶ παραδόσεις [3]. Μακεδ'Ἡμερ 16 (1940) 265-68.
977. **Δαφέρμου Γεωργ. Φ.** Στοιχειωμένος θησαυρός. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940 ἀρ. 334 σ. 7, ἀρ. 335 σ. 7, ἀρ. 336 σ. 7.
978. — Ἡ καμπάνα τοῦ Χουμερίου. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1940, ἀρ. 349 σ. 7, ἀρ. 350 σ. 7.
979. **Καμπούρογλου Δ. Γρ.** Τὸ περβόλι τοῦ δράκου. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τευχ. 3, σ. 10-12.

980. *Κουτρομπᾶ Μιχ.* Λαϊκαὶ παραδόσεις — τὸ πείσμα τῆς γυναίκας. Ἀλεξ. Μπαλάσκα (Κλέωνος Βρανᾶ), Ἡμερολόγιον τῶν Χανίων μετὰ λεπτομεροῦς ὁδηγοῦ τῆς πόλεως. (Χανιά) 1940, σ. 53.
981. *Λουκοπούλου Δημ.* Νεοελληνικὴ μυθολογία. Ζῶα-φυτά. Ἐν Ἀθήναις 1940. 8ον, σελ. 230. (Σύλλ. πρὸς διάδοσιν ὠφελ. βιβλ. ἀρ. 76).
Παραδ.: ζῶων 84, φυτῶν 34. Ἐκ τῶν παραδόσεων τούτων πολλαὶ δημοσιεύονται τὸ πρῶτον. Ἀριθμοῦνται μόνον οἱ τύποι τῶν παραδόσεων, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ παρατιθέμεναι παραλλαγὰὶ ἐκάστης παραδόσεως. Αἱ παραδόσεις ἔχουν διασκευασθῇ γλωσσικῶς.
982. *Μπουντώνα Εὐθ. Μ.* Τῆς τύχης τὰ γραμμένα. Μακεδ' Ἡμερ 16 (1940) 241-44.
983. *Μυριβήλη* Ὁ λογοτέχνης καὶ ἡ φυλὴ. [1]. Ν' Ἐστ 27 (1940) 723.
984. *Παλαιοῦ Τοῦ* Στοιχειωμένα σπίτια [2]. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 844, σ. 39-40.
985. *Σ.* Τὸ στοιχειωμένο σπίτι τῆς Νεβέσκης. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 826, σ. 12 καὶ 50. ἀρ. φ. 827 σ. 8 καὶ 41.
986. *Ταρσούλη Ἀθηνᾶς* Ἱστορία καὶ θρύλοι στὸ Κάστρο τοῦ Μυστρᾶ [1]. ΕΕΠΕ 3 (1940) 167-171.
987. *Τσάκωνα Τῆς* Τσακωνικὴ παράδοση. Κυπ' Ἐπαθ. 3 (1940) 20.
988. *Ἀγγουράκη Γιώργου Χ.* Ἡ δύναμις τ' ἀγιοταφίτικου Σταυροῦ. Δοῆρος 4 (1940-41) 9-10.
989. *Μενεγάκι Γεωργ.* Ἡ Παναγία ἡ Φανερωμένη. Δοῆρος 4 (1940-41) 12-13.
990. *Ἰντιάνου Ἀντ.* Μαρία τοῦ Μολίνο, ἡ Ρήγαινα τοῦ Μπουφαβέντο; Κυπρ Γράμμ 5 (1940-41) 468-470.
991. *Κάνθου Θεοδότου Χρ.* Τὸ στοίσιωμα. [1] Κυπρ Γράμμ 5 (1940-41) 407.
992. *Σαμοθράκη Ἀχιλλ.* Ντούκενι καὶ Κασκάπανι (Θρακικὴ παράδοσις). Θρακ 16 (1941) 404-411.
993. *Φιλίππου Λοῖζου* Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας στὶς λαϊκὰς παραδόσεις τῆς Πάφου [8]. Πάφος 6 (1941) 18-21.
994. *Φωστηροπούλου † Δεσποίνης* Παραμύθια, Ἀνέκδοτα καὶ παραδόσεις Ἰμερας. [2]. ἈρχΠόντ 11 (1941) 142-43.
995. *Παπαχαλαμάμπους Γ. Χ.* Ἡ κκελὲ τ' Ἀναστάσι [2]. Κυπρ Γράμμ 6 (1941-42) 18-19.
996. *Βαφείδου Νικολ.* Τὸ «Σκουλοδόντι» καὶ ἡ «Παπᾶ Πέτρα» τοῦ Διδυμοτείχου. [3]. Θρακ 17 (1942) 272.— Ἡ πανώλης ἐν Διδυμοτείχῳ. Αὐτόθι, σ. 434-35.
997. *Καλονάρου Πέτρου Π.* Ἡ Βενετία εἰς τοὺς θρύλους καὶ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀθῆναι 1942. 8ον, σελ. 47.

998. **Κονομῆ Ν. Χ.** Ἐπίδρασις τοῦ Βυζαντίου στὰ σχολεῖα τῆς Τουρκοκρατίας [1]. ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 26-27.
999. **Χρυσάνθη Κ.** Ἀνακοίνωσις γενομένη τῇ 8 Ἀπριλίου 1944 ὑπὸ τοῦ . . . με θέμα: «Προσωποποιήσις τῆς πανώλους, τῆς φάουσας καὶ χολέρας κατὰ τοὺς Κυπρίους» ΚυπρΣπ 7 (1943) 127-28.
1000. **Μεταλλεΐδου Μιχάλη** Τῇ τρίχας τὸ γεφύρ'. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 168-69.
1001. **Σταυριώτου (Δ.Κ.Π.)** «Τῇ τρίχας τὸ γεφύρ'» (Β'). [2]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 193-94.
1002. **Υψηλάντου (Π. Β.)** Δεισιδαιμονίες καὶ ἀνέκδοτα Χαλδίας (Ἀργυρόπολης) [1]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 68-69.
1003. **Χρηστοβασίλη Χρ.** Τὸ Κάστρο τῆς νεράϊδας. Παλιὰ ἱστορία σὲ καινούργιο παραμῦθι. Σημειώσεις ἠθογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς. ἩπΓράμμ 1 (1943-44) 17-19.
1) Νεράϊδα. 2) Ξωτικιά 3) Ὁ πρῶτος μαῦρος πετεινὸς 4) Κάστρο τῶν Ἑλλήνων 5) Μονοβύζα 8) Γιάννω 9) Ἀμάραντος 10) Κάτω Κόσμος 11) Ἀπάνω Κόσμος 12) Μέγας Ἀλέξαντρος 15) Σκυλοκέφαλοι.
1004. **Ἀνδρουλιδάκη Μίνως Κ.** Στοιχεῖα καὶ φαντάσματα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Λαογραφικὸν ὁμοεργεῖν [13]. Ἀθήναι ἄ. ἔ. σελ. 128.
Κρίσις: Ν' Ἐστ 35 (1944) 511-12 (Κώστας Μαρίνης).
1005. **Κληρίδου Ν.** Κυπριακοὶ θρύλοι [2]. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 29-30.
1006. **Δίβα Χρ.** Ἡ Παναγία ἡ Γαλόκτιστη. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 220-21.
— Ὁ Φεβρουάριος. Αὐτόθι, σ. 262.
1007. **Πετροπούλου Δημ.** Ἐνα παραμῦθι. Ὁ καπετὰν Ἀναστάσης. ἈρχΘροθ 11 (1944-45) 209-214.
1008. **Χρυσάνθη Κύπρου** Ἡ προσωποποίηση τῆς Εὐλογίᾳς καὶ ὁ εὐλογισμὸς κατὰ τοὺς Κυπρίους [1]. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 137-38.
1009. **Λυκούδη Στυλ. Ἐμμ.** Ἀη-Λιᾶς ὁ θαλασινός. Ναυτ'Ελλ 17 (1945) ἀρ. 154, σ. 27.
1010. **Παπαχαλαλᾶμπους Γ. Χ.** Κυπριακαὶ παραδόσεις [27]. ΚυπρΣπ 9 (1911) 113-122.
1011. **Φαλιτάις † Κώστα.** Ὁ θρύλος τῆς Γοργόνας. Ναυτ'Ελλ 17 (1945) ἀρ. 154, σ. 10.
1012. **Ἀβραμάντη Ἰ.** Παραδόσεις Τσίτες [5]. ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 431, 485-86.
1013. **Παπαχαλαλᾶμπους Γ. Χ.** Ἀπὸ τὴν παιδιόφραστον διήγησιν τετραπόδων ζώων [1]. ΚυπρΓράμμ 10 (1945-46) 262-66.
1014. **Καιροφύλα Κώστα.** Ὁ Ἰούδας ἦταν Κερκυραῖος; ἘπιΓράμμ 1 (1946) 3.
1015. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Σαμιακαὶ παραδόσεις [2]. ἈρχΣάμ 2 (1947) 157-58.

1016. *Μαρκόπολι* † *Μιχ. Ίακ.* Ναξιακά Χριστούγεννα. [2]. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 148-151.
1017. — 'Ο παληόπυργος τῆς Πλάκας. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 120-22, 137-38.
1018. *Μηλιοπούλου Παρασκ. Ί.* Πῶς ἔγινε τὸ μουλάρι. (Μῦθοι τῶν Μεγάρων τῶν Γρεβενῶν). Καλλιτέχνης 1 (1947) 31-32.
1019. *Παπανικολάου Φωτ.* Ἡ κουκουβάγια «Γιατὶ ἡ κουκουβάγια κρατεῖ ἀνοιχτὰ τὸ στόμα της καὶ μπαίνουν τὰ μικροπούλια». Καλλιτέχνης 1 (1947) 23-24. — 'Ο κότσυφας. Αὐτόθι, σ. 74.
1020. *Σιδέρη Κατίνας Ἀντ.* Ἡ «Θεοσκέπαστη» τῆς Κωμιακῆς. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 115-17.
1021. *Χαβιαρᾶ Νικ. Δ.* Λαογραφικὰ ἐκ Σύμης. Α' Παραδόσεις θρησκευτικαὶ [4]. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 452-53.

2. Μελέται.

1022. *Α.* Θρύλοι καὶ παραδόσεις γιὰ τὸν Ἅη Γιώργη. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 977-78.
1023. *Βλαχογιάννη Γιάννη* Ἀπολιχνίσματα [τῆς Τρίχας τὸ γεφύρι]. Ν'Εστ 25 (1939) 381.
1024. *Gaster M.* Zur Alkestis-Sage. BNJb 15 (1939) 66-90.
1025. *Γεηγορίου ἡγουμένου Μαχαιρᾶ* 'Ο Ἐπίσκοπος τοῦ Λαμαλά. Ραδάμανθυς 24 (1939) τεῦχ. 4 (492), σ. 11.
1026. *Καιροφύλα Κ.* 'Ο Βρουκόλακας τῆς Μυκόνου κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα. Ψυχ'Ερ 15 (1939) 118-123.
1027. * *Λιγνοῦ Α.* Ὑδραϊκῶν θρύλων καὶ παραδόσεων ρητῶν καὶ δοξασιῶν ἔλεγχος. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας τ. 8, σ. 119, 120, 142.
1028. *Π.* Μυθολογικά. ἈρχΠόντ 9 (1939) 142-48.
1029. *Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.* Κρητικαὶ παραδόσεις. ἘπετΚρητΣπ 2 (1939) 134-149, 597.
1030. (*Τανάγρα Ἀγγέλου*) Οἱ Βρουκόλακες ἐν Ζακύνθῳ κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα. Ψυχ'Ερ 15 (1939) 105-107.
1031. *Ρουτζεράκη Η.* Οἱ Καλλικάντζαροι. Δρῆρος 3 (1939-40) 832-33.
1032. *Ζευγώλη Γ. Σ.* Γιλλοῦ, Γελλοῦδα-Γιαλοῦ. Ν'Εστ 28 (1940) 1354-55.
1033. *Κυριακίδου Στίλπωνος* 'Ο ἑλληνικὸς λαὸς καὶ τὰ λουλούδια. ΠειρΓράμμ (1940) τεῦχ. 2, σ. 86-91.
1034. *Λέτσα Ἀλεξ. Ν.* Ἀπὸ ποῖον δένδρον ἔγινε τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ. ΦάρΒ'Ελλ 2 (1940) 163-171.
1035. *Κακριδῆ Ί.* Καινέας. ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41) 79-82. = Ο δαμασμός των αδαμάστων. Ν'Εστ 33 (1943) 392 [παραδ. 2].

1036. **Μέγα Γεωργ. Ἀ.** Ὁ Ἰούδας εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ. ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 3-32.
1037. — Ὁ περὶ Οἰδίποδος μῦθος. ΕΛΑ ἔτ. Γ'-Δ' (1941-42) 196-209.
1038. **Καρᾶ Σίμ. Ἰ.** Τί ἀξίζουν οἱ ποντιακὲς παραδόσεις. ΧρονΠόν 1 (1943-44) 7-10.
1039. **Σπυριδάκι Κ.** Ἡ Παναγία εἰς τὴν Κύπρον. ΚυπρΣπ 8 (1944) 135-37.
1040. **Φιλίππου Δοῦζου** Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς καὶ αἱ κυπριακαὶ θρησκευτικαὶ παραδόσεις. ΚυπρΣπ 8 (1944) 1-15.
1041. **Codellas Pan. S.** The Smerdaki. Journal of Amerikan Folklore. Vol. 58, N° 229 (1945) 236-244.
1042. **Chrysanthis Kypros** The personification of Plague and Cholera according to the Cypriots. Folk-Lore, τόμ. LVI (1945) 256-266.
1043. **Ρωμαίου Κ. Α.** Ἀχνάρια ἐπάνω σὲ βράχους. ἈρχΘρΘησ 13 (1946-47) 209-227. — Προσθήκη εἰς τὰ «ἀχνάρια ἐπάνω σὲ βράχους». Αὐτόθι, τόμ. 14 (1947-48) 374-76.

θ'. Αἰνίγματα-λογοπαίγνια

1044. **Βαλαβάνη Ἰωάννου** Αἰνίγματα χωρίων Κερασσοῦντος καὶ Οἰνός [20]. ἈρχΠόντ 9 (1939) 149-50.
1045. **Σταμούλη-Σαραντῆ Ἑλπινίκης** Αἰνίγματα [128]. Θρακ 13 (1940) 354-365.
1046. **(Ψωμαδάκη Αἰκ. — Ροδανάκη Ἰω.)** Αἰνίγματα ἐκ Σητείας [88]. (Συλλογὴ Συλλόγου «Βιτζέντζου Κορνάρου»). ἘπΚρητ Σπ 4 (1941) 236-40.
1047. **Παπαδάκη-Κασσιέρη Εἰρήνης** Τραγούδια καὶ αἰνίγματα Πλάκας Ἀποκορώνου [25]. ἘπΚρητΣπ. 4 (1941) 211-12.
1048. **Κωνσταντινίδου Π. Γ.** Αἶνιγμα (Σουρμένων). ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 92.
1049. **Νυμφοπούλου Μιλτ.** Αἰνίγματα Σάντας [25]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 147.
1050. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Αἰνίγματα [6]. ἈρχΣάμ Α' (1946) 143.
1051. **Σιδηροπούλου Εὐφροσύνης** Αἰνίγματα Κοτυώρων. ἈρχΠόντ 12 (1946) 232-33.
1052. Αἰνίγματα καὶ παροιμίες μετὰ βάση τὴ δουλειὰ [5]. Ἐργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 37.
1053. Γλωσσοδέτες. Τὸ Κυπριόπουλο 1 (1945-46) σ. 40, 111.
1054. **Ἀδαμίδη Μάκη Κ.** Γλωσσοδέτης. Τὸ Κυπριόπουλο 2 (1946-47) 80.
1055. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Γλωσσοδέτες. ἈρχΣάμ 1 (1946) 157.
1056. **Μηνᾶ Χριστ. Χρ.** Γλωσσοδέτες [1]. Τὸ Κυπριόπουλο 2 (1946-47) 47.

ι'. Εὐχαὶ - χαιρετισμοὶ - κατάραι - ὅρκοι - βλασφημίαι

1057. *Σταμούλη-Σαραντῆ Ἑλπινίκης* Εὐχές. ἈρχΘροθ 5 (1938-39) 97-104.
 1058. *Παπαδοπούλου Δημ. Κ.* Κατάραι καὶ εὐχαὶ τοῦ χωρίου Σταυρίν. [κατάραι 150, εὐχαὶ 34]. ἈρχΠόντ 9 (1939) 92-99.
 1059. *Ὁρφανίδου-Συμινελάκη Μαρίας* Εὐχές.... Δοῦρος 3 (1939-40) 942.
 1060. *Διβαθινοπούλου Ρ.* Ὁ Κεφαλλονίτης μὲ τὸ πλουσιώτερο βλασφημολόγιο καὶ καταρολόγιο. Ἡ «Ἡχὼ» 8 (1940) ἀρ. 94 σ. 13-14.
 1061. Τὸ «φασκέλωμα» ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως. ΨυχῚΕρ 17 (1941) 104-106.
 1062. *Σταθάτου Ν.* «Κεφαλλονιά καὶ Κεφαλλονίτης». Ἡ Ἡχὼ περ. Γ' ἀρ. 8-9 (118-19) (1947), σ. 5 [βλασφημίαι].

ια'. Γλῶσσα

1. Συνθηματικαὶ γλῶσσαι. Ὄνόματα: κύρια, ἐπώνυμα, παρωνύμια κτλ.

1063. *Βίου Στυλ. Γ.* Τὰ ἀνδρωνυμικά ἐν Χίῳ. ΠερΣ'Αρχ 1 (1938-39) 45-46.
 1064. *Βρανούση Λ.* Βηλαρᾶς ἢ Βίλλαρᾶς; Ν'Εστ 26 (1939) 1219.
 1065. *Δαφέρμου Γεωργ. Φ.* Ζωολογικὸ λεξικό. Ἀνθρωπογνώσις, ὀνοματολογία. ΠρομΠερφ. 1939 ἀρ. 313-316 σ. 6. — Τὰ δηλαστικά. Αὐτόθι, ἀρ. 316 σ. 6, ἀρ. 317 σ. 6, ἀρ. 317 σ. 6, ἀρ. 318 σ. 6, ἀρ. 320-322 σ. 6, ἀρ. 324-31 σ. 6.
 1066. *Δαφέρμου Γεωργ. Φ.* Μυλοποταμίτικα ἐπώνυμα καὶ τοπωνύμια. ἘπΚρητ Σπ 2 (1939) 376-77.
 1067. *Χουρμουζιάδου Κ.* Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα Ἰσακηλίου [Δ'. Κύρια ὀνόματα. Παρωνύμια. Ἐθνικά κλπ.]. Θρακ 12 (1939) 310-16, 321-22.
 1068. *Ἀνδριώτη Ν.* Γλωσσικὴ λαογραφία. Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἰ. Ἀμαντον, Ἀθῆναι 1940, σελ. 57-86.
 Κρίσις: Ν'Εστ 28 (1940) 1374 (Κώστας Μαρίνης). ΒΖ 40 (1940) 258 (F. Dölger).
 1069. *Ἀποστολίδου Φ.* Κύρια ὀνόματα κ' ἐπίθετα τῆς Τσαντῶς. Θρακ 13 (1940) 343-353.
 1070. *Γράβα Παν.* Τὰ κουδαρίτικα τῆς Σιάτιστας. Λαογρ 12 (1938-48) 429-447.
 1071. *Καλινδέρη Μιχ.* Τὰ μουχίτικα τῶν Μπλατσιωτῶν. Λαογρ 12 (1938-48) 448-458.
 1072. *Παπαδάκη-Κασσιέρη Εἰρήνης* Τραγούδια καὶ παρωνύμια Πλάκας Ἀποκορώνου. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 422-24.
 1073. *Ἀποστολίδη Φωτ.* Θρακικὴ γλωσσογραφία. Θρακ 16 (1941) 272-277, 283.
 Κύρια ὀνόματα, μεταφορικαὶ ἐκφράσεις κλπ.
 1074. *Ξύδη Θεοδ.* Οὐσιαστικὸ καὶ ἐπίθετο. Ν'Εστ 29 (1941) 513-14.
 Ἐξετάζεται ἡ σημασία τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ τοῦ ἐπιθέτου εἰς τὰ δημοτικὰ ᾄσματα.

1075. **Χατζῆ Ἀντ. Χρ.** Σκιππετᾶροι—Šhkipētār. Περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχῆς τοῦ ἔθνικοῦ ὀνόματος τῶν Ἀλβανῶν. Ἑλληνικαὶ Μελέται 1 (1940) 23-42.
Κρίσις: BZ 41 (1941-42) 237 (F. D(ölger)).
1076. **Σταμούλη Α. Α.** Ἐπωνυμίας Παναγίας ἐν Θράκῃ. Θρακ 17 (1942) 222-26.
1077. **Κουρτίδη Κωνστ. Γ.** Περὶ καταγωγῆς τῶν Σουφλιωτῶν ἈρχΘρΘησ 10 (1943-44) 221-24. [Ἐπώνυμα Σουφλιωτῶν].
1078. **Παμπούκη Ἰ Τ.** Ποντιακὰ ποικίλα. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 72-75.
1079. — Νιώτικα ἐπώνυμα καὶ παρωνύμια. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 96-98.
1080. **Σουμελίδου Γ.** Παρχαρομάννα - Ρωμάννα. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 190 91.
1081. Ἐπωνυμίας Παναγίας ἐν Θράκῃ. Θρακ 19 (1944) 309.
1082. **Κληρίδη Ν.** Ὀνομασίες τῶν μελῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος στὴν Κύπρῳ. ΚυπρΣπ 8 (1944) 99-126.
1083. **Σωτηρίου Γ. Α.** Αἱ εἰκόνες τῆς Παναγίας καὶ αἱ ἐπωνυμίας τῶν. Ὁρίζοντες 3 (1944) 724-730.
1084. **(Παπαχριστοδούλου Πολυδ.)** Ἐπώνυμα Σκεπαστιανῶν. ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 162.
1085. — Μετασηματισμὸς κυρίων ὀνομάτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 141-44.
1086. **Κεραμοπούλλου Ἀντ. Δ.** Αἰκατερίνη—Ἑκατερίνη. Ἀθηνᾶ 51 (1941-46) 128.
1087. — Ἡ ἐτυμολογία καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ὀνόματος «Βούλγαρος». Πολ'Επιθ περ. Δ' ἔτ. Α' (1945) 1091-97.
1088. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Τὰ τοπικὰ ὀνόματα καὶ τὸ σχολαστικὸ Κράτος. Ἰχνη ἱστορίας τῆς Φραγκοκρατίας. Ν'Εστ 35 (1946) 478-481.
1089. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Κύρια (βαπτιστικὰ) ὀνόματα ἐν Σάμῳ. ἈρχΣάμ 1 (1946) 90-111.—Τὸ μητρικὸν δίκαιον ἐν Σάμῳ. Αὐτόθι, σ. 112-139 [Ἐν σ. 125-132 πίναξ τῶν μητρωνύμων ἐν Σάμῳ].
1090. — Τοπικὰ (ἐθνικὰ) ἐπίθετα τῆς Σάμου. ἈρχΣάμ 1 (1946) 140-43.
1091. — Τὰ ἐν Σάμῳ ἐπώνυμα. ἈρχΣάμ 2 (1947) 110-141.

2. Τοπωνύμια

1092. **Ζακυνθινοῦ Διον.** Σίσια. Ἡ «Ἡχὼ» ἔτ. Ζ' (1938-39) ἀρ. 75-76, σ. 4.
1093. **Σ(τεφάνου) Ν(ικολάου) Μ.** Μεγίστη, Κισθήνη ἢ Καστελλόριζον, τὰ ὀνόματα τοῦ νησιοῦ μας. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) ἀρ. 18 σ. 14-15, ἀρ. 19 σ. 13-14, ἀρ. 22 σ. 13-14, ἀρ. 23 σ. 7-10.
1094. **Τσαμπαρλάκη Ν. Ἰ.** Τοῦ Ἀράπη ὁ μῶλος. Δοῦρος 2 (1938-39) 603-604.
1095. **Ἀ(μάντου) Κ.** Στρόβιλος. Ἑλληνικά 11 (1939) 292.
Κρίσις: BZ 40 (1940) 253 (F. D(ölger)).

1096. **Ἀμάντου Κ.** Ἅγιος Γεώργιος ὁ Διασορίτης. Ἑλληνικά 11 (1939) 330-31.
Κρίσις : BZ 40 (1940) 253 (F. D(ölger)).
1097. — Ζυγός. Ἑλληνικά 11 (1939) 272.
1098. **Bees (Βέη) Νίκου Α.** Megara - Magara (Zu Hierokles' Synecdemos 645, 12). BNJb 15 (1939) 196-208.
Κρίσις : BZ 40 (1940) 254 (F. D(ölger)).
1099. **Γεωργακά Δημ.** Τοπωνυμικά. Λαογρ 12 (1938-48) 62-78, 177-194.
1100. — Προσθήκη εἰς τὰ περὶ τοῦ ὀνόματος Μάνη κλπ. Ἀθηνᾶ 49 (1939) 221-27. — Τὸ Λιτόχωρον. Μακεδ'Ἡμερ 15 (1939) 225-27.
1101. — Ἑτυμολογικαὶ διασαφήσεις ΛεξικογρΔελτ'Ακαδ'Ἀθηνῶν 1 (1939) 78-88.
Περὶ τῶν τοπων. Καλαμάτα, Καισαρεία, Καισαριανή, Χασιά, Ἀθήνα, Θήβα, Πάτρα.
1102. — Über den Ortsnamen Μαλεβός. BZ 39 (1939) 341.
1103. **Δαφέρμου Γεωργ. Φ.** Μυλοποταμίτικα ἐπώνυμα καὶ τοπωνύμια. ἙπΚρητ Σπ 2 (1939) 375-384.
Εἰς τὰς σελ. 378-380, 381, 384 δημοσιεύονται παραδόσεις 6.
1104. **Ζακυνθνοῦ Διον. Α.** Κεφαλληνίας ἱστορικά καὶ τοπωνυμικά. Ἡ «Ἡχὸς» ἔτ. Ζ' (1939) ἀρ. 79 σ. 12, ἀρ. 80 σ. 12.
1105. ***Καλογερόση Π.** Περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς «Ρεκίτσης». Σπαρχρον 2 (1938-39) ἀρ. φ. 21, σ. 4.
1106. **Κουρμούλη Γ. Ἰ.** Τοπωνυμικά ζητήματα. Α') Τοπωνυμικὸν λεξικὸν τῆς Κρήτης. Β') Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως Κάνεβο. ἙπΚρητΣπ 2 (1939) 245-55.
1107. **Κυριαζῆ Ν.** Τοποθεσίαι χωρίου Λύση. Πάφος 4 (1939) 203-221.
1108. **Πατριαρχέα Παναγ.** Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ τοπωνυμίου Μαῖνη-Μάνη. Studi byzantini e neoellinici 5 (1939) 525-26.
1109. **Ρωμαίου Κ.Α.Π.** Μεσαιωνικά τοπωνύμια. Ἑλληνικά 11 (1939) 283-291.
Περὶ τῶν τοπωνυμίων: Ἐλος, Πεντεσκούφη.
1110. **Τωμαδάκη Νικ. Β.** Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν σλαβικῶν, ἀρμενικῶν καὶ τουρκικῶν ἐποικήσεων ἐν Κρήτῃ. ἙπΚρητΣπ 2 (1939) 7-19.
Ἐξετάζονται καὶ σχετικὰ τοπωνύμια.
1111. **Φαρμακίδου Ξενοφῶντος** Τοπωνύμια. Πάφος 4 (1939) 328-331.
1112. — Τοπωνύμια τοῦ χωρίου Κάρμιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυρηναίας. Πάφος 4 (1939) 435-441.
1113. **Hill George** Δύο τοπωνυμικά αἰνίγματα. [1) Νεμεσὸς - Limassol 2) Λευκωσία Nicosia. μετάφρ. Ἀντ. Ἰντιάνου]. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 438-446.
1114. **Κωνσταντοπούλου Ν.** Ἑρμηνευτικαὶ παρατηρήσεις καὶ συμπληρώσεις ἐπὶ τῶν τοπωνυμικῶν Σκοποῦ. ἈρχΘρΘησ 6 (1939-40) 209-224.

1115. **Ἀμάντου Κ.** Κρητικά τοπωνύμια. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 223-26.
Κρίσις BZ 40 (1940) 253 (F. Dölger).
1116. **Ἀποστολίδου Κ. Μυρτ.** Τὰ ξενοφανῆ τῆς Φιλιππουπόλεως ὀνόματα Pul-pudeva, Ploudin - Plovdiv, Pulrudena, Plovdiv. ἘπΒυζΣπουδ 16 (1940) 252 - 280.
1117. **Θωμοπούλου Ἰακώβου** Ἑρμηνεία ἀρχαίων τοπωνυμικῶν Κεφαλληνίας. Ἡ «Ἡχώ» ἔτ. Η' (1940) ἀρ. 93 σ. 12-13, ἀρ. 94, σ. 8-9, ἀρ. 95-96 σ. 7-9, ἔτ. Θ' (1940-41) ἀρ. 97 σ. 12-13, ἀρ. 98-99 σ. 11-12
1118. **Καρατζᾶ Σταματ. Κ.** Ἀρχαιοπινῆ καὶ ἄλλα τινὰ τοπωνύμια ἐν μέσῃ καὶ νοτίῳ Εὐβοίᾳ. Ἀθηνᾶ 50 (1940) 237-249.
1119. **Kahane Heinrich und Renée** Italienische Ortsnamen in Griechenland. Athen 1940. 8^{ov}, σελ. XVIII + 379. (Texte und Forschungen zur byzantinisch - neugr. Philol. hrsg von Nikos A. Bees [Βέης] Nr. 36).
Κρίσις: BNJb 17 (1939-1943) 250-56 (N. P. Andriotis).
1120. **Κουρλιμπίνη Ἀντ.** Τοπωνύμια Ἐλατοχωρίου. Κυν'Επιθ 3 (1940) 37.
1121. **Κυριαζῆ Ν.** Τοπωνυμιαὶ Τζελλατζίου. Πάφος 5 (1940) 225-27.
1122. — Σκάλα - Λάονακας. Πάφος 5 (1940) 286-290, 362-66.
1123. **Μαλεβοῦ Πέτρου** Ὁ Μαλεβός. Κυν'Επιθ 3 (1940) 14.
1124. — Καὶ πάλιν ὁ Μαλεβός. Κυν'Επιθ 3 (1940) 37.
1125. **Παπαχριστοδούλου Χρ.** Τοπωνυμικὰ Ρόδου. Ὄνόματα ἀρχαίων ἱερῶν στὰ σημερινὰ τοπωνύμια. Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἱ. Ἀμάντον, Ἀθῆναι (1940), σ. 321-330.
1126. **Πλάτωνος Νικ. Ε.** Χανιά - Ἀλχανία. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 227-235.
Κρίσις: BZ 40 (1940) 254 (F. Dölger).
1127. * **Σμυρλῆ Μανόλη** Διατὶ γράφεται ἡ λέξις Βέροια μ' ἓνα ρ. Βέροια (1939), σελ. 38.
Κρίσις: Μακεδ. 1 (1940) 606 (Ἰ. Α. Σιγάλας).
1128. **Φαρμακίδου Ζ. Π.** Τοπωνύμια τοῦ χωρίου Ἐγκωμης (Νέας - κώμης) τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου. Πάφος 5 (1940) 132-33, 149-50.
1129. **Χατζῆ Ἀντωνίου Χ.** Τοπωνυμιολογικὰ σύμμεικτα. Ἑκατονταετηρεὶς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1837-1937. Ἀθῆναι 1940, σ. 355-360.
1130. — Τρίκαλος - Τρίκκη. Ἐπιστ. Ἐπετ. τῆς Φίλοσ. Σχολῆς Πανεπ. Ἀθηνῶν 3 (1940) 53-71.
Κρίσις: BZ 41 (1941-42) 237 (F. Dölger).
1131. **Ἰντιάνου Ἀντωνίου** Τὸ τοπωνυμικὸ αἵνιγμα «Λεμεσός». ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41) 326-30.
1132. **Φιοράκη Στέλιου Ἰ.** Οἱ ὀνομασίαι τῶν χωριῶν μας Κράσι, Κερά, Σφενδύλι. Δοῦλος 4 (1940-41) 21-22.

1133. **Ἀμάντου Κ.** Προσθῆκαι εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον καὶ τὸ Χιακὸν τοπωνυμικόν. Λεξικογρ. Δελτίον Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, ἔτ. Γ' (1941) 133-174. [Τοπωνύμια ἐν σελ. 155-160.]
1134. **Βουραζέλη Ἑλένης Α.** Ἀρχιπέλαγος-Αἰγαῖον πέλαγος. Ἐν Ἀθήναις 1941, 8^{ον}, σελ. 80. (Φιλοσοφικὴ Βιβλιοθήκη εἰς μνήμην τοῦ καθηγητοῦ Χρίστου Ἀνδρούτσου ἀρ. 9).— Ἀρχιπέλαγος-Αἰγαῖον Πέλαγος. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 150-51.
1135. **Ζήση Εὐστρ.** Τοπωνυμικά καὶ διάφορα Αὐδημίου. Θρακ 15 (1941) 392-93.
1136. **Σταμούλη Α. Α.** Τοπωνύμια ἐπαρχίας Σηλυβρίας. Θρακ 16 (1941) 306-10.
1137. **Φαρμακίδου Ξ. Π.** Τοπωνυμια τοῦ χωρίου Μαζωτός. Πάφος 6 (1941) 47 - 48.
1138. — Τοπωνυμια τοῦ χωρίου Οὔρρι ἢ Γούρρι. Πάφος 6 (1941) 158.
1139. — Τοπωνυμια τοῦ χωρίου Τσέρι. Πάφος 6 (1941) 204-206.
1140. — Τοπωνυμια τοῦ χωρίου Διερώνας. Πάφος 6 (1941) 65-66.— Τοπωνυμια τοῦ χωρίου Πολεμίδκια. Αὐτόθι, σ. 79-80.
1141. **Φιλίππου Λοῖζου** Ἑτυμολογικά.— Λεμεσός. Πάφος 6 (1941) 139-140. — Ἡ Σταυροκόμη. Αὐτόθι, σ. 173-75.
1142. **Georgakas D.** Griechische Ortsnamen. BZ. 41 (1941-42) 76-90.
1143. **Γριτσοπούλου Τάσου** Τοπωνύμια ἐκ Κλαδᾶ. ΣπαρτΧρον 5 (1941-42) ἀρ. 57-58, σ. 72-73.
1144. **Καλογεροπούλου Διον. Π.** Τὸ Ἀράκλωβον, ἡ ἑτυμολογία του καὶ ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς θέσεώς του. ΣπαρτΧρον 5 (1941-42) τευχ. 50-51, σ. 18-20.
1145. **Παπαχαλαμάμπους Γ. Χ.** Γύρω ἀπὸ τὸ τοπωνυμικὸν αἵνιγμα «Λεμησσός». ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 126-27. (1941-42) 126-27.
1146. **Κληρίδη Ν.** Τοπωνυμικὸ τοῦ Δαλιοῦ. ΚυπρΣπ 6 (1942) 45-64.
1147. **Σπυριδάκι Κ.** Πόθεν τὸ ὄνομα τοῦ ἐν Κύπρῳ Κλαρίου ποταμοῦ. ΚυπρΣπ. 6 (1942) 93-95.
1148. **Σταμούλη Α. Α.** Σηλυβρίας τοποθεσίαι. Θρακ 17 (1942) 226-28.
1149. **Γκλέκα Γ.** Βαμβακοῦ. ΣπαρτΧρον 6 (1942-43) 92.
1150. — Μπασσαράς. ΣπαρτΧρον 6 (1942-43) 155-56.
Κρίσις: Αὐτόθι, σ. 114 (Νίδας (Νικ. Δασκαλάκης)).
1151. **Ἀμάντου Κ.** Οἱ Σλάβοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. BNJb 17 (1939-1943) 210-221.
Τοπωνυμικὴ μελέτη ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιβλίου: Max Vasmer, Die Slaven in Griechenland.
1152. **Louisidis Louis. L.** Κουτλουμούσιον-Κουτλουμούσι. [On the origin of the

- name of the monastery of Mount Athos]. BNJb 17 (1939 - 1943) 53-60.
1153. **Παπαδοπούλου Χ.** «Ἀρκαδικὰ τοπωνύμια ἐν Πάφῳ». ΚυπρΣπ 7 (1943) 127 [Ἀνακοίνωσις].
1154. **Ἀγγελάκι Ἐμμαν. Ε.** Τὸ χωρίον Ἀρμένιοι Σητείας Κρήτης. Ἱστορικο-τοπογραφικὴ μελέτη. Ἀθῆναι 1944.
Ἐν σελ. 38-61 δημοσιεύεται τὸ τοπωνυμικὸν τοῦ χωρίου.
1155. **Ἀνδριώτη Νικ.** Λιδορίκι καὶ Λιδορίκης. Ν᾽Εστ. 35 (1944) 601.
1156. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Καὶ πάλι γιὰ τὸ Λιδορίκι. Ν᾽Εστ 36 (1944) 711-13.
1157. — Τὰ τοπικὰ ὀνόματα καὶ τὸ σχολαστικὸ Κράτος. Ἰχνη ἱστορ. τῆς Φραγκοκρατίας. Ν᾽Εστ. 35 (1944) 478-481.
1158. **Ζακυνθνοῦ Διον. Α.** Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι καὶ αἱ σλαβικαὶ τοπωνυμίαι. Ν᾽Εστ 35 (1944) 485-490, 536-542.
Ἀνετυπώθη εἰς σελ. 15.
1159. **Κακριδῆ Ἰ. Θ.** Καὶ πάλι γιὰ τὸ Λιδορίκι. Ν᾽Εστ 36 (1944) 768.
1160. **Χατζῆ Ἀντωνίου** Μυζηθράς - Μυστράς. Πνεῦμα περ. Β' ἔτ. Δ' (1944) τεύχ. 13-17, σ. 22-23.
1161. **(Παπαχριστοδούλου Πολυδ.)** Τοπωνύμια Σκεπαστιανῶν. ἈρχΘροΘησ 11 (1944-45) 162.
1162. **Ζακυνθνοῦ Διον. Α.** Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι. Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἀθῆναι 1945. 8ον, σ. 67-86.
1163. — Ρωμανία - Ρωμυλία. Ν᾽Εστ 38 (1945) 813-15.
1164. **Καργώτη Γ. Ἰ.** Κυπριακὰ τοπωνύμια. ΚυπρΣπ 9 (1945) 65-76.
1165. **Καλογεροπούλου Διον. Π.** Περὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ ὀνόματος τῶν Σκορτῶν. ΣπαρτΧρον περ. Β' ἔτ. 8 (1945-46) ἀρ. 1 (74), σ. 17-18.
1166. **Χατζῆ Ἀντ. Χ.** Ρουμελία καὶ Βούλγαροι. Ἐπιστήμη 1 (1945) φ. 2, σ. 6-7.
1167. — Ἀθήνη - Κόλουρις. Ἐπιστήμη 1 (1945) φ. 3, σ. 4-5.
1168. — Ἐπίσκεψις καὶ Ἐπισκοπὴ. Ἐκκλησ. Κήρυξ 1 (1945) 29.
1169. **Καλογεροπούλου Διον.** Ἡ ἱστορία τῆς λέξεως Ἀλφειός. Τὰ Ἐλευσίνια Α' (1946) 25-28.
1170. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Τοπωνύμια τῆς Σάμου. ἈρχΣάμ 1 (1946) 175-234. — 2 (1947) 49-104.
1171. **Καργώτη Γ. Ἰ.** Κυπριακὰ τοπωνύμια. Α') περὶ τὴν Χάτζιαν. ΚυπρΣπ Θ' (1945) 65-76. — Β') περὶ τὴν Μαδαρήν. ΚυπρΣπ 10 (1946) 85-94.
1172. **Κοντολέοντος Ν. Μ.** Ἀρχαῖα τοπωνύμια τῆς Χίου. Ἀθηνᾶ 51 (1941 46) 126-27.
Ταυτίζονται τὰ σημερινὰ τοπων. Καρί(δ)ες πρὸς τὸ ἀρχαῖον Καρίδαι καὶ τὸ Ἀμάδες πρὸς τὸ ὄνομα Ἀμαῖδαι.

1173. **Μακρυμύχαλον Σ. Ι.** Ρωμυλία καὶ ὄχι Ρουμελία. Ν'Εστ 40 (1946) 114-142.
1174. **Μπίρη Κ. Η.** Τοπωνυμικά τῶν Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι 1945, σχ. 16^{ον}. σελ. 265.
Κρίσις : Ν'Εστ. 39 (1946) 183-185 (Δημ. Ἰ. Γεωργακάς).
1175. — Τοπωνυμικὲς ἀλήθειες. Ν'Εστ 39 (1946) 371-373.
1176. — Ἡ περιμάχητη Πλάκα. Ν'Εστ 40 (1946) 884.
1177. **Παπαχριστοδούλου Χ.** Πῶς πρέπει νὰ γράφονται τὰ ὀνόματα τῶν χωριῶν μας [Ρόδου]. Τέχνη 1 (1946) 43-44.
1178. — Ἀρχίπολη — Καλαβάρδα. Τέχνη 1 (1946) 59-62 — Φυτώνυμα τοπωνύμια [Σορωνή — Μαλώνα]. Αὐτόθι, σ. 83-85.
1179. **Ρωμαίου Κ. Α.** Περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως Χανιά. Ἀθηνᾶ 51 (1941 - 1946) 95-112.
1180. **Πετροπούλου Δημ. Α.** Ψυρῆς καὶ ψειρῆς. Ν'Εστ 39 (1946) 437.
1181. **Τσέλιου Μιλτιάδου** Τὰ «μπερδέματα» τῆς Πλάκας. Ν'Εστ 39 (1946) 624-25.
1182. **Χατζηγάκη Ἀλεξ. Κ.** Τοπωνυμικά Ἀσπροποτάμου (Πίνδου). Ν'Εστ 40 (1946) 1165-66.
1183. — Ἐξήγηση τῆς ὀνομασίας «Κοιδῶνι». Ἑλληνικὸ Ὑπαίθρο περ. Β' χρόν. 13 (1946) 128.
1184. **Χατζῆ Ἀντ. Χ.** Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι. Ἐπιστήμη 2 (1946) φ. 4 σ. 3, φ. 5 σ. 3-4, φ. 6 σ. 4-5.
1185. **Κατσουροῦ Ἀντ. Φλ.** Τοπωνύμια τῆς Νάξου. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 75-83, 94-103, 108-114, 123-136.
1186. **Καψαμπέλη Γιάννη** Τὸ τοπωνυμικὸ τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Πάν 17 (1947) 64-65.
1187. **Κόλια Γ. Τ.** Ἡ σημασία τῶν τοπωνυμίων. Ὁ Πάν 17 (1947) 97-98.
1188. **Μέγα Γ. Α.** Ἀνατολικὴ Ρουμελία. Ν'Εστ 41 (1947) 501-502.
1189. **Οἰκονόμου† Γεωργ. Μ.** Ἡ προελληνικὴ Δωδεκάνησος. Προελληνικά τοπωνύμια. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 133-36.
1190. * **Παπαϊωάννου Μ. Μ.** Γόλος-Βόλος καὶ τὰ συγγενῆ σλαβικά τοπωνύμια στὴν Ἑλλάδα. Ἀθήνα 1947. 8^{ον}, σελ. 23.
1191. **Παπαϊωάννου Μ. Μ.** Δασκαλιὸ - Σκολιό. Τ' φράγκ' τ' ἁλώνι. Ὁ Πάν 17 (1947) 28-32.
1192. — Σκολιὸ - Φράγκου ἁλώνι. Ὁ Πάν 17 (1947) 99-100.
1193. **Πλάτωνος Νικολ. Ε.** Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικόν, τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν πόλεων καὶ φρουριῶν τῆς Κρήτης. ΚρητΧρον 1 (1947) 239 - 255.
1194. **Ρωμαίου Κ.** Τὸ Σκολιό, ἡ τρίτη κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Πάν 17 (1947) 48 - 52. — Τὰ ὀνόματα τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου. Αὐτόθι, σ. 124-28.

1195. * **Σαμάρα Π. Ί.** Τοπωνύμια Λέσβου. Γλωσσολογική μελέτη Α'. Μυτιλήνη 1947, σελ. 19.
1196. **Σταυρινίδη Ν.** Ἀνέκδοτα ἔγγραφα τῆς τουρκοκρατίας ἐν Κρήτῃ. Κρητ Χρον 1 (1947) 84-122.
1197. **Σωτηρίου Μιλτιάδη Γ.** Γύρω στὸν Ὑμηττό. Ἑλληνικὸ Ὑπαιθρο περ. Γ' χρόν. 14 (1947) 66.
Περὶ τῶν τοπωνυμίων: Κοντοπήγαδο, Γύρισμα, Στεφάνια.
1198. **Χαβιαρᾶ Νικήτ. Δ.** Ἡ Νουλιᾶ. Συμαϊκὸν Βῆμα, ἀρ. φ. 110 (22 Ὀκτ. 1947), σ. 1-2.
Κρίσις: Δωδ'Επιθ Α' (1947) 396 (Γ. Κ. Σπυριδάκης).
1199. **Χατζῆ Ἀντων. Χ.** Ἀκάδημος (Ἀπόλλων) — Ἀκαδήμεια. La Croix 1 (1947) 112-19.
1200. — Τῆλος - Ἐπισκοπή. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 8-9.
1201. — Εὐβοϊκὰ τοπωνύμια (Μέρος Α'). Πανεβοϊκὰ 1 (1947) 2-4.
1202. — Πελοπόννησος — Μορέας (ὄρος). Νέοι Δρόμοι 6 (1943) ἀρ. φ. 69-71 σ. 19-23 καὶ Ἐπιστήμη 3 (1947) 100-103.
1203. **Ψυχογιῶ Ντίνου Δ.** Ἑτυμολογικὲς παρασημειώσεις. Βωμός 1 (1947) 91-93, 129-31.

ιβ'. Λαϊκὸν θέατρον

1204. * **Heilsberg A.** Ein Keilschrifttext, der älteste Mimus der Weltliteratur und seine Auswirkungen. (Sonderabdruck aus «Theater der Welt») 16 S. 8.
Κρίσις: BNJb XV (1939) 261-63 (Bruno Meissner).
1205. **Νάκη Ν.** Ἕνας λαϊκὸς καλλιτέχνης. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 182, σελ. 3 καὶ 10.
1206. **Κακούρη Κατερίνας Ί.** Προαισθητικὲς μορφὲς θεάτρου. (Ἀθῆναι) 1946. 8ον, σελ. ιβ' + 192.
Κρίσις: Ν'Εστ 41 (1947) 316-17 (Γιάνν. Σιδέρης). ΚυπρΓράμμ 12 (1947) 123-24 (Κ. Προυσης).
1207. **Κονόμου Ντίνου** Τὸ λαϊκὸ θέατρο στὴ Ζάκυνθο· (σελίδες ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ ζακυνθινοῦ θεάτρου). Γέννηση καὶ χαρακτηρισμὸς τοῦ ζακυνθινοῦ λαϊκοῦ θεάτρου. ἙπτανΦύλλα, ἔτ. 1946 ἀρ. φ. 2-3 σ. 41-44, ἀρ. φ. 4 σ. 45-50.

ιγ'. Δημῶδη βιβλία

1208. **Ἀμαριώτου Μαρίας** Ἡ περισταμένη. ἙπΚρητΣπ 2 (1939) 313-23.
Στιχούργημα περὶ τοῦ θρήνου τῆς Παναγίας διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

1209. **Κριαρᾶ Έμμ.** Κριτικά καὶ ἄλλαι περὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑρωτοκρίτου παρατηρήσεις. ΕΜΑ 1 (1939) 5-42.
1210. — Λεηλασία τῆς Παροικίας τῆς Πάρου (κρητικὸν ποίημα τοῦ 17^{ου} αἰῶνος). Ἀθηνᾶ 48 (1938) 119-162.
Κρίσις: ΒΖ 39 (1939) 225 (F. Dölger).
1211. **Παπανικολάου Κώστα Ἰω.** Φλώριος καὶ Πλατζιαφλώρα. (Βυζαντινὴ Βιβλιοθήκη ἱστορικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ἀρ. 3), Ἀθῆναι 1939. 8^{ον}, σελ. 172.
Κρίσις: ΒΝJb 16 (1940) 227-28 (G. Soyter).
1212. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Τὸ ἄσμα τοῦ σειμοῦ ἐν Κρήτῃ (1508). ΒΝJb 15 (1938-39) 58-65.
1213. **Ζώρα Γ.** Ἀνέκδοτον «ποίημα τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος μισέρ Μαρεῖ Φαλιέρου». ΕΕΠΕ 3 (1940) 13-30.
Κρίσις ΕΜΑ 1 (1939) 141-47 (Ε. Κριαρᾶς).
1214. — Ποίημα παραινετικὸν Μαρίνου Φαλιέρου (ἐκ τοῦ ἀνεκδότου Ἀμβροσιανοῦ κώδικος Υ, 89 sup.). ΕΕΠΕ 3 (1940) 149-166.
1215. — Ἱστορία καὶ ὄνειρο τοῦ Φαλιέρου. ΕΕΠΕ 3 (1940) 311-20, 373-85.
1216. **Κριαρᾶ Έμμ.** Γύπαρις, κρητικὸν δράμα. Πηγαὶ - κείμενον. Athen 1940. 8^{ον}, σελ. 1 + 272 (Texte und Forschungen zur Byzantinisch-Neugr. Philologie, Nr. 39).
Κρίσεις: ἘπΒυζΣπ 17 (1940) 318-320 (Γ. Κ. Σπυριδάκης). ἘπΚρητΣπ 4 (1941) 251-260 (Μ. Ι. Μανούσακας). Ν᾽Εστ 33 (1943) 314-17 (Γ. Μέγας). Ν᾽Εστ 33 (1943) 506-507 (Έμμ. Κριαρᾶς). ΒΝJb 17 (1939-43) 243-49 (Στ. Γ. Καψωμένος). ΒΖ 43 (1950) 40-41 (F. Dölger).
1217. **Κριαρᾶ Ε.** Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ κειμένου τῆς Ἀχιλλεΐδος. Ἀθηνᾶ 50 (1940) 175-96.
1218. — Κριτικά καὶ λεξιλογικά εἰς τὰ «Ἑρωτοπαίγνια». Ἀθηνᾶ 51 (1941) 5-14.
- 1218α. **Μέγα Γεωργίου** Τὸ πρότυπον τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ» Ν᾽Εστ 32 (1942) ἀρ. τεύχ. 373, σ. 42-44.
Κρίσις: ΒΖ 43 (1950) 67 (F. Dölger).
1219. **Ζώρα Γ. Θ.** Ἀλφάβητος τῆς Ξενιτείας (ἐκ τοῦ ἀνεκδότου Ἀθηναϊκοῦ κώδικος, ἀρ. 535). Ν᾽Εστ 34 (1943) 913-919.
1220. **Μέγα Γ.** Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Κριτικὴ ἔκδοσις. (Ἀθῆναι 1943). 8^{ον}, σ. 195.
Κρίσεις: Ν᾽Εστ 34 (1943) 1156-60 (Γ. Ζώρας). Ἐφ. «Ἐλεύθερον Βῆμα» 25 Ἀπρ. 1943, ἀρ. 7382, σ. 1 (Κ. Θ. Δημαρᾶς). Ἐφ. «Ἡ Πρωΐα» 27 Μαΐου 1943, ἀρ. 18174, σ. 1 (Κ. Βάρναλης). Ἐφ. «Ἡ Πρωΐα» 3 Ἰουν. 1943, ἀρ. 18180, σ. 1 (Ε. Κριαρᾶς).
1221. **Γρηγορίου ἡγουν. Μαχαιρᾶ** Ὁ Θοῖνος τοῦ καραβιοῦ. ΚυπρΓραμμ 10 (1945-46) 27-33.
Τὸ κείμενον ἐκ χειρογρ. τοῦ 18 αἰ. ἐν σελ. 28-32.

1222. **Ζώρα Γεωργ. Θ.** Ποιήματα ἀγνώστου ποιητοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1945. 8^{ον}, σελ. 15 [ποιήμ. 6].
1223. — Κείμενα καὶ γλῶσσα τῆς Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ. Ν᾽Εστ 40 (1946) 1201-1204.
1224. **Μαρκάκη Πέτρου** «Πωρικολόγος». Μιὰ δημοτικὴ παραλλαγή ἑνὸς πεζογραφήματος τοῦ 12^{ου} αἰῶνος. Ἀθῆναι 1946, σελ. 16 (Ἐκδοσις περιοδικοῦ «Νέοι Δρόμοι».)
1225. **Μέγα Γεωργ. Α.** Κείμενον καὶ γλῶσσα τῆς Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ. Ν᾽Εστ 39 (1946) 528-36, 596-604.
1226. **Κριαρᾶ Ἐμμ.** Ἡ ρίμα θρηνητικὴ τοῦ Ἰωάννου Πικατόρου. ΕΜΑ 2 (1940) 20-69.
Κρίσις: Κρητ. Χρον. 1 (1947) 206-214 (Μ. Μανούσακας). ΒΖ 43 (1950) 395 (F.D(ölger)).
1227. **Μανούσακα Μαν.** Ἀνέκδοτα ἰντερμέδια τοῦ Κρητικοῦ θεάτρου. ΚρητΧρον 1 (1947) 575-580.
1228. **Μαρκάκη Πέτρου** Τὸ μεσαιωνικὸ εἰδύλλιον «Ἡ Εὐμορφη Βοσκοπούλα», σὰν δημοτικὴ παραλλαγή στὴν Ἀλεξάνδρῃ τῆς Νάξου. Φιλολ. Πρωτοχρονιά 1947, σελ. 137-144.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ 4. Μουσικὴ καὶ χοροὶ

1229. **Βαριαδάκη Ἰωάννου** Ὁ Νυφιάτικος στὸν Κέραμο καὶ τὰ περίχωρα. Ὁ Ἀποκριάτικος στὸ Κέραμο καὶ τὰ περίχωρα. ΠερΣ'Αργ 1 (1939) 154-55.
1230. **Δαμπελὲτ Γεωργίου** Τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ ἡ αἰσθητικὴ καὶ μουσικο-θεωρητικὴ ὑπόστασις του. ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 19, σ. 62-70.
1231. — Γύρω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν δημώδη μουσικὴν. (Οἱ φυσικὲς πηγὲς τῶν ἑλληνικῶν κλιμάκων καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἁρμονίας). ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 22, σ. 390-98.
1232. — Γύρω ἀπὸ τὴν δημοτικὴν μας μουσικὴν. Οἱ ἑλληνικοὶ χοροὶ (ἡ κυριαρχοῦσα μορφή καὶ ἡ ἐνορχήστρωσίς τους). ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 23, σ. 466-471.
1233. — Γύρω ἀπὸ τὴν δημοτικὴν μας μουσικὴν. (Γιὰ τοὺς συλλέκτας τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν). ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 25, σελ. 27-32.
1234. **Μεταλλينوῦ Στάθης** Ὁ «Καγκελευτὸς» τῆς Ἱερισσοῦ. Μακεδ'Ημ 15 (1939) 267-272.
1235. **Μιραμπέλ Ἀντρέα** Τὸ νεοελληνικὸ λεξιλόγιον τῆς μουσικῆς. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 114 (1939), σ. 4-5.
1236. **Φωτιάδου Δημήτρη** Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο. ΝΓράμμ περ. Β', ἀρ. 119 (1939), σ. 3.
1237. **Ἀργαίου Ἀρέθας** Τὸ Μουσικὸν Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 277-78.

1238. **Σακελλαρίου Χ.** Ἑλληνικοὶ χοροί. Συλλογὴ Χ. Σακελλαρίου. Ἀγγλικά μεταφράσεις Θ. Στεφανίδη. Ἀθήνα (1940). 8ον μέγ. ἄ. σ. [φύλλα 61]. Δημοσιεύονται 50 ᾠσματα χοροῦ μετὰ μουσικῆς καὶ ἄπλοϊ τινες χοροὶ· ἐπίσης οἱ βηματισμοὶ 10 χορῶν.
1239. Δίσκοι φωνογράφου θρακικῶν τραγουδιῶν. Θρακ 15 (1941) 385.
1240. **Τόμπολη Σώζου** Τὰ τέσσερ' ἀδέρφκια. ΚυπρΓράμμ 6 (1941-42) 139.
1241. **Καλομοίρη Μανώλη** Ἡ μουσικὴ καὶ τὸ λαϊκὸ μοτίβο. ΠειρΓράμμ 2 (1942) 182.
1242. **Δαμπελὲτ Γεωργίου** Οἱ ξένοι συλλέκται δημοτικῶν μας ᾠμάτων. ΠειρΓράμμ 2 (1942) 120-23.
1243. **Ξενίτα Ξ. (Ξ. Ἀκογλου) - Καρᾶ Σ.** Τὰ κάλαντα [Τὰ κάλαντα, τὰ Φῶτα, ὁ κύρ Θωπέκης. Μοιρολόγι Σταυρί]. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 129-130.
1244. — Ποντιακὴ μουσικὴ. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 152, 177, 188, 202-203, 230-31, 268. — Χρόν 2 (1945-46) 314, 348, 389, 434, 487.
1245. — Χριστουγεννιάτικα ᾠσματα σὲ τούρκικη γλῶσσα. ΧρονΠόντ 1 (1943-44) 94-95.
1246. **Παπαχριστοδοῦλου Πολυδ.** Σημειώματα 3) Τὰ θρακικὰ τραγούδια. ἈρχΘρΘηρ 10 (1943-44) 304.
1247. **Μιχαηλίδου Σόλωνος** Ἡ κυπριακὴ λαϊκὴ μουσικὴ. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 115-126.
1248. **Ἀνθία Τεύκρου** Μουσικὸ Ἑγκόλπιον. Ἑθνικὰ λαϊκὰ καὶ ἐργατικὰ τραγούδια. Τόμ. Α' (Δεύτερη ἐκδοσις) σελ. 60. τόμ. Β' σελ. 36. Λευκωσία-Κύπρος 1945. Δημοσιεύεται ἡ μουσικὴ καταγραφή 10 δημοτ. ᾠμάτων. Τόμ. Α'. σελ. 21 ἀρ. 8, σ. 23 ἀρ. 9, σ. 25 ἀρ. 10, σ. 26 ἀρ. 11, σ. 29-30 ἀρ. 12, σ. 32-33 ἀρ. 14. — Τόμ. Β'. σελ. 8-10 ἀρ. 2, σ. 11-12 ἀρ. 3, σ. 21-22 ἀρ. 8, σ. 23-24 ἀρ. 9.
1249. **Μουστοξύδη Θ. Μ.** Τί εἶναι ὁ χορός. Γράμμ 7 (1945) 209-225.
1250. **Ἀκογλου Ξεν. Κ.** Τραγούδια τῶν Κοτυώρων ΜακεδΘρΦύλλ 1 (1946) 34-41, 99-103. [μουσ. 12 ᾠσμ.].
1251. — Τραγούδια τῶν Κοτυώρων σὲ μεταγραφὴ ἀπὸ τῆ βυζαντινῆ παρασημανικῆ σ' εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ γραφὴ. Π. Ε. Φορμόζη καὶ Ἰ. Γ. Ξάνθου. Θεσσαλονίκη (1946). 8ον. σελ. 8. (Μελέτες γιὰ τὴ λαϊκὴ μουσικὴ καὶ τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι. Διεύθ. Π. Ε. Φορμόζη. Φυλλάδ. 1).
1252. **Baud-Bovy S.** Ροδίτικη μουσικὴ. Τέχνη 1 (1946) 182-83.
1253. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Ὁ Πλάτανος, τὸ πλατανιώτικο νερὸ καὶ ὁ πλατανιώτικος χορός. ἈρχΣάμ 1 (1946) 144-151.
1254. **Καλομοίρη Μανώλη** Ὁ ἄγνωστος μουσουργὸς τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ. Νἑστ 40 (1946) 713-721.

1255. **Καλομοίρη Μαν.** Ὁ ἄγνωστος μουσουργὸς τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ καὶ οἱ πρόδρομοι τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς. Πρακτ'Ακαδ'Αθηνῶν 21 (1946). Ἐν Ἀθήναις 1950, σ. 274-290.
1256. **Μιχαηλίδη Γιάγκου** Ψυχολογικὰ πορίσματα ἐκ τῆς μελέτης τῶν κυπριακῶν τραγουδιῶν. ΚυπρΣπ 10 (1946) 45-52.
1257. — Εἰσαγωγικὸ σημείωμα στὴν ἔκδοση τῆς μουσικῆς τῶν κυπριακῶν χορῶν. Κυπρ Σπ 10 (1946) 197-207. [6 μουσ. καταγραφαί].
1258. **Σταματιάδου Α.** Ἡ λαϊκὴ μουσικὴ. ἘλΓράμμ ἀρ. 51 (1946), σ. 276.
Ἄρθρον περὶ τῆς συλλογῆς τῶν μελωδιῶν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν.
1259. **Βασιλειάδου Σώτου** Ἑλληνικὴ δημοτικὴ μουσικὴ. Ὁ Αἰώνας μας, ἔτ. 1947-48, ἀρ. 3, σ. 88-89.
1260. * **Baud-Bovy Samuel** Chansons populaires Grecques du Dodecanèse, recueillies et harmonisées par... (Edition Henn Genève).
Κρίσις: Ν'Εστ 41 (1947) 382 (Λέανδρ. Κ. Παλαμᾶς).
1261. **Δάση Δ.** Ὀλίγα περὶ ἐξοχικῶν χορῶν Ζακύνθου. Παγκερ'Ημ 4 (1947) 119-120.
1262. **Μερλιέ Μέλπω**ς Ὁ Λουκόπουλος καὶ τὸ μουσικὸ λαογραφικὸ Ἀρχεῖο. ἘλΓράμμ ἔτ. 1947 ἀρ. 59, σ. 21-22, 30.
1263. **Poniridis Georges** La musique Grecque. L'HellCont I (1947) 498-502.

Ε'. Κοινωνικὸς βίος.

1. Οἱ κύριοι σταθμοὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Γέννησις, γάμος, τελευτή.

1264. **Φαρμακίδου Ε. Π.** Ὁ τοκετὸς παρὰ Κυπρίοις πρὸ πεντηκονταετίας. Πάφος 4 (1939) 72-76.
1265. **Παπαχαραλάμπους Γ. Χ.** Κυπριακὰ ἔθιμα. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 107-8.
Δοξασίαι καὶ ἔθιμα περὶ τὸ παιδίον καὶ εἰς τὸν νεκρόν.
1266. **Ζήση Εὐστ.** Προλήψεις ἐγκυμοσύνης Αὐδημίου. Θρακ 13 (1940) 333-34.
1267. **Μέγα Γεωργ. Α.** Ζητήματα Ἑλλήν. Λαογραφίας. Κεφ. Γ'. Ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸ παιδίον. ΕΛΑ, Α (1939) 120-142. — Κεφ. Ε'. Ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸν γάμον. Αὐτ. Β' (1940) 118 - 165. — Κεφ. Σ'. Τὰ κατὰ τὴν τελευτήν. Αὐτ. 166-205.
1268. **Ξενίτα Ξένου** Ἡ βάφτιση στὰ Κωτύωρα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 12-15.
1269. **Τόμπα Ἀγγέλου** Ἔθιμα καὶ ᾠσματα ἀρραβώνων εἰς τὸ Καβακλῆ (Θράκης). Μακεδ'Ημερ 16 (1940) 283-88.
1270. **Χουρμουζιάδου † Καλλ.** Τὸ παιδίον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν

- Μετροῶν καὶ Ἀθύρων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. ἈρχΘρΘησ 7 (1940-41) 66-133.
 Δημοσ. ἔτι παίγνια 71, ἄσμ. 69 κλπ.
1271. **Κουρτίδου Κ.** Ἔθιμο ἀρραβόνων ἐπαρχίας Διδυμοτείχου. ἈρχΘρΘησ 5 (1938-39) 270.
1272. **Ὀρφανίδου Μαρίας** Ἔθιμα στοὺς γάμους. Δρῆρος 2 (1938-39) 444-50.
1273. **Δαφέρμου Γεωργ. Φ.** Ὁ λυρατζῆς στὸ γάμο — ὁ γάμος — τὸ ψίκι τοῦ γάμου. ΠρομΠυρφ ἔτ. 1939 ἀρ. 332 σ. 7. — ἔτ. 1940 ἀρ. 334 σ. 7, ἀρ. 335 σ. 7, ἀρ. 336 σ. 7, ἀρ. 337 σ. 7, ἀρ. 338 σ. 7, ἀρ. 339 σ. 7, ἀρ. 340 σ. 7, ἀρ. 341 σ. 7, ἀρ. 342 σ. 7, ἀρ. 343 σ. 7, ἀρ. 344 σ. 7.
1274. **Ζήρα Γιάννη Α.** Τὰ ἔθιμα τοῦ γάμου εἰς τὸ Πλάτσι. Μακεδ'Ἡμερ 15 (1939) 171-75.
 Δημοσ. καὶ ἄσματα 10.
1275. **Κουτσογιαννοπούλου Δημ.** Λαογραφικὰ σημειώματα. Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου παρὰ Ποντίοις. Θεσσαλονίκη 1939. 8^{ον}, σελ. 22.
 Κρίσεις: Λαογρ 12 (1938-1948) 332 (Στίλπ. Π. Κυριακίδης).
1276. **Παπασταύρου Χρ. Β.** Τσάμικος γάμος στὰ παλὰ τὰ χρόνια. Ἡπειρωτικὴ ἠθογραφία εἰς πράξεις 4 καὶ εἰκόνες 8. Ἀθήναι 1939. 8^{ον}, σελ. 90.
1277. **Σ. Γάμοι, βαφτίσια καὶ γλεντοκόπια στὴν Εὐβοία.** Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 821 σ. 22 καὶ 41, ἀρ. φ. 823 σ. 24.
1278. **Δάππα Τάκη** Τσοπάνικος γάμος τοῦ 1841. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 21, σ. 19-20.
1279. **Γκαβανᾶ Δημ.** Πῶς τραγουδοῦνε τὰ προικιὰ στὴν περιφέρεια Κοζάνης ΦάρΒ'Ελλ 2 (1940), 89-93. [Ἄσμ. 7].
1280. **Λέτσα Ἀλεξ.** Ὁ γάμος ἐν Βογατσικῷ. Μακεδ Α' (1940) 123-189.
 Δημοσ. καὶ ἄσματα 36.
1281. **Λιουδάκη Μαρίας** Ὁ γάμος στὴν Κρήτη τώρα καὶ παλιά. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 327-411 [καὶ 19 παροιμ. ἐν σελ. 331, 345, 347, 348, 356, 357, 378, 408-9].
 Κρίσις: ΒΖ 40 (1940) 240 (F. Dölger)).
1282. **Μηλιώρη Νικ. Ε.** Λαογραφικὰ Βουρλῶν. ΜικροΧρον 3 (1940) 356-367.
 Περιγραφή τῶν ἐθίμων τοῦ γάμου. Δημοσ. ἔτι μαντική, λατρεία καὶ δίστιχα 7.
1283. **Οἰκονόμου † Κ. - Σιγάλα Α.** Γαμήλια ἔθιμα ἐν Σιατίστῃ. Μακεδ. 1 (1940) 264-276.
1284. **Στάλιου Ἀμαλίας** Ἔθιμα καὶ ἐνδυμασίαι τῆς Κομοτινῆς. Θρακ 13 (1940) 321-329.
 Δημοσ. ἄσμ. 5, παίγν. 2 καὶ ἔθιμα κατὰ τὸν γάμον καὶ τὴν γέννησιν.
1285. **Ἀθανασιάδου Εὐστ.** Ἔθιμα Σάντας. ἈρχΠόντ 11 (1941) 108-115.
 Περιέχεται καὶ ὕλη περὶ κοινῶν. ὀργανώσεως, ἐνδυμασίας, χορῶν.

1286. **Ἀθανασίου Νίκου Β.** Οἱ γάμοι στὰ Σουλιωτοχώρια. ἩπΓράμμ 1 (1944) 187-90, 229-32.
1287. **Παπαζήση Χρ.** Ποιμενικοὶ γάμοι στὰ Θεσσαλικά βουνά. ΘεσΓράμμ 1 (1945) ἀρ. 4, σ. 6.
1288. **Ζαφειρίου Νικ.** Ἰ. Τραγούδια τοῦ γάμου. ἈρχΣάμ 1 (1946) 306-308.
1289. **Καμμᾶ Παντ. Α.** Ὁ τηλιακὸς γάμος. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 384-88.
1290. **Κριτωτάκη-Ριανοῦ Ἰω. Μ.** Ἡ προξενεῖα [ἐν Κρήτῃ]. Ραδάμανθυς 32 (1947) ἀρ. 556, σ. 3-4.
1291. **Συρνάκη † Γερασ.** Ὁ γάμος εἰς τὴν Πάτμον. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 155-58, 236-39, 311-13.
1292. **Ταρσούλη Ἀθηνᾶς** Λίγα ἀπὸ τὰ ἔθιμα καὶ τὰ τραγούδια τοῦ γάμου στὴν Χάλκη [5]. Δωδ'Επιθ (1947) 148-49.
1293. **Κουκουλὲ Φαίδ.** Τὰ κατὰ τὴν ταφὴν τῶν βυζαντινῶν βασιλέων. ἘπΒυζΣπ 15 (1939) 52-78.
1294. **Λιουνδάκη Μαρίας** Ἡ τελευτὴ στὴν Κρήτῃ. ἘπΚρητΣπ 2 (1939) 403-427.
1295. **Κουκουλὲ Φαίδ.** Βυζαντινῶν νεκρικὰ ἔθιμα. ἘπΒυζΣπ 16 (1940) 3-80.
Κρίσις: ΒΖ 40 (1940) 231 (F. D(ölger)).
1296. **Λουκάτου Δημ.** Λαογραφικαὶ περὶ τελευτῆς ἐνδείξεις παρὰ Ἰωάννη τῷ Χρυσοστόμῳ. ΕΛΑ 2 (1940) 30-117.
Κρίσις: ΒΖ 41 (1941-42) 309 (F. D(ölger)).
1297. **Πατριαρχέα Βασ. Δ.** Ὁ θρῆνος τοῦ νεκροῦ. ΝΚράτ 4 (1940) ἀρ. 38-39 σ. 978-988, ἀρ. 40 σ. 1040-49.
1298. **Turchi Nicola** Κόλυβοι ε περὶδειπνον. Studi Bizant. e Neoell. VI σ. 244-45. (Atti del V Congr. Internazionale di Studi Bizantini. II Roma 1940).
1299. **Κάνθου Θεοδότ. Χρ.** Τὸ στοίσιωμα. ΚυπρΓράμμ 5 (1940-41) 407.
Δοξασία περὶ στοιχειώσεως τοῦ νεκροῦ.
1300. **Ἀχιλλέα Φιλίππου** Δεισιδαιμονίες. Πάφος 6 (1941) 106.
1301. **Παπαχαλαμάμπους Γ. Χ.** Περίδειπνα. ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 18.
1302. **Παπακώστα Ἀγγέλου Ν.** Λαϊκὲς ὀνομασίες καὶ ἐκφράσεις γιὰ τὸ θάνατο καὶ τοὺς νεκροὺς στὴν Ἠπειρο. ἩπΓράμμ 1 (1944) 255-58.
1303. **Ζευγώλη Γ.Δ.** Ὁ Χάρος στ' Ἀπεραθίτικα μοιρολόγια. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 33-35

2. Θρησκευτικὴ ζωή.

Λαϊκὴ λατρεία

α'. Συλλογαὶ

1304. **Ἀτζέμη Κωνστ. Ε.** Χολιάς γιὲ δὲ χολιάς. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39)

- άρ. 16 σ. 11-12, άρ. 17, άρ. 18 σ. 12, άρ. 19 σ. 6, άρ. 20 σ. 19, άρ. 21 σ. 18, άρ. 22 σ. 15.
1305. *Αύγερινου Κώστα* Ἡ πρωτοχρονιά. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 87.
1306. *Δεληγιάννη Β. Ν.* Τὰ ἀναστενάρια στὸ χωριὸ Κωστῆ τῆς περιφερείας Ἀγαθουπόλεως Ἀν. Θράκης. ἈρχΘρΘησ 5 (1938-39) 129-132.
1307. *Ζ(ήση) Ε(ύστρατίου)* Ἦθη καὶ ἔθιμα εἰς τὴν Θράκην. Ἡ Συζήτησις περ. Β' ἔτ. Γ' (1938-39) 58-60.
Ἔθιμα Χριστουγέννων
1308. *Δουκάτου Δημ. Σ.* Τὸ πάρκο. Ἡ Ἠχώ ἔτ. Ζ' (1939) άρ. φ. 77-78, σ. 6-7.
Στολισμὸς τοῦ πάρκου (=ἐξέδρας) κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων.
1309. *Πετροπούλου Δ. Α.* Τὰ ἀναστενάρια. ἈρχΘρΘησ 5 (1938-39) 136-142.
[Ἀσμ. 1].
1310. *Ρωμαίου Κωνστ.* Αἱ Ἀπόκρεω. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 21.
1311. *Στεφάνου Νικ. Μιχ.* Πασχαλιά. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Β' (1938-39) άρ. 16 σ. 17-18, άρ. 18 σ. 19-20, άρ. 19 σ. 17-18, άρ. 20 σ. 13-15.
1312. Πρωτομαγιά στὶς Ἐπιβάτες. Θρακ 12 (1939) 332.
1313. *Ἀποστολίδου Φωτίου Γρ.* Ὁ Ἀηγιάννης ὁ Κουλτουρομουςιανός. Θρακ 12 (1929) 328-331.
1314. *Βασιλειάδου Β. Κ.* Ἦθη καὶ ἔθιμα Κυδωνίων. Τοπικαὶ πανηγύρεις. Μικρ Χρον 2 (1939) 361-369.
1315. *Γιαγιᾶς τοῦ «Μπουκέτου» Τῆς* Ἡ πρωτομαγιά στὴν Ἑλλάδα. Μπουκέτο 16 (1939), άρ. φ. 792 σ. 50 καὶ 67.
1316. *Κ. Μ. Κ.* Ἡ Κύπρος καὶ ἡ θάλασσα. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1072.
1317. *Δαογράφου* Τὰ πασχαλινὰ αὐγά. (Ἀγνωστα ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα). Μπουκέτο 16 (1939) άρ. φ. 788 σ. 18, φ. 789 σ. 46.
1318. *Δουκάτου Δημ.* Νυφοῦλες. ΝΓράμμ περ. Β' άρ. φ. 134 (1939) 11.
Ἔθιμα τῆς 24 Ἰουνίου.
1319. *Μαγκριώτου Ι.* Ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ χωρίου Εὐκαρύου. Θρακ 12 (1939) 323 - 327.
1320. *Μαράτου Ἀλίκης* Σπετσιώτικη λαογραφία. Ναυτ'Ελλ 10 (1939) 1045.
1321. *Μιχαηλίδου-Νουάρου Μ.* Λαογραφικὰ γύρω ἀπὸ τὸ Μάρτη. ΝΓράμμ. περ. Β' άρ. φ. 122 (1939) σ. 5.
1322. *Νικολούδη Γεωργ.* Συμβολὴ εἰς τὸ χιακὸν λεξικόν. ΠερΣ'Αργ 1 (1939) 174 - 77.
Ἐν σ. 176 - 7 περιγραφὴ τῆς πανηγύρεως τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου εἰς Ποταμιάν.
1323. *Παϊδούση Μικὲ* Θαυματουργοὶ Ἅγιοι. Ἱατρικὴ Μονῶν, Ἀγιάσματα. ΠερΣ'Αργ 2 (1939) 70 - 71.

1324. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Τὰ Θρακικὰ ἀναστενάρια. ΝΓράμμ περ. Β' ἄρ. φ. 144 (1939) σ. 8 καὶ 15. — Τὸ πανηγύρι τῆς Πέτρας. Αὐτόθι, ἄρ. φ. 151 (1939) σ. 6 καὶ 11.
1325. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Τὸ Δεκαπενταύγουστο στὴ Θράκη. ΝΓράμμ περ. Β' ἄρ. φύλλ. 141 (1939), σ. 3.
1326. *Περιπλανωμένου Τοῦ* Ὁ κλήδωνας στὴ Μακεδονία (Ἡ Νεράϊδα τοῦ Μπλατσιοῦ). Μπουκέτο 16 (1939) ἄρ. φ. 800, σ. 66 καὶ 70.
1327. *Σεφερλῆ Π. Δ.* Οἱ ἅγιοι Σαράντα. ΣπαρτΧρον ἔτ. Β' (1939) ἄρ. 19, σ. 11-12.
1328. *Σπανδωνίδη Εἰρήνης* Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης (Παρνασοῦ). Ἀθήνα 1939, σ. 85-96 354-57: τοῦ Μάη, Κάλαντα κ.λ. [Περιγραφὴ σχετικῶν ἐθίμων].
1329. *Σταματιάδου Νεοφ. † Ἀρχιμ.* Πῶς ἐορτάζονται τὰ Χριστούγεννα εἰς τὴν Κορωνοφωλεὰν Δ. Θράκης. Θρακ 11 (1939) 345-46.
1330. *Σταμ(ατίου) Σταμ.* Σιφνιώτικες πρωτοχρονιές. Μπουκέτο 19 (1939) ἄρ. φ. 774, σ. 6 καὶ 68.
1331. — Ἡ Παναγίης τῆς Λέσβου. Μπουκέτο 16 (1939), ἄρ. φ. 775 σ. 7-8. — Φῶτα... Φωτεινά. Αὐτόθι, ἄρ. φ. 776, σ. 7-8. — Νησιώτικες ἀποκριές. Αὐτόθι, ἄρ. φ. 781, σ. 7-8. — Παράξενες ἀποκριές στὴ Λέσβο. Αὐτόθι, ἄρ. φ. 782, σ. 7-8. — Ὁ Κανόβαλος τῆς... Καθαρῆς Δευτέρας. Αὐτόθι, ἄρ. φ. 783, σ. 7-8. [Δημοσ. καὶ 5 ᾄσματα].
1332. *Φαρακλᾶ Δανῖδ* Ἡ Ἀποκριὰ στὸ σαμινιώτικο χωριό. Σαμ'Ημερ. ἔτ. 1939, σ. 201-204.
1333. — Πῶς γίνονται τὰ βρεχτὰ (χουσαφί). [Ἐθιμον τῆς Πρωτοχρονιάς]. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἄρ. 24-25, σ. 6. — Πρωτοχρονιὰ στὸ νησάκι μας. Αὐτόθι, ἄρ. 27, σ. 7-8.
1334. *Μελανοφρύδη Π. Η.* Λαϊκὸν ποντιακὸν ἐορτολόγιον. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 16-22. [ᾠσμ. 2].
1335. *Μεταλλεΐδη Μιχ.* Τὸ πανηγύρι τοῦ Ἀη-Λιᾶ τῆς Μοχώρας. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 175-76.
1336. *Ξενίτα Ξένου* Οἱ νηστεῖες (Κοτυώρων). ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 62-67.
1337. *Φωστηροπούλου Ἀγ.* Ἀερεμίτσα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 60.
Πανήγυρις εἰς τὸ παρεκκλήσιον Ἀερεμίτσα τῆς Ἰμερας Πόντου.
1338. *Γιοφύλλη Φώτου* Τὸ Πάσχα στὰ νησιά μας. Ναυτ'Ελλ. 11 (1939-40) 1487 - 88. [Δημοσ. καὶ ᾄσματα 2].
1339. — Ἀποκριὲς στὴν Ἑπτάνησο. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἄρ. 29-30, σ. 44.
1340. *Λέκκα Νικ. Γ.* Λαογραφία ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πηγῶν. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἄρ. 27-28 σ. 13-15, ἄρ. 29-30 σ. 10-11, ἄρ. 31-32 σ. 12-13, ἄρ. 33-34 σ. 8-9.

1341. **Μ.Α.Κ.** Ἡ Ἀποκριὲς καὶ ἡ Καθαρὴ Δευτέρα. Ἡ Μεγίστη ἔτ. Γ' (1939-40) ἀρ. 29, σ. 15-16.
1342. **Μαθιουδάκη Γ.** Ἀνήμερα τῷ Χριστουγέννῳ. Δοῆρος 3 (1939-40) 825-28.
1343. **Πιτυκάκη Μανώλ.** Ὁ κλήδωνας στὰ χωριά μας. Δοῆρος 3 (1939-40) 985-987.—14 (1940-41) 25-29.
1344. **Ρουσιᾶ Μαρίκας** Ἀνιστόρητη ἱστορία. ΚυπροΓράμμ 4 (1939-40) 432-437. [Παράδοσις περὶ Καλλικαντζάρων].
1345. **Σταμ(ατίου) Σταμ.** Οἱ ραγκουτσαρέοι τῆς Μακεδονίας. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-1940) ἀρ. 27-28, σ. 26.
Τελεταί, χοροὶ κλπ. μετημαρτυσμένων κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου (7 Ἰανουαρ.).
1346. **Ἀβραμίδου Σταύρου Γ.** Ἡ γιορτὴ τῆς εὐλογίας τῶν σταφυλιῶν. Μακεδ'Ἡμερ 16 (1940) 58-60.
1347. Ἡ ἁγία Σαρακοστή. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 838, σ. 44.
1348. Ἡ 1η Μαΐου. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 845, σ. 6.
1349. Τί τρῶνε στὴν Ἑλλάδα τὴν πρωτοχρονιά (Ἡ βασιλόπητα). Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 826, σ. 6 καὶ 50.
1350. Τὸ ἀρνὶ τοῦ Πάσχα. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 843, σ. 51.
1351. **Δούγερινου Κώστα** Ὁ Μάρτις. Κεν'Ἐπιθ. 3 (1940) 14.
1352. **Βαφείδου Νικόλα** Μερικαὶ συνήθειαι Λιδυμῶν. Θρακ 13 (1940) 335-342.
1353. **Γιαγιάς τοῦ «Μπουκέτου»** Ἀγνώστα χριστουγεννιάτικα ἦθη καὶ ἔθιμα. (Τὸ πάντρεμμα τῆς φωτιάς). Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 826, σ. 14 καὶ 49.
1354. **Ἐξαδακτύλου Χρ.** Ὁ Μάρτις. Πάφος 5 (1940) 227-28.
1355. **Ζ.** Ἔθιμα Σαμοκοβίου. Θρακ 13 (1940) 386-389.
1356. **Ξένου Τοῦ** Ἡ Ἀπόκριες στὴ Λέσβο. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 835, σ. 36.
1357. **Παπαχριστοδούλου Πολυδ.** Τὰ Φῶτα στὴ Θράκη. Ἡ Νεολαία, ἔτ. Β' (1939-1940) 426-27.
1358. **Σ.** Ἡ Τσικνοπέφτη στὴν Κρήτη. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 834, σ. 44 [Δημοσιεύονται καὶ ᾠσματα 2 καὶ δίστ. 6].
1359. **Σμυρλῆ Δώλῃ** Ὁ χορὸς τῆς φωτιάς. Μακεδ'Ἡχὼ ἔτ. 1940 ἀρ. 198 [σ. 4-5]
1360. **Σπυριδάκη Κωνστ.** Ἔθιμα λαϊκῆς λατρείας καὶ δοξασίαι ἐκ Κατσιδονίου Σητείας. ἘπΚρητΣπ 3 (1940) 417-420.
1361. **Συλβίου** Λαογραφικὰ Σμύρνης. Ὁ κλήδωνας. Μικρὸ Χρον 3 (1940) 390-406. [Δημοσιεύονται καὶ δίστιχα 186 ἀπὸ σ. 396-406].
1362. **Τουργούτη Χ. Ν.** Ὁ Ἅγιος Βασίλειος ζευγολάτης. Ν'Ἐστ 27 (1940) 56.
1363. **Τριανταφυλλίδου Φ. Γ.** Πῶς γιορτάζονται οἱ ἀποκριεὲς στὸ Ζαγόρι τῆς Ἠλείου. Μακεδ'Ἡμερ 16 (1940) 106-108.

1364. *Τριανταφυλλίδου Φ. Γ.* Πῶς γιορτάζεται ὁ Λάζαρος στὴν περιφέρεια Ζαγορίου. ΦάρΒ'Ελλ ἔτ. Β' (1940) 125-129.
Δημοσ. καὶ ἄσματα 2.
1365. *Ροδοσίου Ν.* Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος μου Ὀρτάκιοι (Ἀδριανουπόλεως). Τὰ Δημήτρια (ὁ Μπέης). Θρακ 13 (1940) 311-320.
1366. † *Σωφρονίου ἐπισκόπου Ἐλευθερουπόλεως* Ἡ πυροβολία τῶν Ἀναστενάρηδων. Ψυχ'Ερ. 16 (1940) 178-179.
1367. *Χουρμουζιάδου Ἀ.* Αἱ τελεταὶ τῆς ἀκαΐας τῶν Βραχμάνων εἰς τὸν Αἴμον. Τὰ Ἀναστενάρια. Ψυχ'Ερ. 16 (1940) 53-57.
1368. *Δεληγιάννη Β. Ν.* Τὸ χατζηλήκι στὰ Κουβούκλια Προύσης. ΜικροΧρον 2 (1939) 400-420.
Δημοσ. καὶ ἄσματα 10, παραδ. 2.
1369. Φλογάρα. Θρακ 15 (1941) 321.
1370. Ἡθογραφικὴ ἐορτὴ εἰς Κομοτινήν. Θρακ 15 (1941) 389-390.
Ἔθιμον τῆς Μεγ. Παρασκευῆς μεθ' ἑνὸς ἄματος.
1371. *Μιχαὴλ Σταύρου* Ἡ πῆττα τοῦ ἁγίου Φανουρίου. Πάφος 6 (1941) 207-208
1372. *Παπαχαλαμπους Γ. Χ.* Ἀπαρχαί. ΚυπρΓράμμ 7 (1942-43) 19.
1373. *Σταμούλη Σαραντιῇ Ἐλπινίκης* Ἀπὸ τὰ ἁγιάσματα τῆς Θράκης. Θρακ 18 (1943) 219-290. — 19 (1944) 308-309. — 20 (1944) 210.
1374. *Γκλέκα Γεωργ.* Πυρολατρεία. ΣπαιοΧρον 7 (1943-44) ἀρ. 73-74, σ. 171.
1375. *Δίβα Χρ.* Ὁ Μάρτιος. ΚυπρΓράμμ 8 (1943-44) 202-205.
Δημοσ. καὶ δεισιδαίμονες δοξασαὶ καὶ 14 παροιμίαι.
1376. *Παμπούκη Ἰ. Τ.* Νιώτικος Ἀἰ Γιώργης. ΧρονΠόντ (1943-44) 11-12 36-39.
Δημοσ. ἔτι παραδόσεις, παροιμίαι καὶ ἄσματα.
1377. *Σταμούλη Σαραντιῇ Ἐλπιν.* Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης. Θρακ 20 (1944) 17, 21-23, 27, 28, 34, 55, 57, 60-61, 63. [Φυτὰ εἰς λατρευτικὰς ἐνεργείας].
1378. *Δίβα Χρ.* Ὁ Ἀπρίλιος - ὁ Μάϊος. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 17-21. — Ὁ Αὐγουστος. Αὐτόθι, σ. 57.
1379. — Ὁ Φεβρουάριος. ΚυπρΓράμμ 9 (1944-45) 262-63.
Δημοσ. ἔτι ἄσματα 2, δίστ. 6 καὶ παροιμίαι 6.
1380. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Σαράντα Ἐκκλησιῶν παναγύρια καὶ ἁγιάσματα — Ἑσνάφια — Γειτόνια — Χατζιλίκι — Νείρατα — Ρακὶ-κέφια. ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 163-166.
1381. — Ἀπὸ τὶς ἐορτὲς τῆς Τυρινῆς (Στενιμάχου). ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 162-163.

1382. *Κανδηλάπη (Κάνεως) Γ. Θ.* Ἡ τελετὴ τοῦ «Λουτρόπι» τ' Ἀϊ Γιάννε». ΧρονΠόντ 2 (1945-46) 387-88.
1383. *Καπίστρα Ἰ.* Σημειώματα. Ἀναστενάρια. ἈρχΘροΘησ 12 (1945-46) 233-35.
1384. Λαογραφικά τοῦ Μάρτη. Ἐργ'Εστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 11.
1385. *Δεληγιάνη Βασιλ.* Ἀναστεναρίων παραποίησις. ἈρχΘροΘησ 14 (1947-48) 350-353.
1386. — Ἡ τήρησις τῆς γιορτῆς τοῦ ἁγίου Συμεών. ἈρχΘροΘησ 14 (1947-48) 361-364.
1387. *Δεληγκάνη Κ.* Ὁ λειδινὸς ἐν Αἰγίνῃ. Κῆρυξ τῆς Αἰγίνης ἔτ. Α' (1947) ἀρ. 8, σ. 7-9.
1388. *Δημητρίου Νικολ.* Ἀποκρηῆς στὴ Σάμο. ἈρχΣάμ 2 (1947) 160-164.
1389. *Καμμά Παντελῆ* Τηλιακὰ παναῦρια. Τὸ παναῦρι τ' Ἀη Παντελέμονα. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 99-103.
Δημοσ. καὶ 43 δίστιχα.
1390. — Ἀπὸ τὴν τηλιακὴ λαογραφία. Τὸ κοκκινάδι. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 152-153.
Ἔθιμον τῆς Λαμπρῆς.
1391. *Καπίστρα Σωτηρίου Ἰ.* Τ' ἀναστενάρια στὸ πανηγύρι τῆς Ἀγίας Ἑλένης Σεροῶν. ἈρχΘροΘησ 14 (1947-48) 348-350.
1392. *Καρανικόλα Σωτηρ.* Ἡ Μεγαλοβδομάδα καὶ τὰ γιαπράκια τῆς Μεγάλης Πέφτης. Συμιακὸ ἔθιμο. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 154.
1393. — Συμαϊκὰ λαογραφήματα. Ὁ Αὐγουστός εἰς τὴν Σύμην. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 272-76, 316-317. — Οἱ Κάηδες. Αὐτόθι, σ. 443-44. — 2 (1948) 21-22.
1394. *Μαρίνη Κ.* Οἱ φωτιὲς τ' Ἀγιάννη. ἘλΓράμμ. περ. Β' ἔτ. 1947 ἀρ. 2, σ. 33.
1395. *Μαρκόπολι † Μιχ. Ἰακ.* Ναξιακὰ Χριστούγεννα. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 148-151.
1396. *Μπίτα Λιλῆς Γ.* Τὸ κόψιμο τῆς κουλούρας στὴ Ζάκυνθο. Παγκεφ'Ἡμερ 4 (1947) 179-181.
- 1396α. *Παπακώστα Ἀγγ.* Οἱ Παναγίες τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἀθῆναι 1947. 8ον, σ. 32.
1397. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Οἱ πιτερᾶδες στὴ Θράκη. Ν'Εστ 41 (1947) 343-345.
1398. *Πετροπούλου Δ. Ἀ.* Λαϊκὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν καὶ λαϊκὴ λατρεία. Ὁ Πάν 17 (1947) 61-62.
1399. *Σπάλα Πάνου* Πάσχα Ἑλλήνων. Ἐργ'Εστ περ. Β' ἔτ. Α' (1947-48) 235.
1400. *Τάρη Ἰ. Δ.* Τὰ κόλλιντα στὸν Αὐγερινὸ (Βοΐου Κοζάνης). Καλλιτέχνης 1 (1947) 17-18.
1401. *Φρ. Πώλ. Γρ.* Τὰ χελιδόνια. Ναυτ'Ελλ ἔτ. 19 (1947) ἀρ. 178, σ. 15.

2. Μελέται

1402. **Ἀγγελομάτη Χρ. Ἐμμ.** Χριστιανικά ἔθιμα. Ἡὼς ἔτ. Β' (1939-40) ἀρ. 25-26, σ. 23.

Μελέτη περὶ τῶν κατὰ τὸ Δωδεκάμηρον ἐθίμων.

1403. **Κουρτίδου Κωνστ. Γ.** Τὰ ἀναστενάγια καὶ ἡ σκυλουδηυτέρα ἡ διονυσιακαὶ παραδόσεις εἰς τὴν Θράκην. ἈρχΘρΘησ 5 (1938-39) 90-95.

1404. **Κριτσωτάκη Ἰ. (Ἰ. Ριανοῦ)** Ἡ πρωταπριλιά. Δρῆρος 2 (1938-39) 657-59.

1405. **Βλαχογιάννη Γιάννη** Ἀπολιχνίσματα [Κυλίστρες. Τὸ νερὸ κοιμᾶται]. Ν'Ἐστ 25 (1939) 380-81.

1406. **Liungmann Waldemar** Einige Worte über das Kukerispiet in Hagios Georgios und swei damit zusammenhängende Namensserien. BNJb 15 (1939) 21-28.

Κρίσις: BZ 40 (1940) 238 (F. D(ölger)).

1407. **Μέγα Γεωργίου** Ὁ Ἀηβασίλης ζευγοκίτης. Ν'Ἐστ 25 (1939) 36-38.

1408. **Μιχαηλίδου-Νουάρου Μ.** Οἱ Καλλιανέζαροι. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 110 (1939) σ. 12.

1409. — Οἱ ἀποκριεὶς πτὴ Δωδεκάνησο. ΝΓράμμ περ. Β' ἀρ. φ. 116 (1939) σ. 14.

1410. **Σεφερολή Παναγ. Δ.** Οἱ Ἅγιοι Σαραντά. Σπάρτηρον ἔτ. Β' (1939) ἀρ. 19, σ. 11-12.

1411. **Σπυριδάκη Γεωργ. Κ.** Ὁ ἀριθμὸς τεσσαράκοντα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ νεωτέροις Ἑλλήσι. Ἐν Ἀθήναις 1939. 8ον, σελ. ιε' + 109.

Κρίσις: BZ 40 (1940) 238 (F. D(ölger)).

1412. **Φαλτάιτς Κ.** Ναοὶ καὶ λατρεῖαι τοῦ Διονύσου ἐν Σκύρῳ. Ἀθῆναι 1939. 8ον, σελ. 24.

1413. — Αἱ σημεριναὶ Ἀπόκρεω καὶ ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ναυτ'Ἑλλ 10 (1909) 891-92.

1414. **Κριτσωτάκη Ἰ. (Ἰ. Ριανοῦ)** Αἱ ἀπαρχαὶ καὶ ἡ εὐλόγησις τῶν σταφυλῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν 6 Αὐγούστου. Δρῆρος 3 (1939-40) 748-751.

1415. — Τὰ κόκκινα αὐγά. Δρῆρος 3 (1939-40) 943-44.

1416. **Μπόγρη Δημ.** Ἡ βραδεῖα τοῦ Ἁγίου Νικολάου (διάλεξις). Ναυτ'Ἑλλ 11 (1939-40) 1353-1355.

1417. **Παπαχαλαμάμπους Γ. Χ.** Κυπριακὰ ἔθιμα. ΚυπρΓράμμ 4 (1939-40) 107-08.

1418. Ἡ πρωταπριλιά καὶ ἡ ἱστορία της. (Τὰ πρωταπριλιάτικα ψέματα). Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 840, σ. 38.

1419. **(Girard)** Τὰ «ἀναστενάγια». Τὸ πυροβάδισμα τῶν Βραχμάνων εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴμου. Ψυχ'Ἐρ. 16 (1940) 2-8.

1420. **Καμπούρογλου Δ. Γ.** Ἀθηναϊκὴ πρωτομαγιά. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τευχ. 2, σ. 18.
1421. — Ὁ ἀναθεματισμὸς τῆς εὐθυμίας (τὰ κούλουμα). Ν᾽Εστ 27 (1940) 353-54.
1422. **Κουκουλὲ Φαίδωνος** Πρωτομαγιά. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τευχ. 2, σ. 58-63.
1423. **Λουκάτου Δημ.** Ὁ ἅγιος τῶν βουνῶν. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 190, σ. 10.
1424. **Μπαλάνου Δημ.** Τὸ φυτικὸν βασίλειον ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως. ΠειρΓράμμ 1 (1940) τευχ. 2, σ. 16-17.
1425. **Πατριαρχέα Β. Δ.** Τὰ Δωδεκαήμερα. Μῦθοι καὶ παραδόσεις. Ἐν Ἀθήναις 1940. 8ον, σελ. 20. (Ἱστορικῶν μελετημάτων, τευχ. Β'. — Ἀνατύψεις ἐκ τοῦ περιοδ. «Ἡώς», τευχ. 27-28, Ἰανουάριος 1940).
1426. **Τανάγρα Ἀγγέλου** Τὸ πυροβάδισμα τῶν Βραχμάνων εἰς τὸν Αἶμον. Τὰ Ἀναστενάρια, ἑλληνικὸν ἔθιμον. Εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναβίωσίς του; Ψυχ᾽Ερ. 16 (1940) 67-74.
1427. — Τὸ πυροβάδισμα τῶν Βραχμάνων εἰς τὸν Αἶμον. Οἱ Ἀναστενάρηδες. Ψυχ᾽Ερ. 16 (1940) 81-88, 103-110.
1428. — Ἡ ἀναβίωσις τοῦ ἐθίμου τῶν «Ἀναστενάρηδων». Ψυχ᾽Ερ. 16 (1940) 98-100.
- Γίνεται λόγος περὶ τῶν τελεσθέντων εἰς Μελλίην καὶ Μαυρολεύκην τῆς Μακεδονίας.
1429. — Τὰ Ἀναστενάρια. Ψυχ᾽Ερ. 16 (1940) 114-123, 131-137.
1430. (**Thornton Φιλίππου**) Ἡ ἀκαΐα τῶν Βραχμάνων εἰς τὸν Αἶμον. Ψυχ᾽Ερ. 16 (1940) 18-28. — Τὸ πυροβάδισμα τῶν Βραχμάνων εἰς τὸν Αἶμον. Τὰ ἀναστενάρια. Αὐτόθι, σ. 34-42.
1431. **Φίλιππα Σπ. Ν.** Οἱ Ἀναστενάρηδες. Ν᾽Εστ 27 (1940) 704-705.
1432. **Χατζηϊωάννου Κ.** Ἐπιβιώσεις τοτεμισμού στὴν Κύπρο. Ἀφιέρωμα εἰς Κ. Ἰ. Ἀμαντον. Ἀθῆναι 1940, σ. 99-106.
1433. **Μαζαράκη Εὐσταθ. Δ.** Ἔθιμα τῆς πρωτοχρονιάς. Τοῦ κύκλου τὰ γυρίσματα... Ὁρίζοντες 2 (1943) 666-68.
1434. **Μακρυμιχάλου Στεφάνου Ἰ.** Ὑπολείμματα τῆς λατρείας τοῦ Ἀδώνιδος ἐν Μυκόνῳ. Ὁ Κραντωνέλλος. Πρακτ'Ακαδημ'Αθηνῶν 16 (1941) 229-232.
1435. **Σωτηρίου Γ. Α.** Αἱ εἰκόνες τῆς Παναγίας καὶ αἱ ἐπωνυμίαι των. Ὁρίζοντες 3 (1944) 724-730.
1436. **Ρωμαίου Κωνστ. Ἀθ.** Λαϊκὲς λατρεῖες τῆς Θράκης. Ἀναστενάρια. Τελετὴ τῆς Τυρινῆς Δευτέρας. ἈρχΘρΘησ 11 (1944-45) 1-131.
- Κρίσις: Γράμματα 9 (1946) 123-124 (Δημ. Σ. Λουκάτος).

1437. *Ζώη Λεωνίδου Χ.* Τὸ κόψιμο τῆς κουλλούρας. Ἑπταν. Φύλλα ἔτ. 1946, σ. 61-62.
1438. *Κορδάτου Γιάννη Κ.* Καταγωγή καὶ διαμόρφωση τοῦ τοτεμισμού. Τὰ Ἑλευσίνια ἔτ. 1946, σ. 59-63.
1439. *Παπαχριστοδούλου Χ.* Ἡ λατρεία τῆς Παναγίας στὴ Ρόδο. Τέχνη 1 (1946) 144-46, 168-69.
1440. *Φωτιάδου Εὐαγγ. Π.* Ἡ Πρωτοχρονιά. Πολ'Ἐπιθ περ. Δ' τόμ. Γ' (1946) 69-71.
1441. *Θεοφανείδου Βασ. Ἰ.* Εἰσαγωγή στὴν ἀποκριάτικη ποίηση τῆς Σάμου. ἈρχΣάμ 2 (1947) 225-231.
1442. *Μιχαλοπούλου Φάνη* Τὸ «τριήμερο τοῦ Πάσχα» καὶ ἡ γιορτὴ τοῦ Θησείου. Ν'Ἑστ 41 (1947) 584-86.
1443. — Ἡ καταγωγή τῶν Χριστουγέννων. Ἑργ'Ἑστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 101-104.
1444. *Παπαχριστοδούλου Χ.* Κουδουνᾶτοι — Καμουζέλλες — Καρναβάλια. Τέχνη 2 (1947) 51.
1445. *Πετροπούλου Δημ.* Φυσιολατρικὸ ἀντίκρουσμα. Ὁ Πάν 17 (1947) 33-34.
1446. *Σιταρά Α.* Λαογραφικά. Α' Μαδύτου. ἈρχΘοΘησ 13 (1946-47) 228-237.

3. Κοινωνικὴ ζωή.

α'. Κοινωνικὴ ὁργάνωσις

1447. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Οἱ ὀνομασίαι στὶς Σαράντα Ἐκκλησίες. ἈρχΘοΘησ 5 (1938-39) 142-44.
Ἔθιμα ὀνομαστικῶν ἑορτῶν. Δημοσ. καὶ ᾄσματα 3.
1448. *Παπαχριστοδούλου Πολυδ.* Τὰ ἐσνάφια τῶν γεμενετζήδων, καβάφηδων, κουντουράδων στὶς Σαράντα Ἐκκλησίες. Τὰ γειτόνια. Τὸ ρακὶ κεφί. ἈρχΘοΘησ 11 (1944-45) 166-173, 177-179.
1449. *Κυριακίδου Στίλπ. Π.* Ἡ Οἰκογένεια. Αἱ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκογενείας ὕλιστικαὶ θεωρίαι καὶ τὰ σύγχρονα διδάγματα τῆς Ἐθνολογίας. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1939. 8ον, σελ. 45.
Κρίσις: ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 27 σ. 205 (τῆς Συντάξεως [Ἄρ. Καμπάνης]).
1450. *Μέγα Γεωργ. Α.* Ζητήματα Ἑλλην. Λαογραφίας. Κεφ. Α'. Ζητήματα ἀφορῶντα τὴν κοινωνικὴν ὁργάνωσιν. ΕΛΑ 1 (1939) 100-109.
1451. *Πηνιάτογλου Λαζ.* Τὸ πρωτεῖον τῆς οἰκογενείας. Δοκίμιον κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας. Ἀθῆναι 1938. 8ον, σελ. XI + 235.
Κρίσις: Πρακτ. Ἑλλην. Ἀνθρ. Ἑταιρ. ἔτ. 1941, σ. 3-4 (Ἰ. Κούμαρης).

1452. **Κορδάτου Γιάννη** Ἡ ἀρχαϊκὴ μορφή τῆς οἰκογενείας. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 165 σ. 3, ἀρ. φ. 166 σ. 3-4, ἀρ. φ. 167 σ. 3.
1453. **Λαμέρα Κ.** Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας δημογεροντιῶν. Μικρ Χρον 3 (1940) 1-73.
1454. **Μανίκη Ἀντώνη Ν.** Τὸ συνάφι τῶν ταβερνιαρέων εἰς τὴν προεπαναστατικὴν Ὑδραν. Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας ἔτ. Η' (1940) 17-19.
1455. **Παπαλεξανδρῆ Γ.** Πρῶτες μορφές τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ γάμου. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 177 σ. 5, ἀρ. 178 σ. 3.
1456. **Πηνιάτογλου Δαζ.** Ἐνα γράμμα. ΝΓράμμ περ. Β' (1940) ἀρ. φ. 170, σ. 10.
1457. — Ψυχανάλυσις καὶ κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία. ΝΚράτ 4 (1940) ἀρ. 29, σ. 309-319.
1458. **Πετροπούλου Δ. Α.** Ἐθιμα συνεργασίας καὶ ἀλληλοβοηθείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. ΕΛΑ ἔτ. Ε'-Σ' (1943-44) 59-85.

β'. Λαϊκὸν δίκαιον

1459. **Μαύρου Γεωργ.** Αἱ περὶ δικαίου ἀντιλήψεις τοῦ Χιακοῦ λαοῦ. ΠερΣ'Αρχ 1 (1938-39) 63-69.
1460. **Ἀπαλοδήμου Παναγ.** Προικοσύμφωνο τοῦ Κοσμᾶ. Κυν'Επιθ 2 (1938-39) 76.
1461. **Γκίνη Δημ.** Τὸ ἐξ ἐθίμων δίκαιον τῶν Χίων ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἑλληνικά 11 (1939) 299-306.
1462. **Πατριαρχέα Βασ. Δ.** Ἡ αὐτοδικία ἐν Μάνη. Ἱστορικὴ, γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ συμβολή. ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 23, σ. 450-65. [Ἀνετυπ. εἰς σ. 20. 8ον].
1463. **Ζήση Εὐστρατίου** Τρία ἔγγραφα τῆς ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας. Θρακ 13 (1940) 251-57.
Πωλητήρια καὶ προικοσύμφωνα.
1464. **Σιγάλα Ἀντωνίου** Πατριαρχικαὶ πράξεις καὶ φερμάνια καὶ ἄλλα τινὰ ἔγγραφα. Μακεδ. 1 (1940) 277-323.
Ἀπὸ σελ. 296 κἄξ. δημοσιεύονται προικοσύμφωνα, διαθήκαι, συμφωνητικὰ κλπ.
1465. **Γενεράλι Ἐμμ.** Ἱερὰ μονὴ τῶν Ἀσωμάτων Ἀμαρίου Κρήτης. ἘπΚρητΣπ (1941) 49-66.
Δημοσιεύονται ἔγγραφα ἀγοραπωλησιῶν καὶ ἐν συμφωνητικὸν διαλύσεως γάμου.
1466. **Ζαφειρίου Νικ. Ἰ.** Τὸ μητρικὸν δίκαιον ἐν Σάμῳ. ἈρχΣάμ 1 (1946) 112-139.
1467. **Δέλλα-ρόκκα Ἰ. Ν.** Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν ἐθίμων τῆς Νάξου. Ναξ'Αρχ 1 (1947) 36-42.

1468. *Κατσουροῦ Ἀντ. Φλ.* Συμβολή στὴ μελέτη τῶν ἐθίμων τῆς Νάξου. Ναξ
· Ἀρχ 1 (1947) 8-13.
1469. Σιφναϊκὰ προικοσύμφωνα. Ραδάμανθυς περ. Β' ἔτ. 2 (1946) τευχ. 4 (530), σ. 6.

4. Παιδικὴ ζωὴ

α'. Παιδιαὶ

1470. *Βλαχογιάννη Γιάννη* Ἀπολιχνίσματα (Σβούρα). Ν' Ἑστ 25 (1939) 380.
Περὶ τῆς παιδιᾶς ἢ σβούρα.
1471. *Ἀποστολίδου Δημ.* Παιδιαὶ τῶν ἑλληνοπαίδων τοῦ Πόντου. ΠοντΦύλλ
3 (1838-40) 67-68 [Μελέτη].
1472. *Πετροπούλου Δ. Α.* Τζιβοντὸ ἢ τζίβαρ'. Μακεδ' Ἡμερ 16 (1940) 240.
1473. *Ἀθανασιάδου Εὐστ.* Παιγνίδια Σάντας [45]. ἈρχΠόντ 11 (1941) 116-129.
1474. *Ζήση Εὐστρ.* Παιχνίδια Αὐδημίου [22]. Θρακ 15 (1941) 306-317.
1475. *Μελανοφρύδη Παντελῆ* Παιγνίδια Χαλδίας [45]. ἈρχΠόντ 11 (1941)
97-107.
1476. *Παπαχαλαάμπους Γ.* Ἀρχαῖα παίγνια παρὰ τοῖς σημερινοῖς Κυπρίοις.
ΚυπρΣπ 7 (1943) 95-102.
1477. *Ρωμαίου Κ. Α.* Τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν καὶ ἡ σημασία γιὰ τὴν ἐρευνα
τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ. ΣπάρτΧορ 7 (1943-44) ἀρ. 73-74, σ. 163-
165, 168.
1478. *Eckert Georg* Griechische Fadenspiele. Thessaloniki 1944. 8ον, σελ. 21
(Volkskundliche Miszellen aus Mazedonien. Heft 6.)

III. ΞΕΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Α'. Γενικὰ καὶ σύμμεικτα

1479. *Χάρρις Κ.* Θαλασσινὲς «Τρύπες τοῦ Ἀδου». Ναυτ' Ἑλλ. 14 (1939-40) 1297.
1480. Τὰ πασχαλινὰ αὐγά. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 842, σ. 22 καὶ 61.
1481. Ἡ τύχη ἢ παντοδύναμη. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 828, σ. 21 [παραμῦθι].
1482. (*Buschan Georg.*) Τὸ αἶνιγμα τῆς πυροβασίας. Ψυχ' Ἑρ. 16 (1940)
146-153.
1483. Ἡ μαγεία κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Αἱ «μάγισσαι» τοῦ Varbois. Ψυχ' Ἑρ. 17
(1941) 11-13, 59-62.
1484. Ἡ δοκιμασία τοῦ ὕδατος πρὸς ἀνίχνευσιν τῶν μάγων κατὰ τὸν Μεσαίωνα.
Ψυχ' Ἑρ. 17 (1941) 74-75.

1485. Φαινόμενα ἀκαΐας. Ψυχ"Ερ 17 (1941) 57-59.
 1486. Ἡ βασκανία ἀνὰ τοὺς διαφόρους λαούς. Ραδάμανθυς περ. Β' ἔτ. 2 (1946) τευχ. 7 (533), σ. 6.

Β'. Λαογραφία τῶν βαλκανικῶν λαῶν.

1. Βουλγαρική λαογραφία

1487. **Gerard André** Vieilles coutumes Bulgares. Les danseurs du feu. «Illustration» Παρισίων. Μετάφρασις ὑπὸ **Σπύρου Μ. Σταμούλη**: Οἱ Ἀναστενάριοι τῆς Θράκης. Ἡ Συζήτησις περ. Β' ἔτ. Γ' (1938-39) 173-74.
 1488. (**Πανὼφ Πέτρου**) Ἡ πυροβασία εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Ψυχ"Ερ 16 (1940) 162-64. [Μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμαν. περιοδ. Signal].
 1489. ***Gerov B.** Zur Frage der altbulgarischen Form des Namens der Stadt Saloniki. Sofia 1939.
 Κρίσις: BNJb 17 (1939-43) 256-257 (Ν. Ρ. Ανδριότις).
 1490. **Μέγα Γεωργ. Α.** Ἔχουν οἱ Βούλγαροι ἔθνικόν ἔπος; Ἀθῆναι 1946. 8ον, σελ. 44. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων).
 1491. **Πρωτοψάλτη Ἐμμ. Γ.** Ὁ πολιτισμὸς τῶν γειτόνων (ὅπως φαίνεται στὸ δημοτικὸν τους τραγούδι). Ἐργ'Εστ περ. Β' ἔτ. Α' (1947-48) 230-31.

2. Σερβική λαογραφία

1492. ***Mazon André** Documents, contes et chansons slaves de l'Albanie du Sud. Paris 1936. (Bibliothèque d'études balkaniques. V.), 8ον σ. 461.
 Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-1948) 327-330 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).
 1493. **Παπαγεωργίου Ἀλέκου Γ.** Ὁ Στέφανος Κουμανούδης, μεταφραστὴς σερβικῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν (ἕξ ἀνέκδοτες μεταφράσεις). Ν'Εστ 26 (1939) 912-914.
 1494. Τῆς ξενητείας. Μακεδ'Ηχὼ ἔτ. 1940 ἀρ. 198 [σ. 5. ἄσμ. 1].

3. Ρουμανική λαογραφία

1495. **Cartoian N.** Carțile populare in literatura românească. Vol. II Epoca influenței grecești. București 1938. 8ον, σελ. 450 (=Τὰ λαϊκὰ βιβλία εἰς τὴν Ρουμανικὴν λογοτεχνίαν. Τόμ. II. Ἐποχὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιδράσεως).
 Κρίσις: ΝΚράτ 3 (1939) ἀρ. 22, σ. 409-412 καὶ ΕΜΑ 1 (1939) 124-137. (Ν. Γ. Σβορώνος).
 1496. **Fleury Jean** Ὁ διάβολος στὴ Ρουμανία (τὰ ὄργια τῶν δαιμονολατρῶν μέσα σὲ μιὰ σπηλιά). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 802, σ. 50 καὶ 70.
 1497. **Σβορώνου Ν. Γ.** Τ' ἀναστενάρια εἰς Ρουμανίαν. ἈρχΘροθ 7 (1940-41) 365-367.

4. Τουρκική λαογραφία

1498. *Πυτικάκη Μανώλ.* Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς Κρήτης. Δοῆρος 4 (1938-39) 516-520.
1499. Τούρκικες παροιμίες [6]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 796, σ. 28.
1500. *Ἀκογλου Ξενοφ. Κ. (Ξ. Ξενίτα)* Ἀπὸ τῆ ζωῇ τοῦ Πόντου. Λαογραφικὰ Κοτυώρων. Ἀθήνα 1939.
Ἐν σ. 383-384 δημοσ. 10 ᾠσματα τουρκικά.
1501. **Kösemihal Mahmut. R.* Le mouvement musical dans les pays balkaniques. Ankara (Ancyre) 1937 in 8° de 367 p. avec planches (Texte en Turc).
Κρίσις : BNJb 15 (1939) 264 - 265 (E. Borrel).
1502. **Μαζτᾶ Ι. Χρ.* Ἑμμετρος ἱστορίες τοῦ Νασρ-εδ-ντίν Χότζα. Λευκωσία Κύπρος 1939. 8ον, σελ. 90.
1503. *Μανέντα Τάκη* Τουρκικὰ ἔθιμα. Ἡ Συζήτησις 4 (1939-40) 15. [Ἔθιμα τελευτῆς].
1504. *Παπάζογλου Ἀβραὰμ* Γαμήλια ἔθιμα τῶν Τούρκων τῶν Ἀλταίων. Μακεδ' Ἡμερ 14 (1939) 113-118.
1505. *Τὰ στοιχεῖα τῆς τουρκικῆς λαογραφίας.* Μακεδ' Ἡμερ 16 (1940) 209-220.

Γ'. Λαογραφία ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

1. Ἀγγλικὴ λαογραφία

1506. Ἑγγλέζικες παροιμίες (Ἡ πιὸ χαρακτηριστικὴς, ἡ πιὸ ἔξυπνες καὶ πιὸ πρωτότυπες παροιμίες τῶν Ἀγγλῶν, τῶν Σκώτων καὶ τῶν Οὐαλλῶν) [29]. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 807, σ. 52.
1507. Ἀγγλικὲς παροιμίες [11]. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 830, σ. 25.
1508. *Lindsay T. F.* Πρωτομαγιάτικα ἔθιμα στὴν Ἀγγλία. Ἀγγλ' Ἐπ 2 (1946-47) 118-119.
1509. *Burn Andrew-Robert* Τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Σκωτίας. Γράμμ 10 (1946-47) 59-66. [Μὲ εἰσαγωγικὸν σημείωμα ὑπὸ Δ. Σ. Λουκάτου].
1510. *Μαλαθούρα Ἰωάνν.* Ἀγγλικαὶ παροιμίαι καὶ γνωμικά, μὲ μετάφρασιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ παράθεσιν ἀντιστοίχων ἑλληνικῶν. Athens (1946). 8ον, σελ. η' + 119.

2. Λαογραφία τῶν Βαλτικῶν λαῶν

1511. **Kurtz Edith* Heilzauber der Letten in Wort und Tat. Zusammen- gestellt und übersetzt von — I. Allgemeines. Siechtum magischen Ur-

sprungs. Innere Krankheiten. Riga 1937. 8ον, σελ. 185. (Veröffentlichungen der Volkskundlichen Forschungsstelle am Herder-Institut zu Riga. Band. V).

Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-1948) 167-68 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).

1512. Ἡ μεγάλη ἀγάπη (χριστουγεννιάτικο φινλανδικὸ παραμῦθι). Μπουκέτο 16 (1639) ἀρ. φ. 825, σ. 14 καὶ 54.

3. Γαλλικὴ καὶ Βελγικὴ λαογραφία

1513. *Μιστρὰλ Φρ.* Ὁ Ζαρζαὶ στὸν Παράδεισο. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 824, σελ. 3-4. [παραμῦθι].-- Ὁ ἀρχιπεταλωτής. Αὐτόθι, ἀρ. φ. 825, σελ. 3-5. [Παράδοσις].

1514. *Ντὲ Νερβὰλ Ζερὰρ* Ἡ βασίλισσα τῶν ψαριῶν. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 822, σ. 24. [Παραμῦθι].

1515. *Σταμ(ατίου) Σταμ.* Ἑλληνογαλλικὰ Χριστούγεννα (Χριστουγεννιάτικη ἱστορία). Φάβ' Ἑλλ 1 (1939) 33-36. [Ἠθογραφία].

1516. Ἐκδόσεις λαογραφικῶν μελετῶν (Albert Marinus, Le Folklore Belge. Maurice Dupontet, Topobibliographie de la France. A. van Gennep, Manuel de Folklore Français contemporain. Jean Choleau-Marie Drouart, Chansons populaires de Haute-Bretagne. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 183.

1517. *Μπλαντιὲ Ζὰν* Οἱ Νεραϊδόνυφες. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 857, σ. 34 καὶ 41. [Παραμῦθι].

1518. *Perrault Charles* Ὁ Γαλαζογένης κι ἡ γυναῖκα του. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 837 σ. 23-24. [Παραμῦθι].

1519. *Πρωτομάστορα Τοῦ* Οἱ μαραγκοί. Ἔργ' Ἑστ περ. Β' ἔτ. 1947, σ. 46, καὶ 50. [Παράδοσις 1].

4. Γερμανικὴ λαογραφία

1520. * *Fehrle Eugen* Deutsche Feste und Jahresbräuche. Leipzig-Berlin B. G. Teubner 1936. 8ον σ. VI+116.

Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-48) 171-172 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).

1521. *Jahrbuch der Volkskundlichen Forschungsstelle. Band. I. Druck u. Verlag der AG «Ernst Plates» Riga 1937. (Veröffentlichungen der Volkskundlichen Forschungsstelle am Herder-Institut zu Riga. Band. VI.) 8ον σ. 144.

Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-48) 168-69 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).

1522. *Volkskundliche Bibliographie für die Jahre 1931 und 1932. Im Auf-

trage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde mit Unterstützung von E. Hoffmann-Krayer herausgegeben von Paul Geiger. Gruyter et Co. Berlin 1937. 8^{ον} σ. XXXVIII+542.

Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-48) 169-171 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).

1523. *Κυριακίδου Στίλπωνος Π.* Johannes Bolte (1858-1937). Λαογρ 12 (1938-48) 307-309 [νεκρολογία].

5. Ίταλική λαογραφία

1524. **Herrmann Ferd.* Beiträge zur italienischen Volkskunde. Heidelberg 1938. Carl Winter's Universitätsbuchhandlung. [Heidelberger Akten der von Portheim-Stiftung. 23] 8^{ον} σ. VII+79.

Κρίσις: Λαογρ 12 (1938-48) 311-12 (Στίλπων Π. Κυριακίδης).

6. Πολωνική λαογραφία

1525. Πολωνικὲς παραδόσεις. Πῶς γνώρισαν οἱ ἄνθρωποι τὴ χαρά. Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 816 σ. 3, ἀρ. φ. 817 σ. 8 καὶ 50.

1526. *Strowska Suzanne* Ὁ τσαγκαρὴς ἡ γυναῖκα του καὶ ἡ βασίλισσα. Μπουκέτο 17 (1940) ἀρ. φ. 846, σ. 44 καὶ 49. [Παραμύθι].

Δ' Λαογραφία Ἀσιατικῶν λαῶν

1. Ἀθιγγανική λαογραφία

1527. *Δεληγιάννη Βασ.* Οἱ γύφτοι τῆς Θράκης. ἈρχΘροθης 11 (1944-45) 157-162. Ἔθιμα κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὴν τελευτήν.
1528. *Μπίρη Κώστα Η.* Οἱ γύφτοι. Μελέτη λαογραφικὴ καὶ ἐθνολογικὴ. Ἀθῆναι 1942. 8^{ον}, σελ. 30.

2. Ἑβραϊκὴ λαογραφία

1529. Τὸ ἀθάνατο νερὸ (ἑβραϊκὴ παράδοσις). Μπουκέτο 16 (1939) ἀρ. φ. 798, σ. 62.

3. Λαογραφία ἄλλων ἀσιατικῶν λαῶν

1530. Ἡ «δίκη τοῦ κροκοδείλου» εἰς τὴν νῆσον Βόρνεο. ΨυχῚΕρ. 16 (1940) 186-190.
1531. (*Meynart Basil*) Ἡ πυροβασία ἐν τῇ Πολυνησίᾳ. Ἐξάπλωσις ὅλου τοῦ σώματος ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Μετάδοσις τῆς ἀφλεξίας εἰς τρίτους. ΨυχῚΕρ 17 (1941) 1-7
1532. Ἔθιμα καὶ συνήθειες τῶν Ἰαπώνων. Τὸ Κυπριόπουλο 2 (1946-47) ἀρ. 2, σ. 8.

IV. ΠΑΡΑΛΕΙΦΘΕΝΤΑ

α') Γενικά καὶ σύμμεικτα

1533. *A(vatangelos) H.* Marinos Papadopoulos Vrétois et ses correspondants. L'Hell Contemp. III (1938-1939) 763-794.

Ἀπὸ σελ. 788 κέξ. βιογραφία καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Jean Rio, ἐκδότου ἑλληνικῶν παραμυθιῶν.

1534. *Γέροντα Δημ.* Ἀλ. Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων. Ἡθῆ, ἔθιμα, θρύλοι, θρησκευτικαὶ δοξασίαι τῆς ἀρχαιότητος διασφῶνται στὰς Ἀθήνας τῆς Τουρκοκρατίας. Νέοι Δρόμοι ἔτ. Β' (1939) ἀρ. φ. 21 σ. 15-19, ἀρ. φ. 22 σ. 8-11, ἀρ. φ. 23 σ. 9-12, ἀρ. φ. 24 σ. 21-22.

1535. *Ἀργαίου Ἀρέθα* Ἰω. Σαραντίδης Ἀρχέλαος (1861-1931). ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 180.

1536. — Αἱ μικρασιατικαὶ λαογραφικαὶ μελέται. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 35-36, 87-88, 136-37, 178-180. 222-23 255-256. [βλ. καὶ ἄνωτ. ἀρ. 35].

1537. *Ξενίτα Ξένου* Θρησκεία - Ἔθνος. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 154-58.

1538. *Τζομπάρη Τ.* Λαογραφικά. Τοπωνύμια Σκεπαστιανῶν. Ἐπώνυμα Σκεπαστιανῶν. Ἀπὸ τῆς ἐορτῆς τῆς Εὐροῆς (Στενιμάχου). Ἀρχ.Θο.Θησ 11 (1944-45) 162-63.

1539. *Χατζηκώστα Ἰσμήνης Κ.* Cyprus and its Life. Morals and Customs of Cyprus, Folksongs, etc. — «Ἡ Κύπρος καὶ ἡ ζωὴ τῆς» ἦτοι ἦθῆ καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου, λαϊκὰ τραγούδια, δίστιχα, μοιρολόγια, αἰνίγματα, παροιμίες, παραμύθια κλπ. Λονδῖνον 1943. 8ον, σελ. 48 + πίν. εἰκόνων IX + σελ. 93.

Δημοσιεύονται ἔθιμα κατὰ τὸν γάμον καὶ τὸν θάνατον, λατρευτικά, ᾠσματα 12, δίστ. 30, ἐπῳδαὶ 7, αἰνίγματα 12, παροιμ. 26, παραμύθια 3. Μέρος τοῦ λαογραφικοῦ τούτου ὑλικοῦ δημοσιεύεται καὶ εἰς ἀγγλικὴν μετάφρασιν ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ βιβλίου, σελ. 23 - 48. Τὸ βιβλίον, ὡς ἀναφέρει ἡ ἐκδότις ἐν σ. 7 τοῦ ἑλληνικοῦ μέρους, ἐτυπώθη ἐν Λευκωσίᾳ τὸ 1949.

1540. *Κούμαρη Ἰωάννου* Σκέψεις ἐπὶ τοῦ ὁμοιομόρφου τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀνθρώπων. Πρακτ. Ἑλλήν. Ἀνθρῳπ. Ἐταιρ. ἔτ. 1947, σελ. 15-45.

Μελέτη περὶ τῶν ὁμοιομόρφων ἐκδηλώσεων τοῦ βίου παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς.

β') Οἰκία—Λαϊκὴ τέχνη—Βίος—Τροφαὶ

1541. *Δημητροπούλου Ἰ.* Αἱ ἐκπαιδευτικαὶ προσπάθειαι διὰ τὴν λαϊκὴν τέχνην. Νέοι Δρόμοι ἔτ. Β' (1939) ἀρ. φ. 20, σ. 30-32.

1542. *Σαλλαπασίδη Π. Β.* Περιγραφή τῶν κατοικιῶν τῆς Ἀργυροπόλεως. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 69-75.

1543. **Ξενίτα Ξένου** Λαογραφικά Κοτυώρων. Οἰκιακὴ οἰκονομία: Προμήθειες τροφίμων. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 112 - 118.
1544. **Πηνιάτογλου Λαζάρου Α.** Κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία (τέχνη) καὶ ψυχανάλυσις. Β'. Προϊστορία καὶ ἔμψυχον σχέδιον. Πρακτ. Ἑλλην. Ἀνθρωπ. Ἐταιρ. ἔτ. 1943, σ. 46-49.
1545. **Κουκουλὲ Φαίδωνος** Αἱ ἐμπορικαὶ πανηγύρεις κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Πολ'Επιθ. περ. Δ' ἔτ. Β' (1946) 509-516.

γ') Μαγεία - Μαντικὴ

1546. **Ξενίτα Ξένου** Βασκανία (Κοτυώρων). ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 192 - 194.
1547. **Καλομενοπούλου Ν. Θ.** Διοσημίαι, οἶωνοὶ καὶ διάφοροι προλήψεις παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Νέοι Δρόμοι ἔτ. Η' (1945) ἀρ. φ. 91-94, σ. 11-12.

δ') ᾠσματα

1548. **Gregoire H. - Lüdeke Hed.** Nouvelles chansons épiques des IXe et Xe siècle. Byzantion 14 (1939) 235-263.
Ἐν σελ. 150-263 δημοσιεύεται μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν τὸ τραγούδι τοῦ Ἀζγουρῆ (Ἀρμούρη) κατὰ παραλλαγὴν ἐκ Κύπρου.
1549. **Ζακυνθινοῦ Δ. Δ.** Κουρσάρει καὶ πειραταὶ τῶν ἐλληγικῶν θαλασσῶν. Ἡὼς ἔτ. Β (1939-40) ἀρ. 25-26 σ. 10-11, ἀρ. 27-28, σ. 12.
Δημοσιεύονται καὶ 2 ᾠσματα.
1550. **Ἀμάντου Κ.** Προσθῆκαι εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον καὶ τὸ Χιακὸν τοπωνυμικόν. Λεξικογρ. Δελτίον Ἀκαδ. Ἀθηνῶν ἔτ. Γ' (1941) 133 - 174.
ᾠσματα 12 ἀπὸ σελ. 163 - 174.
1551. Ἐνα εὐτράπελο Κυπριακὸ τραγούδι. ΚυπρΓράμμ 9 (1944) 171-172.
1552. * **Böhm F.** Die neugriechische Totenklage. Berlin 1947, S. 99.
Δημοσ. καὶ μοιρολόγια κατὰ μετάφρασιν ὑπὸ τῆς Hedwig Lüdeke.

ε') Εὐτράπελοι διηγήσεις - Ἀνέκδοτα

1553. **Ἀρταχανίδη Ἰ.** Μῦθοι. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 77-79 ἀρ. 9.
1554. **Κωνσταντινίδη Π.** Ἀνέκδοτα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) σ. 30-31 ἀρ. 4, σ. 82-83 ἀρ. 16.
1555. **Παπαδάκη Χ.** Παραμύθια [1]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 25-26 ἀρ. 1.
1556. **Σουμελίδου Κωνστ.** Ἀνέκδοτα. Μὴ γελᾷς, σ' ἐσέτερα πὰ θὰ ἔρται. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 272.
1557. **Σπορίδης Θ.** Ἀνέκδοτα. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 83-84 ἀρ. 17.
1558. **Στεφανίδου Χ.** Παραμύθια. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 26-28 ἀρ. 2.
1559. **Χοντολίδης Μιλτ.** Ἀνέκδοτα [1]. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 123-24.

ς') Παροιμίες

1560. **Παπατζώνη Τ. Κ.** Λαϊκές ἀπηχήσεις ἀπὸ λόγια τῶν Ἱερῶν Γραφῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ν'Εστ 30 (1942) τευχ. Χριστουγέννων, σελ. 86-90.
1561. **Λουκάτου Δημ.** Ἡ ἐκκλησιαστικὴ φρασεολογία στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα. Ν'Εστ 33 (1943) 116.

ζ') Παραδόσεις

1562. **Χαβιαρᾶ Νικήτα Δ.** Ὁ Καλοστράτης τῆς Σύμης. Δωδ'Επιθ 1 (1947) 98-99.

η') Γλῶσσα

1563. **Ἀνδριώτη Νικ.** Συμβολὴ στὴ μορφολογία τῶν νεοελληνικῶν ἐπωνύμων. ἘπειΦιλοσΧολῆς Πανεπ. Θεσσαλονίκης, τόμ. 6 σ. 184-206.

θ') Τοπωνύμια

1564. **Battisti G.** La toponomastica della penisola Salentina in rapporto all'isola neo-greca di Terra d'Otranto. Studi Bizant. e Neoell. V (1939) 391-404.
1565. **Σαρρῆ Ι.** Ζάσανο - Ζασάνι. Τὸ Βουνό 6 (1939) 25-26.
1566. * **Σερεπάρη Α.** Ἡ ὀνομασία «Βελβενδός». Ἡμεροδρ. Μακεδονίας, τόμ. Γ, σ. 37-41.
1567. **Βαλαβάνη Γ.** Πόθεν τὸ ὄνομα τῆς Πουλαντζάκης τοῦ Πόντου. ΠοντΦύλλ 3 (1938-40) 108-111.
1568. **Κολαξιζέλη Σ.** Ἡ Ἀγιάσος εἶναι ἡ «Ἀγία Σιών» καὶ ὄχι ὁ «Ἅγιος Ἄσσου». Ἀγία Σιών 4 (1940) 41-50.
1569. **Παπαϊωάννου Μ. Μ.** Μύτκα. Τὸ Βουνό 6 (1939) 190-192. — Χριστάκη. Αὐτόθι, 7 (1940) 14. [Τοπωνύμια τοῦ Ὀλύμπου].
1570. **Georgakas D.** Beiträge zur Deutung als slavisch erklärter Ortsnamen. BZ 41 (1941-42) 351-381.
1571. * **Δξωρδζόγλου Δ.** Ἑτυμολογία τῶν λέξεων «Μυτιλήνη» καὶ «Λέσβος». Ποιμὴν 12 (1947) παράρτ. Τευχ. 10-11, σ. 78 - 82.

Α΄ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ¹⁾

Α. 1022	Ἀτζέμης Κωνστ. Ε. 1304
Α. Β. Κ. 859	Αὐγερινὸς Κώστας 301, 1305, 1351
Anatanghelos Henriette 1533	Ἀχιλλέα Φίλ. 320, 876, 1300
Ἀβραμάντης Ἰ. 829, 1012	Βαγενᾶς Θᾶνος 628, 629
Ἀβραμίδης Σταῦρος 122, 1346	Βαγιακάκος Δικ. Β. 671, 686, 927
Ἀγγελάκις Ἐμμαν. Ε. 1154	Βαγιανὸς Χ. Χ. 276
Ἀγγελομάτης Χρ. Ἐμμ. 1402	Βακαλόπουλος Ἀ. 83, 440, 970
Ἀγγουράκης Γιώργος Χ. 988	Βαλαβάνης Γ. 1567
Ἀγγουριδάκης Γ. 714	Βαλαβάνης Ἰωάνν. 716, 1044
: Ἀγιοπετρίτης 421	Βαλάτας Γ. 191α
: Ἀγλαὸς 477	Βαλαώρας Βασ. Γ. 112
: Ἀγρας Τέλλος 626, 645, 669	Βαλέτας Γεώργ. 13
: Ἀγραφιώτης 402	Βαμβακίδης Ἰορδ. 37, 140, 877
Ἀδαμίδης Μάκης Κ. 1054	Βαριτάδης Ἰωάνν. 441, 1229
Ἀθανασιάδης Εὐστάθ. 1285, 1473	Βαρνάβης Κ. 1220
Ἀθανασίου Νικ. Β. 1286	Βασδραβέλλης Ἰ. Κ. 499
Ἀθανασόπουλος Θ. Ἰ. 422	Βασιλειάδης Β. Κ. 1314
Ἀκογλου Ξενοφ. Κ. (Ξενίτας Ξ.) 111, 764, 1250, 1251, 1500 βλ. καὶ Ξενίτας Ξεν.	Βασιλειάδης Σῶτος 1259
Ἀλεξάκης Ἰ. Ἐ. 646, 647	Βασραιζής Θεόδ. Β. 216α, 941, 962
Ἀλεξιάδης Κωνστ. 575	Βάσος Τ. Α. 296
Ἀμαντος Κωνστ. 1095, 1096, 1097, 1115, 1133, 1550	Battisti G. 1564
Ἀμαριώτου Μαρία 1208	Βαφειάδης Β. 191
Ἀναστασιάδης Α. Σ. 973	Βαφείδης Νικ. 147, 996, 1352
Ἀναστασιάδης - Βρόντης Ἀναστ. 930. βλ. καὶ Βρόντης Ἀν.	Baud - Bony Sam. 442, 622, 630, 688, 1252, 1260
Andersen 791	Βέης (Bees) Νίκος Α. 71, 426, 576, 680, 689, 878, 1098.
Ἀνδριώτης Νικ. Π. 19, 62, 154, 1068, 1119, 1155, 1489, 1563	Βέρας Σόλων 416
Ἀνδρουλιδάκης Μίνως Κ. 679, 715, 1004	Βίγκος Α. 404
: Ἀνθίας Τεῦκρος 139, 1248	Βίος Στυλ. Γ. 229, 277, 278, 443, 931, 1063
: Ἀνταποκριτὴς 498	Βλ. Μ. 309
Ἀντάρτης Νίκος 739	Βλαχογιάννης Γιάννης 500, 631, 632, 633, 648, 649, 650, 651, 652, 673, 916, 917, 1023, 1088, 1156, 1157, 1405, 1470
Ἀξιότης Πέτρος 974	Βλάχου Λίνα Ἥλ. 792
Ἀπαλοδήμος Παν. 1460	Βογαζλῆς Δ. Κ. 444
Ἀποστολάκης Γιάννης 627, 668, 685	Böhm F. 1552
Ἀποστολίδης Δημ. 1471	Βολονάκης Μιχ. 696
Ἀποστολίδης Κ. Μυρτ. 123, 159, 288, 1116	Borrel E. 1501
Ἀποστολίδης Φώτ. Γρ. 1069, 1073, 1313	Βουραζέλη Ἑλένη Δ. 37, 1134
Ἀργαῖος Ἀρέθας 35, 1237, 1535, 1536	Βρανούσης Α. 1064
Ἀργέντης Φίλιππος 83	Βρόντης Ἀναστ. 36, 113, 230, 231, 592, βλ. καὶ Ἀναστασιάδης - Βρόντης Ἀν.
Ἀρταχανίδης Ἰ. 1553	Βούρβαχης Δ. 165
Ἀρχιτεκτονίδης Ν. Ἰ. 830	
Ἀσπρέας Γ. 326	

¹⁾ Διὰ δύο στιγμῶν, προτασσομένων τοῦ ὀνόματος, δηλοῦνται τὰ ψευδώνυμα.

Burn Andrew - Robert 1509
Buschan Georg 1482

Gagliardi Laura 653

Γάλλιας Μ. 217

Gaster M. 1024

Geiger Paul 22

Γενεράλις Έμμ. 1465

Gennep A. van 1516

Gerard André 1487

Γέροντας Δημ. Άλ. 1534

Gerov B. 1489

Γεωργακάς Δημ. 1099, 1100, 1101, 1102,
1142, 1174, 1570

: Γιαγιά του «Μπουκέτου» Ή: 755, 1315, 1353

Γιανουλέλης Γ. και Μ. 204

Γιαννακογεώργος Ά. 125

Γιαννοπούλου Κατ. 797

Γιαπανάς Χ. 768

Γιουλᾶτος Κ. Χ. 593

: Γιοφύλλης Φῶτος 98, 239, 1338, 1339

Girard 1419

Γκαβανᾶς Δημ. 1279

Γκανούλης Γεώργ. Θ. 180, 976

Γκίνης Δημ. 1461

Γκίσσας Άρ. 594

Γκλέκας Γεώργ. 478, 642, 1149, 1150, 1374

Γκοσιόπουλος Τάκης Π. 595

Γκράβιγγερ Π. 387, 388

Γκρίμ 793, 798

Γράβας Παν. 1070

Γρανίτσας Στέφ. 943

Gregoire H. 1548

Γρηγόριος ήγούμενος Μαχαιρά 310, 335,

361, 364, 521, 1025, 1221

Γρίσπος Παν. 867

Γριτσόπουλος Τάσος Άθ. 654, 655, 1143

Δ. Βλ. Σπυριδάκης Γεώργ.

Δανιήλ Δημ. 479

Δάσης Δ. 1261

Δασκαλάκης Βασ. 791

Δασκαλάκης Άπ. Β. 3

Δασκαλάκης Νικ. Β. 431, 487

Δαφέρμος Γεώργ. Φ. 4, 63, 240, 241, 446,

501, 717, 718, 879, 977, 978, 1066, 1103,
1273

Δαφέρμος Έλευθ. Γ. 362, 729

Δεδούσης Β. 616

Δεληγιάνης Βασ. Ν. 114, 114α, 423, 502,

1306, 1368, 1385, 1386, 1527

Δελιγκάνης Κ. 1387

Δέλλα - Ρόκκας Ί. Ν. 331, 1467

: Δέλφης Φοῖβος 279

Δενᾶξας Άρτεμ. 382

Δζωρδζόγλου Δ. 1571

Δημαράς Κ. Θ. 37, 64, 83, 379, 526, 1220

Δήμαρχος Χρ. Γ. 177

Δημητράτος Π. 827

Δημητριάδης Ζήνων Κ. 944

Δημητρίου Νικ. Άλκ. 818, 1388

Δημητρόπουλος Ί. 1541

Διαμαντόπουλος Κωνστ. 928

Δικηγοροπούλου Σοφία Ί. 912

Dölger Fr. 46, 128, 226, 374, 471, 647,
1095, 1096, 1098, 1115, 1126, 1130, 1210,
1216, 1218α, 1226, 1281, 1295, 1296, 1406,
1411

: Δόξας Τάκης 616

Δρακίδης Γεράσ. 535

Δροσίνης Γ. 596

Drouart Marie 1516

Duportet Maur. 1516

Eckert Georg 193, 253, 376, 1478

Eckert G. - Formozis P. E. 17, 18, 148,
259, 324, 324α, 348, 351, 554, 780

Έμμανουήλ Έμμ. 336

Έξαδάκτυλος Χρ. 383, 384, 389, 390, 391,
392, 524, 898, 1354

Έξαρχος Άπ. Ί. 577

: Έπτανησία Μαριέττα 232, 945, 946

: Έρανιστής, Ό 447

: Έρευνητής 697

Ευαγγελίδης Δ. 194, 195

Ευελπίδης Χρ. 196

Εφραιμίδης Π. Χ. 540, 541

Ζ. 141, 155, 1355

Ζακυθινός Δ. 75, 621α, 1092, 1104, 1158,
1162, 1163, 1549

Ζαφειρίου Νικ. Ί. 367, 597, 735, 736, 860,
910, 1015, 1050, 1055, 1089, 1090, 1091,
1170, 1253, 1288, 1466

Ζαφειρίου Πολυξ. Ν. 740

Ζαχόπουλος Κύριλλος 719

Ζερζελίδης Γ. 263, 805, 831

Ζευγώλης Γ. Δ. 1303

Ζευγώλης Γ. Σ. 133, 337, 698, 1032

Ζευγώλης Τάσος Μ. 598

Ζήρας Γιάννης Δ. 1274

Ζήση Μ. E. 242

Ζήσης Δ. Γ. 800

Ζήσης Εύστρ. 99, 323, 424, 781, 880, 888,
925, 1135, 1266, 1307, 1463, 1474

Ζουρούδη Άντιγ. Ν. 345

Ζώγιας Ήλίας 280

Ζωγραφάκης Γ. Κ. 448, 720

Ζωγραφίδης Γ. Κ. 565

Ζώης Λεωνίδας Χ. 1437

Ζώρας Γ. 1213, 1214, 1215, 1219, 1220,
1222, 1223

Ήλιόπουλος Κ. Ν. 243

Θεοδοροπούλου Αῦρα Σ. 442, 503, 656

Θεοφανείδης Βασ. Δ. 699, 1441

: Θεσσαλός Κώστας 38

Θρουμμούλοπουλος Εὐκλ. 832

Θωμόπουλος Ίάκωβος 1117

Ίντιᾶνος Άντ. 670, 990, 1131

: Ίστορικός, Ό: 449

Ίωακείμωγλου Γ. 411

Ίωαννίδης *Αγγ. 525
 Ίωαννίδου Μαρία 181, 622, 657, 920 Βλ.
 καὶ ἐπόμενον.
 Ίωαννίδου - Μπαρπαρίγου Μαρία 672
 Ίωάννου βλ. *Αγρας Τέλλος

 Heilsberg A. 1204

 K. M. K. 947, 1316
 K. Σπ. 205, 206, 207, 208, 209
 Καββαδάς Στέφ. Δ. 406, 425, 868
 Καζαβής Γεώργ. 126
 Καιροφύλας Κώστας 1014, 1026
 Κακούρη Κατερίνα Ί. 1206
 Κακριδής Ίωάνν. 1035, 1159
 Καλαβρός Νεοκλῆς 269
 Καλαματιανός Γιώργος 690
 Καλαράς Κ. Θ. 750
 Καλινδέρης Μιχ. 1071
 Καλλίας Γιάννης Ν. 751
 Καλογερέσης Π. 1105
 Καλογερόπουλος Διον. Π. 1144, 1165, 1169
 Καλογιαννίδης † Σάββας 555
 Καλοκάρδου *Ελλη 163
 Καλομενόπουλος Ν. Θ. 377, 1547
 Καλομοίρης Μαν. 1241, 1254, 1255
 Καλονάρος Πέτρος Π. 526, 997
 Καμμάς Παντ. Α. 599, 741, 1289, 1389, 1390
 Καμπάνης *Αρ. 1449
 Καμπούρογλου Δημ. Γρ. 979, 1420, 1421
 Κανδηλαπτής Γεώργ. 578, 856
 Κανδηλαπτής (Κάνης) Γ. Θ. 264, 849, 1382
 Κάνθος Θεόδ. Χρ. 252, 527, 991, 1299
 Καπίστρας Ί. 1383, 1391
 Καπνᾶς Νίκος Ί. 177
 Καπνᾶς Σμ. 763α
 Καρανικόλας Σωτήρ. 270, 271, 396, 1392,
 1393
 Καράς Σίμ. Ί. 1038, 1243, 1244, 1245
 Καρατζᾶς Σταμ. 1118
 Καργώτης Γ. Ί. 1164, 1171
 Cartoian N. 1495
 Κατσουρός *Αντ. Φλ. 1185, 1468
 Kahane Heinrich und Renée 1119
 Καψάλης Γερ. 700
 Καψαμπέλης Γιάννης 1186
 Καψωμένος Στυλ. 1216
 : Κεντρί. Τὸ 948
 Κεραμόπουλλος *Αντ. 1086, 1087
 Κιακίδης Θ. Π. 145
 Κιζλάρης Θανάσης 233, 918
 Κιρμιζάκη *Αγλαΐα 127, 321, 776
 Klaar Marianne 426
 Κλαδάς Σ. Γ. 85
 Κληρίδης Λεῦκος Ν. 480, 481, 482, 558
 Κληρίδης Ν. 824, 1005, 1082, 1146
 Κλόκαρης *Αντ. 732, 900
 Codellas Pan. S. 1041
 Kösemihal Mahmut 1501
 Κολαξιζέλης Σ. 1568
 Κόλιας Γ. Τ. 573, 1187
 Κομνηνός Ί. 254.

Κονιδάρης Φώτ. 65
 Κονομῆς Ν. Χ. 329, 532, 533, 559, 566,
 758, 759, 998
 Κονόμος Ντίνος 579, 1207
 Κοντελιέρης Μιχ. 427
 Κόντης Ί. Δ. 186
 Κοντολέων Νικ. Μ. 1172
 Κορδάτος Γιάννης Κ. 5, 111, 1438, 1452
 Κορομηλάς Γ. Δ. 681
 Κουγέας Σωκρ. Β. 66
 Κουκκίδη *Ανδρονίκη Κ. 904
 Κουκουλές Φαίδων 76, 128, 182, 218, 226,
 922, 926, 1293, 1295, 1422, 1545
 Κουκουρίδης Β. Μ. 219
 Κούμαρης Ί. 1451, 1540
 Κουρλιμπίνης *Αντ. 1120
 Κουρμούλη Αἰκατερ. 450
 Κουρμούλης Γεώργ. Ί. 634, 1106
 Κουρτίδης Κωνστ. Γ. 1077, 1271, 1403
 Κουτρομπᾶς Μιχ. 980
 Κουτσογιαννόπουλος Δημ. 451, 1275
 Κουτσούμης Ντίνος Γ. 635
 Κουφός Δ. 428, 522
 Κρανᾶς Ν. 165
 Κρανιδάκης Νίκος 393
 Κραφᾶς *Εμμ. 526, 1209, 1210, 1213, 1216,
 1217, 1218, 1220, 1226
 Κριτσωτάκης-Ριανός Ίω. Μ. 1290, 1404,
 1414, 1415
 Κυθρεώτης Ιακ. Μ. 567
 Κυπαρίσσης Βασ. 504, 505
 Κυριαζής Ν. Γ. 894, 949, 1107, 1121, 1122
 Κυριαζής Παῦλος 174, 600
 Κυριακίδης Στίλπων Π. 1, 6, 12, 14, 22, 39,
 40, 41, 42, 83, 84, 134, 175, 177, 224,
 299, 319, 398, 451, 469, 535, 616, 630,
 701, 752, 753, 1033, 1275, 1449, 1492,
 1511, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524
 Κυριακίδου *Αγγελική Σ. 103
 Κυρρῆς Α. 483
 Kurtz Edith 1511
 Κωνσταντινίδης *Αρης 210
 Κωνσταντινίδης Γ. 779
 Κωνσταντινίδης Κ. Ν. 176
 Κωνσταντινίδης Π. Γ. 833, 1048, 1554
 Κωνσταντόπουλος Ν. 1114
 Κωτούλα *Ελένη Γ. 183

 Λαμέρας Κ. 1453
 Λαμπελέτ Γεώργ. 1230, 1231, 1232, 1233,
 1242
 Λαμπίκης Δημ. 452
 Λαμπρινός Γ. 702
 Λαμψίδης *Οδυσσ. 374
 Λανίτης Νικ. Κλ. 164, 327, 658, 733
 : Λαογράφος 1317
 Λάππας Τάκης 1278
 Λασκαράτος *Ανδρ. 302
 Λαυράγκας Δ. Σ. 950
 Λαυρεντίδης Ίσαακ Ν. 149, 255
 Λεβέντης Πᾶνος 328, 256
 Λέκκας Νικ. Γ. 1340

Λεμονόπουλος Φ. 850
 Λεούση Δήμητρα Χ. 742
 Λέτσας Άλέξ. Ν. 1034, 1280
 Λιαροῦτσος Θ. 963
 Λιβαθινόπουλος Ρ. 1060
 Λίβας Ρίτος 385, 889
 Λίβας Χρ. 905, 1006, 1375, 1378, 1379
 Λιγνός Άντών. 129, 1027
 Λίλλης Γιάννης 173
 Λιναρδάκη Έλευθ. 369, 484, 610, 726, 775
 Lindsay T. F. 1508
 Λιουδάκη Μαρία 100, 528, 1281, 1294
 Liungmann Wald. 1406
 Λογαριαστάκης Άντών. 281, 429, 932
 Λοΐζος Άλ. 211
 Λουκάτος Δημ. Σ. 11, 67, 70, 77, 87, 130, 160, 165, 248, 265, 380, 402, 542, 587, 636, 730, 895, 929, 1296, 1308, 1318, 1423, 1436, 1561
 Λουκόπουλος Δημ. 101, 102, 809, 964, 981
 Λουκοπούλου Άγλαΐα 88
 Λυγίζος Ιωάνν. 194, 197
 Lüdeke Hed. 556, 1548. Βλ. καὶ Λύντεκε Έντβ.
 Λυκούδης Στυλ. Έμμ. 1009
 Λυκούρης Ιωάνν. Β. 743, 862
 Λυμπέρης Μανώλης 220
 Λύντεκε Έντβ. 543. Βλ. καὶ Lüdeke Hed.

Μ. Α. Κ. 1341
 Μ. Γ. 31
 Μαγκριώτης Ι. 1319
 Μαδιάς Γεώργ. 234
 Μαζαράκης Ευστάθ. Δ. 8, 9, 1433
 Mazon André 1492
 Μαζτᾶς Ι. Χρ. 1502
 Μαθιουδάκης Γιάννης 1342
 Μακρῆς Κίτσος 282, 293, 296
 Μακρυμίχαλος Σ. Ι. 1173, 1434
 Μαλαθούρας Ιωάνν. 1510
 Μαλεβίτης Άθαν. 68
 Μαλεβός Πέτρος 1123, 1124
 Μαλτέζος Κ. 290
 Μανέττας Τάκης 485, 1503
 Μανίκης Άντώνης Ν. 1454
 Μανούσακας Μαν. 1216, 1226, 1227
 Μανουσαρίδης Ι. 760, 834
 Μαντζουράνης Κ. Ι. 312, 372, 386, 453, 881
 Μαράτου Άλίκη 1320
 Μάργαρης Δημ. 43
 Μαρίνης Κώστας 7, 111, 112, 133, 134, 231, 267, 454, 471, 628, 637, 659, 1394
 Marinus Alb. 1516
 Μαρκάκης Πέτρος 1224, 1228
 Marketos B. J. 908
 Μαρκόπολις † Μιχ. Ιακ. 1016, 1017, 1395
 Μαρκόπουλος Γλαῦκος 184, 198
 Μαυρακάκης Ιωάνν. 115, 486
 Μαυρῆς Ν. 580, 737
 Μαυροειδῆ-Παπαδάκη Σοφία 134, 660
 Μαῦρος Γεώργ. 1459

Μαυροφείδου Όλγα 103
 Μέγας Γεώργ. Ά. 2, 10, 44, 45, 45α, 46, 47, 48, 72, 73, 185, 186, 187, 192, 200, 201, 346, 352, 375, 394, 405, 455, 623, 1036, 1037, 1188, 1216, 1218α, 1220, 1225, 1267, 1407, 1450, 1490
 Meissner Bruno 1204
 Μελανοφρύδης Παν. 851, 856, 902, 1334, 1475
 Μελαχρινός Άπόστ. 581
 Μενεγάκης Γεώργ. 338, 356, 989
 Mercati Silvio Giuseppe 131, 506, 661
 Μερχάτης Σίλβ. Ι. βλ. Mercati Silvio Giuseppe
 Merlier Octave 90
 Μερλιέ Μέλπω 89, 601, 1262
 Μεταλλείδης Μιχάλης 676, 806, 1000, 1335
 Μεταλλινός Στάθης 1234
 Meynart Basil 1531
 Μηλιοπούλου Παρασκ. Ι. 1018
 Μηλιώρης Νίκος Ε. 268, 1282
 Μηνᾶς Χριστ. Χρ. 1056
 Μικρομάτη Μαρία Σ. 457
 Miller William 37
 Μισαμπέλ Άντρέας 1235
 Μισιράλ Φρ. 1513
 Μιχαήλ Σταῦρος 1371
 Μιχαηλίδης Γιαγκος 1256, 1257
 Μιχαηλίδης Κ. Θ. 582
 Μιχαηλίδης Κ. Μ. 15
 Μιχαηλίδης Σόλων 1247
 Μιχαηλίδης Νουάρος Μ. 86, 161, 179, 569, 602, 603, 638, 680, 683, 687, 691, 744, 745, 1321, 1408, 1409
 Μιχαλόπουλος Φάνης 224, 289, 1442, 1443
 Μοναστηριώτης Δημ. 794
 Μουστοξύδης Θ. Μ. 1249
 Μπακαλάκης Γ. 951
 Μπακούρης Μ. Γ. 863
 Μπαλᾶνος Δημ. 1424
 Μπάρμπα Παντζελιός 604
 Μπάφας Γιάννης 952
 Μπήτος Ιωάνν. 132
 Μπίρης Κώστας 188, 189, 200 1174, 1175, 1176, 1528
 Μπίτα Λιλή Γ. 1396
 Μπλαντέ Ζαν 1517
 Μπόγρης Δημ. 1416
 Μπορτολής Άντών. 458
 Μπουντώνας Εὔθ. Μ. 982
 Μυλωνογιάννης Γ. 111, 628
 Μυριβήλης Σ. 363, 983
 Μυρίδης Χρυσ. 16, 78
 Ν. Κ. 430
 Ναζλίδης Ζαχαρ. Ι. 835
 Νάκης Ν. 1205
 Νίδας 431, 487, 1150
 Νικολαΐδης Άνανίας 568
 Νικολαΐδης Μελῆς 49
 Νικολουδάκης Κώστας Χ. 459, 460
 Νικολούδης Γεώργ. 461, 1322

Νίντας Μπάμπης 171, 753
 Νταγκάκης Έμμ. 462
 Ντέ Νερβάλ Ζεράρ 1514
 Νυμφόπουλος Μιλτ. 150, 266, 836, 1049

Ξάνθος Ί. Γ. 1251
 : Ξενίτας Ξέν. (= Άκογλου Ξ.) 79, 80, 151,
 235, 339, 544, 807, 837, 838, 839, 857,
 1243, 1244, 1245, 1268, 1336, 1537, 1543,
 1546 βλ. καὶ Άκογλους Ξέν.
 : Ξένος, Ό 823, 1356
 Ξυγγόπουλος Άνδρ. 284, 703
 Ξύδης Θεόδ. 1074

Οικονομίδης Άπ. Β. 104
 Οικονομίδης Δ. Β. 133, 303, 507, 508, 665 704
 Οικονομόπουλος Ν. 534
 Οικονόμος Θεόδ. Μ. 432
 Οικονόμου Γεώργ. Μ. † 1189
 : Οικονόμου Κ. Γ. 1283
 : Ορλάνδος Άναστ. 190, 212
 Ορφανίδου Μαρία 105, 236, 304, 802, 803,
 869, 1272 βλ. καὶ ἐπόμενον
 : Ορφανίδου-Συμινελάκη Μαρία 357, 890,
 891, 897, 1059

Π. 1028
 Παϊδούσης Μικὲς 407, 1323
 Παλαμᾶς Λέανδρος Κ. 1260
 Παμπούκης Ί. Γ. 545, 546, 783, 854, 903,
 1078, 1079, 1376
 Παναγιωτίδης Λάζ. 855
 Πανάρετος Α. 257, 260, 261, 395, 536, 537,
 605, 909, 924
 Παντουβάκης Μιχ. 523, 965
 Πανώφ Πέτρος 1488
 Παπάγγελος Κ. 463
 Παπαγεράκης Ίω. 606
 Παπαγεωργίου Άλέκ. Γ. 1493
 Παπαδάκη Ειρήνη 116. Βλ. καὶ ἐπόμενον
 Παπαδάκη - Κασσιέρη Ειρήνη 509, 529,
 1047, 1072
 Παπαδάκης Χ. 1555
 Παπαδόπουλος Άνθ. Ά. 353
 Παπαδόπουλος (Σταυριώτης) Δ. Κ. 107, 784
 Παπαδόπουλος Δημ. Κ. 530, 639, 721, 882,
 1058
 Παπαδόπουλος Έ. 580, 737
 Παπαδόπουλος Τάκης 883
 Παπαδόπουλος Χ. 1153
 Παπαδοπούλου Εἰρ. 285
 Παπαζήσης Χρ. 561, 1287
 Παπάζογλου Άβραάμ 1504, 1505
 Παπάζογλου Θάλεια 300
 Παπαϊωαννίδης † Κωνστ. 156
 Παπαϊωάννου Δ. 798
 Παπαϊωάννου Μ. Μ. 702, 1190, 1191, 1192,
 1569
 Παπαϊωάννου Μιλτ. 510
 Παπακώστας Άγγελος Ν. 1302, 1396α
 Παπαλεξανδρῆς Γ. 1455
 Παπανδρεάδης Ά. 808

Παπανικολάου Κ. Ι. 399, 1211
 Παπανικολάου Σταῦρος Κ. 178
 Παπανικολάου Φώτ. 607, 1019
 Παπασταύρου Χρ. Β. 1276
 Παπατζώνης Τ. Κ. 901, 1560
 Παπαχαλαράμπους Γ. Χ. 152, 249, 313,
 340, 358, 378, 488, 772, 773, 788, 995,
 1010, 1013, 1145, 1265, 1301, 1372, 1417,
 1476
 Παπαχριστοδούλου Πολύδ. 50, 51, 97, 166,
 227, 290α. 562, 662, 848, 906, 1084, 1085,
 1161, 1246, 1324, 1325, 1357, 1380, 1381,
 1397, 1447, 1448
 Παπαχριστοδούλου Χ. 113, 231, 583, 1125,
 1177, 1178, 1439, 1444
 Παπαχρονοπούλου Τούλα 511
 : Παράξενος, Ό 456
 Παρασύρας Κωστής Ε. 228
 Παστιάδης Θεμιστοκλῆς 244
 Πασχαλίδου Δέσπ. 795
 : Πάτρης Θρύλος 640
 Πατριαρχέας Βασ. Δ. 663, 664, 966, 1297,
 1425, 1462
 Πατριαρχέας Παν. Ν. 464, 1108
 Παυλίδη Δώρα 465
 Παυλίδης Δεων. 581
 Πεδιᾶδίου Καλλιρόη 825
 Πεδιώτου Καλλιρόη 433
 Πεζόπουλος Έμμ. 74
 Peraul Charles 1518
 Πέρδικα Νίκη Α. 64, 134
 : Περούπλανώμενος, Ό 1326
 Περγάκης Άντης 359
 Πετριδῆ Άννα Μ. 221
 Πετριδῆς Άθ. 341, 953
 Πετριδῆς Μιχ. Γ. 91, 489, 608, 727, 892
 Πετρόπουλος Δημ. Ά. 108, 117, 135, 142,
 146, 153, 354, 466, 512, 641, 705, 769,
 954, 1007, 1180, 1309, 1398, 1445, 1458,
 1472
 Πέτρου Χρ. Ν. Μεσογειίτης 467
 Πηνιάτογλου Λάζ. 343, 1451, 1456, 1457,
 1544
 Πιλαβάκης Κ. 785
 Πιτυκάκη Εἰρ. Γ. 305, 762, 870, 967
 Πιτυκάκη Μαρία 763
 Πιτυκάκης Μανώλης 52, 53, 54, 55, 237,
 250, 370, 371, 408, 434, 490, 647, 756,
 804, 820, 821, 826, 871, 1343, 1498
 Πλάτων Νικ. Ε. 1126, 1193
 Plenzat Karl 800
 Πολίτης Γ. Ν. 810, 886
 Πολυχρονοπούλου Τούλα 754
 Roniridis Georges 1263
 : Ποπολάρος 861
 Ποριώτης Ν. 674
 Προυσῆς Κώστας 134, 139, 176, 643, 675,
 782, 789, 1206
 : Πρωτομάστορας, Ό 1519
 Πρωτοψάλτης Έμμ. 1491
 Ροδανάκης Ίωάνν. 124, 1046

Ροδινός Πέρσης 770
 Ροδοοῖνος Ν. 1365
 Rohlf's Gerhard 884
 Ρουσάκης Ἰωάνν. 468
 Ρουσάλη Σοφία Ἠλ. 222
 Ρουσιᾶ Μαρίκα 1344
 Ροῦσσος † Δημ. 665
 Ρουτζεράκης Η. 409, 728, 1031
 Ρωμαῖος Κ. Α. [Καθηγ. Πανεπ.—Ἀκαδημ.]
 93, 435, 1310, 1436
 Ρωμαῖος Κ. 332, 557, 923, 1043, 1109, 1179,
 1194, 1477
 Ρώτας Βασ. 426

 Σ. 609, 985, 1277, 1358
 Σ. Σ. 955
 Σ. Φ. 247
 Σαββαντίδης Ν. Κ. 547, 548, 840
 Σακελλαρίου Χ. 1238
 Σαλλαπασίδης Π. Β. 1542. Βλ. καὶ Ὑψηλάν-
 τος Π. Β.
 Σαλτοῦς Ἰωάνν. Δ. 111
 Σαμάρας Π. Ἰ. 1195
 Σαμαρτζῆς Χρ. Ἀ. 841
 Σαμοθράκης Ἀχιλλ. 992
 Σαραντῆ - Σταμούλη Ἑλπιν. βλ. Σταμούλη
 Σαραντῆ Ἑλπιν.
 Σαραφίδου Μαρία 563
 Σαρρή Ἀλκινόη 722
 Σαρρῆς Ἰ. 1565
 Σβορώνος Νικ. 14, 1495, 1497
 Σγουρίτσας Ἀγῆσ. Γ. 251, 410, 491
 Σελλᾶς Μ. 584
 Σερεκάκης Ἀ. 1566
 Σεφερλῆς Π. Δ. 1327, 1410
 Σηφάκης Νικόλ. Σ. 513
 Σιγάλας Ἀντ. 37, 774, 1127, 1283, 1464
 Σιδέρη Κατίνα Ἀντ. 1020
 Σιδέρης Γιάνν. 1206
 Σιδηροπούλου Εὐφροσύνη 1051
 Σιταρᾶς Ἀ. 167
 Σκαρδάσης Μιχ. 611
 Σκαφιδᾶς Νικ. 612
 Σκηνωτᾶτος Σπῦρος 864, 914
 Σλίνης Μιχ. Χρ. 238
 Σμυρλῆς Λώλης 514, 515, 516, 517, 1359
 Σμυρλῆς Μανώλης 774, 1127
 Σμυρνάκης † Γεράσ. 613, 1291
 Σούλης Χρ. 549, 550
 Σουμελίδης Ἀνδρ. 811
 Σουμελίδης Γ. 585, 677, 692, 693, 1080
 Σουμελίδης Κωνστ. 1556
 Soyter G. 426, 896, 1211
 Σπάλας Πᾶνος 333, 368, 614, 615, 616, 706,
 707, 1399
 Σπανδωνίδη Εἰρήνη 360, 471, 492, 819, 885,
 1328
 Σπανός Δ. 436
 Σπαταλᾶς Γεράσ. 694
 Σπορίδης Θ. 1557
 Σπυριδάκης Γεώργ. Κ. 14, 20, 21, 92, 95,
 126, 272, 330, 344, 347, 397, 625, 684,

956, 1029, 1198, 1212, 1216, 1411
 Σπυριδάκης Κ. 493, 1039, 1147
 Σπυριδάκης Κωνστ. 1360
 Σπυριδόπουλος - Τσουμπᾶνος Μ. 812
 Σταθάτος Νῆκος 617, 708, 746, 915, 1062
 Στάλιου Ἀμαλία 223, 1284
 Σταματιάδης Ἀ. 1258
 Σταματιάδης Νεόφ. † Ἀρχιμ. 1329
 Σταματίου Σταμ. 245, 968, 1330, 1331,
 1345, 1515
 Σταμούλη - Σαραντῆ Ἑλπιν. 109, 136, 157,
 400, 469, 470, 723, 777, 1045, 1057,
 1373, 1377
 Σταμούλης Ἀ. Ἀ. 1076, 1136, 1148
 Σταμούλης Σπῦρος Μ. 1487
 Σταυρινίδης Ν. 1196
 Σταυριώτης (Δ. Κ. Π) 258, 551, 678, 734,
 842, 1001
 Στεφανάκης - Ταξιδιώτης Κωστῆς 494, 969
 Στεφανίδης Χ. 1558
 Στεφάνου Νικ. Μ. 56, 1093, 1311
 Strowska Suzanne 1526
 Στυλιανίδης - Φιλικὸς Ἀργ. 204, 205, 206,
 207, 208, 209, 213
 Συγκολίτης Σπῦρος 586
 Σούβιος 118, 373, 644, 1361
 Σουλκεῖτης 314
 Συμμετάκη Μαρία 369, 610
 Συρροῦρας Νῆκος Β. 495, 587
 Σώκος Ἀ. Ἰ. 200
 Σωτηρίου Γ. Ἀ. 1083, 1435
 Σωτηρίου Μιλτ. Γ. 1197
 † Σωφρόνιος ἐπίσκ. Ἐλευθερουπόλεως 1366
 Τανόγρας Ἀγγελος 315, 342, 1030, 1426,
 1427, 1428, 1429
 Τάρης Ἰ. Δ. 1400
 Ταρσούλη Ἀθηνᾶ 168, 179, 214, 224, 273,
 297, 618, 747, 748, 986, 1292
 Ταρσούλη Γεωργία 557
 Τζαρτζανός Ἀχιλλ. 749, 919
 Τζιάτζιος Εὐάγγ. Στ. 504
 Τζομπάρης Τ. 1538
 Τζομπάρης Φιλήμων Ἰ. 162
 Τηλικίδης Γρ. 57, 111, 731
 Τόμπας Ἀγγελος 518, 1269
 Τόμπολης Σῶζος 366, 538, 1240
 Τορνικίδης Γ. 813
 Thornton Φίλ. 1430
 Τουργούτης Χ. Ν. 1362
 Τοφαρίδης Ν. Γ. 957
 Τριανταφυλλίδης Μανόλης 94
 Τριανταφυλλίδης Φ. Γ. 1363, 1364
 Τριανταφυλλίδης Φίλ. 316, 472
 Τριανταφυλλίδου Ἀννα 82
 Τριποδάκης Δ. Ἐ. 202
 Τσάκωνα, Ἡ 987
 Τσαμπαρλάκης Νικ. Χ'. Γ. 933, 970, 1094
 Τσαούσης Ἀγαθ. 169, 353α
 Τσαούσης Σ. 196
 Τσαρπαλῆς Κ. 666
 Τσέλιος Μιλτ. 1181

Τσιρκινίδης 'Ηλ. 'Α. 552
 : Τσιτενός 262, 843
 Τσιτσάς Σερ. 402
 Τσιώκος Γιάννης 246
 Τσομάκα 'Ελένη 119, 473
 Τσοπανάκης 'Αγ. 203
 Τσουκαλά Δανάη 801
 Turchi Nicola 1298
 Τωμαδάκης Νικόλ. Β. 95, 115, 1110

'Υψηλάντης Π. Β. : 757, 814, 844, 845, 846,
 858, 1002

Φαλτάιτς Κώστας 1011, 1412, 1413
 Φανίτσιος Βασίλ. Χριστ. 137
 Φαρακλᾶς Δαυίδ 1332, 1333
 Φαρμακίδης Ξεν. Π. 58, 158, 1111, 1112,
 1128, 1137, 1138, 1139, 1140, 1264
 Fehrle Eugen 1520
 Φίλιππας Σπ. Ν. 921, 1431
 Φιλιππίδης Φίλιππος 'Α. 138
 Φιλιππόπουλος Δημ. Γ. 710
 Φιλίππου Λοΐζος 322, 724, 894, 993, 1040,
 1141
 Φιοράκης Στέλιος 437, 1132
 Fleury Jean 1496
 Φλώρος Παῦλος 171
 Φορμόζης Π. Ε. 59, 60, 1251. Βλ. και
 Eckert G. — Formozis P. E.
 Φρ. Παλ. Γρ. 695, 1401
 Φωστηρόπουλος 'Αγαθάγγελος 143, 531,
 1337
 Φωστηροπούλου Δέσπ. 413, 771, 778, 828,
 994
 Φωστηροπούλου Σωτηρία 170
 Φουσάρας Γ. 'Ι. 14
 Φωτιάδης Δημ. 96, 283, 1236

'Ανώνυμα : 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31,
 32, 33, 34, 173, 216, 225, 275, 291, 294,
 306, 307, 308, 317, 318, 334, 355, 381,
 403, 438, 439, 475, 476, 496, 497, 519,
 520, 569, 570, 571, 572, 574, 589, 590,
 591, 709, 711, 712, 713, 725, 738, 765,
 766, 767, 786, 790, 817, 822, 865, 866,

Φωτιάδης Εὐάγγ. Π. 1440

Χαβιαράς Νικήτας Δ. 1021, 1198, 1562
 Χάϊτας Πολ. 847
 Χανιώτης Βάσος 199, 292, 295, 588
 Χαραλαμπίδης 'Ε. 'Ι. 667
 Χαραλάμπους Χριστ. 61
 Χαριτάκης Κωστής 420
 Χάρρις Κ. 1479
 Χατζηγάκης 'Αλέξ. 171, 619, 1182, 1183
 Χατζηϊωάννου Κ. Π. 787, 887, 1433
 Χατζηκώστα 'Ισμήνη Κ. 1539
 Χατζημιχάλη 'Αγγελ. 215, 286, 287, 298, 299
 Χατζής 'Αντών. 1075, 1129, 1130, 1160, 1166,
 1167, 1168, 1184, 1199, 1200, 1201, 1202
 Χατζίνης Γιάννης 616
 Hadjimihali Angélique βλ. Χατζημι-
 χάλη 'Αγγελ.
 Herrmann Ferd. 1524
 Hill George 1113
 Choleau Jean 1516
 Χοντολίδης Μιλτ. 1559
 Χουριμαζιάδης Καλλ. 110, 120, 121, 474,
 560, 899, 907, 958, 1067, 1270, 1367
 Hoffmann - Kraye E. 1522
 Χρηματοπούλος Κ. 815, 816
 Χρηστάκης Ν. 959, 960
 Χριστοβάσιλης Χρ. 325, 553, 620, 942, 1003
 Χριστοδουλοπούλου 'Ιωάνν. 'Αγγ. 796
 Χουσανθής Κύπρος 349, 350, 365, 401, 412,
 414, 415, 417, 418, 419, 761, 999, 1008,
 1042
 Ψυχγιός Κώστας 274
 Ψυχγιός Ντίνος Δ. 1203
 Ψωμαδάκη Αἰκατ. 124, 1046

872, 873, 874, 875, 893, 911, 913, 934,
 935, 936, 937, 938, 939, 940, 961, 971,
 972, 1052, 1053, 1061, 1081, 1239, 1312,
 1347, 1348, 1349, 1350, 1369, 1370, 1384,
 1418, 1469, 1480, 1481, 1483, 1484, 1485,
 1486, 1494, 1499, 1506, 1507, 1512, 1521,
 1525, 1529, 1530, 1532, 1551.

Β'. ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

I. ΓΕΝΙΚΑ	Σελ. 166
II. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ	» 166-249
Α'. Βιβλιογραφία	» 166
Β'. Γενικά καὶ σύμμεικτα	» 167-177
α) Γενικά	» 167
β) Σύμμεικτα	» 171
Γ'. Ὑλικὸς βίος καὶ τέχνη τοῦ λαοῦ	» 178-185
1. Συνοικισμός, οἰκία καὶ αὐλή. Ἐπιπλα καὶ σκεύη	» 178
2. Ἐνδύματα	» 180
3. Τροφαὶ καὶ ποτὰ	» 180
4. Βίοι (γεωργικός, ποιμενικός, μελισσοκομικός, ναυτικός, ἄλιευτικός κλπ.)	» 181
5. Βιοτεχνία καὶ λαϊκὴ τέχνη (Ἀρχιτεκτονική, χειροτεχνία, ὑφαντική, κεντητική, ξυλογλυπτική, ἀγγειοπλαστική, μεταλλουργική κτλ.). Λαϊκὰ ἐπιτηδεύματα	» 183
Δ'. Πνευματικὸς βίος	» 185-237
1. Λαϊκὴ πίστις	» 185
α) Θρησκευτικαὶ καὶ δεισιδαίμονες δοξασίαι τοῦ λαοῦ	» 185
β) Μαγεία. Ἐπωδαὶ	» 187
1. Μαγεία	» 187
2. Ἐπωδαὶ	» 188
γ) Μαντική	» 189
2. Λαϊκὴ κοσμοθεωρία καὶ ἐπιστήμη	» 189
α) Κοσμογονικοὶ καὶ ἀστρολογικοὶ μῦθοι. Μετεωρολογία	» 189
β) Μῦθοι περὶ ζώων καὶ φυτῶν	» 190
γ) Δημόδης ἱατρικὴ	» 190
3. Δημόδης φιλολογία καὶ γλῶσσα	» 191
α) ᾠσματα	» 191
1. Συλλογαὶ	» 191
2. Μελέται	» 202

β) Δίστιχα.. .. .	σελ.	207
1. Συλλογαὶ	»	207
2. Μελέται	»	209
γ) Ἐπωδαί. (βλ. Μαγείαν)	»	210
δ) Μῦθοι	»	210
ε) Παραμύθια	»	210
1. Συλλογαὶ	»	210
2. Μελέται	»	212
3. Συλλογαὶ παραμυθίων ἑλληνικῶν καὶ ξένων διὰ παιδιὰ	»	212
ς) Εὐτράπελοι διηγήσεις. Ἀνέκδοτα. Περιπαίγματα	»	213
ζ) Παροιμίαι καὶ γνῶμαι. Παροιμιώδεις ἐκφράσεις	»	216
1. Συλλογαὶ	»	217
2. Μελέται	»	218
η) Παραδόσεις	»	219
1. Συλλογαὶ	»	219
2. Μελέται	»	224
θ) Αἰνίγματα - Λογοπαίγνια	»	225
ι) Εὐχαὶ - χαιρετισμοὶ - κατάραι - ὄρκιοι - βλασφημίαι	»	226
ια) Γλῶσσα	»	226
1. Συνθηματικαὶ γλῶσσαι. Ὄνόματα: κύρια, ἐπώ- νυμα, παρωνύμια κτλ.	»	226
2. Τοπωνύμια	»	227
ιβ) Λαϊκὸν θέατρον	»	233
ιγ) Δημώδη βιβλία	»	233
4. Μουσικὴ καὶ χοροὶ	»	235
Ε'. Κοινωνικὸς βίος	»	237-249
1. Κύριοι σταθμοὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Γέννησις, γάμος, τελευτὴ	»	237
2. Θρησκευτικὴ ζωὴ. Λαϊκὴ λατρεία. α) Συλλογαὶ	»	239
β) Μελέται	»	245
3. Κοινωνικὴ ζωὴ	»	247
α) Κοινωνικὴ ὁργάνωσις	»	247
β) Λαϊκὸν δίκαιον	»	248

4. Παιδική ζωή	»	249
α) Παιδιά	»	249
III ΞΕΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ	»	249-254
Α'. Γενικά καὶ σύμμεικτα	»	249
Β'. Λαογραφία τῶν Βαλκανικῶν λαῶν	»	250
1. Βουλγαρική λαογραφία	»	250
2. Σερβική λαογραφία	»	250
3. Ρουμανική λαογραφία	»	250
4. Τουρκική λαογραφία	»	251
Γ'. Λαογραφία ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν λαῶν	»	251
1. Ἀγγλική λαογραφία	»	251
2. Λαογραφία τῶν βαλτικῶν λαῶν	»	252
3. Γαλλική καὶ Βελγική λαογραφία	»	252
4. Γερμανική λαογραφία	»	252
5. Ἰταλική λαογραφία	»	253
6. Πολωνική λαογραφία	»	253
Δ'. Λαογραφία Ἀσιατικῶν λαῶν	»	253
1. Ἀθιγγανική λαογραφία	»	253
2. Ἑβραϊκή λαογραφία	»	253
3. Λαογραφία ἄλλων ἀσιατικῶν λαῶν	»	253
IV. ΠΑΡΑΛΕΙΦΘΕΝΤΑ	»	254-256

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1945 - 1949

Α'. Κατὰ τὸ ἔτος 1945.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰργάσθησαν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ πλὴν τοῦ μονίμου αὐτοῦ προσωπικοῦ καὶ δύο ἐπίκουροι συντάκται, οἱ φιλόλογοι Δ. Πετρόπουλος καὶ Μιχ. Καλινδέρης, ὁ μὲν πρῶτος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους, ὁ δὲ δεύτερος ἀπὸ 12 Μαΐου, καὶ ὁ γραφεὺς Μενέλαος Τουρτόγλου, προσληφθεὶς τὴν 14 Ὀκτωβρίου. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἀναταραχῆς, τῆς προκληθείσης ἐκ τῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος Δεκεμβρίου, ὁλόκληρος ὁ Ἰανουάριος διέρρευσε ἐν ἀπροσῆκ.

Αἱ ὑφιστάμεναι οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἐπαναληφθῶσι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ προσπάθειαι ἡμῶν πρὸς πλουτισμὸν τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου εἴτε διὰ προκηρύξεως διαγωνισμῶν εἴτε δι' ἀποστολῆς μελῶν τοῦ προσωπικοῦ πρὸς συλλογὴν λαογραφικοῦ ὕλικου καὶ ἐπιτοπίους ἐρεῦνας. Ἐκ τούτου αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἀρχείου κατὰ τὸ λήξαν ἔτος περιορίσθησαν εἰς τὴν ἀποδελτίωσιν λαογραφικῆς ὕλης ἐκ χειρογράφων καὶ ἐντύπων συλλογῶν καὶ εἰς τὴν ταξινόμησιν τῆς ἀποθησαυρισθείσης ὕλης.

Χειρόγραφα εἰσῆλθον εἰς τὸ Ἀρχεῖον 20 ἐκ σ. 2520 (ἐναντι 12 χειρογράφων ἐκ σ. 2354 τοῦ παρελθόντος ἔτους). Ἐκ τούτων 1 (τὸ ὑπ' ἀριθ. 1529 ἐκ σ. 5) προέρχεται ἐξ ὑπηρεσιακῆς συλλογῆς, 3 ἐκ δωρεῶν κατατεθέντα τὸ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1530 (σ. 9) ὑπὸ τοῦ κ. Ἀν. Κεραμοπούλλου, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ. 1531 (σ. 45) ὑπὸ τοῦ κ. Ἀχ. Τσαρτζάνου, τὸ δὲ ὑπ' ἀρ. 1532 (σ. 10) ὑπὸ τοῦ κλητῆρος τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου Νικ. Γαλάνη, τὰ δὲ λοιπὰ 16 (ὑπ' ἀριθ. 1513-1528) ἐκ σταχυολογίας λαογραφικῶν εἰδήσεων ἐκ χειρογράφων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Ἡ περιεχομένη εἰς ταῦτα λαογραφικὴ ὕλη, ἢ ὑποκειμένη εἰς ἀρίθμησην, εἶναι: ᾠσματα 120, δίστιχα 68, παροιμίαι 300, παραδόσεις 7, παραμύθια 4, παιδιαὶ 7, ἀραὶ 133, τοπωνύμια 986, παρωνύμια 100, ὀνόματα προσωπικὰ ζώων 1000 κλ., ποικίλαι δὲ εἶναι ἐν αὐτοῖς καὶ αἱ εἰδήσεις, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν βίον τοῦ λαοῦ.

Ἀπεδελτιώθησαν ἐν ὅλῳ 30 χειρόγραφα ἐκ σελ. 3220 (ἐναντι 38 ἐκ σελίδων 3843 τοῦ παρελθόντος ἔτους) ἥτοι 5 μὲν (ὑπ' ἀριθ. 249, 1518, 1520, 1521 καὶ 1522) ἐκ σελ. 333 ὑπὸ Γ. Σπυριδάκη, 6 δὲ (τὰ ὑπ' ἀρ. 1478, 1483, 1508, 1514, 1523 Α καὶ 1523 Β) ἐκ σελ. 1102 ὑπὸ Δ. Πετροπούλου, 9 δὲ (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1124-1127, 1524-1527 καὶ μέρος τοῦ 798) ἐκ σελ. 1110 ὑπὸ Μ. Καλινδέρη, 5 δὲ (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1485, 1512-1513, 1528-1529) ἐκ σελ. 610 ὑπὸ τῆς Γ. Ταρσούλη, 4 δὲ (τὰ ὑπ' ἀριθ. 38-41) ἐκ σελ. 56 ὑπὸ τοῦ Μ. Τουρτόγλου καὶ 1 (τὸ ὑπ' ἀριθ. 378 ἐκ σελ. 9) ὑπὸ τῆς Μαρ. Ἰωαννίδου. Πρὸς τούτοις ἀπεδελτιώθησαν 280 ἄσματα ἐκ τῆς χειρογράφου συλλογῆς Πολίτου καὶ ἐσταχυολογήθη ὕλη λαογραφικὴ ἐκ τῶν ἐξῆς ἐντύπων: *Θωμοπούλου*, *Ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν*, 1888, *Ἀραβαντινοῦ*, *Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου*, 1853.

Διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀπεδελτιώθησαν 438 ἄσματα, 300 δίστιχα, 6245 παροιμίαι, 18 παραδόσεις, 26 παραμύθια, 128 αἰνίγματα, 4 ἐπῳδαί, 7 παιδιαί, 194 εὐχαὶ καὶ κατάραι, 1092 τοπωνύμια, 100 παρωνύμια, 1000 ὀνόματα προσωπικῶν καὶ ποικίλαι εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰς δοξασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ κατάταξιν τῆς ἀποθησαυρισθείσης ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ὕλης, ἐγένετο ἡ ἐξῆς ἐργασία:

1) Κατετάχθησαν συστηματικῶς 4106 ἄσματα (ἐναντι 1573 τοῦ παρελθόντος ἔτους) ἐξ ὧν 1290 ὑπὸ τῆς Μ. Ἰωαννίδου, 2018 ὑπὸ τοῦ Γ. Πολίτου καὶ 798 ὑπὸ τοῦ Γ. Σπυριδάκη. Συγχρόνως ἤρξατο ἡ προπαρασκευὴ καὶ μελέτη τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἁσμάτων πρὸς καταρτισμὸν καὶ ἔκδοσιν τοῦ ἀποφασισθέντος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πλήρους ἀπανθίσματος αὐτῶν. Τοῦτο μέλλει ν' ἀποτελέσῃ τρόπον τινὰ πρόδρομον τῆς παρασκευαζομένης μεγάλης ἐκδόσεως τῶν τραγουδιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

2) Ὁ ἐνεργούμενος ὑπὸ τοῦ συντάκτου Δ. Λουκάτου ἔλεγχος τῆς γενομένης μέχρι τοῦδε κατατάξεως τῶν παροιμιῶν τοῦ Ἀρχείου ἐπροχώρησε ἀπὸ τοῦ λήμματος ΜΟΥΛΑΡΙ εἰς τὸ λῆμμα ΧΕΙΛΗ. Διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἀνακατετάχθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐφαρμοζομένου συστήματος Ν. Γ. Πολίτου 3840 παροιμίαι (ἐναντι 1574 τοῦ παρελθόντος ἔτους) οὐχὶ ὁρθῶς πρότερον κατατεταγμέναι.

3) Συνεπληρώθη ἡ κατάταξις τῆς ὕλης, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν μαγείαν καὶ τὰς μαγικὰς καὶ δεισιδαίμονας συνηθείας, ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου καὶ συνετάχθη ὑπ' αὐτοῦ ἐρωτηματολόγιον σχετικὸν πρὸς τὰς δοξασίας καὶ τὰς συνηθείας ταύτας, ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς καθοδήγησιν τῶν συλλογέων λαογραφικῆς ὕλης.

4) Κατετάχθη ὁμοίως ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ ἡ ὕλη τοῦ Ἀρχείου, ἡ ἀναφερο-

μένη εἰς τὴν μαντικὴν καὶ τὴν δημώδη ἱατρικὴν καὶ παρεσκευάσθη ἡ σύνταξις σχετικῶν ἐρωτηματολογίων.

Δυστυχῶς ἡ οἰκονομικὴ δυσπραγία, ἐν ἣ διατελεῖ ἀπὸ τῆς πολεμικῆς περιόδου ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, δὲν ἐπέτρεψε τὴν συνέχισιν τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Ἀρχείου, τῆς ὁποίας ὁ Γ' τόμος παραμένει ἀπὸ τοῦ 1941 ἀσυμπλήρωτος.

Ὡσαύτως δὲν κατέστη δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ ἡ Ἐθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ, ἣτις διὰ νόμου συνεχωνεύθη εἰς τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον, μολονότι δι' αἰτίας δαπάνης ἐπρομηθεύθημεν εἰδικὸν φωνοληπτικὸν μηχανήμα.

Χρησιν τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου εἰς τὰς μελέτας των ἔκαμαν οἱ καθηγηταὶ κ.κ. Ἰ. Ἀποστολάκης καὶ Φαίδων Κουκουλές, ἡ κυρία Κατερίνα Κακούρη, ὁ φοιτητὴς Νικ. Καραγεωργιάδης κ.λ.

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρχείου εἰσῆχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 40 βιβλία καὶ φυλλάδια (ἐναντι 6 τοῦ παρελθόντος ἔτους) καταγραφέντα εἰς τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀριθ. 1602-1642, ἅπαντα ἐκ δωρεῶν, ἐξ ὧν 7 τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1 τῆς Ἑταιρείας Κρητ. Σπουδῶν, 2 τοῦ Συλλόγου «Βιτσέντζος Κορνάρος», 6 τῆς Ἐπιτροπείας Ἐθνικῶν Δημοσιευμάτων, 1 τοῦ κ. Ἀντ. Κεραμοπούλου, 1 τοῦ κ. Α. Φωστέρη, 22 τῶν κληρονόμων Δ. Λουκοπούλου, 1 τοῦ κ. Γ. Σπυριδάκη καὶ 1 τῆς δ. Γεωργ. Ταρσούλη.

Ἐν τῇ προσδοκίᾳ, ὅτι αἱ δυσμενεῖς οἰκονομικαὶ συνθῆκαι, ὑφ' αἷς διατελεῖ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, θέλουσι προσεχῶς βελτιωθῇ, συνεχίζομεν τὸ ἔργον ἡμῶν μὲ ἀἰσιωτέρας ἐλπίδας διὰ τὸ ἐπὶ θύραις ἔτος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19 Δεκεμβρίου 1945.

Ὁ Διευθυντὴς
Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

Β'. Κατὰ τὸ ἔτος 1946.

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἐπῆλθον εἰς τὸ προσωπικὸν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου αἱ ἑξῆς μεταβολαί: ὁ παρ' ἡμῖν ἀπεσπασμένος καθηγητὴς Μιχαὴλ Καλινδέρης, ἀφοῦ ἐπὶ ἓν καὶ πλέον ἔτος εἰργάσθη μετὰ ζήλου καὶ ἀόκνου φιλεργίας, ἠναγκάσθη δι' ἑλλειψιν στέγης διὰ τὴν οἰκογένειάν του νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐν τῷ γυμνασίῳ Κοζάνης θέσιν του. Ὡσαύτως ἡ παρ' ἡμῖν ὑπηρετοῦσα γραφεὺς Γεωργία Ταρσούλη, ἀφοῦ ἐπὶ ὁλόκληρον σχεδὸν ἔτος διετέλεσεν ἐπὶ ἐκπαιδευτικῇ ἀδείᾳ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὑπέβαλε τῇ 13ῃ Δεκεμβρίου παραίτησιν ἐκ τῆς ἐν τῷ Λαογραφικῷ Ἀρχεῖῳ θέσεώς της· παραμένει δὲ κενὴ καὶ ἕτερα θέσις ἐπικούρου συντάκτου ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς διδασκαλίσσης Μαρίας Λιουδάκη.

Ἡ ἔλλειψις οἰκονομικῶν πόρων ἠμπόδισε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν ἐνέργειαν ἀποστολῶν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὴν προκήρυξιν διαγωνισμῶν πρὸς συλλογὴν λαογραφικοῦ ὕλικου. Ἐκ τούτου αἱ συλλογαὶ τοῦ Ἀρχείου ἐπλουτίσθησαν μόνον ἐκ καταθέσεως χειρογράφων ὑπὸ μελῶν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἀρχείου καὶ ἐκ σταχυολογίας λαογραφικῆς ὕλης ἐκ χειρογράφων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ. Οὕτω εἰσῆλθον εἰς τὸ Ἀρχεῖον 24 ἐν ὅλῳ χειρόγραφα ἐκ 2500 σελίδων (ἐναντι 20 χειρογράφων ἐκ σελίδων 2520 τοῦ προηγουμένου ἔτους). Ἐκ τούτων δύο (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1547 καὶ 1548 ἐκ σελ. 50 κατετέθησαν ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ, πέντε (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1546, 1549, 1550, 1551 καὶ 1552 ἐκ σελ. 121) ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ συντάκτου κ. Δ. Πετροπούλου καὶ τέσσαρα (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1553-1556 ἐκ σελ. 53) ὑπὸ τοῦ συντάκτου κ. Γ. Σπυριδάκη. Τὰ λοιπὰ 13 (ὑπ' ἀριθ. 1533-1545) προέρχονται ἐκ σταχυολογίας λαογραφικῆς ὕλης ἐκ χειρογράφων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Ἡ περιεχομένη εἰς τὰ χειρόγραφα ταῦτα ὕλη, ἡ ὑποκειμένη εἰς ἀρίθμῃσιν, εἶναι: ἄσματα 292, δίστιχα 146, παροιμίαι 588, παραδόσεις 40, μῦθοι 5, παραμύθια 24, εὐτράπ. διηγήσεις 30, αἰνίγματα 42, ἐπῳδαὶ 8, παιδιαὶ 7, ἀραὶ 90, παρωνύμια 213, τοπωνύμια 287, ὀνόματα προσωπικῶν ζώων 774, ποικίλη δ' εἶναι ἡ λοιπὴ αὐτῶν ὕλη, ἡ ἀφορῶσα εἰς τὸν βίον τοῦ λαοῦ. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἀρχείου ἐστράφησαν κυρίως περὶ τὴν ἀποδελτίωσιν λαογραφικῆς ὕλης ἐκ χειρογράφων συλλογῶν καὶ τὴν κατάταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῆς ἀποθησαυρισθείσης ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ὕλης.

α) Ἀποδελτίωσις λαογραφικῆς ὕλης.

Ἀπεδελτιώθησαν 22 χειρόγραφα ἐκ σελ. 3148 (ἐναντι 30 χειρογράφων τοῦ προηγηθέντος ἔτους ἐκ σελ. 3220) ἥτοι 3 μὲν ἐκ σελ. 940 (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1534, 1537 καὶ 1545) ὑπὸ Δ. Πετροπούλου, 9 δὲ ἐκ σελ. 1335 (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1528, 1533, 1538-1544) ὑπὸ Μ. Καλινδέρη, ἐργασθέντος ἐπὶ ἑξάμηνον, 10 δ' ἐκ σελ. 873 (τὰ ὑπ' ἀριθ. 42, 43, 43α, 44, 45, 47, 48α, 798, 1535 καὶ 1536) ὑπὸ Μ. Τουρτόγλου.

Ἡ ἀποδελτιωθεῖσα ὕλη περιλαμβάνει 168 ἄσματα, 143 δίστιχα, 6773 παροιμίας, 38 παραδόσεις, 6 μύθους, 21 παραμύθια, 30 εὐτραπέλους διηγήσεις, 8 ἐπῳδάς, 7 παιδιάς, 91 εὐχὰς καὶ κατάρας, 221 παρωνύμια, 287 τοπωνύμια, 887 ὀνόματα ζώων, πρὸς δὲ ποικίλας εἰδήσεις, ἀναφερομένας εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰς δοξασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

β) Κατάταξις καὶ ἐπεξεργασία τῆς ἀποθησαυρισθείσης ὕλης.

1. Συνεχίσθη ἡ μελέτη τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἁσμάτων πρὸς ἐκλογὴν τῶν πληρεστέρων καὶ γνησιωτέρων παραλλαγῶν διὰ τὸ παρασκευαζόμενον ἀπάνθισμα

ᾠσμάτων. Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἡσχολήθησαν οἱ συντάκται Μαρία Ἰωαννίδου, Γ. Πολίτης καὶ Γ. Σπυριδάκης, μελετήσαντες ἡ μὲν πρώτη 38 τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς καὶ 8 μοιρολόγια, ὁ δὲ δεύτερος 55 κλέφτικα τραγούδια, ὁ δὲ τρίτος 114 ἐπύλλια. Συγχρόνως κατετάχθησαν 377 ἐκ τῶν ἀκατατάκτων ᾠσμάτων τῆς συλλογῆς τοῦ Ἀρχείου ἥτοι 290 ὑπὸ τῆς συντακτρίας Μαρίας Ἰωαννίδου καὶ 87 ὑπὸ τοῦ συντάκτου Γ. Πολίτου.

2. Ὁ ἔλεγχος τῆς κατατάξεως τῶν παροιμιῶν τοῦ Ἀρχείου, ὁ ἀναληφθεὶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1943 ὑπὸ τοῦ συντάκτου Δ. Λουκάτου, συνεπληρώθη, ἀνακαταταχθεῖσάν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος Πολίτου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 2405 παροιμιῶν, κατατεταγμένων πρότερον οὐχὶ ὁρθῶς. Οὕτως ἀπεκτήθη ἡ ἀναγκαία εἰς τὴν κατάταξιν τῆς λαογραφικῆς ὕλης ἐνότης, ὅσον ἀφορᾷ τὰς παροιμίας, καὶ καθίσταται ἤδη δυνατὸς ὁ καταρτισμὸς ἀπανθίσματος καὶ ἐκ τοῦ κατ' ἐξοχὴν πλουσίου καὶ ἐκφραστικοῦ τούτου εἴδους τῶν πνευματικῶν προϊόντων τοῦ ἡμετέρου λαοῦ.

3. Εἰς τὸν συντάκτην Δ. Πετρόπουλον ἀνετέθη ἡ κατάταξις τῶν περὶ ζώων μύθων τῆς μαθητικῆς συλλογῆς τοῦ ἡμετέρου Ἀρχείου, κατετάχθησαν δ' ὑπ' αὐτοῦ 1860 μῦθοι τῶν χειρογράφων 1172 - 1227 ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένου συστήματος κατατάξεως μύθων τοῦ Φιλανδοῦ Antti Laarne.

4. Εἰς τὸν συντάκτην Γ. Σπυριδάκην ἀνετέθη ἡ σύνταξις πλήρους βιβλιογραφίας τῶν λαογραφικῶν δημοσιευμάτων τῶν ἐτῶν 1939-1947, ἧτις συμπληρομένη θὰ καταχωρισθῇ εἰς προσεχῆ τόμον τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

5. Συνεπληρώθη ἡ κατάταξις τῆς ὕλης τοῦ Ἀρχείου, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν καὶ τὴν μαντικὴν, συνταχθέντος καὶ σχετικοῦ μὲ τὴν μαντικὴν ἐρωτηματολογίου ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου, συμπληροῦται δὲ προσεχῶς ὑπ' αὐτοῦ ἡ κατάταξις τοῦ εἰς τὴν δημόδη ἰατρικὴν ἀναφερομένου ὕλικου, ὥς καὶ ἡ σύνταξις τοῦ σχετικοῦ ἐρωτηματολογίου.

Δυστυχῶς αἱ ἐκ τοῦ πολέμου προελθοῦσαι δυσχέρειαι ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸ λήγον ἔτος νὰ ἐπηρεάζουν τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἡμετέρου Ἀρχείου. Ἐκ τούτου καὶ ἡ συνέχισις τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Ἀρχείου δὲν κατέστη καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δυνατὴ καὶ ἡ Ἐθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ δὲν κατορθώθη νὰ λειτουργήσῃ.

Τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου χρῆσιν ἔκαναν εἰς τὰς μελέτας των, ὁ δασάρχης κ. Σερ. Τσιτσᾶς, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Στυλ. Καψωμένος, ἡ κ. Αἰκ. Κακούρη, ὁ καθηγητὴς κ. Ἀναστ. Καραναστάσης, ὁ συντάκτης τοῦ Μεσαιων. Ἀρχείου κ. Μαν. Μανούσακας καὶ ἄλλοι.

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρχείου εἰσήχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 29

βιβλία καὶ φυλλάδια (ἔναντι 40 τοῦ παρελθόντος ἔτους), καταγραφέντα εἰς τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀριθ. 1643 - 1670, ἅπαντα ἐκ δωρεῶν. Ἐκ τούτων 6 ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, 1 ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Β. Κριμπᾶ, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Ζωγράφου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Διαμαντοπούλου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Μαλαθούρα, 3 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Μέγα, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Πολίτου, 4 ὑπὸ τῆς δ. Γ. Ταρσούλη, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Σημηριώτου, 6 ὑπὸ διαφόρων Συνδέσμων.

Μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι αἱ δυσχέρειαι, καθ' ὧν παλαίει ἡ Πατρίς ἡμῶν, θέλουσι παρέλθαι, προσβλέπομεν πρὸς τὸ ἐπὶ θύραις ἔτος μὲ ἀγαθὰς ἐλπίδας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Δεκεμβρίου 1946.

Ὁ Διευθυντὴς
Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

Γ'. Κατὰ τὸ ἔτος 1947.

Αἱ κενωθεῖσαι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος θέσεις δύο ἐπικούρων συντακτῶν καὶ ἑνὸς γραφέως, διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ καθηγητοῦ Μιχ. Καλινδέρη καὶ τῆς διδασκαλίσσης Μαρίας Λιουδάκη καὶ διὰ τῆς παραιτήσεως τῆς γραφέως Γεωργίας Ταρσούλη, δὲν κατέστη δυνατόν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος νὰ πληρωθῶσιν, ἀπὸ 24 δ' Ὀκτωβρίου ἀπουσιάζει ἐπ' ἀδείᾳ ἐκπαιδευτικῇ ἑνὸς ἔτους καὶ εἰς τῶν μονίμων συντακτῶν, ὁ κ. Δημ. Λουκᾶτος.

Ἡ ἐλάττωσις τοῦ προσωπικοῦ ἐπέφερε περιορισμὸν κυρίως εἰς τὴν ἀποδελτιωτικὴν ἐργασίαν τοῦ Ἀρχείου, ἐπεὶ δὲ, διὰ λόγους οἰκονομικούς, οὔτε ἀποστολαὶ τοῦ προσωπικοῦ πρὸς περισυλλογὴν λαογρ. ὕλης ἐνηργήθησαν, οὔτε διαγωνισμοὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν προεκηρύχθησαν, ὁ πλουτισμὸς τοῦ Ἀρχείου διὰ νέων λαογρ. συλλογῶν ὑστέρησε καὶ κατὰ τὸ λήγον ἔτος, εἰσελθόντων εἰς αὐτὸ μόνον 10 χειρογράφων ἐκ σελίδων 1868 (ἔναντι 24 χειρογράφων ἐκ σελίδων 2500 τοῦ παρελθόντος ἔτους). Ἐκ τούτων 4 μὲν προέρχονται ἐκ δωρεῶν τῆς κ. Μαγδαληνῆς Τσάκωνα (ἀριθ. 1566 ἐκ σελ. 23 σχ. 4^{ου}), τοῦ κ. Γ. Σπυριδάκη (ἀριθ. 1557 ἐκ σελ. 10), τοῦ κ. Ἀθ. Κωστάκη (ἀριθ. 1558, σελ. 2), τοῦ κ. Μανούσακα (ἀρ. 1561, σ. 1), ἔξ δὲ (ὑπ' ἀριθ. 1559, 1560, 1562-1565) ἐκ σταχυολογίας καὶ ἀντιγραφῆς λαογραφικῶν εἰδήσεων ἐκ χειρογράφων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Ἡ περιεχομένη εἰς ταῦτα ὕλη εἶναι ἄσματα 77, δίστιχα 78, παροιμίαι 252, παραδόσεις 59, παραμύθια 4, αἰνίγματα 6, εὐχαὶ - κατάροι 77, ὅρκοι 20, τοπωνύμια 2447, παρωνύμια 20 καὶ ποικίλαι εἰδήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν βίον καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Ἐτέρα ὕλη εἰσέχθη διὰ τῆς ἀποδελτιώσεως ἐντύπων τινῶν.

Εἰς τὴν ἀποδελτίωσιν ἡσχολήθησαν 1) ὁ συντάκτης Δ. Λουκάτος, ἀποδελτιώσας ἐκ διαφόρων περιοδικῶν καὶ ἡμερολογίων (Ἀθηνᾶς, Ἐπετ. Βυζ. Σπουδῶν, Ἐπετ. Κρητ. Σπουδῶν, Θεσσαλ. Χρον., Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος) 931 παροιμίας, ὧς καὶ κατέταξε κατὰ τὸ κρατοῦν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ σύστημα κατατάξεως, 2) ὁ ἐπὶ συντάκτης Δ. Πετρόπουλος, ἀποδελτιώσας 5 χειρόγραφα ἐκ σελ. 1558 (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1560, 1562-1565), ὧς καὶ ὠρισμένα μέρη τοῦ Ἡμερολογίου Δυτ. Μακεδονίας 1932 καὶ 1933 καὶ τὰ Κώϊα τοῦ Ἰακ. Ζαροράφτη, τευχ. Α', 1921 καὶ 3) ὁ γραφεὺς Μεν. Τουρτόγλου, ἀποδελτιώσας τὰ ὑπ' ἀριθ. 1548 καὶ 1559 χειρόγραφα (ἐκ σελ. 312) καὶ μέρη τῶν Ἡμερολ. Δυτ. Μακεδονίας 1932-1938 καὶ ἀντιγράψας 188 ἄσματα ἐκ χειρογράφων καὶ ἐντύπων συλλογῶν.

Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης ἀπεδελτιώθησαν 420 ἄσματα, 76 δίστιχα, 1280 παροιμίας, 93 παραδόσεις, 3 παραμύθια, 17 αἰνίγματα, 63 εὐχαὶ καὶ κατάροι, 20 ὅρκοι, 649 τοπωνύμια, 28 παρωνύμια, πρὸς δὲ ποικίλαι εἰδήσεις, σχετικαὶ μὲ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰς δοξασίας τοῦ ἡμετέρου λαοῦ.

Κατὰ τὰ λοιπὰ αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἀρχείου ἐστράφησαν κυρίως περὶ τὴν κατάταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῆς ἀποθησαυομένης ἐν αὐτῷ ὕλης.

1. Συνεχίσθη ἡ προπαρασκευὴ πρὸς ἐκδόσιν ἀπανθίσματος ἐκλεκτῶν ἁσμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἡσχολήθησαν οἱ συντάκται Μαρία Ἰωαννίδου καὶ Γ. Πολίτης, καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐμελέτησε τὰ ἱστορικὰ ἄσματα, ἐκλέξασα ἐξ 80 τύπων τὰς ἀρτιωτέρας καὶ γνησιωτέρας παραλλαγὰς, ὁ δὲ δεύτερος ἐμελέτησε τὰ κλέφτικα τραγούδια ἐκλέξας ἐκ 40 τραγουδιῶν τὰς καταλληλοτέρας παραλλαγὰς. Ὡσαύτως συνεχίσθη ἡ λεπτομερὴς κατάταξις ἁσμάτων ἐκ δημοσιευμένων καὶ ἀδημοσιεύτων συλλογῶν, καταταχθέντων ὑπὸ μὲν τῆς συντακτρίας Μ. Ἰωαννίδου 205, ὑπὸ δὲ τοῦ συντ. Γ. Σπυριδάκη 494 ἁσμάτων.

2. Ἡ κατάταξις παροιμιῶν ἐπεξετάθη εἰς συλλογὰς καὶ πραγματείας δημοσιευμένας εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία, ὧς τὴν Ἀθηνᾶν, τὰς Ἐπετηρ. Βυζ. καὶ Κρητ. Σπουδῶν, τὸν Μαλεβόν, τὰ Θεσσ. Χρονικά, τὴν Ἐπετηρ. Παρνασσοῦ, τὸ Ἡμερολ. τῆς Μεγ. Ἑλλάδος, Ν. Κυριαζῆ, Κυπρ. παροιμίας καὶ Σ. Φαρμακίδου, Κυπριακὴν Λαογραφίαν, καταταχθεισῶν ὑπὸ τοῦ συντ. Δ. Λουκάτου 2706 παροιμιῶν. Συγχρόνως ἐταξιθετήθησαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ γραφέως Μεν. Τουρτόγλου εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Ἀρχείου 17.035 δελτία παροιμιῶν.

3. Συνεπληρώθη ἡ ἀνατεθεισα εἰς τὸν ἐπὶ συντάκτην Δ. Πετρόπουλον κατάταξις τῶν περὶ ζῶων μύθων τῆς μαθητικῆς συλλογῆς τοῦ ἡμετέρου Ἀρχείου, καταταχθέντων ὑπ' αὐτοῦ 1233 μύθων τῶν χειρογράφων 1228-1385 καὶ 1454-1455 κατὰ τὸ σύστημα κατατάξεως Aarne.

4. Συνεχίσθη ὑπὸ τοῦ συντ. Γ. Σπυριδάκη ἡ σύνταξις βιβλιογραφίας τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1939-1947.

5. Ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου κατηρτίσθη διεξοδικὸν ἐρωτηματολόγιον, σχετικὸν μὲ τὴν δημώδη ἰατρικὴν, καὶ συνεπληρώθη ἡ πρὸ πολλοῦ παρασκευασθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐκλογὴ μύθων καὶ παραμυθίων πρὸς ἔκδοσιν ἀπανθίσματος αὐτῶν, προοριζομένου πρὸς χρῆσιν διδασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ μορφωτικοὺς ἐν γένει σκοπούς. Προσέτι ἐπανελήφθη ὑπ' αὐτοῦ ἡ σύνταξις γενικοῦ Καταλόγου τῶν ἑλληνικῶν μύθων καὶ παραμυθίων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένου συστήματος κατατάξεως τοῦ Φιλλανδοῦ Antti Aarne, ἣτις εἶχε διακοπῇ ἐκ τῆς ἀνάγκης, ὅπως μελετηθῇ καὶ καταταχθῇ τὸ ὕλικόν τοῦ Ἀρχείου, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἡμετέρου λαοῦ.

Δυστυχῶς καὶ κατὰ τὸ λῆγον ἔτος δὲν κατέστη δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ ἡ Ἑθν. Μουσικὴ Συλλογὴ καὶ χρησιμοποιηθῇ τὸ ἄριστον φωνοληπτικὸν μηχανήμα, τὸ ὁποῖον αὕτη κέκτηται, πρὸς συλλογὴν καὶ καταγραφὴν δημοδῶν μελωδιῶν, μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς ἀποσπάσεως τῶν δύο εἰδικῶν μουσικῶν, τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως, οὓς προέκρινεν ἡ Ἀκαδημία. Ὡσαύτως δὲν κατέστη δυνατόν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἔκδοσις τῆς Ἑπετηρίδος τοῦ Λαογραφ. Ἀρχείου, τῆς ὁποίας ὁ Γ' τόμος παραμένει ἀπὸ τοῦ 1941 ἀσυμπλήρωτος. Ἐπίσης ἀνέκδοτα παραμένουν δύο τεύχη (2ον καὶ 3ον) τῶν Ἐρωτηματολογίων τοῦ Διευθυντοῦ, ἀναφερόμενα εἰς σπουδαιότατα κεφάλαια τῆς λαογρ. ἐρεῦνης, τὴν λαϊκὴν λατρείαν, τὴν μαγείαν, μαντικὴν, ἀστρολογίαν, μετεωρολογίαν καὶ δημ. ἰατρικὴν.

Τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου χρῆσιν ἔκαναν εἰς τὰς μελέτας των οἱ κύριοι Ν. Τωμαδάκης καὶ Ν. Κονομῆς καὶ αἱ κυραὶ Φανὴ Σαρεγιάννη, Γεωργία Ταρσούλη καὶ Αἰκ. Κακούρη.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρχείου εἰσῆχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 40 βιβλία καὶ φυλλάδια (ἔναντι 29 τοῦ παρελθόντος ἔτους), καταγραφέντα εἰς τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀριθ. 1671 - 1710. Ἐκ τούτων 4 προέρχονται ἐξ ἀγορᾶς, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἐκ δωρεῶν. Ἐδωρήθησαν 8 ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, 4 ὑπὸ τοῦ κ. Π. Φορμόζη, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Χατζηϊωάννου, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Μέγα, 2 ὑπὸ Τεύκρου Ἀνθία, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Νικ. Ζαφειρίου, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Σαλαμάγκα, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σπυριδάκη, 1 ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν μελετῶν, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Καλογεροπούλου, 1 ὑπὸ τῆς κ. Κατ. Κακούρη, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Παπασταύρου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ζευγᾶ καὶ 1 ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Δωδεκανησιακῆς

Ἐπιθεωρήσεως, 1 ὑπὸ τοῦ ἐκδότου Ναξιακῶν Ἀρχείων, 1 ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος Σιφνίων, 1 ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὁ Πάν, 1 ὑπὸ τοῦ Ἑλλ. γυμνασίου Ἀμμοχώστου, 1 ὑπὸ Α. Ζαμπάκη, 1 ὑπὸ Unesco.

Διὰ τὴν ἔλλειψιν οἰκονομικῶν πόρων ἀπέβη μέχρι τοῦδε ἀδύνατος ἡ προμήθεια τῶν ἐκδοθέντων ἀπὸ τοῦ 1940 λαογραφικῶν ἔργων καὶ δὴ τῶν τόμων τῶν λαογραφικῶν περιοδικῶν, ἐλληνικῶν καὶ ξένων, ὧν τοὺς προηγουμένους τόμους κέκτηται ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀρχείου καὶ πιθανῶς βραδύτερον θὰ εἶναι δύσκολος, ἂν μὴ ἀδύνατος, ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν. Ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ δ' ἐνταῦθα νὰ τονίσω, ὅτι, ὅφ' ἃς σήμερον συνθήκας διατελοῦσι ἢ τε Ἐθνικὴ καὶ αἱ ἄλλαι δημόσιαι βιβλιοθήκαι τῶν Ἀθηνῶν, ὁ καταρτισμὸς κατὰ τὸ δυνατόν πλήρους καὶ συγχρονισμένης λαογραφ. βιβλιοθήκης ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σπουδαιότερων ὄρων διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν λαογραφικῶν σπουδῶν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν.

Ἀτυχῶς ἡ παντελής ἔλλειψις τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς πλήρωσιν καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδῶν ἀναγκῶν τῆς ὑπηρεσίας ἡμῶν οἰκονομικῶν πόρων δυσχεραίνει τὰ μέγιστα τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου ἡμῶν, καὶ δὴ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν μετὰ πολυετῇ πολύμοχθον ἐργασίαν τὸ Ἀρχεῖον ἡμῶν ἐπελήφθη ἤδη τοῦ ἔργου τῆς ἐπεξεργασίας καὶ μελέτης τοῦ ἀποθησαυρισθέντος ὕλικου πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ.

Ἐχόντες δ' ὅμως τὴν ἐλπίδα ὅτι «τάχ' αὐρίον ἔσσει' ἄμεινον», χαιρετίζομεν τὸ ἐπὶ θύραις νέον ἔτος μὲ τὴν εὐχὴν νὰ παρέλθῃ ὁ βαρὺς χειμὼν, ὁ χειμάζων τὴν ἔνδοξον, ἀλλ' ἀτυχῇ μας Πατρίδα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Δεκεμβρίου 1947.

Ὁ Διευθυντὴς
Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

Δ' Κατὰ τὸ ἔτος 1948.

Κατὰ τὸ λῆγον ἔτος ἀπεχώρησαν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀρχείου παραιτηθέντες δύο ἐκ τῶν συνεργατῶν ἡμῶν, ὁ μὲν συντάκτης Γ. Πολίτης τῇ 17 Μαΐου, ὁ δὲ γραφεὺς Μενέλαος Τουρτόγλου τῇ 7 Ἰουνίου. Καὶ ἐνισχύθη μὲν ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου τὸ προσωπικὸν τοῦ Ἀρχείου διὰ τῆς ἀποσπάσεως εἰς αὐτὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Ξυλοκάστρῳ γυμνασίου Δ. Οἰκονομίδου, ἀλλὰ παραμένουν εἰσέτι κεναὶ δύο θέσεις συντακτῶν καὶ δύο θέσεις γραφέων ἐκ τοῦ προβλεπομένου μονίμου προσωπικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς τῶν μονίμων συντακτῶν τοῦ Ἀρχείου ἀπουσιάζει ἀπὸ ἔτους πρὸς μετεκπαίδευσιν ἐν Γαλλίᾳ, ἡ ὑπηρεσία ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ λῆγον ἔτος διεξήχθη μὲ ἡλαττωμένας τὰς εἰς προσωπικὸν δυνάμεις.

1. Πλουτισμός τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου.

Δυστυχῶς τέταρτον ἤδη ἔτος ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Πατρίδος ἡμῶν δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐπανάληψις τῆς προκηρύξεως διαγωνισμῶν πρὸς συλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνεργείας ἀποστολῶν τοῦ προσωπικοῦ πρὸς εἰδικὰς ἐπὶ τόπου ἐρεῦνας, διὰ τῶν ὁποίων τόσον πλουσίαν ὕλην συνεκόμισε τὸ Ἀρχεῖον κατὰ τὰ προηγηθέντα τοῦ τελευταίου πολέμου ἔτη. Ἐν τοσοῦτῳ τὸ ΛΑ ἐπέτυχεν νὰ περιλάβῃ εἰς τὰς συλλογὰς αὐτοῦ: 1) 4 χειρόγραφα ἐκ 1520 σελίδων σχ. 4^{ου}, ὑποβληθέντα τὸ 1939 εἰς τὸν λαογρ. διαγωνισμὸν τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑταιρείας, τῆς προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Δ. Μπαλάνου, τῆς χρησιμοποίησεως τῆς περιεχομένης εἰς αὐτὰ ἀξιολογωτάτης λαογρ. ὕλης εὐγενῶς ἐπιτραπείσης ἡμῖν ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ταύτης Ἑταιρείας, 2) τρία χειρόγραφα ἐκ 510 σελίδων, κατατεθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Σέρραις ἐγκατεστημένου ἱατροῦ κ. Ἰππ. Μακρῆ, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ λαογραφίαν τῆς Κυζίκου, τῆς Ἀρτάκης καὶ τῶν Προκοννήσων, ὡς καὶ εἰς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα δύο παρὰ τὴν Ἀρτάκην χωρίων, ὁμιλούντων ἰδίωμα συγγενὲς πρὸς τὴν Τσακωνικὴν διάλεκτον, 3) 9 χειρόγραφα ἐκ 388 σελίδων σχ. 4^{ου}, προερχόμενα ἐκ τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Λαογραφικοῦ Φροντιστηρίου τοῦ καθηγητοῦ Γ. Μεγά. Πρὸς τούτοις ἐδωρήθησαν εἰς τὸ Ἀρχεῖον 1 χειρόγραφον ἐξ 136 σελίδων σχ. 4^{ου} ὑπὸ τοῦ συντάκτου κ. Δ. Οἰκονομίδου, 5 χειρόγραφα ἐξ 81 σελίδων ὑπὸ τοῦ συντάκτου κ. Δ. Πετροπούλου, 2 ἐκ σ. 64 ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀειμνήστου Ν. Γ. Πολίτου, ἕτερα δὲ 2 ἐκ σελ. 625 ἀπηρτίσθησαν διὰ σταχυολογίας λαογρ. ὕλης ἐκ δύο χειρογράφων τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.

Οὕτω τὰ εἰσαχθέντα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο χειρόγραφα εἰς τὸ ΛΑ ἀνῆλθον εἰς 25 συγκείμενα ἐκ 3240 σελίδων (ἐναντι 10 χειρογράφων ἐκ σελίδων 1868 τοῦ παρελθόντος ἔτους), ἡ δὲ περιεχομένη εἰς αὐτὰ ὕλη, ἡ ὑποκειμένη εἰς ἀρίθμῃσιν, εἶναι: 1127 ᾄσματα, 637 δίστιχα, 2753 παροιμίαι, 42 παραμύθια, 14 εὐτρ. διηγήσεις, 14 παραδόσεις, 118 αἰνίγματα, 32 ἐπῳδαί, 30 παιδιαί, 392 εὐχαὶ καὶ κατάροι, 397 τοπωνύμια, ὄρκοι 14, ὡς καὶ ποικίλη ἄλλη ὕλη, ἀναφερομένη εἰς τὰ ἔθιμα, τὰς πράξεις καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἡμετέρου λαοῦ.

2. Ἀποδελτιώσεις λαογραφικῆς ὕλης.

Ἐνεκα ἐλλείψεως τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ ΛΑ γραφῶν καὶ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ προσωπικοῦ εἰς ἐργασίας κατατάξεως καὶ ἐπεξεργασίας τῆς ἀποθησαυρισθείσης ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ὕλης αἱ ἀντιγραφικαὶ καὶ ἀποδελτιωτικαὶ ἐργασίαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι οὐσιώδους σημασίας διὰ πᾶν Ἀρχεῖον, ὑστέρησαν ἐναντι τῆς πέρυσι συντελεσθείσης ἐργασίας, ἀποδελτιωθέντων ἐν ὅλῳ 3 χειρο-

γράφων ἔξ 666 σελίδων (ἔναντι 7 χειρογράφων ἔκ 1880 σελ. τοῦ παρελθόντος ἔτους). Πρὸς τούτοις ἀπεδελτιώθησαν καὶ ἔντυποί τινες συλλογαί. Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀπασχολήθησαν 1) ὁ ἐπίκουρος συντάκτης Δ. Πετρόπουλος, ἀποδελτιώσας τὸ ὑπ' ἀριθ. 1566 χειρόγραφον καὶ μέρος τοῦ χειρογράφου 1568 (ἐν ὅλῳ σελ. 371), ὡς καὶ τὰ περιοδικὰ Φάρος Βορ. Ἑλλάδος 1938-40 καὶ Ἡμερολ. Ὀδοιπ. Συνδ. 1925· 2) ὁ ἐπικ. συντάκτης Δ. Οἰκονομίδης, συμπληρώσας τὴν ἀποδελτίωσιν τῶν χειρογράφων 1568 καὶ 1569 (σελ. 203) καὶ 3) ὁ γραφεὺς Μ. Τουρτόγλου, ἀποδελτιώσας τὸ χειρόγραφον 1569 Β (σελ. 92) καὶ τὰ ἡμερολόγια Δυτ. Μακεδονίας 1936, 1937 καὶ 1938 καὶ τὸ Μακ. Ἡμερολόγιον τῶν ἐτῶν 1932, 1934, 1936 καὶ 1937.

Οὕτω ἐσταχυολογήθησαν 353 ᾠσματα, 36 δίστιχα, 926 παροιμῖαι, 12 παραδόσεις, 15 παραμύθια, 5 εὐτράπ. διηγήσεις, 85 αἰνίγματα, 31 ἐπῳδαί, 110 εὐχαί, 29 τοπωνύμια, πρὸς δὲ ποικίλαι ἄλλαι εἰδήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν βίον καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ.

3. Κατάταξις λαογρ. ὕλης καὶ ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ ὕλικου.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατάταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῆς ἀποθησαυρισθείσης ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ὕλης ἐγένετο ἡ ἑξῆς ἐργασία:
1. Συνεχίσθη ἡ κατάταξις δημοτ. ᾠμάτων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐφαρμοζομένου ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ συστήματος, καταταχθέντων ὑπὸ τοῦ συντάκτου Γ. Σπυριδάκη 937 ᾠμάτων.

2. Συνεπληρώθη ἡ κατάταξις τῶν μύθων τῆς μαθητικῆς συλλογῆς τοῦ Ἀρχείου, καταρτισθέντος εὐρετηρίου αὐτῶν ὑπὸ τοῦ συντάκτου Δ. Πετροπούλου.

3. Συνεχίσθη ἡ προπαρασκευὴ τῆς ἐκδόσεως Ἀπανθίσματος ἐκλεκτῶν ᾠμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ ἐργασία αὕτη, ἀπαιτοῦσα ἐνδελεχῇ μελέτην πασῶν τῶν γνωστῶν δημοσιευμένων καὶ ἀδημοσιεύτων παραλλαγῶν τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ᾠμάτων, ἀποτελεῖ συνάμα τὴν ἀπαραίτητον προεργασίαν εἰς τὴν γενικωτέραν μελέτην, ἣν θ' ἀπαιτήσῃ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις τοῦ Corpus τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ᾠμάτων. Ἐκ τούτου ἡ ἐργασία αὕτη βαίνει μὲ σχετικῶς βραδὺν ρυθμόν, ἀλλὰ παρέχει εἰς τὸ προσωπικόν τὴν εὐκαιρίαν τῆς βαθυτέρας γνώσεως τῶν κειμένων τῆς δημώδους ἡμῶν ποιήσεως καὶ τῆς θέσεως προβλημάτων, σχετιζομένων μὲ τὴν παράδοσιν, ἐρμηνείαν καὶ ἔκδοσιν αὐτῶν. Συγχρόνως διενεργεῖται ἔλεγχος τῆς γινομένης ἐκλογῆς ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου.

Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἠσχολήθησαν τρεῖς τῶν συντακτῶν τοῦ Ἀρχείου. Καὶ ἡ μὲν Μαρία Ἰωαννίδου ἐμελέτησε 17 παραλογές, 6 ἀκριτικά, 2 ἱστορικά καὶ 2 κλέφτικα, ὁ δὲ Γ. Πολίτης 32 κλέφτικα καὶ 1 ἀκριτικόν, ὁ δὲ Δ. Πετρόπουλος 62 κλέφτικα τραγούδια.

4. Συνεπληρώθη ἡ ἀνατεθεῖσα εἰς τὸν συντάκτην Γ. Σπυριδάκην βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1939-1947, ἣτις θὰ δημοσιευθῇ εἰς ἓνα τῶν ὑπὸ ἐκτύπωσιν τόμων τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου.

5. Συνεχίσθη ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου ἡ σύνταξις τοῦ ἐπιστημονικοῦ Καταλόγου τῶν ἑλληνικῶν μύθων καὶ παραμυθίων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διεθνῶς ἀνεγνωρισμένου συστήματος κατατάξεως τοῦ Φιλλανδοῦ Antti Aarne.

4. Ἐπετηρίς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπανελήφθη ἡ ἔκδοσις τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογρ. Ἀρχείου, ἣτις εἶχε διακοπῇ κατὰ τὰ ἔτη τῆς ξενικῆς κατοχῆς, ἐξετυπώθησαν δὲ ἤδη 4 τυπ. φύλλα τοῦ Γ' καὶ 6 τυπ. φύλλα τοῦ Δ' τόμου αὐτῆς, περιλαμβάνοντα πραγματείας τοῦ Διευθυντοῦ, τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Κ. Μαλιέζου, καὶ μελέτας τῶν συντακτῶν Μ. Ἰωαννίδου καὶ Δημ. Πετροπούλου. Ἀμφότεροι οἱ συντάκται οὗτοι τὰ θέματα τῆς μελέτης τῶν ἠρύσθησαν ἐκ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ὕλικου τοῦ Ἀρχείου. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐπραγματεύθη τὸ ἄσμα τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης ἢ «ὁ Χάρος καὶ τ' ἀδέλφια», ὁ δὲ δεύτερος τὰ ἔθνη τῆς συνέργασίας καὶ ἀλληλοβοηθείας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

5. Ἐθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ.

Δυστυχῶς δὲν κατέστη ἀκόμη δυνατὴ ἡ λειτουργία τῆς Ἐθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς, ἣτις ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Κράτους διὰ τοῦ νόμου 432 τοῦ 1914, «πρὸς διάσωσιν καὶ περισυλλογὴν τῶν ᾠσμάτων, τῶν χορῶν καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», συνεχωνεύθη δὲ διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Μαρτίου 1927 Διατάγματος εἰς τὸ Λαογρ. Ἀρχεῖον. Εἶναι δὲ λυπηρὸν ὅτι δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἀπόσπασις τῶν δύο εἰδικῶν μουσικῶν, τῶν ὑπηρετούντων εἰς σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, οὓς προέκρινεν ἡ Ἀκαδημία. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ τὸ πολύτιμον φωνοληπτικὸν μηχανήμα, τὸ ὁποῖον ἡ Ἀκαδημία ἐπρομηθεύθη τὸ 1939 διὰ χρημάτων τῆς Ἐθν. Μουσικῆς Συλλογῆς παραμένει ἐν ἀχρηστίᾳ, τὸ δὲ Ἐθνικὸν τοῦτο Ἰδρυμα ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν προορισμόν, δι' ὃν ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Πολιτείας.

6. Χρῆσις τῶν συλλογῶν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

Χρῆσιν τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου κατόπιν ἀδείας τῆς Ἀκαδημίας ἔκαμαν εἰς τὰς μελέτας τῶν οἱ κύριοι Γ. Θεοτοκάς, Μενέλαος Τουρτόγλου, Ν. Χ. Κονομῆς, καὶ αἱ κυρίαι Νίκη Πέρδικα, Δέσποινα Μαζαράκη καὶ Γεωργία Ταρσούλη.

7. Βιβλιοθήκη.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρχείου εἰσῆχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 58 βιβλία καὶ φυλλάδια (ἔναντι 40 τοῦ παρελθόντος ἔτους), κατεγράφησαν δ' ἐν τῷ βιβλίῳ εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀριθ. 1711-1768. Ἐκ τούτων ἐν προέρχεται ἕξ ἀγορᾶς, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἐκ δωρεῶν καὶ ἀνταλλαγῶν. Ἐκ τούτων ἐδωρήθησαν ἡμῖν ἐνεργείαις τῆς Unesco ὑπὸ τοῦ British National Book Centre 6 τόμοι τοῦ Journal of American Folklore Society (1916-20) καὶ 17 τόμοι τοῦ Folklore τῆς ἐν Λονδίῳ Folklore Society (1904-1920). Προσέτι ἐδωρήθησαν 2 τόμοι ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 8 τόμοι ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν, 2 ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας, 1 ὑπὸ τῆς Δημοτ. Βιβλιοθήκης Κοζάνης, 1 ὑπὸ τῆς Ἐνώσεως Λούντζης, ἀνὰ 1 τόμος ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τῶν περιοδικῶν Ναξιακοῦ Ἀρχείου, Δωδεκανησιακῆς Ἐπιθεωρήσεως, τοῦ Συνεταιριστοῦ, τῶν Λουλουδιῶν, 8 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Παπαχαράλαμπος, 3 ὑπὸ τῆς κ. Μαρίας Ἰωαννίδου, 3 ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Ἀν. Βρόντη, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Βαγενᾶ, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Μανώλη Τριανταφυλλίδη καὶ ἀνὰ ἓν ὑπὸ τῶν κ. κ. Στ. Κυριακίδου, Π. Μπριοῦστερ, Ἀγγ. Χατζημιχάλη, Γ. Σπυριδάκη, Ἀντ. Κατῆ, Γ. Ν. Πολίτου, Ἀθ. Ταρσοῦλη, Κ. Χουσανῆ, Ἀν. Ζούμπου, Π. Φορμόζη, Τάσου Γκρισοπούλου, Γεωργίας Ταρσοῦλη, Ἀρη Κωνσταντινίδη, Δ. Τριποδάκη, Π. Μαρκάκη, Ἀγ. Παναγιωτοπούλου, Γ. Ἀποστολάκη.

Ἐχοντες τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ μέγας χειμὼν, ὅστις ἐπέπεσε τῇ πατρίδι, θὰ παρέλθῃ καὶ εὐδία θὰ λάμψῃ πάλιν εἰς τὸν ἐθνικὸν ὁρίζοντα, χαιρετίζομεν τὸ ἐπὶ θύραις νέον ἔτος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Δεκεμβρίου 1948.

Ὁ Διευθυντὴς
Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

Ε'. Κατὰ τὸ ἔτος 1949.

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον εἰργάσθη, ὥς καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον, μὲ ἡλαττωμένας τὰς εἰς προσωπικὸν δυνάμεις ἔνεκα τῆς μὴ πληρώσεως ἕξ ἀπὸ μακροῦ κενῶν ἐν αὐτῷ ὀργανικῶν θέσεων καὶ ἔνεκα τῆς ἐπὶ ἐκπαιδευτικῇ ἀδείᾳ ἀπουσίας ἐνὸς τῶν μονίμων συντακτῶν αὐτοῦ. Οὕτω πλὴν τοῦ διευθυντοῦ εἰργάσθησαν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δύο μόνιμοι συντάκται, ἡ κ. Μ. Ἰωαννίδου καὶ ὁ κ. Γ. Σπυριδάκης, καὶ δύο ἀπεσπασμένοι λειτουργοὶ τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως, ὁ κ. Δ. Πετρόπουλος καὶ ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης.

Δι' ἔλλειψιν οἰκονομικῶν πόρων καὶ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος οὔτε διαγωνισμοὶ οὔτε ἀποστολαὶ τοῦ προσωπικοῦ πρὸς περισυλλογὴν λαογραφικοῦ ὕλικου ἐνηργήθησαν, ἐπειδὴ δὲ καὶ δωρεαὶ χειρογράφων παρὰ συλλογέων λαογραφικῆς ὕλης ὀλίγαι ἐγένοντο, ὁ πλουτισμὸς τῶν συλλογῶν τοῦ Ἀρχείου διὰ νέας ὕλης ὑπελείφθη τοῦ τῶν προηγουμένων ἐτῶν· διότι εἰσῆχθησαν ἐν ὅλῳ 14 χειρόγραφα ἐκ σελ. 540 (ἐναντι 25 χειρογράφων ἐκ σελ. 3240 τοῦ παρελθόντος ἔτους). Ἐκ τούτων 2 (ὑπ. ἀρ. 1593 καὶ 1597 ἐκ σελ. 18 σχ. 4^{ου}) ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Καραναστάση, 1 (ὑπ' ἀρ. 1595 ἐκ σελ. 106 σχ. 4^{ου}) ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κώνστα, 1 (ὑπ' ἀρ. 1596 ἐκ σελ. 23 σχ. 4^{ου}) ὑπὸ τῆς κ. Μαγδαληνῆς Τσάκωνα, 1 (ὑπ' ἀρ. 1600 ἐκ σελ. 92 σχ. 16^{ου}) ὑπὸ τοῦ κ. Μιχ. Καλινδέρη, 1 (ὑπ' ἀρ. 1602 ἐκ σελ. 59 σχ. 8^{ου}) ὑπὸ τῆς διδασκαλίσσης Εἰρ. Παπαδάκη, 2 (ὑπ' ἀρ. 1603 καὶ 1604 ἐκ σελ. 32 σχ. 8^{ου}) ὑπὸ τοῦ συντάκτου Γ. Σπυριδάκη, καὶ 6 (τὰ ὑπ' ἀριθ. 1592, 1594, 1598, 1599, 1601 καὶ 1605 ἐκ σελ. 210 σχ. 4^{ου}) προέρχονται ἐκ τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Λαογραφικοῦ Φροντιστηρίου τοῦ καθηγητοῦ Γ. Α. Μέγα. Ἐν τῶν χειρογράφων τούτων, τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κώνστα κατατεθέν, περιέχει 50 αἰτωλικά ἄσματα, ἄριστα καταγεγραμμένα εἰς βυζαντινὴν παρασημαντικὴν, τὰ δὲ λοιπὰ περιλαμβάνουν 60 ἄσματα, 14 δίστιχα, 54 αἰνίγματα, 11 παραμύθια, 6 παραδόσεις, 7 ἐπιδάς, 14 παροιμίας καὶ εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς τὰ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Εἰς ἀποδελτιωτικὴν ἐργασίαν ἠσχολήθη μόνον ὁ ἐπίκουρος συντάκτης Δ. Οἰκονομίδης, σταχυολογήσας λαογρ. ὕλην ἐξ 8 χειρογράφων τοῦ Ἀρχείου (ἀρ. 1569 Α. Β. Γ. Δ, 1570, 1571, 1579 καὶ 1122 ἐκ σελ. 1415) ἥτοι ἄσματα 416, δίστιχα 64, παροιμίας 1502, παραμύθια 17, εὐτραπ. διηγήσεις 14, παραδόσεις 14, αἰνίγματα 43, παιδιὰς 24, εὐχὰς καὶ κατάρας 301, τοπωνύμια 443, παρωνύμια 17, ὀνόματα ζώων 16, ὄρκους 14 καὶ ποικίλας ἄλλας εἰδήσεις, ἀναφερομένας εἰς τὸν βίον τοῦ λαοῦ. Προσέτι ἀπεδελτιώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συντάκτου ὕλη λαογραφικὴ ἐκ τῶν Notes of Karpathos of Prof. R. Dawkins (Ann. of Brit. School 9, 176 κέ).

Κατὰ τὰ λοιπὰ αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἀρχείου περιορίσθησαν εἰς τὴν συστηματικὴν κατάταξιν τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἁσμάτων καὶ τὴν προκαταρκτικὴν αὐτῶν μελέτην πρὸς ἐκλογὴν τῶν καταλληλοτέρων διὰ τὸ παρασκευαζόμενον ἀπάνθισμα παραλλαγῶν. Καὶ εἰς μὲν τὴν κατάταξιν ἠσχολήθη κυρίως ὁ συντάκτης Γ. Σπυριδάκης, κατατάξας κατὰ τὸ ἐφαρμοζόμενον ἐν τῷ Ἀρχείῳ σύστημα 1396 ἄσματα (ἐναντι 937 τοῦ παρελθόντος ἔτους), ἐπικουρικῶς δὲ ἡ συντ. Μ. Ἰωαννίδου κατατάξασα 13 ἄσματα ἐκ τοῦ ΙΑ' τόμου τοῦ Ν. Ἑλληνομνήμονος· εἰς δὲ τὴν ἐκλογὴν, ἣ ὁποία προαπαιτεῖ συγκέντρωσιν καὶ μελέτην πασῶν τῶν γνωστῶν δημοσιευμένων καὶ ἀδημοσιευτῶν παραλλαγῶν ἐκάστου ἁσματος ἠσχολήθησαν οἱ συντάκται Μ. Ἰωαννίδου καὶ Δ. Πετρόπουλος. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐμελέτησε 30

ἀκριτικά, ὁ δὲ δεύτερος 5 ἀκριτικά καὶ 176 κλέφτικα τραγούδια. Εἰς τὸν ἔλεγχον δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης, ὡς καὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἑπετηρίδος τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, κατέγινεν ὁ Διευθυντὴς αὐτοῦ.

Δυστυχῶς ἡ ἔκδοσις τῆς Ἑπετηρίδος, ἐπαναληφθεῖσα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μετὰ πέντε ἐτῶν διακοπὴν, διεκόπη καὶ πάλιν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Δ' τόμου (1943-1944) ἔνεκα ἐλλείψεως χρημάτων. Οὕτω παραμένει ὑπὸ τὰ πιεστήρια ὁ ἀπὸ τοῦ 1941 ἐκτυπούμενος Γ' τόμος (1941-1942), ἡ δὲ συνέχισις τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Ἑρωτηματολογίου τῆς Λαϊκῆς Λατρείας καὶ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, ὡς καὶ ἡ ἐκτύπωσις τῆς ἀπὸ ἔτους ἐτοίμης πρὸς ἔκδοσιν Βιβλιογραφίας τῶν λαογραφικῶν δημοσιευμάτων τῶν ἐτῶν 1939-1947, ἀποβαίνει προβληματική.

Ἐπίσης δὲν κατέστη δυνατὴ καὶ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ἡ πρόσληψις τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Ἑθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς προσωπικοῦ, ἐκ τούτου δὲ καὶ τὸ φωνοληπτικὸν μῆχάνημα, τὸ ὁποῖον ἡ Ἀκαδημία ἐπρομηθεύθη τὸ 1939 δι' ἀδράς δαπάνης, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἐν ἀχρηστίᾳ. Εἶναι τῷ ὄντι λυπηρὸν, ὅτι, καθ' ὃν χρόνον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Βαλκανικὰ κράτη καὶ τὴν Τουρκίαν αἱ δημώδεις μελωδίαὶ συλλέγονται καὶ μελετῶνται ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ κείμενα τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων εἰς εἰδικὰ Ἰνστιτοῦτα, ἡ ἡμετέρα Ἑθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1927, ὅτε ἐπλήχθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ κάμῃ ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν της.

Χρησιν τῶν συλλογῶν καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀρχείου ἔκαμαν εἰς τὰς μελέτας των ὁ καθηγητὴς κ. Ἰ. Βογιατζίδης, ὁ κ. Σπ. Θεοδωρόπουλος καὶ ἡ δ. Γεωργία Ταρσούλη.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρχείου εἰσῆχθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 53 βιβλία καὶ φυλλάδια (ἔναντι 58 τοῦ προηγουμένου ἔτους), κατεγράφησαν δ' ἐν τῷ βιβλίῳ εἰσαγωγῆς ὑπ' ἀρ. 1769-1821. Ἐκ τούτων 2 τόμοι τοῦ Journal of American Folklore, τόμ. 60 καὶ 61 (1947 καὶ 1948) καὶ 1 τόμος τῶν Annales Universitatis Mariae Curie, Lublin 1947 προέρχονται ἐξ ἀνταλλαγῆς πρὸς τὴν Ἑπετηρίδα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ δωρεῶν, ἥτοι ἐδωρήθησαν 3 ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν, 2 ὑπὸ τῆς κ. Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη, 4 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Στ. Κυριακίδου, 1 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀ. Χατζῆ, 1 ὑπὸ τοῦ Μουσείου Μπενάκη, 1 ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Μ. Τριανταφυλλίδη, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κουκκίδη, 2 ὑπὸ τοῦ καθ. Γ. Μέγα, 2 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Παπαχαραλάμπους, 1 ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Ν. Γ. Πολίτου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Πίτσιου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Κυρ.

Χατζηϊωάννου, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Κληρίδη, 1 ὑπὸ τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς, 1 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σπυριδάκη καὶ ἀνὰ 1 ὑπὸ τῶν κ. Δ. Πετροπούλου, Γ. Μαυρακάκη, Ἰ. Παμπούκη, Χρ. Μουραχτανίδη, Ν. Ἀλευρᾶ, Ἀρ. Παπαδάτη, Θ. Σοφοκλέους, Γερασίμου Σαλβάνου, Β. Αὐλώνιτη, τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπ. Δοντᾶ, τῆς κ. Εὐαγγ. Φραγκάκη, τῶν κ. Β. Κεράμποδος, Κλ. Οἰκονόμου, Θ. Βαγενᾶ καὶ Ν. Σηφάκη, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Κυπριακῶν Γραμμάτων, τῆς Ἐθναρχίας Κύπρου, τοῦ Συνεταιριστοῦ, τοῦ Πανός, τῆς Φωνῆς τῶν Συνεταιρισμῶν, τῆς Ἐφημερίδος Κυνουρίας, τῶν Σιφναϊκῶν Νέων, τῆς Ἐφημερίδος Ὁρεστιάδος. Καὶ αὗται μὲν αἱ πρὸς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου δωρεαί, ἀλλ' εἶναι εὐνόητον, ὅτι καμμία εἰδικὴ βιβλιοθήκη δὲν δύναται ν' ἀνταποκριθῇ πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτῆς, ἂν περιμένη νὰ πλουτισθῇ μόνον διὰ δωρεῶν. Δυστυχῶς δὲν παρεσχέθησαν ἡμῖν καὶ κατὰ τὸ λῆγον ἔτος τὰ μέσα, ἵνα συμπληρώσωμεν τὰς σειρὰς τῶν ἐλληνικῶν καὶ ξένων λαογραφικῶν περιοδικῶν διὰ προμηθείας τῶν ἀπὸ τοῦ 1940 ἐκδοθέντων τόμων. Πολλὰ ἠλπίσαμεν ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ πρὸς ξένα λαογραφικά περιοδικά, ἀλλ' αἱ συχναὶ διακοπαὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἡμετέρας Ἐπετηρίδος καὶ ἡ ἐκ τούτου προερχομένη ἀταξία δὲν συμβάλλουν εἰς τὴν κανονικὴν αὐτῆς ἀνταλλαγὴν.

Ἄς ἐπιτραπῇ τέλος γὰ προσθέσω, ὅτι τὰ μέγιστα ἡ διεξαγωγὴ τῆς ὑπηρεσίας ἡμῶν δυσχεραίνεται ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως γραφῶν, ἀνάγκη δὲ ὅπως πάση θυσίᾳ ἐπιδιωχθῇ ἡ πλήρωσις τῶν δύο ἀπὸ μακροῦ κενῶν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ θέσεων γραφῶν, ἵνα μὴ οἱ ὑπηρετοῦντες ἐν αὐτῷ συντάκται ἀπασχολῶνται κατ' ἀνάγκην εἰς ἔργα ἀντιγραφικὰ ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ κυρίου αὐτῶν ἐπιστημονικοῦ ἔργου.

Ἐλπίζοντες ὅτι τὰ πράγματα τῆς φίλης Πατρίδος θέλουν ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι βελτιωθῇ καὶ ὅτι θὰ παρασχεθῶσι καὶ ἡμῖν τὰ μέσα πρὸς προαγωγὴν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐθνικῶν ἅμα ἔργων τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου καὶ τῆς Ἐθνικῆς Μουσικῆς Συλλογῆς, χαιρετίζομεν τὸ ἐπὶ θύραις νέον ἔτος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7ῃ Δεκεμβρίου 1949.

Ο Διευθυντῆς
Γ. Α. ΜΕΓΑΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Ἀγία Ἄννα Εὐβοίας 4
 Ἀγία Σοφία Λήμνου 72
 Ἀγιάσος 3, 6, 35, 56, 57, 76
 Ἅγιος Ἰωάννης Βιζύης 64
 Ἅγιος Λαυρέντιος 60
 Ἀγόριανη 40
 Ἀγραφα 11, 20, 58, 63, 71
 Ἀγχίαλος 8, 9, 81
 Ἀδραμύττιον 4, 28, 44, 49, 51, 83, 84
 Ἀδριανούπολις 9, 13, 22, 44, 59
 Ἀθῆναι 21, 23, 31, 38, 41, 46, 51, 68, 120, 121, 122, 123, 124, 125
 Αἶγνα 68, 89
 Αἶνος 4, 22, 48, 51, 54, 63, 68, 69, 91
 Αἰτωλία 11, 15, 23, 26, 27, 48, 55, 66, 71, 78, 82, 85, 87, 91, 92, 93, 120, 121, 123
 Ἀκαρνανία 20
 Ἀλμαλί Μαλγάρων 79
 Ἀμισὸς Πόντ. 57, 65, 70
 Ἀμμόχωστος Κύπρου 26
 Ἀμοργὸς 17
 Ἀνακοῦ Καππαδοκ. 15
 Ἀπέρει Καρπάθου 18
 Ἀπολλωνιάς Προύσης 84
 Ἀπύρανθος Νάξου 12, 73
 Ἀράχοβα Παρνασσ. 4, 15, 19, 24, 51, 54, 74, 78, 83, 91
 Ἄργος 68, 92
 Ἄργος Ὀρεστικόν 69
 Ἀργυρόκαστρον 26

Ἀρκαδία 8, 9, 33, 48, 54
 Ἀρτεμῶνας Σίφνου 8, 50
 Ἀρτοτίνα 8, 9
 Ἀσβεστοχώρι 124
 Ἀταλάντη 71, 77
 Βασιλικὸ Χαλκιδικῆς 121, 122, 124
 Βασιλίτσι Πυλίας 11, 14, 50, 73
 Βέντζια Μακεδ. 17
 Βέροια 69
 Βιζύη 7, 48
 Βιθυνία 11, 21
 Βινία Ἀγραφῶν 47
 Βιτρινίτσα 92
 Βλάστη Μακεδονίας 4, 9, 23, 73
 Βογατσικόν 5, 9
 Βούρβουρα 68, 95, 96, 99
 Βυτίνα 15
 Γαλανάδες Νάξου 88
 Γιανιτσαροχώρι Κυδων. 35
 Γορτυνία 4, 84
 Γοῦβες Εὐβοίας 98
 Γουρουνάκι Χασίων 42
 Γραμματικὸ Ἀττικῆς 71
 Γρίζι Πυλίας 65, 78, 92
 Γύθειον 35, 63, 67, 68, 75
 Δαδὶ Λοκρίδος 75
 Δαμασκηνιά Κοζάνης 45, 62
 Δαρδανέλια 31
 Δεμάτι Μαλακασίου 78
 Δημηνίτσα Χασίων 63
 Δρυμὸς Μακεδονίας 52, 92, 95, 96, 98

Ἐμπορειὸ Θήρας 90
 Ἐπίδαυρος 88, 95
 Εὐκάρυον 7
 Εὐρυτανία 80, 92
 Ζαγορά 54
 Ζαγόρι 60
 Ζάκυνθος 4, 32, 36, 39, 41, 42, 70
 Ζιζάνι Πυλίας 73
 Ζουπάνι 9
 Ἡπειρος 6, 9, 14, 24, 26, 28, 45, 48, 49, 57, 67, 68, 69, 92, 120
 Θεσσαλία 17, 26, 61
 Θῆβαι 13, 20
 Θήρα 13, 26
 Θράκη 4, 12, 15, 18, 26, 27, 35, 68, 69, 70, 79, 96, 120, 121, 122, 124, 125
 Ἱεράπετρα 62
 Ἱμβρος 69, 81
 Ἰνναχώριον 46
 Ἴος 63
 Ἰστιαία 60, 66
 Καβακλί 7, 11
 Καλάβρυτα 3, 6, 17, 40, 41, 68
 Κάλυμνος 58
 Καπλάνι Πυλίας 44
 Καππαδοκία 68
 Καρδαμύλη Λακωνίας 28
 Κάρπαθος 3, 4, 6, 10, 12, 14, 17, 20, 26, 44, 48, 50,

56, 64, 69, 73, 80, 82, 85,
86, 91, 92, 94, 95, 97, 99
Καρπενήσι 4
Κάρυστος 50
Καστανιά Λακεδαίμ. 43
Καστανόφυτον Καστορίας
36, 44
Καστελλόριζον 56
Καστορία 5, 9, 12, 16, 30,
33, 36, 48, 63, 69, 72, 79,
84, 87, 88, 93
Κατάλακκος Λήμνου 88
Κατιρλί Βιθυνίας 75
Κατσιδόνι Σητείας 13, 22,
28, 38, 51
Κάτω Παναγιά Κρήνης 74,
82
Κέρκυρα 41, 42, 59, 72, 74
Κεφαλληνία 4, 6, 12, 26,
30, 34, 77
Κεφαλόβρυση 60
Κηπουριό Δυτ. Μακεδ. 8
Κιλκίς 66
Κίμωλος 72, 87
Κίος Βιθυν. 10, 33, 36, 37,
38, 44, 51, 55, 81, 84
Κισσός Πηλίου 78
Κλουτσινοχώρια Καλαβρύ-
των 88
Κοζάνη 9, 59
Κομοτηνή 24, 66
Κόνιτσα 121, 122, 124
Κορινθία 11
Κορυτσά 69
Κορώνη 3, 5, 8, 9, 12, 13,
18, 21, 31, 33, 34, 36, 38,
39, 40, 41, 43, 44, 47, 48,
58, 66, 74, 83, 84, 88, 91
Κοτύωρα 31, 46, 55, 62,
70, 91
Κούρεντα 35
Κουτσόβλαχοι Σαμαρίνας

120, 121, 122, 124
Κρήνη Ίωνίας 56, 72, 73
Κρήτη 4, 12, 15, 25, 30, 38,
47, 56, 57, 69, 72, 80,
84, 91
Κυδωνίαι 6, 20, 27, 29, 33,
37, 39, 40, 42, 82, 84
Κύζικος 19, 20, 72, 81
Κύθνος 4, 26, 71, 76
Κυκλάδες 121
Κύμη 62, 71
Κύπρος 11, 20, 21, 23, 26,
35, 61, 63, 70, 71, 82, 84,
97, 98
Κωνσταντινούπολις 89
Κῶς 22, 86
Κωσταράζι Δυτ. Μακεδο-
νίας 4, 52, 69
Κωστή Θράκης 7, 52, 54, 64
Λακκοβίτσια Μακεδ. 9
Λακωνία 6, 23, 41
Λασηθι 39, 44, 98
Λάστα Γορτυνίας 3, 4
Λατσίδα Κρήτ. 37, 89
Λειβήσιον Καρπάθου 4
Λεμεσός Κύπρου 44
Λέρος 85
Λέσβος 4, 21, 22, 25, 28,
31, 34, 42, 44, 57, 84
Λευκόγεια Κρήτης 13
Λήμνος 3, 5, 19, 23, 25, 30,
32, 35, 54, 59, 65, 67, 72,
73, 78, 84, 92
Λίμνη Εύβοίας 87
Λοζέτσι Ήπειρου 27, 33,
35, 40, 93
Μάδυτος 15, 28, 39, 47,
75, 81
Μακεδονία 15, 25, 33, 120
Μακρά Γέφυρα Θράκης 92

Μάλγαρα Θράκ. 94
Μάνη 27, 89, 147
Μανιάκι 23, 96
Μαραθόκαμπος 76
Μέγαρα 20, 21, 49
Μέγας Πλάτανος Λοκρίδος
59, 62
Μεθώνη 12, 13, 63, 71, 77,
87
Μελιγαλά Μεσσηνίας 47
Μεσημβρία 23, 33, 49, 54,
58, 66, 78, 82, 99
Μεσοχώρι Πυλίας 3, 78
Μεσσηνία 41, 54
Μέτραι Θράκης 22, 23, 24,
34, 37, 40, 51, 69, 74, 77,
78, 80, 91, 92, 93, 124
Μηχανιώνας Κυζίκου 12
Μικρά Ἀσία 120
Μικρός Αἶμος 26
Μονοφάτσι Κρήτ. 3, 17
Μπαϊντίρι Μ. Ἀσίας 64
Μπάστα Μεσσηνίας 54
Μύκονος 61
Ναίμονας Μεσημβρίας 29,
31, 45, 52, 53
Νάξος 46, 66, 71, 93
Νάουσα 4
Ναύπακτος 60
Νέα Χαλκηδών 89
Νένητα 43, 71
Νῆσοι Αἰγαίου 120
Νιγρίτα 121, 122
Νίσυρος 25, 26
Ξάνθη 121, 122
Οἰνὴ Πόντου 71
Ὀλυμπία 36
Ὀρτάκιοι 7

Πάνορμος 16
 Παραμυθιά 25, 69
 Πάργα 59
 Πάρος 30, 38
 Πάτραι 44, 80
 Πελοπόννησος 48, 120, 121, 122, 124, 125
 Πεντάλοφος 91
 Πέργαμος 59
 Περιβόλια Κρήτης 48
 Περιστερὰ Θράκης 24, 59
 Πέτρα Λέσβ. 20, 47, 64, 74
 Πισοδέρι 76
 Πλαγιάριον Θράκης 25
 Πολύγυρος 79
 Πόντος 12, 15, 17, 26, 28, 41, 53, 61, 62, 70, 75, 84, 91, 93
 Πορταριά 60
 Πυλίας 4, 5, 10, 11, 15, 20, 38, 43, 54, 55, 56, 72, 97, 100
 Πωγωνιανή Ἡπείρου 69
 Ραψομάτι Ἀρκαδίας 41
 Ρεῖσδερε 56, 57, 68
 Ρόδος 34, 40, 45, 46, 64, 66, 86, 90
 Ρουμλούκι 92
 Σαμαρίνα 120, 121, 122, 124
 Σαμόκοβον Ἀν. Θράκης 6, 7, 84, 99

Σάμος 47, 67, 68, 72
 Σαρακατσαναῖοι Χαλκιδικῆς 121, 122, 123
 Σαράντα Ἐκκλησίαι 7, 8, 39, 43, 100
 Σβέρδια Λήμνου 47, 84, 91
 Σέριφος 42, 56
 Σητεία 24
 Σιάτιστα 4
 Σιγὴ Βιθυνίας 15, 21, 35
 Σιναπλὶ 7, 11, 79
 Σινασσὸς (Καππαδ.) 64
 Σινίχοβον Δυτ. Μακεδ. 32
 Σινώπη 3, 15, 17, 32, 39, 42, 45, 48, 62, 65, 66, 68, 69, 71, 72, 87
 Σιτίστα Αἰτωλίας 75
 Σίφνος 66, 87, 92
 Σκανδάλη Λήμνου 5
 Σκόπελος Θράκης 33
 Σκοπὸς Θράκης 91
 Σκυλόγιαννη Εὐβοίας 48
 Σκῦρος 4, 12, 15, 16, 18, 19, 23, 28, 49, 67, 76, 77, 80, 84, 86, 87, 88, 94, 96, 98, 100
 Σμύρνη 4
 Σοβόλακκας Εὐρυταν. 49
 Σοποτὸν Καλαβρύτων 32
 Σούρμενα 92
 Σπάρτη 31, 35, 37, 71
 Στενήμαχος 4, 65, 75
 Στερεὰ Ἑλλάς 25

Σύμη 3, 26, 28, 49, 52, 56, 63, 71
 Σῦρος 4, 5, 10, 32, 72, 76
 Σωζόπολις 13, 20, 28, 77
 Ταῦγετος 79
 Τελώνια Λέσβ. 16, 38, 47, 67, 75, 81, 82, 84
 Τζαΐζι Πυλίας 6
 Τζαντὼ Θράκης 82, 90
 Τῆλος 82
 Τῆνος 4, 28, 63
 Τραπεζοῦς 121, 122, 123, 124
 Τρίπολις 19
 Τσακήλι Θράκης 15, 62, 63
 Τσατάλτζα 10
 Τύρναβος 12
 Ὑδρα 4, 12, 30, 44, 45, 46, 67
 Φαλαισία Ἀρκαδίας 48
 Φανὸς Αἰτωλίας 47
 Φθιώτις 42, 91
 Φιλιπούπολις 69, 75
 Φράγκα Αἰγίου 69
 Φυσίνη Λήμνου 14
 Χαλκιδικὴ 121, 122, 123
 Χαλκιὸ Χίου 7, 12
 Χατζηγύριον Θράκης 94
 Χίος 4, 17, 41, 71, 72, 92, 93

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Ἀγάπη, τὸ φίλημα τῆς ἀγά-
πης 42, 46

ἀγγουρομαντεία 74

ἀγερμός 7 — ἀγερμοὶ παί-
δων 18, 22, 25, 28, 30,
34, 36, 59, 64

Ἅγια τῶν ἁγίων (τὰ Εἰσό-
δια τῆς Θεοτόκου) 92

Ἅγιαβλαχέρα, ἁγία Βλα-
χέραινα 77

ἁγία Αἰκατερίνη 93

— Εὐφημία 89

— Κυριακὴ 78

— Μαρίνα 78

— Μαύρα 63, 89

ἀγιάννηδες 72

ἁγία Παρασκευὴ 81

— Πελαγία 63

— Τριάς 70

ἁγίασμα τῆς ἁγ. Παρα-
σκευῆς 81

ἁγιασμός ὑδάτων καὶ κατοι-
κιῶν 82 — σπαρτῶν 78

ἁγιοζοῦμι 8

ἅγιο λελοῦδι 87

ἅγιο φῶς 43

ἅγιοι Ἀνάργυροι 90

— Ἀπόστολοι 77

— Θεόδωροι 15, 16

— Σαράντα 23

Ἅγιον Πνεῦμα· βλ. Ἅγία
Τριάς

ἅγιος Ἀβέρκιος 90

— Ἀθανάσιος 63

— Ἀνδρέας 93

— Ἀντώνιος 4

— Ἀρτέμιος 89

— Βαρθολομαῖος 78

ἅγιος Βοσκός· βλέπε ἅγιος
Μάμας

— Γεώργιος 51—ἐξοδος

γυναικῶν εἰς τὴν ἐξοχὴν

52—μετάβασις αὐτῶν εἰς

τὴν βρύσιν 52—οἱ κάρες

(φωτιές) τοῦ ἁγίου Γεωρ-
γίου 52—πότισμα τοῦ

ἀλόγου του 52—προσ-

φορὰ ἄρτων καὶ γάλα-

κτος 54—λιτανεῖαι 54—

ἁγῶνες 54—ἔθιμα ποιμε-

νικά 54—θυσίαι ἁμνῶν 53

ἅγιος Γεώργιος ὁ μεθυστής

90—ἄνοιγμα κρασιῶν 91

ἅγιος Γεώργιος ὁ Σποριά-

ρης 90

— Δημήτριος 90

— Ἑλισσαῖος· βλ. προ-

φήτης Ἑλισσαῖος

— Ἡλίας, βλ. πρ. Ἡλίας

— Θωμᾶς 51

— Ἰωάννης. Γενέθλιον

Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου

(24 Ἰουνίου) (τοῦ Λιοτρο-

πιοῦ) 71—ἀγιάννηδες, τὸ

στεφάνι τοῦ ἁγ. Γιάννη

72—ἀγιάννης 73, 77—

δοξασίαι· ὅτι ἀνοίγουν οἱ

οὐρανοὶ κτλ. 71—Ἀπο-

κεφάλις ἁγ. Ἰωάννου

(Ἀηγιάννης ὁ ἀποκεφα-

λιστῆς) (29 Αὐγούστου) 83

— ὀνόματα τοπικά τοῦ

ἁγίου 83, 84

ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος

(8 Μαΐου)· ὀνόματα: Χα-

λαζιάς, Τριανταφυλλᾶς

κτλ. 63—(26 Δεκεμβρίου)

89—ὁ Καλαθᾶς ἡ Ταλα-

ρᾶς 89

ἅγιος Κωνσταντῖνος 64

— Λουκᾶς 89

— Μάμας, προσφοραὶ

καὶ θυσίαι ἁμνῶν—

κοινὴ τράπεζα 86

— Μᾶρκος 55

— Μηνᾶς, ἑορτὴ γιὰ

τοὺς τσοπάνηδες 71

— Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ·

βλ. Ταξιάρχαι

— Ὀνούφριος 71

— Πέτρος καὶ Παῦλος

77

— Πλάτων 92

— Παντελεήμων 81

— Στυλιανὸς 93

— Φανούριος. Παράστα-

σις ἐν εἰκόνι 83—Τά-

ματα 83

— Φίλιππος 92

ἀγκαῖγκος (νηματοπαίγ.) 124

ἁγῶνες δρόμου, ἵπποδρο-

μιῶν, πάλης 54, 75

ἀδερφοποιτοὶ 46

ἀδραχτανάστασις 51

ἁεσόφια· βλ. Θεοτόκος

ἁγιωργίτης 54

Ἀηρουσαλιοῦ 69

Ἀηρούφνης βλ. ἁγ. Ὀνού-

φριος

Ἀησωτήρα 82

ἁηθοδώρισμα 15

ἁλεκτοροθυσίαι 79, 81, 84,

91

ἁλώνισμα· ἔθιμα 98—ὁ

πρώτος ἐκ τῆς συγκομι-
 δῆς ἄρτος 99
 ἀμολυτή· βλ. ἀπολυτή
 Ἀνάληψις: ὀνόματα τῆς
 ἑορτῆς 66 — Συνήθεται
 66-68
 Ἀνάστασις: γεῦμα νυκτερι-
 νὸν 45 — ἀνανέωσις τοῦ
 αὐγοῦ τῆς Παναγίας 45 —
 καινούργιο ἢ νιὸ φῶς 43
 — χαιρετισμὸς τῶν δέν-
 δρων 44 — λαμπροκούλ-
 λουρα 45
 ἀναστενάρια 64
 ἀνεστημένα σπίρτα 44
 ἀνοιχτομάτης (φυτὸν) 58
 ἀντίκακο 131
 Ἀντίπασκα 51
 ἀντριλλούσια (πολυσπόρια)
 93
 ἀξίωμα τῶν παιδιῶν 49 —
 ἀρραβωνιασμένων 75
 Ἀπαρνιαστής 71
 ἀπαρχαὶ σταφυλῶν 83
 ἀποβολὲς 3
 ἀποκερασιὰ 40, 46
 Ἀπόκρεφ 3-12
 Ἀποκριὰ μικρὴ 92
 ἀπολυτή (πρώτη ἑβδομάς
 Τριωδίου) 3
 ἀπονήστεια 17
 ἀπόπατος (παίγνιον) 124
 ἀπόραβδα 100
 Ἀπορνιαστής 76
 Ἀπουσουδιὰ 92
 Ἀρμυρὴ 66
 ἀρμυροκουλλούρα 11, 14
 ἀροτρίασις εἰς τὴν πλατεῖαν
 τοῦ χωρίου 7, 13
 ἀρραβώνιασμα δένδρων 64
 ἀρράου (νηματοπαίγν.) 122
 Ἀρσαλιοῦ· βλ. Ρουσαλιοῦ

ἀριθμὸς σαράντα· βλ. σα-
 ράντα
 ἀρτσιβούριο 3
 ἄρτσι-βούρτσι 3
 ἀρφανὸς 39, 47
 ἀρχιδευτέρα 12
 ἀρχιχρονιά 85
 ἀσθένειαι· βλ. μεταβίβασις
 ἄσματα: Βουλγάρας 150 —
 Γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας 153
 ἀσπροβδόμαδο 49
 ἀσπροδευτέρα 49
 ἀσπροπέφτη 49
 ἀσπροσάββατο 51
 ἀσπροτρίτη 49
 αὐγὰ τοῦ καλοῦ λόγου 42 —
 ἀπόρριψις κόκκινων αὐ-
 γῶν ἀπὸ κρημνοῦ 49 —
 αὐγὸ πρῶτο 32 — βάψιμο
 τῶν αὐγῶν 32 — αὐγὸ τῆς
 Παναγίας 32 — ἀνανέωσις
 τοῦ αὐγοῦ τῆς Παναγίας
 45 — αὐγῶν κυλινδρῖσμα
 53 — αὐγομαντεία 76 —
 συνήθεται τῆς Τυρινῆς μὲ
 τὸ αὐγὸ 10
 αὐγούλα 31
 Αὐγουστος, πρώτη 81 — δρι-
 μες Αὐγ. 82
 ἀφανὸς 47, 72
 Ἀψυχοῦ 16
 Βάγια 26, 27, 28
 βαγίζω 28
 βαγιοχιτυπήματα 28
 Βαγιοτσυριατσὴ 26
 Βαγίου, τῇ 26
 Βαθύ, τοῦ Βαθυοῦ ἢ τρέλ-
 λα 81
 Βαῖων Κυριακὴ: Ὀνόματα
 ἑορτῆς 26 — Συνήθεται 26
 κέ. — διανομὴ 27 — οἶω-

νισμοὶ 27
 βάϊσμαν 28
 βάγκα (ὄνομα νηματοπαι-
 γνίου) 122
 Βασιλὲς κατὰ μεταμφιέσεις
 τῆς τυροφάγου 7
 βασιλικὸς 88
 βάπτισμα στὸ νερὸ 11
 βεγγέρες 5
 βελόνες (ὄνομα νηματοπαι-
 γνίου) 125
 βορεασμοὶ 50
 Βοριᾶς, χορὸς τοῦ κῦρ Βο-
 ριᾶ 8, 50
 βορτουβάρια 68
 βρύση: μετάβασις πρωινὴ
 εἰς τὴν — 52, 57 — τάγι-
 σμα β. μὲ πολυσπόρια 93
 Γαδαροδευτέρα 12
 γαλατοπέφτη 66 — συνή-
 θεται ποιμενικαὶ 67
 γαλατόπιττα 69
 γάμος βλάχικος 13 — γύ-
 φτικος 4 — εἰκονικὸς 7
 γεβέντισμα 145
 γεβεντισμένος 142
 γένεια: τοῦ ζευγολάτη 96 —
 τ' ἀφεντικοῦ 97
 γεωργικὰ ἔθιμα 7, 55, 70,
 85, 88, 90, 92, 93
 Γιανίτσαροι 4
 γιαννάκια 72
 γλυκὰ (νηματοπαίγν.) 121
 γονατιὰ 69
 γονάτισμα ἐν ἐκκλησίᾳ 69
 γονατιστὴ 69
 γονοκλισιὰ 34, 69
 γούβα (νηματοπαίγν.) 122
 γουρλομάτης (φυτὸν) 58
 Δειλινὸς 89

δενδρολιβάνου διανομή 18
δεξαμενή (ὄν. νηματοπαι-
γνίου) 122

Δευτέρα: τῆς τυροφάγου 6
κέ. — Καθαρή 12 — Με-
γάλη 30 — Νιὰ Δευτέρα 49
διπλανάσταση 40, 46
δίχτυ (ὄν. νηματοπαιγνίου)
121

δοξάρι 31
δρίματα· βλ. δρίμες
δρίμες 19, 21, 35, 82
δῶρα πασχαλινὰ 40, — 1ης
Σεπτεμβρίου 86

Ἐγκαίνια χωρίου 51
εἰκοσιπεντάρια, τὰ 65
Εἰσόδια Θεοτόκου 92
ἐκθεσις κλινοσκεπασμάτων
τὴν νύκτα 72 — ἐνδυμά-
των εἰς τὸν ἥλιον 76
ἐλαιῶν συγκομιδὴ 100 —
ἔθιμα κατ' αὐτὴν 100
Ἐλισσαῖος Προφήτης 71
Ἐννιάμερα τῆς Παναγίας 83
ἐξοδος εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ
συμπόσιον 21, 58, 65, 70
ἐξορκισμός ψύλλων καὶ
κορέων 45

Ἐπιτάφιος: στολισμός καὶ
προσκύνησις 36 - περιφο-
ρὰ 37 — λουλουδιῶν Ἐπιτ.
38 — χῶμα ἐπιτ. 38
ἐριφίων θυσίαι· βλ. θυσίαι
ἐστίασις κοινὴ 9, 12, 29, 70
Εὐαγγέλια δώδεκα 34
Εὐαγγελισμοῦ συνήθειαι 24
Εὐχέλαιον μεγάλης Τετάρ-
της 31, 34

Ζαφείρης 61
ζούλια 12

ζύγισμα ἀνθρώπων 54
ζύμης νέας παρασκευὴ 31
Ζωοτόκοπη 50

Ἡλίας· βλ. Προφήτης
ἡμερομηνία 82

Θάλασσα (ὄν. νηματοπαι-
γνίου) 122

Θεοτόκος — Γενέθλιον 87 —
Κοίμησις 83 — Εἰσόδια
(21 Νοεμβρίου): ὀνόματα
ἐορτῆς 92

θερισμός: τὸ πρῶτο δεμά-
τι — προσκύνημα — θερι-
σμός τελευταίων σταγόνων
— δέσμη τελευταίων στα-
γόνων — γενεὰ ἀπεντι-
κοῦ 96 κέ.

Θερμολόγος (τῶν Ἀθ. Γιαν-
νίου τοῦ —) 84

θραῦσις ἀγγείων 19, 20, 41
θυσία: ταύρων ἢ κριῶν 63,
79 — πετεινῶν, ἐριφίων
78, 79, 81, 84, 91 — ἀμνῶν
53, 70, 77, 86

Ἱπποδρομιαί 54, 75

Καθαρὴ Δευτέρα 14

καθαροβδόμαδο 17

Καθαροδευτέρα· βλ. Δευ-
τέρα

κάθοδος εἰς τὴν θάλασσαν·
βλ. Ἀνάληψις

καθρεπτισμός εἰς τὸ λάδι 21

καινούργιο νερό 21

καινούργιο φῶς 43

κακανοὶ ἢ κακανέρια 72

καλαθάκια 31

κάλαντα Λαζάρου 25

καλαντήρα 26

καλαφουνοὶ 34

καλημεριστὰ (δίστιχα) 17

καλίγωμα 11

Καλόγεροι 7

Καλόγρια ἐπτάπους 17

Καλολόγος (ὁ) 40

Καλομηνᾶς 55

Καλὸς λόγος 9

Καλοχρονιά 85

Καμουζέλλες 4, 12

Κάνναβος 61, 65

κανναβοῦρι 65

Καπινοπαρασκευὴ 36

κατάδυσις βιαία 75

κατακλυσμός 11, 70

κατοπτρομαντεία 74, 77

καῦσις δαφνοφύλλων 41

— τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἑ-
βραίου 37, 47

καφάσι 123

καψαλιές 9

κάψαλος 72, 87

κερατίτσα 62

κεριά τῶν 12 Εὐαγγελίων 35

κηδεία τοῦ Καρνάβαλου 13

— τοῦ Τυροφάγου 13

Κιοπέκμπεης 7, 12 κέ.

κλαδαριές 4, 9

κλειδοχρονιά 85

κλέψιμο λουλουδιῶν Ἐπι-
ταφίου 38 — ξύλων 47

Κλήδονας: τρόπος μαντι-
κῆς τῆς 1ης Μαΐου 61 —

Ἀναλήψεως 68 — 24 Ἰου-
νίου 72 κέ.

κλοπή· βλ. κλέψιμο κλπ.

Κόκκινη Πέφτη ἢ Κοκκινο-
πέφτη· βλ. Πέφτη

κοκκολόγημα 100

κόλλυβα 6, 15, 68, 69

κολυμβήθρα 122

κοσόνες 31

Κουδουνᾶτοι 4
 κουζουνάκια 31
 Κούκερος ἢ Κουκεραῖοι 7
 κουκούγεροι 4
 Κούλουμα 12
 Κουκαρᾶς 17
 Κουκουμᾶς 63
 κουλκάτζια 93
 κουλλοῦρες Λαμπρῆς 39
 κούνια 17, 48, 54 — κούνια
 (νηματοπαίγν.) 121, 122
 κουνουκλησά· βλ. γονο-
 κλισά
 κουπάνα (νηματοπ.) 121
 κουραμπιές (νηματοπ.) 124
 κουρμπάνι 53, 78 βλ. θυσία
 κουρτούνα 121
 Κουτσοκέφαλ', τοῦ, 84
 κουτσοῦνες 31
 Κουτσοφλέβαρος, ἀποπομ-
 πῆ τοῦ Κ. 19
 Κουφουλάζαρους 25
 Κουψοκέφαλος 84
 κοφίνια 31
 Κραντωνέλλος 61
 κρασιῶν ἄνοιγμα 90, 91
 κρατ'τήρα 32
 κράχτης 37
 κρεββατάκι (παίγνιον) 122,
 κριθομαντεία 77
 Κρυαδίτης 84
 κτυπήματα γυναικῶν με-
 κλάδους 28, 57 — διὰ κλώ-
 νων καρύας 70 — τῶν παί-
 δων 21 — τῶν ζώων 22, 61
 κυανομαντεία 74
 κύλισμα ἐπὶ χλόης 52, 58
 κωλοπάνια τοῦ Χριστοῦ 93
 Λαγάνες 12
 λαζαρίζω 26
 Λάζαρος — λαζαράκι 31 —

λαζαράκια 25, 31 — λα-
 ζάροι 17, 18, 25 — λα-
 ζαρέλλια 25 — λαζαρικά
 τραγούδια 25 — Λάζαροι
 Λαζαρίνες, Λαζαρίτσες 25
 Λάζαρος· βλ. κάλαντα
 Λάζαρος ἀγέλαστος 25 —
 Λαζάρων πομπή 26
 λαζόνια 25
 λαλαγάκια 23
 λαμνί 98
 λαμπατίνα 72
 λαμπρεῦω 40
 Λαμπρῆς προλήψεις καὶ δει-
 σιδαιμονίαι 40
 λαμπριώτης 40, 45
 Λαμπρόημερα 49
 λαμπροκερί 44
 λαμπροκούλλουρα 45
 Λαμπροπέφτ' 49
 λαμπρόσζολα 49
 Λαμπροφόρα 40
 Λαμπροφόρου, τοῦ, 71
 λαχανοπίττια 12
 λειτουργιὰ τῆς Μεγάλης
 Πέμπτης 32
 λείψανο ὀβραΐικο 4
 λειψόπιττες 19
 λειῶμα 98
 λελοῦδι ἅγιο· βλ. ἅγιο λε-
 λοῦδι
 λιτανεῖαι 36, 87
 Λουλούδα 18
 Λουλούδ' τὸ 18
 Λουτρόπου (τ' Ἀη-Γιαν-
 νιοῦ) 71
 λύρα (νηματοπαίγνιον) 123
 Μαγεία· βλ. πρωτομαγιά
 μαγικαὶ πράξεις 5, 52, 55, 80
 Μαγιόπουλο 59, 60
 μαγιόψυχος 68

Μάης 56 — μάης ἢ τὸ μαγιό-
 ξυλο 58, 59 — μάηδες 60
 Μακαρονοῦ 3, 6
 μάλαμα (τὸ) 98
 Μαρουνιοῦ, τοῦ, 51
 μαντική 5, 11, 14, 15, 16,
 24, 27, 61, 68, 73, 74, 76,
 77, 80, 93, 118
 Μάππα· βλ. Σταυροπροσκυ-
 νήσεως καὶ Σταυροῦ Ὑ-
 ψωσης
 μάππα ἢ τοῦ πουλιοῦ 18
 μάρτα — μάρτης 20
 Μάρτιος· ἀντιλήψεις καὶ
 συνήθειαι Μ. 19 κέ.
 μασκαράδες 4
 μάτι (ὄν. νηματοπαιγν.) 121
 ματσίδι 26
 Μαυροσάββατο 51
 Μεγάλη Δευτέρα· βλ. Δευ-
 τέρα
 Μεγάλη Παρασκευή· ἀγερ-
 μὸς 36 — νηστεία 38 —
 προζύμι 38 — προλήψεις
 καὶ δεισιδαιμονίαι 38
 Μεγάλη Πέμπτη· λειτουρ-
 γιὰ 32 — ὕψωμα 33 — εὐ-
 χέλαιο 34 — ἀγερμοὶ 34
 αὐγά 32 — παννὶ 33 —
 προλήψεις καὶ δεισιδαι-
 μονίαι 35
 μεγαλοβδόμαδο 30
 Μεγάλου Σαββάτου συνή-
 θειαι 39 — Κανόνος 19
 Μελᾶ, τοῦ — 71,
 Μελδὴ 18
 Μελούδα 18
 μερομήνια 22· βλ. καὶ ἡμε-
 ρομήνια
 μερτοάτανο 20
 Μεσοπεντηκοστή 65
 Μεσοσαράκοστο 18

Μεσοσπορίτισσα, Μισο-
σπορίτριγια 92
μεταβίβασις ἀσθενείας εἰς
δένδρα 84
Μεταμορφώσεως, τῆς, 82
μεταμφιέσεις 4, 7, 11, 12, 26
μεταμφιέσεις καὶ πομπή κο-
ριτσιῶν 25, 73
μεταξοσπόρου λειτούργημα
23
μετεωρολογία 22, 80, 93
μηναλάγια 82
μηνολογιάζω 82
Μοίρας κάλεσμα ἢ δέσιμο
15 — κατάδεσμος 14
μολυβδομαντεία 76
Μουρδουλοπέφτη 6
μουσκάρια 4
μούσκαροι 4
μπόλια 93
μπακλαβαδωτό (ὄν. νηματο-
παιγνίου) 121
Μπέης 7, 13
Μπούκλουβα 12
μπουμποῦνες 4, 9
μπουμπουδιάρια 4
μπουρανι 12
μ'τσοῦν' 4
μυλωνᾶς (σάτυρα) 4

Νεκρικά ἔθιμα 6, 8
νεκροταφείων ἐπίσκεψις 8,
16, 36, 40, 43, 49, 51, 66
νερό ἀμίλητο ἢ βουβό ἢ
ἀρπαχτικό 72 — καινούρ-
γιο 21
νηματοπαίγνια 117 κέ. — Ση-
μασία μαγική ἢ θρησκευ-
τική. Ἰασις ἀσθενειῶν
117 — μαντικὸν μέσον 118
νηστεία 38, 91 — τριήμερος 30
Νηστευτής 84

νηστικός 84
Νιὰ Δευτέρα· βλ. Δευτέρα
νιοσάββατο 51
νιότριτο 49
νιὸ φῶς 43
νοῦρο 9

Ξάρτυσμα 12
ξηροτήανα 93
Ξισπουρίτ'σα 92
ξουλιάσματα 12
ξυνοφαί 17
ξώλαμπρα 49, 51

Ὁβριχοῦ κάψιμο 37
οἰωνισμοὶ ἐκ βαθίων 27
οἰωνοὶ 11
ὀλόκριγια 3
ὄνειρομαντεία 5, 11, 15, 68,
73, 77, 80, 93
ὀμιλίες 4
ὀργιαστική λατρεία 64, 81
ὀφανὸς 72

Παιδιαὶ εἰς ἐσπερίδας 5
Παναγία τῆς ἀποσοδειᾶς 87
— ἢ Ἀρχισπειρίστρα 92
— Παναγίας αὐγό· βλ. αὐ-
γὸ τῆς Παναγίας — τῆς
Βλαχέρας 77 — Παναγίας
ἐπιτάφιος 83 — τῆς Καρυ-
δοῦς 87 — ἢ Καρφοδεμα-
τοῦσα 77 — ἢ Καρφοχερο-
βολοῦ 77 — ἢ Ρευματο-
κρατοῦσα 51 — τὰ ἐννιά-
μερα τῆς Παν. 83
πανόραμα 4
παράθυρο (νηματοπαί-
γνιον) 124
παρακαμνιοὶ 79
παραπόταμος (ἐστίασις εἰς
τὸ ὑπαιθρον) 12

παραστάσεις δραματικαὶ 4
— κωμικαὶ 13 — μιμικαὶ
12, 61, 65, 89, 94
παρῳδίαί 4
Πάσχα — Πασκαλιὰ 40 —
Πασκαλιᾶς σαράντα 66 —
πενήντα 69 — πασκάτης
ἄμνός 40, 45
πασπάλι 142
πασχαλιές 36
Πέφτη κόκκινη 31 — Πέφ-
της λειτουργιὰ 32 — ἀνάρ-
τησις ἐρυθρῶν ὑφασμά-
των 33· βλ. καὶ Μεγάλην
Πέμπτην
Πεντηκοστῆς δεισιδαίμονες
συνήθειαι 69
πέρδικες 32
περισχοινισμός 79
περπερούνα 79 βλ. καὶ πι-
περιά
Πετειναρᾶς 84
πετεινῶν θυσίαι· βλ. θυσίαι
πέτρα μαλλιαρὴ 58, 67, 74
πηλὸς καθαριστικὸς τῆς Ἀ-
ναλήψεως 67
πιπεριά 59, 60
πιπερὸς 60
Πιττερᾶδες 7
πιττεροδευτέρα 6
πιττουλίτσες 93
πληθερὴ 66
ποιμενικά ἔθιμα 54, 55, 61,
67, 76, 92, 93
πολυσπόρια 92, 93
Πολυσπορίτισσα 92
πομπή· βλ. Λάζαρος
πόρτα (νηματοπαίγν.) 122
Πορτοκαλοῦσα 92
πορτούλα (παίγνιον) 124
Πουλιοῦ, τοῦ· βλ. Σταυρο-
προσκυνήσεως

πουλούδια τ' ἄη Γιωργίου 55
 πριόνι (νηματοπαίγν.) 120
 προζύμι τῆς Μεγ. Παρασκευῆς 38 — νέον 88
 προλήψεις καὶ δεισδαιμονίαι: Τυρινῆς 11 — Καθαρᾶς Δευτέρας 14 — Μ. Πέμπτης 35 — Μεγ. Παρασκευῆς 38 — Μεγ. Σαββάτου 40 — Λαμπρῆς 40, 48 — Πεντηκοστῆς 69 — Μαΐου 55 κέ. 62 — Ψυχοσαββάτων 6
 προσφοραὶ ἄρτων καὶ γάλακτος 54 — εἰς τοὺς νεκροὺς 8, 16, 33, 40, 43, 66, 82 — τροφῶν καὶ δειπνα ἐπὶ τῶν τάφων 70
 προσφωνέσιμη 3
 προσφωνή 3
 Προφήτης Ἐλισσαῖος 71
 Προφήτης Ἡλίας 78
 προφωνή 3
 Πρωταπριλιά 24
 πρώτη Λαμπρῆ 25
 πρώτη Μαρτίου 19 κέ.
 πρώτη Σεπτεμβρίου: γεωργικαὶ συνήθειαι 85
 πρώτη Ὀκτωβρίου 89
 πρωτοβδόμαδο 17
 πρῶτο δεμάτι προσκύνημα αὐτοῦ 96
 Πρωτομαγιά 56, 62 — σταυρὸς στήν πόρτα 57 — πρωτομαγιάς δεισδαιμονίαι καὶ δεισδαίμονες συνήθειαι 62
 πρωτονήστιμη 12
 πρωτόπερτο 49
 Πρωτοσταυριά 85
 Πρωτοχροσιά 85

πυραὶ 9, 34, 47, 52, 72, 79, 84
 — πυρᾶς ὑπερπήδησις 9, 23, 81
 πυροβολισμοὶ 11
 πυρομαντεία 11
 πυρετός: δοξασίαι περὶ προελεύσεως τῶν πυρετῶν καὶ τρόποι καὶ μέσα θεραπείας 84

Ράβδος (ὁ) 100
 ραντισμὸς οἰκίας μὲ θαλασσινὸ νερὸ 58
 Ριγανᾶς (ᾠδὴ -) 71
 Ριγολόγος (ᾠδὴ -) 84
 ριζικάρια 72
 ροδάνη 48 βλ. κοῦνα
 ρόδα, ἔθιμον 70
 Ρουσάλα 49

Ρουσαλιὸν Σάββατο 68
 Σαῖττα (νηματοπαίγν.) 124
 Σαρακατσάνικα ἔθιμα 76
 Σαρακοστή: ὀνόματα καὶ εἰκονικὴ παράστασις αὐτῆς 17, ἔθιμα 17 κέ.
 σαρακοστοκουλλούρα 14
 σαράντα 23
 σαράντα κύματα 67
 σαραντάημερο 92
 σαρανταλείτουργο 92
 σαραντάρι 92
 σαραντόπιττες 23
 σαρμανίτσα 121, 122
 σατυρισμοὶ 4
 σήκωσες μικρές: βλ. μικρὴ ἀποκριὰ
 σημαντηράδες 37
 σιδήρου δάγκωμα 41
 σκαμνάκι (ὄν. νηματοπαίγν.) 121 — σκαμνὶ 122

σκάρφη (ὄν. νηματοπαίγν.) 122
 σκλάβος τῆς Παναγίας 87
 Σκυλοδευτέρα 12, 13
 σομμιές (νηματοπαίγν.) 121
 Σπασοκάδ' (τοῦ) 84
 σπέρτα ἀνεστημένα 44
 σπλαγχνοσκοπία 5
 σπορά 94 κέ. σπορᾶς ἔναρξις 94 — ἐπιστροφή ἐκ τῆς σπορᾶς 95 — σπόρου εὐλόγησις 94 — σπορὰ κολλύβων 15
 σταυρολούλουδα 37
 Σταυροπροσκυνήσεως, τῆς, 18
 Σταυροῦ ὕψωσις 87, 88, 97
 Σταυροῦ τοῦ κλέφτη: βλ. Σταυροῦ ὕψωσις
 σταύρωμα σωροῦ 98
 Σταφυλᾶς 84
 σταφυλόψης 87: βλ. Θεοτόκου Γενέθλιον
 Σταχτᾶς 7
 στάχτη δι' ἀποτρεπτικούς σκοποὺς 73
 στοιχειὸν — στοίχειωμα 153
 στοιχεῖωσις 154
 συκκόκκαλη 3
 συμβάσεις 55
 συνάθη 12
 Συναληψιοῦ 66
 σχοινένιο τριόδ' 120
 Τάματα 83
 Ταξιάρχαι (τ' Ἀγιοστρατ'γοῦ, τ' ἅγιο Μιχαλίου, τ' ἅγιο Στράτζου, τ' Ἀξεστράτηγου) 91
 τάταλο 26
 ταύρων θυσίαι: βλ. θυσία

Τετάρτη τῆς τυρινῆς 7
 τεφρομαντεία 73
 τζαμάλα 94
 τζαμάλες 4, 9
 τζιτζιροκούλλικο 99
 τηγάνι (νηματοπαίγνιον) 123
 τριπλή 15
 τουλάπια 48
 Τουρνὴ 3
 τραμπάλα ἢ στραμπάλα 13
 τράπεζα κοινὴ 86 — συγγενική 9
 τρέλλα, τοῦ Βαθυοῦ ἡ — 81
 τρίγωνο 124
 τριήμερος· βλ. νηστεία
 τριόδι ἢ τρίλια 120
 Τριοημερίτης 15
 τριόημερο 15
 τρίχες κεφαλῆς 154
 Τριώδιον 4 — τρόποι ἀπαγγελίας 4
 τρυγητὸς· πρώτη ἡμέρα τρυγητοῦ — κλῆμα ἀτρυγητο — ἀπόνιψις χειρῶν ἐργατῶν 99
 Τσερκατζὴ τῆς ἐλιᾶς 26
 Τσικνοπέφτη 6
 Τυρινὴ 3
 Τυροφάγου Κυριακή· ἔθιμα

8 — Κηδεία τοῦ — 13
 Ὑδατομαντεία 73, 77
 ὑφασμάτων ἐρυθρῶν ἀνάρτησις 33· βλ. καὶ Μεγάλῃ Πέμπτῃ
 ὕψωμα μεγάλῃς Πέμπτῃς 33
 Ὑψωσις τοῦ Σταυροῦ· Ὀνομασίαι· Σταυροῦ τοῦ κλέφτη, τῆς μάπας 87 — παρασκευὴ νέου προζυμιοῦ 88
 Φάλλια (ἡ) 49
 φαλλοφορία 12, 59
 Φανιστῆ, τοῦ, 71
 φανὸς 9, 47, 72
 φανούδα 72
 φέρετρον Ἰωβ 121
 φουνάρα 47, 72
 φουνταρία 37, 47, 72
 φτουχουλάξαρους 25
 φυλακὴ (παίγνιον) 122
 φῶς ἅγιον — καινούργιον — νιὸ 43
 φωτιά 4 — τ' αἷ Γιαννιοῦ 72
 Χαιρετισμὸς τῶν δένδρων 44

χαλβασάββατον 8
 χαμάδες 100
 χάσκα ἢ χάσκαρης 10
 χελιδόνισμα 22, 36
 χοιροσφάγια 5
 χοροὶ 29
 χορὸς τοῦ κὺρ βοριᾶ 8,50 — τοῦ Πάσχα 48
 χουσάφι 12
 Χούχουτος 7
 χριστολούλουδα 37
 Χριστοσωτήρα, τοῦ 82
 Χριστοῦ, τοῦ, βλ. Μεταμόρφωσιν, — κωλοπάννια 93
 χτένι 88, 97
 χυλοῦ παρασκευὴ 21
 Ψάθα 97
 ψαλίδι (νηματοπαίγνιον) 121, 123, 125
 ψάρι (νηματοπαίγνιον) 121, 124
 ψαροκόκκαλο 124
 ψεῦδος, ψευδὴς εἶδησις 23
 ψυχασάββατον· συνήθειαι 6 — τοῦ Μάη 68 — τοῦ Μυροθανάτου 68 — στίς πενήντα 68
 Ὠμοπλατοσκοπία 46

RÉSUMÉ DU VOLUME

Questions de Laographie hellénique par G. A. Mégas (pp. 1-100)

L'auteur, Directeur des « Archives Laographiques de l'Académie d'Athènes », publie ici la deuxième partie du 12e chapitre, consacré à des questions relatives au culte populaire. La première partie, se rapportant aux fêtes de l'hiver, a déjà paru dans le volume précédent de cet annuaire (1943-44). Cette deuxième partie concerne les coutumes célébrées pendant les fêtes du printemps, de l'été et de l'automne, ainsi que les coutumes cultuelles propres à la vie des agriculteurs (ce dernier en appendice).

Ainsi s'achève l'édition des trois fascicules rédigés dans le but de fournir aux collectionneurs de matériel folklorique un formulaire des questions portant sur les mœurs et coutumes traditionnelles du peuple Grec.

Jeux de ficelle en Grèce par Paul G. Brewster et Georgia Tarsouli (pp. 101-125).

On trouve dans l'introduction une brève histoire des études faites dans différents pays, sur les jeux de ficelle, ainsi que la terminologie en usage pour chaque figure. On étudie en suite la technique en Grèce de ces jeux, dont les auteurs donnent l'ordre de changement, en les illustrant par des dessins et des photographies.

Le texte grec a le même contenu que le texte anglais.

Éléments de droit pénal et criminel contenus dans les proverbes et les chansons populaires par M. Tourtoglou (pp. 126-158)

L'auteur entreprend d'étudier, sur la base des données que procure l'examen attentif des proverbes et des chansons populaires, les conceptions du peuple hellénique se rapportant à certaines questions de droit pénal comme: 1) justification et but de la peine imposée; 2) liberté de conscience; 3) imputation du crime commis; 4) connivence; 5) repentir *de facto*; 6) crimes contre l'honneur; 7) infanticide; 8) viol-séduction; 9) adultère; 10) vol; 11) détournement de fonds, et certains autres sujets de criminologie,

comme : 1) Race; 2) Profession; 3) Âge; 4) Jeux de hasard; 5) Narcotiques; 6) Prostitution; 7) Superstitions; 8) Indices; 9) Témoins; 10) Nécrophilie.

L'auteur, considérant que la conscience du peuple trouve le moyen d'exprimer nettement sur le droit ses idées surtout par des proverbes, s'est efforcé d'y retrouver ces idées, qu'elles soient nettement énoncées ou simplement sous-entendues. Ensuite, il tâche de confirmer ces conclusions par une étude comparative avec les chansons populaires qui expriment les mêmes idées d'une manière analogue. Souvent il remonte jusqu'à des proverbes byzantins synonymes, éclairant ainsi la continuité de la tradition populaire sur les idées de droit.

Par cet examen l'auteur démontre que l'étude des textes populaires est indispensable et sert à éclairer plusieurs questions de droit pénal et criminel, particulièrement au point de vue historique et philosophique. On peut remarquer, ainsi, que certaines chansons populaires portent des indications claires sur des conceptions de droit (adultère-nécrophilie) en vigueur déjà dans diverses périodes de l'antiquité. Ce qui prouve, entre autres, que le peuple grec avait déjà des idées nettes et précises sur bien des questions, bien avant que la science juridique moderne fût arrivée à des conclusions analogues non sans difficultés et hésitations.

Bibliographie du Folklore grec des années 1939-1947 par G. A. Mégas et G. Spyridakis (pp. 159-263).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Α. Μέγα, Ζητήματα Ἑλληνικῆς Λαογραφίας:

Κεφ. ΙΒ΄. Λαϊκὴ λατρεία (συνέχεια).

Β΄. Ἑαριναὶ ἑορταὶ

α) Ἀπόκριεφ	Σελ.	3
β) Καθαρά ἑβδομάς καὶ λοιπὴ Σαρακοστή	»	12
γ) Ἀπὸ 1ης Μαρτίου μέχρι τοῦ Πάσχα	»	19
δ) Ἑορταὶ τοῦ Πάσχα	»	25
ε) Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μέχρι τέλους Μαΐου	»	51
ς) Μεσοπεντηκοστή, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή	»	65

Γ΄. Θεριναὶ ἑορταὶ

α) Τὸ Γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἄλλαι ἑορταὶ τοῦ Ἰουνίου	»	71
β) Ἀπὸ τῆς Παναγίας τῆς Καρποδεματούσας μέχρι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος	»	77
γ) Ἀπὸ τῆς 1ης Αὐγούστου μέχρι Ἀποτομῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου	»	81

Δ΄. Φθινοπωριναὶ ἑορταὶ

α) Ἑορταὶ Σεπτεμβρίου	»	85
β) Ἑορταὶ Ὀκτωβρίου	»	89
γ) Ἑορταὶ Νοεμβρίου	»	90

Ἐπίμετρον: Ἀγροτικὰ ἔθιμα.

Ἔθιμα σπορᾶς, θερισμοῦ, ἑλωνισμοῦ, τρυγητοῦ καὶ συγκομιδῆς τῶν ἐλαιῶν	»	94
---	---	----

P. G. Brewster and Georgia Tarsouli, A string figure series from Greece. Ἑλληνικὰ νηματοπαίγνια

» 101

Μενελάου Τουρτόγλου, Στοιχεῖα ποινικοῦ δικαίου καὶ ἐγκληματολογίας εἰς τὰς παροιμίας καὶ τὰ ᾄσματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ

» 126

Γ. Α. Μέγα καὶ **Γ. Κ. Σπυριδάκη**, Βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1939-1947

» 159

Α΄. Πίναξ τῶν ὀνομάτων τῶν συγγραφέων καὶ μεταφραστῶν

» 257

Β΄. Πίναξ τῶν περιεχομένων τῆς βιβλιογραφίας

» 264

Γ. Α. Μέγα, Ἐκθέσεις τῶν ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου πεπραγμένων κατὰ τὰ ἔτη 1945-1949

» 267

Πίναξ τοπωνυμίων

» 283

Πίναξ λέξεων καὶ πραγμάτων

» 286

Résumé du volume

» 293

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Ἀγία Ἄννα Εὐβοίας 4
 Ἀγία Σοφία Λήμνου 72
 Ἀγιάσος 3, 6, 35, 56, 57, 76
 Ἅγιος Ἰωάννης Βιζύης 64
 Ἅγιος Λαυρέντιος 60
 Ἀγόριανη 40
 Ἀγραφα 11, 20, 58, 63, 71
 Ἀγχίαλος 8, 9, 81
 Ἀδραμύττιον 4, 28, 44, 49, 51, 83, 84
 Ἀδριανούπολις 9, 13, 22, 44, 59
 Ἀθῆναι 21, 23, 31, 38, 41, 46, 51, 68, 120, 121, 122, 123, 124, 125
 Αἶγνα 68, 89
 Αἶνος 4, 22, 48, 51, 54, 63, 68, 69, 91
 Αἰτωλία 11, 15, 23, 26, 27, 48, 55, 66, 71, 78, 82, 85, 87, 91, 92, 93, 120, 121, 123
 Ἀκαρνανία 20
 Ἀλμαλί Μαλγάρων 79
 Ἀμισὸς Πόντ. 57, 65, 70
 Ἀμμόχωστος Κύπρου 26
 Ἀμοργὸς 17
 Ἀνακοῦ Καππαδοκ. 15
 Ἀπέρει Καρπάθου 18
 Ἀπολλωνιάς Προύσης 84
 Ἀπύρανθος Νάξου 12, 73
 Ἀράχοβα Παρνασσ. 4, 15, 19, 24, 51, 54, 74, 78, 83, 91
 Ἄργος 68, 92
 Ἄργος Ὀρεστικὸν 69
 Ἀργυρόκαστρον 26

Ἀρκαδία 8, 9, 33, 48, 54
 Ἀρτεμῶνας Σίφνου 8, 50
 Ἀρτοτίνα 8, 9
 Ἀσβεστοχώρι 124
 Ἀταλάντη 71, 77
 Βασιλικὸ Χαλκιδικῆς 121, 122, 124
 Βασιλίτσι Πυλίας 11, 14, 50, 73
 Βέντζια Μακεδ. 17
 Βέροια 69
 Βιζύη 7, 48
 Βιθυνία 11, 21
 Βινία Ἀγραφῶν 47
 Βιτρινίτσα 92
 Βλάστη Μακεδονίας 4, 9, 23, 73
 Βογατσικὸν 5, 9
 Βούρβουρα 68, 95, 96, 99
 Βυτίνα 15
 Γαλανάδες Νάξου 88
 Γιαντισαροχώρι Κυδων. 35
 Γορτυνία 4, 84
 Γοῦβες Εὐβοίας 98
 Γουρουνάκι Χασίων 42
 Γραμματικὸ Ἀττικῆς 71
 Γρίζι Πυλίας 65, 78, 92
 Γύθειον 35, 63, 67, 68, 75
 Δαδὶ Λοκρίδος 75
 Δαμασκηνιά Κοζάνης 45, 62
 Δαρδανέλια 31
 Δεμάτι Μαλακασίου 78
 Δημηνίτσα Χασίων 63
 Δρυμὸς Μακεδονίας 52, 92, 95, 96, 98

Ἐμπορειὸ Θήρας 90
 Ἐπίδαυρος 88, 95
 Εὐκάρυον 7
 Εὐρυτανία 80, 92
 Ζαγορά 54
 Ζαγόρι 60
 Ζάκυνθος 4, 32, 36, 39, 41, 42, 70
 Ζιζάνι Πυλίας 73
 Ζουπάνι 9
 Ἡπειρος 6, 9, 14, 24, 26, 28, 45, 48, 49, 57, 67, 68, 69, 92, 120
 Θεσσαλία 17, 26, 61
 Θῆβαι 13, 20
 Θήρα 13, 26
 Θράκη 4, 12, 15, 18, 26, 27, 35, 68, 69, 70, 79, 96, 120, 121, 122, 124, 125
 Ἱεράπετρα 62
 Ἱμβρος 69, 81
 Ἰνναχώριον 46
 Ἴος 63
 Ἰστιαία 60, 66
 Καβακλί 7, 11
 Καλάβρυτα 3, 6, 17, 40, 41, 68
 Κάλυμνος 58
 Καπλάνι Πυλίας 44
 Καππαδοκία 68
 Καρδαμύλη Λακωνίας 28
 Κάρπαθος 3, 4, 6, 10, 12, 14, 17, 20, 26, 44, 48, 50,

56, 64, 69, 73, 80, 82, 85,
86, 91, 92, 94, 95, 97, 99
Καρπενήσι 4
Κάρυστος 50
Καστανιά Λακεδαίμ. 43
Καστανόφυτον Καστορίας
36, 44
Καστελλόριζον 56
Καστορία 5, 9, 12, 16, 30,
33, 36, 48, 63, 69, 72, 79,
84, 87, 88, 93
Κατάλακκος Λήμνου 88
Κατιρλί Βιθυνίας 75
Κατσιδόνι Σητείας 13, 22,
28, 38, 51
Κάτω Παναγιά Κρήνης 74,
82
Κέρκυρα 41, 42, 59, 72, 74
Κεφαλληνία 4, 6, 12, 26,
30, 34, 77
Κεφαλόβρυσον 60
Κηπουριό Δυτ. Μακεδ. 8
Κιλκίς 66
Κίμωλος 72, 87
Κίος Βιθυν. 10, 33, 36, 37,
38, 44, 51, 55, 81, 84
Κισσός Πηλίου 78
Κλουτσινοχώρια Καλαβρύ-
των 88
Κοζάνη 9, 59
Κομοτηνή 24, 66
Κόνιτσα 121, 122, 124
Κορινθία 11
Κορυτσά 69
Κορώνη 3, 5, 8, 9, 12, 13,
18, 21, 31, 33, 34, 36, 38,
39, 40, 41, 43, 44, 47, 48,
58, 66, 74, 83, 84, 88, 91
Κοτύωρα 31, 46, 55, 62,
70, 91
Κούρεντα 35
Κουτσόβλαχοι Σαμαρίνας

120, 121, 122, 124
Κρήνη Ίωνίας 56, 72, 73
Κρήτη 4, 12, 15, 25, 30, 38,
47, 56, 57, 69, 72, 80,
84, 91
Κυδωνίαι 6, 20, 27, 29, 33,
37, 39, 40, 42, 82, 84
Κύζικος 19, 20, 72, 81
Κύθνος 4, 26, 71, 76
Κυκλάδες 121
Κύμη 62, 71
Κύπρος 11, 20, 21, 23, 26,
35, 61, 63, 70, 71, 82, 84,
97, 98
Κωνσταντινούπολις 89
Κῶς 22, 86
Κωσταράζι Δυτ. Μακεδο-
νίας 4, 52, 69
Κωστή Θράκης 7, 52, 54, 64
Λακκοβίτσια Μακεδ. 9
Λακωνία 6, 23, 41
Λασηθι 39, 44, 98
Λάστα Γορτυνίας 3, 4
Λατσίδα Κρήτ. 37, 89
Λειβήσιον Καρπάθου 4
Λεμεσός Κύπρου 44
Λέρος 85
Λέσβος 4, 21, 22, 25, 28,
31, 34, 42, 44, 57, 84
Λευκόγεια Κρήτης 13
Λήμνος 3, 5, 19, 23, 25, 30,
32, 35, 54, 59, 65, 67, 72,
73, 78, 84, 92
Λίμνη Εύβοίας 87
Λοζέτσι Ήπειρου 27, 33,
35, 40, 93
Μάδυτος 15, 28, 39, 47,
75, 81
Μακεδονία 15, 25, 33, 120
Μακρά Γέφυρα Θράκης 92

Μάλγαρα Θράκ. 94
Μάνη 27, 89, 147
Μανιάκι 23, 96
Μαραθόκαμπος 76
Μέγαρα 20, 21, 49
Μέγας Πλάτανος Λοκρίδος
59, 62
Μεθώνη 12, 13, 63, 71, 77,
87
Μελιγαλά Μεσσηνίας 47
Μεσημβρία 23, 33, 49, 54,
58, 66, 78, 82, 99
Μεσοχώρι Πυλίας 3, 78
Μεσσηνία 41, 54
Μέτραι Θράκης 22, 23, 24,
34, 37, 40, 51, 69, 74, 77,
78, 80, 91, 92, 93, 124
Μηχανιώνας Κυζίκου 12
Μικρά Ἀσία 120
Μικρὸς Αἶμος 26
Μονοφάτσι Κρήτ. 3, 17
Μπαϊντίρι Μ. Ἀσίας 64
Μπάστα Μεσσηνίας 54
Μύκονος 61
Ναίμονας Μεσημβρίας 29,
31, 45, 52, 53
Νάξος 46, 66, 71, 93
Νάουσα 4
Ναύπακτος 60
Νέα Χαλκηδών 89
Νένητα 43, 71
Νῆσοι Αἰγαίου 120
Νιγρίτα 121, 122
Νίσυρος 25, 26
Ξάνθη 121, 122
Οἰνὴ Πόντου 71
Ὀλυμπία 36
Ὀρτάκιοι 7

Πάνορμος 16
 Παραμυθιά 25, 69
 Πάργα 59
 Πάρος 30, 38
 Πάτραι 44, 80
 Πελοπόννησος 48, 120, 121, 122, 124, 125
 Πεντάλοφος 91
 Πέργαμος 59
 Περιβόλια Κρήτης 48
 Περιστερὰ Θράκης 24, 59
 Πέτρα Λέσβ. 20, 47, 64, 74
 Πισοδέρι 76
 Πλαγιάριον Θράκης 25
 Πολύγυρος 79
 Πόντος 12, 15, 17, 26, 28, 41, 53, 61, 62, 70, 75, 84, 91, 93
 Πορταριά 60
 Πυλίας 4, 5, 10, 11, 15, 20, 38, 43, 54, 55, 56, 72, 97, 100
 Πωγωνιανή Ἡπείρου 69
 Ραψομάτι Ἀρκαδίας 41
 Ρεῖσδερε 56, 57, 68
 Ρόδος 34, 40, 45, 46, 64, 66, 86, 90
 Ρουμλούκι 92
 Σαμαρίνα 120, 121, 122, 124
 Σαμόκοβον Ἀν. Θράκης 6, 7, 84, 99

Σάμος 47, 67, 68, 72
 Σαρακατσαναῖοι Χαλκιδικῆς 121, 122, 123
 Σαράντα Ἐκκλησίαι 7, 8, 39, 43, 100
 Σβέρδια Λήμνου 47, 84, 91
 Σέριφος 42, 56
 Σητεία 24
 Σιάτιστα 4
 Σιγὴ Βιθυνίας 15, 21, 35
 Σιναπλὶ 7, 11, 79
 Σινασσὸς (Καππαδ.) 64
 Σινίχοβον Δυτ. Μακεδ. 32
 Σινώπη 3, 15, 17, 32, 39, 42, 45, 48, 62, 65, 66, 68, 69, 71, 72, 87
 Σιτίστα Αἰτωλίας 75
 Σίφνος 66, 87, 92
 Σκανδάλη Λήμνου 5
 Σκόπελος Θράκης 33
 Σκοπὸς Θράκης 91
 Σκυλόγιαννη Εὐβοίας 48
 Σκῦρος 4, 12, 15, 16, 18, 19, 23, 28, 49, 67, 76, 77, 80, 84, 86, 87, 88, 94, 96, 98, 100
 Σμύρνη 4
 Σοβόλακκας Εὐρυταν. 49
 Σοποτὸν Καλαβρύτων 32
 Σούρμενα 92
 Σπάρτη 31, 35, 37, 71
 Στενήμαχος 4, 65, 75
 Στερεὰ Ἑλλάς 25

Σύμη 3, 26, 28, 49, 52, 56, 63, 71
 Σῦρος 4, 5, 10, 32, 72, 76
 Σωζόπολις 13, 20, 28, 77
 Ταῦγετος 79
 Τελώνια Λέσβ. 16, 38, 47, 67, 75, 81, 82, 84
 Τζαΐζι Πυλίας 6
 Τζαντὼ Θράκης 82, 90
 Τῆλος 82
 Τῆνος 4, 28, 63
 Τραπεζοῦς 121, 122, 123, 124
 Τρίπολις 19
 Τσακήλι Θράκης 15, 62, 63
 Τσατάλτζα 10
 Τύρναβος 12
 Ὑδρα 4, 12, 30, 44, 45, 46, 67
 Φαλαισία Ἀρκαδίας 48
 Φανὸς Αἰτωλίας 47
 Φθιώτις 42, 91
 Φιλιπούπολις 69, 75
 Φράγκα Αἰγίου 69
 Φυσίνη Λήμνου 14
 Χαλκιδικὴ 121, 122, 123
 Χαλκιὸ Χίου 7, 12
 Χατζηγύριον Θράκης 94
 Χίος 4, 17, 41, 71, 72, 92, 93

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Ἀγάπη, τὸ φίλημα τῆς ἀγά-
πης 42, 46

ἀγγουρομαντεία 74

ἀγερμός 7 — ἀγερμοὶ παί-
δων 18, 22, 25, 28, 30,
34, 36, 59, 64

Ἅγια τῶν ἁγίων (τὰ Εἰσό-
δια τῆς Θεοτόκου) 92

Ἁγιαβλαχέρα, ἁγία Βλα-
χέραйна 77

ἁγία Αἰκατερίνη 93

— Εὐφημία 89

— Κυριακὴ 78

— Μαρίνα 78

— Μαύρα 63, 89

ἁγιάννηδες 72

ἁγία Παρασκευὴ 81

— Πελαγία 63

— Τριάς 70

ἁγίασμα τῆς ἁγ. Παρα-
σκευῆς 81

ἁγιασμός ὑδάτων καὶ κατοι-
κιῶν 82 — σπαρτῶν 78

ἁγιοζοῦμι 8

ἅγιο λελοῦδι 87

ἅγιο φῶς 43

ἅγιοι Ἀνάργυροι 90

— Ἀπόστολοι 77

— Θεόδωροι 15, 16

— Σαράντα 23

Ἅγιον Πνεῦμα· βλ. Ἅγία
Τριάς

ἅγιος Ἀβέρκιος 90

— Ἀθανάσιος 63

— Ἀνδρέας 93

— Ἀντώνιος 4

— Ἀρτέμιος 89

— Βαρθολομαῖος 78

ἅγιος Βοσκός· βλέπε ἅγιος
Μάμας

— Γεώργιος 51—ἐξοδος

γυναικῶν εἰς τὴν ἐξοχὴν

52—μετάβασις αὐτῶν εἰς

τὴν βρύσιν 52—οἱ κάρες

(φωτιές) τοῦ ἁγίου Γεωρ-
γίου 52—πότισμα τοῦ

ἀλόγου του 52—προσ-

φορὰ ἄρτων καὶ γάλα-

κτος 54—λιτανεῖαι 54—

ἁγῶνες 54—ἔθιμα ποιμε-

νικά 54—θυσίαι ἁμνῶν 53

ἅγιος Γεώργιος ὁ μεθυστής

90—ἄνοιγμα κρασιῶν 91

ἅγιος Γεώργιος ὁ Σποριά-

ρης 90

— Δημήτριος 90

— Ἑλισσαῖος· βλ. προ-

φήτης Ἑλισσαῖος

— Ἡλίας, βλ. πρ. Ἡλίας

— Θωμᾶς 51

— Ἰωάννης. Γενέθλιον

Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου

(24 Ἰουνίου) (τοῦ Λιοτρο-

πιοῦ) 71—ἁγιάννηδες, τὸ

στεφάνι τοῦ ἁγ. Γιάννη

72—ἁγιάννης 73, 77—

δοξασίαι· ὅτι ἀνοίγουν οἱ

οὐρανοὶ κτλ. 71—Ἀπο-

κεφάλις ἁγ. Ἰωάννου

(Ἀηγιάννης ὁ ἀποκεφα-

λιστῆς) (29 Αὐγούστου) 83

— ὀνόματα τοπικά τοῦ

ἁγίου 83, 84

ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος

(8 Μαΐου)· ὀνόματα: Χα-

λαζιάς, Τριανταφυλλᾶς

κτλ. 63—(26 Δεκεμβρίου)

89—ὁ Καλαθᾶς ἡ Ταλα-

ρᾶς 89

ἅγιος Κωνσταντῖνος 64

— Λουκᾶς 89

— Μάμας, προσφοραὶ

καὶ θυσίαι ἁμνῶν—

κοινὴ τράπεζα 86

— Μᾶρκος 55

— Μηνᾶς, ἑορτὴ γιὰ

τοὺς τσοπάνηδες 71

— Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ·

βλ. Ταξιάρχαι

— Ὀνούφριος 71

— Πέτρος καὶ Παῦλος

77

— Πλάτων 92

— Παντελεήμων 81

— Στυλιανὸς 93

— Φανούριος. Παράστα-

σις ἐν εἰκόνι 83—Τά-

ματα 83

— Φίλιππος 92

ἀγκαῖγκος (νηματοπαίγ.) 124

ἁγῶνες δρόμου, ἵπποδρο-

μιῶν, πάλης 54, 75

ἀδερφοποιτοὶ 46

ἀδραχτανάστασις 51

ἁεσόφια· βλ. Θεοτόκος

ἁγιωργίτης 54

Ἀηρουσαλιοῦ 69

Ἀηρούφνης βλ. ἁγ. Ὀνού-

φριος

Ἀησωτήρα 82

ἁηθοδώρισμα 15

ἁλεκτοροθυσίαι 79, 81, 84,

91

ἁλώνισμα· ἔθιμα 98—ὁ

πρώτος ἐκ τῆς συγκομι-
 δῆς ἄρτος 99
 ἀμολυτή· βλ. ἀπολυτή
 Ἀνάληψις: ὀνόματα τῆς
 ἑορτῆς 66 — Συνήθειαι
 66-68
 Ἀνάστασις: γεῦμα νυκτερι-
 νὸν 45 — ἀνανέωσις τοῦ
 αὐγοῦ τῆς Παναγίας 45 —
 καινούργιο ἢ νιὸ φῶς 43
 — χαιρετισμὸς τῶν δέν-
 δρων 44 — λαμπροκούλ-
 λουρα 45
 ἀναστενάρια 64
 ἀνεστημένα σπίρτα 44
 ἀνοιχτομάτης (φυτὸν) 58
 ἀντίκακο 131
 Ἀντίπασκα 51
 ἀντριλλούσια (πολυσπόρια)
 93
 ἀξίωμα τῶν παιδιῶν 49 —
 ἀρραβωνιασμένων 75
 Ἀπαρνιαστής 71
 ἀπαρχαὶ σταφυλῶν 83
 ἀποβολὲς 3
 ἀποκερασιὰ 40, 46
 Ἀπόκρεφ 3-12
 Ἀποκριὰ μικρὴ 92
 ἀπολυτή (πρώτη ἑβδομάς
 Τριωδίου) 3
 ἀπονῆστεια 17
 ἀπόπατος (παίγνιον) 124
 ἀπόραβδα 100
 Ἀπορνιαστής 76
 Ἀπουσουδιὰ 92
 Ἀρμυρὴ 66
 ἀρμυροκουλλούρα 11, 14
 ἀροτρίασις εἰς τὴν πλατεῖαν
 τοῦ χωρίου 7, 13
 ἀρραβώνιασμα δένδρων 64
 ἀρράου (νηματοπαίγν.) 122
 Ἀρσαλιοῦ· βλ. Ρουσαλιοῦ

ἀριθμὸς σαράντα· βλ. σα-
 ράντα
 ἀρτσιβούριο 3
 ἄρτσι-βούρτσι 3
 ἀρφανὸς 39, 47
 ἀρχιδευτέρα 12
 ἀρχιχροινὰ 85
 ἀσθένειαι· βλ. μεταβίβασις
 ἄσματα: Βουλγάρας 150 —
 Γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας 153
 ἀσπροβδόμαδο 49
 ἀσπροδευτέρα 49
 ἀσπροπέφτη 49
 ἀσπροσάββατο 51
 ἀσπροτρίτη 49
 αὐγὰ τοῦ καλοῦ λόγου 42 —
 ἀπόρριψις κόκκινων αὐ-
 γῶν ἀπὸ κρημνοῦ 49 —
 αὐγὸ πρῶτο 32 — βάψιμο
 τῶν αὐγῶν 32 — αὐγὸ τῆς
 Παναγίας 32 — ἀνανέωσις
 τοῦ αὐγοῦ τῆς Παναγίας
 45 — αὐγῶν κυλινδρῖσμα
 53 — αὐγομαντεία 76 —
 συνήθειαι τῆς Τυρινῆς μὲ
 τὸ αὐγὸ 10
 αὐγούλα 31
 Αὐγουστος, πρώτη 81 — δρι-
 μες Αὐγ. 82
 ἀφανὸς 47, 72
 Ἀψυχοῦ 16
 Βάγια 26, 27, 28
 βαγίζω 28
 βαγιοχιτυπήματα 28
 Βαγιοτσυριατσὴ 26
 Βαγίου, τῇ 26
 Βαθύ, τοῦ Βαθυοῦ ἢ τρέλ-
 λα 81
 Βαΐων Κυριακὴ: Ὀνόματα
 ἑορτῆς 26 — Συνήθειαι 26
 κέ. — διανομὴ 27 — οἶω-

νισμοὶ 27
 βάϊσμαν 28
 βάγκα (ὄνομα νηματοπαι-
 γνίου) 122
 Βασιλὲς κατὰ μεταμφιέσεις
 τῆς τυροφάγου 7
 βασιλικὸς 88
 βάπτισμα στὸ νερὸ 11
 βεγγέρες 5
 βελόνες (ὄνομα νηματοπαι-
 γνίου) 125
 βορεασμοὶ 50
 Βοριᾶς, χορὸς τοῦ κῦρ Βο-
 ριᾶ 8, 50
 βορτουβάρια 68
 βρύση: μετάβασις πρωινὴ
 εἰς τὴν — 52, 57 — τάγι-
 σμα β. μὲ πολυσπόρια 93
 Γαδαροδευτέρα 12
 γαλατοπέφτη 66 — συνή-
 θειαι ποιμενικαὶ 67
 γαλατόπιττα 69
 γάμος βλάχικος 13 — γύ-
 φτικος 4 — εἰκονικὸς 7
 γεβέντισμα 145
 γεβεντισμένος 142
 γένεια: τοῦ ζευγολάτη 96 —
 τ' ἀφεντικοῦ 97
 γεωργικὰ ἔθιμα 7, 55, 70,
 85, 88, 90, 92, 93
 Γιανίτσαροι 4
 γιαννάκια 72
 γλυκὰ (νηματοπαίγν.) 121
 γονατιὰ 69
 γονάτισμα ἐν ἐκκλησίᾳ 69
 γονατιστὴ 69
 γονοκλισιὰ 34, 69
 γούβα (νηματοπαίγν.) 122
 γουρλομάτης (φυτὸν) 58
 Δειλινὸς 89

δενδρολιβάνου διανομή 18
δεξαμενή (ὄν. νηματοπαι-
γνίου) 122

Δευτέρα: τῆς τυροφάγου 6
κέ. — Καθαρή 12 — Με-
γάλη 30 — Νιὰ Δευτέρα 49
διπλανάσταση 40, 46
δίχτυ (ὄν. νηματοπαιγνίου)
121

δοξάρι 31
δρίματα· βλ. δρίμες
δρίμες 19, 21, 35, 82
δῶρα πασχαλινὰ 40, — 1ης
Σεπτεμβρίου 86

Ἐγκαίνια χωρίου 51
εἰκοσιπεντάρια, τὰ 65
Εἰσόδια Θεοτόκου 92
ἐκθεσις κλινοσκεπασμάτων
τὴν νύκτα 72 — ἐνδυμά-
των εἰς τὸν ἥλιον 76
ἐλαιῶν συγκομιδὴ 100 —
ἔθιμα κατ' αὐτὴν 100
Ἐλισσαῖος Προφήτης 71
Ἐννιάμερα τῆς Παναγίας 83
ἐξοδος εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ
συμπόσιον 21, 58, 65, 70
ἐξορκισμός ψύλλων καὶ
κορέων 45

Ἐπιτάφιος: στολισμός καὶ
προσκύνησις 36 - περιφο-
ρὰ 37 — λουλουδιῶν Ἐπιτ.
38 — χῶμα ἐπιτ. 38
ἐριφίων θυσίαι· βλ. θυσίαι
ἐστίασις κοινὴ 9, 12, 29, 70
Εὐαγγέλια δώδεκα 34
Εὐαγγελισμοῦ συνήθειαι 24
Εὐχέλαιον μεγάλης Τετάρ-
της 31, 34

Ζαφείρης 61
ζούλια 12

ζύγισμα ἀνθρώπων 54
ζύμης νέας παρασκευὴ 31
Ζωοτόκοπη 50

Ἡλίας· βλ. Προφήτης
ἡμερομηνία 82

Θάλασσα (ὄν. νηματοπαι-
γνίου) 122

Θεοτόκος — Γενέθλιον 87 —
Κοίμησις 83 — Εἰσόδια
(21 Νοεμβρίου): ὀνόματα
ἐορτῆς 92

θερισμός: τὸ πρῶτο δεμά-
τι — προσκύνημα — θερι-
σμός τελευταίων σταγόνων
— δέσμη τελευταίων στα-
γόνων — γενεὰ ἀπεντι-
κοῦ 96 κέ.

Θερμολόγος (τῶν Ἀθ. Γιαν-
νίου τοῦ —) 84

θραῦσις ἀγγείων 19, 20, 41
θυσία: ταύρων ἢ κριῶν 63,
79 — πετεινῶν, ἐριφίων
78, 79, 81, 84, 91 — ἀμνῶν
53, 70, 77, 86

Ἱπποδρομιαί 54, 75

Καθαρὴ Δευτέρα 14
καθαροβδόμαδο 17
Καθαροδευτέρα· βλ. Δευ-
τέρα

κάθοδος εἰς τὴν θάλασσαν·
βλ. Ἀνάληψις
καθρεπτισμός εἰς τὸ λάδι 21
καινούργιο νερὸ 21
καινούργιο φῶς 43
κακανοὶ ἢ κακανέρια 72
καλαθάκια 31
κάλαντα Λαζάρου 25
καλαντήρα 26

καλαφουνοὶ 34
καλημεριστὰ (δίστιχα) 17
καλίγωμα 11
Καλόγεροι 7
Καλόγρια ἐπτάπους 17
Καλολόγος (ὁ) 40
Καλομηνᾶς 55
Καλὸς λόγος 9
Καλοχρονιά 85
Καμουζέλλες 4, 12
Κάνναβος 61, 65
κανναβοῦρι 65
Καπινοπαρασκευὴ 36
κατάδυσις βιαία 75
κατακλυσμός 11, 70
κατοπτρομαντεία 74, 77
καῦσις δαφνοφύλλων 41
— τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἑ-
βραίου 37, 47
καφάσι 123
καψαλιές 9
κάψαλος 72, 87
κερατίτσα 62
κεριά τῶν 12 Εὐαγγελίων 35
κηδεία τοῦ Καρνάβαλου 13
— τοῦ Τυροφάγου 13
Κιοπέκμπεης 7, 12 κέ.
κλαδαριές 4, 9
κλειδοχρονιά 85
κλέψιμο λουλουδιῶν Ἐπι-
ταφίου 38 — ξύλων 47
Κλήδονας: τρόπος μαντι-
κῆς τῆς 1ης Μαΐου 61 —
Ἀναλήψεως 68 — 24 Ἰου-
νίου 72 κέ.
κλοπὴ· βλ. κλέψιμο κλπ.
Κόκκινη Πέφτη ἢ Κοκκινο-
πέφτη· βλ. Πέφτη
κοκκολόγημα 100
κόλλυβα 6, 15, 68, 69
κολυμβήθρα 122
κοσόνες 31

Κουδουνᾶτοι 4
 κουζουνάκια 31
 Κούκερος ἢ Κουκεραῖοι 7
 κουκούγεροι 4
 Κούλουμα 12
 Κουκαράς 17
 Κουκουμάς 63
 κουλκάτζια 93
 κουλλοῦρες Λαμπρῆς 39
 κούνια 17, 48, 54 — κούνια
 (νηματοπαίγν.) 121, 122
 κουνουκλησά· βλ. γονο-
 κλισά
 κουπάνα (νηματοπ.) 121
 κουραμπιές (νηματοπ.) 124
 κουρμπάνι 53, 78 βλ. θυσία
 κουρτούνα 121
 Κουτσοκέφαλ', τοῦ, 84
 κουτσοῦνες 31
 Κουτσοφλέβαρος, ἀποπομ-
 πῆ τοῦ Κ. 19
 Κουφουλάζαρους 25
 Κουφοκέφαλος 84
 κοφίνια 31
 Κραντωνέλλος 61
 κρασιῶν ἄνοιγμα 90, 91
 κρατ'τήρα 32
 κράχτης 37
 κρεββατάκι (παίγνιον) 122,
 κριθομαντεία 77
 Κρυαδίτης 84
 κτυπήματα γυναικῶν με-
 κλάδους 28, 57 — διά κλώ-
 νων καρύας 70 — τῶν παί-
 δων 21 — τῶν ζώων 22, 61
 κυανομαντεία 74
 κύλισμα ἐπὶ χλόης 52, 58
 κωλοπάνια τοῦ Χριστοῦ 93
 Λαγάνες 12
 λαζαρίζω 26
 Λάζαρος — λαζαράκι 31 —

λαζαράκια 25, 31 — λα-
 ζάροι 17, 18, 25 — λα-
 ζαρέλλια 25 — λαζαρικά
 τραγούδια 25 — Λάζαροι
 Λαζαρίνες, Λαζαρίτσες 25
 Λάζαρος· βλ. κάλαντα
 Λάζαρος ἀγέλαστος 25 —
 Λαζάρων πομπή 26
 λαζόνια 25
 λαλαγάκια 23
 λαμνί 98
 λαμπατίνα 72
 λαμπρεύω 40
 Λαμπρῆς προλήψεις καὶ δει-
 σιδαιμονίαι 40
 λαμπριώτης 40, 45
 Λαμπρόημερα 49
 λαμπροκερί 44
 λαμπροκούλλουρα 45
 Λαμπροπέφτ' 49
 λαμπρόσζολα 49
 Λαμπροφόρα 40
 Λαμπροφόρου, τοῦ, 71
 λαχανοπίττια 12
 λειτουργία τῆς Μεγάλης
 Πέμπτης 32
 λείψανο ὀβραΐικο 4
 λειψόπιττες 19
 λειῶμα 98
 λελοῦδι ἅγιο· βλ. ἅγιο λε-
 λοῦδι
 λιτανεῖαι 36, 87
 Λουλούδα 18
 Λουλούδ' τὸ 18
 Λουτρόπου (τ' Ἀη-Γιαν-
 νιοῦ) 71
 λύρα (νηματοπαίγνιον) 123
 Μαγεία· βλ. πρωτομαγιά
 μαγικαὶ πράξεις 5, 52, 55, 80
 Μαγιόπουλο 59, 60
 μαγιόψυχος 68

Μάης 56 — μάης ἢ τὸ μαγιό-
 ξυλο 58, 59 — μάηδες 60
 Μακαρονοῦ 3, 6
 μάλαμα (τὸ) 98
 Μαρουνιοῦ, τοῦ, 51
 μαντική 5, 11, 14, 15, 16,
 24, 27, 61, 68, 73, 74, 76,
 77, 80, 93, 118
 Μάππα· βλ. Σταυροπροσκυ-
 νήσεως καὶ Σταυροῦ Ὑ-
 ψωσις
 μάππα ἢ τοῦ πουλιοῦ 18
 μάρτα — μάρτης 20
 Μάρτιος· ἀντιλήψεις καὶ
 συνήθειαι Μ. 19 κέ.
 μασκαράδες 4
 μάτι (ὄν. νηματοπαιγν.) 121
 ματσίδι 26
 Μαυροσάββατο 51
 Μεγάλη Δευτέρα· βλ. Δευ-
 τέρα
 Μεγάλη Παρασκευή: ἄγερ-
 μὸς 36 — νηστεία 38 —
 προζύμι 38 — προλήψεις
 καὶ δεισιδαιμονίαι 38
 Μεγάλη Πέμπτη: λειτουρ-
 γία 32 — ὕψωμα 33 — εὐ-
 χέλαιο 34 — ἄγερμοὶ 34
 αὐγά 32 — παννὶ 33 —
 προλήψεις καὶ δεισιδαι-
 μονίαι 35
 μεγαλοβδόμαδο 30
 Μεγάλου Σαββάτου συνή-
 θειαι 39 — Κανόνος 19
 Μελά, τοῦ — 71,
 Μελδὴ 18
 Μελούδα 18
 μερομήνια 22· βλ. καὶ ἡμε-
 ρομήνια
 μερτοάτανο 20
 Μεσοπεντηκοστή 65
 Μεσοσαράκοστο 18

Μεσοσπορίτισσα, Μισο-
σπορίτριγια 92
μεταβίβασις ἀσθενείας εἰς
δένδρα 84
Μεταμορφώσεως, τῆς, 82
μεταμφιέσεις 4, 7, 11, 12, 26
μεταμφιέσεις καὶ πομπή κο-
ριτσιῶν 25, 73
μεταξοσπόρου λειτούργημα
23
μετεωρολογία 22, 80, 93
μηναλάγια 82
μηνολογιάζω 82
Μοίρας κάλεσμα ἢ δέσιμο
15 — κατάδεσμος 14
μολυβδομαντεία 76
Μουρδουλοπέφτη 6
μουσκάρια 4
μούσκαροι 4
μπόλια 93
μπακλαβαδωτό (ὄν. νηματο-
παιγνίου) 121
Μπέης 7, 13
Μπούκλουβα 12
μπουμποῦνες 4, 9
μπουμπουδιάρια 4
μπουρανι 12
μ'τσοῦν' 4
μυλωνᾶς (σάτυρα) 4

Νεκρικά ἔθιμα 6, 8
νεκροταφείων ἐπίσκεψις 8,
16, 36, 40, 43, 49, 51, 66
νερό ἀμίλητο ἢ βουβό ἢ
ἀρπαχτικό 72 — καινούρ-
γιο 21
νηματοπαίγνια 117 κέ. — Ση-
μασία μαγική ἢ θρησκευ-
τική. Ἰασις ἀσθενειῶν
117 — μαντικὸν μέσον 118
νηστεία 38, 91 — τριήμερος 30
Νηστευτής 84

νηστικός 84
Νιὰ Δευτέρα· βλ. Δευτέρα
νιοσάββατο 51
νιότριτο 49
νιὸ φῶς 43
νοῦρο 9

Ξάρτυσμα 12
ξηροτήανα 93
Ξισπουρίτ'σα 92
ξουλιάσματα 12
ξυνοφαί 17
ξώλαμπρα 49, 51

Ὁβριχοῦ κάψιμο 37
οἰωνισμοὶ ἐκ βαθῶν 27
οἰωνοὶ 11
ὀλόκριγια 3
ὄνειρομαντεία 5, 11, 15, 68,
73, 77, 80, 93
ὀμιλίες 4
ὀργιαστική λατρεία 64, 81
ὀφανὸς 72

Παιδιαὶ εἰς ἐσπερίδας 5
Παναγία τῆς ἀποσοδειᾶς 87
— ἢ Ἀρχισπειρίστρα 92
— Παναγίας αὐγό· βλ. αὐ-
γὸ τῆς Παναγίας — τῆς
Βλαχέρας 77 — Παναγίας
ἐπιτάφιος 83 — τῆς Καρυ-
δοῦς 87 — ἢ Καρφοδεμα-
τοῦσα 77 — ἢ Καρφοχερο-
βολοῦ 77 — ἢ Ρευματο-
κρατοῦσα 51 — τὰ ἐννιά-
μερα τῆς Παν. 83
πανόραμα 4
παράθυρο (νηματοπαί-
γνιον) 124
παρακαμνιοὶ 79
παραπόταμος (ἐστίασις εἰς
τὸ ὑπαιθρον) 12

παραστάσεις δραματικαὶ 4
— κωμικαὶ 13 — μιμικαὶ
12, 61, 65, 89, 94
παρῳδίαί 4
Πάσχα — Πασκαλιὰ 40 —
Πασκαλιᾶς σαράντα 66 —
πενήντα 69 — πασκάτης
ἄμνός 40, 45
πασπάλι 142
πασχαλιές 36
Πέφτη κόκκινη 31 — Πέφ-
της λειτουργιὰ 32 — ἀνάρ-
τησις ἐρυθρῶν ὑφασμά-
των 33· βλ. καὶ Μεγάλην
Πέμπτην
Πεντηκοστῆς δεισιδαίμονες
συνήθειαι 69
πέρδικες 32
περισχοινισμός 79
περπερούνα 79 βλ. καὶ πι-
περιά
Πετειναρᾶς 84
πετεινῶν θυσίαι· βλ. θυσίαι
πέτρα μαλλιαρὴ 58, 67, 74
πηλὸς καθαριστικὸς τῆς Ἀ-
ναλήψεως 67
πιπεριά 59, 60
πιπερὸς 60
Πιττερᾶδες 7
πιττεροδευτέρα 6
πιττουλίτσες 93
πληθερὴ 66
ποιμενικὰ ἔθιμα 54, 55, 61,
67, 76, 92, 93
πολυσπόρια 92, 93
Πολυσπορίτισσα 92
πομπή· βλ. Λάζαρος
πόρτα (νηματοπαίγν.) 122
Πορτοκαλοῦσα 92
πορτούλα (παίγνιον) 124
Πουλιού, τοῦ· βλ. Σταυρο-
προσκυνήσεως

πουλούδια τ' ἄη Γιωργίου 55
 πριόνι (νηματοπαίγν.) 120
 προζύμι τῆς Μεγ. Παρασκευῆς 38 — νέον 88
 προλήψεις καὶ δεισδαιμονίαι: Τυρινῆς 11 — Καθαρᾶς Δευτέρας 14 — Μ. Πέμπτης 35 — Μεγ. Παρασκευῆς 38 — Μεγ. Σαββάτου 40 — Λαμπρῆς 40, 48 — Πεντηκοστῆς 69 — Μαΐου 55 κέ. 62 — Ψυχοσαββάτων 6
 προσφοραὶ ἄρτων καὶ γάλακτος 54 — εἰς τοὺς νεκροὺς 8, 16, 33, 40, 43, 66, 82 — τροφῶν καὶ δειπνα ἐπὶ τῶν τάφων 70
 προσφωνέσιμη 3
 προσφωνή 3
 Προφήτης Ἐλισσαῖος 71
 Προφήτης Ἡλίας 78
 προφωνή 3
 Πρωταπριλιά 24
 πρώτη Λαμπρῆ 25
 πρώτη Μαρτίου 19 κέ.
 πρώτη Σεπτεμβρίου: γεωργικαὶ συνήθειαι 85
 πρώτη Ὀκτωβρίου 89
 πρωτοβδόμαδο 17
 πρῶτο δεμάτι προσκύνημα αὐτοῦ 96
 Πρωτομαγιά 56, 62 — σταυρὸς στήν πόρτα 57 — πρωτομαγιάς δεισδαιμονίαι καὶ δεισδαίμονες συνήθειαι 62
 πρωτονήστιμη 12
 πρωτόπερτο 49
 Πρωτοσταυριά 85
 Πρωτοχροσιά 85

πυραὶ 9, 34, 47, 52, 72, 79, 84
 — πυρᾶς ὑπερπήδησις 9, 23, 81
 πυροβολισμοὶ 11
 πυρομαντεία 11
 πυρετός: δοξασίαι περὶ προελεύσεως τῶν πυρετῶν καὶ τρόποι καὶ μέσα θεραπείας 84

Ράβδος (ὁ) 100
 ραντισμὸς οἰκίας μὲ θαλασσινὸ νερὸ 58
 Ριγανᾶς (᾿Αη -) 71
 Ριγολόγος (᾿Αη -) 84
 ριζικάρια 72
 ροδάνη 48 βλ. κοῦνα
 ρόδα, ἔθιμον 70
 Ρουσάλια 49

Ρουσαλίου Σάββατο 68

Σαῖττα (νηματοπαίγν.) 124

Σαρακατσάνικα ἔθιμα 76

Σαρακοστή: ὀνόματα καὶ εἰκονικὴ παράστασις αὐτῆς 17, ἔθιμα 17 κέ.

σαρακοστοκουλλούρα 14

σαράντα 23

σαράντα κύματα 67

σαραντάήμερο 92

σαρανταλείτουργο 92

σαραντάρι 92

σαραντόπιττες 23

σαρμανίτσα 121, 122

σατυρισμοὶ 4

σήκωσες μικρές: βλ. μικρὴ ἀποκριὰ

σημαντηράδες 37

σιδήρου δάγκωμα 41

σκαμνάκι (ὄν. νηματοπαίγνιου) 121 — σκαμνὶ 122

σκάρφη (ὄν. νηματοπαίγνιου) 122

σκλάβος τῆς Παναγίας 87

Σκυλοδευτέρα 12, 13

σομμιές (νηματοπαίγνιον) 121

Σπασοκάδ' (τοῦ) 84

σπίρτα ἀνεστημένα 44

σπλαγχνοσκοπία 5

σπορά 94 κέ. σπορᾶς ἔναρξις 94 — ἐπιστροφή ἐκ τῆς σπορᾶς 95 — σπόρου εὐλόγησις 94 — σπορὰ κολλύβων 15

σταυρολούλουδα 37

Σταυροπροσκυνήσεως, τῆς, 18

Σταυροῦ ὕψωσις 87, 88, 97

Σταυροῦ τοῦ κλέφτη: βλ.

Σταυροῦ ὕψωσις
 σταύρωμα σωροῦ 98

Σταφυλᾶς 84

σταφυλόψης 87: βλ. Θεοτόκου Γενέθλιον

Σταχτᾶς 7

στάχτη δι' ἀποτρεπτικούς σκοποὺς 73

στοιχειὸ — στοίχειωμα 153

στοιχείωσις 154

συγκόκκαλη 3

συμβάσεις 55

συνάθη 12

Συναληψιοῦ 66

σχοινένιο τριόδ' 120

Τάματα 83

Ταξιάρχαι (τ' Ἀγιοστρατ'γοῦ, τ' ἅγιο Μιχαλίου, τ' ἅγιο Στράτζου, τ' Ἀξεστράτηγου) 91

τάταλο 26

ταύρων θυσίαι: βλ. θυσία

Τετάρτη τῆς τυρινῆς 7
 τεφρομαντεία 73
 τζαμάλα 94
 τζαμάλες 4, 9
 τζιτζιροκούλλικο 99
 τηγάνι (νηματοπαίγνιον)
 123
 τριπλή 15
 τουλάπια 48
 Τουρνὴ 3
 τραμπάλα ἢ στραμπάλα 13
 τράπεζα κοινὴ 86 — συγγε-
 νικὴ 9
 τρέλλα, τοῦ Βαθυοῦ ἡ — 81
 τρίγωνο 124
 τριήμερος· βλ. νηστεία
 τριόδι ἢ τρίλια 120
 Τριοημερίτης 15
 τριόημερο 15
 τρίχες κεφαλῆς 154
 Τριώδιον 4 — τρόποι ἀπαγ-
 γελίας 4
 τρυγητὸς· πρώτη ἡμέρα
 τρυγητοῦ — κλῆμα ἀτρύ-
 γητο — ἀπόνιψις χειρῶν
 ἐργατῶν 99
 Τσερκατζὴ τῆς ἐλιᾶς 26
 Τσικνοπέφτη 6
 Τυρινὴ 3
 Τυροφάγου Κυριακὴ· ἔθιμα

8 — Κηδεία τοῦ — 13
 Ὑδατομαντεία 73, 77
 ὑφασμάτων ἐρυθρῶν ἀνάρ-
 τησις 33· βλ. καὶ Μεγάλῃ
 Πέμπτῃ
 ὕψωμα μεγάλῃς Πέμπτῃς 33
 Ὑψωσις τοῦ Σταυροῦ· Ὁ-
 νομασίαι· Σταυροῦ τοῦ
 κλέφτη, τῆς μάπας 87 —
 παρασκευὴ νέου προζυ-
 μιοῦ 88
 Φάλλια (ἡ) 49
 φαλλοφορία 12, 59
 Φανιστῆ, τοῦ, 71
 φανὸς 9, 47, 72
 φανούδα 72
 φέρετρον Ἰωβ 121
 φουνάρα 47, 72
 φουνταρία 37, 47, 72
 φτουχουλάξαρους 25
 φυλακὴ (παίγνιον) 123
 φῶς ἅγιον — καινούργιον —
 νιὸ 43
 φωτιά 4 — τ' αἷ Γιαννιοῦ
 72
 Χαιρετισμὸς τῶν δένδρων
 44

χαλβασάββατον 8
 χαμάδες 100
 χάσκα ἢ χάσκαρης 10
 χελιδόνισμα 22, 36
 χοιροσφάγια 5
 χοροὶ 29
 χορὸς τοῦ κὺρ βοριᾶ 8,50
 — τοῦ Πάσχα 48
 χουσάφι 12
 Χούχουτος 7
 χριστολούλουδα 37
 Χριστοσωτήρα, τοῦ 82
 Χριστοῦ, τοῦ, βλ. Μεταμόρ-
 φωσιν, — κωλοπάννια 93
 χτένι 88, 97
 χυλοῦ παρασκευὴ 21
 Ψάθα 97
 ψαλίδι (νηματοπαίγνιον)
 121, 123, 125
 ψάρι (νηματοπαίγνιον) 121,
 124
 ψαροκόκκαλο 124
 ψεῦδος, ψευδὴς εἶδησις 23
 ψυχασάββατον· συνήθειαι
 6 — τοῦ Μάη 68 — τοῦ
 Μυροθανάτου 68 — στίς
 πενήντα 68
 Ὠμοπλατοσκοπία 46

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Α. Μέγα, Ζητήματα Ἑλληνικῆς Λαογραφίας:

Κεφ. ΙΒ΄. Λαϊκὴ λατρεία (συνέχεια).

Β΄. Ἑαριναὶ ἑορταὶ

α) Ἀπόκριεφ	Σελ.	3
β) Καθαρὰ ἑβδομάς καὶ λοιπὴ Σαρακοστή	»	12
γ) Ἀπὸ 1ης Μαρτίου μέχρι τοῦ Πάσχα	»	19
δ) Ἑορταὶ τοῦ Πάσχα	»	25
ε) Ἀπὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου μέχρι τέλους Μαΐου	»	51
ς) Μεσοπεντηκοστή, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή	»	65

Γ΄. Θεριναὶ ἑορταὶ

α) Τὸ Γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἄλλαι ἑορταὶ τοῦ Ἰουνίου	»	71
β) Ἀπὸ τῆς Παναγίας τῆς Καρποδεματούσας μέχρι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος	»	77
γ) Ἀπὸ τῆς 1ης Αὐγούστου μέχρι Ἀποτομῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου	»	81

Δ΄. Φθινοπωριναὶ ἑορταὶ

α) Ἑορταὶ Σεπτεμβρίου	»	85
β) Ἑορταὶ Ὀκτωβρίου	»	89
γ) Ἑορταὶ Νοεμβρίου	»	90

Ἐπίμετρον: Ἀγροτικὰ ἔθιμα.

Ἔθιμα σπορᾶς, θερισμοῦ, ὤλωνισμοῦ, τρυγητοῦ καὶ συγκομιδῆς τῶν ἐλαιῶν	»	94
---	---	----

P. G. Brewster and Georgia Tarsouli, A string figure series from Greece. Ἑλληνικὰ νηματοπαίγνια

» 101

Μενελάου Τουρτόγλου, Στοιχεῖα ποινικοῦ δικαίου καὶ ἐγκληματολογίας εἰς τὰς παροιμίας καὶ τὰ ᾄσματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ

» 126

Γ. Α. Μέγα καὶ **Γ. Κ. Σπυριδάκη**, Βιβλιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῶν ἐτῶν 1939-1947

» 159

Α΄. Πίναξ τῶν ὀνομάτων τῶν συγγραφέων καὶ μεταφραστῶν

» 257

Β΄. Πίναξ τῶν περιεχομένων τῆς βιβλιογραφίας

» 264

Γ. Α. Μέγα, Ἐκθέσεις τῶν ὑπὸ τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου πεπραγμένων κατὰ τὰ ἔτη 1945-1949

» 267

Πίναξ τοπωνυμίων

» 283

Πίναξ λέξεων καὶ πραγμάτων

» 286

Résumé du volume

» 293